

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระยาพิชัยดาบหัก

พ.ศ. ๒๔๗๕ ร.๖ รัชกาลที่ ๖ จ.ป.

รายได้ทั้งหมดมอบให้
“มูลนิธิธีปรีดี ๒๕๖๕”
(ชาตการ ๑๐๐ ปี)

ด้วยเดชะพระบารมี และบารมี

นายพสุ ม. รัตบารมย์ จ.บ.

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ISBN 974-345-164-1

ประเภทหนังสือ สารคดี-ประวัติศาสตร์

ชื่อหนังสือ “เดชะพระบารมี-และบารมี”

ผู้รวบรวม นายพยุง ย. รัตนารมย์

ครั้งที่พิมพ์ ครั้งที่ 1

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

สำนักพิมพ์ บ.บพิตรการพิมพ์ จก.

70 ถนนราชบพิธ เขตพระนคร

กรุงเทพฯ 10200

โทร. 222-5555, 221-9784

โทรสาร 221-6433

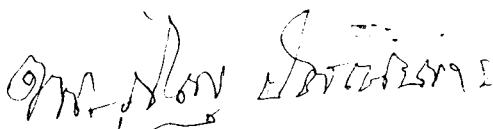
เดือนปีที่พิมพ์ กรกฎาคม 2543

คำนำ

โดย...ท่านภิกขุ ปัญญานันท (พระธรรมโกศาจารย์)

หนังสือประวัติท่านปรีดี พนมยงค์ และประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ
พระเจ้าตากสินมหาราชและพระบรมราชวงศ์จักรี ผู้เรียบเรียงได้ค้นคว้า
ด้วยความเพียรอย่างยิ่ง จึงนำมาเสนอแก่ประชาชน เป็นเรื่องที่น่าสนใจ
ควรแก่การอ่านเพื่อประดับสติปัญญา ควรขอขอบคุณพญง ย. รัตนารมย์
ผู้มีความเพียรกล้า ค้นคว้ามารวบรวมเสนอผู้อ่าน สมควรที่ท่านผู้อ่าน
ควรจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

(พระภิกขุ ปัญญานันท)

พระธรรมโกศาจารย์

4 พ.ค. 2543

บุญกุศลอันจะพึงมีในงานนี้
กระผมขอกราบอุทิศให้ คุณพ่อและคุณแม่ บังเกิดเกล้า
ผู้มีพระคุณอันสูงสุด

พยุง ย. รัตนารมย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา

บุญของแผ่นดินไทย พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในยังฉางมีข้าว
น้ำรินดินดีใครเล่า ทุกข์ใดเห็นไปบรรเทา ด้วยพระบาท
เกือบศตวรรษ ธ นำไทยทั้งชาติ พันภัย
แผ่นดินถิ่นเมืองทอง ผ่านพันโศภภัยเนืองนอง
พระทรงคุ้มครองไทยไว้ ธ เป็นพลังแผ่นดิน
สมานพลังชีวินของชนชาวไทย อุ่นใจไพร่ฟ้า
พระบุญญาเกริกไกร ภูมิพลมหาราชา
อ้างอิงศรัยศรีมีธรรมสอง ปกครองอย่างทรงพระเมตตา
ดุจบิดรเหล่าประชาทุกชั่วอนใดใดกรายมา โอฟ้าเป็นดังฝนดับไฟ
ภูมิใจไทย ร่วมร้อยหัวใจร่วมเฝ้าร่มหวัง ภูมิพลังแผ่นดินนี้ยิ่งใหญ่
ภูมิประวัติประชาชาติภูมิเไฟ ภาคภูมิประชาชัย ภูมิพลังแผ่นดิน
เกิดให้ นบน์อมเกิดทุน ธ เหนือเกล้า
สราญนานเนา หทัยสุขล้ำสมจินต์
เพริศแพรว พิพัฒน์เกทภัยพ่ายแพ้สิ้น
นวมินทร์มหาราชาภูมิพล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นายพยุหะ ย.รัตนารมย์

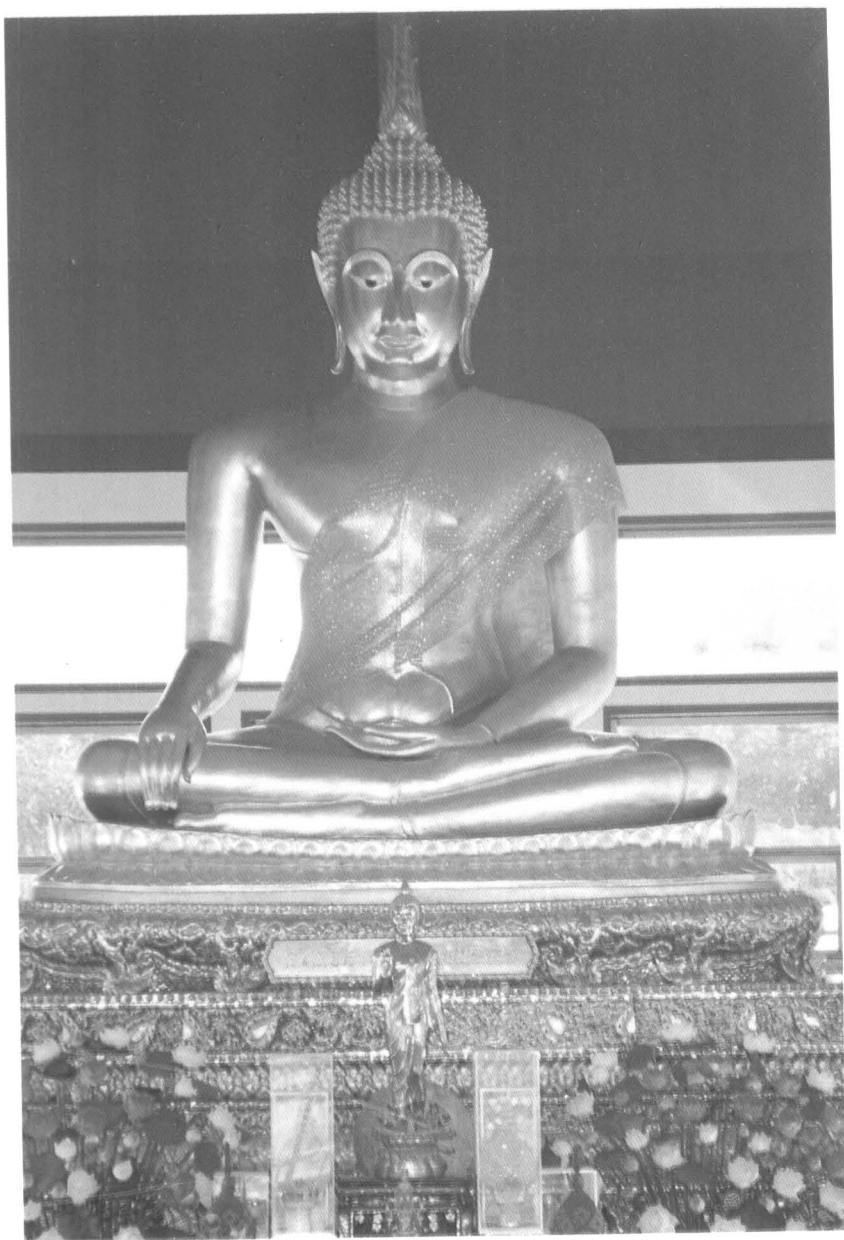

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ประดิษฐาน ณ จังหวัดตาก

พระราชปณิธานของ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทโศดม
ให้ยืนยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	แต่องค์กษัตรา
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน

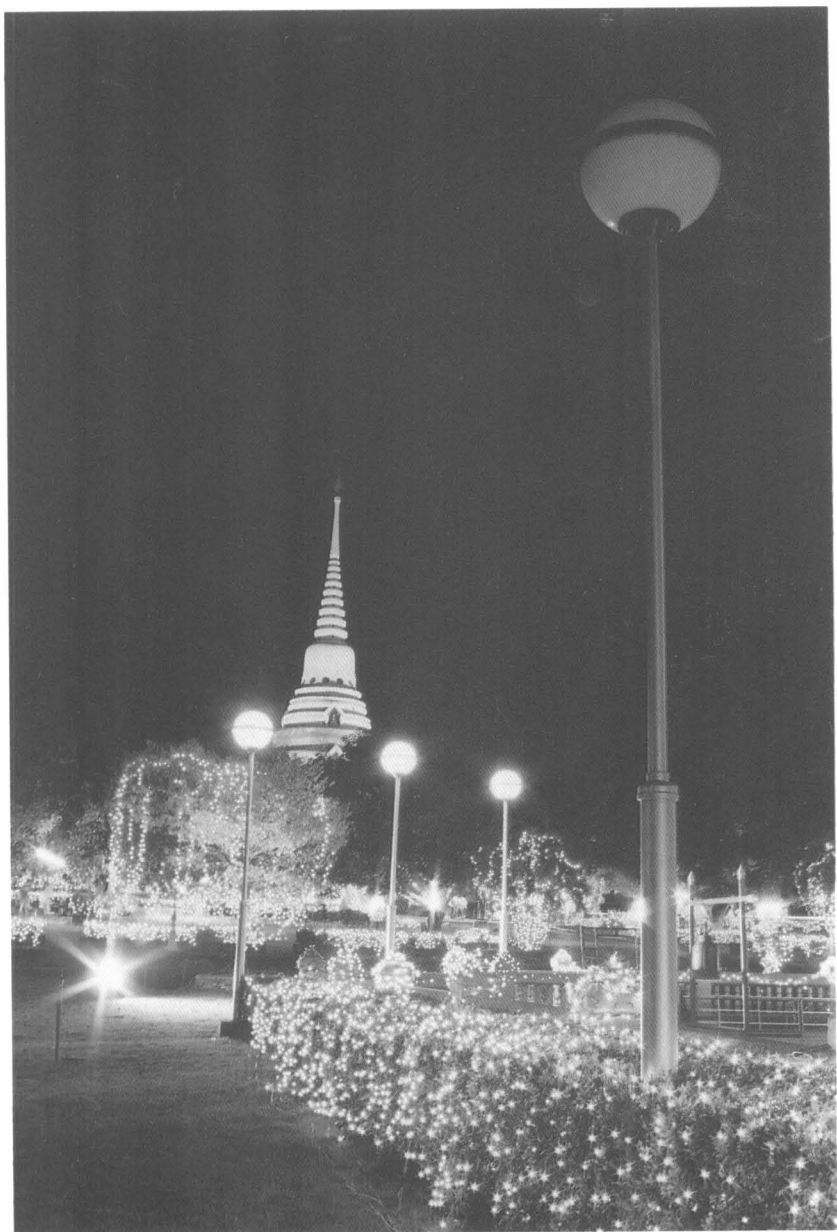
จารึกในศาลพระเจ้าตากสินมหาราช
วัดอรุณราชวราราม

พระญาณนเรศาร
พระประธานวัดญาณสังวราราม

รูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลังพระปรมาภิไธย

พระบรมธาตุเจดีย์ มหาจักรีพัฒนา

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบรมราชวงศ์จักรี

พระอุโบสถ “ตากสินมหาราช”
วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร

สมเด็จพระสังฆราช
หน้าพระอุโบสถ วัดญาณสังวรารามฯ

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

กับคุณฉลวยชัย พลังกูร

The forgotten heroes

“คณะเสรีไทย 16 สิงหาคม 2536”

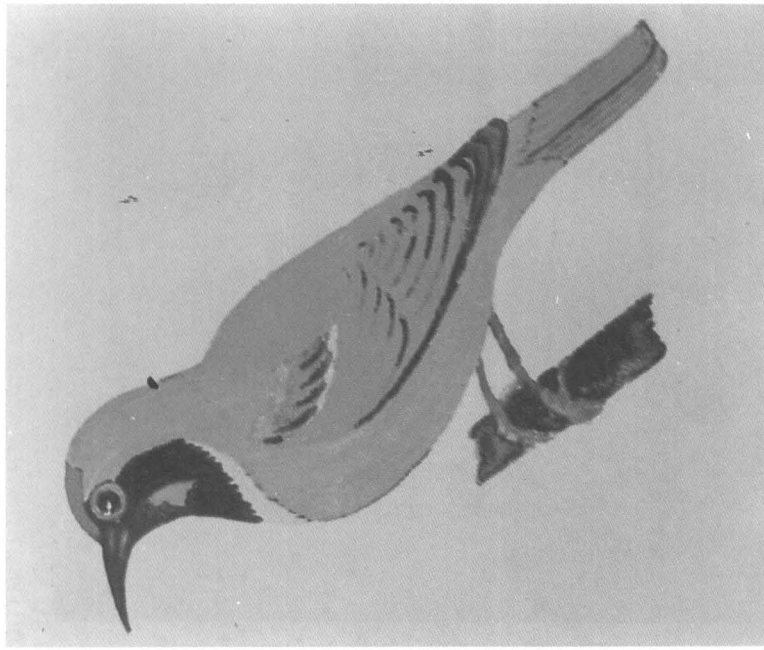
คณะเสรีไทย มธก. 2484

ธนาคารกรุงเทพ มอบเงินสมทบทุนปรีดี 1 ล้านบาท

กับท่านลอร์ดหลุยส์เมาท์แพทตัน

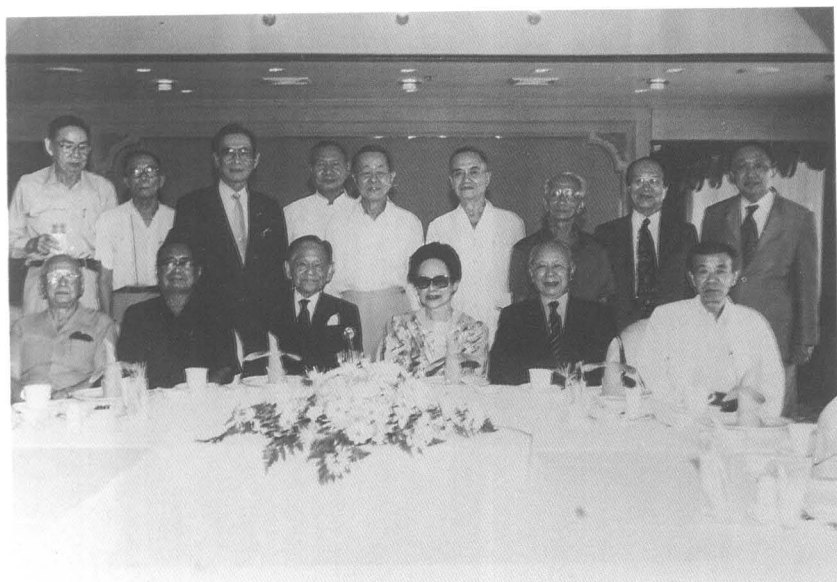
นก “นายปรีดี พนมยงค์”
Chloropsis Aurifross Pridii

น้ำตกที่ลอสอู อ.อุ้มผาง จ.ตาก น้ำตกใหญ่ที่สุดในอาเซียน

กับ ดร.ไสว และคุณสนม สุทธิพิทักษ์

ธ.บ.รุ่น 2484 และเพื่อน
นัดพบครั้งแรก ณ ธนาคารกรุงเทพฯ 18 สิงหาคม 2537

คณะทูตไปชม “ค่ายฝึกพลพรรคเสรีไทย” จังหวัดตาก

“เสรีไทย เดินสวนสนาม”
คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ เฝ้าดูเดินนำผมไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
อารัมภบท	1
บท 1	กำเนิดและวัยเรียน
ตอน 1	วัยเรียนชั้นประถม, กำพร้าพ่อ, ชั้นมัธยมต้น
ตอน 2	วัยเรียนชั้น ม.กลาง, วัยเรียนชั้น ม. ปลาย
บท 2	รับราชการ และเรียนธรรมศาสตร์
ตอน 1	การเข้ารับราชการ, การเรียนในปีแรก, การเปลี่ยนแปลงในปี 2
ตอน 2	การเรียกรองดินแดน, การเรียนปีสุดท้าย
บท 3	การเข้าทำงานในสมัยนั้น, ชีวิตต้องหลุดจากราชการ
บท 4	การเริ่มโครงการ “บริษัทจังหวัด” ของท่าน ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์
บท 5	การเริ่มชีวิต อาชีพใหม่ที่เชียงใหม่
บท 6	สภาพภูมิประเทศ, สิ่งแวดล้อม, ภาวะภายในจังหวัด
บท 7	เริ่มเข้าบริหารงาน, สำรวจแก้ไขปัญหของบริษัท
ตอน 1	เรื่องเกี่ยวกับ “ผู้จัดการคนเก่า” สำรวจสภาพของบริษัท
ตอน 2	เรื่อง “ดาวบริวารคนสำคัญ” ของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” แม่บารมีช่วยน้องสาวผม
ตอน 3	เริ่มเข้าบริหารกิจการบริษัท, เข้าแก้ไขเรื่อง “ไม้ขีดไฟ” และบุคคล
บท 8	การพบผู้ใหญ่, ผูกมิตร, และเหตุการณ์ต่างๆ
ตอน 1	การพบท่านผู้ใหญ่ทั้ง 3, และการผูกมิตรทั่วไป
ตอน 2	การเข้าจวนเจ้าเมืองเก่าเป็นที่ทำการบริษัท
ตอน 3	การค้าสุรา
ตอน 4	หลักการค้าและเลิกดื่มสุรา

ตอน 5	การค้าสินค้าผูกขาดและสินค้าอื่นๆ ในยามสงคราม	52
ตอน 6	การใช้ “นิติศาสตร์” ครั้งแรก ถูกฟ้องเรื่อง “เกลือ”	52
ตอน 7	การค้ายางรถยนต์บรรทุกจากพม่า	53
ตอน 8	วาระสุดท้ายของน้องชายผม	58
บท 9	เข้าขบวนการ “เสรีไทย” และผลพวงที่กำลังดำเนินอยู่	59
บท 10	รัฐบาลสังเลิ “บริษัทจังหวัด” ทุกจังหวัด และการแก้ไข	64
บท 11	ช่วงระยะที่ถูกสังเลิ พ.ศ. 2489-2491	69
ตอน 1	เข้า “สามัญสมาชิกเนติบัณฑิตสภา” ผึกเป็นทนายความ	
ตอน 2	ไปประเทศพม่า	72
บท 12	การ “จัดสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”	86
ตอน 1	ประวัติการจัดตั้งศาลฯ	
ตอน 2	การจัดงานตากสินฯ เป็นงานใหญ่ประจำปี	92
บท 13	ถูกฟ้องให้เลิ “บริษัทตากฯ”	94
บท 14	ประวัติการค้า “สุราแม่โขง” ยอดสุราของไทย	95
ตอน 1	ก่อน “บริษัทจังหวัด” เป็นผู้จำหน่าย	
ตอน 2	ระยะที่ “บริษัทจังหวัด” เป็นผู้จำหน่าย	97
ตอน 3	สุราแม่โขง 2503-2542	99
ตอน 4	บทสรุป “สุราแม่โขง” และแนวคิดเรื่อง “การค้าสุรา”	101
บท 15	เริ่มเข้าช่วย “พัฒนาเมืองตาก” ได้เป็นทั้ง ส.ท. และ ส.จ.	109
ตอน 1	งานเทศบาลเมืองตาก ได้เป็น “เทศมนตรี”	110
ตอน 2	การเป็น ส.จ. และได้เป็น “ประธานสภาจังหวัดตาก”	120
บท 16	การค้าสินค้าไทย “เบียร์โชดาตราสิงห์” บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด	132
ตอน 1	ขาย “เบียร์โชดาตราสิงห์” แข่งกับโชดาหยี่ห้ออื่น	
ตอน 2	ด้วยเดชะบารมี เอื้อมไปปราบ “โชดาต่างด้าว” ในถิ่นกำเนิด ทั้ง 2 จังหวัด	136
ตอน 3	ขาย “ตราสิงห์” แข่งกับเบเยนต์ที่ต้งขึ้นใหม่ในจังหวัด	138

บท 17	สร้างสำนักงานใหญ่, ซื้อรถยนต์ใหม่, ตั้งองค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.) กับโครงการของปลัดกระทรวงฯ คนใหม่	140
ตอน 1	สร้างสำนักงานใหญ่, และซื้อรถยนต์ใหม่	
ตอน 2	การจัดตั้งองค์การคลังสินค้า และตั้ง “บริษัทจังหวัด” รุ่น 2, รุ่น 3	142
ตอน 3	โครงการสนับสนุน “บริษัทจังหวัด” ของปลัดกระทรวงคนใหม่	146
บท 18	การค้าเครื่องก่อสร้าง ปูนซีเมนต์, กระเบื้องและอุปกรณ์	149
ตอน 1	เป็นเอเยนต์โรงปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (ตราเสือ, ตราช้าง)	
ตอน 2	เป็นเอเยนต์โรงชลประทานซีเมนต์ จำกัด (ตรางูเห่า, พญานาค)	151
บท 19	การค้าน้ำตาลทรายขาว	153
ตอน 1	ทางราชการตั้งโรงงานน้ำตาลทรายขาว 2 โรง	
ตอน 2	กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้จัดตั้ง “องค์การน้ำตาล” เพื่อช่วยชาวไร่อ้อย และจัดสรรจำหน่ายน้ำตาลทรายขาว	153
บท 20	การค้า “น้ำมันเชื้อเพลิง” ตั้งปั๊มและเบื้องหลังกิจการประกอบ	158
ตอน 1	เริ่มการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง ตั้งปั๊มชั่วคราว	
ตอน 2	การแต่งงานของผม และผลพลอยได้มีหลักการทำให้ “บริษัทฯ”	163
ตอน 3	ตั้งปั๊ม อ.ช.พ. ขนาดใหญ่ และเข้าพบจอมพลถนอม กิตติขจร	165
ตอน 4	คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบบัญชี และช่วยทำบัญชีให้ด้วย	170
ตอน 5	การทำโฉนดของ “คุณแม่ยาย” และการฟ้องคดีที่ดิน	171
ตอน 6	อ.ช.พ. เปลี่ยนวิธีการขายน้ำมัน “เงินเชื่อเป็นเงินสด” จึงต้องเปลี่ยนวิธี	173

ตอน 7	ร่วมกับคุณแจลียว วัชรพุทก์ เสนอการทำทางสายตาก-แม่สอด	175
ตอน 8	ครบกำหนดสัญญา “ส่งคืนบิ๊ม” ไม่ยอมคืนจึงฟ้องขับไล่	177
ตอน 9	เพิ่มทุนเงินรัฐวิสาหกิจ นำหลักทรัพย์ค้ำประกันธนาคารได้	179
ตอน 10	การปลูกบ้านส่วนตัวในที่ดินหลังบิ๊มน้ำมัน	184
ตอน 11	ปลูกสร้างตึกแถว บนโฉนดแปลงเหนือด้านหน้า	165
ตอน 12	การค้าน้ำมันขั้นต่อมา, และการเลิกค้าน้ำมัน	187
ตอน 13	ตัดสินใจลาจาก “บริษัทจังหวัด” เพิ่มทุนให้ “บริษัทตากฯ” คงอยู่	190
ตอน 14	สอบถามเรื่อง “บริษัทตรังฯ” และเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ที่คงอยู่	197
บท 21	สรุปผลงานของ “บริษัทจังหวัด” ช่วงระยะเวลา 60 ปี	199
บทพิเศษ	ด้วยเดชะบารมี “ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์”	212
บทพิเศษ	ด้วยเดชะพระบารมี “องค์สมเด็จพระภัทรมหาราช รัชกาลที่ 9” วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร	250 286
	สมเด็จพระเจ้าตากสิน กรุงธนบุรีมหาราช กับ พระบรมราชวงศ์จักรี	297

ปัจฉิมลิขิต

บรรณานุกรม

“ด้วยเดชะพระบารมี” “และบารมี”

พยุง ย. รัตนารมย์ ธ.บ.
ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดตาก

อารัมภบท

เดิม ผมตั้งใจว่าจะเขียนเป็นเรื่อง “ภาคพิสดารของ บริษัทจังหวัด โดยละเอียด” ตามโครงการของ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งผมเป็นศิษย์คนเดียวที่ได้ปฏิบัติงานของท่านตั้งแต่ต้นรวมถึง 47 ปี เพราะมีบางคนสงสัยว่าในระยะหลังๆ นี้ ผมทำไมคำสันทัดมากชนิดเช่นนั้น และอยากทราบตอนก่อตั้งด้วย เพราะเดิมไม่ได้เขียน โดยนึกว่าผู้ใหญ่ท่านสิ้นไปหมดแล้ว กลับได้พบคนหนึ่งเป็นเพื่อนรุ่นผมเอง และได้ทราบว่ “ทางราชการ” ได้ตีคลุมเอาเป็นว่า “ทางราชการ” เป็นผู้สร้าง “ศาลพระเจ้าตากสินมหาราช” ที่จังหวัดตาก ผมรู้จักท่านดี ทั้ง 2 ผู้นำชาวคณะกองทางฯ และ ผมเองเป็นผู้รวบรวมพระราชประวัติขององค์ท่านขึ้นพิมพ์จำหน่าย เล่มละ 1 บาท (10,000 เล่ม) ส่งเงินงวดสุดท้ายชำระกรมศิลปากรจนครบ และได้พบเรื่องราวอะไรอีกหลายอย่าง ซึ่งเมื่อปีที่แล้วผมแปลกใจเรื่อง “โรงงานยาสูบ” ได้ผลดีเกินคาด เป็นที่พอใจของ ผ.อ. โรงงานยาสูบ ซึ่งกำลังต้องการทราบอยู่พอดี จึงได้เงินมารวม “วันครบรอบ 100 ปี

ท่านปรีดิฯ” ถึง 2 แสนบาท ผมคิดว่า “ด้วยเดชบารมีของท่านอาจารย์” แท้ๆ และมีเหตุการณ์ที่ช่วยผมอย่างดีประหลาด แม้จะมีดวงดีประการใดก็ไม่น่าจะโชคดีเช่นนั้น ถ้าไม่มี “เทพ” ช่วย และผมจะต้องเล่าย้อนไปถึงต้นกำเนิดของผมด้วย เพราะมีหลายครั้งที่เกี่ยวไปถึง อาจจะมีผู้เข้าใจผิดว่าผม “ไม่เกินเหตุ” เพราะผมตั้งใจจะแสดงผลงานเพื่อตอบแทนเป็นการ “กตัญญูทดแทน” ต่อท่านอาจารย์เท่านั้น เพื่อความมั่นใจ ผมจึงไปเรียนถาม “ท่านปัญญานันทะฯ” (ท่านเจ้าคุณธรรมโกศาจารย์) ซึ่งผมนับถือท่านมานานหลายสิบปีแล้ว โชคดีตามเคย เพราะปกติท่านต้องไปต่างประเทศเสมอ วันนั้นท่านอยู่พอดี ผมเรียนให้ท่านทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยผมเชื่อ “ธรรมะ” ตามหลักของ “ท่านปรีดิฯ” ในการไปต่อสู้ชีวิตได้ผลดี ผมควรจะเขียนดีหรือไม่ และเรื่อง “ท่านเทพ” มีจริงหรือไม่ ท่านเห็นด้วยทั้ง 2 ประการ ผมจึงมั่นใจเริ่มเขียน ผมขอรับรองว่าเรื่องทั้งหมดนี้เป็นความจริงทุกประการ และจากเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นตามที่จะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไปนั้น ทำให้ผมต้องแก้ไขบทความที่ได้เขียนขึ้นหลายตอน เพราะเพิ่งมาทราบข้อเท็จจริงในระยะ 4-5 เดือน หลังนับแต่เดือนพฤศจิกายน 2542 มานี้เอง รวมทั้งคำ “อารัมภบท” นี้ผมก็ต้องแก้ไขทั้งหมด

“เมืองตาก” ขณะนั้นยังเป็น “เมืองปิด” ถึงแม้จะมีพื้นที่กว้างใหญ่ ในภาคเหนือเป็นที่ 2 รองจากเชียงใหม่ ก็ยังเป็นป่าอยู่มาก การคมนาคมลำบากมาก ยังไม่มีน้ำประปา ไฟฟ้า และถนนอย่างดีเลย มีคนตี่ๆ เกิดใหม่ ต่างก็ไปอยู่ในกรุงเทพเสียหมด แต่ประวัติมี “มหाराช” เคยผ่านมาเมืองมีถึง 4 พระองค์ และขณะที่ผมมาอยู่ตอนระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้มีบุคคลซึ่งต่อไปจะเป็นบุคคล “สำคัญระดับชาติ” ถึง 3 ท่านๆ หนึ่งเป็นผู้นำก่อสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2472 ระยะหลังนี้ปรากฏว่า “มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” โดย “พลเรือเอก สัตต ชลอยุธยา” เป็นประธานฯ ได้จัดงานใหญ่ที่ท้องสนามหลวงเมื่อปลายปี พ.ศ. 2523 ได้ให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรรวบรวมประวัติและผลงานต่างๆ ของพระองค์ท่านตามประวัติศาสตร์ไว้ละเอียดมาก ในหนังสือที่ระลึกปกแข็ง กระดาษอาร์ตภาพสี (ประมาณ 300 หน้า) ผมได้รับมาจาก “นายช่างเฉลี่ย วชิรพุก” อดีตนายช่างแขวงทางตาก, อธิบดีกรมทาง, และ ร.ม.ช. มหาดไทย เมื่อปลายปี 2542 (แต่เพิ่งได้รับหลักฐานการส่งมอบ และ

การซ่อมเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมโดย จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ พ.ศ. 2514 เมื่อ
ต้นปี 2543 นี้เอง) ปรากฏในหนังสือที่ว่า “ทางราชการ” เป็นผู้จัดสร้าง ซึ่งผิด
ข้อเท็จจริง (ผมเข้าใจว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้นเป็นผู้ให้ข้อมูลไป
เพราะท่านเป็นกรรมการอยู่ด้วย) “นายช่างเจลิยว” ได้ทราบเมื่อเป็น ร.ม.ช. ไป
เปิดงานตากสินฯ และได้ให้ไว้ที่ผม 1 ชุด แล้ว เพราะท่านและผมเป็นผู้มีส่วนนำ
คณะแขวงทางตากและประชาชนชาวตาก ถึง 10,000 กว่าคน ร่วมในการ
จัดสร้างศาลนี้ด้วย ทางราชการเป็นเพียงร่วมรับมาดำเนินการต่อเท่านั้น

ผมเข้ามาอยู่ในเมืองนี้โดยอาศัย “หลักธรรมะ” เป็นอาวุธนำฝ่าฟัน
อุปสรรคต่างๆ โดยอาศัยเป็นจุดเริ่มต้นและดำเนินการภายใต้ “บารมีของ ดร.ปรีดี
พนมยงค์” จนถูกสั่ง “ยุบเลิกบริษัท” ผมได้มีส่วน “พัฒนาเมืองตาก” ก่อนที่จะมี
“คณะกรรมการภาคเหนือ” เข้ามาปฏิบัติงานในเมืองนี้ พร้อม “ท่านสุวรรณ รื่นยศ
ร.บ.” (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตาก, เสรีไทย, และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์)
และ “ท่านประกอบ ทรัพย์มณี ร.ม.” (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตาก) จึงได้
“พระบารมีขององค์พระเจ้าตากสินมหาราช” ทำให้ “บริษัทจังหวัด” ได้เจริญ
ก้าวหน้าจนมีสำนักงานเป็นของตนเอง มีทุนและหลักทรัพย์เพิ่มหมุนเวียนเงินและ
กิจการจากทุนเดิม 5 หมื่น เป็น 2 แสนเศษ และใช้หมุนเวียนในสินค้าสำคัญหลาย
อย่างปีละนับ 100 ล้านบาทขึ้นไปอยู่หลายปี

ผมเพิ่งมาคิดได้ในช่วงที่ผมเข้ามาอยู่ในหมู่คณะ “ชาว ม.ร.ก.” เมื่อไม่
นานมานี้เองว่าเมื่อตอนปลายปี 2526 ดวงชะตาของ “บริษัทจังหวัด” และผมขึ้น
ถึงจุดสูงสุด ที่ดินขายป่า 5 ไร่ ซึ่ง “คุณแม่ยาย” ซื้อมาเมื่อ พ.ศ. 2494 (ประมาณ)
ราคา 5,000 บาท ผมรีบสร้างบิมน้ำมัน บ้านพัก และตึกแถว 5.5 คูหา ในราคา
ล้านเศษนั้นราคาได้ขึ้นไปถึง 10 กว่าล้านแล้ว การค่าน้ำมันซึ่งเคยมีกำไร 10-20%
ได้ลดกำไรลงเหลือเพียง 2-3% และดอกเบียธนาคารเคย 14% นั้น ได้ขึ้นไปถึง
19% เสียวรู้ลูกน้องและเพื่อนบ้าน คัดตัดที่ดินขาย เกิดมีปัญหากับ “ทางทหาร”
ซึ่งมีที่ดินติดต่อกันถูกหักทวงติดแยกไม่ได้เพราะเกิดเข้าใจผิดในตอนปักหมุดเขต
ผมรู้จักกฎหมายเร่งในทหารฟ้อง เขาเกิดเกรงใจ ไม่ฟ้อง เพราะผมมีเพื่อนสนิท
เป็นอาจารย์เขา และน้องภรรยาผมมาเป็นรองแม่ทัพ จึงถูกถ่วงเวลาไป 2-3 ปี
เลยต้องขายทั้งแปลงเพื่อชดใช้หนี้สินทั้งหมด จะได้ทำการค้าต่อไป ระยะนั้น

กลุ่มใจมากเพราะหาเงินไม่ทันส่งให้ธนาคาร เนื่องจากมีเครดิตดี ยืมเงินทองเขา
มาใช้ได้ จึงขายที่ดินส่วนตัวใช้ธนาคารยัดไปอีก ในระยะที่โอนขายกิจการ “บริษัท
จังหวัด” เพื่อให้บริษัทอยู่รอดดำเนินการต่อไป และถูกถ่วงเวลาไปอีก 2-3 ปี
เพิ่งสำเร็จเมื่อต้นปี 2532 ถ้าตอนนั้นผมไม่ “ขาดนิยาม” จัด ก็ไม่ต้องเดือดร้อนใจ
มากเช่นนี้ เพราะเฉพาะ “ป๋ม อ.ช.พ.” ตอนนั้นขายสิทธิ์ได้ในทำเลดีๆ เช่นนี้
ถึงป๋มละ 10 ล้านบาท (แต่ผมโอนขายคนไทยแท้ๆ พร้อมทั้งดิน 1 ไร่ ไปเพียง 3
ล้านบาทเท่านั้นป คงจะเนื่องจากที่ผมดำเนินชีวิตและงานของตนเอง “ซื่อสัตย์”
ต่อประโยชน์ “ส่วนรวม” ของคนไทย โดยตลอดมา “ท่านเทพ” จึงได้โปรดให้ผม
เข้าอยู่ใน “พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ในเรื่อง “เศรษฐกิจ
พอเพียง” อย่างไม่รู้ตัว จึงบันดาลผลให้ผมขายที่โดยแบ่งขายไม่ได้ เพราะถ้าผม
ขายได้ ดำเนินการคำต่อไป ผมก็ต้องมาโดน I.M.F. ใน พ.ศ. 2540 นี่ยังแน่นอน
และไม่มีใครเขียนเรื่องต่างๆ นี้ได้แน่ เพราะเหลือผมอยู่คนเดียวเท่านั้นที่รู้เรื่องงาน
ของ “บริษัทจังหวัด” ทั้งหมดนี้

เรื่องที่ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบในเมืองต้นก็คือ งานสำคัญๆ ที่ผมได้
ทำไปใน “บริษัทจังหวัด” ทั้งในระยะสงครามและหลังสงคราม ซึ่งเป็นการ “เริ่มต้น”
ในงาน “สินค้าสำคัญๆ” เป็นการบุกเบิกดำเนินการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของ
ประชาชนชาวไทยให้ได้ใช้ “ของดีมีคุณภาพในราคาที่ยุติธรรม” ส่วนมากเป็นผล
สำเร็จได้ผลดีมาจนในปัจจุบันนี้ ท่านจะได้ทราบอย่างย่อๆ ถึงประวัติความเป็นมา
และความจำเป็นในการตั้งองค์การฯ และดำเนินการกับสินค้านั้นๆ เป็นมาอย่างไร
เช่น องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.) ในเรื่องการค้าข้าวสาร ข้าวเปลือก และสินค้า
จำเป็น ราคาถูก องค์การเชื้อเพลิง (อ.ช.พ.) เรื่องน้ำมันเชื้อเพลิง อุตสาหกรรมไทย
เช่น เบียร์, โซดา, น้ำดื่มตราสิงห์, ปูนซีเมนต์ไทย ; สินค้าสำคัญของกรมสรรพสามิต
คือ บุหรี่, สุราราคาถูกของโรงต้นกลั่นต่างจังหวัด, และสุราแม่โขง (ซึ่งกำลังจะมี
ปัญหาใหม่) ฯลฯ และมีงานส่วนรวมของจังหวัดตาก ซึ่งผมได้มีโอกาสเข้าร่วม
ปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จ “บุกเบิกการพัฒนาจังหวัดตาก” เช่นงาน เทศมนตรี
เทศบาลเมืองตาก, ประธานสภาจังหวัดตาก, การสร้างศาล “ตากสินมหาราช”
การสร้างค่ายลูกเสือ ฯลฯ

และพอดีผมได้ทราบเรื่องราว “มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เข้าใจผิดว่า “ทางราชการ” เป็นผู้จัดสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ที่จังหวัดตาก ทำให้ผู้นำก่อสร้างและประชาชนชาวตากที่เป็นผู้ร่วมจัดสร้าง “เสียหาย” เป็นอย่างมาก ผมจึงได้หาหลักฐานมาเพื่อชี้แจงความจริงให้ประจักษ์แจ้งในหนังสือเล่มนี้ด้วย

ขณะที่ผมเริ่มเขียนเรื่อง “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ก่อนปลายปี 2542 นี้แหละ ผมนึกขึ้นมาได้ว่าผมได้รับหนังสือเล่มเล็กๆ จากอดีตนายตำรวจ “เกี่ยวกับพระองค์ท่านฯ” 200 เล่ม ให้แจกจ่ายไปเหลืออยู่ที่ผมอีก 1 เล่ม ผมค้นหา “ต้นฉบับ” โดย “สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรฯ” องค์ปัจจุบันสันนิษฐานว่า “เรื่องสำคัญยิ่ง” นี่เรื่องแรกคงได้จากสาธุศิษย์ฝ่ายพลเรือนของพระองค์ “ทางวิปัสสนากรรมฐาน” ในทาง “พระพุทธศาสนา” ซึ่งบัดนี้ได้แพร่หลายไปแทบทุกวัดในประเทศไทย และทุกวัดไทยในต่างประเทศมากมายแล้วนั้น “ในหลวง ร.9 ทรงเห็นว่าขณะนั้น “พระบารมี” ของพระองค์ยังมีน้อย (แต่ความจริงไม่น้อยแล้ว) จึงยังไม่โปรดให้เผยแพร่กว้างไกล เมื่อปี 2532 จึงเผยแพร่มาอีกชิ้นหนึ่ง เรื่องมาถึงผมจึงทำให้ผมลืมไป เพิ่งมานึกขึ้นได้ในรอบปี 72 พรรษาของพระองค์ท่าน ซึ่งทรงมี “พระบารมีล้นเหลือ” และหลักฐานจากวัด “ญาณสังวราราม วรมหาวิหาร” นี้เอง ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่า “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” ท่านได้ทำถวาย “ในหลวง ร.9” เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519 มีเนื้อที่เริ่มต้นเพียง 100 ไร่ จนปัจจุบันมีถึง 2,000 กว่าไร่ และถาวรวัตถุอันเป็นปูชนียสถานบรรจุ “สิ่งสำคัญๆ ทางพุทธศาสนา” ไว้มากมาย เป็นที่บำรุงพระพุทธศาสนาในกรุงรัตนโกสินทร์อย่างเยี่ยมยอด

เรื่อง “ท่านเทพ” นี้ผมมีข้อสงสัยอยู่หลายอย่าง รวมทั้งเรื่องดวงเมือง และดวงชะตาราศีของบุคคลต่างๆ และของผมนั้นว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่เพียงไร แต่อย่างไร ผมก็ยึดถือว่า ประเทศเรามี “พระสยามเทวาริราช” เป็นใหญ่สูงสุดในประเทศไทยนี้ และมี “องค์พระมหากษัตริย์ไทย” เป็นเทพชั้นสูงสุด จุดลงมาควบคุมดูแลทุกข์สุขของประชาชน สุดแต่มี “พระบารมีมากเพียงใด” ส่วนดวงชะตาบ้านเมืองนั้นท่านโหราจารย์ต้องผูกให้ได้ฤกษ์ยามดีที่สุดอยู่เสมอ(แต่อย่างไรๆ ก็จะทำให้ดีมากโดยไม่มี “เสีย” เล่นนั้นมักเป็นได้ยาก) อย่างดวงชะตาของไทยเรานี้ได้ผูกไว้ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขให้ดีขึ้นเมื่อครั้งรัชกาลที่ 4 ซึ่งพระองค์ท่านเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ ส่วนดวงชะตาของผมนั้น ท่านผู้ผูกดวงบอกว่า

ดวงผมดี ทั้งมี “เพชรหาคฤกษ์” ดวงดีแต่ดวงนี้ต้องมีความเหนื่อยยาก ทำงานหนักมาก แต่ภายหลังมี “โหรหนุ่ม” ผู้สืบเชื้อสายจากพระโหราจารย์เก่า (ไม่อาชีพร) ทายผมโดยดูทั้งดวงและวัดเส้นลายมือ (ตั้งครึ่งชั่วโมงกว่า) จึงให้ผมถาม ปรากฏว่าผมมั่นใจว่าจะได้นั้นผิดหมด ท่านเลยทาล้วงหน้าให้ผมว่า จะเป็นเช่นนี้ต่อไปถึงดวงผมดีก็จริง แต่คิดว่าอะไรจะได้นั้นมักไม่ได้ แต่จะได้สิ่งที่ดีกว่า เมื่อต้องทำงานหนักอยู่เสมอ แต่มักมีลางสังหรณ์ใจที่ทำให้ช่วยตัวเองได้ดีเสมอ เหล่าบริวารมักจะไม่วิตติง ต่อมาเป็นจริงอย่างที่ “โหรหนุ่ม” นั้นทุกประการ ถึงแม้ไม่เข้าในเรื่อง “เทพ” ผมก็ถือหลักทาง “พุทธศาสนา” ที่ว่า “เทพย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเสมอ” ซึ่งตรงกับของ “ท่านอาจารย์ปรีดิฯ” ที่ว่า “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” นั้นแหละครับ

เมื่อปีที่แล้วมี “หลวงตามหาบัว” (พระธรรมวิสุทธิมงคล) ปรากฏขึ้นมาช่วยชาติทางการเงินได้อย่างมากมาย ผมเลิกอ่านหนังสือพิมพ์มานานแล้ว (เพราะมักลำเอียงและยืดยาวเกินต้องการ) เกิดอยากรู้ว่าท่านเป็นใครมาแต่ไหนจึงเก่งกล้าเช่นนี้ ผมกดปุ่มโทรศัพท์ ปรากฏว่าท่านกำลังเล่าประวัติของท่านอยู่พอดี ใจความย่อๆว่าท่านบวชให้แม่ท่านพอจะสึกก็มีเหตุให้ทำไม่ให้สึกขึ้นรถไฟจังหวัดอื่นไปพักอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง พอได้โอกาสเหมาะขอสึกกับท่านอาจารย์ฯ “นั่งทางในบริการ” ดูแล้วขอให้ท่านบวชต่อไป จะช่วยประเทศชาติได้ด้วย ถ้าสึกจะไม่ได้ดีอะไรเลย ท่านจึงยอมบวชต่อ และได้ศึกษาเรื่อง “คชลักษณ์” เป็นอันดับแรก ท่านอาจารย์บอกว่า “ช้างเผือก” นี้เป็นคู่บารมีของกษัตริย์ผู้มีบุญและ “ช้างเผือก” นี้แม้เป็นบริวารผู้มีบุญก็มี “เทพ” คู่คุ้มครองด้วย ฉะนั้น “บริวาร” ของผู้มีบุญก็มักต้องมี “เทพ” ผู้คุ้มครองด้วยเสมอ ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายนั้นปฏิบัติตามหลัก “ธรรมะ” อย่างสม่ำเสมอ เมื่อผมได้รับคำจากท่าน “ปัญญาหน้ะ” แล้วจึงพอใจและเข้าใจ และได้ผลดีตลอดมา ผมจะได้เรียนชี้แจงใน “ปัจฉิมบท”

ผมแก้ไข “อารัมภบท” มาถึงเพียงนี้ก็ยังไม่ “สั้น” เพราะเรื่องงานที่ผมเข้าทำงานของ “ท่านอาจารย์ปรีดิฯ” มาถึง 47 ปี (ตามที่ผมเขียนมาข้างต้น) ผมก็ยังตามมาเขียนเรื่องของท่านไปแล้ว 3 เรื่อง ซึ่งเรื่องปัจจุบันของท่านในปีนี้ครบ 60 ปีพอดี ซึ่งครบ 100 ปี ชาตะกาลของท่าน และครบ 6 รอบขององค์ “พระภัทรมหาราช รัชกาลที่ 9” เช่นนี้ ท่านจะไม่ให้ผมมีความ “ยินดีอย่างยิ่งवाद”

อย่างไร ในเมื่อผมได้มีโอกาสแสดง “ความกตัญญูกตเวที” ต่อท่านผู้มีพระคุณที่ยิ่งใหญ่ต่อผืนแผ่นดินไทย อันเป็นการสนองคุณต่อประเทศชาติได้ด้วย ในการที่จะได้สนองตอบ “พระบารมี” ของ “ท่านมหाराช” ทั้ง 3 พระองค์ โดยได้อาศัยนำทางจาก “บารมีของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นผู้นำทางไปได้พบ “พระบารมี” ของ “พระบรมมหาราชวัตรียผู้ยิ่งใหญ่” คือ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” สมเด็จพระภัทรมหाराช รัชกาลที่ 9 และ “สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช” (ต้นวงศ์จักรี) ซึ่งเป็น “ความลับดำมืด” มากกว่า 200 ปี ความจริงทาง “พระพุทธศาสนา” ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานนั้นคงปรากฏมานานแล้ว แต่พวกเราศกนิกรไทยธรรมดานั้นยังไม่มีโอกาสจะรู้ จนเมื่อ 20 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2523) “สมเด็จพระสังฆราช” ท่านเห็นควรทอดพระเกียรติ “วงศ์จักรีและพระองค์ท่าน” จึงได้เปิดเผยเรื่องนี้ขึ้น พระองค์ท่านยับยั้งรอไว้จน “วัดญาณสังวราราม” ซึ่ง “องค์สมเด็จพระสังฆราช” เข้ามาก่อสร้างเป็นเจ้าอาวาสด้วยพระองค์เอง จนสำเร็จเป็นวัดใหญ่ มีปูชนียสถานสำคัญครบถ้วน เป็นวัดชั้นเอก “วรมหาวิหาร” เป็นวัดใหญ่สำคัญยิ่งในกรุงรัตนโกสินทร์ คู่บารมีของพระองค์ท่าน เพื่อช่วยชาติช่วยแผ่นดิน กำจัดผู้คิดเห็นแก่ตัวและช่วยพลพรรคผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมช่วยผู้นำประเทศที่ “ซื่อสัตย์อย่างจริงใจ” ได้ช่วยพระองค์ท่าน บริหารบ้านเมืองตามรอยพระบาท พระองค์ท่านเป็นอย่างดีสืบไปได้ ขอเดชะพระบารมีของพระองค์ได้โปรดประทานแผ่กว้างไกลปกคลุมทั้งถิ่นธรรมะประเทศไทย ขอจงทรงพระเจริญมีพระชนม์มายุยืนนานเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

นายพยุห ย. รัตนารมย์

บท 1

กำเนิดและวัยเรียน

ตอน 1 วัยเรียนชั้นประถม กำฟ้าพ่อ, ชั้นมัธยมต้น

กาญจนบุรี เป็นเมืองเกิดของผมที่บ้านพักคลังจังหวัด ผมเกิดเมื่อ พ.ศ. 2461 คุณพ่อเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มากผู้หนึ่ง (ขณะนั้นคลังฯ คุณถึงสรรพากร และสรรพสามิตด้วย) ท่านรับยศเป็นรองอำมาตย์เอก หลวงธนภัทรพิบูลย์ ต้นสกุล “รัตนารมย์” ประมาณ พ.ศ. 2466 ท่านได้ย้ายไปบุรีรัมย์ ขณะนั้นมีรถไฟไปถึง นครราชสีมา ต่อจากนั้นต้องนั่งเกวียนไป ผมมีอายุราว 6 ขวบ มีน้องชายอายุราว 3 ขวบ ไปถึงไม่นานนักแม่คลอดน้องสาวอีก 1 คน เมื่อ พ.ศ. 2467 บ้านพักข้าราชการที่มีบริเวณกว้างขวางมากประมาณ 3-5 ไร่ บ้านข้างขวาที่ติดกันนั้น เป็น บ้านพักท่านหัวหน้าศาล ชื่อ “พระนิติทัศน์ประกาศ” (ได้ทราบภายหลังว่า ขณะนั้นท่านเป็นพ่อหม้าย และต่อมาได้เป็นน้องเขยท่านปรีดี พนมยงค์) ระหว่าง บ้านมีรั้วตันประตูหึ่งชั้น มีรูโหว่ลอดได้ ท่านชอบกับคุณพ่อและชอบเด็ก ผมจึง มักพาน้องชายลอดรั้วไปหาท่านบ่อยๆ พี่เลี้ยงซึ่งมักต้องวิ่งตามไปเสมอ คุณอา พระคงว่าเหวและเอ็นดูพวกเรามาก ผมจึงรักท่านๆ สุภาพและอ่อนโยนเหมือนคุณพ่อ แม้ผมเป็นผู้ดื้อสมัยเก่ายังสาวและเรียนหนังสือพออ่านออกเขียนได้เท่านั้น ท่านจึง สอนให้ลูกอ่านออกเขียนได้ก่อนที่จะถึงเกณฑ์เข้าโรงเรียนทั้ง 3 คน ทั้งคุณพ่อ และแม่ชอบอ่านหนังสือ พวกเราจึงชอบอ่านหนังสือและหัวดีทุกคน เมื่ออายุครบ เกณฑ์เข้าโรงเรียนจึงสบายมาก สอบได้ที่ 1 เกือบตลอดไป ผมลืมนเล่าไปว่าแม่เคย บอกผมว่าตอนที่ผมยังเล็กๆ อยู่นั้น เจ็บป่วยบ่อยๆ เกือบไม่รอด คุณพ่อจึงนำผม ไปถวายเป็นลูก “เจ้าฟ้าเขาดก” ที่เมืองกาญจนบุรี (ตั้งแต่บัดนั้นจนผมปลดตัว เองออกจากงาน “บริษัทจังหวัด” ของท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เมื่ออายุ 70 ปี นั้นผมไม่เคยเข้าโรงพยาบาลเพราะความเจ็บป่วยใดๆเลย รวมทั้งครอบครัว

เว้นแต่ป่วยเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น) นับเป็นผลดีอย่างยิ่งจากบุญกุศลอันดีตามความตั้งใจของผมที่ยึด “ธรรมะ” เป็นหลักปฏิบัตินั้นผมถูกส่งเข้าโรงเรียนเมื่ออายุประมาณ 8 ขวบ ที่โรงเรียนประจำจังหวัด ครูใหญ่ชื่อ “ปาน คงฤทธิ์”² ต่อมาคือขุนคงฤทธิ์ ศึกษากร (ส.ส.นครราชสีมา) ผมจำท่านได้ดีเพราะท่านมาพบคุณพ่อที่ทำงานเสมอ (ที่ทำงานอยู่ระหว่างบ้านกับโรงเรียน) ผมมีเพื่อนสนิทอยู่ในชั้นเดียวกันชื่อ “สงว ศรีเพ็ญ” มีพี่ชายแก่กว่า 2-3 ปี ชื่อ “สวัสดิ์ ศรีเพ็ญ” (เชื้อสายพระเจ้าตากสินฯ) และ “สงว” ได้เป็นไช้ตาย ผมร้องไห้อยู่หลายวัน

คุณพ่ออยู่ที่บุรีรัมย์ประมาณ 3-4 ปี ผมอายุประมาณ 10 ขวบ คุณพ่อป่วยเป็นอัมพาต จึงต้องพากันอพยพเข้าอยู่ในกรุงเทพฯ เคราะห์ยังติดอยู่บ้างที่ขณะนั้นรถไฟถึงบุรีรัมย์แล้ว มิฉะนั้นการขนย้ายกลับคงลำบากมาก

คุณพ่อมาป่วยอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่นานนักก็ถึงแก่กรรม เพราะขณะนั้นไม่มียาดีพอรักษาได้ คุณพ่อท่านไม่มีเงินมาก เพราะท่านเป็นคนซื่อสัตย์ มีให้แม่เล็กน้อยพอส่งให้ลูกชาย 2 คน เรียนจนจบชั้นมัธยมสายสามัญ ส่วนลูกสาวมักให้พออ่านออกเขียนได้ หรือจบแค่ประถมศึกษาเท่านั้น ก่อนตาย คุณพ่อเรียกผมมาสั่งกำชับว่า “ให้เรียนเก่งๆต่อไป ให้เป็นคนดีซื่อสัตย์สุจริต ให้คบเพื่อนที่ดี, ให้มีกตัญญูรู้คุณคน” และสั่งอีกว่า “ให้เชื่อฟังแม่เขา, และให้ช่วยดูแลน้องๆ ด้วย” แม่คอยเตือนเรื่องนี้อยู่เสมอ จนผมจำได้ขึ้นใจ แม่ได้ถือหลัก “ธรรมะ” เลี้ยงพวกผมมาจนโต พวกเราจึงถือปฏิบัติตามทุกคน

เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ แม่พาไปพักบ้านคุณป้าทรัพย์ที่ฝั่งธน หลังโรงพยาบาลศิริราช บ้านนี้เป็นบ้านของพระยาสัตยานุกุล (ตันสกุลมหานีรานนท์) ซึ่งคุณป้าเป็นลูกสะใภ้ คุณตาจะมาพักอยู่ที่นี่ด้วย คุณตาชื่อนายเร็วภักดี (อินทร์ กุลจิตร) ขณะนั้นทำงานอยู่ในวัง มีลูกสาว 3 คนๆ โดคือป้าทรัพย์ มีสามีชื่อลุงเนิน เป็นน้องขุนสมานสมุทรกรรม (พ่อของคุณพีฉลบชลัย์ย์ มหานีรานนท์) ขณะนั้นคุณพีฉลบชลัย์ย์เรียนกษัตริย์อยู่ในโรงเรียนราชินี (ล่าง) ที่บ้านมีพี่อรรณพ (ที่คนโตของพี่ฉลบชลัย์ย์) เรียนอยู่โรงเรียนสวนกุหลาบ ลูกคุณตาคนกลางเป็นพยาบาลชื่อ ป้าพูนๆ เป็นภรรยาหลวงชนาพาธประนุช (ตันสกุล “บุษปะบุตร”) ทั้ง 3 สกุลนี้เป็นนามสกุลพระราชทานจาก ร.6 ในระยะใกล้ๆ กันคือ พ.ศ. 2458

เมื่อแม่เผาศพคุณพ่อเสร็จแล้วพาคุณตาไปปลูกบ้านอยู่ที่เขาคทาหารเชิงสะพานแดง บางซื่อ (หน้ากรมช่างทหารอากาศ) ปลอมผมอยู่กับป้าทรัพย์ ส่งผมเรียนหนังสือที่โรงเรียนอัมรินทร์าราม บ้านสะพานแดงอยู่หลายปี เมื่อสร้างกรมทหารใหม่ถูกไล่ที่ไปอยู่ด้านหลังติดถนน ระนอง 1 ตอนหลังอีกหลายปีขยายกรมทหารไปอีก แม่เลยขายบ้านย้ายไปอยู่บ้านป่าพูน ส่วนลูกอีก 2 คนๆ เล็กคุณป้าชุ่มพี่ใหญ่ของสกุลมหานีรานนท์ รับไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ส่งให้เรียนหนังสือประมาณปี 2473 ที่อุตรดิตถ์ ลูกชายไปอยู่กับญาติเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดราชาธิวาส

โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพฯ ขณะนั้นส่วนมากทุกโรงเรียนมีโต๊ะพิเศษอยู่โต๊ะหนึ่งเรียกว่า “โต๊ะทอง” โต๊ะนี้ทอมใดคนสอบได้ที่ 1 มีสิทธิ์ได้นั่ง (คนอื่นไม่มีสิทธิ์) คนได้ที่ 1 นี่จึงมักจะเป็นตัวอย่างของคนดีเป็นที่รู้จักมากในห้อง และมักจะเป็นที่รู้จักของคนอื่นด้วย สำหรับที่โรงเรียนนี้ผมมีคู่แข่งอยู่ 1 คน (ป.3-ม.1) ชื่อ “มัญญ สุวรรณสัมฤทธิ์” ผมอยากเรียนภาษาอังกฤษกลางคืน แม่จึงให้เรียนรร.จีน (ชินหมีน) ซึ่งสอนภาษาอังกฤษที่บ้านขมิ้น (ใกล้ๆ บ้าน) ผมได้เพื่อน 1 คน ยังติดต่อกันอยู่ทุกวันนี้ ชื่อ “สมภพ ภิรมย์” (มีประวัติการต่อสู้ยอดเยี่ยม จบ สด.บ. ได้เป็น พล.ร.ต. และอธิบดีกรมศิลปากร) เห็นเพื่อนรณพลเล่นไวโอลิน ผมอยากเล่นบ้าง แม่บอกว่าให้ตั้งใจเรียนหนังสือดีกว่า

โรงเรียนนี้มีครูใหญ่ชื่อชิต โกมลลิตติ มีภรรยาชื่อพิววรรณฯ เป็นญาติกับสกุลมหานีรานนท์ ได้กู้เงินจากแม่ไป เพราะขณะนั้นแม่ไม่มีรายได้อันใด จึงให้กู้เงินเพื่อส่งลูกไปเรียนหนังสือ (ไม่ใช่มากมายเพียงครั้งละ 100-200 บาท) เพราะครูใหญ่ขณะนั้นอย่างมากที่สุดตรี (เงินเดือน 80-100 บาทเท่านั้น) มีลูก 2-3 คน เงินเดือนก็ไม่พอใช้ ผมไปอยู่ 2 ปี จำไม่ได้ว่าไปอยู่บ้านไหนก่อนหลังๆ หนึ่งอยู่หน้าโรงพยาบาลศิริราช (ผมว่ายน้ำเป็นที่แม่น้ำเจ้าพระยาเมื่ออยู่บ้านนี้) อีกหลังหนึ่งอยู่ในสวนหลังวัดหิมนิรักษ์ (ใกล้โรงเรียน) การมาอยู่บ้านนี้โดยให้หักหนี้เป็นค่ากับข้าวของผมจนหมดหนี้ที่ค้างอยู่

คุณตามีน้องชายเป็นปลัดอำเภอชื่อขุนประสงค์กิจสำนอง ออกจากราชการแล้วบวชที่วัดชนะสงคราม มีบ้านอยู่ข้างวัด คุณยายมีลูกสาวอยู่ 2 คน ไม่มีผู้ชายอยู่เลย ให้ผมไปอยู่ด้วย ให้เป็นคนส่งรับอาหารพระทุกเช้าก่อนไปโรงเรียน

โดยผมไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศ ขณะนั้นโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียน
ฝึกหัดครูด้วย มี “พระสอนถุกระบอบ” เป็นอาจารย์ใหญ่ ใกล้เคียง บ้านคุณยายซึ่ง
เป็นบ้านพักของผม มีรุ่นน้องคนหนึ่งชอบพอกันมาก ติดต่อกันจนเขาตายไป ชื่อ
จะอ้อน วิจารณ์บุตร (เปลี่ยนชื่อและให้เป็น “พลตรี ชาญณรงค์ หิรัญรามเดช”
ที่โรงเรียนนี้มีเพื่อนสนิทมากอยู่หลายคนๆ หนึ่งในคู่แข่งนั่งโต๊ะทองกับเป็นเพื่อน
กันจนปัจจุบันนี้ชื่อ “บัญญัติ กุลนันทน์” (จบอ.บ.ได้เป็นรองปลัดกระทรวงพาณิชย์)
และอีกคนหนึ่งภายหลังได้ช่วยผมมาก ผมอยากจะทำถึงคือ “อุดมสุข สุขโชติ”
(จบ สก.บ.ได้เป็นพลตรี) และอีก 1 คนที่ผมจะไม่ลืมคือ “อุทิศ ฉายแสงรัตนทร์”
(อดีต ร.ท. และเสรีไทย) และในชั้นห้องนี้มีคนสำคัญๆ อีกหลายคนที่ได้พบกับ
ข่าวในระยะหลังๆ แต่ไม่ได้ติดต่อกันประจำ คือ สุภระ กาญจนพังคะ (นักภาพ
ยนต์รุ่นแรกๆ), สมภาพ จันทรประภา (อดีตอธิบดีกรมศิลปากร) ประสงค์ ชิตตสังกะ
(ลูกจอมพล ป.พิบูลสงคราม), ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ (นักเขียนนามจริง) ฯลฯ
และมีครูด้วย อยู่หลายคน และที่ผมชอบมากมีอยู่ 2 คน คือครูเจริญ ไชยชนะ
(นามปากกา “ไชยวัฒน์” เขียนบทปลุกใจและประวัติศาสตร์), อีกท่านหนึ่งคือครู
ชุนท์ (ชุน) อรุณโรจน์ (ครูพลศึกษา) ผมชอบอ่านหนังสือของท่าน และฝึกพละ
จากท่าน จึงได้วิชาจากท่านติดตัวมาจนถึงทุกวันนี้

ผมอยู่ที่บ้านนี้ได้เรียนภาษาอังกฤษกลางคืน ที่โรงเรียนเนยอนุกุลตรง
ข้ามหน้าวัดชนะสงครามโรงเรียนอยู่ติดบ้านครอบครัว ไชยวสุ (เจ้าของนามปากกาดัง
“อิ๋วเมอร์ส”) ผมชอบอ่านเรื่องของท่านจึงรู้จักท่าน อยู่โรงเรียนนี้ผมต้องเดิน
ผ่านวัดไปออกข้างๆ วัด ผมไม่ค่อยกลัวผี แต่วันหนึ่งผมเดินกลับบ้านราวๆ 2 ทุ่ม
เศษ ผมเดินตามถนนเล็กๆ ในวัด มองไปที่ข้างสนามมีต้นไม้ใหญ่สูงๆ ครึ่งหลาย
ต้นมีเงาอยู่ในแสงสลัวๆ มีรูปเงาสูงๆ (คล้ายเปรต) โค้งแหว่งสั้นๆ คล้ายงู
มือเรียกผมอยู่ ผมเคยอ่านหนังสือว่า “ถ้าไม่แน่ใจและจะเกิดความกลัวขึ้น “อย่า
วิ่งหนี” จะจับไขหัวโกรน “จงเดินเข้าไปดู” จะรู้แจ้งเห็นจริง ต้นไม้นี้ อยู่ห่างจาก
ถนนราวๆ 10 วา ตั้งนะโมตั้งใจเดินเข้าไปดู เห็นเป็นกิ่งมะพร้าวห้อยโตนงเงย
ลมพัดจึงเห็นสั้นๆ ได้บทเรียนวันนั้นแล้วจึงเลิกกลัวผี แต่ผมก็ไม่ประมาท
เพราะแม่สอนให้ผมสวดมนต์ทุกคืนก่อนนอนอยู่แล้ว ให้ตั้งใจ “ทำดี” แล้วผีจะกลัว
เราเอง

ผมเรียนที่ 2 ปี ชั้น ม.3-ม.4 พ.ศ. 2474-2475 เปลี่ยนแปลงการปกครอง
ผมคิดการณ์ไกลขณะนั้นยังไม่มีเครื่องบินที่ก่อกอง ผมขอแม่เรียน “ชาวเลขแบบ
เกริก” จากคำชักชวนของครูบุญเรือง กระบวนรัตน์ และไปเรียน “พิมพ์ดีดที่
โรงเรียนรมังดัน” ของครูกิมเฮง เกษมณี (ข้างเฉลิมกรุง) จนใช้ได้

ตอนที่ 2 วัยเรียนชั้นมัธยมกลางและปลาย

ต่อมา พ.ศ. 2476 คุณครู ร.ท. กรุ่น ฤทธิ์สิงห์ (ญาติห่างๆ เป็นอาจารย์
โรงเรียนนายร้อย เป็นพ่อของ ร.ท. บุญมาก ฤทธิ์สิงห์ ถูกประหารโดยหลวงพิบูล
สงครามภายหลัง) ได้แนะนำแม่ว่าโรงเรียนราชบุรีวิทยาลัย (วังกรมหลวงราชบุรี)
เทเวศร์เปิดใหม่โรงเรียนนี้สอนโดยคณะครูอาจารย์จากโรงเรียนนายร้อยเป็นส่วนใหญ่
จะทำให้เข้าโรงเรียนนายร้อยได้ง่ายเพราะเราไม่มีทุนเรียนต่อผมจึงไปเข้าโรงเรียนนี้
โดยไปอยู่ที่บ้านแม่ (ขณะนี้ย้ายไปอยู่ติดถนนระนองแล้ว)

ที่โรงเรียนนี้มีเพื่อนมากมายหลายคน ทั้งผู้ชายผู้หญิงมีหลายประเภททั้ง
นักกีฬา นักเลง นักบุญ นักการทหารชั้นใหญ่ และนอนหนังสือ ฯลฯ มีที่สนิทมาก
(เพื่อนซี้) อยู่ 1 คน คือ “สมักร สุวรรณาคาร” (เป็น “พลโท”) และมีอีก 2 คน ซึ่ง
แตกต่างจากคนอื่นทั้งหมดคือ “ตระกูล เลขวัต” (เป็นนายแพทย์) และ “ไสว
เดชคุ้ม” (เป็น “พระชื่อดัง”) สำหรับ 2 คนแรกนั้นยังติดต่อกันจนถึงทุกวันนี้

ในระบอบนั้นการเข้าโรงเรียนนายร้อยมี 2 ระดับๆ สูงได้เข้าโรงเรียน
เทคนิคทหารบก ส่วนระดับรองได้เข้านายร้อยธรรมดา และมีประกาศชื่อใน
หนังสือพิมพ์ด้วย เช่นเดียวกับการสอบ ม.8 ป็นนั้นมีประกาศของโรงเรียนนายร้อย
ก่อน มีชื่อ “เพื่อนซี้” ของผมเข้าเทคนิคได้ ส่วนผมมีชื่อเข้านายร้อยธรรมดาได้
ความที่ผมก็ไม่เต็มใจจะเข้าเป็นนายทหารอยู่แล้ว จึงดลบันดาลให้ผมสอบ ม.8 ตก
ทั้งๆ ที่ผมไม่เคยสอบตกเลย (ในปีต่อมาเขาไม่รอผล ม.8 ใครสอบเข้านายร้อยได้
ถือว่ามีผลได้ทันที) นี่คงเป็นบุญบันดาลให้ผมไม่ต้องสอบนายร้อย เป็นประการ
หนึ่งก็ได้ แต่ในปีนั้นผมได้แอบสมัครสอบวิชาครูประถม (โดยรับสมัครจากผู้จบ ม.6)
มีวิชาเทียบ ม.8 เพิ่มวิชาครู, จิตวิทยา, และพลศึกษา สำเร็จครบได้ พ.ป. ผมสอบ
ได้แต่มีได้คะแนนที่ตึก จึงได้ “ป” เทียวเท่านั้น (อัตราบรรจุเดือนละ 35 บาท)
ผมเตรียมไว้เผื่อจะได้เข้าเรียนธรรมศาสตร์ ตอนหลังผมดีใจมากที่ผมได้รับวิชา

“จิตวิทยา” ไปใช้ในการปฏิบัติงานต่างๆ ไป ได้ประโยชน์เป็นอย่างดี (ได้ทราบ ว่าหลักสูตรนี้มีอยู่เพียง 2-3 ปีเท่านั้น)

ในปีรุ่งขึ้นผอ.อ.มีญาติห่างๆ คนหนึ่งจบโรงเรียนนายร้อย ได้รับบรรจุไป เชียงใหม่ ขวณผมไปอยู่ด้วย ผมจึงได้เข้าเรียนที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย มีครู ประจำชั้นชื่ออาจารย์บุญฮวง (โสภิต) สุขเกษม เพิ่งจบจากจุฬาลงกรณ์ ยังติดต่อกันทุกปีจนปัจจุบันนี้เพื่อนที่จบพร้อมกันนี้ (ม.8 วิทยาศาสตร์) มีเพื่อนสนิทที่ ติดต่อกันอยู่คนเดียวคือ นายแพทย์วิมล โนตานนท์ (ตำแหน่งสุดท้ายดูเหมือนจะเป็นอธิบดีกรมการแพทย์) ยังติดต่อกันทุกปีเช่นกัน

ตอนที่ผมมาเรียนที่เชียงใหม่ ผมพักอยู่ที่กรมทหาร (ที่สันป่าข่อย) ใน ขณะนั้น ร.ร.บ. ซึ่งมี พ.อ. พระยาทรงสุรเดช (ผู้ก่อการฯ ชั้นผู้ใหญ่) เป็น ผู้อำนวยการฝึกนายทหารบกชั้นสูงในขณะนั้นตั้งอยู่ที่นี้ ท่านผู้นี้เป็นนายทหาร ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองชั้นผู้ใหญ่ 1 ใน 3 ท่านที่สำคัญมากในประวัติศาสตร์ เข้าใจว่าเนื่องจากท่านเป็นนายทหารอาชีพ ขณะนั้นท่านคงยังไม่เข้าใจเรื่องลัทธิ เศรษฐกิจดีนัก พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม (ยศในขณะนั้น) ยุ่งว่า ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้วางแผนเศรษฐกิจไปในแนวลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่านจึงเป็นตัวตั้งตัวตี เนรเทศ ดร.ปรีดีฯ ออกไปต่างประเทศ ต่อมา พ.อ. พระยาพหลพลุเสนา หัวหน้า คณะเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รู้ความจริงแล้ว จึงปฏิวัติรัฐบาลในขณะนั้น (พระยามโนปกรณนิติธาดา) สำเร็จ แล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศกับ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายท่านมาเป็นคณะกรรมการสอบสวน ดร.ปรีดี พนมยงค์ จึงพ้นมลทิน เข้าร่วมทำงานเพื่อประเทศชาติสืบไป ท่านจึงย้ายนำทหารที่มีความ รู้ความสามารถมาฝึกที่เชียงใหม่ ต่อมาท่านได้ถูกหลวงพิบูลสงครามระวาง ใส่ความว่าท่านชกซ้อม นายทหารจะก่อการกบฏ นายทหารจึงถูกจับกุมหลายคน และท่านได้ถูกเนรเทศไปสิ้นชีวิตในต่างแดน เป็นที่น่าเสียดายที่ท่านต้องมาสิ้น ชีวิตเพราะเคราะห์กรรม เช่นนี้ น่าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง

Un 2

รับราชการและเรียน ม.ร.ก.

ตอน 1 การเข้ารับราชการ การเริ่มเรียนในปีแรก และการเปลี่ยนแปลงในปีที่สอง

ผมกลับมากรุงเทพฯ ขณะที่บ้านแม่ถูกทหารเวนครืนที่ดินอีกแล้ว ท่านจึงขายบ้านไปเลย ตัวเองย้ายไปเป็นแม่บ้านของพี่สาวคือป้าพูน บุษปะบุตรที่บางกะปิ (ใกล้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย) ซึ่งพี่สาวคนโตของบ้านนี้เคยเรียนอยู่ เพราะบ้านนี้มีลูกถึง 6 คน ส่วนมากกำลังเรียนอยู่ทั้งนั้น ผมมีประกาศนียบัตรอยู่แล้ว 2 ใบๆ หนึ่งจบ ม.8 (แผนกวิทยาศาสตร์) อีกใบหนึ่งคือ ประโยคครูพิเศษมูล (พ.) ผมคิดว่าครูได้เงินเดือนสูงก็จริง แต่จะมีเวลาเรียนธรรมศานตร์น้อย หรืออาจจะไม่มีเวลาไปเรียนที่มหาวิทยาลัยก็ได้ขณะนั้นผมตัดสินใจจะเข้าเรียน ม.ร.ก. แน่ จึงไปหา “พ.ต. หลวงสมรภูมิพิชิต” คุณพ่อของเพื่อนสนิทซึ่งผมนับถือเป็น “คุณพ่อคนที่ 2” ของผม ท่านลาออกจากทหารมาเป็นหัวหน้าแผนกบำรุงรักษา กองช่างโทรทัณฑ์ กระทรวงเศรษฐการ ท่านเต็มใจรับผมเข้าบรรจุทันที อนุญาตให้ผมเข้าเรียนธรรมศานตร์ได้ระหว่าง 8-10 น. ทุกวันตลอดสมัย (ประมาณปีละ 4 เดือน) ผมจึงได้เข้าเรียนได้สมหวัง และได้กลับมาอยู่บ้านฝั่งธนกับคุณป้าทรัพย์ มหานิรันดร์อีก เพราะใกล้ดีมาก มาถึงแต่เช้า เพื่อจะได้นั่งข้างหน้าได้ฟังอาจารย์บรรยายชัดๆ เรียนจบแล้ว 10 น. จะได้รับไปทำงานที่หน้าวัดเลียบ ปีนั้มหาวิทยาลัยได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการได้มีสิทธิ์เข้าเรียนเป็นปีสุดท้าย (โดยไม่ต้องจบ ม.8) เมื่อเปิดเรียนจึงมีนักศึกษามากดูเห็นส่วนมากเป็นพวกภาคใต้และภาคกลาง (ฟังเสียงพูด) ภาคเหนือคงมีบ้างแต่ผมไม่รู้จักเลย ยังอุตส่าห์มีคนรู้จักอยู่ท่านหนึ่งคือ คุณครูใหญ่ปาน คงฤทธิ์ ครูใหญ่เมื่อผมเข้าเรียน ป.1 (ขุนกรฤทธิ์ศึกษากร ส.ส.นครราชสีมา) นั่นเอง อันดับแรกที่ผมสะดุดตาคือภานิตประจักษ์มหาวิทยาลัย “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ผมจึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติประจำใจทันที เพราะโดยปกติผมก็

ถือหลักปฏิบัติ “ธรรมะ” ตามแม่เป็นหลักปฏิบัติอยู่แล้ว และเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่สมัยแรกของปี 2481 นั่นเอง ในปีนี้เป็นปีแรกที่ธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์ได้เปิดโรงเรียนเตรียมอุดม ขึ้นเป็นปีแรกทั้ง 2 มหาวิทยาลัย เรียกว่า “เตรียมอุดมรุ่น 1”

การเรียนขณะนั้นแบ่งเป็น 6 ภาค (ปีละ 2 ภาค) การสอบต้องได้ข้อเขียนและปากเปล่าทั้ง 2 อย่าง ถ้าปากเปล่าตกต้องสอบปากเปล่าอีก ถ้าอีกหนไม่ได้ต้องสอบข้อเขียนใหม่ การสอบต้องสอบภาคต้นให้ได้ทั้งหมดก่อน แต่ในภาคต่อไปมีภาคเก๋ตกค้างอยู่ ตัวเองสอบวิชาในภาคต่อไปด้วย ถ้าภาคเก๋ยังตกอยู่ภาคต่อไปสอบได้ก็ถือเป็นตกทั้งหมด ถ้าภาคเก๋ได้หมดจึงจะมีสิทธิ์สอบได้ในภาคถัดไปนั้น ทุกๆ ภาคเป็นเช่นนี้จึงสำเร็จ แต่เมื่อสำเร็จภาควิชาการแล้ว มีการอบรมอีก 2 สัปดาห์ เสียค่าเข้าอบรม 40 บาท มีทั้งอบรมมารยาท, การนั่งโต๊ะรับประทานอาหารในการเลี้ยงต่างๆ, การไปดูงานต่างๆ ฯลฯ และได้รับเสื้อครุยด้วย

พวกที่ตั้งใจเรียนอย่างดีนี้มีมากเหมือนกัน พวกนี้มักรีบมาแต่เช้าเพื่อฟังข้างหน้า ถ้าใครมีพวกที่มเดียวกันก็มักจะจองให้เพื่อนกลุ่มเดียวกันเห็นมีหลายกลุ่มๆ ละ 2, 3, 4 มียุ่กลุ่มหนึ่ง ผมมาคนเดียว แต่ผมมาเข้าอยู่แล้วเลยสนใจเข้ากลุ่มนี้มี “ไสว สุทธิพิทักษ์”, สม (ปอง) จารักษ์” “สุภัทร สุนธธาภิรมย์ ณ พัทลุง” “ชุมพล จันทราทิพย์” ผมได้ไปนั่งรวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย จึงทราบว่าเป็นภาคใดทั้งหมด (พวกกลุ่มอื่นๆ จึงนึกว่าผมเป็นคนภาคใดไปด้วย) ยิ่งขึ้นปีที่ 2 พวกเราแถวหน้าๆ นี้จึงรู้จักคุ้นเคยกันแทบทั้งหมด เพราะปรากฏว่าพวกเราผ่านภาค 1 ภาค 2 มาอย่างฉลุย จะตกมาเก็บซ่อมเอาใหม่บ้างก็เพียง 1-2 วิชาเท่านั้น บางคนก็ตกแต่ปากเปล่ามาซ่อมเอาใหม่

ท่านผู้ประศาสน์การ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” “ท่านพ่อ” ของพวกเราเป็น “ปู้ชนียบุคคล” ที่พวกเราส่วนมากเคารพนับถือบูชา อยากพบท่านบ่อยๆ แต่ก็ไม่ค่อยได้มีเวลาพบท่าน จะพบท่านได้ก็ตอนวันประศาสน์ปริญญาในตอนปลายปีเท่านั้น พวกเราที่มาเรียนสมำเสมอนั้นในวันประศาสน์ปริญญา เรามักจะยืนเข้าแถวต้อนรับท่านให้เกียรติแก่พวกรุ่นพี่ที่เขาได้รับการอบรมและรับปริญญา ทุกคนคอยด้วยความหวังว่าเมื่อไรจะได้มีโอกาสเช่นนั้นบ้าง เราได้เข้าแถวขึ้นชมมาถึง 3 ปี แต่พอถึงปีที่ 4 รุ่นพวกเราบ้างก็เกิดเรื่องใหญ่จริงๆ อันดับประเทศ เกิดมหาสงครามเอเซียบูรพา พวกเราเลยไม่รู้จึกว่าพวกเรามีใครกันบ้าง

ปี 2483 ปีนี้มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงหลายอย่างคือ ระดับชาติได้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ จากวันที่ 1 เมษายน มาเป็นวันที่ 1 มกราคม ตามสากลประเทศอื่นๆ ในปีนี้จึงมีแค่ 9 เดือนเท่านั้น

ม.ร.ก. ได้เปลี่ยนหลักสูตรใหม่ คือจากภาค 1-4 ให้เพิ่มวิชาและแยกเป็น 3 ปี ส่วนภาค 5-6 ให้เป็นปีที่ 4 การสอบปากเปล่าไม่ต้องสอบทุกวิชา ให้มีการสอบปากเปล่าครั้งแรกเมื่อสอบได้ครบทุกวิชาในปี 1-3 เมื่อสอบได้แล้วจึงได้อนุปรินญาทางนิติศาสตร์ ส่วนในปีที่ 4 นั้น เมื่อสอบได้ครบแล้วต้องสอบปากเปล่าย้อนไปรวมทั้งปีก่อนๆ ด้วย

ทางมหาวิทยาลัยให้สิทธิ์พิเศษสำหรับพวกเราที่เข้าเรียนเมื่อ พ.ศ. 2481 ว่าถ้าใครเรียนมา 2 ปี และสอบได้ครบ 4 ภาคได้ ถือว่าสอบได้ปีที่ 3 จึงได้อนุปรินญาไปเลย มีสิทธิ์สอบปีที่ 4 ได้ ถ้ามั่นใจได้ความว่า ส่วนมากถ้าไม่ใช่พวกที่เข้าเรียนมาก่อน 2481 แล้วมักไม่มีสิทธิ์ทั้งนั้น มักตกกันคนละ 1-2 วิชา ผิดกติกาเล่มเล็กที่สุดคือ “ล้มละลาย” ปี 2483 จึงมีสิทธิ์สอบ “ล้มละลาย” ได้วิชาเดียว มีเวลาตั้ง 4 ชั่วโมง จึงได้ตั้ง 17 คะแนน (เต็ม 20) แต่สอบปากเปล่านี้สิแย่มาก เพราะต้องดูย้อนไปตั้งแต่ต้น บางอาจารย์มาสอนใหม่ไม่ค่อยเหมือนกัน ชักเขาเอาแยะไปเลย ปรากฏว่าในปีนั้นมีพวกเราที่เข้าในปี 2481 ดูเหมือนจะผ่านไปได้เพียง 2 คนเท่านั้น คือ “คุณเดช วุฒิสงห์ชัย” และ “สมปอง จารักษ์” สมัยหลังในปีนี้เป็นเดือนกุมภาพันธ์ 2484 พวกเรากียังไม่มีสิทธิ์สอบ

ตอน 2 การเรียกร้องดินแดน และการเรียนปีสุดท้าย

ปี 2483 นี้ได้มีเหตุการณ์พิเศษเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย คือได้มีการเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศส ผมลืมไปแล้วว่าใครเริ่มก่อนระหว่างเราทั้ง 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หรือจุฬาลงกรณ์ เพราะโดยปกติพวกเราพร้อมใจร่วมปีละครั้ง คือวันฟุตบอลประจำปี ม.ร.ก. เรามีรถ 2 ชั้นแรกในเมืองไทยคือ “ไอ้ไกร่ง” เป็นรถเอนกประสงค์ใช้ในกิจการแทบทุกอย่างในการลำเลียงนักศึกษาไปสถานที่ต่างๆ รุ่นเรามี “วิม อิทธิกุล”⁵⁹ เป็นนักแต่งเพลงให้พวกเราเชียร์ พวกที่ไปเรียนประจำ (ทั้งพวกที่ไปทำงานและพวกที่ไม่ทำงาน) มาคุ้นเคยกันมากในตอนนั้น ไม่ว่ากลุ่มใดชนะปีใด

เรื่องดินแดนของเราที่ฝรั่งเศสยึดไปครั้ง ร.ศ. 112 นั้น ทุกวันนี้ก็ยังคง
อยู่ในใจพวกเราทุกคนอยู่แล้ว ใครห้ามไม่ฟัง จึงมีการเดินขบวนครั้งใหญ่ขึ้นเป็น
ครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีชาวมหาวิทยาลัยทั้ง 2 เป็นแกนนำ ในขณะนั้นนัก
ศึกษาแต่งชุดสากล (ส่วนใหญ่เป็นสีขาวหรือสีอ่อนๆ เป็นเครื่องแบบเหมือนชุด
ข้าราชการ) ฝนตกลงมาด้วย สีที่เขียนในป้ายผ้าจึงตกเปื้อนเสื้อผ้ามอมแมมกัน
แทบทุกคน แต่พวกเราก็ไม่เดือดร้อน ญี่ปุ่นได้ยื่นมือเข้ามาไกล่เกลี่ย ฝรั่งเศส
กำลังอ่อนแอจึงยอมยก 4 รัฐให้ญี่ปุ่นคืนให้ไทย

ได้ทราบในภายหลังว่า “ท่านพ่อ ผู้ประกาศการณ์” ของเรานี้มี “วิสัยทัศน์”
อันยาวไกล ไม่เห็นด้วยกับเหตุการณ์ครั้งนี้เลย ท่านเห็นว่าเราไม่ควรซ้ำเติมผู้
อ่อนแอในขณะนั้นจะนั้นเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามเราได้มีโอกาสแสดงพลัง“เสรีไทย”
ให้ชาวโลกแลเห็นว่าประเทศเราไม่เป็นผู้แพ้สงครามเราประกาศเพราะถูกญี่ปุ่นบังคับ
คำประกาศของเราจึงเป็น “โมฆะ” และในฐานะที่ท่านกำลังเป็นผู้สำเร็จราชการ
แผ่นดินแทนพระองค์ท่าน จึงได้สั่งให้คืน 4 รัฐในภาคตะวันออกให้ฝรั่งเศส และคืน 4
รัฐภาคใต้ให้อังกฤษ ทั้งนี้ ทั้ง 2 ประเทศจึงหมดสิทธิเรียกร้องจากไทยในเรื่องนี้อีก

ปี พ.ศ. 2484 ตั้งแต่ต้นปีมา มหาวิทยาลัยเรายังไม่มีปัญหาอะไรมากมาย
นัก สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2482 แล้วทางยุโรป การเรียนในปี
นี้พวกผมที่ตกภาค 4 บางวิชา และสอบอนุปริญญาได้ในปีก่อนแล้ว จึงต้องมา
เรียนซ้ำปีที่ 4 อีกในปีนี้ ผมได้บทเรียนที่พิเศษมาจาก 2 ท่านอาจารย์ คือ จากคุณ
หลวงสิทธิสยามการ (ขณะนั้นท่านเป็นปลัดกระทรวงต่างประเทศ) ท่านสอน ก.ม.
ระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง ท่านสอนจบแล้วท่านให้โอกาสพวกเราเป็นพิเศษ
โดยถามพวกเราว่าใครมีเรื่องอะไรอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องสำคัญๆ ระหว่างประเทศ
ท่านจะพยายามบอกพวกเราให้แจ่มแจ้งมากที่สุด ในปีต่อไป ท่านจะบอกมาก
ไม่ได้อีกแล้ว เพราะปีหน้าจะมีญี่ปุ่นขึ้นมาเรียนถึงปีที่ 4 แล้ว (คือนายจันจิโร นิชิโน)
ท่านไม่อยากให้บางเรื่องไปถึงชาวต่างชาติ รู้จากปากของท่านเอง พวกเราจึงซัก
ถามกันหลายเรื่อง รวมทั้งเรื่องที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พวกเราจึงได้ทราบเรื่องต่างๆ
จากท่านผู้เชี่ยวชาญโดยตรงในเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี

อีกท่านหนึ่งคือ ดร.หยุด แสงอุทัย (ดร.เยอรมัน) ท่านสอน ก.ม.
ระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ท่านชอบตั้งตุ๊กตาให้ศิษย์ตอบ ท่านนำไปตรวจ

แล้วนำมาชี้แจงในคราวต่อไป ท่านตั้งโจทย์ 2 ข้อๆ ละ 10 แด้ม (คะแนนเต็ม 20) วันหนึ่งผมส่งไปแล้ว ตรวจดูตำราปรากฏว่าผมตอบผิดไป 1 ข้อๆ นั้นผมคิดว่าได้ 0 ส่วนอีกข้อผมคิดว่าคงไม่ได้ 10 แด้ม คงตก ส่วนเพื่อนอีกคนหนึ่งตอบถูกทั้ง 2 ข้อ นึกว่าตนสอบคราวนี้ได้แน่ๆ แต่ปรากฏว่าผิดคาดไปทั้ง 2 คน ผมถามท่านๆ ให้คำอธิบายว่า “เธอให้เหตุผลถึงที่เธอไม่ได้ดูตำราประกอบ ถ้าเธอปฏิบัติงานจริง เธอก็ต้องพลิกตำราดูด้วย เธอก็คงจะชี้แจงเหตุผลประกอบได้ดีเอง ข้อถูกข้อนั้นให้ 7 ข้อๆ ไม่ถูกนั้นได้ 3 จึงได้ 10 พอดี ส่วนของเพื่อนนั้นท่านให้เหตุผลว่า “คนนี้เล่นท่องจำเฉยๆ ไม่มีเหตุผลประกอบเลย อาจจะยกเมฆตอบก็ได้ จึงได้ข้อละ 4 คะแนน รวม 8 คะแนน คราวหน้าควรระมัดระวังให้ดี” เรา 2 คนจำได้แม่นอย่าเลย ทำให้คนอื่นได้บทเรียนที่ดีไปด้วย

การเรียนธรรมชาติศรปีที่ 4 (หรือภาค 5-6) ส่วนใหญ่ไม่ใช่วิชาที่ท่องจำมากเหมือนปี 1-3 เป็นวิชาที่มีหลักและเหตุผลประกอบมาก (เหมือนหลักวิทยาศาสตร์) ผู้ที่ไม่เข้าใจวิชาที่เรียนปี 4 นี้จึงผ่านไปไม่ได้สักที มีหลายคนตกซ้ำกันบ่อยครั้ง ขึ้น บางคนสอบข้าราชการตรีได้แล้ว จึงพอใจเลิกสอบไปเลย มีเพื่อนคนหนึ่งชื่อ “ประมวล กุลมาตย์” ได้อนุปริญญาทางนิติศาสตร์ ได้เป็น ส.ส.ชุมพร ติดต่อกันหลายสมัย เคยปรารภกับผมว่าตั้งแต่เป็น ส.ส. พี่ไม่ค่อยมีเวลาดูหนังสือเลยภายหลังที่ ม.ร.ก. ได้เปลี่ยนไปเป็น ม.ร. เป็นมหาวิทยาลัยปิดเหมือนจุฬาลงกรณ์ พวกเราเคยปรับทุกข์กันอยู่ พวกเราส่วนใหญ่เกิน 70% จะไม่มีโอกาสก้าวหน้าเลยถ้าไม่มี ม.ร.ก. ดังที่เป็นมานั้น ผมคุ้นเคยกับเพื่อนในมหาวิทยาลัยหลายคน โดยเฉพาะพวกที่เข้าพร้อมกันและมาจบพร้อมๆ กัน ที่สนิทกันมากที่สุดมี 2 คน คือ “ไสว สุทธิพิทักษ์” และ “สมปอง จารักษ์” ซึ่งเป็นคนปากี่ได้ ขณะนั้น ส.ป.ด. ตั้งอยู่ใกล้ๆ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย วันหยุดผมจึงพลอยไปพบกันที่นี้ จึงได้พบกับพวกได้เช่น ประมวล กุลมาตย์และคนอื่นๆ อีกหลายคน ในฐานะที่ประมวล กุลมาตย์กำลังเป็น ส.ส. อยู่แล้วนั้นพวกเราจึงช่วยกันยืมให้เขาส่งเสริมให้มี “มหาวิทยาลัยรามคำแหง” จนสำเร็จ และเขาได้รับเป็นแค่ “มหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์” ทั้งๆ ที่เขาได้เสียสละเวลาต่อสู้อยู่ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้โดยมีปรีภักษ์ฝ่ายค้านมากมาย ได้ทราบในภายหลังว่ามีผู้ที่ได้รับปริญญา “ดุษฎีบัณฑิต” กันหลายคนโดยเสียสละเงินไปไม่มากนัก ไม่เหมือนเพื่อนผม ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ ซึ่งจบ ป.ป., ธ.บ., ศ.ม. ตั้ง

วิทยาลัยเล็กๆ ก้าวหน้าเป็นมหาวิทยาลัยใหญ่มีนักศึกษามากถึง 20,000 กว่าคน และได้ช่วยประโยชน์ส่วนรวมอีกมากมาย และได้รับ ดร.จากต่างประเทศมาแล้วนั้น

ในปี 2483 ดร.เดือน บุญาค ได้รับแต่งตั้งเป็นเลขาธิการ ม.ร.ก. ผมได้รับเลือกให้ทำเอกสารอวยพรและอ่านแทนนักศึกษาชั้นปี 4 มีคุณกึ่งแก้ว สามเสน¹⁰ เป็นผู้ถือกระเช้าดอกไม้มอบให้ท่าน ไสว สุทธิพิทักษ์ (ขณะผมอ่านไสวยืนข้างผมไม่เห็นหน้าชัด) ไสวได้เขียนบทความลงใน “ธรรมศาสตร์ 60 ปี” (มิถุนายน 2537)

ผมลืมเล่าไปเรื่องหนึ่ง คือรุ่นเก่านั้น มรทก. ยังไม่มีห้องสมุดและร้านขายหนังสืออย่างที่มีในปัจจุบันนี้เลย มี “หอสมุดแห่งชาติ” อยู่ที่ริมสนามหลวง (ติดวัดมหาธาตุ) แห่งเดียว ผมชอบอ่านหนังสืออยู่แล้ว ในวันหยุดผมจึงชอบไปอ่านหนังสือเป็นประจำ ผมชอบอ่านหนังสือสารคดี เช่น บทปลุกใจ, ทางก้าวหน้า, บุคคลสำคัญของโลก, นวนิยายชั้นดี เช่น ขอสด ภูมิลหิต, ก.สุรางคนางค์, ดอกไม้สด, ไชยวัฒน์, หลวงวิจิตรวาทการ ฯลฯ จึงได้บทเรียนวิชาไปเป็นทุนต่อสู้ชีวิตต่อไปได้อย่างมากทำให้ได้หลักในการดำเนินชีวิตอย่างดีไปหลายประการๆของหลวงวิจิตรวาทการ¹¹ คือ “ชีวิตคือการต่อสู้ ศัตรูคือยากำลัง อุปสรรคคือหนทางแห่งความสำเร็จ” ทำให้มีกำลังใจต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ด้วยดีตลอดมา ผมได้รู้จักและชอบพอกับชาว “हनอนหนังสือ” หลายคน บางท่านได้ก้าวหน้ากลายเป็นผู้มีชื่อเสียงหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไปแล้วก็หลายคนท่านหนึ่งที่ผมอยากจะทำถึงคือ “คุณชำนาญ ยุบบูรณ์”¹² ขณะนั้นท่าน จบ. ฐ.บ. แล้ว กำลังศึกษาโทและเอกต่อ ท่านมีนิสัยใจคอดีมาก ให้คำแนะนำและให้ความสนทนากับผมเป็นอย่างดี ไม่ถือตัวท่านเป็น “ตัวอย่างที่ดี” ให้ผมนับถือและติดต่อท่านสม่ำเสมอมาจนปัจจุบันนี้พบกันในงานต่างๆ บ่อยๆ ท่านก็ยังจำชื่อผมได้ และทักทายทุกครั้งที่เราพบกันอย่างคุ้นเคยอยู่เสมอ แต่ผมก็ไม่เคยไปรบกวนท่านโดยตรงแม้แต่ประการใดเลยนอกจากลูกโดมรุ่นพี่ ซึ่งผมเป็นผู้ไปติดต่อรู้จักผมว่าเป็นลูกโดมรุ่นน้อง ซึ่งตั้งใจทำงานเท่านั้น

ปี 2484 พวกเราได้เรียนชั้นปี 4 ข้างจนหมดสมัย และได้เข้าสอบทั้งหมดในเดือนตุลาคม ผมสอบได้ครบทุกวิชาปี 4 ในครั้งเดียวกัน คราวนี้หนักใจ สอบปากเปล่าอีก ถ้าสอบเฉพาะปี 4 ก็คงไม่หนักใจ (เพราะเรียนซ้ำมาตั้ง 2 ปีแล้ว) แต่นี่ต้องสอบย้อนไปถึงปี 1 ด้วย จึงตอบได้กะพริ่งกะพรั่งตามเดิม แต่ก็ยังผ่าน

ไปจนได้ การสอบปี 4 นี้มีคนสอบทั้งหมดร่วมพันคน สอบได้ทั้งหมดประมาณ 150 คน มีพวกเรา (รุ่นเข้าปี 2481) สอบผ่านรุ่นนี้ได้ไม่ถึง 20 คน มีผู้หญิงในรุ่นคนเดียวคือ “คุณเรณู โชติติลล” (อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์) สอบตกกันคนละ 1-2 วิชาเป็นส่วนใหญ่ (เฉพาะพวกที่เคยสอบผ่านอย่างดีกันมาทุกปี) พวกนี้ต้องมาสอบกันใหม่ในสมัยหลัง (กุมภาพันธ์ 2485) ซึ่งต้องถือว่าจบในปีเดียวกัน จะต้องรับปริญญาพร้อมกัน “คุณไสว สุทธิพิทักษ์ และ คุณสนม เกตุทัต” คู่รักอมตะก็จบในสมัยนี้ด้วย

ความฝันของพวกเราที่จะรับการอบรมร่วมกัน 2 สัปดาห์ และสวมครุยปริญญาไปรับปริญญาบัตรจาก “ท่านผู้ประศาสน์การ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ของเรานั้นสลายไปเสียแล้ว เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้าไทยเริ่มยึดครองประเทศเราไปเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 นั้น แต่ขณะนั้นเรายังมีความหวังกันอยู่บ้างว่าเมื่อเสร็จสงครามจะได้มีโอกาสเช่นนั้นบ้าง แต่เมื่อเสร็จสงคราม 4 ปี จบไปรวมพันกว่าคนเท่านั้น เขาว่ามากเกินไปและกำลังถูกมรสุมจากพวกอิจิฉะดาร์อนขบวนการ “เสรีไทย” ของท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เลยต้องคอยแก้กั๊กต่างๆ ที่เราเคยเข้าแถวให้พวกรุ่นพี่มา 3 ปี รับปริญญาบัตร และรุ่นเราก็ก็นำค่าอบรมกันไปแล้ว ต้องไปแอบรับปริญญาบัตรกันใหม่ในโดม แต่ก็ยังดีที่ได้รับเสื้อครุยปริญญาด้วย รุ่นหลังๆ ต่อมาไม่ได้มีการอบรมและไม่ได้เสื้อครุยปริญญา อึ้งอียากจะขอเรียนให้ท่านทราบว่าได้ตั้งแต่นั้นผมเป็นต้นไปจนเสร็จสงคราม พวกเราเห็นแต่ประกาศผลสอบ ไม่ได้มีหนังสือทำเนียบประจำรุ่น ถ้าเราไม่รู้จักกันในรุ่นก็มักไม่มีใครรู้ว่าใครอยู่ในรุ่นตนเองบ้าง สืบสนกันไม่หมด ได้ทราบว่าเป็นจากรุ่นสงครามนี้จึงมีหนังสือทำเนียบประจำรุ่นกันต่อไป

บท 3

การเข้าทำงานในสมัยนั้น ชีวิต หักเหจากราชการ

ระยะสงครามขณะนั้นทางราชการส่วนใหญ่จะปรับเพื่อประหยัด เว้นแต่หน่วยราชการที่จำเป็นเท่านั้น มีหน่วยเดียวที่รับไม่อันคือ “ตำรวจ” จึงมีพวกเราไปเข้ากันมาก รวมทั้งเพื่อนสนิทคนหนึ่งคือ “สมปอง จารักษ์” ก็ไปเข้าด้วย ส่วนผมนั้นอยากเป็นนักปกครอง ตามรุ่นพี่ๆที่เป็นข้าราชการอยู่แล้ว จะไม่ยากลำบากเลย เพียงแต่นำใบวุฒิและหลักฐานไปยื่นที่กระทรวงมหาดไทยถามมาที่สังกัดเดิมๆ ไม่ขัดข้อง ทางมหาดไทยก็ทำเรื่องขอโอนไปบรรจุเป็นปลัดอำเภอทันที เพราะเดิมยังมีผู้มีความรู้ไม่เพียงพอ เรื่องตัวผมนั้นในชั้นแรกผมทำเรื่องไปทางมหาดไทยๆ ถามมาทางเศรษฐกิจฯ ตอบไม่ขัดข้องไปแล้วพอดีขณะนั้นเริ่มตั้งร.ร.ปกครอง รุ่นที่ 1 เกิดขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงประกาศรับผู้เข้าอบรม ตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป รุ่นผมเข้าไปอบรมหลายคน มีเพื่อนร่วมรุ่นที่คุ้นเคยอีกคน ที่ยังไม่จบ ธ.บ. ได้จบอนุปริญญาเท่านั้นคือ “ประวรงค์ ช่อวิเชียร” (สุดท้ายได้เป็นรองอธิบดีกรมการปกครอง) ผมยังฝันลมๆ แล้งๆ อยู่ว่าผมคงจะได้เป็นปลัดอำเภอเป็นนายอำเภอ แล้วเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดต่อไปได้ ผมจึงต้องเข้าอบรมด้วย ผมลืมไปแล้วว่าจำนวนเท่าไร และอบรมร่วมกันนานเท่าไร วาสนาผมไม่ดี ไม่ได้เป็นข้าราชการอีกต่อไป (แต่ผมมาคิดได้ในภายหลังว่า คงจะเป็นเพราะ “บารมีของ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ที่จะดึงผมไปทำงานของท่าน” เป็นลูกศิษย์ของท่านอยู่คนเดียวที่ต่อสู้ในงาน “บริษัทจังหวัด” จนตลอดชีวิตและหากได้เป็นปลัดอำเภอ ก็อาจจะเป็นอย่างเพื่อนอีกคนหนึ่งซึ่งผมจะเล่าให้ฟังภายหลัง ก็อาจเป็นได้ เพราะเป็นนักปกครองรุ่นหลังๆ นี่ฝันผวนมาก) ผมมาทราบภายหลังว่า หลวงพรหมโยธีรมต. มหาดไทยท่านไม่ชอบคนตัวเล็กๆ เช่นผม เพื่อนๆ เขาจึงล้อผมว่าถ้าเป็นสมัยคุณหลวงนรภิจักรธรร (เพราะท่านตัวเล็ก) ผมคงสอบได้ดีแน่ ขณะนั้นผม

ไม่วิตกกังวลอะไร เพราะได้ทราบว่ามันนั้น “ท่านอาจารย์ปรีดิฯ” กำลังพิจารณาจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” อยู่ ผมได้พิจารณาเห็นเป็นงานใหม่ ไม่ใช่ข้าราชการก็จริง แต่เป็นงานกึ่งราชการ หนักไปในทางเศรษฐศาสตร์ และอาจต้องใช้วิชาในสิ่งอื่นที่เราได้เรียนมาจาก ม.ธ.ก. ด้วย (เป็นความจริงภายหลังว่าผมได้ใช้หมดทั้ง 4 ที่ได้เรียนมาทุกกึ่งเลย คือ เศรษฐศาสตร์, นิติศาสตร์, รัฐศาสตร์, และการต่างประเทศ) ชีวิตของผมจึงแปรเปลี่ยนไป ระหกระเหินโดดเดี่ยวไปในถิ่นใหม่ตงนักเลง (นักเลงจริงรุ่นเก่า) รับงานใหม่ๆ มาต่อสู้ช่วยบุกเบิกเมืองตากซึ่งเป็นเมือง “ปิด” มานานแล้ว ได้ตามสมควร ซึ่งผมจะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไป ผมขอรับรองให้สัตย์ปฏิญาณว่าทั้งหมดนี้เป็นความจริงทุกประการ ผมจะไม่เอาเรื่องส่วนตัวซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง “งานส่วนรวม” ของประเทศชาติที่ผมได้ปฏิบัติไปนั้นมาเกี่ยวข้องเลย นอกจากส่วนที่จำเป็นเท่านั้น

เรื่อง “บริษัทจังหวัด” นี้ผมได้เขียนเรื่องย่อยลงในหนังสือ “วันปรีดี 2538” แล้ว แต่การเขียนในเล่มนั้น ผมยังไม่รู้เรื่องตอนต้นก่อนที่ผมจะเข้าไปสู่วงการนี้ ผมนึกว่าท่านเหล่านั้นคงถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว ผมนึกขึ้นได้ว่ามีเพื่อนคนหนึ่งเห็นหน้ากันอยู่ในชั้นปี 1-2 ส่วนในปี 3 เห็นกันบ้าง แต่ปี 4 ผมนึกว่าเขาคงรุ่นก่อนและจบไปแล้ว มาเห็นอีกที่ที่ “สำนักงานกลางบริษัทจังหวัด” เขาเป็นหัวหน้ากองกลางและมาสอบพวกผมด้วย (เขาเทียบชั้นเอก พวกผมเทียบชั้นตรี เมื่อได้เป็นผู้จัดการฯ จึงเทียบชั้นโท ห่างกันมาก) คือ “คุณศรีเศวต พุฒทอง” ผมได้ทราบจากเพื่อนว่าขณะนั้นเขาเป็น “ว่าที่ลูกเขย” ของคุณพุ่ม ศรีวิจารณ์ (คนหนึ่งของผู้ร่วมก่อตั้ง “บริษัทจังหวัด”) ผมได้ไปหาเขาที่บ้าน จึงทราบว่าเขาประสบอุบัติเหตุขาเล็ดเดินไม่ได้ 10 กว่าปีแล้ว สอบถามได้ความว่า ความจริงเขารุ่นเดียวกับผม เมื่อได้อนุสัญญาแล้วได้ไปทำงานที่ “สำนักงานวิระ” ที่เชิงสะพานพุทธ ปี 2483 เริ่มงาน “บริษัทจังหวัด” แล้ว จึงไม่ได้ไปฟังคำบรรยาย แต่ก็ได้ไปสอบได้รุ่นเดียวกับผมนั่นเอง คนเยอะ ผมจึงจำไม่ได้ คุณศรีเศวต พุฒทอง ตัวเขาเองได้เป็นผู้ช่วย คณะกรรมการทั้ง 4 ท่าน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง “บริษัทจังหวัด” ทั้งหมดเสร็จเรียบร้อยเขาจึงได้เป็นหัวหน้ากองกลาง ผมจึงรับทราบเรื่องเริ่มต้นทั้งหมดจากเขามาเรียนให้ท่านทราบในลำดับแรกนี้ก่อน ส่วนสินค้าสำคัญๆ นั้นผมจะได้แยกชี้แจงเป็นเรื่องๆ ต่อไป

Un 4

การเริ่มโครงการ “บริษัทจังหวัด” ของท่าน ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์

“ท่านอาจารย์ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้พิจารณาเห็นว่า คนไทยเราแท้งนั้นยังขาดความรู้ความชำนาญในการค้า ขาดเงินทุน ไม่ชอบเสี่ยงในการลงทุน และยังไม่นิยมในการทำการค้ามากนัก ท่านจึงมีความประสงค์จะให้เศรษฐกิจการค้าของประเทศส่วนใหญ่นั้นกลับคืนมาอยู่ในมือของต่างด้าวแทบทั้งหมดนั้น กลับคืนมาอยู่ในมือของคนไทยให้ได้บ้างตามสมควรเป็นสำคัญท่านจึงได้วางโครงการจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” ขึ้นให้ทั่วทุกจังหวัดโดยมีหุ้นของรัฐอย่างน้อย 51% (เป็นรัฐวิสาหกิจ) นอกนั้นเป็นของคนไทยในท้องถิ่น เพื่อให้คนไทยนิยมการค้าขาย และให้เป็นโรงเรียนเบื้องต้นที่จะฝึกคนไทยทำการค้าหาความชำนาญพอให้ใกล้ๆ เคียงบ้าง เคียงไหล่พ่อค้าต่างด้าว ซึ่งมีความชำนาญ มีทุนมากกว่า มีพรรคพวกมากกว่า นั้นบ้าง

ปี 2483 ท่านจึงกะโครงการวางแผนทางให้ “หลวงเชวงศักดิ์สงคราม” (ขณะนั้นเป็น รมว.มหาดไทย ปี 2483) ร่วมกับ “นายชิม วีระไวทยะ” (ผู้ร่วมก่อการฯ ของท่านทั้ง 2 คน) ซึ่งขณะนั้นตั้งสำนักงานทนายความชื่อ “สำนักงาน วีระ” อยู่ที่มณฑลนครราชสีมา (ตรงข้ามท่าโรงยา) เชิงสะพานพุทธยอดฟ้า ตำบลบ้านหม้อ จังหวัดพระนครจึงตั้งสำนักงานแห่งนี้เป็น “สำนักงานก่อตั้งบริษัทจังหวัด”ชั่วคราวเพื่อดำเนินการจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” ต่อไป

คณะกรรมการจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” มีดังนี้ :-

1) หลวงเชวงศักดิ์สงคราม	เป็นประธานกรรมการ
2) นายชิม วีระไวทยะ	เป็นกรรมการ
3) นายเล้ง ศรีสมวงศ์	เป็นกรรมการ

4) นายฟุ้ง ศรีวิจารณ์

เป็นกรรมการและเลขานุการ

มีนายศรีเสวต พุฒทอง เป็นผู้ช่วยฯ

หลวงเชวงศักดิ์สงคราม ได้ทยอยเชิญข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ แจ้งโครงการและมอบแผนการณ์การจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” มอบให้ข้าหลวงประจำจังหวัดไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ให้เชิญคนไทยแท้ๆ ในจังหวัดที่เป็นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือไว้วางใจและสนใจในการค้าเป็นหัวหน้ารวบรวมคนไทยผู้ที่สนใจร่วมในกิจการค้านี้ ให้ร่วมกันซื้อหุ้นๆ ละ 5.00 บาท ให้ได้ 49% ของทุนในบริษัทจังหวัดนั้น ให้ใหญ่-เล็ก ตามสภาพความเจริญของท้องถิ่นนั้น (วงเงินทุนของบริษัท 40,000.00-500,000.00 บาท) จังหวัดใหญ่ (ทุน 5 แสนบาท) มีอยู่ เช่น เชียงใหม่, อุบลราชธานี, นราธิวาส จังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่จริง แต่เป็นป่าเสียมากที่สุดจึงมีทุนเพียง 5 หมื่นบาทเท่านั้น (จังหวัดใดขายหุ้นไม่หมด สำนักงานกลางช่วยรับซื้อไว้ก็มี)

ขณะนั้นประเทศไทยมี 72 จังหวัด ได้จัดตั้งขึ้นในภูมิภาค 69 จังหวัด (แม้ฮองสอนอยู่ไกลขนส่งลำบากมากให้เป็นสาขาของเชียงใหม่) ส่วนในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้จัดตั้งเป็นหอการค้าขึ้นทุกอำเภอ โดยวางระเบียบหาตัวแทนประจำอำเภอเหมือนจังหวัดต่างๆ คณะกรรมการได้เชิญท่านข้าหลวงประจำจังหวัดและเชิญผู้จัดการทุกบริษัทมาพบ เมื่อรวบรวมหุ้นได้ครบตามสมควรแล้ว นำจดทะเบียนที่หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพทั้งหมด (ตามเลขที่ 525) เพราะขณะนั้นยังไม่มีหอทะเบียนฯ ในต่างจังหวัดเลย ขณะนั้นได้ “หลวงเชวงศักดิ์สงคราม” เป็นประธานกรรมการบริษัทจังหวัด “ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นรองประธานกรรมการฯ” และ “สรรพสามิตจังหวัดเป็นกรรมการเลขานุการฯ” ทุกบริษัทคณะกรรมการได้ตั้งให้ “คุณฟุ้ง ศรีวิจารณ์” เป็นผู้จัดการใหญ่ ส.น.กลางบริษัท

ปี 2484 ได้ย้าย “สำนักงานกลางบริษัทจังหวัด” ไปอยู่ที่ตึกบริษัทไทยนิยม จำกัด มุมสามยอดโดยมอบให้ “นายจุลินทร์ ลำห่อ” เป็นประธานกรรมการเริ่มต้นงานได้ประมาณ 6-7 เดือน ขณะนั้นหลวงพิบูลสงครามกำลังคิดแผนการค้าเหมือนกันแต่ในวงแคบๆ ไม่กว้างไกลรอบคอบเหมือนของ “หลวงประดิษฐมนูธรรม” จึงต้องย้ายสำนักงานไปอยู่ในตึกข้างๆ นั้นคับแคบมาก

ปี 2485 ย้ายมาอยู่ตึกสร้างใหม่ตรงมุมริมแม่น้ำเชิงสะพานพุทธยอดฟ้า ณ สถานที่นี้แหละได้มีประกาศรับผู้จบ ธ.บ. เข้าอบรมฝึกหัดงาน (จำนวนกี่คน ใช้เวลาอบรมนานเท่าใด ผมจำไม่ได้เสียแล้ว) ขณะนั้นมี “ขุนศรีศรการ” เป็นประธานกรรมการ และ “หลวงอรรรถกัลยาวิจิตร” เป็นผู้จัดการใหญ่พวกผมได้รับการอบรมระเบียบและวิธีปฏิบัติงานของ “บริษัทจังหวัด” รวมทั้งเรื่องการใช้ตัวแลกเงินผ่านธนาคารชาติเป็นการเริ่มต้นในระเบียบใหม่แล้ว มีการสอบและสัมภาษณ์ ใครได้ดีได้เลือกจังหวัดก่อน ผมโชคดีได้เลือกไปจังหวัดใหญ่ ซึ่งผมเคยอยู่มาแล้ว คือ จังหวัดเชียงใหม่ พวกผมได้รับมอบหมายให้ช่วยจัดการในบริษัทให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งบริษัทจังหวัดให้ได้มากที่สุด

รายละเอียดของโครงการจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” มีอยู่หลายประการ โดยสรุปก็คือ ท่านได้วางแผนการแก่ “เศรษฐกิจเบื้องต้นขั้นมูลฐาน” ตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นหลักการดำเนินท้องถิ่นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้บริษัทเป็นตัวแทนของทางราชการและรัฐวิสาหกิจในเรื่องสินค้าที่จำเป็นต่างๆ ส่งเสริมอุตสาหกรรมไทยทุกระดับ เป็นหน่วยส่งเสริมการค้าและการสหกรณ์ที่ประชาชนจะได้ร่วมจัดให้มีขึ้นในท้องถิ่นต่างๆ เป็นการช่วยราษฎรในท้องถิ่นนั้นๆ โดยตรง ทั้งเป็นผู้ช่วยรักษาระดับราคาพืชผลของราษฎรให้ขายได้ในราคายุติธรรม โดยให้ “บริษัทจังหวัด” เป็นศูนย์กลางการค้าในจังหวัด เป็นหน่วยส่งเสริมการค้าของคนไทยให้ก้าวหน้า โดยประสานงานกับสำนักงานกลางให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ รวมทั้งมีการระบายสินค้าในท้องถิ่น ร่วมมือกับส่วนกลางช่วยระบายสินค้าไปยังจังหวัดอื่นๆ ที่ต้องการสินค้าไปยังท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย ฯลฯ

เรื่อง “ยาสูบ” ซึ่งแม้จะไม่ใช้เป็นของจำเป็นสำหรับประชาชนแต่เป็นสินค้า “สำคัญ” ที่ทำรายได้ให้รัฐและประชาชนได้มากที่สุดประการหนึ่ง “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้เข้ามาแก้ไขเมื่อเป็น ร.ม.ว.คลัง ในปี 2483 ให้มี พ.ร.บ.เป็นสินค้าผูกขาดได้สำเร็จประเภทเดียวเท่านั้น ทันทันทีที่จะเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา นี้และมอบเรื่อง “การจำหน่าย” ให้แก่ “บริษัทจังหวัด” ตั้งแต่เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2483 นั้นพอดี จนถูกสังยุบเลิก จึงเปลี่ยนแปลงไป ผมได้เขียนรายละเอียดเรื่อง “โรงงานยาสูบ” นี้ในหนังสือ “วัดปรีดิฯ 2542) ทำให้ช่วยราษฎรได้นับแสนกว่าครอบครัว

เกิด “พิษภัย” ในการสูบบุหรี่อย่างหนักขึ้นทั่วโลก แต่เราไม่สามารถห้าม “คนสูบบุหรี่” อย่างเด็ดขาดได้ ก็ได้แต่ “เข้มงวด” ในการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นเท่านั้น ความจริงเรื่อง “บุหรี่ต่างประเทศ” นั้นไทยเราก็ดกกันไม่ให้ชาวสยามขายได้หลายสิบปีแล้ว จนถึงเมื่อปี 2535 เราถูกบังคับให้ต้องนำเข้า “บุหรี่ต่างประเทศ” เราจึงต้องเสียเงินตราไปในต่างประเทศอีกจำนวนมากโดยไม่จำเป็นเลย

เรื่อง “การผลิตและการค้าสุรา” นั้นอยู่ในความควบคุมของกรมสรรพสามิตตลอดมา สำหรับในภูมิภาคต่างจังหวัดนั้น ในตัวจังหวัดมักมี “โรงต้นกลั่นสุรารายเท” อยู่แทบทุกจังหวัด ผลิตสุราขาว 30° และ 35° โดยมากใช้ขวดดำ 625 ซีซี (เทละ 32 ขวด) สุราผสมก็มักใช้ สุรา 35° ขายแต่ในจังหวัดตนเองเท่านั้น บางแห่งเป็นโรงใหญ่ก็ขายไปในจังหวัดภายในเขตของตน ไม่ก้าวขายซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อผลิตสุรา “ราคาถูก” ให้ประชาชนในท้องถิ่นและคนงานได้บริโภคแทน “สุราเถื่อน” ซึ่งขาดคุณภาพ โดยมากเป็น “คนจีน” เท่านั้นเป็นผู้ผลิต ส่วนในกรุงเทพมหานครมี “โรงงานสุราบางยี่ขัน” เป็น “โรงต้นกลั่นใหญ่” นอกจากผลิตสุราขาวและสุราผสม ขายในกรุงเทพและจังหวัดข้างเคียงแล้ว ยังพยายามผลิตสุราพิเศษและวิสกี้ สุราผลไม้ต่างๆ ออกขาย เช่น ว.ก., บ.ด., มาร์แชล ฯลฯ (ขณะนั้นยังไม่มี แมโจง) ส่งไปขายทั่วประเทศ เป็นสุรา 40° เป็นส่วนใหญ่เป็นสุราชั้นกลาง ส่วนสุราชั้นดีนั้นปล่อยให้สุราต่างประเทศจำหน่ายโดยสะดวก ในระยะนั้นแพงมาก (100-400 บาท) สุราผสมนั้น 6-12 บาท

เรื่อง “การค้าสุรา” นี้มีกำไรมากเช่นกัน “ท่านปรีดิฯ” มีโครงการอยู่แล้วเหมือนกันว่าเสร็จสงคราม จะยุบโรงงานเล็กๆ ให้เหลือแต่โรงงานใหญ่ๆ ผลิตสุราขายให้ชาวบ้านและคนงานได้บริโภคในราคาถูก เพราะเป็นของ “จำเป็น” ในการสังคมและชาวบ้านมากกว่ายาสูบ ส่วนสุราดีๆ นั้นปล่อยให้ “โรงงานของรัฐ” ผลิตต่อไป เมื่อสิ้นสุดสงครามจึงถูกดึงหลุดกลับไปสู่กลุ่มเดิม เพราะขณะนั้นจีนเป็นผู้ชนะสงคราม จึงบีบให้รัฐบาลซึ่ง “ยุบเลิกบริษัทจังหวัด” ผมมั่นใจในเรื่องนี้ เมื่อได้พบ “ชำนาญ ญ นคร” อดีต ผู้จัดการ “บริษัทจังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งผมเพิ่งรู้เมื่อปลายปี 2542 นี้เองว่า “ไม่ถูกยุบเพราะไม่มีโรงต้นกลั่นสุรา”

เมื่อสิ้นสุดสงคราม “โรงงานผลิตสุราต่างจังหวัด” ได้ถูกประมูลโดยกลุ่มผลิตสุรา ลูกหลานกลุ่มเดิมนั้น (เป็นส่วนมาก) ได้มีการพัฒนาไปมาก ในระยะหลังๆ

นี้ได้ทราบว่ามีมูลค่ากันในช่วงระยะ 10 ปี เหลือแต่โรงใหญ่ๆ ทั้งนั้น (โดยยุบโรงงานเล็กตามโครงการของ “ท่านปรีดิฯ แต่เดิมนั้น) แต่มีรายละเอียดการดำเนินงานของแต่ละโรงงานเปลี่ยนไปมากเมื่อเกิดมี “สุราแม่โขง” ขึ้น

“บริษัทจังหวัด” ได้จัดตั้งขึ้นครบตามโครงการแล้วเสร็จทั่วประเทศพอดี เกิดมหาสงครามเอเซียบูรพาขึ้นเมื่อปลายปี 2484 “บริษัทจังหวัด” จึงได้รับสิทธิ์เพียงเป็นผู้ต้มกลั่นและขายส่งสุราภายในจังหวัดขายสินค้าผูกขาดและจำเป็นของประชาชน เช่น น้ำมัน ไม้ขีดไฟ ยาสูบ ไฟ ฯลฯ ปันส่วนให้ราษฎรในท้องถิ่น และช่วยการค้าของคนไทยให้ดำเนินการเท่าที่จะกระทำได้ด้วยดีต่อไป

un 5

การเริ่มชีวิต อาชีพ ที่เชียงใหม่

ผมได้รับการแต่งตั้งเป็น “ผู้ช่วยผู้จัดการบริษัทเชียงใหม่จังหวัดพาณิชย์ จำกัด” โดยมี “พระยาอนุบาลพายัพกิจ” เป็นผู้จัดการฯ ออกเดินทางขณะนำกำลังท่อมกรุงเทพเมื่อเดือนกันยายน 2485 ท่านเป็นคนรูปร่างใหญ่มีสง่า น่านับถือ ยิ้มแย้มแจ่มใส ต้อนรับผมเป็นอย่างดี สมกับที่ท่านเคยเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาแล้ว ทำให้ผมเลื่อมใสท่านตั้งแต่แรกพบ ผมเข้าใจว่าคงจะได้รับความรู้ความชำนาญจากท่านด้วยดีแน่

ในระยะแรกท่านยังไม่สั่งให้ผมทำงานหลักอะไร เป็นแต่สั่งให้ผมดูอะไรๆ ในบริษัทนี้ และช่วยการขายสินค้าที่มีอยู่ไปก่อน บริษัทนี้มีร้านสาขาอยู่ทุกอำเภอ และจังหวัดแม่ฮ่องสอนอีก 1 สาขา โรงต้มกลั่นสุรารายเท 1 โรง โรงงานสุราเหมาเตาอีก 2 โรงที่ฝาง และพรวัวซึ่งอยู่ในถิ่นกันดารไกลมากทางเหนือ สำหรับโรงสุรารายเทนั้น บริษัทฯ ได้ตั้ง “แผนกจำหน่ายสุรา” ขึ้นที่โรงต้มกลั่น เพื่อประหยัดและสะดวกในการควบคุมและขนส่ง สุราผสมที่ขึ้นชื่อขายดีที่สุุดคือ “ช้างแดง”

ประชาชนและข้าราชการนิยมมาก ส่วนบุหรืนั้นส่งไปจำหน่ายที่ร้านขายส่งทุกอำเภอ และร้านยี่ปั่วในเมืองหลายแห่ง และมีสินค้าอีกหลายอย่าง มีคลังสินค้าอยู่ที่สถานีรถไฟ ส่วนพืชผลนั้นมี “บริษัทพืชกสิกรรม จำกัด” เป็นรัฐวิสาหกิจดำเนินการตั้งอยู่ใกล้ๆ กันที่สันป่าข่อยใกล้กรมทหาร และไม่ห่างจากสถานีรถไฟมากนัก เชียงสะพานนารัฐ (ก่อนข้ามแม่น้ำปิง)

วันจ่ายบุหรืจะเป็นวันที่ยุ่งที่สุด มีนายตรวจบุหรืเป็นพนักงานขายบุหรืโดยตรงอยู่แล้ว 1 คน และคนงานมาช่วยจัดแยกกองแบ่งให้ร้านและสาขาต่างๆ อีก 2-3 คน แต่ขณะนั้นมีบุหรืจ่ายสัปดาห์ละประมาณ 150-180 หีบๆ ละ 150 ห่อ (ขณะนั้นใช้หีบไม้ไผ่ขัดและใช้ลวดมัด) ต้องมาช่วยจัดทุกครั้งไม่ไปไหน แต่ถ้าเป็นร้านอื่นๆ ผมมักติดรถยนต์บริษัทฯ ไปดูร้านสาขาอำเภอต่างๆ เพื่อทำความรู้จักและตรวจดูสถานที่และโรงงาน

หลังจากวันที่ผมมาเข้าทำงานประมาณ 2-3 สัปดาห์ ท่านผู้จัดการเห็นผมไปทำความรู้จักโรงงาน ร้านสาขาต่างๆ และร่วมทำงานพอสมควรแล้ว ได้เรียกผมเข้าพบ ถามผมว่าได้เข้าอบรมมีระเบียบแบบแผนอย่างไรบ้าง ขอให้ผมเขียนให้ท่านดู แล้วถามความเห็นของผมด้วย ผมนำระเบียบปฏิบัติงานให้ท่านดู แล้วเห็นช่องโหว่อาจรั่วไหลได้อยู่ของหนึ่งคือ สินค้ามีมาก ได้เก็บของส่วนมากอยู่ในห้องใหญ่แล้วกันส่วนน้อยมาวางขายหน้าร้าน โดยมีได้มีบัญชีแยกสต็อก (จึงทำให้สินค้าขาดหายไปได้) จึงควรแยกบัญชีสต็อกออกเป็น 2 ส่วน สต็อกใหญ่เน้นให้มีผู้ถือบัญชีและกุญแจคุมอยู่คนเดียว สินค้าเข้าจ่ายขายส่งและให้ร้านขายปลีกประจำวัน ต้องผ่านบัญชีสต็อกใหญ่นี้ การขายปลีกให้ผู้ขายปลีกเป็นผู้ถือบัญชีสต็อกสินค้าเอง (ต้องรับผิดชอบตรวจทั้งเข้าเย็นทุกวันเฉพาะส่วนนี้) เมื่อยังไม่มีใครรับผิดชอบสต็อกใหญ่นี้ ผมขอรับผิดชอบเอง ส่วนงานอย่างอื่นสุดแต่ท่านผู้จัดการจะสั่ง ผมยินดีรับคำสั่งของท่านทุกกรณี ท่านผู้จัดการฯ เห็นชอบด้วยจึงมอบกุญแจและคุมสต็อกใหญ่คนเดียวอย่างที่ผมเสนอไปนั้น

การเปลี่ยนแปลงนี้รู้สึกว่าย่บัญชีจะขึ้นชอบมาก สมุห์บัญชีเป็นผู้ใหญ่สูงอายุแล้ว ส่วนพนักงานบัญชีมีหนุ่มสาวอยู่หลายคนๆ หนึ่งควรจะกล่าวถึงคือ “นายประมณฑ์ วสุวัต” จบ ม.8 แล้ว กำลังเรียนธรรมศาสตร์อยู่

ผมมาอยู่เชียงใหม่เที่ยวนี้ห่างกันเพียง 4 ปีเศษ ขณะนั้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงมากมายอะไรนัก (ไม่เหมือนในระยะหลังๆ นี่ที่เปลี่ยนไปมากจนจำ เกือบไม่ได้ เมื่อผมไปอีก ในขณะนั้นมีโรงเรียนเตรียมอุดม (จุฬาลงกรณ์) ภาค พายัพ ตั้งขึ้นที่นี่มี “คุณสงวน กกกำแหง” เป็นผู้อำนวยการ ทำให้ผมได้รู้จัก อาจารย์ชายหญิงที่หลายคนที่นั่นเป็นเป็นขา “บริดจ์” ฝึกหัดให้ผมเล่นได้เป็นอย่างดี

เรื่อง “Bridge” นี้ เดิมผมไม่รู้จัก เคยเห็นเขาเล่นกันที่ ส.ป.ด. (สมาคม ชาวปักซ์ใต้) ขณะนั้นผมนึกว่าเป็นการเล่นอย่างหนึ่ง ผมมาเชียงใหม่เที่ยวนี้จึง ทราบว่าไม่ใช่การเล่นพนัน เป็นเกมกีฬาอย่างหนึ่ง (เหมือนเกมหมากรุก) ขณะ นั้นมีการแข่งขันกันทั่วโลกแล้ว แต่ทางเมืองไทยเพิ่งเริ่มมีตำราและวารสารออก เล่นกันอยู่ในสังคมชั้นสูงทั่วไป ระยะนั้นผมเข้ากรุงเทพครั้งหลังๆ ในสโมสรต่างๆ เช่น สโมสรนายทหาร ผมเห็นเขากินข้าวกลางวันอย่างรีบร้อน แล้วรีบลุกขึ้นไปเล่น “บริดจ์” กันนี่เอง ผมได้ครุติมา 2 ท่าน เป็นคนเชียงใหม่แท้ๆ รุ่นพี่ชาวโดมทั้ง 2 คน คือ “คุณเชิด มุสิกานนท์” และ “คุณเกียรติ ชีวะเกตุ” เป็นผู้ฝึกสอนให้ ทำให้ผม ได้เข้าสังคมกับวงอาจารย์เตรียมฯ นั้นได้เป็นอย่างดี (เพราะอยู่ใกล้ๆ ผังเดียวกัน) และต่อมาเมื่อผมย้ายไปตากก็ได้อาศัยเป็น “เครื่องมือ” เข้าไปวงผู้ใหญ่ชั้นสูง จนได้ รับความไว้วางใจเชื่อถือในนิสัยใจคอของเรา ทำให้งานของเราก้าวหน้าไปได้อย่าง ดีขึ้นด้วยและเพื่อนอีกคนซึ่งควรกล่าวถึงเป็นลูกชาวโดมที่เคยพักอยู่ในหอพักม.ธ.ก. และเป็นนักฟุตบอลด้วยคือ “ทับทิม ไชยนันท์” ผู้ช่วยธนาคารอมสิน เป็น หนุ่มโสด ผมเคยไปอาศัยอยู่ด้วยก่อนได้บ้านพัก ตอนหลังผมจึงได้บ้านพักใกล้ กรมทหารและที่ทำงานของผม เป็นบ้านของผู้แทนเชียงใหม่คนเก่าคือนายสุวิรัช พันธุเศรษฐ์

ผมอยู่เชียงใหม่ครบ 1 ปี พอดีในเดือนกันยายน พ.ศ. 2486 ผมได้รับคำ สั่งให้ย้ายไปเป็น “ผู้จัดการบริษัทตากจังหวัดพณิชย จำกัด” ผมไม่เคยไป จึง ต้องศึกษาดูก่อน

บท 6

สภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม และภาวะภายใน

จังหวัดตากอยู่ในภาคเหนือๆ จดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และลำพูน ภาคใต้ จดกาญจนบุรี (เมืองเกิดของผม) ภาคตะวันออกจดอีก 5 จังหวัด และภาค ตะวันตกจดพม่าตลอดแนวยาวถึง 535 กิโลเมตร มีพื้นที่เป็นที่ 2 ของภาคเหนือ แต่เป็นป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ เป็นป่าไม้ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ขณะนั้นใครได้เป็น ป่าไม้เขตตาก (คุม 3 จังหวัดๆ ตาก สุโขทัย กำแพงเพชร) แล้วมักได้เป็นอธิบดี กรมป่าไม้ทุกคน (มีบุคคลที่ถูกยกเว้น ผมจะได้เรียนให้ทราบต่อไป) ขณะนั้นมี พลเมืองประมาณ 1 แสนคน (รวมชาวเขา)

พื้นที่แยกออกไปเป็น 2 ส่วนตามแนวเทือกเขาถนนธงชัย ขณะนั้นฝั่ง ตะวันออกมี 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองตากและอำเภอบ้านตาก และ 1 กิ่งอำเภอ สามเงา ฝั่งตะวันตกมี 1 อำเภอๆ ขึ้นเอกคืออำเภอแม่สอด และมี 3 กิ่งอำเภอคือ แม่ระมาด ท่าสองยาง และอุ้มผาง (ปัจจุบันมี 8 อำเภอ และเพิ่มอีก กิ่งอำเภอวังเจ้า) ขณะนั้นการคมนาคมขนส่งภายในจังหวัดยังลำบากมาก จากอำเภอเมืองไปยัง อำเภอฝั่งตะวันตกต้องใช้ม้าต่างหรือคนหาบหาบใช้เวลาไปอำเภอแม่สอดประมาณ 3 วัน จากอำเภอแม่สอดไปถึงอำเภออุ้มผางต้องเดินผ่านแดนพม่าที่พบพระ ผ่าน แม่กลอง (ตอนต้นแม่น้ำ) จึงไปถึงที่ตั้งกิ่งอำเภอ ใช้เวลาอย่างน้อยถึง 7 วัน ส่วน ขึ้นไปทางเหนืออาจมีล้อเกวียนได้ ที่กิ่งอำเภอแม่ระมาดใช้เวลา 1 วัน ถ้าถึงกิ่ง อำเภอท่าสองยางก็อีกประมาณ 2-3 วัน การส่งสินค้าจึงลำบากมาก แต่ระหว่าง อำเภอเมืองถึงอำเภอแม่สอดมีเครื่องบินแอร์ชาส์ 2 ที่นั่ง (แบบจังหวัดแม่ฮ่องสอน) แต่ถ้าฝนตกเมฆคลุมยอดเขาและสนามบิน แลไม่เห็นสนามบินลงไม่ได้ ต้องกลับ (สัปดาห์ละ 2 ครั้ง บางทีก็ลงไม่ได้ทั้งสัปดาห์)

การคมนาคมขนส่งและเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปตาก ขณะนั้นตอนแรก ต้องผ่านพิษณุโลก ผ่านชุมทางบ้านดารา ไปลงที่อำเภอสวรรคโลก ขึ้นรถยนต์ไปตามถนน 118 ก.ม. จึงไปถึงจังหวัดตาก (ต้องพักค้างที่อำเภอสวรรคโลก 1 คืน) ขณะนั้นถนนสายพิษณุโลก-สุโขทัย ยาวประมาณ 56 กิโลเมตร เพิ่งสร้างเสร็จแต่ยังไม่ดีนัก ต่อมาจะเดินทางไปกรุงเทพฯ ก็ไม่ต้องอ้อมไปสวรรคโลก นั่งรถยนต์ไปค้างพิษณุโลก 1 คืน แล้วไปรถไฟอีก 1 วัน เพราะขณะนั้นทางสายพหลโยธินเพิ่งมาถึงนครสวรรค์พอเดินรถยนต์ได้บ้างเท่านั้นเหมือนนครสวรรค์ผ่านกำแพงเพชร ผ่านตากขึ้นไปลำปาง ยังไม่มีสะพานข้ามสักแห่ง เพียงกรุยทางเป็นแนวไว้เท่านั้น กำลังสร้างสะพานที่วังเจ้า (จุดต่อระหว่างกำแพงเพชร-ตาก) บริษัทฝรั่งสร้างเกิดพังขึ้นพอดีเกิดสงครามจึงหยุดสร้าง เมื่อสงครามเลิกจึงสร้างสำเร็จ แต่ก็สร้างอีก 2 สะพาน คือ ที่จังหวัดกำแพงเพชรและที่จังหวัดตาก จึงเปิดใช้ถนนพหลโยธินได้อีกหลายปีต่อมา ขณะนั้นขนส่งทางน้ำจึงได้แต่เฉพาะในฤดูน้ำเท่านั้น เรือยนต์ใหญ่ลากจูงเรือบรรทุกสินค้ามาได้แค่ปากน้ำโพคนเดินทางมากำแพงเพชรจึงลำบากมากกว่าตาก ต้องนั่งเรือยนต์ขนาดเล็กขึ้นมารวมทั้งสินค้าด้วย ส่วนสินค้ามาตากนั้น ส่วนมากต้องใช้เรือต่อ รวมทั้งเรือขนส่งเกลือซึ่งเป็นสินค้าสำคัญของชาวเหนือและชาวเขา (ผมจะได้กล่าวเรื่อง “เกลือ” นี้อีกครั้งหนึ่ง)

ผมลงไปกรุงเทพฯ จึงทราบว่าการย้ายของผมนี้เป็นกรณีพิเศษ คือ ต้องไปแทนผู้จัดการเก่าที่ถูกไล่ออก เพราะถูกข้าหลวงประจำจังหวัดว่ามีการขายไม้ขีดไฟซึ่งเป็นสินค้าปันส่วนหลังร้าน อันเป็นความผิดร้ายแรงถึงขั้นให้ออก ทางสำนักงานกลาง ได้ให้เจ้าหน้าที่กฎหมายถือคำสั่งไปพร้อมกับผม เพื่อช่วยผมจะได้ไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย สอบถามผมว่าจะเต็มใจไปหรือไม่ ผมได้สอบถามถึงนิสัยใจคอของคนพื้นเพชาวเมืองนี้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง เพราะเคยทราบว่าเมืองนี้ยังเป็นเมืองป่าดงที่ไต่กล่าวมาแล้วนั้นและเป็นเมืองปิดที่ยังไม่มีทางไปสู่ภายนอกได้สะดวก ไฟฟ้าประปาก็ยังไม่มี มีการค้าฝิ่นเถื่อนจากชาวเขาเป็นอันมาก มียิงกันตายบ่อยๆ แทบทุกวัน เป็นที่น่าสะพรึงกลัวสำหรับคนชั้นกลางเป็นอย่างยิ่ง และมีนักเลงใหญ่ๆ กันอยู่มาก ผมสอบถามแล้วได้ความว่าเขาเป็น “นักเลงคนจริง” แบบนักเลงรุ่นเก่า ถ้าใครไม่เป็นศัตรูเขา ไม่ยุ่งกับเรื่องของเขาโดยไม่ใช้หน้าที มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกันและกัน หรือต่างคนต่างอยู่ เขาก็ไม่ว่าอะไร เช่นถ้าเขาค้าของเถื่อน คนซื้อ

ไม่ไปโกงเขา หรือเอาเงินปลอมไปซื้อเขาๆ ก็ไม่ว่าอะไร แต่ถ้าโกงกับจากเขาดูดังกล่าวนั้นก็ต้องยิงกันเลย ไม่ต้องมาแขวะทำดีทำต่อยกันให้เมื่อยปาก ผมทราบเช่นนี้แล้วก็เบาใจ เพราะผมได้ตั้งหลักมันในการทำงานอยู่แล้ว จะต้องถือหลัก “ธรรมะ” และ “จริงใจซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมา” กอปรทั้งได้เรียนหลัก “จิตวิทยา” จากวิชาครูมาปฏิบัติอยู่แล้ว ผมจึงมั่นใจใน “บารมีของท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” โดยยึดถือตามคติพจน์ประจำมหาวิทยาลัย “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” เป็นการท้าทายซึ่งผมต้องการอยู่แล้ว ผมจึงรับคำอย่างมั่นใจ และเตรียมการเพื่อเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ทันที

un 7

เริ่มเข้าบริหาร สํารวจแก้ไข ปัญหาของบริษัทฯ

ตอน 1 เรื่องเกี่ยวกับ “ผู้จัดการคนเก่า” สํารวจสภาพของบริษัทฯ

ผมกับคุณจรัส ปัตตะพงศ์ ธ.บ. (ฝ่ายกฎหมาย ส.น.ก.) ขณะนั้น สํานักงานกลางบริษัทจังหวัด (ส.น.ก.) ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่อาคารตึกสร้างใหม่ (ของสํานักงานทรัพย์สินส่วนกษัตริย์) ที่ถนนราชดำเนินกลาง (สร้างให้เช่า) ทั้ง 2 คนเดินทางโดยรถไฟและรถยนต์ไปถึงจังหวัดตาก เข้าพักที่โรงแรมสงวนไทย (ที่ในเมือง) ใกล้ที่ทำการบริษัทฯ อยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัด (ปัจจุบันเป็นสํานักงานเทศบาล) วันนั้นผมนั่งรถยนต์โดยสารตั้งแต่ 9 โมงเช้า (เป็นทั้งรถบรรทุกคนและสินค้าด้วย แล่นด้วยแก๊ส เกิดจากเตาถ่านใหญ่ติดท้ายรถ) ผ่านสุขุขทัยมาถึงตากเอาตอนเย็น บ่าย 5 โมงแล้ว รีบอาบน้ำไปกินข้าวกันเสียก่อน เพราะที่นี่ยังไม่มีทั้งไฟฟ้าและน้ำประปา พอค่ำก็ต้องจุดตะเกียงกันและปิดร้านกัน

แต่หัวค่ำและร้านอาหารมีอยู่เพียง 3-4 ร้านเท่านั้น (ผมถามเขา) บ้านและร้านฝั่งตะวันตกติดแม่น้ำปิง แม่น้ำปิงต้นมาก หน้าน้ำมีน้ำเต็มติดฝั่ง แต่พอหน้าแล้ง น้ำอยู่เพียงส่วนกลางๆ ฝั่ง ต้องเดินไปตามหาดทรายถึงชายฝั่งจึงอาบน้ำกัน ส่วนน้ำกินนั้นใช้น้ำฝนหรือน้ำบ่อในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งใช้ชุดเอาในบ่อทราบ ในหาด แม่น้ำปิงที่นี้ยังไม่มีตลาดสด ตอนเช้าจะมีหาบจากแม่ค้าขายผักและของสด หมู จากเจ๊กขายหมู ขณะนั้นบ้านยังไม่ค่อยมีส้วม ใช้นั่งแพชงปล่อยลงแม่น้ำในตอน เช้ากันทั้งหญิงและชาย ถ้าเป็นบ้านผู้ใหญ่ก็มักใช้นั่งกระโถนให้คนใช้ไปเท (แบบ เก่า) จะมีส้วมซึมก็เฉพาะบ้านข้าราชการเท่านั้น มีตึกอยู่เพียง 2 หลัง คือ “ศาลากลางจังหวัด” เป็นอาคารตึกชั้นเดียว และมีตึก 2 ชั้น ร้านขายเครื่องก่อสร้างชื่อร้าน “เกียเฮงหลี” นอกนั้นเป็นอาคารไม้ทั้งหมด เช่น ศาล, อำเภอบ, เขตป่าไม้, บ้านพักข้าราชการทั้งหมด ฯลฯ ศาลเทศบาล (ใช้โรงม้าเก่าข้างที่ว่าการอำเภอเมือง)

วันรุ่งขึ้นเราทั้ง 2 ไปที่ทำการบริษัทจังหวัด เป็นร้านไม้ 2 ชั้น อยู่ตรงมุม ถนนใกล้ศาลากลางจังหวัด เป็นอาคารเช่าอยู่ตรงข้ามกับอาคารเดิม ซึ่งเป็นของผู้จัดการคนที่ 1 ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้แทนราษฎรด้วย (อาคารเดิมนั้นเก่ามาก 2 ชั้น แต่เก่าเกือบจะพังแล้ว)

คุณจรัส ปัตตะพงศ์ ได้แนะนำตัวเอง นำคำสั่ง “ให้ออก” ของสำนักงานกลางส่งให้ผู้จัดการบริษัทากฯ คนที่ 2 (ขณะนั้น) ฐานลักลอบขายไม้ขีดไฟเกินราคาควบคุม เพราะขณะนั้นสินค้าปิ่นส่วนไม้ขีดไฟ และน้ำมดกัดเป็นสินค้าสำคัญมาก ถ้าข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจทำผิดต้องถูกออกและดำเนินคดีอาญาทันที (โดยเพียงแต่รับคำฟ้องและสอบสวนจากข้าหลวงประจำจังหวัดเท่านั้น) แล้วแนะนำตัวผม ซึ่งเข้าเป็นผู้จัดการฯ คนที่ 3 ต่อไป และแจ้งว่าเขาเองจะเป็นผู้สอบสวนและนำหลักฐานทางบัญชีติดต่อกันตั้งแต่วันที่ส่งมอบงานกันในร้านนั้น ให้ผมรับมอบงานตามสต็อกที่มีจริงในวันที่ตรวจสอบรับงานกันนั้น โดยตัวเขาจะเป็นผู้ตรวจสอบเองทั้งหมด ผมรับงานใหม่ไปทำทั้งหมด ส่วนคุณจรัสฯ ได้เรียกเอกสารและบัญชีทั้งหมดมาให้ตรวจสอบ เขาได้เข้าพบท่านข้าหลวงประจำจังหวัดสรรพสามิตจังหวัด และสอบพนักงานและเอกชนบางท่าน แล้วนำตัวผู้จัดการฯ เก่าเข้ากรุงเทพ รายงานผู้จัดการใหญ่สำนักงานกลางต่อไป โดยฝากขังไว้ที่สถานีตำรวจเฟื่องนคร (ขณะนั้นอยู่หลังกระทรวงมหาดไทย)

ความจริงผมได้รับคำสั่งกลับมาเหมือนกัน ว่ามันเรื่องอะไรจึงมีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นได้ เพราะเรื่อง “ไม่ซัดไฟ” นี่เป็นสินค้าจำเป็นที่ต้องปันส่วนกันก็จริง แต่ได้ปันส่วนกันเพียงครอบครัวละ 2 กลัก (ต่อเดือน) เท่านั้น ถ้าใครสุบบุรีไม่พอใช้ต้องใช้ไฟแช็กหรือหินเหล็กไฟตามแบบโบราณกันอยู่แล้ว (จนถ่านไฟแช็กขึ้นราคาจากก่อนละ 1-2 สตางค์ ขึ้นไปเป็นก่อนละ 1-2 บาท) โดยมากต้องนำบัตรมารับปันส่วนที่ “บริษัทจังหวัด” ในราคากล่องละไม่เกิน 10 สตางค์ ถ้าอยู่ไกลก็เที่ยวไปรับหรือหมด 2 กรักแล้ว ก็ใช้ไฟแช็กหรือซื้อตลาดมืดเอาในราคากลักละ 50 สตางค์ ส่วนมาก “บริษัทจังหวัด” มักขายไม่หมดตามโควตาที่ได้รับมา (เพราะคนไม่มารับเอง) บางบริษัทจึงแอบขายหลังร้านไปในราคาขายส่งประมาณ กลักละ 25 สตางค์ ถ้าไม่มีเรื่องทะเลาะกับ “กรรมการบริษัท” ก็มักไม่มีเรื่องอะไรเพิ่มมีเรื่องเกิดขึ้นในจังหวัดนี้แห่งเดียวเท่านั้น (จนเลิกปันส่วน)

ผมสอบสวนเบื้องหลังของกรณีนี้ได้ความว่า ตำแหน่ง “ผู้จัดการบริษัทจังหวัด” ในขณะนั้นเป็นตำแหน่งที่ไม่สูงนัก แต่ “โด่งดังและหอมมาก” ผู้จัดการผู้นี้มีการศึกษาไม่สูงนัก มักชอบดื่มสุราเสมอ สุราในขณะนั้นไม่ตึ๊งเป็นสุราขาวหรือสุราผสม เมื่อดื่มประจำติดแล้วก็มักลืมหืมตาเอะอะเสียงดังเสมอชอบไปเล่นบิลเลียดที่สโมสรข้าราชการ วันหนึ่งไปเล่นกับข้าหลวงประจำจังหวัด (ท่านเป็นคนใจน้อยมาก) เล่นจนเมาแล้วลืมหืม บังอาจเอื้อมไปตบไหล่ท่านเข้า (ได้ความว่าเกือบถูกศรีษะ) ข้าพุดว่า “พี่ๆ ถึงตาน้องบ้างล่ะ!” อะไรทำนองนี้ เป็นเชิงตีเสมอขึ้นเดียวกับท่าน จริงอยู่สมัยประชาธิปไตย “บุคลลย่อมเสมอเท่าเทียมกัน” แต่เขาไม่นึกบ้างว่าฐานะท่านเป็นใหญ่เบอร์ 1 ในจังหวัด ท่านลดตัวลงมาเล่นบิลเลียดด้วยก็ดีมากมาย แม้นคนที่เป็ข้าราชการหรือมีการศึกษาสูงๆ เทียบเท่าท่านก็ไม่สมควรไปตีเสมอกับท่านเช่นนั้น ท่านโกรธมากจึงสั่งเลขานุการ คือสรรพสามิตจังหวัดสอบสวนรายงานสำนักงานกลางทันที ผลจึงเกิดมาเช่นนั้น ผมเห็นว่าความจริงก็ไม่ผิดร้ายแรงอะไรมากนัก แต่ไปหมิ่นเกียรติท่านผู้ใหญ่เข้าเช่นนั้นก็เหลือความอดทนของท่านจริงๆ แต่ถ้าจะฟ้องกันแล้วก็ต้องเป็นความผิดติดตัวไปตลอดชีวิต ท่านผู้จัดการใหญ่กรุณาให้ขังเป็นพิเศษอยู่ในสถานีดำรวจเพื่องนครจนเสร็จสงครามประมาณ 1 ปีครึ่ง จึงปล่อยกลับบ้าน ทำให้แกไม่มีโอกาส “แซงลิ้” ของข้ามแดนพม่า (ซึ่งขณะนั้นทำกันมาก) ร่ำรวยเหมือนบางคน เห็นได้ว่าโทษที่เขาได้รับจากการที่

ได้ช่วยกันบ้างแล้วนั้น เป็นโทษสถานเบาอยู่แล้ว โดยยังไม่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมาย ซึ่งจะไปทำงานอื่นอีกไม่ได้เลย (ได้ทราบว่าจะต่อมาได้เข้าเป็นผู้จัดการไฟฟ้าจังหวัดตาก)

ผมได้สอบถามฐานะของบริษัทฯ นี้ ได้ความว่ามีสาขาอยู่ทุกอำเภอ มีโรงต้มกลั่นสุรารายเทอยู่ 1 โรง มีผู้จัดการส่งมาจากสำนักงานกลาง เมื่อปี 2485 นี้ชื่อ “บัญญัติ โรจนพงศ์” และมีโรงสุราเหมาเตาอีก 2 โรงคือที่อำเภอแม่สอด และกิ่งอำเภออุ้มผางอีกแห่งละ 1 โรง มีที่ดินอยู่ 1 แปลงประมาณ 40 ตารางวา มี “ฉางเกลือ” ตั้งอยู่ที่ปากคลองน้อย (ขณะนั้นไม่มีคลองแล้ว) อยู่ในระยะประมาณ 50 เมตร ได้ทำการบริษัท เรื่องฉางเกลือนี้ขณะนั้นเป็น “ส่วนสำคัญมาก” สำหรับชาวจังหวัดตาก เพราะในฤดูหน้าน้ำ จะมีเรือบรรทุกเกลือขึ้นมาเร่ขายร้านเล็กๆ ต่างก็ซื้อไว้ขายเท่าที่จะมีที่เก็บ ซึ่งไม่มากนัก เพราะต้องเก็บสินค้าอื่นด้วย ชาวบ้านก็ซื้อใช้และเก็บได้บ้านและเล็กน้อยไม่พอใช้ได้ตลอดปี แต่บ้านไหนเป็นเศรษฐีมีเงินมากก็เก็บเกลือไว้ขายในหน้าแล้งจะได้กำไรมาก แต่ไม่มีใครตั้งฉางเกลือใหญ่ๆ ไว้รองรับการขายเกลือทั้งจังหวัดในฤดูแล้งได้ พอถึงฤดูแล้ง ร้านค้าทุกร้านต่างก็โก่งราคาขายแพงขึ้นถึง 5-20 เท่าตัวตามลำดับการขาดแคลนจนกว่าจะถึงฤดูน้ำในปีหน้า “บริษัทจังหวัด” จึงตั้ง “ฉางเกลือ” เก็บเกลือไว้ได้ถึง 100 เกวียน พอขายได้ตลอดปีตั้งแต่ปี 2484 เป็นผลดีแก่ประชาชนมาก เพราะบริษัททยอยขายโดยขึ้นราคาเล็กน้อยตามลำดับอย่างมากเพียง 2-3 เท่าตัวเท่านั้น พ่อค้าจึงไม่ค่อยชอบ ยิ่งพ่อค้ารายใหญ่ซึ่งเก็บเกลือไว้ขายส่งเฉพาะในฤดูแล้งตอนที่ขึ้นราคาแพงเท่านั้น (ทำให้บริษัทฯ ต้องถูกฟ้องเป็นคดีแรก ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไป)

นอกจากนี้ก็มีขายสินค้าผูกขาด เช่น บุหรี่ ไม้ขีดไฟ น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน (มีน้อยมาก พอใช้สำหรับรถยนต์บรรทุกสินค้าของบริษัทฯ 2 คันเท่านั้น) ไฟ ฯลฯ และมีของเบ็ดเตล็ดอีกไม่มากนัก บริษัทฯ มีคลังสินค้าอยู่ที่ริมทางรถไฟที่อำเภอสวรรคโลก โดยมีผู้รับส่งสินค้าชื่อ “นายดี แสงบุรรัตน์”

ตอน 2 เรื่อง “ดาวบริวารคนสำคัญ” ของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” แม่บารมีมาช่วยน้องสาวผม

ผมขอย้อนไปเรื่องน้องสาวผม “พนิดา รัตนารมย์” ซึ่งคุณป้า “ชุ่ม มหานิรันดร์” (พี่ใหญ่ของสกุลนี้) รับไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ให้เรียนหนังสือที่ อุตริตต์แล้วนั้น ต่อมาคุณป้าได้รับลูกของคุณป้าทรัพย์ “รัตนา มหานิรันดร์” ไปเลี้ยงอีกคนหนึ่งประมาณปี 2476 ครั้งต่อมาประมาณปี 2481 คุณป้าชุ่มถึงแก่กรรม ท่านไม่ได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไว้ทั้ง 2 คน ท่านมีสมบัติจากคุณป้า “พระยาสดยานุกุล” มากพอควร (ซึ่งควรจะเป็นของบุตร 2 คนนี้) จึงถูกพ่อเลี้ยงบีบบังคับให้กลับกรุงเทพทั้ง 2 คน (โดยขายสร้อยคอเส้นเดียวที่คุณแม่บุญธรรมให้ไว้ขึ้นรถไฟกลับบ้าน) น้องสาวผมได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนสุนันทา จนจบชั้น ม.6 ประมาณปี 2483

จังหวะพอดีขณะนั้น “คุณเฟื้อลบลชัลย์ มหานิรันดร์” จบจากอังกฤษ (การสอนอนุบาลแบบมอนเตสซอร์รี) และ “คุณจำกัฒ พलगูร” (จบได้ดิกรือนเนอร์ของ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด) ขณะนั้นคุณจำกัฒฯ ซึ่งเข้าทำราชการในกระทรวงศึกษาได้ลาออกแล้ว (คงเป็นเพราะขณะนั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงนั้นรวมมาถึงนักการเมืองอีกหลายสมัยไม่ยอมใช้การศึกษาแผนใหม่ เพิ่งมาออก พ.ร.บ. การศึกษาแผนใหม่ในปี 2542 นี้เอง) ได้แต่งงานกันในปี 2483 และได้ตั้ง “โรงเรียนดรุณทยาม” (สอนชั้นอนุบาลแบบใหม่ขึ้นเป็นแห่งแรก) น้องสาวผมก็ได้สอนโรงเรียนนี้(เพราะไม่มีทุนเรียนต่อ)ขณะนั้นโรงเรียนเตรียมอุดมได้ตั้งขึ้นแล้วตั้งแต่ปี 2481 พอดีขณะนั้นคุณจำกัฒฯ ได้รวมพวกนักเรียนอังกฤษตั้ง “โรงเรียนศรีพลัด” ขึ้นเพื่อกวาดวิชาเข้าโรงเรียนเตรียมอุดม (ขณะนั้นมี 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์และธรรมศาสตร์เท่านั้น) คุณจำกัฒฯ เห็นว่าน้องผมมีแววเป็นคนเรียนเก่งจึงให้เข้าเรียนกวดวิชาด้วยและสอบเข้ามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์แผนกวิทยาศาสตร์(เคมี) ได้ จึงช่วยกับคุณเฟื้อลบลชัลย์ฯ หาทุนส่งให้เข้าเรียน (ผมทราบจาก “คุณป้าแจ่มฯ” คุณแม่ของคุณเฟื้อลบลชัลย์ฯ ว่าขณะนั้นโรงเรียนตั้งใหม่ๆ ต้องใช้เงินมาก แต่เห็นว่าเด็กหัวดีเรียนเก่ง และพี่ชายคือผมก็เรียนธรรมศาสตร์ปีสุดท้ายแล้ว สงสารเด็กหัวดีฯ หายาก) ผมจบได้ ธ.บ. ปี 2484 และได้เริ่มทำงานปี 2485 จึงรับภาระส่งน้องเรียนจนจบ ได้เข้าสอนที่โรงเรียนปทุมคงคา ตลอดจนปลดเกษียณ (เมื่อได้

ซี 8) น้องผมยังโชคดีอีกอย่างคือแก่จับฉลาก “บ้านเดี่ยว 2 ชั้น อาคารสงเคราะห์” รุ่นแรกที่คลองจั่น ภายหลังจึงได้เข้าอยู่จนปัจจุบันนี้ และยึดหลัก “ธรรมะ” เป็นแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกับผม แต่ก้าวหน้าไปถึงขั้นนั่ง “สมาธิ” ได้ลูกชายจบการศึกษาชั้นปริญญา บวชเรียนแล้วทั้ง 3 คน ทั้งๆ ที่แกมีสุขภาพไม่ค่อยดีนัก และผ่านความลำบากขั้นต้นสูงกว่าผมมาก มาสบายได้อย่างสมบูรณ์ได้ในตอนปลายชีวิต ผมเห็นว่าแก่เป็นเช่นนั้นได้ก็เพราะแก่ต่อสู้ชีวิตสำเร็จได้ก็โดยยึดหลัก “ธรรมะ” เป็นหลักปฏิบัติ และเป็นเพราะ “เดชะบารมีของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งผมได้รับมาช่วยป้องกันเกื้อกูลให้มีโอกาสได้ช่วยแก่จนประสบผลดีเช่นนั้น ตลอดจนลูกหลานสืบไปด้วย

ผมต้องขอภัยจากท่านเป็นอย่างมาก ในการที่ผมต้องเล่าชีวิตเริ่มต้นจนถึงเข้าสู่ “บารมีของท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” และได้เล่าไปถึงเรื่องน้องสาวคนเดียวผู้ใกล้ชิดชีวิตของผมตั้งแต่เริ่มต้น มาพลอยได้รับบารมีจากดาวบริวารทั้ง 3 ของ “ท่านอาจารย์” ซึ่งผมเชื่อมั่นจากคำแนะนำเรื่อง “เทพ” จากท่าน “หลวงตามหาบัว” และคำยืนยันจากท่าน “พระธรรมโกศาจารย์ (ท่านปัญญานันทะ)” ผมมั่นใจ (ไม่ใช่คำยกย่องเกินขอบเขตความเป็นจริง) ว่า “ท่านเทพอัศวินขี่ม้าขาว” เข้ามาช่วยบ้านเมืองในยามภาวะฉุกเฉิน “อันไม่น่าจะรอดจากภัยพิบัติ” แก่ปัญหาต่างๆ สำเร็จลง ทำให้คำประกาศสงครามของคนไทยเรากลายเป็น “โมฆะ” (ผมจะไม่กล่าวรายละเอียดของท่านอีก เพราะมีเรื่องของท่านอยู่มากแล้ว และคงจะมีสรุปทั้งหมดอีกในวันครบ 100 ปี ของท่าน ในปีนี้อีกมาก) ส่วนดาวบริวารดวงใหญ่ใกล้ชิดท่านอีก 2 ดวงคือ “คุณจำกัด พलगูร” ผู้เป็นหัวหน้าขบวน “เสรีไทย” ภายในประเทศไปสู่ภายนอกประเทศ ซึ่งมีพื้นฐานเป็นลูกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คือ “พระยาผดุงวิทยาเสริม” ผู้ใหญ่ในวงการศึกษ ลูกชายจบจากมหาวิทยาลัย อ็อกซฟอร์ด (ชั้นออนเนอร์) ซึ่งฝรั่งก็ทำเช่นนี้ไม่ได้ง่ายๆ กลับมาสละชีพเพื่อชาติโดยไม่หวังเงินทองชื่อเสียงประการใด ลินชีฟในแดนไกลเป็นคนแรก ส่วน “คุณพี ฉลบขลย์ (มหานีรานนท์) พलगูร” ได้รับการยกย่องเป็น “วีระสตรี” ในการออกมาคนเดียว จากทำเนียบท่าช้างปะทะขบวนผู้เข้าไปปราบ “ท่านปรีดีฯ” ทั้งๆ ที่ท่านเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” และ “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน” ทำให้ผู้นำขบวนต้องถอยหลัง และเป็นผู้ไปอยู่กับท่านที่ปารีสจนถึงวันที่ท่านถึงอนิจกรรม “อย่างสงบ”

สมความภาคภูมิใจในเกียรติอันสูงยิ่งของท่าน ส่วนอีกดวงหนึ่งซึ่งผมอยากจะกล่าวถึงในที่นี้คือ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” ซึ่งได้ทำสถิติคุณูปการประโยชน์มากมายนับร้อยประการ เพื่อนสนิทของผมคนนี้ก็กำเนิดจากบุคคลธรรมดาจากปักษ์ใต้สู่เด็กวัดราชาธิวาส เข้าสู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (พร้อมผมและสำเร็จในรุ่นปีเดียวกับเขาแยกเข้ารับราชการและแต่งงานกับรุ่นเดียวกันคือ คุณสนม เกตุทัต ซึ่งภายหลังได้เป็น “คลังจังหวัดหญิง” คนแรกของไทย) เขาได้เป็นผู้แทนราษฎร และได้เป็นเลขานุการนายกรัฐมนตรี “หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์” กรณีสวรรคตต้องหลบจากผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ ออกไปอยู่สิงคโปร์ถึง 9 ปี เขียนเรื่อง “ท่านปรีดิฯ” เล่มใหญ่ และเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย กลับมาค้าขาย เป็นอาจารย์วิทยาลัยหอการค้า วิทยาลัยธุรกิจ แล้วเป็น “มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์” ทั้งนี้ด้วย “ความเก่ง” และ “ความดี” ของตนเอง ญาติภรรยาซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเพื่อนผู้มีความรู้อย่างดี ทำให้ “มหาวิทยาลัย” ประสบความก้าวหน้า มีนักศึกษาปัจจุบันถึง 20,000 คน และเป็นที่น่าแปลกใจที่ย้ายไปอยู่ติดๆ กับ “โรงเรียนดุสิตวิทยาม” ซึ่งเป็นของ “คุณพีณลบชลัยย์ (มหานีรานนท์) พลงกูร” ซึ่งเป็นที่รักนับถือยิ่งของผมและน้องผม นับว่าเป็นดาวบริวารดวงใหญ่เบื่องบนจากอันดับประเทศสู่อันดับต่างประเทศ ก็เผอิญหมดบุญไปเมื่อเดือนกันยายน 2537 หลังจากเขียนและลงรูปถ่ายในห้องศึกษาร่วมกับผมลงใน “ธรรมศาสตร์ 20 ปี” 27 มิถุนายน 2537 ส่วนผมคงเป็นเพียง “ดาวบริวาร” ซึ่งปฏิบัติงานเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน” อยู่คนเดียว (คนอื่นออกไปทำงานอื่นหมดแล้ว) เพิ่งเลิกมา 5-6 ปี และได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับ “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งคงไม่มีใครรู้เรื่องละเอียดเรื่องนั้น และอีกหลายเรื่องจากผมต่อจาก “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” ต่อไป

ตอนนี้อจบเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเครือญาติของผมที่เข้าไปเกี่ยวกับเรื่องของบริวาร “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” หมดแล้ว ผมจะได้กล่าวเล่าเรื่องงานของผมซึ่งเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติที่ผมไปรับใช้ภายใต้บารมีของท่านตามลำดับต่อไปนี้

ตอน 3 เริ่มเข้าบริหารกิจการบริษัท เข้าแก้ไขเรื่อง “ไม้ขีดไฟ” และบุคคล

ผมลืมเรียนให้ท่านทราบว่ ก่อนที่เราทั้ง 2 จะเข้าไปในที่ทำการบริษัทนั้น เราได้แวะที่ศาลากลางจังหวัด (ซึ่งอยู่ติดกับบริษัท นั้น) เข้าพบและรายงานตัวต่อท่านข้าหลวงประจำจังหวัด และสรรพสามิตจังหวัด ซึ่งเป็นรองประธานฯ และเลขานุการบริษัท ก่อนแล้วจึงไปที่ “บริษัทจังหวัด” เมื่อผมได้รับมอบหมายงานจาก “ผู้จัดการบริษัท คนที่ 2” แล้วเข้าเป็น “ผู้จัดการบริษัท คนที่ 3” โดยมี “คุณจรัส บัตตะพงศ์” เป็นพยานและรับตรวจสอบงานเก่า และนำตัวผู้จัดการคนเก่าลงกรุงเทพ ดำเนินคดีตามสมควรแก่กรณีต่อไป

บริษัทนี้เป็นบริษัทเล็กมีทุนเพียง 50,000 บาท หลังจากที่ผมได้รับทราบเรื่องสภาพแวดล้อมของเมืองการคมนาคมขนส่งทั้งระหว่างจังหวัดและภายในจังหวัด สินค้าสำคัญของจังหวัดและของบริษัทตากฯ การงานและการเงินของบริษัทฯ แล้วผมได้พิจารณาเรื่อง “ทรัพยากรบุคคล” คือหัวหน้างานสำคัญๆ ที่เรามีอยู่ในบริษัทฯ ว่าเหมาะสมดีเพียงใดหรือไม่ ตำแหน่งสำคัญๆ ในบริษัทจังหวัดที่มีไม่มากนักคือ สมุห์บัญชี ผู้จัดการร้านสาขา ผู้จัดการโรงต้มกลั่นสุรา หัวหน้าแผนกจำหน่ายสุรา ซึ่งเป็นหลักสำคัญนั้น ผมเห็นว่าตัวบุคคลไว้วางใจได้ ส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ ทำงานดีอยู่แล้วทุกคน มีตำแหน่งหนึ่งสำคัญมากสำหรับจังหวัดใหญ่ๆ แต่จังหวัดนี้ไม่ค่อยสำคัญมากนัก คือตำแหน่ง “นายตรวจบุหรี่” เพราะจังหวัดนี้ยังสูบบุหรี่กันอยู่มาก มีโควตาขายบุหรี่โรงงานยาสูบได้ทั้งจังหวัดเพียงสัปดาห์ละ 6-10 หีบเท่านั้น(ขณะนั้นใช้หีบไม้ไผ่ขัดตะเภาปิดและกันดูเหมือนใช้กระดาดขัดแข็งใช้ลวดรัดบรรจุหีบละ 150 ห่อ) ครั้งแรกที่ผมได้พบ ผมเข้าใจผิดหมด เพราะผมได้รับความรู้ว่าเขาคือ “นายทองอ่อน ยุกตะนันท์” เป็นน้องชายแท้ๆ ของท่านผู้จัดการใหญ่สำนักงานกลางคือ “หลวงอรรถกัลยาวิจิตร” (และผมยังเคยรู้ลึกลงว่าผู้นี้เป็นนักแสดงภาพยนตร์และเป็นนักเขียนนามปากกา “อ่อนระอา” ดูท่าทางก็ดูเรียบร้อย และวาจาอ่อนหวานสุภาพดี ไม่น่าที่ท่านเนรเทศน้องชายของท่านมาอยู่ในเมืองป่าดอยเช่นนี้ ต่อมาผมจึงได้ทราบว่าเขาขี้เมามาก พอเลิกงานแล้วต้องเมาหย่าเปทุวันรุ่งขึ้นตอนเย็นเลิกงานผมชวนไปสโมสรข้าราชการซึ่งอยู่หลังศาลากลางจังหวัดใกล้ๆ นั้นเอง โดยนึกว่าถ้าอยู่ต่อหน้าผมซึ่งเป็นหัวหน้าเขาๆ คงไม่กล้าเมามากแน่ แต่ผมคิดผิดถนัด ผมไปสโมสรฯ นี่เป็นครั้งแรกจึงทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ มากมาย

จึงได้สั่งสุราผสมของที่นี่ (ซึ่งขณะนั้นเป็นสุราอย่างดีที่สุดของจังหวัดอยู่แล้ว) ขึ้น
เริ่มต้นก็แจกคนละ “ก๊อง” เท่านั้น (ไม่ใช่ “เป๊ก”) ผมสังเกตเห็นว่า “คุณทองอ่อนฯ”
ผิดปกติ แสดงอาการเมามาขึ้นมาทันที ผมไม่เคยเห็นใครเมาเร็วเช่นนี้ แต่พอ
ทราบว่าการเช่นนี้เป็นอาการของคนที่เป็นโรค “แอลกอฮอล์ลิซึม” ผมรีบพา
กลับบ้านทันที ได้รู้จักภรรยาและลูกซึ่งเป็นคนดีที่น่าสงสารมาก ตั้งแต่นั้นมาผมก็
ไม่เคยชวนให้เขาดื่มสุราอีกเลย ผมชักจะลืมไปแล้วว่าผมแก้ปัญหาได้อย่างไร)
ดูเหมือนผมไปเรียนท่านผู้จัดการใหญ่ขอความเห็นใจจากท่านขอสงวนตัวคืน
สำนักงานกลาง เพราะกรุงเทพกว้างมาก มีทางอื่นช่วยเหลือหรือปิดบังกันได้ง่ายดี
กว่า ถ้าอยู่ต่างจังหวัดจะทำให้เสียชื่อ “บริษัทจังหวัด” มาก และผมขอไม่บรรจุคน
อื่นมาแทนเพราะบุรุษที่ตากสถิติขายได้น้อย ผมจึงเสนอมช่วยโดยผมคุมทำเองได้
จึงต้องส่งทั้งครอบครัวคืนไป ท่านไม่ทอดทิ้งกันแน่ (ต่อมาผมสอบได้ความสมจริง)

เนื่องจากในขณะนั้นเมืองตากยังต้องใช้ “ตะเกียง” ฉะนั้น “ไม้ขีดไฟ” และ
“น้ำมันก๊าด” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งของประชาชนมากน้ำมันก๊าดแม้จะมีไม่มากนัก
แต่ก็พอเฉลี่ยแบ่งปันให้ประชาชนพอไปได้อยู่แล้ว ผมจึงปล่อยให้ไปไปตามเดิม
แต่เรื่อง “ไม้ขีดไฟ” นั้น ผมเห็นว่า “ระเบียบของทางราชการที่ได้ตั้งมาแต่เดิม คือ
ให้ทางบริษัทตั้งราคาขายโดยอาศัยหลักวิธีการดังนี้คือ “ราคาทุน+ค่าขนส่ง+ กำไร
20% = ราคาขายปลีก” ทำให้ราคาขายปลีกไม่เกินกลักละ 10 สตางค์ แต่ราคา
ตลาดมืดส่วนมากขายราคากลักละ 50 สตางค์ จึงเกิดมีราคาขายส่งจากบริษัท
ในราคากลักละ 25 สตางค์ การนี้เป็นที่ขึ้นชอบของผู้ที่คดโกง ซึ่งทำให้เกิดปัญหา
ขึ้นตลอดเวลา ทั้งทำให้เกิดการ “ไม่ยุติธรรม” ต่อ “บริษัทจังหวัด” ผู้จำหน่าย
ไม้ขีดไฟด้วย ผมคิดว่าถ้าเรา “บริสุทธิ์” เห็นประโยชน์แก่ “บริษัทจังหวัด”
อันเป็นประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนจริง ๆ แล้ว จำเป็นต้องเสีย “ผิดระเบียบ”
ผมจึงนำความคิดเห็นไปเรียนท่านข้าหลวงประจำจังหวัด ซึ่งเป็นรองประธาน
กรรมการฯ ขอปรึกษาท่านว่าผมอยากจะขอเปลี่ยนวิธีการกำหนด “ราคาขายปลีก
ไม้ขีดไฟ” ใหม่ “ให้ได้ประโยชน์ทั้งผู้ขาย ผู้บริโภค และส่วนรวมในราคารายยุติธรรม
และไม่ขาดแคลนด้วย” (โดยผิดระเบียบของทางราชการเล็กน้อย แต่ได้ประโยชน์
ต่อส่วนรวมมากทั้งนี้โดยให้บวกเพิ่มค่าขนส่งให้มากขึ้น (เกินความจริง) ให้ขายปลีก
“ไม้ขีดไฟ” ขึ้นในราคากลักละ 25 สตางค์ โดยให้บริษัท ออกบัตรปันส่วนให้

ครบครันละ 2 กลักรื้อเดือน เพื่อจุดไฟหุงต้มและจุดตะเกียง (ถ้าจุดบุหรีใช้จุดด้วยไฟแช็กหรือหินเหล็กไฟ) ขณะนั้นข้าราชการรวมทั้งตำรวจ ทหาร มีน้อย ให้ทุกแผนกส่งรายชื่อมารับโควตาจากบริษัทฯ ไป โดยเฉลี่ยให้ดังนี้ :- ขึ้นจัตวาให้ 1/2 ห่อ, ชั้นตรี 1 ห่อ, ชั้นโท (กรมการจังหวัด) 2 ห่อ, ชั้นเอก 3 ห่อ (ขณะนั้นในจังหวัดมี 5 ท่าน คือ ข้าหลวงประจำจังหวัด, นายอำเภอแม่สอด, หัวหน้าศาล 2 ศาล, ป่าไม้เขตตาก) สำหรับท่านข้าหลวงฯ และสรรพสามิตจังหวัดซึ่งเป็นกรรมการบริษัทนั้น จะส่งจ่ายให้ใครเป็นกรณีพิเศษก็ได้ ไม่เกินครึ่งละ 2 ห่อ ถ้าบ้านใดมีงานพิเศษ เช่น มีการตาย การทำบุญ บวชนาค แต่งงาน ฯลฯ ให้นำหลักฐานมาขอรับไม้ขีดไฟจากบริษัทฯ ได้ครึ่งละ 2 ห่อ ท่านรองประธานฯ อนุมติให้ดำเนินการตามความเห็นชอบด้วย จึงมีขายโดยวิธีการดังกล่าวนั้นในราคากลักละ 25 สตางค์ทั้งหมด ไม่มีการขาย “ไม้ขีดไฟ” หลังร้านไปสู่ตลาดมืดอีกต่อไป (ดูเหมือนจะมีแห่งเดียวเท่านั้น) บริษัทจึงมีไม้ขีดไฟขายปลีกโดยตลอดระยะสงครามและหลังสงครามอีกหลายเดือน ผลรวมเริ่มแรกของผมเป็นงานบุกเบิกดำเนินการสำเร็จขั้นแรกไปด้วยดี ทำให้ผมมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งใน “बारมีของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งผมระลึกถึงท่าน ขอให้คุ้มครองผมอยู่ทุกวัน

บท 8

การพบผู้ใหญ่ ผูกมิตร และ เหตุการณ์ต่าง ๆ

ตอน 1 การพบท่านผู้ใหญ่ 3 และผูกมิตรทั่วไป

ชั้นแรกก่อนที่ผมมาถึงเมืองตาก ผมคิดว่าหลังจากที่คุณจรัส ปัตตะพงศ์ กลับไปแล้ว ผมจะต้องเข้าพบ “ลูกโตม” คนที่อ่อนอาวุโสที่สุด โดยอาศัย “บารมี” ของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ฝากเนื้อฝากตัวให้ท่านช่วยชี้แนะแนวทางที่ดีให้เสียก่อน เผอิญทั้งศาลและอัยการจังหวัดเป็นเนติบัณฑิตรุ่นเก่าทุกคน ผมจึงมุ่งไปหาท่านผู้พิพากษาคนที่ 2 คือ “คุณจินดา (ไม่ใช่จินดา) บุญยาคม” (สุดท้ายท่านได้เป็นถึงประธานศาลฎีกาและได้เป็นถึงองคมนตรีด้วย) ขณะนั้นท่านอายุประมาณ 30 เท่านั้น (ท่านจบเนติบัณฑิตตั้งแต่อายุ 20) ภรรยาท่านเป็นพยาบาลชื่อ “สุกรี” (สุดท้ายท่านได้เป็นถึง “ท่านผู้หญิง” เมื่อท่านจินดาถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ผมยังได้ไปเยี่ยมเยียนท่านอยู่เสมอ) ท่านได้ให้คำแนะนำผมในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับเมืองตากเป็นอย่างดี

นอกจากท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาล “คุณหลวงสุธรรมานุวัจน์” ซึ่งผมได้พบท่านแล้ว คราวนี้ถึงวาระสำคัญเรื่อง “บริดจ์” เริ่มบังเกิดผล เมื่อท่านจินดารู้ว่าผมเล่น “บริดจ์” เป็น ท่านได้เชิญท่านผู้ใหญ่อีก 2 ท่าน คือ “คุณกริต สามะพุทธิ (เจ้าพนักงานป่าไม้เขตตาก ซึ่งขณะนั้นเป็นเขตใหญ่ที่สุดคุณถึง 3 จังหวัด คือตาก กำแพงเพชร สุโขทัย) และอีกท่านหนึ่งคือ “นายช่างจำรัส สิบสิริ” (ขณะนั้นเป็นนายช่างแขวงการทางตาก) เมื่อท่านทั้ง 2 มาถึงบ้านท่านจินดาแล้ว ท่านจึงแนะนำตัวให้รู้จักและบอกว่าผมเป็นชา “บริดจ์” อีกขาหนึ่ง ผมอึดอัดและเกรงใจมาก เพราะรู้ดีว่ามีผมอ่อนหัด ยังไม่ทราบขั้นท่านทั้ง 3 แน่ๆ ผมจึงได้เรียนท่านว่าเพิ่งหัดใหม่เมื่อปีก่อนนี่เอง ท่านรับทราบแล้วแจ้งผมว่าให้ลองเล่นแล้วจะสอนให้

(ขณะนั้นมีวารสาร “บริดจ์” ท่านให้ผมยืม จึงได้ความรู้เพิ่มขึ้นมาก) ความจริงมีเวลาเล่นกันน้อย เฉพาะวันหยุดเท่านั้น ตอนเย็น “อาจารย์กฤษ” (ทุกคนเรียกท่านว่า “อาจารย์” เพราะท่านจบ การป่าไม้จากประเทศพม่า) และเป็นอาจารย์โรงเรียนวรรณกรรมซึ่งพนักงานป่าไม้ส่วนมากแทบทุกคนเคยเป็นลูกศิษย์ท่านทั้งนั้น (รวมทั้งท่านอธิบดีคนหลังๆ นี้ เช่น คุณดุษิต พาณิชย์พัฒน์, คุณตรี กกก่ำแหง ฯลฯ) ทำให้ผมได้มีโอกาสรู้จักท่านผู้ใหญ่ในป่าไม้เกือบทั้งหมด เพราะถ้าใครมาดากต้องมาเยี่ยมท่านๆ ก็มักเรียกผมในฐานะ “เพื่อนรุ่นน้อง” เข้าเป็นขาบริดจ์ด้วยแทบทุกที่ วันธรรมดาท่านจินตยา และอาจารย์กฤษ มาเล่นเทนนิสหลังศาลากลางจังหวัดแทบทุกวัน ส่วนผมมักไปที่สโมสรข้าราชการ ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กัน และช่วยหัดให้พวกข้าราชการ ซึ่งส่วนมากเป็นครูเข้าหัดเล่น “บริดจ์” ด้วย ผมจึงถูกเรียกเป็น “อาจารย์” ไปอีกคนหนึ่ง ในระยะหลังๆ เกิดมีเกม “รัมมี่” ซึ่งมีวิธีเดินไพ่แบบ “บริดจ์” แต่รวดเร็วกว่า และจดจำเล่นพนันกัน ขา “บริดจ์” ของผมหักหมด ผมจึงมาเล่นข้างสนามเทนนิส เพราะส่วนหนึ่งเล่นเทนนิสด้วย จึงทำให้ผมรู้จัก “นักเทนนิส” ทุกคน และทำให้รู้จักนักเทนนิสข้าราชการจังหวัดอื่นๆ ซึ่งเข้ามาเยี่ยมเยียนเป็นการสมานมิตรทำให้งาน “บริษัทจังหวัด” ในระยะหลังสงครามซึ่ง “บริษัทตากฯ” ได้ค้าขายสินค้าไทยตัวสำคัญๆ อีกหลายอย่าง ทำให้ผมดำเนินการค้าเป็นหลักให้จังหวัดอื่นที่ขณะนั้นไม่มี “บริษัทจังหวัด” แล้วได้ค้าสำคัญๆ เหล่านี้ดีขึ้นมาก (ได้อย่างไรนั้นผมจะได้เรียนให้ทราบต่อไป)

ตอน 2 การเข้าจวนเจ้าเมืองเก่าเป็นที่ทำการบริษัท

สำนักงาน “บริษัทจังหวัด” ขณะนั้นคับแคบมาก ผมได้มองเห็นสถานที่แห่งใหม่ ใหญ่โตโอโงะ 2 ชั้นๆ บนมีห้องใหญ่ 3 ห้องๆ โถงใหญ่ เหมาะสำหรับเป็นที่ทำการบริษัท และห้องพักใหญ่ริมน้ำ (ซึ่งเป็นห้องเดิมของท่านเจ้าเมืองที่ยิงตัวตาย ทำให้ไม่มีคนกล้าเช่าอาคารนี้ ผมกะจะให้ห้องนี้เป็นที่อยู่ของผม) อีก 2 ห้อง เป็นที่เก็บรักษาสินค้าเบ็ดเตล็ด และห้องที่พักผู้มาเยี่ยมเยือน) ชั้นล่างเป็นห้องบันไดและเก็บของหนักๆ ได้ ด้านหลังมีนอกชานใหญ่ลงอาบน้ำและส้วมริมแม่น้ำปิง (เมื่อตกลงทำสัญญาเช่าแล้วให้ทำห้องน้ำ และห้องส้วมทันทีที่ถอนเข้าไปอยู่) ด้านหน้ามีห้องชั้นเดียว 2 ข้าง ผมกะให้ห้องหนึ่งเป็นห้องจำหน่ายสุรา

อีกห้องหนึ่งเป็นห้องจำหน่ายสินค้าต่างๆ (ได้ทำสัญญาเช่ากันไว้ถึง 10 ปี คิดไว้ว่าถ้ามีเงินค่อยสร้างสำนักงานใหม่ ไม่คิดว่าเสร็จสงคราม เงินจะเสื่อมค่าลงมาก โดยลำดับจนถึงเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้) ได้เริ่มเข้ามาอยู่ในสถานที่ใหม่นั้นตั้งแต่วันที่ 2487

เรื่อง “สำนักงานบริษัทจังหวัดฯ” แห่งใหม่ซึ่งเป็นที่สมศักดิ์ศรีของกิจการค้าอันเป็นจุดสำคัญในด้านเศรษฐกิจของคนไทยชั้นเริ่มต้นตาม “นโยบายและโครงการของท่านอาจารย์ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นที่สนใจของผมและคณะกรรมการบริษัท เป็นอย่างมาก ผมได้มาอย่างไรนั้นผมจะได้เรียนให้ท่านทราบคือ เดิมผมทราบว่าอาคารนี้เป็นจวนของเจ้าเมืองเก่า ผมลืมนึกชื่อจริงท่านไปแล้ว แต่ท่านมีอายานานในชั้นหลังนี้ว่า “ท่านเจ้าคุณปิ่น” เพราะท่านยิงตัวตาย เนื่องจากท่านน้อยใจที่ถูกตำหนิจากเบื้องบน ลูกชายท่านคือ “คุณหลวงสรรพบุรีรักษ์” อดีตนายอำเภอเป็นผู้รับมรดก อาคารซึ่งเรียกว่า “เต็ง” หลังนี้เป็นอาคารไม้สัก ช่อระบายลมมีลวดลายประดิษฐ์สวยงามรอบด้านสมเกียรติของท่าน แต่ในขณะนั้นไม่มีใครนึกจะซื้อหรือเช่าเพราะดูใหญ่โตมาก ศาลากลางชั้นเดียวแถวยาวก็พอบรรจุได้ครบทุกแผนกแล้ว เช่นแผนกสาธารณสุขมีพนักงานประจำอยู่เพียง 3-4 คนเท่านั้น ผมนั้นคิดว่าจะเช่าอยู่จนสงครามเลิก ก็จะหาที่ดินที่เหมาะสมสร้างตึกแถวโอโถงสง่าสมเกียรติ “บริษัทจังหวัด” ทันทิ เพราะขณะนั้นเราเบิกเงินได้ไม่อัน ถ้ามีเหตุผลสมควรและได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริษัท (ไม่ว่าจะถูกสั่งยุบเลิกทั่วประเทศเมื่อสิ้นสงคราม ต้องดิ้นรนกับแทบตาย จึงฟื้นได้เพียงไม่ถึง 1 ใน 3) เรื่องการเช่าอาคารนี้เรียบเรียงลงได้ก็เพราะผมสอบถามได้ความว่า ผู้จัดการสาขาแม่สอดคือ “คุณสุ่ม ทิพย์เกษร” เป็นเขยของตระกูลนี้คนหนึ่ง ผมจึงให้เขาพาไปพบคุณหลวงสรรพบุรีรักษ์ ก็ได้ประสพผลสำเร็จ

ตอน 3 การค้าสุรา

เรื่องการค้าสุราสมัยนั้นกรมสรรพสามิตเป็นผู้ควบคุมนโยบายและวางแผนการดำเนินการทั้งหมดทั่วประเทศในกรุงเทพมหานครนั้นมีโรงงานสุราใหญ่ที่บางยี่ขันธนบุรีผลิตทั้งสุราขาวและสุราผสม ขายในเขตพระนคร-ธนบุรี ขณะนั้นยังไม่มีสุราพิเศษ กำลังเริ่มคิดปรุงสุราพิเศษอยู่ เช่น :- ว.ก., บ.ด., สุราผลไม้ ฯลฯ ทดลองส่งขาย

ทั่วไป แต่ยังไม่ได้ผลดีนัก ส่วนในต่างจังหวัดนั้น ในจังหวัดมี “โรงงานสุรารายเท” ตั้งอยู่มากแทบทุกจังหวัด โรงต้นกลั่นเป็นของกรมสรรพสามิต มีการประมูลให้เอกชนเข้ารับเป็นผู้ดำเนินการทุกปี ส่วนสถานที่ห่างไกล การคมนาคมลำบากมาก นั้น จัดตั้งเป็น “โรงเหมาเตา” เช่นที่จังหวัดตากนั้นมี “โรงงานรายเท” ที่จังหวัดตาก ส่วนที่ห่างไกลนั้นมี “โรงเหมาเตา” อีก 2 โรงคือ ที่อำเภอแม่สอดและที่กิ่งอำเภอ (สมัยนั้น) อุ่มผาง เรื่องภาษีและรายได้จากกิจการสุรา “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นรายได้ “สำคัญ” ที่ตกอยู่ในมือ “พ่อค้าต่างด้าว” ตลอดมา จึงต้องการเข้าควบคุมการดำเนินงานไว้ก่อนทั่วประเทศ เพราะมีโรงงานมากมาย (ไม่เหมือน “บุหรื” ซึ่งโรงงานรวมอยู่ในกรุงเทพแห่งเดียว จึงออก พ.ร.บ. ให้เป็นสินค้าผูกขาดได้แต่อย่างเดียวเท่านั้น) และได้จัดฝึกพนักงานให้มีความรู้ในการต้มกลั่นสุรา และส่งไปประจำโรงต้มกลั่นสุราทุกแห่งของ “บริษัทจังหวัด” ซึ่งตั้งขึ้นทั่วประเทศนั้น โดยเรียกสิทธิ์คืนจากผู้ประมูลได้ประจักษ์นั้นกลับมาให้ “บริษัทจังหวัด” ดำเนินการทั้งหมด

ทั้งนี้โดยมีโครงการไว้ว่า เมื่อเลิกสงครามแล้ว จะยุบเลิกโรงงานเล็กๆ ทั้งหมดให้เหลือแต่โรงงานใหญ่ๆ ในภาคต่างๆ สร้างให้เป็นโรงงานขนาดใหญ่เพื่อจำหน่ายไปยังจังหวัดข้างเคียง โดยให้มีตัวแทนของโรงงานนั้นๆ อยู่ในทุกจังหวัด

เรื่อง “การค้าสุรา” นั้นในสมัยก่อนนั้น “ผู้อยู่ในวงการค้า” ย่อมทราบกันดีว่าเป็นสินค้าที่ “ทำรายได้” อย่างสำคัญที่สุด แม้ในสมัยปัจจุบันนี้จะมีสินค้าอย่างอื่นที่สำคัญๆ ขึ้นอีกมากมายหลายชนิด “สินค้าสุรา” ก็ยังอยู่ในชั้น “แนวหน้า” อยู่ประเภทหนึ่ง ในระยะแรกที่ “บริษัทจังหวัด” ถูกสั่งยุบเลิกนั้น พวกเราส่วนใหญ่ไม่เข้าใจกันว่าเราถูกสั่งยุบเลิกเพราะอะไร แต่เห็นถูกยึด “โรงต้นกลั่นสุรา” คืนไปประมูลให้เอกชนทำ ทำให้เราก็เลยนึกเดากันว่าคงเป็นเพราะอิทธิพลพ่อค้าต่างด้าวพวกนี้เอง แต่ยังไม่มีความหลักฐานอะไรคนที่เคยข้องใจสงสัยก็ล้มหายตายจากไปหมดแล้ว เหลือคนรุ่นนั้นอยู่ผมเพียงคนเดียว

คือผมนัดประชุมรุ่น ร.บ. 2484 มีเพื่อนผมคนหนึ่งชื่อ “ชำนาญ ญ นคร” ได้รับบรรจุไปเป็นผู้จัดการ “บริษัทจังหวัดนครราชสีมา” เขาลาออกไปเป็นทนายความอยู่จังหวัดนั้นนานมาแล้วเพิ่งมาร่วมประชุมรุ่นเป็นคนหลังสุดเมื่อปลายปี 2542 นี้เอง ผมถามข่าวเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ที่นั่น จึงรู้ว่าที่นั่นไม่เคย “ถูกสั่ง

ยุบเลิก” เลย เพราะ “ไม่มีโรงต้มกลั่นสุรา” ผมจึงมั่นใจว่าเรื่อง “โรงต้มกลั่นสุรา” นี้เอง เป็นต้นเหตุใหญ่ให้ “บริษัทจังหวัด” ถูกสั่งเลิกปลายปี 2488 นั้น

กรมสรรพสามิตได้ดำเนินการเรื่อง “โรงงานต้มกลั่นสุรา” ตามโครงการของท่าน “อาจารย์ ปรีดี พนมยงค์” ตามโครงการเดิมคือยุบเลิกโรงเล็กๆ ขยายโรงใหญ่ให้ขายส่งไปจังหวัดข้างเคียงด้วย ผมได้ทราบคราวๆ ว่าปัจจุบันนี้มีโรงงาน “ต้มกลั่นสุรา” ทั้งหมดทั่วประเทศอยู่ 11 โรง และโรงงานสุราปรุงพิเศษคือ “สุราแม่โขง” อีก 1 โรง ได้เปลี่ยนวิธีประมูลกันมาหลายอย่าง ในระยะหลังๆ นี้ได้ทราบว่ามีการประมูลกันเป็นช่วงระยะๆ ละ 10 ปี เมื่อปี 2542 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้เปิดประมูลกันเป็นครั้งสุดท้ายทุกโรงโดยไม่ต้องนำมาประมูลกันใหม่อีก รวมทั้งโรงงานสุราปรุงพิเศษคือ “สุราแม่โขง” ด้วยผมทราบว่า “โรงต้มกลั่นสุรา” ทั้งหมดนั้น “บริษัทสุรามหาราษฎร์ (มหาชน) จำกัด” เป็นผู้ประมูลได้ 4 โรง ส่วนอีก 7 โรงนั้นผู้ประมูลได้ก็ดูเหมือนจะเป็นพวกลูกหลานของพวกเขา “เถาแกโรงต้ม” ซึ่งเป็น “เจ้าสัว” ไปหมดแล้ว พวกเดียวกันทั้งนั้น ส่วน “โรงงานสุราแม่โขง” นั้น ก็ได้ถูกประมูลไปในราคาถึง 8 พันกว่าล้านบาท ผมเลิกสนใจเรื่อง “การค้าสุรา” มานานแล้ว แต่เมื่อผมยกเรื่อง “สุราแม่โขง” แยกไปจึงเพิ่งทราบว่า “สุราแม่โขง” กำลัง “ถูกดอง” เสียแล้ว อาจจะ “เหี่ยวเฉา” และแห้งตายไปในที่สุดได้ (โปรดดูในเรื่อง “สุราแม่โขง” ซึ่งผลิต “สุราหงส์” ขึ้นดีกว่าแต่ให้ขายในราคาเดียวกัน ผมได้แนะแนววิธีการช่วยแก้ไขไว้แล้ว หาก “บริษัทสุรามหาราษฎร์ฯ” จะเห็นแก่ความยุติธรรมต่อ “สุราแม่โขง” และเห็นใจแก่ประชาชนผู้บริโภคบ้าง ขอได้โปรดแก้ไขด้วย) และอีกประการหนึ่ง ตามนโยบายเดิมของ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” คือต้องการให้ “ชาวบ้านธรรมดาและกรรมกรคนงาน” ได้มีสิทธิ์บริโภคสุราที่มีคุณภาพพอสมควรในราคาต่ำบ้าง แต่ที่สุราขาว 35° ราคาถึงขวดละ 60 บาทแล้ว สุราผสมจะมีราคาต่ำได้อย่างไร ผมไม่ทราบค่าภาษีรายเทปปัจจุบัน แต่ไม่น่าจะแพงถึงขนาดนั้น หวังว่าทางราชการคงจะคำนึงถึงหัวอกประชาชนผู้ยากจนบ้าง ไม่คำนึงถึงแต่ “ภาษี” อย่างเดียวเท่านั้น

“สุราขาวและสุราผสม” ของโรงงานสุรารายเทจังหวัดตาก มี “ขุนวัชรพุกักศึกษากร” เป็นหัวหน้าแผนกจำหน่ายสุรา มีเขตจำหน่ายในอำเภอเมืองนั้น ให้ร้านในตำบลต่างๆ มารับไปจำหน่ายในตำบลเอง ส่วนร้านสาขาอำเภอบ้านตากนั้น

ให้ผู้จัดการร้านสาขาอำเภอบ้านตากมารับไปจำหน่ายรวมทั้งส่งไปขายในกิ่งอำเภอสองแฉะด้วย ขุนวัชรพุกก็ศึกษาการ ผู้นี้เป็นคู่แข่งกับ “คุณเทียม ไชยนันท์” อดีต ส.ส. และ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร

เรื่อง “สุราของโรงงานสุรารายเท” นี้ มีสุราขาว 30 และ 35 (ตีกรี) ส่วนสุราผสมมีแต่สุราผสม 35 ขายเป็นเท (32 ขวดดำ) บริษัทฯ มีสัญญาบัตรสรรพสามิตว่าบริษัทจะต้องผลิตสุรายาไม่ต่ำกว่า “จำนวนเท” ที่สรรพสามิตกำหนดในปีแรก แล้วปีต่อไปจะต้องผลิตและขายให้ได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 10% ของปีก่อน แล้วต้องจ่ายเงินให้นายตรวจของสรรพสามิตจังหวัดซึ่งมีหน้าที่ต้องไปตรวจจับสุราเถื่อนมาเสียค่าปรับให้รับตามกฎหมายเกณฑ์ บริษัทฯ ได้ปฏิบัติตามระเบียบนั้นโดยเคร่งครัด (ตามคำรับรองของผู้จัดการโรงงานฯ) ตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อปี 2485 ปีต่อมาได้ทราบว่ายาได้สูงขึ้น (ประมาณ 300 เท จากเดิม 200 เท) เมื่อสูงขึ้นเท่าใดทางบริษัทฯ ก็รับขายยอดเท่านั้น (เมื่อเกินที่กำหนดไว้ ทำให้ทางราชการได้ภาษีเพิ่มขึ้น) ผมได้ทราบในภายหลังว่า ตามธรรมเนียมที่คนจีนที่ทำโรงต้มยาปฏิบัติกันมานั้น เมื่อขายได้สถิติเพิ่มขึ้น เขาก็สมคบกับนายตรวจผู้กำกับโรงต้มกลั่นนั้น แจกปีต่อไปเพิ่มจากสถิติเดิมสังเล็กน้อย (ไม่ได้เพิ่มจำนวนที่ขายได้จริง) ส่วนแตกต่างที่ขายได้นั้นไม่ต้องไปเสียภาษีให้ทางราชการ นำมาแบ่งกันเองระหว่างเจ้าหน้าที่กับนายตรวจ (ได้ทราบว่าถ้าตัวสรรพสามิตจังหวัดเป็นคนตรวจเขาก็ไม่แจ้ง แต่ถ้า “เบี้ยว” ด้วยกันเขาก็แบ่งกัน)

เรื่องนี้เป็นเหตุให้เกิดเรื่องขึ้นจนได้ เรื่องนี้ผมไม่ได้เล่าให้คนอื่นฟัง ผู้ที่ทราบคือสมุห์บัญชี เสมียนบัญชี (ซึ่งมีโต๊ะทำงานอยู่ชั้นบน) และผู้จัดการโรงต้มเท่านั้น เพราะชั้นบนในห้องโถงใหญ่นั้น นอกจาก 2 โต๊ะที่กล่าวถึงนั้น มีโต๊ะใหญ่ของผมนั่งอยู่ตรงกลางริมฝาหลังออกถนนใหญ่มีโต๊ะหมู่รับแขกอยู่ตรงกลางห้อง (โต๊ะรับแขกชุดนี้นั่งได้ 6-7 คน) วันนั้นผมนั่งคุยอยู่ที่โต๊ะสมุห์บัญชี มีนายตรวจสุรา 3-4 คน รู้สึกว่าชั้นจั่ววาทังนั้น เพราะได้ทราบว่าขณะนั้นที่หน้าชั้นโท มีผู้ช่วยชั้นตรี นอกนั้นชั้นจั่ววาทังนั้น คนหนึ่งดูท่าทางเป็นหัวหน้าและเมาแฉ่ๆ เดินไปนั่งที่เก้าอี้ใหญ่ที่ผมนั่ง (ไม่ใช่เก้าอี้ตรงข้าม) ส่วนคนอื่นนั่งที่เก้าอี้หมู่ เรียกให้ผมไปหา (ผมคิดว่ากำลังโดน “เบ่ง” แล้ว และคิดว่าถ้าเป็นตัวสรรพสามิตจังหวัดหรือท่านข้าหลวงประจำจังหวัด ซึ่งเป็นกรรมการบริษัทฯ ผมก็คงจะเดินไปหา)

ผมจึงนั่งที่เดิม แล้วเห็นว่าไกลไปหน่อยก็เดินไปนั่งที่เก้าอี้หมุนรับแขก เขาก็พูดอู้อี้ว่าไปตรวจที่โรงต้มแล้วดูไม่ค่อยจะเรียบร้อย ขอให้ไปดู เตือนผู้จัดการโรงงานบ้างทุกคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกับผม มีคนเดียวที่ดูจะแก่กว่าผม (กว่าคงไม่มากนัก) ผมรับคำแล้วก็ฟังเฉยอยู่ เพราะเมื่อเขาไม่ให้เกียรติ “บริษัทจังหวัด” และผมซึ่งเป็นหัวหน้า ทั้งๆ ที่เขาตำแหน่งต่ำกว่าผมมาก และผมไม่มีความผิดอันใดที่จะต้องเกรงกลัว จึงต้องแสดงอาการเช่นนั้นไป เขาเห็นไม่มีใครพูดด้วยจึงลุกขึ้น ทุกคน (นอกจากนายตรวจคนนั้น) ยกมือไหว้ลาผมหมด ผมก็รับไหว้เขาอย่างดี เขานึกว่าผมจะไหว้เขา ทำเหลี่ยมมอง ผมก็โบกมือให้เท่านั้นเองจบเรื่องกันไป สมุห์บัญชี “คุณสะอาด ต้นประทุม” เป็นคนผู้ใหญ่มากแล้ว แจ้งผมว่าคนนี้เมามากบ่อยๆ เมื่อผู้จัดการโรงต้มมาพบผมก็แจ้งผมเช่นนั้น เหมือนกัน และบอกผมว่าเคยไปขอเหล้ากินเสมอ ต่อมาไม่กี่วันผมทราบว่าเป็นถูกชาวบ้านยิงตายเสียแล้ว ครั้งแรกผมไม่คิดอะไร นึกแต่ว่าเป็นชะตากรรมของเขา แต่มานึกขึ้นได้ในภายหลังว่า “ปรปักษ์” ของผมมักตายไม่ดีทุกคนๆ นี่จึงแพ้กัยตัวเองจากดวง “เพชรฆาตฤกษ์” ของผมอย่างแน่นอน เพราะไปอุดรหนึ่งเก้าอี้ของผมโดยไม่มีวาสนาบารมีของผมซึ่งยึดมั่น “บารมีท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” อยู่เสมอ และตอนที่ผมย้ายมาอยู่บ้านนี้ผมก็ได้ทำบุญเลี้ยงพระและเชิญหัวหน้าส่วนราชการทุกส่วนมาร่วมทำบุญบอกเจ้าที่ตามประเพณีเป็นอย่างดี และก่อนนอนผมก็สวดมนต์ทุกคืน เป็นการฝากเนื้อฝากตัวกับท่านอยู่แล้ว จึงไม่ปรากฏเหตุร้ายประการใด แม้อยายคุณสู่ม ทิพยเกษร (ตระกูลสุจริตจันทร์) เคยล้อผมว่าระวังท่านเจ้าคุณเป็นท่านจะดูแล (ท่านถูกถีบตกกระไดมาแล้ว) ผมบอกว่าผมสุจริตใจถือ “ส่วนรวม” มีความสำคัญเป็นใหญ่กว่า “ส่วนตัว” อยู่แล้ว เมื่อไม่ทำผิดก็ไม่ต้องกลัวอะไร ถ้าเจอผีผมจะขอตั้งคัสี ผีคงจะกลัวผมขอตั้งคัสีไม่ปรากฏตัวให้ผมเห็นเลย เป็นเรื่องแปลก ครั้งหนึ่งเคยมีคนมาพักด้วย ได้เห็นเงาคนแก่แต่งชุดข้าราชการโบราณมาปรากฏตัวให้เห็น ไม่ทราบว่า จะเป็นอุปาทานหรือเปล่า

ตอน 4 หลักการตีพิมพ์และเลิกตีพิมพ์สุรา

การที่ผมได้พบ “ท่านพี่ทั้ง 3 ท่าน” ทำให้ผมได้แนวความคิดความรู้จากประสบการณ์ของท่านหลายประการ ผมได้ความรู้เรื่อง “การตีพิมพ์สุรา” ซึ่งเป็นสิ่ง

สำคัญยิ่งของผู้ที่ “ขายสุรา” และต้องเข้าไปใน “วงสังคมนุชย์” ทำให้ผมอายุยืน และยัง “ดื่มสุรา” ได้อยู่ในปัจจุบันนี้ เพราะเพื่อน ๆ ที่ดื่มสุรามาด้วยกันอย่างมาก นั้นมักตายตั้งแต่มีอายุยังไม่มากนัก หรือท่านที่ยังมีอายุไล่เรียงกับผมก็มักต้องหยุด ดื่มสุราไปแล้ว เรื่องมีดังนี้

วันหนึ่งนายช่างจำรัสฯ ได้เชิญอาจารย์กริตฯ ท่านจินตฯ และผมไป รับประทานอาหารเย็นที่บ้าน (เฉพาะในหมู่ฯ “บริดจ์” เท่านั้น) เรื่อง “สุรา” นี้ ผมเรียนให้ท่านทราบแล้วว่าในขณะนั้นจังหวัดเล็ก ๆ มักจะมีแต่สุราขาวกับสุรา ผสมของจังหวัดเท่านั้น อย่างดีก็จะมีเชื้อสุราเรียกว่า “ข้าหยุง” เข้าไปผสมกับสุรา ขาวเท่านั้น จังหวัดใหญ่ ๆ เช่นเชียงใหม่ แม้จะมีสุราผสมพิเศษเช่น “ช้างแดง” อยู่แล้วตามโรงงานอุตสาหกรรม คือโรงงานสุราบางยี่ขัน ได้ผลิตสุราใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น ในขณะนั้นมีสุราผลไม้, วิสกี้ ว.ก. บรันดี บ.ด. ฯลฯ ไปให้ขาย ก็ยังไม่เป็นที่ นิยมในหมู่ข้าราชการและประชาชนเท่าไรนัก

ผมได้สูตรพิเศษจากนายช่างจำรัสฯ ซึ่งทำให้เราดื่มสุราในวันนั้นคือ ท่าน ได้สอนผมว่า “สุราขาว” ของโรงต้นกลั่นที่มีดีกรีสูงคือ 35 หรือ 40 (ซึ่งมักจะมี สีขุ่นๆ) ให้นำกะลามะพร้าวตากแห้งไปเผาไฟแล้วนำมาแช่ในสุราขาวทิ้งไว้ 1 คืน จะได้สุราใสแจ๋ว เอา “ข้าหยุง” ซึ่งเป็นหัวเชื้อขวดเล็ก ๆ เข้าผสม จะมีกลิ่นรส เหมือนสุราผสมอย่างดีที่สุดทีเดียว แก้วของท่านั้น ท่านรินไว้แล้ว (ขณะนั้นผมไม่รู้ว่ ะไรเห็นสีเดียวกันก็นึกว่าเป็นสุราเหมือนกัน) ท่านรินแจกพวกเราทั้ง 3 ตั้งแต่ ตอนกินกับแกล้มกันก่อนแล้วจึงเริ่มกินอาหาร ขณะกินอาหารพร้อมกับคุณนาย สายหยุดฯ ภรรยาของท่านฯ คอยเติมให้พวกเราพยายามปิดแก้วอยู่เสมอ สำหรับ ท่านเจ้าของบ้านนั้น ผมสังเกตเห็นว่าท่านรินไว้เต็มแล้ว เห็นพร่องไปมาก แต่ไม่ หมดแก้ว และไม่เคยเติมเลย เรากินข้าวกันเกือบอิ่มแล้ว ผมรู้สึกเวียนหัว มีน ะศีรษะหน่อยๆ แต่คงจะพูดมากขึ้นหน่อยตามนิสัยของผม (เมื่อดื่มสุรา) ท่านคง สังเกตเห็น ขณะนั้นสังเกตเห็นท่านพูดเสียงดังมากขึ้น แต่เสียงอ้อแอ้คล้ายคนเมา สุรา แล้วปัดอะไรตกเสียงดังโครม (รู้สึกจะเป็นฝ่าหม้อ) แล้วบอกว่า “พี่ชักจะเมา แล้ว น้องเมาหรือยัง” ผมชักสงสัย เพราะร่างกายท่านใหญ่โตล่ำสัน ยิ่งกว่า อาจารย์กริตเสียอีก ส่วนท่านจินตานั้นมีรูปร่างไม่ใหญ่นัก โตและอ้วนกว่าผม หน่อยเดียว ส่วนคุณพี่สุกรีภรรยาท่านนั้นตัวเล็กกว่าผมเสียอีก ผมพยายามเบรค

ไว้เพราะต้องขี่จักรยานกลับบ้าน เหมือนชาวบ้านและข้าราชการคนอื่นๆในเมืองนี้ ท่านจินตนาอยู่บ้านเช่า เหนือวัดพร้าวเยื้องกับบ้านนายช่างจำรัสฯ จึงเดินมา ส่วนอาจารย์กริตอยู่ไกล จึงใช้รถยนต์ดูเหมือนจะเป็นรถจี๊ปมืออยู่คันเดียวเท่านั้น (เหมือนกับข้าหลวงฯ ก็มีจี๊ปใช้คันเดียว จึงมักใช้จักรยานเหมือนกัน) ผมนึกเปรียบเทียบกับ “นายทองอ่อน ยุกตะนันท์” นั้นผิดกันมากเพราะรูปร่างสูงก็จริง แต่ผอมขาวอ้วนแอ่น ตีมนิดเดียวเมามากเห็นชัด ผมเลยเรียนท่านว่าผมไม่ค่อยเชื่อว่าท่านจะเมาเพราะรู้สึกว่าท่านรูปร่างสูงใหญ่ ตีมสุราแก่นั่นก็พอๆ กับคนอื่นๆ เท่านั้น และไม่เห็นเติมแก้วตัวเองเลย ท่านเลยหัวเราะคนอื่นก็หัวเราะ (เพราะคงมีผมนคนเดียวที่ไม่รู้เรื่อง) ท่านหายเมาชมผมว่าช่างสังเกตดี ท่านแจ้งผมว่าในแก้วท่านไม่ใช่ “สุรา” แต่เป็น “น้ำชา” ท่านเลิกตีมสุรามานานแล้ว ที่ท่านต้องเลิกก็เพราะถ้าท่านเมาแล้ว ท่าน “ดู” กอร์ปทั้งท่านเป็นคนร่างสูงใหญ่กำยำล่ำสัน ถ้าเมาแล้วไปทำร้ายใครเข้าจะเกิดเรื่องใหญ่ อาจถึงติดคุกตารางหมดอนาคตได้ คุณพ่อท่านจึงขอให้พระมาบิณฑบาตไปเสีย ท่านรับคำใส่บาตรไปแล้ว จึงเลิกตีมตั้งแต่บัดนั้นมา

เรื่อง “การตีมสุรา” นี้ท่านให้แง่คิดผมไว้อีก 2 เรื่อง คือ ท่านบอกว่า “การตีมสุรา” นี้เป็นของสำคัญสำหรับการสังคัม ดีกว่าการสูบบุหรี่ ซึ่งมีแต่อันตรายควรเลิกเสีย พวกที่ศึกษารอบตัวเช่นทั้ง 4 คนนี้ ไม่มีใครสูบบุหรี่เลย ทั้งๆ ที่ผมเป็นคนขายบุหรี่ เรื่อง “การตีมสุรา” นี้ขึ้นแรกเราควรระวังจักตัวเองเสียก่อน วิธีที่ดีที่สุดคือ เราควรจะต้องให้มีการเลี้ยงในหมู่เพื่อนฝูงที่สนิทกันจริงๆ สัก 4-5 คน ในสถานที่อันเหมาะสม ไม่เปิดเผยนัก (ยังในบ้านยิ่งดี) ให้ตีมกันให้เต็มที่ อย่ามีใครขัดขวางไว้ ถ้าใครขบถเองให้คนรถหรือเพื่อนที่ไม่ตีมสุราเป็นคนขบถให้ “อย่าขบถเวลาเมาเป็นเด็ดขาด” ขอให้ผู้ใหญ่หน่อยก็ดี หรือเพื่อนที่ไม่ตีมสุรา คอยสังเกตดูให้ดีๆ ว่าใครตีมเต็มที่แล้วเป็นอย่างไร โดยเฉพาะ “ตัวเราเอง” เป็นอย่างไร ถ้าเป็นคน “เมาแล้วดูร้ายอาละวาด หรือซุกป็นยิง หรือชอบลวนลามผู้หญิง ฯลฯ” ขอให้หาทางเลิกตีมโดยเด็ดขาด ถ้าเป็นคน “เมามากแล้วนอนหลับ” อาจจะทำให้เสียหายหรือถ้ารู้ตัวว่าจะต้องไปตีมมากก็ให้มีเพื่อนที่ไม่ตีมสุรา หรือคนรถที่ดีไม่เมาไปด้วย มิฉะนั้นจะถูกล้างเงินหมดตัว แต่ถ้า “เมาแล้วสนุกสนานเฮฮา” ก็ให้เมาไปได้ แต่ต้องระวังอย่าให้เมามากเกินไปนัก เพื่อนสนิทของผมคนหนึ่งคือ

“คุณประสิทธิ์ อุเทนสุด” จบ ม.เกษตร ภูมิปัญญา ชีวตรังดี (เมาเฮฮามาก) เมาแล้วขี่จักรยานหกละเมินหน้าถลอกไป(เกือบจะไม่ได้ขึ้นโทเป็นป่าไม้จังหวัดอยู่แล้ว) อาจารย์กริตข ต้องเรียกไปเตือน ท่านเลยได้รับคำปฏิญาณว่า “ตอนนี้ไปผมจะไม่ดื่มสุราทุกชนิดถึงสุราแม่โขง (ซึ่งดีที่สุดของไทยในสมัยนั้น เพราะราคาไม่แพง หากินได้ง่าย) ผมจะดื่มแต่ของแพงกว่าเท่านั้น (เพราะหากินได้ยาก ไม่มีเงินซื้อ) ตั้งแต่นั้นมา ก็ไม่มีใครเห็นเขาเมาอีก จนได้เลื่อนเป็นป่าไม้จังหวัด ป่าไม้เขต ตามลำดับ (โดยไม่กินสินบนของใคร) ปลดเกษียณแล้วยังได้เป็นกรรมการ ป.ป.ป. อีกถึง 2 สมัย (ดูเหมือนจะมี “เจ้าพนักงานป่าไม้ คนเดียวเท่านั้นที่ได้เข้าเป็นกรรมการ ป.ป.ป.”) เป็นผู้ซื่อสัตย์มาก สุดท้ายได้เป็น “ป่าไม้เขต”

แล้วท่านยังเตือนผมอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อสำคัญที่สุดของนักดื่มสุราทั้งหลาย ควรจดจำไว้เป็นภาสิตประจำใจว่า “เรากินเหล้าได้แต่อย่าให้เหล้ากินเรา” และ “ถ้าอยู่บ้านคนเดียว หรือไม่มีเพื่อนดื่มเหล้าอย่าดื่มคนเดียว จะติดเหล้า” ท่านว่า ถ้าติดเหล้าแล้วเลิกยาก ไม่เหมือน “บุหรี่” ถ้าติดแล้วจะเลิกโดยหยุดทันทีได้ จะทรมานอยู่เพียง 3-4 วันเท่านั้น แล้วหายไปเอง เมื่อบังคับใจตัวเองได้ ไม่มีโรคแทรกซ้อนอะไรอีก ส่วน “สุรา” ถ้าติดแล้วจะเลิกทันทีไม่ได้ ต้องค่อยๆ ผ่อนเลิกไป มิฉะนั้นจะเป็นอัมพาต รักษาไม่หาย เรื่องนี้ทำให้ผมนึกถึง “คุณพ่อ” ผมทันที ผมได้เรียนท่านแล้วว่าท่านเป็น “คลังจังหวัด” ขณะนั้นท่านคุมทั้งสรรพากรและสรรพสามิตด้วย ในสมัยนั้นยังไม่มีอะไรมาก มีแต่สุราขาวและสุราผสมเท่านั้น ท่านเรียนหนังสือสูงในสมัยนั้นก็รู้หลัก “การดื่มและเลิกดื่มสุรา” เช่นนี้ ท่านมีเพื่อนบ้านเป็นพ่อหม้ายหนุ่ม คือ “คุณพระนิติทัศน์ประกาศ” ตามที่เรียนไว้ข้างต้นแล้วนั้น จึงมักไปมาหาสู่การเป็นพิธีการก็ต้องนั่งผ้าม่วงกลีบโจง ท่านก็มักเอาผมซึ่งต้องนั่งผ้าม่วงไปด้วย ท่านอยู่บ้านคนเดียวก็มักเล่นกับลูก และดื่มสุราเล็กน้อยทุกวัน เพราะโรงต้ม เขาเอามาให้เสมอ ไม่ได้ซื้อหาประการใด ต่อมาท่านเสียใจอะไรมาก ท่านหยุดดื่มสุราทันที จึงเป็นอัมพาตมาถึงแก่กรรมที่กรุงเทพมหานครตามที่ได้เรียนไว้ในตอนต้นแล้วนั้นภายหลังผมจึงได้ทราบที่ท่านเสียใจมากที่สุดหาใช่ของของท่าน (ซึ่งเกิดจากภรรยาเดิมที่ตายไปนานแล้ว) ขณะนั้นรับราชการอยู่กระทรวงต่างประเทศ และเรียนอยู่ในโรงเรียนกฎหมาย “ติดสุราจนแหม่มจนเป็นแอลกอฮอล์ลิสซึม” จึงเกิดเหตุการณ์ต่างๆ กับผมดังที่เป็นมานั้น

เรื่องนี้ผมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น ผมจึงหาเพื่อนรุ่นๆ เดียวกัน “ดื่มสุรา” ด้วยกันยากขึ้นทุกวัน ทั้งทาง “เมืองตาก” และ “ในกรุงเทพ” นอกจากในงานสังคมเท่านั้น

ตอน 5 การค้าสินค้าผูกขาดและสินค้าอื่นๆ ในยามสงคราม

นอกจาก “สุรา” แล้วสินค้า “ผูกขาด” ยังมีบุหรี่ปูน้ำมันก๊าดและเบนซินไฟ และสินค้า “จำเป็น” อีกอย่างหนึ่งคือ “ไม้ขีดไฟ” ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น รวมทั้งเรื่อง “สุรา” และ “น้ำมันก๊าด” ส่วน “น้ำมันเบนซิน” นั้นมีน้อยจึงเก็บไว้ใช้รถยนต์ชนสินค้า 2 คันของบริษัทตากฯ เอง ใช้รถยนต์ของท่านข้าหลวงฯ รถยนต์มีแผนกเดียวคือกรมทางฯ เบิกจากกรุงเทพฯ (ส่วนมากใช้จักรยานกันทั้งนั้น) “ไฟ” จากโรงงานรัฐบาล มีขายได้ตามที่ได้รับคำสั่งเสมอ “บุหรี่ปูน” ขณะนั้นขาดแคลน “กระดาษมวน” มาก จังหวัดตากปลูกยาเส้นพื้นเมือง มวนด้วยใบตอง ชาวบ้านปลูกสูบกันมาก จึงไม่ค่อยเดือดร้อนกันนัก ข้าราชการยังมีน้อยก็พอเฉลี่ยกันไป ขณะนั้นทางจังหวัดสุโขทัยเริ่มส่งเสริมปลูกยาพันธุ์เวียตเยียร์ กันแล้ว ทางตากเราส่งพนักงานไปฝึกการปลูกพันธุ์เวียตเยียร์คือ “นายชัชวาลย์ พักทองอยู่” ยังไม่ทันเริ่มปลูกก็ถูกสั่งยุบเสียก่อน

สินค้า “จำเป็น” สำหรับชาวเมืองตาก ซึ่งเป็นของ “สำคัญ” มากในฤดูแล้ง ซึ่งไม่มีพาหนะจัดขนส่งแทน “เรือ” ในฤดูน้ำได้ คือ เรื่อง “เกลือ” ซึ่งบริษัทฯ เรามี “ฉางเกลือ” ใหญ่ที่สุดในจังหวัดไว้สำหรับช่วยประชาชนคนยากจนได้ใช้ของ “จำเป็น” นี้ได้ในราคาถูกที่สุดเท่าที่จะทำได้

ตอน 6 การใช้ “นิติศาสตร์” ครั้งแรก ถูกฟ้องเรื่อง “เกลือ”

“ฉางเกลือ” คงเปิดพร้อมๆ กับ “บริษัทจังหวัด” เมื่อปี 2483 ก่อนผมมาอยู่ที่ตากประมาณ 1 ปีกว่า ไม่รู้ว่าเขาวางระเบียบการขายไว้อย่างไรบ้าง จึงไม่มีปัญหาอะไร ผมก็ยังไม่ได้สังเกตในเรื่องนี้ จึงเพิ่งแต่ได้ขายไปตามเดิมก่อน เพราะไม่รู้ว่ามีปีที่ผ่านมาการขาย “เกลือ” ของบริษัทตากฯ จาก “ฉางเกลือใหญ่” นั้น ไปขัดผลประโยชน์ของเศรษฐีบางคนที่มี “ฉางเกลือเล็ก” ส่วนตัวก็เก็บ “เกลือ” ไร่ขายไปบนดอยและต่างอำเภอในราคาแพง 10-20 เท่าตัว “ซูดรีดเกินจำเป็น” ทำให้เขาเจ็บใจมากคิดแค้น “บริษัทตากฯ” ในฤดูแล้งปีนี้

เรื่องการขาย “เกลือ” นี้ถ้าซื้อขายกันทีละ 1-2 ถัง ซื้อมันแล้วได้รับไปก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้านานๆ มารับ ผู้ขายจะเสียเปรียบมาก เพราะเกลือต้องบุบเสื่อมสภาพไป ยิ่งถ้าปล่อยให้ซื้อมากๆ เป็นสิบเป็นร้อยถังไม่รับไป มารับเอาอีกหลายเดือนก็ยังเสียเปรียบมากทีเดียว พนักงานขายคงลืมนำสั่ง “ให้ขายครั้งละไม่เกิน 1-2 ถัง” โดยขายไปหลายสิบถัง (ผมลืมไปแล้วว่าจำนวนเท่าไร) แล้วลืมนำไปเลย จนเกลือหมดสต็อก ค้างจ่ายรายใหญ่นี้รายเดียว เขามารับของจึงไม่มีจ่ายให้ ขณะนั้นเป็นปลายฤดูแล้ง ราคาเกลือจึงสูงขึ้นหลายเท่าตัว ตามภาวะของตลาด (ไม่พ่วงพรวดไปหลายสิบเท่าตัวเหมือนแต่ก่อนนี้ เพราะร้านค้าที่เก็บไว้คนละเล็กน้อยมีมากมาย “บริษัทจังหวัด” ถ่วงเวลาขายไว้จนเกือบปลายฤดูแล้งได้ผลดีตามสมควรอยู่แล้ว เขายื่นโน้ตใส่ให้บริษัทฯ จ่ายเกลือให้เขาเต็มจำนวนที่เขาซื้อจากบริษัทฯ ถ้าไม่มีจ่ายให้คิดราคาเต็มตามราคาตลาด ใบรับที่เขายื่นฟ้องนั้น (ขณะนั้นราคาประมาณ 5-6 เท่าตัว และบริษัทฯ ลืมกำหนดวันรับให้เขาไปภายหลังจึงต้องแก้ไขกำหนดทั้งจำนวนซื้อและวันรับอย่างซ้ำรุ่งขึ้นทุกราย) ผมขอร้องจ่ายเงินคืน และเพิ่มเงินให้เขาอีก 1 เท่าตัว เขาก็ไม่ยอม เขายื่นฟ้องศาลฯ โกล่เกลี่ย (ดูเหมือน 2-3 เท่าตัว) หมดเรื่องกันไปได้ เป็นคดีแรกที่ผมโดน เพราะพนักงานผลอไป ผมก็ไม่รอบคอบดี ต้องจำไว้เป็นบทเรียนบทหนึ่งต่อไป

ตอน 7 การค้ายางรถยนต์บรรทุก จากพม่า

ในระยะสงครามขณะนั้นสินค้าราคาแพงขึ้นมากตามลำดับในเมืองไทยเรายังดีที่สินค้ายังมีมากจากพวกพ่อค้าที่กักตุนไว้มาก แล้วทยอยออกขายเพิ่มราคากันทีละเท่าตัว จนร้อยเท่าตัวก็มี พวก “พ่อค้าหน้าเลือด” หรือผู้เป็น “พ่อค้าเชิงลี้” กักตุนเปลี่ยนมือทำให้สินค้าแพงขึ้นทุกอย่าง อยู่โดยตลอด พวกเราที่มี “อุดมการณ์” ตามหลัก “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ของท่าน “อาจารย์ปรีดี พนมยงค์” เช่นผมจะไม่ยอมเปลี่ยนอุดมคติดั้งเดิมเลย ส่วนพวกที่ “หมุนตามเหตุการณ์” ก็มีอยู่มิใช่น้อย เพราะระเบียบปฏิบัติ “แบบทางราชการ” นั้นมาใช้ในการการค้าขณะนั้นยอมไม่ทันเหตุการณ์แน่นอน

ทางประเทศพม่านั้นสินค้าทุกอย่างแพงกว่าประเทศไทยมาก เช่น ผ้าสาหลู ด้ายหลอด ยางจักรยาน ฯลฯ และพม่านั้นแปลกมากอยู่อย่างหนึ่ง ถ้าเขาต้องการ

สินค้าอย่างไหนแล้วเขาจะต้องเอาอย่างตรงที่เขาต้องการเท่านั้น (จะของแท้หรือของปลอมก็เอา) เช่นยางในจักรยานตรา “ตาแป๊ะ” ด้ายหลอด “ตราสมอ” ฯลฯ อย่างอื่นที่ไม่ใช่ตรานั้นจะไม่เอา (เช่นด้ายหลอดมีด้ายชนิดเดียวแกนโต) “แข่งลิ” กันจั่วละหัววันทั้งคนธรรมดาและ“คนมีสี”เป็นการผิดกฎหมายน้อยโง่งมกันตายบ่อยๆ เรามี “ไม้ขีดไฟ” ที่เขาต้องการมากผมสั่งกำชับพนักงานทุกสาขาตามวิธีการที่ผมเปลี่ยนแปลงไปเองโดยยึด “ธรรมะ” ให้เป็นประโยชน์ “ส่วนรวม” มากกว่า “ส่วนตัว” เป็นสำคัญ เป็นหลักอยู่แล้วนั้นจึงไม่มีปัญหาใดๆ ทั้งๆ ที่มีผู้มาติดต่อผมมากมาย จึงยืนหยัดอยู่ได้ เพราะผมไม่ยอมปฏิบัติใดๆ ที่ผิดอุดมการณ์และผิดกฎหมายของไทย

เกิดมีสินค้าประเภทหนึ่งคือ “ยางรถยนต์บรรทุก” ในประเทศไทยขณะนั้นขาดตลาดแพงมาก ยางขนาดที่ใช้กันมากคือ ขนาด 32x6 และ 34x7 ราคาโดยปกติในท้องตลาดเดิมเส้นละ 1,000-2,000 บาท (ยางใหม่ๆ) แต่ถูกโกงราคาขึ้นไปถึง 8,000-12,000 บาท (ถ้าเก่ามากน้อยก็ลดราคาลงตามลำดับ) แต่ราคาขายในพม่าประมาณเส้นละ 2,000-3,000 บาท แต่ต้องเอายางเก่า (มากน้อยตามที่เขากะให้เป็นรุ่นๆ ไป บางเส้นใช้ไม่ได้เลยก็มี ต้องดูดีๆ เสียเอง) เหมือนกันเป็นรุ่นๆ ไป รุ่นละหลายหมื่นบาท มีพ่อค้าทำกันอยู่แล้วหลายราย การค้าแบบนี้ต้องลงทุนสูงและมีการ “เสี่ยง” มาก

ผมเห็นว่าสินค้านี้เป็นการช่วยพวกเราที่ต้องการใช้รถบรรทุกสินค้าไม่ผิดกฎหมายนัก ข้ายังเป็นประโยชน์แก่ไทยเรามากด้วย ถ้าเราทำได้จะทำให้พวกเราได้ใช้ยางรถยนต์ถูกกว่าที่ซื้อจากพ่อค้าอื่น ผมได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วเห็นว่าบริษัทเราพอทำเรื่องนี้ได้โดยต้อง “เสี่ยง” ทั้ง 2 ทาง คือต้องผิดระเบียบปฏิบัติของ “บริษัทจังหวัด” แน่นนอน (แต่ไม่ใช่ผิดกฎหมาย เหมือนบางบริษัทเขาทำกันอยู่แล้วในขณะนั้น) และอีกทางหนึ่งคือด้านพ่อค้าผู้มีอิทธิพลในการค้าผ่านแดนอยู่ในขณะนั้น ผมพอรู้จักเขาแต่ไม่เคยค้าร่วมกับเขา ผมเลยต้องพบเขาว่าผมจะทำบ้างโดยมีก้านคนหนึ่งเป็นผู้ร่วมมือออกหน้าโดยผมร่วมมือแทน “บริษัทตางฯ” โดยผมให้คำรับรองกับเขาว่า ผมจะพยายามขายในหมู่พวก “บริษัทจังหวัด” ด้วยกันเท่านั้น ในราคาที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ไม่ใช่ไปขายตัดราคาเขา ในตลาดทั่วไป) ต่างคนต่างหาและต่างขายไม่ก้าวก่ายกัน ขออย่าแกล้งตัดราคา “ซื้อยาง” จาก

พม่าหรือแก่งกันประการอื่นด้วย ผมจึงเริ่มดำเนินการไปติดต่อพม่าที่ชายแดน ได้รับผลดีหลายครั้ง ในขณะนั้นต้องใช้ลูกหาบและม้าต่างขนส่งแพงมาก เราจึงต้องทำเหมือนพ่อค้าเอกชนทั่วไป คือทำการซื้อขายยางแต่ละเส้นผ่านกำนันผู้นั้น โดยรวมค่าขนส่งถึง “บริษัทตากฯ” เสร็จส่งขายไปยังบริษัทจังหวัดต่างๆ ในราคาบางเส้นต้องขาดทุน (เมื่อรวมค่าขนส่งมาถึงตากแล้ว) และบางเส้นผิดขนาดหรือชำรุดมาก แต่บางเส้นก็คิดกำไรมากเพราะต้องรวมค่าใช้จ่ายพิเศษรวมทั้งแบ่งผลกำไรให้ผู้ร่วมเสี่ยงไปค้าด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องให้บริษัทตากฯ ผู้ออกทุนมีกำไรไม่ต่ำกว่าเส้นละ 500-1,000 บาท โดยขายให้ “บริษัทจังหวัด” อื่นๆ ในราคาประมาณเส้นละ 5,000-9,000 บาท (ซึ่งถูกกว่าพ่อค้าเอกชนอื่นเขาขายเส้นประมาณเส้นละ 1,000-3,000 บาท)

การค้าขาย “ยางรถยนต์บรรทุก” ซึ่งเป็นการ “เสี่ยง” และ “ผิดระเบียบ” อย่างมากนี้ ผมยึดถือหลัก “ธรรมะ” และมุ่งประโยชน์ “ส่วนรวม” ยิ่งกว่า “ส่วนตัว” ของผมโดยอาศัย “บารมีของท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นที่พึ่งเช่นเดิม จึงไม่มีอุปสรรคหรือปัญหาใดๆ เกิดขึ้นเลย นี่เป็น “การเสี่ยง” ครั้งที่ 2 ของผม (ครั้งแรกเรื่องราคาขาย “ไม้ขีดไฟ”) ทำให้ “บริษัทจังหวัด” หลายบริษัทได้รับผลประโยชน์ในเรื่องนี้ไปด้วย รวมถึง “บริษัทจังหวัดอุบลราชธานี” (ก่อนคุณวิชิต โกศลวิตร ถูกยิงตาย) ซึ่งมีรถยนต์ไอยูอยู่หลายคัน ขณะนั้นบริษัทนี้บุหรีต่างประเทศ (คือ “โกแด้บ” และ “ดัวร์” ของฝรั่งเศส) ได้ส่งเข้ามาขาย จึงส่งต่อมาให้ผมขายด้วย (ขณะนั้นบุหรีราคาแพงมาก ถ้านำไปขายกรุงเทพฯคงได้ราคาดี) ผมเห็นว่าที่ตากคงขายไม่ดี จึงส่งต่อขายไปพม่าเลย เพราะเขานิยมบุหรีต่างประเทศอยู่แล้ว และบุหรีนี้ค่อนข้างเก่ามากจึงเป็นกรณีพิเศษประการหนึ่ง แม้จะไม่ได้กำไรไม่ถึงกับขาดทุน และการค้า “ยางรถยนต์” นี้ทำให้บริษัทตากฯ ได้รับกำไรพอสมควร

เรื่องบริษัทตากฯ คำ “ยางรถยนต์บรรทุก” นี้ทำให้บริษัทตากฯ และผมแพร่หลายไปแทบทุกจังหวัด และรู้ไปถึงหูคนๆ หนึ่งซึ่งอ้างว่าเป็น “เสียใหญ่” ลูกเศรษฐีใหญ่ในเมืองตาก และเป็นเพื่อนกับ “ผู้จัดการสำนักงานกลาง หลวงอรธกัลยาณวินิจ” ขอซื้อหุ้นบริษัทตากฯ (ดูเหมือน 20 หุ้นๆ ละ 5 บาท) หุ้นที่เหลือจำหน่ายและใบหุ้นอยู่ที่สำนักงานกลางๆ จึงขายให้ไป ต่อมาเขาได้ชวนท่านผู้จัดการใหญ่มาเที่ยวเมืองตาก คงพามาอวดบ้านพ่อ ซึ่งเป็น “บ้านสวยทันสมัย”

(ขณะนั้น) หลังเดียว อดีตพ่อค้าลูกครึ่งจีน (ชั้นคุณหลวงฯ) ขณะนั้นยังมีชีวิตอยู่ มีบุตรชาย 2 คน (ไม่มีการศึกษาสูงนัก) ได้ทราบภายหลังว่าคนโตเขาเรียกกันว่า “ตัวเสีย” คนเล็กเขาเรียกว่า “ยี่เสีย” คนโตอยู่บ้าน เขาเป็นคนเล็ก อ้างว่าเป็น ตัวแทนการค้าของพ่ออยู่ทางกรุงเทพ ขณะนั้นผมยังไม่ทราบข้อมูลอื่นอีก จึงรับทราบไว้ก่อน พอมาถึงเมืองตาก เห็นรูปร่างท่าทางแล้ว เห็นพอเข้าเค้าว่าเขาจะเป็น “เสีย” ได้ เพราะรูปร่างท้วมๆ มีพุงพลุ้ยหน้อย ค่อนข้างสูงพอๆ กับผู้จัดการใหญ่ แต่เรื่องอายุรู้สึกว่าจะน้อยกว่าท่านผู้จัดการใหญ่มาก (ไม่ทราบว่าเป็นเพื่อนกันได้ อย่างไร คงจะ “ไม่เบ่ง” มากกว่า คราวหลังจึงรู้ว่าจริงตามการเดาของผม) ขณะนั้นผมไม่ทราบว่าเขานักพนันมือใหญ่ นึกว่าเขาเป็น “พ่อค้าใหญ่” จริงๆ เขาชวนผมเล่น “เผ” ผมไม่ชอบเล่นการพนันอยู่แล้ว แต่ก็พอจะเล่นเป็น แต่เป็นเพียงเล่นในสโมสรเล็กๆ น้อยๆ กินเหล้ากัน (ขณะนั้น 2-3 บาท ครั้งละไม่เกิน 10-20 บาท เท่านั้นเพราะข้าราชการขณะนั้นสมัยนั้นเริ่มต้น 20 บาทเท่านั้น) ผมจะไม่เล่น เพราะเขาบอกว่าเล่นกันไม่มาก “กันเอง 100-200” เท่านั้น ผู้จัดการใหญ่ เตียวเซี่ยงให้เล่นผมเกรงใจมาก นึกว่าถ้าเสียสัก 4-5 ร้อยก็จะเลิก (จะบอกว่าไม่มีเงินเล่น) เล่นกัน 3 คน สักพักหนึ่งซึ่งจะเป็นตาสุดท้าย เขามี 2 คู่ (เพราะเปลี่ยนไพ่ 1 ใบ ท่านผู้จัดการใหญ่เปลี่ยนอะไรผมลืมไปแล้ว ผมมี 1 ทอง (เปลี่ยนไพ่ 2 ใบ) เขารู้ว่าไพ่ผมคงไม่ติดแน่ (เพราะจะเอาเป็น 4 ตัว หรืออีก 1 คู่ นั้นยากมาก เขาจะ “ลักไก่” โส่ผมออกไป ผมนั่งคำนวณไพ่อยู่พักหนึ่ง นึกว่าเขาคง “ลักไก่” ผมแน่ๆ เพราะไพ่ตัวหนึ่งอยู่ที่ผม และท่าทางที่เขาลงเงินตั้ง “พันบาท” นั้นผิดสังเกต ถ้าติดจริงคงไม่ลงเงินมากอย่างลุกรี่ลูกกลนผิดสังเกต และผิดกับที่เขาพูดไว้ จะเล่นกันเพียง 100-200 เท่านั้น (เผอิญผมมีใบละพันติดอยู่ 1 ใบ) ผมใจป้ำอยู่แล้ว กลัวเขาจะหัวเราะเยาะมากกว่ากลัวเสียเงิน จึงควักเงินพันบาทขอดูทันที เขาโมโห ขว้างไพ่ลงกองทันที พร้อมกับพูดว่า “เล่นหมาๆ อย่างนี้ก็มีด้วย ไพ่อย่างนี้ไม่น่าจะขอดูกันเลย เลิกเล่นละ ต่อไปนี้อย่ามาเล่นกันอีกเลย” เขานึกว่าผมจะกลัวเกรงเขา เพราะเขาเป็นเพื่อนผู้จัดการใหญ่ ผมถือว่าผมไม่เคยทำอะไรผิด และเขาเองผิด จึงขึ้นเสียงตอบเขาไปเหมือนกันว่า “เลิกก็เลิก ผมไม่อยากจะเล่นอยู่แล้ว เล่นก็เพราะเกรงใจท่านผู้จัดการใหญ่เท่านั้น ผมไม่เคยเล่นบ้าง เงินมากมาย เช่นนี้เลย” ผู้จัดการใหญ่ใจเย็นนั่งหัวเราะพูดว่า “ดูๆ เจ้าตัวเล็กทะเลาะกับเจ้าตัวใหญ่แล้ว เลิกก็ดี

ไปกินข้าวกันเถอะ” ดูเหมือนผมเก็บเงินแล้วลาท่านผู้จัดการใหญ่กลับบ้านเลย ยอมเสียมรยาทไม่ลาเจ้าของบ้าน เพราะผมไม่เคยถูกเอ็ดตะโรเลยทั้งๆ ที่ผมไม่ได้ทำผิดมาก่อน นึกในใจว่าผมจะไม่ยอมคบเจ้าหมอนี่อีก ไม่ว่าเขาจะมีอิทธิพลใดๆ

ผมลืมไปแล้วว่าเขาขอซื้อยางผม 2 เส้น นั้นก่อนหรือหลัง “การเล่นไฟ” ในวันรุ่งขึ้น ผมนึกได้ว่าเขาทำซื้อหุ้นเพียง 100 บาท เพื่อเอาบุญเอาคุณกับ “บริษัทดากุ” แล้วพาผู้จัดการใหญ่มา “เบ่ง” ซื้อยางจากผมในราคาขายส่งเส้นละ 6,000 บาท ไปขายตามราคาตลาด 8,000-9,000 บาท ผมก็เรียนผู้จัดการใหญ่ตามตรงว่า ผมได้ตกลงกับพ่อค้าข้างในจังหวัดนี้แล้วว่าผมจะไม่ตัดราคาเขา ขายให้เอกชนอื่นนอกจาก “บริษัทจังหวัด” ด้วยกันเท่านั้น ผมจะไม่ขายให้ แต่เมื่อท่านผู้จัดการใหญ่ขอร้องผมๆ ก็จำเป็นต้องยอมขายให้ทั้งๆ ที่ผมไม่เต็มใจเลย (ผมไม่กลัวเพราะถือว่าผมไม่ผิดอะไร) ครั้นเมื่อวันกลับเขามาขอรับยางพร้อมกับผู้จัดการใหญ่ ผมก็ขอรับเงินตามระเบียบ ต้องชำระเงินสดก่อนรับของไป (เว้นแต่ขายให้ “บริษัทจังหวัด” ด้วยกันเท่านั้น) เขาก็ไม่มีเงินสดจ่าย ต้องให้ผู้จัดการใหญ่รับรองอีก ขณะนั้นต้องขึ้นรถยนต์ไปขึ้นรถไฟที่พิษณุโลก เขาก็ขอให้คนช่วยไปส่งขึ้นตู้รถไฟผมเสียไม่ได้เพราะผู้จัดการใหญ่อีกนั้นแหละจึงให้พนักงาน (ชั่วคราว พักทองอยู่) ให้ไปส่ง (คราวนี้ผมไหวตัวจึงจ่ายค่ารถยนต์จากกลับจากพิษณุโลกเท่านั้น เกรงว่าเขาจะไม่จ่ายให้) ชั่วพลูกลับมาก็บอกผมว่าผู้จัดการฯ คิดถูก ถ้าให้เงินผมไปมากก็คงหมดอีกหลายเงินแน่ เพราะแกล้งจะใช้จ่ายค่าอะไรแกล้งจะให้ผมออกก่อนเรื่อย แกล้งบอกเงินไม่มีเขาจึงควักให้แทนที่จะส่งของขึ้นรถไฟแล้วกลับได้ แกล้งบอกให้ไปส่งที่บ้านกรุงเทพอีก แกล้งบอกว่าถ้าไม่มีผู้จัดการใหญ่ไปด้วย แกล้งกลับบ้านแล้ว แกล้งผู้จัดการใหญ่จะเล่นงานผม เลยต้องไปกรุงเทพด้วย ยังไม่พอต้องรออยู่อีกหลายวัน เพื่อให้เขาไปบอกขายอีกหลายที่ ต้องช่วยเขานำไปส่งถึงที่จึงกลับได้ (ผมลืมไปแล้วว่าเขาไปขายส่งที่ใด) ตอนหลังผมจึงทราบว่าเขาร้ายมาก ทั้งๆ ที่เขาเป็นลูกที่พ่อรักที่สุดท่านมีหุ้นอยู่ที่บริษัทศรียาชา จำกัด จำนวนมาก มอบให้เขาเป็นผู้ดูแล ก็เลยนำไปเล่นการพนันเสียหมด แถมกลับมาเยี่ยมบ้านที่ไร ก็มักแอบขนของมีค่าในบ้านเช่นนาข้าวไปขายเพราะลูกชายคนใหญ่นั้นพ่อไม่ค่อยรัก อยู่บ้านคนละหลังติดๆ กัน ได้ทราบว่าในระยะหลัง ท่านทราบเรื่องทั้งหมดจึงทำ

พินัยกรรมก่อนตายตัดสินสิทธิ์ในมรดกไม่ให้ได้รับเลย เขาโกรธมาก จึงฟ้องศาลๆ คงไม่รับฟ้อง (เพราะเป็นอนุทูลมลูกฟ้องพ่อแม่ไม่ได้) (ได้ทราบว่าการรบแพ้ขอโทษ แล้วยกเท้าพ่อวางบนศรีษะตัวเอง จึงได้รับอภัย) ส่วนบ้านใหญ่นั้น ลูกชายคนใหญ่มีภรรยา 2 คนๆ เอกเป็นลูกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อยู่กรุงเทพ เมื่อท่านพ่อสิ้น แล้วลูกสะใภ้พร้อมทั้งลูกชาย จึงมาอยู่บ้านนี้

ผมไม่เคยได้พบเขาอีก นึกว่าจะไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกันแล้ว ก็ไม่ได้นึกอะไร จนถึง พ.ศ. 2495 ผมได้พบคุณประกอบ ทรัพย์มณี ที่กระทรวงมหาดไทย ซึ่งผมจะได้เรียนให้ทราบต่อไป

ตอน 8 วาระสุดท้ายของน้องชายผม

ผมขอย้อนไปกล่าวถึงเรื่องส่วนตัวของผมอีกสักเล็กน้อยเกี่ยวกับตัวน้องชายของผมคือ “สถาพร รัตนารมย์” ได้เรียนต่อที่โรงเรียนวัดราชาธิวาส จนจบ ม.8 (หลังจากเพื่อนผม “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” ซึ่งจบจากโรงเรียนนี้ประมาณ 2-3 ปี) ขณะนั้น “คุณพ่อ พ.ต. หลวงสมรภูมิพิชิต” ย้ายไปแล้วมี “ร.อ. หลวงสุรวุฒิ เรืองโรจน์” มาเป็นหัวหน้าแทน ผมขอให้ท่านช่วยบรรจุน้องผมเข้าทำงานอีกคน ผมเรียนท่านตามตรงว่าผมจะให้เข้าเรียน “ธรรมศาสตร์” อีกคน ท่านชอบผมเหมือนกัน เพราะผมไปเรียนตอนเช้า 2 ชั่วโมง ปีกะ 4 เดือนเท่านั้น และทำงานของท่านเสร็จเรียบร้อยตามสั่งทุกครั้ง ท่านใจดีรับบรรจุให้ทันที น้องชายผมจึงได้เข้าเป็น “ลูกโดม” อีกคน แต่แกล้งเป็นคนมีวาสนาหน่อย หรืออาจเป็นเพราะแกล้งไปเลือกวิชาเรียนพิเศษผิดไปคือแกล้งไปเรียน “ภาษาญี่ปุ่น” จึงทำให้ไม่เป็นที่โปรดปรานของ “พระสยามเทวาธิราช” เพราะทั้งๆ ที่พวกเรา “ชาวธรรมศาสตร์” ที่ใกล้ชิดการสงครามได้ทราบกันว่าได้มี “เสรีไทย” เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในประเทศแล้ว แต่ทำไมยังติดต่อกันไม่ได้ (ขณะนั้นภายในยังไม่รู้ว่าภายนอกได้ส่ง “เสรีไทยภายนอก” โดตร่มลงในภาคเหนือ 2 คน คือ “การเวก ศรีวิจารณ์” และ “บุญส่ง ศัลพงษ์” แต่ได้ถูกตำรวจไทยเราเองแย่งชิงทอง แล้วยิงตายไปทั้ง 2 คน) จึงถูกเครื่องบินทิ้งระเบิดอย่างสะเปะสะปะ ลงที่หน้าโรงพยาบาลวชิระสามเสน ซึ่งน้องชายผมพักอยู่ตายคาที่ ผมจึงเหลือน้องพ่อแม่เดียวกันอยู่เพียงคนเดียวที่ผมได้เรียนท่านมาแล้วเท่านั้น

บท 9

เข้าขบวน “เสรีไทย” และ ผลพวงที่กำลังดำเนินอยู่

ผมแว่วข่าวมานานแล้วว่า ได้มี “ขบวนการเสรีไทย” เกิดขึ้นในเมืองไทย ตั้งแต่หลังเริ่มสงครามญี่ปุ่นบุกไทยเมื่อ 8 ธันวาคม 2484 โดยมี “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นหัวหน้าใหญ่ ขณะนั้น “คุณพินลภชลียย์ มหาธีรานนท์” ได้แต่งงานกับ “คุณจำกัต์ พलगูร” และได้เปิด “โรงเรียนอนุบาลตรุโนทยาน” (เชิงสะพานหัวช้าง ราชเทวี) ได้ชวนน้องๆ รวมทั้งน้องสาวผม (ตามที่เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น) มาฝึกการสอนและเลี้ยงดูแลเด็ก (แบบมอนเตสเซอร์รี่ของอังกฤษ) เป็นแห่งแรกในประเทศไทย “ท่านปรีดี พนมยงค์” ได้ส่ง “คุณจำกัต์ พलगูร” ไปเมืองจีน กับ “คุณไพศาล ตระกูลลี” ผู้นำทางเพื่อติดต่อกับ “เสรีไทยภายนอกประเทศ” ผมทราบเรื่องนี้ในภายหลังๆ ผมจึงได้ทราบด้วยว่าเมื่ออพยพเด็กออกไปแล้ว ได้ใช้โรงเรียนนี้เป็นที่รับ-ส่งวิทยุไปต่างประเทศด้วย ขณะนั้นผมไม่กล้าซักถามมากเพราะเป็น “ความลับสุดยอด” ที่เมืองตากผมได้เพื่อนสนิทอาวุโสกว่าผมอีกคนหนึ่งๆ คือ “คุณลิขิต อังศุสิงห์” เป็นนายไปรษณีย์โทรเลข จบจากโรงเรียนอัสสัมชัญและโรงเรียนการไปรษณีย์ (เก่งทั้งภาษาอังกฤษและวิทยุโทรเลข) ผมแอบทราบว่าราวต้นปี 2488 เขาได้เดินทางไปอยู่ในค่ายฝึกอาวุธ “ห้วยเหลียง” แล้ว ผมได้ทราบจากเพื่อนคนหนึ่งว่า ทางภาคเหนือและภาคอีสานนี้มีค่าย “ฝึกอาวุธเสรีไทย” อยู่หลายแห่ง ส่วนมาก “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” ได้ตั้งผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเป็นหัวหน้าหน่วย ผมจึงนึกว่าผมคงจะไม่มีหวังที่จะเข้าไปร่วมในวง “เสรีไทย” เป็นแน่ เพราะผมรู้ว่าผู้แทนราษฎรจังหวัดนี้เขา “เขม่น” ผมอยู่หลายเรื่อง

แต่คงเป็นเพราะ “บาร์มีของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” อีกนั่นแหละ วันหนึ่งตอนต้นปี 2488 ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดตาก “ขุนสิมะสิงห์สวัสดิ์” ได้ให้คนมาเรียกผมไปพบที่จวนท่านข้าหลวงจังหวัด ผมได้พบคนที่เคยรู้จักอยู่แล้ว 2 คน คือ “คุณใหญ่ ศรีวิชาติ” และอีกคนหนึ่งคือ “ร.ท.อุทิศ ฉายแสงจันทร์” (เพื่อนชั้นเดียวกับโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศ) เพื่อนผมคนนี้ทราบว่าเป็นคนเลือดรื้อนรักชาติรุนแรง เขาได้ชักต๋อยทหารญี่ปุ่นคนหนึ่ง จึงได้รับการควบคุมตัวไว้ที่กระทรวงกลาโหม แต่คงเป็นเพราะ “บาร์มีท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั่นแหละ นายทหารฝ่าย “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” จึงปล่อย “ร.ท.อุทิศ ฉายแสงจันทร์” มาชวนผมให้เข้าร่วม “ขบวนการเสรีไทย” โดยเข้าช่วยท่านข้าหลวงฯ ปฏิบัติการตามแผนของ “ขบวนการเสรีไทย” เช่นนั้น

เรื่อง “เสรีไทยในจังหวัดตาก” นี้ผมได้นำลงหนังสือ 2 ครั้งๆ แรกใน “นามานุกรมเสรีไทย เล่ม 2” เมื่อ พ.ศ. 2538 ครั้งหลังลงใน “วันปรีดี พนมยงค์ 2541” เพราะเมื่อมาได้อ่านเรื่องของบุคคลต่างๆ ที่มาเกี่ยวข้อง เช่น คุณหญิงศรีจันทร์ ส.ส.อุดรดิถี (ขณะนั้นเป็นหัวหน้าใหญ่ชุมพลพรรคภาคเหนือ ต่อมาได้เป็นรัฐมนตรีและเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร) และยังขาดข้อความควรรู้อย่าง ผมเลยตามหาท่าน ม.จ.การวิก จักรพันธ์ เสรีไทยผู้ควบคุมค่าย (เหลืออยู่ 1 เดียว) จนพบจึงได้ความจริงตามที่ได้ปรากฏในเล่มหลังแล้วนั้น

เรื่อง “เสรีไทยในจังหวัดตาก” ตามที่ผมเขียนครั้งหลังนี้ ผมได้บันทึกไว้แล้วว่า “คุณสมจิตต์ อินสิงห์” อดีตเอกอัครราชทูตบรูไน ดุรกี (ต.ม.ช.รุ่น 8) ได้มาพบผมๆ ได้แนะนำให้ไปพบ “คุณวินิต จันทโรภาส” (ช.บ.) อดีตหัวหน้าสำนักงานจังหวัดตาก เป็นผู้นำคณะทูตเพื่อนๆ ของคุณสมจิตต์ฯ เข้าไปสำรวจเยี่ยมเยือน “ค่ายฝึกอาวุธพลพรรคเสรีไทย” ที่หมู่บ้าน “ห้วยเหลื่อง” ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก โดยขอรับอนุเคราะห์ช่วยเหลือในเรื่องรถยนต์ (ต้องใช้รถยนต์ 4 Wheel Drive เพราะทางยังไม่ดี) ได้ข้อมูลมาหลายอย่าง เห็นว่าจะเป็น “สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ” แห่งใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นถิ่นสำคัญในประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากเป็นถิ่นที่ฝึกอาวุธใหญ่ที่สุด (รองจากที่ม.ช.ก. เท่านั้น) เป็นที่เริ่มรันลับทางไกลชุมชนอยู่ในภูมิประเทศที่เหมาะสม ดินฟ้าอากาศร่มเย็น สดชื่นตลอดปี เหมาะสมกับจะเป็น “สถานที่ท่องเที่ยวค่ายฝึกพลพรรคเสรีไทย” แหล่งสำคัญอยู่ที่จังหวัดตากประเทศไทยนี้

ผมมีความคิดเห็นว่านอกจากจะทำให้สถานที่นี้เป็น “สถานที่ท่องเที่ยว” แห่งใหม่ โดยสำรวจทางธรณีวิทยาและโบราณคดีจาก “ซากกระดูก” ที่ค้นพบแล้ว ก็สมควรที่จะให้สถานที่นี้เป็น “ประวัติศาสตร์ส่วนท้องถิ่น” แห่งสำคัญเพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งด้วย ผมได้ทราบว่าทางกระทรวงศึกษาธิการได้เคยตั้งคณะกรรมการค้นคว้ารวบรวมเรื่อง “เสรีไทย” พิมพ์ขึ้นเป็นบทเรียนประกอบชั้นมัธยมศึกษาขึ้นเล่มหนึ่ง ผมได้รับจากท่านเลขาธิการสถาบันปรีดีฯ ไป เมื่อได้ตรวจดูแล้ว เห็นมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่น เล่มหนายาวเกินไป บางแห่งได้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง ที่ผิดสำคัญที่สุดคือภาพถ่าย “ดร.ดิเรก ชัยนาม” ไม่ถูกต้อง (ท่านเห็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์คนหนึ่ง จะปล่อยให้ผิดพลาดอยู่เช่นนั้นไม่ได้) ผมได้ถาม “ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร”³⁷ ซึ่งเป็น “ราชบัณฑิต” คนเดียวในคณะกรรมการชุดนั้น จึงทราบว่าท่านไม่ได้เข้าประชุมทำหนังสือเล่มนี้เลย ท่านเคยทักท้วงแล้ว เขาก็ไม่รับฟัง ผมจึงนำเรื่องกราบเรียน “ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย” และได้รับคำตอบมาแล้วดังนี้

นายกรัฐมนตรี

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑

เรียน คุณหญิง ย. รัตนารมย์

ผมได้รับจดหมายพร้อมหนังสือ “วันปรีดี พนมยงค์” ที่คุณหญิงกรุณาส่งไปให้แล้ว ขอขอบคุณที่ได้เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ทราบ ส่วนข้อคิดเห็นและข้อเสนอเกี่ยวกับหนังสือ “ชบวนการ เสรีไทย” นั้น ผมยินดีรับไว้ และได้ส่งให้กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้พิจารณาต่อไปด้วยแล้ว

ในโอกาสนี้ ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โปรดดลบันดาลให้คุณหญิง จงประสบแต่ความสุข และได้รับแต่สิ่งที่ดีงามตลอดไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายชวน หลีกภัย)

ส่วนเรื่องอื่นๆ นั้นผมได้รับความร่วมมือจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตาก คนที่แล้วนี้ คือ “คุณฮึกหาญ โดมรงค์ดี” (ศิษย์ทั้งจุฬาย และธรรมศาสตร์) “นักปกครองดีเด่นของกระทรวงมหาดไทย จึงได้รับการสนองตอบจากหน่วยราชการอื่นๆ อย่างรวดเร็ว ข้อความทั้งหมดมีดังที่ผมได้ทำรายงานมายังสถาบันปรีดีฯ โดยย่อทั้งหมดดังนี้ :-

ที่ 2/2542

24 ถ.พหลโยธิน จ.ตาก 6300

15 เมษายน 2542

เรื่อง ขอส่งข้อมูลเกี่ยวกับ “ที่ตั้งค่ายฝึกพลพรรคเสรีไทยใน จ.ตาก” เพิ่มเติม
เรียน ประธานกรรมการบริหาร มูลนิธิปรีดี พนมยงค์
สิ่งที่ส่งมาด้วย

- 1) สำเนาหนังสือผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ลว.2 มี.ค. 2542
จำนวน 1 แผ่น
- 2) สำเนาหนังสือกรมทรัพยากรธรณี ลว.23 ก.พ. 2542 จำนวน 1 แผ่น
- 3) สำเนาหนังสือกรมศิลปากร ลว.6 พ.ย. 2542 จำนวน 7 แห่ง
(รวม 9 แผ่น)

ตามที่ข้าพเจ้าได้เรียนให้ท่านทราบในหนังสือฉบับที่ 1/2542 ซึ่งจัดส่งมาพร้อมนี้แล้วนั้น ข้าพเจ้าได้ดำเนินเรื่องและติดตามผลงาน ได้ผลงานมาตามลำดับดังนี้ :-

1. กรมศิลปากรและกรมทรัพยากรธรณีได้สำรวจพบข้อมูลคือ
 - 1) ถ้าผาออกอยู่ห่างจากบ้านห้วยเหลื่อง ประมาณ 3 ก.ม. มีลักษณะเป็นถ้ำหินปูนสูงประมาณ 10 เมตร เคยมีมนุษย์อาศัยและทำกิจกรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มาแล้ว ประมาณ 3,000-4,000 ปี (ตามภาพหน้า 8 และ 9)
 - 2) มีเค้าว่ามีมนุษย์มาอยู่อีกรุ่นประมาณ 700 ปี ตามภาพที่ 7 เป็นเครื่องขามสังคโลก จากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ปายาง เมืองศรีสัชนาลัย

3) กระดุกสัตว์ซึ่งแทรกปนอยู่ในเนื้อหินผนังถ้ำดังกล่าว เป็นซากกระดุกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ประเภทช้าง วัว ควาย ซึ่งถูกน้ำพัดพาไปทับถมรวมกับตะกอนในรอยแตกของผนังถ้ำ

2. เรื่องเกี่ยวกับกระทรวงศึกษาธิการ ตามที่ได้กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีไปนั้น ยังไม่คืบหน้า คงเป็นเพราะเรื่องเศรษฐกิจกำลังยุ่งยากอยู่ก็อาจเป็นไปได้

ส่วนเรื่องเป็นบทเรียนของท้องถิ่นนั้นได้มอบท่านศึกษาธิการจังหวัดไปแล้ว พ.ร.บ. การศึกษาใหม่กำลังดำเนินการอยู่ คงจะใช้ได้ไม่เกินปีหน้า

3. เรื่องการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยววนั้น ได้เสนอไปทาง สนง. การท่องเที่ยวภาคเหนือและทางจังหวัดตาก ได้รวบรวมข้อมูลเข้าประชุมคณะกรรมการจังหวัด เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2542 นี้ ทางราชการยังยุ่งกับเรื่องการเงินจึงให้รอไปก่อน

แต่เนื่องจากค่ายฝึกอาวุธห้วยเลื่องนี้เป็นแหล่งใหญ่ระดับชาติ รองจากที่ฝึกในค่ายธรรมศาสตร์จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับชาติต่อไปในอนาคตเป็นอย่างดีได้ ในสมัยก่อนต้องเดินเท้าอ้อมไปใช้เวลาถึง 2 วัน ปัจจุบันตัดถนนเข้าไปแล้ว ห่างจากศูนย์พัฒนาชาวเขาเพียง 28 ก.ม. เท่านั้น ถ้าทางสถาบันจะแจ้งข้อมูลให้ทาง สนง. ใหญ่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยชี้แจงให้สำรวจดำเนินการเป็นพิเศษไปอีกทางหนึ่งก็อาจจะเร่งรัดเป็นเรื่องด่วนพิเศษสำคัญระดับโลกขึ้นอีกแห่งหนึ่งก็อาจเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะในระยะสงครามนั้น จุดตากนี้มีทั้งสนามบินลับและจุดฝึกและรับอาวุธต่อต้านศัตรูอย่างหนักอยู่แล้ว ถ้าไม่มีการเปิดปรมาณุก็น่าจะเป็นจุดต่อสู้ที่สำคัญในเอเชียอาคเนย์ทีเดียว

ทั้งนี้จึงเรียนท่านมาเพื่อพิจารณาตามที่ท่านจะเห็นสมควรแก่กรณีต่อไป ขอขอบพระคุณท่านมาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

พ.ย.รัตนารมย์

(นายพยุง ย. รัตนารมย์)

บท 10

รัฐบาลสั่ง-เลิก “บริษัทจังหวัด” ทุกจังหวัด และการแก้ไข

ผมใคร่จะบอกกล่าวถึงระเบียบ “การเงิน” ของ “บริษัทจังหวัด” ตั้งแต่เริ่มต้นตั้งบริษัทก่อนคือในขณะก่อนสงครามนั้น ในเมืองไทยมีธนาคารของเอกชนอยู่แห่งเดียว คือ “ธนาคารสยามกัมมาจล” (คือ “ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด”) อยู่ธนาคารเดียว “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้ตั้ง “ธนาคารชาติ เป็นธนาคารกลางของรัฐ” ซึ่งเป็นธนาคารส่วนกลางของรัฐอยู่ธนาคารเดียวเท่านั้น การเงินทั้งหมดรวมทั้งค่าซื้อหุ้นและทุนของรัฐ 51% ของเงินทุน อยู่ในบัญชีทางสำนักงานกลางบริษัทขายอะไรได้ต้องส่งผ่านคลังจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของธนาคารชาติทั้งหมด ถ้าจะเบิกซื้ออะไรต้องเบิกโดยใช้ “ตั๋วแลกเงิน” คลังจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของธนาคารชาติทั้งหมด ถ้าจะเบิกซื้ออะไรต้องเบิกโดยใช้ “ตั๋วแลกเงิน” โดยผ่านคณะกรรมการ 1 คน และผู้จัดการอีก 1 คน เป็นผู้เซ็นสั่งจ่าย (คณะกรรมการบริษัท มีอยู่ทางจังหวัดเพียง 2 คน ถ้าจ่ายเงินกำหนดวงเงินจะต้องอนุมัติจากคณะกรรมการทางกรุงเทพฯ ก่อน อยู่ทางกรุงเทพอีก 5 คน) ระเบียบนี้รู้สึกละในระบะต้นๆ ดูเข้มงวดดี แต่ในระบะหลังๆ ยิ่งตอนที่สั่งให้ “เลิกบริษัท” (หรือบางคนแอบรู้มาก่อน) ก็ไม่ได้ใช้ “ตั๋วแลกเงิน” กันเลย จึงมักผิดระเบียบกันมากหลายบริษัท “เซ็งลี้” กันเป็นการใหญ่ แต่ขณะนั้นสินค้าขึ้นราคาแพงขึ้นมากทุกชนิด จึงมักซื้อเข้าไว้ในบริษัทแพงกว่าราคาขณะนั้น สต็อกเก็บไว้นานก็มักไม่ขาดทุน หรือถ้าชำระบัญชีปิดบริษัทไป ก็ขาดทุนไปบ้างทางสำนักงานกลางก็ “เซ็งลี้” บ้าง ซื้อสินค้าอะไรมาก็ส่งไปให้ทางบริษัทต่างๆ บริษัทที่ “เบี้ยว” อยู่แล้ว ก็ไม่กล้าปฏิเสธจำต้องรับไว้โดยที่ตนไม่ได้สั่งไป มีวันหนึ่ง สำนักงานกลางได้ส่ง “รองเท้าสันสูง” ของสุภาพสตรีมาให้บริษัทตากฯ นับร้อยคู่ (ผมจำไม่ได้ว่าเท่าไร) ผมจะส่งคืนเสีย

แล้ว แต่ยังเกรงใจอยู่บ้างว่าเราไม่คิดจะเลิกบริษัท แต่ว่าจะถูกแก๊งประการได้อีก จึงได้แต่เขียนจดหมายไปอายัดไว้ก่อนว่า “คราวต่อไปขออย่าส่งสินค้าได้อีกถ้าไม่มีใบสั่ง มิฉะนั้นจะส่งคืนทันที” จึงปลดโปรงในเรื่องนี้ไปได้

ขณะนั้นพวกเรามี 23 บริษัทจังหวัด ที่ไม่ยอมเลิกเพราะมีอุดมคติตรงกันว่า “บริษัทจังหวัด” ที่กำเนิดขึ้นมาเพราะ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้น เป็นการ “แก้เศรษฐกิจเบื้องต้น” ที่ถูกทางแล้ว เพราะทำให้คนไทยรู้จัก “ค้าขาย” มากขึ้น และกำลังจะมากขึ้นอีก โดยลำดับ (ซึ่งแต่ก่อนคนขายของมีแต่คนต่างด้าว และลูกคนต่างด้าวเท่านั้น ส่วนมากเป็นพวกผู้ใหญ่อายุเกิน 40-50 ขึ้นไปทั้งนั้น มี ร.บ. อยู่ 2 คน คือ ผมนุ่มกว่าเพื่อน (28 ปี) อีกคนคือคุณชู สารณัฐ ผู้จัดการภูเก็ต ขณะนั้น (อายุร่วม 50 ปีแล้ว) พวก ร.บ. คนอื่นๆ ขณะนั้นหางานได้ง่ายมาก เขาจึงรีบเลิกบริษัท ไปหางานอื่นทำซึ่งไม่ต้อง “ต่อสู้” มากนักและก้าวหน้าได้เร็วกว่า

ทางภาคเหนือขณะนั้นมีอยู่เพียง 4 บริษัท คือ อุดรดิตถ์ (คุณชิต สัมมะสุต) ลำปาง (คุณบุญเที่ยง พานิชพันธ์ การบัญชี ม.ร.ก.)³⁸ รุ่งเดียวกับผม เชียงใหม่ (เจ้าคุณอนุบาล พัยพิกิจ) และตากคือผม เป็นบริษัทเล็กที่สุด ภาคใต้มีมากที่สุด มี ตรง “คุณทอง ปุณยสาน”³⁹ เป็นหัวหน้าสาย ภาคกลางมีกาญจนบุรี คุณพิพัฒน์ ภักคานนท์ เป็นหัวหน้า ภาคอีสาน มีหลวงปฏิบัติการ เป็นหัวหน้า นี่เราอุปโลก ขึ้นเอง มีคุณชิต สัมมะสุต (อุดรดิตถ์) เป็นหัวหน้าใหญ่ เพราะเขาเป็นเพื่อนกับ คุณชิม วีระไวทยะ และคุ้นกับท่านขุนศรีศรการ ซึ่งภายหลังมาบวชที่อุดรดิตถ์จน มรณภาพ)

ภายหลังได้รับคำสั่งว่า “ให้บริษัทที่สมัครใจเหลืออยู่และมีกำไรให้อยู่ต่อไปได้ 22 แห่ง โดยมีบริษัทเชียงใหม่ฯ รวมด้วย (แต่ไม่รวมบริษัทตากฯ ซึ่งขณะ นั้นเป็นบริษัทเล็กและขาดทุนอยู่บ้าง) ผมลืมไปแล้ว “คำสั่งเล็ก” กับ “คำสั่งให้ คงอยู่” นั้นฉบับไหนออกเมื่อไร และระยะห่างกันเท่าไร (แต่คิดว่าคงทิ้งช่วงห่าง กันไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นแน่)

พวกเรา รู้กันอยู่เต็มอกว่าการดำเนินกิจการค้าแบบ “บริษัทจังหวัด” ฝ่ายของ “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้นไปขัดแผนของฝ่าย “พันเอกแปลก พิบูลสงคราม” (ยศในขณะนั้น) ซึ่งเริ่มตั้ง “บริษัทไทยนิยมพาณิชย์ จำกัด” ที่ตึกใหญ่ประตูสาม ยอด ไว้ก่อนแล้ว เตรียมจะให้เป็นแบบตั้งเป็น “บริษัทใหญ่ในกรุงเทพ” แบบ

“บริษัทแม่” แล้วจึงจะขยายไปทางภูมิภาคจังหวัดต่างๆ โดยให้เป็นสาขาดำเนินการต่อไปแต่ทางฝ่าย “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นนักเศรษฐศาสตร์โดยตรง สำเร็จจากต่างประเทศ แผนการณ์จึงรัดกุมรวดเร็วอย่างมาก ไม่พูดพร่ำทำเพลงให้ล่าช้าได้มอบให้ “พันเอกช่วง เชวงศักดิ์สงคราม” (หลวงเชวงศักดิ์สงคราม) รมว. มหาดไทย ร่วมกับ “คุณchim วีระไวทยะ” (ทนายความ) ผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองทั้ง 2 ท่านและคณะกรรมการฯ ทอยอยเชิญข้าหลวงประจำจังหวัดทุกแห่งมาพบที่ “สำนักวีระ” (ดังที่ได้เรียนท่านมาแต่ตอนต้นแล้วนั้น) เมื่อด้านทางภูมิภาคเกือบเสร็จเรียบร้อย จึงคิดจะใช้ “บริษัทไทยนิคมพาณิชย์ จำกัด” เป็นสำนักงานกลาง เพราะเหมาะสมกว้างขวางดี แต่เกิดขัดกันขึ้น จึงต้องย้ายหลบไปที่ตึกข้างๆ นั้น ซึ่งคับแคบไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง จึงต้องย้ายอีก 2 ครั้ง มาครั้งหลังสุดตึกริมถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งกว้างขวางเหมาะสมที่สุดในสมัยนั้น จนถูกสั่งเลิกชำระบัญชีนี้เป็นผลพวงโยงมาจากฝ่าย “ปรปักษ์” ของท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ในทางการเมือง ซึ่งในตอนหลังฝ่ายนี้ได้จัดตั้ง “บริษัททหารผ่านศึก” ขึ้นอีกหลายจังหวัด แต่ปรากฏว่า “เลียนแบบบริษัทจังหวัด” ในสิ่งที่ “ไม่ถูกต้อง” จึงล้มเลิกไปหมดสิ้นในไม่ช้านัก ส่วน “บริษัทจังหวัด 22 แห่ง” ยังอยู่จนปัจจุบัน (จะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไป)

ฝ่าย “ปรปักษ์” ต่อด้านกิจการของ “บริษัทจังหวัด” อีกพวกหนึ่งคือ “พ่อค้าต่างด้าว” ซึ่งเคยคุมกิจการคนของ “คนไทย” ทั้งหมดไว้ในกำมือตั้งแต่กิจการค้าใหญ่ๆ เรื่องใหญ่ที่สุดในขณะนั้นก็คือ “กิจการค้าสุรา” ซึ่งทำรายได้ให้พ่อค้า (ซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีน) เป็นกอบเป็นกำมากที่สุด ลงไปถึงการค้าพืชผัก สุก ร เป็ด ไก่ ฯลฯ เหลือเศษไว้ให้ “คนไทย” เพียงเล็กน้อย ขยายเสียงชีฟไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น เรื่อง “สุรา” นี้แหละจึงเป็นต้นเหตุ เป็นผู้บีบให้รัฐบาลซึ่งในขณะนั้นอ้างว่าเป็นผู้ “เสรีนิยม” ฝ่ายตรงข้ามกับ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” (ซึ่งถูกกล่าวหาว่าท่านเป็น “คอมมิวนิสต์”) ความจริงท่านเป็นเพียง “โซเชี่ยลลิสม์” (ซึ่งท่านพัฒนาหลังจากที่ได้รับการสอบสวนจากคณะกรรมการชาวต่างประเทศ ผู้ทรงความรู้แล้ว) เพราะขณะนั้นประเทศเรา “จำเป็นอย่างยิ่ง” ที่จะต้องใช้ลัทธิเศรษฐกิจตามแบบ “โซเชี่ยลลิสม์” ดังที่ได้ให้ “บริษัทจังหวัด” ดำเนินกิจการด้วยดีในยามสงครามมาแล้วนั้น ซึ่งต่อมาก็ได้ตั้งเพิ่มขึ้นอีก 2 ครั้ง (ผมจะได้เรียนท่านในต่อไป)

เรื่องแปลกที่รัฐบาลมีคำสั่งให้ “สรรพสามิตจังหวัด” (ซึ่งมีตำแหน่งเป็น “กรรมการเลขาธิการ” ด้วย) ตั้งคณะกรรมการรับส่งมอบ “โรงงานสุรา” ทุกโรงส่งมอบคืนให้ “กรมสรรพสามิต” ใน “ราคาทุน” เพื่อนำไปประมูลให้เอกชนทำทันที เมื่อเป็นคำสั่งมา “โดยเฉพาะเรื่อง” ดังนั้น พวกเราจึงไม่ชอบใจอย่างมาก เพราะเราเห็นเป็นการเสียเปรียบแก่รัฐบาลและเอกชนที่จะเข้าประมูลทำสุราใน “โรงต้มกลั่นสุรา” ต่อไปเป็นอย่างมาก เพราะพวกเราส่วนมากเมื่อเข้าทำโรงงานแล้ว โดยไม่ต้องเสียค่า “แป๊ะเจี๊ยะ” เป็นรายปีก็จริง แต่เราต้องเสียวัสดุเครื่องใช้อย่างดีให้ครบถ้วนตั้งแต่เริ่มต้น เช่น ขวดดำ ขวดขาว เครื่องใช้อุปกรณ์สำหรับโรงงานดี ๆ ไว้ให้ครบถ้วนก่อนลงมือทำงาน ขณะนั้นยังราคาถูก ๆ ก่อนที่สงครามจะรุนแรงขึ้น ว่าเป็นจำนวนมาก เพราะเกรงว่าจะทำนานปี และของจะแพงขึ้นมาก เช่น ขวดดำ ขวดขาว ไบละ 1-2 สตางค์ ช่วงระยะเวลา 4-5 ปี ขึ้นราคาไปเป็นไบละ 1-2 บาท (เฉพาะขวดมีมากเป็นหลายหมื่นใบ เพราะมี 2 โรงงาน ใช้ขวดทุกอำเภอ) และยังมีของอื่นๆ รวมทั้งวัตถุดิบ เราซื้อไว้เมื่อถึงฤดูกาล (เช่น น้ำอ้อย) อย่างดี ให้พอเพียงถึงฤดูหน้าเป็นปีๆ ไป ฯลฯ และโควตาก็เพิ่มมาก เสียภาษีเต็มทีมากขึ้น ทุกๆ ปี ไม่มีการ “หลบมุม” งบประมาณกับเอกชนผู้ทำโรงงาน ดุจที่ได้เคยเป็นมาครั้งก่อนนั้นเลย เรื่องนี้ได้ทราบมาว่า “คุณชิต สัมมะสุต” ผู้จัดการอุดรดิตถ์ ไม่ยอมส่งมอบโต้เถียงกับสำนักงานกลาง อยู่มากแห่งเดียว ไม่ทราบว่าถ่วงไถนานเท่าไร ก็จำเป็นต้องส่งมอบตามคำสั่งบังคับของกรมสรรพสามิตต่อไป คุณชิต สัมมะสุต จึงเป็นตัวตั้งตัวตี รวมพวกผู้จัดการ อาวุโสเข้าพบ “ผู้ใหญ่” ชี้แจงเหตุผลในการเห็น “เครื่องมือ” ของทางราชการ เพราะขณะนั้นทางราชการไม่มี “เครื่องมือ” เป็นตัวช่วยเหลือ “การค้า” ในภูมิภาคต่างจังหวัดเลย

ก่อนที่ “บริษัทจังหวัด” จะถูกสั่งยุบเลิกนั้น “บริษัทจังหวัดอุบลฯ” ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่มีทุน 5 แสนบาท เกิดมีเหตุผู้จัดการ “นายวิชิต โกศลวิตร” ถูกยิงตาย สำนักงานกลางได้สั่ง “คุณศรีเสวต พุฒทอง” (ร.บ. หัวหนากองฯ ที่ผมได้กล่าวตอนตั้ง “บริษัทจังหวัด”) ไปเป็น ผู้จัดการอุบลฯ อยู่ได้ไม่นานก็ถูก “สั่งยุบเลิก” พร้อมๆ กัน เขาพวกรุ่นใหม่จึงยอมถูกยุบเลิกดำเนินการไปทันที (จึงไม่อยู่ในพวกที่ถูกสั่งให้คงอยู่ต่อไปด้วย) ผมคิดว่าถ้าเป็นผู้จัดการเดิม (ซึ่ง

เป็นผู้สูงอายุ และเคยเป็นผู้ “ต่อสู้ในการค้า” อย่างหนักมาแล้ว คงจะอยู่ในชุด “คนแก่ (หัวดี) นักอุดมการณ์” ด้วยกันแน่นอน

ในจำนวน 22 บริษัทที่ได้รับคำสั่งอนุมัติให้ดำเนินการต่อไปนี้ มีบริษัทหนึ่งถูกผู้ที่เสียผลประโยชน์เดิมคือ “ผู้ค้าบุหรื” อยากรจะได้รับการค้าบุหรืกลับคืน เพราะการค้าบุหรืในจังหวัดใหญ่ๆ เช่นนี้อาจเดียวก็มีกำไรอย่างมากอยู่แล้ว (แม้จะต้องแบ่งเป็นหลายคน) คือ “บริษัทจังหวัดเชียงใหม่” ถูกยื่นโน้ตสจากบุคคลเหล่านั้นว่า “ให้เลิกบริษัทฯ มิฉะนั้นจะฟ้องให้เลิก” เพราะเขารู้ “ปมผิดกฎหมาย” ของ “บริษัทจังหวัด” ทั้งหมดนั้น “ผิดกฎหมาย” เนื่องจากทุกบริษัทเป็นรัฐวิสาหกิจ ขณะนั้นต้องให้ “คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน” เป็นผู้ตรวจสอบรับรองงบดุลประจำปีทุกปี แต่เขารู้ว่าตั้งหลายปี จึงจะได้รับการตรวจ จึงผิดกฎหมายอยู่ตลอดเวลา (ถ้ามีใครเอาผิดฟ้องร้องขึ้น) ท่านผู้จัดการเลยต้องเลิกบริษัทฯ เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ส่วน “บริษัทตากฯ” เกาะกลุ่ม “คนแก่” ไปร่วม “ต่อสู้เพื่ออุดมการณ์” อยู่เสมอ โดยเฉพาะได้เพื่อนรุ่นอาวุโสคือ “คุณทอง บุญยะสานุ” ผู้จัดการบริษัทตรังฯ เป็น “กุนชื้อ” อย่างดี ผมจึงไป พอคุนหลวงเซวตักดีสงครามา “เล่าความในใจ” อย่างเปิดอกให้ท่านฟัง ท่านเห็นฟ้องด้วยจึงสั่งเพิ่ม “บริษัทจังหวัด” ที่คงอยู่ในรวม “บริษัทจังหวัดตากฯ” ด้วย จึงคงมีจำนวน 22 บริษัทฯ ตามเดิม

หลังจากที่ “บริษัทจังหวัด” ได้ถูกยุบเลิกเหลือเพียง 22 บริษัทแล้ว ทางราชการ โดย “จอมพล ป. พิบูลสงคราม” ได้จัดตั้ง “บริษัทผ่านศึก” โดยมีโครงการจะสงเคราะห์ทหารผ่านศึกมา โดยมี “บริษัทไทยนิคมพาณิชย์ จำกัด” เป็นศูนย์กลางร่วมกับองค์การทหารผ่านศึกเป็นผู้ร่วมมือ (แบบตั้ง “บริษัทจังหวัด” เดิม) ได้ตั้งขึ้นหลายจังหวัด (แต่ไม่ทุกจังหวัด) มีการค้าต่างๆ กัน บางแห่งทำไม่ บางแห่งค้าสุรา ฯลฯ แต่ “บริษัทผ่านศึก” เหล่านี้มักไม่ทำเอง มักตั้งตัวแทนไปดำเนินการ จึงถูกยุบเลิกไปหมด

บท 11

ช่วงระยะถูกสั่งยุบเลิก 2489-2491

ตอน 1 เข้า“สามัญสมาชิกเนติบัณฑิตยสภา”ฝึกเป็นทนายความ และ ผูกดวงชะตาสมัยเมื่อเป็นโรงเรียนกฎหมายนั้น สอบครบ 6 ภาค (3 ปี) แล้ว ต้องเข้าเรียนที่ “เนติบัณฑิตยสภา” สอบให้ได้เสียก่อน จึงจะได้เป็น “เนติบัณฑิต” และมีสิทธิสอบเข้าเป็น ผู้พิพากษา อัยการ หรือ เป็น “ทนายความชั้น 1” (ว่าความได้ทั่วราชอาณาจักร) แต่มาในระยะตั้ง “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ม.ธ.ก.)” นี้ในระยะแรกดูเหมือนก่อน พ.ศ. 2491 ทุกท่านที่จบได้ปริญญา “ธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.บ.)” พวกผมหลายคน (ส่วนมากที่ทำงานอิสระ) เกือบจะหมดสิทธิการสวมครุย “เนติบัณฑิต” และขอเป็น “ทนายความ” ขณะนั้น “ครุยเนติบัณฑิต” เปลี่ยนจากเสื้อครุยผ้าโปร่ง (คล้ายครุยจุฬาลงกรณ์) มาเป็นครุยดำ (ของ ม.ธ.ก.) เปลี่ยนแถบเป็นแถบทอง การเป็นสมาชิกจะเสียค่าบำรุงเป็นรายปี หรือตลอดชีพก็ได้ ส่วนการเป็น “ทนายความ” นั้นต้องเสียค่าสมัครอีก และเสียค่าบำรุงเป็นรายปีเพิ่มอีกทุกปี ตัวผมเองนั้นกำลังหนุ่ม “มองโลกเห็นสดใส” ทนายทุกคนคงมี “มารยาท ตามกฎกติกา” เหมือนๆ กัน หลังจากซื้อตำรา “ทนายความ” หลายเล่มและเข้าฝึกดูงานในสำนักงานกฎหมายของ “รุ่นผู้ใหญ่” พอสมควรแล้ว จึงยื่นสมัครเสียค่าเข้าเป็น “ทนายความ” ประจำปีไว้แล้วเพราะขณะนั้นมีเวลาว่างมากให้พนักงานขายของไปก่อนในปีแรกยังพอมีของขายอยู่บ้าง จึงปลดเฉพาะร้านสาขาและแผนกจำหน่ายสุราไปก่อน (โดยจ่ายบำเหน็จให้ 3 เดือน ตามระเบียบขณะนั้น) ก็ไม่มีใครเดือดร้อนอะไรนัก (ขณะนั้นเงินกำลังเริ่มเสื่อมค่าลงบ้างแล้ว) ส่วนพนักงานรุ่นหนุ่มนั้น ผมไปเที่ยวฝากเพื่อนฝูงทำงานได้เป็นส่วนมาก ปีสุดท้าย (2491) ยังไม่ได้งานใหญ่เป็นหลักแต่อย่างใด ผมจึงปลดถ้ายหมดเหลือแต่ผมกับ

การโรง 1 คนเท่านั้น พนักงานของผมส่วนมากขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ดี จึงไม่เป็นที่รังเกียจของคนอื่น การโรงคนหนึ่งขยันและซื่อสัตย์ดี มานอนเป็นเพื่อนผมอยู่เป็นประจำ ท่านข้าหลวงฯ ขอผมไปอยู่ที่जननพลตเกษิณ

จังหวัดตากมี 2 ศาล คือ ที่จังหวัดและที่อำเภอแม่สอด มี “ทนายความ ชั้น 2” อยู่ศาลละ 2 คนเท่านั้น ที่นี้ไม่ค่อยมีคดีให้ว่าความมากนัก ผมขอเป็น “ทนายความ” ทั่วไปเฉยๆ อย่างนั้นเอง ทำปายไว้เสร็จแล้ว อย่างไก็ทีเดียว คิดว่าได้ความดีๆ แล้วจะได้เริ่มให้ตีทีเดียว แต่พอ “ว่าความ” แล้วจึงรู้ว่าถ้าเราเข้า “ว่าความ” ในศาลแล้ว จะต้องช่วยศาลให้การช่วยเหลือประชาชนที่ทุกข์ยากไม่มีเงิน “ฟรี” เมื่อศาลขอและถึง “คิว” ถ้าเรามีงานอื่นไม่ได้ “หากิน” ทางนี้ประจำแล้วคงเสียเวลามากไม่คุ้มกันแน่ จึงยังไม่ยอมว่าความเลย ต่อมาจึงได้รู้ถึงเรื่องไม่สู้จะดีในวงการ “เจ้าหน้าที่ตำรวจ” และ “ทนายความที่รับมรรยาท” พร้อมทั้งได้รับคำเตือนจาก “ท่านผู้ใหญ่” และ “เพื่อนฝูง” ที่หวังดีต่อผม ที่แรกผมก็ไม่ค่อยเชื่อเท่าไรนัก คิดว่า “กฎหมายก็มีควบคุมอยู่” ทนายความก็มี “ควบคุมมารยาท” อยู่จะกล้าทำผิดกันเขี้ยวหรือ ต่อมาได้ทราบ “เรื่องจริง” ภายในจังหวัดจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้หลายเรื่องเข้า จึง “เชื่อสนิท” ว่าในเมืองแคบๆ สถานะขณะนั้น ผมคงเป็น “คนชื่อที่ไม่ถูกกาละเทศะ” อย่างเขาพูดแน่นอน เพราะภายหลังผมได้ถูกทำเองด้วยซ้ำไป (ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไป)

ความจริงเรื่องการเป็น “ทนายความ” นี้ ผมไม่เคยคิดเป็น “อาชีพหลัก” มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ที่คิดศึกษาหาความรู้นี้ก็เพียงเพื่อเป็น “อาชีพเสริม” ในขณะที่ยัง “ว่างงาน” รอที่จะเริ่มงานครั้งใหม่ต่อไปอยู่เท่านั้น แต่เมื่อคิดจะเปิดสำนักงานก็ต้องเตรียมหาตราประจำสำนักงานฯ นี่มีการยึดหลักตราประจำตระกูลเป็นใหญ่ เนื่องด้วยคุณพ่อได้รับพระราชทาน “นามสกุล” จาก ร.6 เป็นต้นสกุลนี้ ท่านถึงแก่นิจกรรมไปตั้งแต่ผมยังเล็กอยู่ ขณะนี้ผมเป็นลูกชายคนโตผู้นำสืบสกุลนี้ จึงควรคิดและคิดพจน์ประจำตระกูล เพื่อนำลูกหลานผู้สืบสกุลให้เจริญรุ่งเรืองข้างหน้าสืบไปได้ ผมจึงคิดกำหนดตราขึ้น มีคติพจน์ตามคำสั่งของคุณพ่อ ซึ่งผมได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาแล้ว โดยทำเป็นตรา 2 ขนาดๆ ใหญ่เป็นตราหัวกระดาดขจดหมาย ส่วนตราเล็กเป็นตราประจำตัวและเอกสารสำคัญ เป็นรูปวงกลม 2 ชั้นๆ ในเป็นรูปเพชรทับบนคันชั่งๆ หมายถึง ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต

ความมีระเบียบแบบแผนที่ดี “เพชร” มาจากนามสกุล “รัตนารมย์” หมายถึง “แก้วสุกใสรุ่งโรจน์” รุ่งเรืองก้าวหน้าอยู่บน “คันชั่ง” และมีคติพจน์ทั้ง 4 อยู่ในขอบนอก และมีความหมายดังนี้ :-

- “สัจจะ” หมายถึง สุจริต จริตใจ มีระเบียบวินัย
- “จาคะ” หมายถึง เว้นชั่ว สละกิเลส สละสุขตนเพื่อส่วนรวม
- “วิริยะ” หมายถึง เพียรทำดี เพียรหาความรู้ เพียรทำงานที่ดี
- “พัฒนา” หมายถึง ให้ก้าวหน้า มีสติรอบคอบ มีธรรมะประจำใจ

เรื่องดวงชะตาราศรีนี้ เดิมผมไม่เคยรู้เรื่องเลย ะยะนั้นผมมีเวลาว่างมาก เพื่อนได้พาผมไปหา “พระญาณมงคล” วัดมหาธาตุ ให้ช่วยผูกดวงชะตาให้ ท่านได้ผูกดวงให้ แล้วทำนายว่าดวงนี้ดี มีทั้งมหาอุจจ์, มหาจักร, ราชาโชค และได้ตรีโกณด้วย และมี “เพชรฆาตฤกษ์” ถึงคราวจะได้ดีก็มักไม่ได้อีกที่สุด เพราะมีบริวารไม่สู้จะดีนัก จะคอยดั่งถ่วงไว้ แต่ถึงคราวจะเสียก็ไม่ลงต่ำสุด เพราะมีดวงผู้ใหญ่ดีมาช่วยดึงขึ้นอยู่เสมอ มักได้งานดี ๆ มาทำ แต่ก็ต้อง “ต่อสู้” อย่างหนัก จึงจะได้ผลดี ต้องฝ่าฟันอุปสรรคเหน้อยยากทุกงาน แต่ก็มักประสบผลสำเร็จด้วยดี ท่านได้ทำนายดวงของผมต่อไปว่า ดวงของผมนี้ถ้าเกิดตอนเช้ามืด จะประสบผลสำเร็จดีโดยไม่ต้องเหน้อยยากมากเลย ดวงชะตาดังกล่าวนี ผมได้พบจนได้ คือ “คุณพิบูลทิพย์ รื่นยศ” ภรรยา “ท่านสุวรรณ รื่นยศ” (อดีตเสรีไทยและอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์) ถ้าเป็นสมัยก่อนท่านก็คงได้เป็น “คุณหญิง” ไปนานแล้ว

ต่อมาเพื่อนคนหนึ่งได้มาเล่าให้ฟังว่า เขามีเพื่อนรุ่นน้องอยู่คนหนึ่ง เป็นลูกของท่านโหราจารย์รุ่นเก่า ได้เรียนตำรามาจากพ่อตายได้แม่นยำ ได้เคยไปทำนายให้ท่าน “อาจารย์ หลวงสิทธิสยามการ” (ขณะนั้นเป็นปลัดกระทรวงต่างประเทศด้วย) เขาไม่ค่อยดูให้ใครนอกจากท่านผู้ใหญ่ที่เขานับถือและที่เป็นเพื่อนสนิทกันเท่านั้น เพราะเขาไม่เคยคิดเงิน ผมสนใจเพื่อนเขาจึงพาไปดูในตอนเช้าวันหยุด (มิฉะนั้นเขาจะไม่ดูให้) ขณะนั้นผมอยากรู้ชะตาตนเองมาก จึงเอาดวงชะตาให้เขาตรวจดูก่อน แล้วหมอ ได้เอาไม้โปรเตกเตอร์มาวัดบนฝ่ามือของผม รวมเวลาทั้ง 2 อย่างประมาณครึ่งชั่วโมง แล้วถามผมว่า ต้องการทราบอะไรให้ถามได้ ผมถามเขา 2-3 ข้อ ที่ผมคิดว่าคงจะได้ เขาตอบว่าไม่ได้สักอย่าง และได้บอกผมต่อไปว่า ในขณะที่ชะตาผมไม่สู้จะดี ขณะนั้นจะทำอะไรต้องคิดทบทวนให้หนักจึงจะท่าลง

ไปได้ ให้ออไปสักกระยหนึ่งก่อน แล้งงานดี ๆ นั้นจะมาให้ผมทำแน่ ๆ เมื่อชะตาดีแล้วขอให้ออรับทำมา ๆ ทันที่ คุณหมอได้ให้แง่คิดกับผมว่าพื้นฐานดวงชะตาของผมนั้นดีอยู่แล้ว ประกอบกับลายมือที่ดี จะมีผู้ใหญ่มีความเมตตาอุปการะที่ได้ไว้ใจช่วยเหลือดีมาก พร้อมทั้งเพื่อนมิตรสหายที่ดีด้วย คือเส้นนกกาเขบาตบนเนินพฤษ์ เส้นศัตรูมีมาก แต่จะทำอะไรไม่ได้ เพราะมีเส้นอังคารเข้มแข็ง และมีเส้นอังคารให้คุมเส้นศัตรูไว้อีกถึง 2 เส้น เส้นอาทิตย์รุ่งโรจน์ดี ชีวิตจะต้องมีการเสี่ยงมาก การค้าของมีนเมา (เช่นสุรา บุหรี่ ยาเสพติด ฯลฯ) เป็นผลได้ดี แต่จะทำอะไรต้องคิดให้หนัก ให้ระวังตอนอายุประมาณ 30 ปี จะต้องตัดสินใจให้ดี เพราะมีเส้นผ่าตัดใจกลางมือ ถ้าตัดสินใจผิดอาจจะประสบผลร้ายได้ แต่ถ้าผ่านพ้นระยะนี้ไปได้จะได้งานใหม่ ๆ ต้องต่อสู้อย่างหนัก ได้ผลดี สำเร็จดี แตกักักไม่ดีที่สุด เพราะดวงบริวารไม่สู้จะดีนัก คอยดึงถ่วงไว้อยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ดวงผู้ใหญ่ผู้ช่วยเหลือดีมาก และมีเส้นพฤษ์คือเส้นญาณ มักจะรู้ตัวระวังสิ่งที่ร้ายได้อยู่แล้ว ก็มักหนีชะตาไม่ค่อยทัน ขณะนั้นแม้ผมจะไม่ค่อยเชื่อคำทำนายของเขามากนัก แต่ก็เลื่อมใสวิธีการตรวจสอบชะตาของเขา ที่ใช้ตรวจสอบทั้ง 2 ตำรา คือ การผูกดวง และลายมือ อย่างละเอียด (ไม่เหมือนหมอส่วนมากที่ผมเคยเห็นใช้ตรวจอย่างเดี่ยวเช่น ดูลายมือ ก็จับมือยกขึ้นท่ายไปเลยหรือดูดวงก็เหมือนกัน ทำให้เชื่อได้ยาก)

ตอน 2 ไปประเทศพม่า (ตอนนั้นยังไม่เปลี่ยนชื่อ)

ประมาณ พ.ศ. 2490 เสร็จสงครามใหม่ ๆ มีข่าวว่าต่างประเทศต้องการเสากากไปทำเป็นเสาชิมรามาในเมืองตากตอนนั้น ชื่อกันได้ประมาณตันละ 5 บาท ทราบว่าเมื่อส่งไปถึงต่างประเทศแล้ว จะได้ประมาณตันละ 100 บาท คงจะได้กำไรดีพอควร ขณะนั้นดูหมอมาใหม่ ๆ คิดลองเชื่อหมอดูสักหน เห็นมีคนเขาส่งไปหลายคน ความจริงพอมีความรู้ในเรื่องนี้อยู่บ้างแล้ว จากการที่ทำเสากากค้างมาจากที่ผู้จัดการบริษัทคนเก่าทำค้างไว้ (ลืมเรียนให้ท่านทราบไป) ผมได้รับรู้จากหมอล้ำว่าขณะนี้ดวงยังไม่ดี จะทำอะไรอย่ารีบร้อน ให้ออดูก่อน ผมจึงคิดว่าจะรอดูเขาขายกันเสร็จสักเที่ยวหนึ่งก่อน ถ้าได้ผลดีดังกล่าวนั้นแล้ว จึงจะทำส่งขายบ้าง จริงดังคาด ไม่ที่จัดส่งทำไปขายนั้นผิดขนาดทุกต้น ราคาขาดทุนกันคนละหลายเงิน ผมเคราะห์ดีไป

ปี 2490 ประมาณตอนต้นปีราวฤดูแล้ง อยู่ดีๆ มีพม่ามาหา ที่แรกผมนึกว่าพวกชายยารถยนต์ที่ผมกับก้านเคยไปติดต่อเขา แต่ไม่ใช่ เขาแนะนำตัวเองว่าเป็นลูกชาย “หม่องลุนเผ่ หมอตา” เขาเป็นลูกชายคนโตชื่อ “บุญช่วย ลุนเผ่” มีคนแนะนำมา และต้องการชวนผมไปอย่างกึ่งด้วยกัน เพราะทางด้านนี้เขาไม่คุ้นกับใคร ส่วนทางด้านโน้น เขาพอพูดกันได้ เขาจะไปหาและพักที่บ้าน “Minister of Planning” เขาจะออกค่าใช้จ่ายให้ แต่การเดินทางต้องลำบากกันหน่อย เพราะไม่มีรถดีๆ นั่ง ทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ ผมคิดว่าผมกำลังมีเวลาว่างอยู่ และอยากไปต่างประเทศอยู่แล้ว (เมืองใกล้เคียงก็เอาดีละ) ผมจึงตกลงไปโดยเตรียมเสื้อผ้าไปเล็กน้อย เผื่อว่าจะได้รู้ได้เห็นอะไรๆ ดีๆ มาไว้บ้าง เพราะผมชอบสิ่งที่ “ท้าทายและเสี่ยง” อยู่แล้ว

การเดินทางจากตากไปอำเภอแม่สอด ตั้งแต่ดั้งเดิมมาได้ 2 ทาง คือทางเครื่องบินแพร่ไชยส์ (นั่งได้ 3 คน) มีอาทิตย์ละ 2 วัน พิชญ์โลก-ตาก-แม่สอด ถ้าวินโหนดอากาศไม่ดี ก็ลงแม่สอดไม่ได้ ต้องเดินเท้าหรือขี่ม้าไป บรรทุกของใช้ลูกหาบหรือม้าต่างตามที่ได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้นผมค้ายารถยนต์ก็ขี่ม้าต่างแบบนี้เมื่อญี่ปุ่นเข้ามายึดครองเพื่อเดินทางเข้าพม่า มีสิ่งแสดงว่าเขามาสำรวจเส้นทางไว้ก่อนจะเข้ามาไทยแล้ว เพราะมีชาวบ้านบอกว่าเขากองแผนที่ปีกวางแนว ดำเนินการสร้างทางมุ่งไปสู่จุดปลายทางได้โดยรวดเร็ว แม้แต่แหล่งน้ำกิน น้ำใช้บางแหล่งชาวบ้านยังไม่รู้ แต่เขารู้ดีกว่าด้วยซ้ำไป ดูเหมือนจะทำไมถึงปี ก็เสร็จพอใช้การรถยนต์แล่นได้ (เฉพาะรถยนต์ของเขา) แต่ดูเหมือนเขาจะไม่รู้สภาพดินฟ้าอากาศบ้านเมืองเรานัก ใช้ได้ปีเดียวฝนมาชะดินลงเหวเกือบหมด พอดีแพ้สงครามเลยเลิกใช้ มาทำใหม่เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2508 (ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบในโอกาสต่อไป) ผมลืมนไปแล้วว่าเราไปแม่สอดกันอย่างไร จำได้แต่ว่าเราเดินทางไปเกือบถึงแม่น้ำเมย นั่งเรือต่อข้ามหนองเดียวเท่านั้น ข้ามไปขึ้นรถยนต์เก่าๆ ทั้งนั่งและบรรทุกของแบบของเรา แล่นไปเมืองเกาะกรีกและไปชายฝั่งแม่น้ำเพื่อข้ามปากอ่าวไปฝั่งโน้น เนื่องจาก 50 กว่าปีแล้ว ผมไม่ได้จดไว้จึงจำชื่อ สถานที่และเมืองต่างๆ ไม่ค่อยได้ดีแล้ว นอกจากวิธีเดินทางสภาพของบ้านเมือง และ “เกสิด” ต่างๆ บางเรื่องเท่านั้น

เมืองใหญ่ของเขาเมืองแรกชายฝั่งติดกับไทยนี้ก็คือ “เกาะกริก” ดูเหมือนจะคลุ้มมาถึงเมียวดีนี้ด้วย เป็นเมืองขนาดอำเภอแม่สอดขณะนั้น ร้านค้าไม่ค่อยมีมากนัก แต่ดูสะอาดสะอ้านดีกว่าเรามาก (เพราะถูกบังคับจากอังกฤษมานาน) ไม่มียุ่งจิงนอนไม่ต้องกางมุ้ง สภาพป่าไม้ดีมาก ป่าสักเรียงแถวได้ขนาด โคนต้นไม้มีต้นไม้ใบหญ้า ดูเรียบร้อยดี (อาจารย์ป่าไม้ของเราส่วนมากสำเร็จจากโรงเรียนป่าไม้พม่า ซึ่งมีอังกฤษเป็นผู้สอน) พม่าจะดีกว่าเราในขณะนั้นก็ดูเหมือนจะ 2 เรื่องคือเรื่อง “การสาธารณสุข” และ “การป่าไม้” นี่เท่านั้น

ที่นี้มีเรื่อง “แปลกแต่จริง” อยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งผมจำได้ไม่ลืมเลย คือเคยไปคุยมาพม่าคนหนึ่งเขาเล่าให้ฟังว่า เมื่อเขามีคนเก่งอยู่คนหนึ่งเป็นเศรษฐีมีเมียถึง 7 คน อยู่ในบ้านเดียวกันหมด เรื่องเศรษฐีแล้ว มีเมียตั้ง 7 คนนั้น เราไม่สงสัยเท่าไรหรอก แต่สงสัยว่าเขาทำอะไรที่ผู้หญิงทั้ง 7 คน อยู่บ้านเดียวกันจะไม่ทะเลาะกันบ้างหรือ เขาบอกว่าเขาควบคุมครองกันดี ไม่กล้าทะเลาะกันหรอก ผมชักเขาต่อไปว่าเขาวิธีปกครองอย่างไร เขาบอกว่าเรื่องง่ายนิดเดียว คือ เศรษฐีคนนั้นมีคำสั่งเมียทั้ง 7 เต็มใจว่า “ห้ามทะเลาะ เกียจ และดบตีกัน และถ้าใครฟ่องใคร มิฉะนั้นจะลงโทษทั้ง 2 คน หรือถ้าหลายคนก็จะโดนลงโทษทั้งหมด” ได้ทราบว่าตอนแรกๆ เคยมีเหมือนกัน “ตามธรรมเนียมผู้หญิง” ปรากฏว่า “ผัว” ไม่ยอมฟังใคร และไม่ต้องใช้ไม้หรืออาวุธอื่นใด ใช้ “มือ เท้า สอก เข่า” โดยไม่พูดพร่ำทำเพลง จนฟกซ้ำซ้ำเขียวกันทั่วทุกคนแล้วจึงหยุด ปรากฏว่าได้ผลดีชะงักนัก เขาบอกอย่างนี้ คนไทยยอมแพ้ทำอย่างนี้ไม่ได้หรอก และก็ไม่มีใครอยากลองเอาเมียมาอยู่บ้านหลายๆ คนเช่นนี้หรอก ใจไม่แข็งพอที่จะทำเช่นนั้น จึงเห็นได้ว่า “พม่ามีนิสัยชอบมูทะลุนแรง ทำอะไรห้ามๆ ไม่ค่อยมีเหตุผล” ผมต้องพักอยู่ในย่างกุ้งประมาณ 1 เดือน ได้เห็นอะไรๆ ดิๆ มากหลายเรื่องพอใช้ แล้วผมจะได้เล่าให้ท่านฟังโดยลำดับ

จากเมือง “เกาะกริก” นั่งรถยนต์คันนั้นต่อไปจนถึงชายฝั่งอ่าว ซึ่งจะต้องข้ามปากอ่าวโดยแพขนรยนต์ข้ามอ่าวมะตะข้ามไปฝั่งโน้น เพื่อขึ้นรถไฟต่อไปเมืองหลวง “ย่างกุ้ง” (Rangoon) (เรื่องชื่อเมืองหรือสถานที่ต่างๆ นี้ ผมต้องขอประทานอภัยจากท่านเป็นอย่างมาก ตั้ง 50 กว่าปีแล้ว สืบไปหมด จะไปถามหมู่พม่ารุ่นเดียวกันที่แม่สอดก็มักไม่มีเหลือแล้ว ไปถามคนรุ่นหลังก็จะเสียเวลาที่

ต้องเขียนเรื่องอื่นอีก พลิกแผนที่ภาษาอังกฤษก็เขียนตัวจิ๋วๆ เหลือเกิน มีเขียนตัวใหญ่อยู่ตัวเดียวคือ “Rangoon” นี่แหละ) เรื่องที่พิกคนเดินทางในเมืองไทยเราก่อนสงครามและในสมัยสงครามนั้น ผมเคยเดินทางไปหลายจังหวัดได้เคยเห็นโรงแรมเล็กๆ มากมาย แต่ไม่เคยเห็นเท่าที่ชายฝั่งอ่าวพม่านี้เลย เมืองไทยเราอย่างเราก็เป็นห้องหับบนบ้านช่องมีเตียง มีมุ้งกาง (แม้บางแห่งจะเป็นมุ้งเก่าๆ มีเลือดแต่มีมุ้งไปบ้าง) ที่นี้เป็น “กระต๊อบ” เสาไม้ไผ่หรือไม้จริงก็มี ยกพื้นเป็นแค่มั้ไม้ไผ่กันเป็นห้องๆ ขนาดกว้างเพียง 3-4 ฟุต ลึกขนาด 7-8 ฟุต (ไม่ใช่เมตร) ผมขนาดตัวเล็กยังนอนอึดอัดแอ่ ถ้าคนอ้วนๆ ตัวใหญ่ๆ จะทำยังไง แต่ไม่มีทางเลือกก็ต้องทนไปคืนหนึ่ง ต้องเอาหมอนและเสื่อผ้า หรือกระเป๋ามาหนุนหัว หรือวางไว้เหนือหัว (เพราะไม่มีที่วาง) เอาผ้าขาวม้าปูนอน พลิกตัวกรอกรบ มั่นเพียรเพราะถูกรถโยก จึงหลับไปได้บ้าง เราะหัดที่ยังสะอาดไม่มียุงกัด

จำได้ว่าตอนคำหลังจากกินข้าวกันแล้ว ตามถึงที่จะไปเที่ยวกันบ้างก็ไม่เห็นมีที่ที่เกี่ยวกันเลย สำหรับตำบลเล็กๆ เช่นนี้ พอพลบค่ำก็ปิดไฟเข้านอนกันหมด (คงเป็นเช่นนี้จึงมีได้ๆ ยัวเยี้ยไปหมด) แต่ในระยะไกลๆ บนภูเขาเดี่ยวๆ ทั้งฝั่งนี้ฝั่งโน้น เห็นมีแสงไฟระยิบระยับไปหมด ผมถามเขาว่ามีงานอะไรกันหรือ ทำไมมีหลายแห่งเหลือเกิน เขาบอกไม่มีงานอะไรหรอก ชาวพม่านิยมสร้างวัดบนภูเขา ผู้มีเงินต้องพยายามสร้างวัด ถ้าจะให้ได้บุญมากต้องไปสร้างบนภูเขา และถ้ามีงานจะต้องมีไฟสว่างกว่านี้มากที่แรกผมก็ยังไม่ค่อยเข้าใจดีนักเมื่อผ่านไปหลายๆ เมืองและเมื่อได้เข้าไปถึงเมืองหลวงอย่างกุ้ง และได้ขึ้นไปบน “ชะเวดากอง” แล้วจึงเข้าใจ (ขณะนั้นขอรูบไว้ก่อน)

มีเรื่องหนึ่งซึ่งผมถูกถามบ่อยๆ แต่ถูกถามครั้งแรกในรถเมลล์โดยสาร คือระหว่างทางคนที่นั่งรถโดยสารส่วนมากมีแต่พม่าและแขกตัวดำๆ ทั้งนั้น (ไม่ค่อยมีจีน) ถ้ามีเห็นชัด เพราะตัวขาวกว่าเรามาก เขาส่วนมากมุ่งสร้างไม่คาดเข็มขัดกันทั้งนั้น มีเรา 2 คนที่นั่งกางเกง ความจริงพวกเขาที่เคยเป็นนักเรียนเขาต้องพูดภาษาอังกฤษเก่งดีกว่าพวกเรามาก เพราะเขาถูกบังคับให้เรียนเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อนผมเขาก็คุยเป็นภาษาพม่า มีผมเป็นคนเดียวที่นั่นเป็นไ้ ฟังเขาไม่รู้เรื่อง ผมสงสัยอะไรก็ถามเขาเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งผมพอจะรู้ๆ ปลายๆ อยู่บ้าง (ส่วนมากจากโรงเรียนกลางคืน 3-4 โรง ที่แม่อนุญาตให้ผมเรียน) เพราะผมเรียน

จบ ม.8 วิทยาศาสตร์ ความจริงผมไม่ชอบวิทยาศาสตร์เท่าไร แต่ตอนนั้นจะถูกดึงไปเป็นนายร้อย จึงไปเรียนแผนกวิทยาศาสตร์ (และทำให้พบ “เพื่อนซี้” คือ “สมัศร” ที่ผมกล่าวถึงนั้น) ผมชอบ “เลขคณิต” และ “ภาษาอังกฤษ” (สมัยนั้นไม่มีวิชาเลือก 2 อย่างนี้ ถ้า “แผนกภาษา” ต้องเลือก “อังกฤษ” กับ “ฝรั่งเศส” หรือ “เยอรมัน” เท่านั้น) และใน ม.ธ.ก. ก็ยังไม่มี “ภาษาอังกฤษ” เหมือนตั้งแต่รุ่น “เตรียม” เขาเริ่มต้นใน ม.ธ.ก. มา มีอาจารย์ฝรั่งอยู่ 2 คน ก็สอนเป็นภาษาไทย “ศาสตราจารย์อัตเจิตสัน” และ “อาจารย์ลอสัน” ส่วนมากพวกเราเรียนภาษาอังกฤษจากครูไทย จึงมีเสียงเป็น “คนไทย” ไปหมด ใครพูดเป็นเสียง “ฝรั่ง” ก็มักถูกหาว่า “ดัดจริต” ทำให้เราอายุไม่ค่อยกล้าพูดกับฝรั่ง อย่างผมได้เรียนกลางคืนมาก จึงพอรู้สำเนียงฝรั่งบ้าง แต่ไม่เคยได้พูดกับฝรั่งเลย เมื่อเข้ามาในพม่าจึงเริ่มพูดกับเขาๆ ก็ตอบมาเก่งกว่าเราแน่ แต่เราไม่แคร์เพราะเราพูดสำเนียงฝรั่งได้บ้าง เลยพูดต๊อยไปตั้งแต่บัดนั้น เขาเกิดสงสัยว่าตัวผมนั้นรูปร่างและผิวสองสีขนาดเขาทำไมพูดพม่าไม่เป็น ผมบอกเขาว่าผมเป็นคนไทย เขาไม่รู้จัก จึงบอกว่า “Siamese” เขาก็ไม่รู้จักอีก ผมนึกขึ้นได้ว่า พม่าคงรู้จัก “อยุธยา” บ้าง จริงๆ เขาพูดว่า “โอ โยเดีย” เขาเรียก “คนไทย” ว่า “โยเดีย” กันแทบทั้งเมือง ฉะนั้นถ้ามีใครถามผม จึงต้องแนะนำตัวเองว่าเป็นชาว “โยเดีย” ตามใจเขาไปทุกครั้ง เพราะอยากเข้าไปเที่ยวในเมืองเขาแล้วนี่ ต้องตามใจเขาหน่อย

ตอนเช้าลงแพขนานยนต์ข้ามอ่าว “มะตะบัน” ไปขึ้นรถไฟย่างกุ้ง (หรือขึ้นรถยนต์ไปก่อนก็ไม่ว่าสิไปแล้ว) ทุกๆ เลว ร้อนล้นดี ผจญภัยยิ่งกว่าไปแอฟริกาเสียอีก รถไฟโบกี้ที่มีที่นั่งนั้นปรากฏว่าเต็มทั้งที่นั่ง พนักงาน ห้องส้วม แม้แต่บนหลังคาก็มี ต้องไปนั่งในตู้ใส่สินค้าซึ่งมีแต่ “ผู้คน” เต็มไปหมด ปิดตู้ก็ร้อนอ้าว เปิดตู้ก็ร้อนแดด จึงต้องปิดๆ เปิดๆ เท่าที่จำเป็นอยู่เสมอ ผ่านหลายเมืองไปจนถึงย่างกุ้ง “รอดตายไปที” นึกปลงสังเวชตัวเองว่าทำไมจึงอุตริอยากมาเที่ยวผจญภัยโดยไม่จำเป็นเช่นนี้เลย แต่นึกอีกทีก็ดีเหมือนกัน เผอิญ “สงคราม” ยังรอดตายมาได้ กะอีล่ำบากแค่นี้ทำไมจะต้องร้องไห้อววยไปทำไม อยาก “อุตริ” มาเองแท้ๆ เพราะความ “อยากรู้ อยากเห็น” เท่านั้นเอง ผ่านเมืองใหญ่สำคัญมา 2 เมือง คือ “มะละแหม่ง” และ “ตองอู” (Pegu) เห็นวัดอยู่บนยอดภูเขาเล็กๆ มากมายนับไม่ถ้วน เดิมผมนึกว่าชาวพม่าที่นับถือศาสนาพุทธเคร่งมากเหลือเกิน น่าจะ

เป็นคนดีมีศีลธรรมดีมาก น่าจะคบกับไทยได้ดีเพราะเขาเป็น “ชาวพุทธ” ด้วยกัน แต่ผิดหวังทั้งเพ

เขาพยายามไปบ้านของท่าน “Minister of Planing” คนที่เขาบอก (ผมลืมชื่อไปแล้ว) เป็นบ้านแบบฝรั่ง ขนาดชนชั้นกลางในเมืองไทย ไม่ใหญ่โตเท่าไรนัก เขาแนะนำตัวผมว่าเป็น “เสรีไทย” และ “บัณฑิตกฤตหมาย” เป็นเพื่อนกัน เขาเป็นคนชวนมาเที่ยวพม่าด้วยกัน ท่านรัฐมนตรีรูปร่างท้วมๆ พอๆ กับหม่อง บุญช่วยคนที่พาผมไปนั้น อายุประมาณ 40 ปีเศษ ทำทางอารมณ์ดี มีบิรารหนุ่มๆ อยู่ในบ้านหลายคน ไม่เห็นภรรยา แต่มีผู้หญิงช่วยทำงานบ้านอยู่ 2-3 คน ท่านรัฐมนตรีอยู่ชานเมืองคล้ายๆ บางกะปิในสมัยนั้น ผมไม่ค่อยกล้าคุยกับท่านรัฐมนตรีมากนัก รีบออกตัวเสียก่อนว่าผมไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษดีนัก เพราะเรียนกฎหมายเป็นภาษาไทย ผมแจ้งท่านว่าผมเป็นเด็กกว่าท่านมาก เกรงใจท่าน ขอกินข้าวกับบิรารหนุ่มๆ ของท่าน เพราะได้ทราบว่ามีบางคนจบปริญญาแล้วก็มี บางคนก็เป็นพลพรรคมาจากบ้านนอกก็มี เห็นมีห้องตึกแถวพักในบ้านอยู่หลายห้อง ผมก็ได้คุยเที่ยวเล่นกับพวกนี้แหละ แก่เหงาได้เป็นอย่างดี ได้พูดภาษาอังกฤษแบบชาวอังกฤษ (จากครูสอนโรงเรียนกลางคืน) แบบงูๆ ปลาๆ ของผมได้ที่พมานี้เอง เราออกตัวบอกเขาก่อนเขาก็ไม่ว่าอะไร แต่นิสัยชอบ “เบ่ง” ของเขาแสดงให้เห็นตั้งแต่วันแรกๆ ที่ผมมานั่นเอง ผมสังเกตเห็นว่าคนที่ชอบคุย “โม้” มากๆ นั้นมักเป็นพวกที่มีการศึกษาต่ำ ครึ่งๆ กลางๆ มากกว่าผู้ที่ “จบปริญญา” เพราะเขารู้ว่าผม “จบปริญญา” เหมือนกัน คุยโม้ๆ ไปเห็นผมเจย (บางทีผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเขาโม้อะไร ทำอมกุ่มิไปบ้าง) แต่ที่จำได้ไม่ลืมเลยอยู่ 2 เรื่องจากผู้รู้ครึ่งๆ กลางๆ ชาวพมานี้

ผมลืมไปแล้วว่าขณะที่ผมเข้าไปในพมานั้น พม่าได้รับ “เอกราช” เป็นทางการจากอังกฤษแล้วหรือยัง เรื่องแรกที่เขา “โม้” ทับถมประเทศไทยและผมว่า “พม่าเคยรบชนะไทย” อีกหน่อยก็อาจจะทะเลาะกันอีก ไทยจะสู้เขาได้หรือ” ผมคันปากแะ อยากจะพูดถึงตอนที่พม่าร่ำดาบ จะเข้าสู่อังกฤษตอนที่เขาต้องตกเป็นเมืองขึ้นเขานั้นเสียจริงๆ แต่นึกขึ้นได้ว่าเราอยู่ในบ้านเขา ต้องใจเย็น เลยหุบปากนิ่งไม่พูดอะไร คนมีปัญญานั้นคงจะนึกรู้ว่าพวกเขาพูด “ไม่ถูก” ไปแล้ว เขาริบชวนเพื่อนคุยเรื่องอื่นไปทันทีเรื่องนี้จึงผ่านไป

ผมต้องพักอยู่ที่บ้านนี้ตั้งนานประมาณ 1 เดือน จนผมเกือบจะลืมๆ เรื่องก่อนไปแล้ว วันหนึ่งนั่งคุยๆ กันอยู่ คนหนึ่งหันมาถามผมว่า “รู้จักอลองพญาไหม” ความจริงตอนนั้นผมนึกไม่ออกเหมือนกันจึงบอกไปว่า “ไม่รู้จัก” เขาบอกว่า “อลองพญาคนที่เอา BAMBOO STICK ใส่ตีคนไทยในอยุธยาอย่างไร” ตอนนั้นผมนึกออกแล้ว แต่โมโห ในใจนึกหาทางตอบโต้ได้ เลยตอบไปว่า “ไม่รู้จักดอกอลองพญา แต่รู้จักพระนเรศวร คนที่ชนช้างชนะพระอุปราชตายเท่านั้น” เขาคงโมโหเหมือนกัน ทำท่าทางฮึดฮัดเหลียวมองคนอื่น เห็นผมทำหน้าเฉยๆ รวมทั้งเพื่อนๆ ของเขาด้วย ผมเห็นเขาจะเสียหน้ามากไป เลยรีบเปลี่ยนไปเรื่องอื่นเสียตั้งแต่นั้นมาดูเหมือนจะไม่มีการกล่าวถึงเรื่อง “ไทย-พม่า” อีก เว้นแต่ถามถึงเรื่องภูมิประเทศและ “ที่เขียว” เท่านั้น ขณะนั้นผมยังหนุ่มๆ โสดอยู่ เล่าให้เขาฟัง เขาบอกว่าเมืองเขาไม่มี “อะไรดีๆ” เลย ออกปากอยากไปเที่ยวเมืองไทยทุกคน ลั่นปากว่าจะไปเที่ยวให้ได้ถ้ามีโอกาส

ผมไปพม่าครั้งนี้เฝ้าว่าจะอยู่อย่างกึ่งลัก 6-7 วัน หรืออย่างซำก็ตรงราว 1-2 สัปดาห์ แต่เขาบอกว่ายังไม่เสร็จธุระ ผมสังเกตเห็นว่าวันรุ่งขึ้นที่เขาไปถึง เขาคุยอยู่กับท่านรัฐมนตรี 2 ต่อ 2 ตั้งนาน ในห้องหนังสือท่านมีหนังสือมาก (ถูกใจผมดี) พบหนังสือเล่มหนึ่ง “ตำราดูลายมือโหราศาสตร์ของโคโร” ผมเลยใช้เวลาว่างอ่าน ศึกษาจนจบตำราเล่มนี้ ช่วงระยะเวลา 1 เดือน ที่อยู่ในพม่าขณะที่ว่างๆ อยู่นั้น ผมลืมเล่าไปว่า ขณะที่ว่างงานในเมืองไทยนั้น ระยะเวลาหลังผมไปซื้อตำราโหราศาสตร์เรื่อง “ดวง” และ “ปุมดาราศาสตร์” ศึกษาพอรู้คร่าวๆ ได้บ้างอย่างหนึ่งแล้ว หนังสือเล่มนี้ขนาดและหนาพอๆ กับหนังสือ “Algebra” (ขณะนั้นรุ่นผมเรียนพีชคณิตจากตำราเล่มนี้ จาก ม.4-8 ทุกวัน ไม่มีคำแปลอย่างทุกวันนี้)

ผมต่อข้างบนอีกหน่อย “หม่อมบุญช่วย” ออกมาจากห้องท่านรัฐมนตรี เห็นเขาหน้าซีดมาก แสดงว่าเขานำเรื่องความลับสุดยอดอะไรอย่างหนึ่ง “จริงหรือเปล่า?” ผมก็ไม่รู้ ซึ่งผมคิดมานานแล้วว่า จะไม่เกี่ยวข้อง นอกจากเข้ามาด้วยกันเท่านั้น ฉะนั้นเขาไปที่ไหนถึงจะชวนหรือไม่ชวนผมก็ไม่ไปด้วย ส่วนท่านรัฐมนตรีนั้นท่านเป็นผู้ใหญ่แล้ว เก็บความรู้สึกลงได้เก่ง ไม่แสดงกริยาแปลกไปเลย ผมได้เรียนให้ท่านทราบแล้วว่า ถ้าอยู่บ้านผม ไม่เหงา เจอของชอบคือ “หนังสือ” แล้ว ฉะนั้นงานหลักของผมที่นี้นอกจากไปเที่ยวดูสถานที่สำคัญๆ และตรวจดูบริเวณ

เมืองอย่างกรุงเทพฯ ประดับความรู้บ้างแล้ว ก็คือคุยกับเพื่อนใหม่ในบ้าน หาความรู้ ภาษาอังกฤษพอให้ขอข่าวขอน้ำกินหรือถามทางเขาเป็นภาษาพม่าให้ได้บ้างก็ยังดี ขณะนั้นผมจำได้ว่าพอรู้อย่างน้อย 10 กว่าประโยค เตี้ยวนี่ลืมไปเกือบหมดแล้ว บางประโยคก็จำได้กะพร่องกะแพร่ง ที่จำได้แม่นยำขณะนี้มีอยู่ 3 ประโยค คือ “เหย์เต้า” (ขอน้ำดื่ม) “ทะมินชา” (ขอกินข้าว) และอีกประโยคหนึ่งเป็นประโยคพิเศษสำหรับหนุ่มคือ “จ้านหนอซิดเต้” (ฉันรักเธอ) นั่นเอง

สภาพภูมิศาสตร์ของเมืองย่างกุ้งนั้น ผมจะเปรียบเทียบกับสภาพในเมืองไทยได้อย่างย่อๆ เปรียบกับจังหวัดพระนครและเชียงใหม่ได้ดังนี้ คือ ใจกลางเมืองมีตึกใหญ่ๆ อยู่ไม่มากนัก คล้ายตึกในถนนราชดำเนิน มีโรงแรมใหญ่อยู่แห่งเดียว ตลาดใหญ่ 1 แห่ง แล้วก็ไปมีท่าเรือ (คล้ายคลองเตยสมัยก่อน) มีเมืองมหาวิทยาลัยคล้ายจุฬาลงกรณ์สมัยก่อน (กว้างแต่ตึกน้อยกว่าเรามาก) มีเจดีย์ชะเวดากอง (สูงใหญ่คล้ายภูเขาทองอยู่ตรงกลางเมือง) มีรอบๆ ตลาดคล้ายๆ เมืองเชียงใหม่

ตอนในเมือง แล้วมีบ้านสวยๆ แบบบ้านแถวๆ บางกะปิสมัยนั้น แล้วถัดไปก็เป็นบ้านเล็กบ้านน้อยของชาวบ้านแบบชานเมืองเชียงใหม่ไปเลย (ไม่มีถิ่นเจริญ เช่น บางลำภู เจริญกรุง สามแยกยาวราช ฯลฯ) มีสวนสาธารณะอยู่ 1 แห่งขนาดเขาดิน แต่ขณะนั้นก็มีกระต๊อบชาวบ้านไปปลูกอยู่ดูกรูกรังไปหมด เขาว่าขณะนี้ความรกรกนั้นยังมีน้อย และตึกใหญ่ๆ ก็ยังไม่มีขึ้นเท่าไรเลย ด้อยกว่าเชียงใหม่เยอะ ไม่ต้องมาเทียบกับพระนครด้วยซ้ำไป ยิ่งเมืองไทยเราปัจจุบันทั้ง กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่มีตึกสูงๆ ขึ้นมากมาย ชุมชนหมู่บ้านทันสมัยเกิดขึ้นมากมาย เมือง “อย่างกุ้ง” นครหลวงของพม่าก็ยิ่งห่างไกลจาก “นครเชียงใหม่” และ “กรุงเทพมหานครหลวงของไทย” ไปมากขึ้นทุกที

วันรุ่งขึ้น ผมไปเที่ยวชื่นชม “เจดีย์ชะเวดากอง” เป็นแห่งแรก มองดูเผินๆ คล้าย “เจดีย์ภูเขาทอง” ของไทยเราที่ตั้งอยู่ใจกลางนครหลวงเช่นเดียวกัน แต่อย่างอื่นต่างกันห่างไกลมาก เช่นบันไดเป็นบันไดตรงขึ้นมีที่พักเป็นระยะๆ 2 ข้างทางขึ้นมาร้านค้าของที่ระลึก รูปเทียน ของเล่น ของเบ็ดเตล็ด ฯลฯ เป็นแนวตั้งขึ้นไปจนถึงขอบรอบองค์เจดีย์ เราต้องถอดทั้งรองเท้าถุงเท้า ตั้งแต่บันไดชั้นล่างหิ้วขึ้นไปเอง ฝรั่งเขาก็ทำเช่นนั้นเหมือนกัน (ต่างกับที่เห็นในเมืองไทย เป็นข้อ

สังเกตประการหนึ่ง) ขึ้นชั้นบนแล้วมีลานกว้างรอบองค์เจดีย์ใหญ่ รอบลานใหญ่ รอบนอกมีซุ้มองค์พระและเกีบของบูชามีค่าต่างๆ ได้ทราบว่ามีของมีค่ามากเต็มไปหมดทุกซุ้ม รอบองค์เจดีย์มีรั้วเหล็กล้อมอีกชั้นหนึ่ง มีซุ้มเล็กๆ สำหรับไหว้องค์เจดีย์อยู่รอบๆ ผมจึงได้ทราบจากผู้นำเที่ยวว่า เรื่องของมีค่าบูชาพระบูชาเจดีย์บนยอดเขานี้ไม่ใช่เฉพาะที่องค์ “เจดีย์ชะเวดากอง” นี้เท่านั้น ที่องค์เจดีย์บนยอดภูเขาอื่นๆ ก็มีของบูชาเหมือนกัน แต่ไม่มากเท่าที่ “เจดีย์ประธาน” องค์นี้

เรื่องการเลื่อมใสบูชา “พระพุทธศาสนา” นี้ ชาวพม่าเคร่งครัดมากอยู่แล้ว เขาว่าพวกนักเลงที่ร้ายๆ ไม่ค่อยเกรงกลัวผู้ควบคุมกฎหมาย เช่น กำนัน ตำรวจ นายอำเภอ ฯลฯ ห้ามเท่าไรๆ ก็ไม่ค่อยฟัง แต่ถ้า “พระ” ที่เขานับถือห้ามก็มักจะฟัง แต่บางขณะถ้าเขา “ดื้อร้าย” ถึงขนาด “พระ” ท่านโมโหเอาไม้เรียวไล่ตีเขาจะ “กลัวเจ็บ” มากกว่าเสียอีก “เป็นเช่นนั้นไป” ผู้หญิงถ้าไปไหว้องค์เจดีย์หรือพระตามสถานที่ต่างๆ ถ้าเลื่อมใส “พระ” มากจะสยายผมออก นอนกราบพระให้ท่านใช้เท้าเหยียบย่ำเดินผ่าน ถือว่าได้บุญแรง (ไม่บาป) เรื่องการดู “ละครพม่า” นี้ ผมไม่เคยไปดูในโรงใหญ่ๆ ไม่ทราบว่าจะมีอย่างไรหรือไม่ เพราะผมไม่เคยได้ไปพบเห็นเลย ได้ไปดูครั้งหนึ่งในงานวัด เขาว่าเป็น “งานแฟร์” อย่างจัดงานหนึ่งของเขา ผมเห็นคล้ายๆ “งานวัด” ของเราในสมัยก่อนนั่นเอง อย่างดีก็ยังไม่เท่า “งานภูเขาทอง” ด้วยเข้าไป โรงละครอย่างดีเขามี “ตัวเอกๆ” รวมด้วย ผมไปดูวันหนึ่ง เวทียกพื้นคล้ายๆ โรงลิเกของเรา แต่มีรั้วรอบชิดดีกว่าหน่อย ม้านั่งอยู่ข้างหลังยกไม้แผ่นใหญ่ต่อกบนเสาเป็นแถวๆ ส่วนด้านหน้าใช้เสื่อปูนั่งนอนดู ได้พร้อมลูกเด็กเล็กแดง นั่งดูอยู่แถวหน้าๆ ชะเง้อคอดูบนเวทีเดียวๆ นั้น โดยมากมีการร้องรำเป็นพื้น “ตัวเอก” จะออกตอนดีๆ ออกแล้วเดินไม่ค่อยหยุด (เหงื่อออกมากมีคนคอยเช็ดให้)

ที่ผมแปลกใจมากคือมี “พระ” เข้าดูได้ ผมถามเขาบอกว่าไม่ต้องแปลกใจ เขาไม่มี “เป้” ผู้หญิงส่วนมากใส่เสื้อนอกแขนยาว ผ้าสไบรัดอก นั่งขึ้นครอบเท้า (ไม่คาดเข็มขัด) ส่วนมากผมยวดยกสูง ไม่ค่อยมีใครตัดผมเหมือนเมืองไทย เรื่อง “วัฒนธรรม” นี้ดูจะดีกว่าเมืองไทย (แต่ดูจะเป็นเรื่อง “ผิวเผิน” เพียง “เปลือกนอก” เท่านั้น ทาง “จิตใจ” สู้ทางเมืองไทยเราไม่ได้แน่)

เรื่อง “คลังบูชาศาสนาอย่างมั่งคั่ง” เช่นนี้แหละที่กลับเป็น “ปมด้อย” ประการหนึ่งที่อังกฤษจับนิสัยชาวพม่าได้ จึงส่งเสริมทำเห็นดีเห็นงามไปด้วย ยอมถอดทั้งรองเท้าถุงเท้า เลื่อมใสให้ชาวพม่า “เหลิง” ว่าทำให้ฝรั่งเลื่อมใสศาสนาของตนได้ดีแล้ว เลยหลง “ลูกยุ” ของฝรั่งที่ยู่ว่า “การบำรุงศาสนาที่ดั้นนั้นควรลงทุนลงแรงให้มากๆ จะได้กุศลแรง” เช่นการทุ่มเงินทุ่มแรงส่วนใหญ่ไปสร้างวัด สร้างเจดีย์บนภูเขา มีเงินมากก็ไปซื้อทองหยองไปบูชา (เพื่อจะได้ไม่เอาเงินไปใช้ในทางเศรษฐกิจบำรุงประเทศชาติในด้านอื่น) “งานแฟร์” นั้น แทนที่จะมีเกมการกีฬา หรือเกมส่งเสริมความรู้ต่างๆ บ้าง กลับมีแผงเกมการพนันวางล่อตาเต็มไปหมด นี่เป็นวิธีการปกครอง “เมืองขึ้น” อีกประการหนึ่ง

เรื่อง “การศึกษา” นั้น ผมถามเขาแต่เรื่องการศึกษา “ชั้นมหาวิทยาลัย” เขาตอบว่าเก็บค่าเล่าเรียนปีละ 200 รูปี ขณะนั้น ม.ร.ก. เก็บปีละ 20 บาท จุฬาลงกรณ์ ปีละ 40 บาท (ค่าสมัครสอบวิชาละไม่แพงนัก) จึงเห็นได้ว่าเขาพยายาม “กวด” เมืองขึ้นของเขาไม่ให้ได้รับการศึกษาสูงนัก ส่งเสริมให้คนมีเงินเอาเงินไปบำรุง “ศาสนา” อย่างฟุ่มเฟือยเกินจำเป็น และเอาไปเล่นการพนันตั้งแต่เล็กแต่น้อย จนกลายเป็น “คนยากจน” หรือเป็น “โจร” ไปมากมาย

การแต่งตัวของพม่าผู้ชายนั้น โดยปกติก็นุ่งโสร่ง ใส่เสื้ออย่างธรรมดาทั่วๆ ไปเท่านั้นแต่ถ้าเข้าพิธีหรือแต่งไปในงานใหญ่จึงจะนุ่งผ้าไหมโพกศีรษะอย่างสวยงาม วันหนึ่งผมได้เห็นสิ่งสะดุดตาอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ผมรู้สึก “ภูมิใจอย่างยิ่ง” ที่ “พระสยามเทวาธิราช” ได้ทรงดลบันดาลให้ “พระมหากษัตริย์ไทย” มีความเฉลียวฉลาดอย่างยิ่งยวด ที่มียอมให้ไทยเราไม่ตกเป็น “เมืองขึ้น” ของฝรั่งดูพม่าสิ่งที่ผมเห็นนั้นก็คือ มีอาคารหลังหนึ่งเขียนป้ายว่า “EUROPEAN CLUB” (เฉพาะชาวยุโรปเท่านั้น) และขณะนั้นมีรถเก๋งเข้ามาจอด มีฝรั่งนั่งมา คนขับรถเป็นชาวพม่าแต่งตัวเครื่องแบบเต็มยศของพม่าอย่างสวยงาม คือนุ่งโสร่งและเสื้อไหมโพกผ้าไหมลงมาเปิดประตูรถให้ “นายฝรั่ง” พร้อมกับโค้งคำนับให้อย่างนอบน้อม ท่านลองนึกภาพดูว่า ถ้าไทยเราตกเป็น “เมืองขึ้น” ของใคร เขายังดับให้คนขับรถ ซึ่งเป็น “คนไทย” แต่งตัวแบบข้าราชการไทยสมัยนั้น คือนุ่งผ้าม่วงใส่เสื้อนอก ราชปะแตน (กระดุม 5 เม็ด) ลงมายืนโค้งคำนับ “นายฝรั่ง” อย่างนั้นบ้าง คนไทยเราจะรู้สึก “หมั่นไส้” มากประการใด (ผมว่าวันหนึ่งเจ้าหมอคณันคงถูก “นักเลงดี” ดอดตีหัวเอาจนได้)

ผมพักอยู่บ้าน “ท่านรัฐมนตรี” ผู้ที่มีความสะดวกดีมากหลายอย่าง เพราะตั้งอยู่ไม่ห่างจากกลางใจเมืองไม่มากนัก ทุกเช้าผมตื่นแต่มีดอกออกเดิน “Morning Walk” ไปรอบๆ ถนนสายต่างๆ 1 รอบ สั้นๆ ประมาณ 2-3 ชั่วโมง (โดยพยายามไม่ให้ซ้ำทางกันมากนัก จนกลับมาบ้านที่พัก) ไปกับคนในบ้านบ้าง ไปคนเดียวบ้าง (โดยตามทางเขาไว้ก่อน) สัปดาห์เดียวก็รอบ “นครย่างกุ้ง” แล้ว กลางวันก็ปล่อย “หม่องบุญช่วย” เขาไปธุระหรือบ้านของเขาโดยผมบอกว่า “ขอให้ผมเป็นเพียงเพื่อนเดินทางมาเที่ยวพม่า” เท่านั้น กลางวันผมก็อ่านหนังสือและอ่าน “ตำราโหราศาสตร์ทางลายมือของโคโร” นั้นจนจบได้ความรู้มาพอใช้ เส้นหลักใหญ่ๆ พอจำได้ เส้นย่อยนี่สับสน ต้องดูลายมือเยอะๆ ก็ไม่ค่อยมีเวลาได้แต่ดูตัวเองอย่างบ้างเท่านั้น

ผมรอเช่าอยู่นานเกือบเดือนหนึ่ง “เบื่อก” ไม่เห็นหน้าอยู่เหมือนเมืองไทยเลย วิวงามๆ หรือสาวสวยๆ ก็ไม่ค่อยได้เห็นๆ สาวคนไหนก็เหมือนๆ กันทั้งนั้น ถ้าอยู่บ้านก็พอกแบ่งเสียหนาเตอะ ออกนอกบ้านก็ค่อยยังชั่วดูดีหน่อย ไม่ค่อยได้เห็น “ดอกบัว” ชูช่อเลย ไม่รู้ไปเก็บซ่อนไว้หมดทำไม นานๆ จึงจะได้เห็น “ผิวพมานัยดาแขก” สวยสะดุดตาสักคนหนึ่ง ผมลากลากก่อนดีกว่า ผมจึงกลับทางเดิมโดยไม่มီးอะไรมาฝากใครเลยเพราะผมรู้ว่าจากขามาแล้วถ้าคิดติดอะไรๆ ไปจะเกะกะหนักไปเปล่าๆ แน่นอน ขากลับนี้ผมต้องจ่ายเองตลอดทาง รวมทั้งค่าเครื่องบินด้วย เบ็ดเสร็จผมจ่ายค่า “ไปเมืองพม่า” คราวนี้ไม่ถึง 500 บาท รวมทั้งค่าใช้จ่ายซื้อของกินใช้เบ็ดเตล็ดด้วย ผมลืมเล่าถึงเรื่องของกินของใช้ในเมืองนี้ไปหน่อย ของใช้ไม่มีของแปลกกว่าเมืองไทยมากนัก แพงกว่ามาก ไม่น่าซื้อใช้ ส่วนของกินก็เช่นกัน เช่นน้ำแข็งใสใส่น้ำหวานราดนม (ถ้วยแก้วกาแฟ) ถ้วยละประมาณ 10 บาท (ขณะนั้นของเรา 1-2 บาท) ข้าวผัด ข้าวแกง ประมาณจานละ 10 บาท (ของเราจานละ 5 บาทอย่างแพง) ฯลฯ และไม่เห็นของอะไรน่ากินน่าใช้เลย จึงมักไม่ค่อยออกไปกินนอกบ้านบ่อยนัก เขาทำเลี้ยงลูกน้องอยู่แล้ว ไม่ได้ทำพิเศษอะไร กินอยู่กับเขาทั้ง 3 มื้อเลย (ประหยัดได้ดี) มื้อเช้ามักเป็นข้าวผัด (ใส่เม็ดถั่วลิสงเตากระป๋อง) มื้อกลางวันและเย็นกินข้าวเหมือนกัน มันๆ ใส่เครื่องเทศแบบแขก เช่น แกงฮังเล่ย์ แกงกะหรี่ ฯลฯ “พะกงยี” ท่านรัฐมนตรีเกือบตลอดรายการ นับว่าเป็นการ “ไปต่างประเทศ” อย่างถูกที่สุด แม้จะลำบาก

อยู่บ้าง (ความจริงผมมีเรื่องอื่นข้องใจอยู่บ้าง) “แบบนิสสัยพม่า” แต่เอาเถอะ มาต่างเมืองไกลด้วยกัน ผมยกประโยชน์ให้จำเลย “หม่องบุญช่วย” อโหสิให้

ผมว่าจะเล่าประสบการณ์ “ไปเมืองพม่า” เพื่อรู้ความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้าน “คู่ปรับ” เกาแก้วของเราสักเล็กน้อยอย่างย่อๆ แต่อดเล่าสิ่งที่ไปรู้เห็นส่วนแปลกจากบ้านเราไปไม่ได้ จึงหมดตั้งหลายหน้าไปแล้ว ผมจะไม่วิจารณ์อะไรมาก แต่อยากจะสรุปสิ่งที่พม่าได้ทำลงไปหลังที่ได้ “เอกราช” มีมากมาย แต่ที่ผมได้ทราบส่วนหนึ่ง เพียงบางประการเท่านั้นคือ

1) ผมได้ทราบว่าเริ่มแรกทางสหประชาชาติได้กำหนดเส้นทางสายยุโรป-เอเชีย “สายสำคัญ A1 และ A2” จากเชียงราย (ภาคเหนือ) และพิษณุโลก ภาคอีสาน มารวมกันที่จังหวัดตากนี้ ลงไปสู่เมืองหลวงของไทย คือ “กรุงเทพมหานคร” และแยกไปเมืองหลวงของพม่าที่ “ย่างกุ้ง” โดยผ่านอำเภอแม่สอด ประเทศเราได้จัดสร้างไปทุกสายเรียบร้อยแล้ว ส่วนพม่านั้นเป็นเมือง “เพิ่งพัฒนา” สหประชาชาติยินดีจะช่วยค่าก่อสร้างตามแบบมาตรฐาน แต่พม่าอ้างว่าไม่มีเงินจึงจะขอรับ “ครึ่งหนึ่ง” ที่สหประชาชาติจะออกให้นั้นไปสร้างถนนเพียง “ครึ่งหนึ่ง” ของถนนที่สหประชาชาติกำหนดให้ สหประชาชาติไม่ตกลง จึงกำหนดใหม่ ให้เส้นทางระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงโดยต่อสาย A1 ไปลง “สิงคโปร์” และข้ามพม่าไป “อินเดีย” ที่ “เกาะลังกา” (ลงแพขนานยนต์) ไทยเราจึงสร้างไปถึงอำเภอแม่สอดเท่านั้น

2) ครบกำหนดที่รัฐบาลต้อง “เลือกตั้ง” รัฐบาลได้จัดให้มีการ “เลือกตั้ง” แต่เมื่อ “อองซานซูจี” ได้รับเลือก กลับไม่ได้รับการยินยอม จึงมีความยุ่งยากกันอยู่ทุกวันนี้

3) ไทยเกิดมีแรงงานขาดแคลนเพียงบางประเภทเท่านั้น (ดูเหมือนประมงและโรงสี) มีชาวต่างชาติลอบเข้ามาทำงานมากมาย แต่พม่ามากที่สุดถึงแสนกว่าคน

4) ไทยเราเป็นผู้สร้าง “สะพานมิตรภาพ” (โดยคุณอดุล ตันติสุนทร อดีต ส.ส. ตาก และรัฐมนตรีเป็นผู้นำวังเต็น) สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2541 ให้ใช้ร่วมกัน แต่ปรากฏว่าพมามักสั่งปิดโดยพลการบ่อยๆ โดยไม่มีเหตุผล

5) ปรากฏว่า “พม่า” มีราษฎรมาทำงาน “เถื่อน” มากที่สุด ไทยจึงวางระเบียบให้จดทะเบียนเฉพาะชาวพม่าที่เข้าทำงานได้เฉพาะโรงงานที่จำเป็นต้องใช้แรงงานต่างชาติ (คือประมงและโรงสี) ครอบคลุมถึง 31 ตุลาคม 2542 แล้วให้ผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้นออกไปให้หมด เพราะจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคง เนื่องจาก “เกิดคดีอุกฉกรรจ์” จาก “พม่า” ขึ้นมากมาย รวมถึง “ปัญหาสุขภาพ” ด้วย

6) เกิดมีพ่อค้า “หัวใสทางลบ” เห็นแก่เงินและค่าจ้างถูกๆ อย่างเดียว ไปตั้งโรงงานทอผ้า (และอาจมีโรงงานอื่นบ้าง) อยู่ตามชายแดนมากมาย โดยเฉพาะด้านที่ติดพม่าเช่นที่ เชียงราย ดาก ฯลฯ ที่อำเภอแม่สอดนั้นได้ทราบว่ามีโรงงานทอผ้าถึง 187 โรง แถมจะยุให้เดินขบวนเสียอีกดีว่ามีกฎหมายห้ามไว้เลย ชูว่าอาจจะย้ายโรงงานไปตั้งชายฝั่งพม่า?!

7) เผอิญระยะนี้ มีนักศึกษาพม่า 5 คน ไปยึดสถานทูตพม่าจับตัวประกัน ไทยเราพยายามแก้ปัญหาอย่าง “สันติวิธี” สำเร็จได้รับคำชมเชยทั่วโลก มีพม่าผู้เดียวที่เห็นว่าไทย “ทำไม่ถูก” เลยปิดทุกด่าน เลิกสัมปทานประมง ฯลฯ เตือนร้อนทุกฝ่าย

8) พอตีครบกำหนดที่รัฐบาลวางไว้ก่อนนานแล้วนั้น ไทยพยายามจับผู้ผิดกฎหมายนั้นส่งข้ามแดน (บอกทางการซึ่งเขานิยมข้ามกันอยู่แล้ว) กลับถูกรัฐบาลพม่าผลักดันกลับอีกจำนวนมาก (วันที่ 7 พฤศจิกายน 2542) ได้ข่าวว่า “ชาวพม่า” พยายามว่ายน้ำหรือต่อแพกลับมาอยู่ฝั่งไทย เขาว่า “ดูจะปลอดภัยดีกว่า ไปตายฝั่งโน้น” กลับเป็นดังนี้ไป?

9) เรื่องชายแดนอำเภอแม่สอดริมแม่น้ำเมยวดีนั้นมีปัญหากันมานานแล้ว เดิมเคยถือกันมาว่าสายน้ำอยู่ตรงใดให้ถือกลางสายน้ำนั้นเป็นเส้นเขตแดนของทั้งสองฝ่าย บางขณะสายน้ำพุ่งเข้ามาทางไทยเรา เขาได้เปรียบเขาก็ไม่ว่าอะไร พอสายน้ำพุ่งเข้าไปทางเข้างั้น เขาก็รีบทำรอกกันน้ำให้พุ่งเข้าหาฝ่ายเราครั้งหลังเมื่อไม่นานมานี้ ผมได้ทราบว่าสายน้ำพุ่งเข้าไปทางฝ่ายเขา ทำให้ดินนอกทางฝ่ายเราเพิ่มขึ้นมาก เขาใช้รถแทรกเตอร์ลงมาไถดินออกเลย เกิดเถียงกันใหญ่ ผมไม่ทราบวาระยะนั้นลงเอยกันอย่างไร ดูเหมือนเขามาทำรอกใกล้ๆ สะพานมิตรภาพไทยเราประทังก็ไม่วาย ยังแถมทำเขื่อนคอนกรีตผันทางน้ำเสียอีก (โดยซื้อซีเมนต์จากพ่อค้าของเราอีกนะแหละ) เรื่องนี้ได้ทราบว่าทางฝ่ายปกครองและชาวบ้านจริงๆ เตือนร้อนมาก ยุพวก “พ่อค้า” ให้เขารู้จัก “แอนตี้” เสียบ้าง เขาก็

คำนึงถึงแต่ “รายได้” ของเขาเท่านั้น พอเราจะทำบ้างเขาก็ค้าน เขาคอยจะปิด
ด้านเสมอ ทำไมเราจึงต้องเป็น “ฝ่ายรองรับ” เขาเสียเรื่อยเช่นนี้ก็ไม่รู้ผมอยู่ไกล
และไม่เคยไปอำเภอมะสodenแล้ว จึงไม่รู้จะไรมากไปกว่านี้แน่ นี่เกิดเขาเปิดตั้ง
นานทุกด้านและแอบมาปิด “ช่องโหว่” ของด้าน ไม่ยอมรับคนของตัวเองกลับเข้า
บ้านตามข้อ 8) นั้นเสียอีก ไม่เคยเห็นประเทศไหนเขาทำกันอย่างหน้าด้านๆ เช่น
นี้เลยไม่รู้ว่ามีฝ่ายปกครองและกระทรวงต่างประเทศจะจัดการ “กรณี” นี้ได้อย่างไร
ผมขอภาวนาเอาใจช่วย “คนไทย” ในเรื่องนี้ด้วยครับ

เรื่องของ “ชาวพม่า” มีอยู่มากมายดังกล่าวเพียงบางประการก็มากอยู่แล้ว
ผมไม่ทราบว่ามีใครเป็นผู้อนุมัติให้ตั้ง “โรงงานชายแดน” มากมายถึงเพียงนั้น ที่
อำเภอมะสodenแห่งเดียวตั้ง 187 โรงงาน ชาวแม่สodenไม่ใช่เป็นคนว่างงานเหมือน
ชาวอีสาน ทำไมไม่ให้ไปตั้งจังหวัดที่มี “คนว่างงานเยอะๆ” ถ้าเขาไม่หวังจะมา
จ้างแรงงานถูกๆ จากชาวต่างชาติ เขาคงไม่มาตั้งโรงงานไกลๆ เช่นนี้หรือ
ที่เชียงรายก็เช่นกันผมคิดว่าคงเป็นปัญหาเดียวกันนี้ ไม่คิดแถมแต่ต้นมือ มาคิดกัน
ได้ก็สายมากไปหน่อย การที่ทางราชการไม่ยอมเลื่อนเวลาให้ละ “ถูกต้อง” ดีแล้ว
“คนว่างงาน” เขาคงไม่ข้ามเขาไปรับจ้างในถิ่นไกลๆ ห่างบ้านเขามากเช่นนั้น
หรือ สำหรับ “โรงงานทอผ้า” ควรให้ย้ายโรงงานไปอยู่จังหวัดใดก็ได้ที่มีแรงงาน
ว่างมากๆ ดีกว่าแน่ เรื่อง “โรงสี” ก็เหมือนกัน ได้ทราบว่าเตี๋ยนี้ทางการได้สั่งให้
กระสอบบรรจุไม่เกิน 50 กิโลกรัมแล้ว (ไม่ใช่ 100 กิโลกรัมดุงเดิม) แรงงานใน
ท้องที่คงพอเพียงแน่ ถ้าเขาไม่ได้งานดีกว่านั้นทำโดยไม่มีแรงงานต่างชาติเข้ามา
แข่งขันอย่าง “เถื่อนๆ” เช่นนั้น ไม่ใช่ให้ “โรงงาน” ที่ไปตั้งมากๆ ที่ “ชายแดน
ไกลๆ” ร้องโวยวายว่าประกาศรับแรงงานไทยไม่มีจึงจำต้องจ้างแรงงานต่างชาติเช่นนั้น
ขอฝากเจ้าหน้าที่ “ผู้อนุมัติ” การก่อสร้างตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้ช่วยพิจารณา
และขอ “สหภาพแรงงาน” ผู้ที่คอยขอขึ้นค่าแรงงานไทย โดยไม่คำนึงถึงแรงงาน
ของเพื่อนบ้านใกล้เคียง “งานโรงสี” นั้นถ้างานเบาแล้ว และได้เงินเดือนงามเท่า
คนอื่นก็ควรมีคนทำงานถนอมไป ถ้าไม่มี “งานเบากว่า” ให้เลือก เพราะ “งานโรงสี”
นั้น ไม่ใช่ในอำเภอนี้ๆ จะมีได้มากโรงเหมือน “โรงงานทอผ้า” ที่ตั้งโดย
เครื่องจักรไม่ใหญ่โตนัก ซึ่งทำให้ “โรงงานทอผ้าขนาดใหญ่” ต้องยุบเลิกไป หรือ
เสี่ยงไปตั้ง “โรงงานทอผ้าขนาดกลางหรือขนาดเล็ก” แทนดังที่เป็นมาแล้วนั้น

Un 12

การจัดสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช ณ จังหวัดตาก

ตอน 1 ประวัติการจัดตั้งศาลฯ

ผมกลับมาจากพม่า ได้ทราบข่าวว่า “ท่านพี่ใหญ่” คนหนึ่งคือ “นายช่างจรัส สิบสิริ” กำลังดำเนินการอยากจัดตั้ง “อนุสาวรีย์องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ณ จังหวัดตาก แต่ไม่สำเร็จจึงเปลี่ยนเป็นสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ผมขอคัดคำพูดของบุตรที่เขียนไว้ว่าลัยในหนังสืองานศพของท่านเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2534 เป็นบทนำเรื่องที่ผมจะได้ขยายชี้แจงประกอบเรื่องไว้ก่อนคือ

“คุณป้าเป็นผู้มีเลือดแห่งความรักชาติเข้มข้นผู้หนึ่ง เป็นผู้ริเริ่มเผยแพร่พระเกียรติคุณบารมีขององค์พระผู้มียพระกรุณาธิคุณแก่ประเทศชาติ คือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กล่าวคือ ในระหว่างที่รับราชการอยู่ที่จังหวัดตากในปี พ.ศ. 2489 ประชาชนและพ่อค้าชาวจีนในจังหวัดตาก ซึ่งมีความเคารพบูชาในองค์พระเจ้าตากสินมาก อยากจะสร้างอนุสาวรีย์ให้สมพระเกียรติของพระองค์แทนศาลเจ้าตากเล็กๆ ที่มีอยู่ ณ ปากห้วยแม่หอ อำเภอมะกอกในขณะนั้น คุณป้าจึงได้เป็นผู้ริเริ่มที่จะรวบรวมทุนจากบรรดาผู้ที่มีศรัทธาจะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์องค์สมเด็จพระเจ้าตากสิน แต่การณ์กลับกลายเป็นว่าไม่ได้รับความเห็นชอบจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดตากในขณะนั้น เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน-พ่อค้ากับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ผู้นั้นไม่เป็นที่ราบรื่นนัก เมื่อคุณป้าเป็นผู้นำเรื่องการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์นี้เสนอขึ้นไป จึงถูกขัดขวางและถูกฟ้องไปยังกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยได้สั่งสอบสวนด้วยข้อหาเป็นหัวหน้าอั้งยี่ เพราะมีพ่อค้าชาวจีนทั้งหมดในจังหวัดตากให้ความร่วมมือในการบริจาคเงินเพื่อจัดสร้างอนุสาวรีย์นี้

การสร้างอนุสาวรีย์และอาคารที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ให้สมพระเกียรตินั้น ต้องใช้ทุนทรัพย์มาก แต่เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้จะรับเงินบริจาคจากพ่อค้าชาวจีน จึงไม่สามารถทำได้ ในเมื่อได้ตั้งปณิธานที่จะสร้างเป็นอนุสาวรีย์แต่ไม่สามารถจะทำได้เพราะเงินทุนไม่พอ และเพื่อเป็นการตัดปัญหา คุณป้าจึงได้ชี้แจงให้กระทรวงมหาดไทยทราบว่าจะขอสร้างเป็นศาลเจ้าตากเอาไว้ให้เป็นທີ່เคารพบูชา กราบไหว้ของชาวคุณแหวงการทางตากเอง ดังนั้นคุณป้าจึงได้รวบรวมเงินทั้งหมด ของส่วนตัวและส่วนที่ได้รับความร่วมมือจากบรรดาผู้ที่ทำงานอยู่ในสังกัดแหวง การทางตาก ตามแต่ศรัทธาโดยทั่วถึงกัน เพื่อดำเนินการโดยกิจการนี้ได้เริ่มขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ. 2490 คุณป้าได้ติดต่อกรมศิลปากรให้ออกแบบหล่อพระบรม รูปสมเด็จพระเจ้าตากในราดาหนึ่งหมื่นบาท โดยได้วางเงินมัดจำค่าหล่อพระบรม รูปไว้ครึ่งหนึ่ง แต่การดำเนินการก่อสร้างเพิ่งเริ่มต้นไปได้เพียงเล็กน้อย คุณป้า ก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปรับตำแหน่งนายช่างเขตการทางนครราชสีมา จึงต้องมอบ เรื่องการก่อสร้างพระบรมรูปและศาลพระเจ้าตากสินให้กับนายช่างเจสียว วัชรพุกกั ซึ่งมารับตำแหน่งนายช่างแหวงการทางตากแทนคุณป้าเป็นผู้ดำเนินการต่อจน สำเร็จในปี พ.ศ. 2492...”

ผมทราบเรื่องนี้เกือบจะปลายเรื่องแล้ว คือนายช่างจรัสฯ ได้ให้คนงาน สร้างศาล เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2490 โดยมีพิธีฝังรากตึก เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม บนเนิน บริเวณในกรมทางฯ ขณะนั้น (เดิมเก่าเป็นกรมทหารฯ) เพื่อรอ “พระบรมรูปหล่อ องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ที่กรมศิลปากรกำลังหล่ออยู่นั้นมาไว้ที่ศาลฯ นี้ มอบให้ “นายช่างเจสียว วัชรพุกกั” ดำเนินคุมการจัดสร้างต่อจนสำเร็จ โดย ท่านมิได้ขอพึ่งเงินใคร (นอกจากพนักงานในกรมทางฯ เท่านั้น) เมื่องานเกือบจะ สำเร็จแล้ว นายช่างเจสียวฯ คำนวณว่าเงินยังขาดอีกประมาณ 10,000 บาท ได้ ร่วมกันพิจารณาว่าจะทำอย่างไรดี จึงจะได้เงินก้อนนี้มาโดยไม่ต้องรบกวนใครมาก นัก โดยร่วมกับท่านข้าหลวงประจำจังหวัดด้วย (ผม “พยุ่ง ย. รัตนารมย์” เป็นผู้ อาสาไปจัดพิมพ์หนังสือ “ประวัติองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” อย่างย่อ เล่ม เล็กขนาด 16 หน้า ประมาณ 2 ยก ปกสีขาว จำนวน 10,000 เล่ม “ขายแถมขอ” เพียงเล่มละ 1 บาท เพราะค่าพิมพ์ขณะนั้นถูกมาก ส่วนเรื่องเกี่ยวกับประวัติของ พระองค์ท่านนั้น ผมเคยเป็น “หนอนประจำหอสมุดแห่งชาติ” อยู่แล้ว จึงรับอาสา

ไปรวบรวมมาเอง (โดยไม่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายใดๆ) จึงเป็นผลสำเร็จด้วยดี โดยได้รับความร่วมมือจากท่านข้าหลวงประจำจังหวัดและนายอำเภอทุกอำเภอ ขอร้อง ข้าราชการทุกคนฯ ละ 1 บาทเท่านั้น และในขณะนั้นจังหวัดมีการรวบรวม ข้าราชการทุกปี ประมาณ 7,000 - 8,000 คน จึงได้เงินครบถ้วนตามแผนการ โดยรวดเร็ว ชั้นแรกสร้างอยู่ในศาลขนาดเล็ก สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2492 จึงร่วมกันทำ พิธีใหญ่โดยเชิญนายช่างจรัส สืบสิริ (ตัวแทนสุดท้ายได้เป็นนายช่างใหญ่กรมทางฯ) มาร่วมด้วยทั้งเชิญท่านโหราจารย์ทางพุทธและทางพราหมณ์ครบถ้วนตามพิธีการ อัญเชิญดวงพระวิญญาณพระองค์ท่านจากศาลเดิม ซึ่งเป็นศาลเล็กอยู่ในวัดข่อย เขาแก้ว ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก นั้นเชิญท่านมาประทับ ณ ศาลใหม่นี้ มา สืบสถิตเป็นใหญ่ในจังหวัดตาก ซึ่งเป็นถิ่นที่ท่านโปรดปรานตั้งแต่เริ่มแรกเป็น พระนามของท่านดังเป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วนั้น โดยพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2492 โดยมี พ.ต. เล็ก ทองสุนทร ข้าหลวงประจำจังหวัดตาก เป็นประธาน มี ข้าราชการ ข้าราชการ จำนวนประมาณ 7,000-8,000 คน พร้อมทั้ง ข้าราชการ นักเรียน และประชาชนมาร่วมพิธีด้วยเป็นอันมาก

ได้ทราบว่า “นายช่างเจ็ลย วัชรพุก” นายช่างแขวงการทางตาก ขณะนั้น (ภายหลังได้เป็นอธิบดีกรมทาง และ ร.ม.ช. มหาดไทย ยังมีชีวิตอยู่) ได้พิจารณา เห็นว่า “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” แห่งนี้ควรเป็นสมบัติอันสูงค่าของ แผ่นดิน จึงทำหนังสือส่งมอบให้ทางราชการ “จังหวัดตาก” เป็นผู้รับมอบดูแลตั้ง เป็น “มูลนิธิศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ดำเนินสืบเนื่องต่อไป

ผมเขียนตอนต้นนี้ตั้งแต่กลางปี 2542 แต่ผมเพิ่งได้รับจดหมายจากคุณ เจ็ลยฯ เมื่อต้นปี 2543 นี้ เองว่าเพิ่งค้นหลักฐานหนังสือที่คุณเจ็ลยฯ ทำนําส่ง มอบให้จังหวัดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2492 อันเป็นวันที่ทำพิธีทางโหราศาสตร์ ฉลองโดยจัดเป็นงานใหญ่เริ่มแรกนั้น มีใจความย้อนหลังไปถึง “นายช่างจรัส สืบสิริ” ผู้เริ่มงานนั้นคล้ายที่ผมได้กล่าวมาข้างต้นนั้น แต่มีแตกต่างในเรื่องการเงิน คุณเจ็ลยฯ ได้จัดไว้อย่างละเอียดมีเงินเก็บมาเท่าไร จ่ายไปแล้วเท่าไร ลงทุน สร้างร้านในงานเปิดนี้ไปแล้วเท่าไร ยังค้างจ่ายใครอีกเท่าไร ให้จังหวัดเก็บใช้หนี้ ทั้งหมด เสร็จงานคงพอใช้หนี้ เงินเหลือขอให้ตั้งเป็น “ทุนศาลตากสินฯ” หรือมูลนิธิ “ศาลตากสินมหาราช” ขณะนั้นยังไม่มีสัมปทานการไฟฟ้า จึงเริ่มงานเปิดศาลฯ

โดยต้องเช่าเครื่องไฟฟ้าเข้ามาเปิดงาน ไม่ทราบวาทางจังหวัดเก็บเรื่องไว้อย่างไร จึงไม่พบเรื่องเดิม (คงตอนย้ายศาลากลางแน่)

ต่อมาผมได้ร่วมกับ “พล.ต.สง่า กิตติขจร”⁵⁴ ประธานอนุกรรมการพัฒนาภาคเหนือ ได้ช่วยจ่ายสร้างศาลาไว้ทำพิธีการของ “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ให้เป็นจำนวนเงิน 5 หมื่นบาท ติดหลังโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2506 ได้ใช้อยู่หลายปี ต่อมามีการสร้างถนนต่อจากถนนจรดวิถีถ่อง ตัดเลียบติดโรงเรียนตากสินมหาราช เพื่อทำสะพานข้ามแม่น้ำปิงอีกสายหนึ่ง จึงต้องลื้อศาลานี้ออกไป

ต่อมามีประชาชนชาวเมืองตากจำนวนมาก (ตามป้ายหินอ่อนสลักชื่อไว้ที่ศาลตากสินฯ) ร้องเรียนและนำเสนอ จอมพลถนอม กิตติขจร เข้าเป็นผู้นำเงิน รื้อสร้างศาลฯ แลศาลาฯ ใหม่ในวงเงิน 5 แสนบาท ขยายให้ศาลกว้างขวางขึ้น โดยทำพิธีทางโหราศาสตร์ใหม่ทั้งหมด (คุณเฉลียวฯ ได้ถ่ายเอกสารสำเนาไว้ที่ผม 1 ชุด) ผมดูแล้วคล้ายตรงสถานที่เดิม แต่ขยายออกกว้างขวางกว่าเดิมมาก ตั้งอยู่ที่ 2 แห่งในปัจจุบันนี้ ได้ทำพิธีทางศาสนาฯ ใหม่ เมื่อวันอังคารที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2513 โดย “ฯพณฯจอมพล ถนอม กิตติขจร” นายกรัฐมนตรี และเสร็จเรียบร้อย ทำพิธีเปิดศาลใหม่เมื่อปี 2514 มีทิวทัศน์ร่มเย็น

การวางทิศทางที่ประทับและที่ตั้งศาล

ศาลนี้ตั้งอยู่บนเนินยอดเขาสิทธิ์ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก สู่แม่น้ำปิงที่ขุมขึ้นร่มเย็น และสู่ทิวเขาถนนธงชัย กับเขาทอง

พยากรณ์ พระบรมราชานุสาวรีย์ จะให้ความร่มเย็นเป็นสุข บันดาลโชค ลาภ ป้องกันอันตรายแก่ชาวเมืองตากและประชาชนผู้เคารพนับถือโดยทั่วไป การค้าขาย การเศรษฐกิจจะเจริญยิ่งๆ ขึ้น

ต่อมาครั้งหลัง บริษัทผู้ทำเหมืองแร่แกรนิตได้ขอรื้อพื้นที่คอนกรีตบริเวณศาลเปลี่ยนใหม่เป็นหินแกรนิตทั้งหมดเมื่อประมาณ 4-5 ปี มานี้เอง เป็นศรีสง่าสวยงามยิ่งขึ้น ครั้งหลังสุดนี้ ผมเพิ่งทราบว่าได้มีการจัดตกแต่งในบริเวณศาลานี้ ให้เป็นที่ร่มรื่นสวยงามขึ้น ในวาระครบ 6 รอบพรรษาของในหลวง ร.9 จึงได้มีการพัฒนาในบริเวณนี้ให้ร่มรื่นสวยงามขึ้น (ตามรูป)

เรื่องการสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” นี้ ผมพอจะทราบเหตุผลว่า ทำไมนายช่างจรัสฯ จึงอยากจะเป็น “อนุสาวรีย์” ให้สมเกียรติของพระองค์ท่าน (เหมือนแนวคิดที่ได้สร้างภายหลังที่ฝั่ง “ธนบุรี”) คือขณะนั้นถนนพหลโยธินกำลังก่อกองทางมาตัดกับถนนจรัญดิโถง (สายตาก-สุโขทัย) ซึ่งต่อไปจะเป็นสี่แยกสำคัญระหว่างต่างประเทศ A1 กับ A2 คือสายเอเชียผ่านไปประเทศพม่า (แนวคิดขณะนั้น) ตรงสี่แยกนี้จะทำเป็นวงเวียนขนาดใหญ่เท่าใดก็ได้ เพราะรอบๆ บริเวณนั้น และริมทางที่จะสร้างถนนนั้นไม่มีอาคารบ้านเรือนหรือเป็นกรรมสิทธิ์ของใครเลย เป็นป่าล้วนๆ (ส่วนมากเป็นดินลูกรัง ยากแก่การทำเกษตรกรรม) ท่านเป็นคนที่มีเลือดรักชาติรุนแรง เป็นคนที่ทำงานอย่างอิสระ ตำแหน่งสุดท้ายถึงแม้จะไม่ได้เป็นอธิบดีกรมทางฯ ท่านก็ยังเป็น นายช่างใหญ่ ฝ่ายบำรุงรักษาฯ ลาออกรับบำนาญได้จัดตั้งมูลนิธิบำรุงการศึกษา สร้างวัด และสร้างอาคารการกุศล อีกหลายประการ ผมจึงคิดว่าในโอกาสนั้น เนื่องจาก “เมืองตาก” เป็นเมืองที่ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ประทับใจโปรดปรานมากกว่าเมืองอื่นๆ (จึงเอาชื่อเมืองที่เป็นพระนามของท่าน ท่านคงเห็นว่า “คนไทย” ขณะนั้นไม่มีพ่อค้าคนใด มีเงินพอที่จะหาเงินมาช่วยท่านจัดสร้างได้ เพราะพ่อค้าไม่จริง ๆ ก็เป็น “ฝรั่ง” ทั้งนั้น) ท่านจึงเห็นว่า “พ่อค้าจีน” คงพอช่วยได้ จริงอย่างที่ท่านคาดคิด พ่อค้าจีนรับคำยินดีช่วยเต็มที่ ขณะนั้นเขาก็คงไม่ได้คิดอะไรมาก เป็นเรื่อง “การเมือง” ทำให้ท่านถูกหว่านล้อม “อึ้งย้ง” ไปด้วยเช่นนั้น

ความคิดนึกของท่านในฐานะที่เป็น “คนไทยที่มีเลือดรักชาติอย่างแรงกล้า” และขณะนั้นท่านกำลังมี “บารมี” และกำลังความสามารถที่จะจัดสร้าง “อนุสาวรีย์” ใน “เมืองและสถานที่” อันเหมาะสมเกียรติของพระองค์ท่าน” นั้นเป็นการสมควรอย่างยิ่ง แต่ท่านคงนึกไม่ถึงว่า “ท่านก้าวเร็วเกินไปหน่อย” เพราะขณะนั้นเพิ่งเสร็จสงครามโลกครั้งที่ 2 ใหม่ ๆ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ประธานผู้สำเร็จราชการแผ่นดินและหัวหน้า “ขบวนการเสรีไทย” ซึ่งได้ช่วยแผ่นดินไทยไว้ได้เป็นอย่างดี ได้ประกาศว่าสงครามคราวนี้เป็น “โมฆะ” และถือว่า “วันที่ 16 สิงหาคม 2488 เป็นวันสันติภาพ” และได้มีการเดินขบวน “เสรีไทย” สวนสนามผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขึ้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2488 เหตุนี้จึงทำให้ “ชาวจีน” ซึ่งทราบกันในภายหลังว่าในขณะที่เราไป “ประกาศสงคราม” กับอังกฤษและ

อเมริกันนั้น “จีน” ได้ตกลงกับ “อังกฤษ” อย่างลับๆ ว่า ถ้าเสร็จสงครามจะแบ่งเขตการควบคุมปลตอวรุณีปูนโดยให้ “อังกฤษ” เป็นผู้ควบคุมและปลตอวรุตั้งแต่ได้ “นครสวรรค์” ลงไปจนสุดแดนไทยภาคใต้ ส่วนเหนือเป็นของ “จีน” ตั้งแต่ “นครสวรรค์” ขึ้นไปภาคเหนือ เมื่อไม่เป็นไปดังหวัง เขาจึงออกมา “อาละวาด” โดยก่อตัวเป็น “คณะอั้งยี่” เกิดขึ้น ทำให้ทหารบุกไปค้นช่องในเขาวราชจับอวรุได้มากมาย ท่านจึงไม่รู้อะไรมากนัก สมคบกับ “อั้งยี่” ไปด้วย ทั้งๆ ที่พวกชาวจีนในเมืองตากนี้ก็คงไม่รู้อะไรมากนัก

อีกประการหนึ่ง คือในระยะปีติดๆ กันนั้น ได้เกิดมี “กรณีสวรรคตของ ร.8” ได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 และมี “ผู้ไม่หวังดี” ต่อ “ประเทศชาติ” และ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้มีการก่อปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองใส่ความ “ท่านอาจารย์ฯ” ด้วยประการต่างๆ “ด้วยบารมีคุณธรรม” ของท่าน ท่านจึงหลุดพ้นจาก “วงอุบารห์” นั้น แต่ทำให้ท่านต้องไปอยู่ต่างประเทศจนถึงแก่อนิจกรรม ด้วยเหตุที่ทางรัฐบาลในสมัยนั้นจึงไม่กล้ายกย่องให้มี “อนุสาวรีย์องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ขึ้นในขณะนั้น จนอีก 7 ปีต่อมาทางราชการทนความเรียกร้องของประชาชนไม่ไหวจึงได้สร้างอนุสาวรีย์ของท่านขึ้น ณ เวียนใหญ่ฝั่งธนบุรี

ผมได้ทราบว่าได้มีการพิมพ์ประวัติการสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” แห่งนี้โดยมิได้กล่าวถึง “นายช่างจำรัส สืบสิริ กับคณะกรมทาง” ผู้ริเริ่มและออกเงินค่าก่อสร้างเลย ผมจึงได้เขียนรวมไว้ในบันทึกอันเป็น “ประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของเมืองตาก” ไว้และด้วยคุณความดีและคุณธรรมของท่าน “นายช่างจำรัส สืบสิริ” ในกรณีที่ท่านได้ก่อกิจอันเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งนี้ จึงขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและดวงพระวิญญาณองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นใหญ่ในจังหวัดตากนี้ ได้โปรดอภิบาลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สรวงสวรรค์อันสูงสุด และอภิบาลให้ครอบครัวและผู้สืบตระกูลของท่านเจริญสุขก้าวหน้าด้วยจตุรพิธพรชัย ชั่วกัลปาวสาน

ตอน 2 การจัดงานตากสินมหาราช เป็นงานประจำปี

พ.ศ. 2493 “คุณสุวรรณ รื่นยศ” มาเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดตาก ท่านได้พิจารณาเห็นว่าเมืองนั้นยังขาดอะไรหลายๆ อย่าง การจะจัดงานใหญ่ๆ เช่น งานตากสินฯ หรืองานอื่นๆ ถ้าไม่มี “ไฟฟ้า” ก็จะไม่มีความสว่างไสวมืดทึบไม่เห็นอะไรดีเลย ท่านจึงอยากหาผู้มีหลักฐานเข้ารับสัมปทาน “การไฟฟ้า” ในเขตอำเภอเมืองตาก ขณะนั้นมี “คนไทย” เป็นผู้มีฐานะ หลักฐานดีเป็น “พ่อค้าไม้” อยู่ 2-3 คน ท่านเห็นว่า “คุณจำเนียร ชูโถม” เป็นคนมีนิสัยใจคอกว้างขวางดี มีช่างลากไม้หลายเชือก คงจะช่วยจัดทำในเรื่องนี้ได้ ผมก็รู้จักคุ้นเคยพ่อค้าไม้ รายนี้เป็นส่วนตัวดีอยู่แล้ว จึงช่วยท่าน “เชียร์” ยุหนุนคุณจำเนียรฯ อย่างเต็มที่ คุณจำเนียรฯ จึงรับทำ “สัมปทานการไฟฟ้า” ในเขตอำเภอเมืองตาก ขั้นแรกให้ได้ใน “เขตเทศบาลเมืองตาก” ก่อน จัดสร้างโรงงานผลิตกระแสไฟวางสายปล่อยกระแสไฟภายในเขตเทศบาลเข้าสู่บ้านเรือน สถานที่ราชการในชั้นแรกเสร็จภายในปีนั้นเอง จึงเริ่มจัดงานตากสินมหาราชานุสรณ์พร้อมกับงานขึ้นปีใหม่เริ่มในวันที่ 29 ธันวาคม 2493 ถึง 2 มกราคม 2494 (5 วัน) ขึ้นเป็นปีแรก

งานที่จัดขึ้นนี้เป็น “งานใหญ่” จริงๆ สำหรับงานในต่างจังหวัด จะเป็นรองอยู่เพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นคือ “งานฤดูหนาวที่จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งมีหน่วยราชการออกร้านใหญ่ๆ ในงาน ใช้ไม้จริงจากโรงเลื่อย ประดับด้วยผ้าและไฟฟ้าอย่างสวยงาม มีเวทีใหญ่ๆ ประกวดนางงามและการละเล่นนานาชาติ ส่วนร้านค้าธรรมดานั้นเป็นโครงไม้ไผ่ทางงานสร้างให้เข้าให้ผู้เช่าประดับประดาเอาเอง ซึ่งจังหวัดอื่นจัดงานไม่มีเช่นนั้น เช่นงานวัดพระพุทธชินราชพิษณุโลก ซึ่งเป็นงานวัดที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ ก็ยังเป็น “งานวัด” มีแต่ร้านโครงไม้ไผ่ทางการจัดให้ขายของเท่านั้น งานของจังหวัดตาก จัดทำแบบ “งานฤดูหนาวเชียงใหม่” คือมีหน่วยราชการออกร้านแสดงผลงาน (ขณะนั้นมีร้านใหญ่ประมาณ 10 กว่าร้าน) ท่านข้าหลวงฯ เป็นประธานจัดควบคุมดำเนินงานเอง โดยมีนายช่างแขวงการทาง (คุณเจสสิว วัชรพุกก์) เป็นผู้วางผังออกแบบสร้างร้านให้เข้าในงาน และออกร้านของแขวงฯเอง ร้านคุณจำเนียร ชูโถม นำช่างมาให้ชี้ชมงานสปีนปีแรกหลายเชือก จึงเป็นงานใหญ่จริงๆ เช่นนี้แหละ (ก่อนงานช่างที่สุรินทร์) ร้านป่าไม้เขต (คุณประสิทธิ์ อุเทนสุด) ได้มี “เวทีลีลาศ” ในงานเป็นแห่งที่ 2 ในภาคเหนือ

“บริษัทจังหวัด” (ผมเอง) ออกร้านไม่จริงกับเขาด้วย เพราะขณะนั้นกำลังจะได้ “แม่โขง” เลยโฆษณาไว้ก่อน (ขณะนั้น “แม่โขง” ยังไม่ “ดัง” เท่าไรนัก) หน่วยบำรุงพันธุ์สัตว์ (เป็นหน่วยแรกในภาคเหนือ) นำวัวมาออกแสดงในร้านด้วย ฯลฯ ทำให้จังหวัดอื่นที่จัดงานประจำปีอยู่แล้วเช่นลำปางในปีต่อไปจึงต้องออกร้านใหญ่ๆ เช่นนี้ไปบ้าง เก็บค่าผ่านประตู (ผู้ใหญ่ 3 บาท, เด็ก 2 บาท, นักเรียนไม่เสีย) มีมหรสพหลายอย่าง เช่น ลิเก จั้ว ภาพยนตร์ ฯลฯ นอกจากนี้มีกีฬา เช่น มวย การแข่งขันต่างๆ กลางคืนมีการแสดงตำนานการรำของเด็กนักเรียน ดนตรีไทย ฯลฯ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2495 “ร.ต.ประกอบ ทรัพย์มณี ร.ม. (ม.ร.ก.)” ได้ย้ายมาเป็นข้าหลวงประจำจังหวัด (เปลี่ยนเป็น “ผู้ว่าราชการจังหวัด” ทั่วประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2496) นอกจาก “กรรมการกลาง” ซึ่งผมได้เป็นตั้งแต่เริ่มปีแรกแล้ว ท่านได้มอบให้ผมเป็น “ประธานกรรมการหนังสือตากสินมหาราชานุสรณ์” ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2496 (เล่มแรก) ออกประจำปีทุกปี รวม 20 ปี จึงเปลี่ยนเป็นฝ่ายสรรพากร (ผู้หาเงินช่วย) ดำเนินการต่อไป ผมคงเป็น “กรรมการกลาง” อย่างเดียวต่อไปร่วม 30 ปี (นานที่สุด) งานจึงจัดต่อมาจนทุกวันนี้ ปี 2542 นี้ เป็นงานปีที่ 49 แล้ว การเก็บค่าผ่านประตูนั้น ได้ทราบว่าในระยะหลังได้เปลี่ยนเป็นผู้ใหญ่ 10 บาท เด็ก 5 บาท (ตั้งแต่เวลา 14 น.-22 น.)

บท 13

ถูกฟ้องให้เลิก “บริษัทตาก จังหวัดพานิชย์ จำกัด”

ผมได้เรียนมาในตอนต้นแล้วว่า “บริษัทเชียงใหม่” ถูกยื่นโนติสจะฟ้องให้เลิกบริษัท เพราะไปขัดผลประโยชน์เดิมของพ่อค้าต่างตัวในการค้าบุหรี่ยาสูบ เขาอ้างเหตุผลถูกจุดคือ “ไม่ได้ตรวจสอบงบดุลมาหลายปี จึงผิดกฎหมาย” (ทั้งนี้เพราะขณะนั้น “บริษัทจังหวัด” เป็นรัฐวิสาหกิจ ต้องให้ “คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน” เป็นผู้ตรวจสอบงบดุลทาง ค.ต.ง. จึงตรวจสอบไม่ทัน แต่ถ้าไม่มีใคร “เอาเรื่อง” ก็ผ่านไป แต่ “บริษัทเชียงใหม่” ถูกเขาเอาเรื่องจึงต้องรับเคราะห์กรรมไปอย่างน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

แต่ “บริษัทตากฯ” ถูกฟ้องโดย “นายอุทัย ทองดี” (ผู้อยู่เบื้องหลังคือ ส.ส.ตาก ในขณะนั้นและเป็น “ผู้จัดการบริษัทจังหวัดตากคนแรก” ซึ่งถือหุ้นมากที่สุดคือ 2,000 หุ้นๆ ละ 5 บาท) เขาอ้างว่าจะทำให้ผู้หุ้นเสียหาย (เขาฟ้องผิดจุด) เมื่อผมรับผิดชอบต่อถ้าใครเกรงว่าจะต้องเสียหาย ผมจะหาคนซื้อหุ้นคืนทั้งหมดในราคาทุนไม่ให้ใครเสียหายได้ ศาลจึงยกฟ้อง หุ้นรายใหญ่นั้นมีถอนไปรายเดียว นอกนั้นเป็นรายเล็กๆ ถอนไปบ้างไม่กี่ราย บริษัทฯ จึงดำเนินการต่อไปได้ความจริงผมรู้เบื้องหลังของ “การฟ้อง” ครั้งนี้เขามุ่งตรงมาที่ตัวผมเป็นใหญ่ ว่าถ้า “บริษัทจังหวัด” พินตัว ผมก็จะ “มีชื่อเสียง” กลับคืนมาเพราะเรื่อง “ไม้ขีดไฟ” และ “น้ำมันก๊าด” ไม้รั้วไหลไปตลาดมีดินนั้น ทำให้ชื่อผมเป็นที่รู้จักทั่วไปทั้งจังหวัดเดิมผมก็เคยคิดเหมือนกันว่าถ้ามีโอกาสก็จะลงเข้า “เล่นการเมือง” บ้าง แต่เมื่อผมเห็นเขา “เล่นการเมือง” กันอย่างแฉ่งๆ มักหน้าด้านๆ ไม่สู้จะสุจริตยุติธรรมอย่างมาก ไม่เหมาะแก่ผู้มี “ธรรมะ” และยังไม่มี “บารมี” พอที่จะลงไปเล่น ผมยึดถือ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” เป็นตัวอย่าง (ถึงแม้ในระยะหลังๆ มีหลายพรรค

ส่งคนมา “ทาบตาม” ในขณะที่ผมกำลังทำงานหลายหน้าที่เป็นผลดีอย่างเต็มที่อยู่
นั้น ผมก็ไม่ยอมรับมาจนปัจจุบันนี้) และอีกประการหนึ่งผมกำลังจะเริ่มงาน
“บริษัทจังหวัด” ครั้งใหม่ ตามโครงการ “เศรษฐกิจพื้นฐาน” ของ “ท่านอาจารย์
ดร.ปรีดี พนมยงค์” ให้ดำเนินการ “พัฒนาให้ก้าวหน้า” ต่อไป เพื่อช่วยการค้าของ
“คนไทย” ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ นี่เป็น “ปณิธาน” ที่พวกเรา
“22 บริษัทจังหวัด” ตั้งใจไว้และร่วมกัน “ต่อสู้” ล้มลูกค碌กลาน ช่วย “คนไทย”
ได้มาก ดังที่ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบถึงสิ่งสำคัญหลายเรื่องในลำดับถัดไป

Un 14

ประวัติการค้า “สุราแม่โขง” ยอดสุราของทางราชการ

ตอน 1 ก่อนที่ “บริษัทจังหวัด” เป็นผู้จำหน่าย

ชั้นเริ่มต้นของ “สุราแม่โขง” นั้นผมไม่ค่อยรู้เรื่องดีนัก แต่ผมรู้จักคน
สำคัญของสุราน้อย 2 คนๆ หนึ่งคือ “คุณอรุณ ศตเมฆ ภ.ม.,ร.บ.” ผู้เชี่ยวชาญ
การสุรา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการผลิต “หัวเชื้อสุรา” แทน “คุณจุล กาญจนลักษณะ”
ผู้ผลิตที่ทำให้ “แม่โขง” เป็นที่นิยมสูงสุดเป็นคนแรก อีกคนหนึ่งคือ “คุณสำอองค์
ศรีเสริมโภค” หัวหน้าฝ่ายขายสมัยนั้น บัดนี้ทั้ง 2 ท่านได้ย้ายตามไปอยู่บริษัท
สุรามหาราษฎร์ (มหาชน) จำกัด แล้ว คุณสำอองค์ ศรีเสริมโภค ได้ย้ายไปอยู่ฝ่าย
สถิติของสุรา “แสงโสม” ส่วนคุณอรุณ ศตเมฆ นั้น บัดนี้โรงงานสุราบางยี่ขัน
(โรงแม่โขงเก่า) ได้ถูกโอนและรื้อทิ้งทั้งหมด คงเหลือแต่ตึกสำนักงานบริษัทที่
สร้างใหม่ริมถนนใหญ่ และเป็นที่ผสมหัวเชื้อ “สุราแม่โขง” ซึ่ง “คุณอรุณ ศตเมฆ”
ยังคงเป็นผู้เชี่ยวชาญควบคุมการผลิตหัวเชื้อต่อไป

การสอบถามของผม ได้ความว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ซึ่ง “จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์” ได้ตั้งกิจการ “สุราแม่โขง” จากมือผู้ขายคือ “บริษัทจังหวัด” ไปให้ “บริษัทสุรามาคุณจำกัด” เป็นผู้จำหน่ายแทนนั้นเป็นเพราะ “การเมืองเข้ามายุ่งกับการค้าของรัฐ” จึงไม่ค่อยจะ “ตรงไปตรงมา” นัก สถิติเดิมที่ทำไว้แล้วหายไปหมด สถิติใหม่ก็ไม่ค่อยสมบูรณ์ ได้ทราบว่ามีข้อโต้แย้งกันบ่อยๆ แต่เมื่อเป็นเรื่องของ “ผู้มีอำนาจ” ก็ยังทำกันไปได้ถึง 2 ช่วงระยะๆ ละ 10 ปี คือ พ.ศ. 2503-2522 และ 2523-2532

ผมอยากจะขอเล่าประวัติ “สุราแม่โขง” ย้อนไปตั้งแต่เริ่มต้นตามที่ทราบมาสักเล็กน้อยคือ เดิม “คุณจุล กาญจนลักษณ์” จบประกาศนียบัตรเกสซชจุฬาลงกรณ์ (ขณะนั้นยังไม่มีปริญญา) ได้เข้าทำงานในกรมโรงงานสุรา จนถึงปี 2485 ได้เป็นหัวหน้ากองเคมี (ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นกองวิทยาศาสตร์) มีพนักงานผู้หนึ่งคือ “นายประเสริฐ เทพหัสดิน ณ อยุธยา” ได้ค้นคว้าผลิตสูตรสุราชนิดหนึ่งคือ “แม่โขง” ได้ทดลองผลิตออกจำหน่ายประมาณ 1-2 ปี (ไม่รู้จะให้ใครไปจำหน่ายบ้าง) ได้ทราบว่าจำหน่ายได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค จึงเลิกร้างไป

ต่อมาในปี 2487 “คุณจุล กาญจนลักษณ์” หัวหน้ามาพบสูตรเก่า “แม่โขง” เข้า จึงสนใจนำมาค้นคว้าปรับปรุงสูตรใหม่ให้ดียิ่งขึ้น นำออกจำหน่ายใหม่ ความจริง คุณจุลฯ เป็นผู้ผลิตสุราหลายอย่าง เช่น มาร์แชล (คุณภาพมาตรฐานสากล), ลิเคียว 11 รส 11 กลิ่น ฯลฯ ขณะนั้นได้มอบให้บริษัทห้างร้านเอกชนไปจำหน่ายในราคาขายปลีก ขวดใหญ่ขวดละ 17 บาท (ขายส่งจากโรงงานประมาณ ขวดละ 14 บาทเศษ) เริ่มขายดีขึ้น ที่ตากขายได้ประมาณเดือนละ 1,000 ขวด (ขวดใหญ่) เท่านั้น

ในระยะแรกที่เอกชนเขานำ “สุราแม่โขง” มาจำหน่ายที่จังหวัดตากนั้น ประมาณปี 2489-2490 ซึ่งขณะนั้น “บริษัทจังหวัด” กำลังถูกสั่งให้ “เลิกกิจการ” ใหม่ๆ จึงนึกว่าคงจะเป็นเหตุนั้น กองโรงงานสุรา จึงส่งสุราปรุงพิเศษให้เอกชนขาย หรือจะเป็นเพราะ “บริษัทตากฯ” เป็นบริษัทเล็กๆ เขาจึงไม่เคยส่งมาให้ขายเลย ไม่ว่าชนิดใดๆ เพราะตอนที่ผมอยู่ “บริษัทเชียงใหม่ฯ” นั้นเคยขายหลายชนิด เช่น “บ.ด.”, “ว.ก.”, “สุราผลไม้” ฯลฯ ผมจึงไปดูที่โรงงานสุราบางยี่ขัน ซึ่งเป็นผู้ผลิต “สุราแม่โขง” นี้ ปรากฏว่า ขณะนั้น “คุณนิธย์ ไบเงิน” ได้เข้ามารับตำแหน่ง

“ผู้อำนวยการโรงงานสุรา” แทน “ร.อ.ขุนปริชา รณเศรษฐ์” แล้ว เนื่องจาก “คุณนิตย์ ไบเงิน” นี้เคยเป็น “หัวหน้ากองของสำนักงานกลางบริษัทจังหวัด” เก่า จึงรู้จัก “ฝีมือและวิธีดำเนินการ” ของพวกเราดีอยู่ จึงเล่าให้พวกเราฟังว่า “พวกพ่อค้าสุรา” ที่รับ “แม่โขง” ไปขายนั้นส่วนมากเป็นพวกเดียวกับ “พวกโรงต้มกลั่นสุรา” จึงนำ “แม่โขง” ไปขายในราคาแพง เพราะกลัวว่าจะไปแข่งขันกับสุราของโรงต้ม และคิดขายเอากำไรมากๆ ชาวบ้านจึงไม่ค่อยนิยมและขณะนั้นข้าราชการชั้นผู้น้อยก็มีเงินเดือนน้อย เห็นว่าแพงมากไป เผอิญขณะกำลังดำเนินการจะเปลี่ยนแปลงอยู่นั้น เกิดกรณี “สวรรคต” รัฐบาลชุด “แนวรัฐธรรมนูญและสหชีพ” ผู้สนับสนุน “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ถูกใส่ความจนท่านอาจารย์ต้องไปอยู่ต่างประเทศ แต่ท่าน “ผู้อำนวยการนิตย์ ไบเงิน” ได้พยายามผลักดันตามโครงการของท่านจนเป็นผลสำเร็จ

เพราะร้านขายส่งที่นำ “สุราแม่โขง” ไปจำหน่ายนั้นไม่ได้ขายตามราคาที่โรงงานกำหนด คือ “ขวดใหญ่ขวดละ 17 บาท” ไปขายขึ้นราคาตามชอบใจ ผมจำได้ว่าที่ตากขายปลีกขึ้นไปถึง “ขวดละ 24 บาท” ส่วนในจังหวัดอื่นๆ ก็ขายเกินราคาทั้งหมดนั้นทำให้การขาย “สุราแม่โขง” ไม่ก้าวหน้าตามสมควรแก่กรณีปรากฏว่าเมื่อปี พ.ศ. 2493 ก่อนที่ “บริษัทจังหวัด” จะเริ่มจำหน่ายนั้น โรงงานบางยี่ขันขาย “สุราแม่โขง” ได้ถัวเฉลี่ยเพียง “เดือนละ 75,000 ขวดใหญ่” เท่านั้น

ตอน 2 ระยะที่ “บริษัทจังหวัด” เป็นผู้จำหน่าย

เมื่อการขาย “สุราแม่โขง” ไม่ก้าวหน้าตามที่ควรจะเป็นไป เพราะ “ถูกดิ่ง” จาก “พ่อค้าต่างดาว” ไม่ขาย “ตามราคาที่กำหนด” แพงเกินไปดังกล่าวนั้น “ท่านผู้อำนวยการโรงงานสุราคนใหม่คือคุณนิตย์ไบเงิน” จึงเสนอคณะกรรมการมอบ “สุราแม่โขง” ให้ “บริษัทคนไทย” ซึ่งในขณะนั้นมี 2 กลุ่มคือ “บริษัทจังหวัด” มีอยู่ 22 บริษัท จังหวัดใดไม่มีบริษัทจังหวัดก็ให้ “บริษัทผ่านศึก” เข้าดำเนินการเป็นผู้จำหน่าย

การให้ “สุราแม่โขง” ขายปลีกขวดใหญ่ละ 17 บาท เท่ากันทั่วประเทศได้เริ่มกันเมื่อต้นปี 2495 โดยได้เรียกบริษัททั้ง 2 ประเภทคือ บริษัทจังหวัด

และ บริษัทผ่านศึก มาทำสัญญากันทุกปี ตามราคาที่กำหนดให้ขายนั้น โดยโรงงานช่วยออกค่าขนส่งถึงจังหวัดให้) และมีโควตาที่กำหนดให้ขายด้วย

เริ่มต้นการจำหน่ายสุราแม่โขงปี 2495 จังหวัดตากมีโควตาจำหน่ายเดือนละ 1,200 ขวด จังหวัดสุโขทัย เดือนละ 2,000 ขวด (ใหญ่) สมจริงดังที่คาดคิด ข้าราชการชั้นผู้น้อยทั้งหมด (ตั้งแต่ชั้นโทลงมา) หันกลับมาหา “แม่โขง” ทั้งหมด พ่อค้าและชาวบ้านทั้งที่เคยชินกับสุราของโรงต้นกลั่นและเคยกับสุราแม่โขงอยู่แล้ว คงอยู่ที่ “แม่โขง” เกือบหมด ข้าชั้นเอกและชั้นพิเศษ ที่ยังไม่ติดสุราต่างประเทศ (ขณะนั้นตราขาว ขวดละ 100 บาท ตราดำและปรันตีขวดละ 200-400 บาท) ชักจะหันกลับมานิยมสุราไทย คือ “แม่โขง” กันอีก เป็นอันว่าผมได้ลูกค้ากลุ่มใหญ่ถึง 3 กลุ่ม สุราต่างประเทศในต่างจังหวัดขณะนั้นเป็นอันว่าแทบไม่ได้เลย ส่วนสุราโรงต้มประเภทสุราผสมนั้นก็ขายได้ไม่มากนัก ขายได้เฉพาะพวกคอกหนักๆ บ้านนอก (ชนิดไม่ผสมโซดา) เท่านั้น ผมขายส่งไปได้ทุกๆ อำเภอที่ห่างไกลด้วย เฉพาะในปีแรกนี้ผมได้ถึง 10 เท่าตัว (จาก 1,200 ขวดเป็น 1,200 โหล) ผมคิดว่าจังหวัดอื่นก็คงพุ่งขึ้นสูงลิ่วเหมือนกันนอกจากจังหวัดใหญ่ๆ ที่มีสุราดีๆ อยู่แล้ว เช่น เชียงใหม่ และลำปาง มีช้างแดงและไก่แดงอยู่แล้ว แต่ก็คงเปอร์เซ็นต์สูงๆ เพิ่มขึ้นทั้งนั้น (เดิมเขาจะให้เพิ่มเพียงปีละ 10% เท่านั้น)

ปีต่อๆ มาอีกเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนทางโรงงานฯ ได้ไปตั้งโกดังจ่าย “สุราแม่โขง” ในจังหวัดใหญ่ๆ (เหมือนคลังจ่ายน้ำมัน) เช่น นครสวรรค์ พิษณุโลก ฯลฯ ไม่ต้องส่งไปทางกรุงเทพฯ

ผมลืมเล่าไปหน่อยคือในระยะที่รัฐบาลสั่ง “ยุบเลิกบริษัทจังหวัด” และผมเลิกขายยางรถยนต์แล้ว ผมยังวิ่งเต้นรองานอยู่นั้น ผมต้องเลิกจ้างพนักงานเกือบหมดโดยให้รางวัลไปตามสมควร ระยะนั้นเงินยังไม่ “ตกต่ำ” มากนักจึงไม่ต้องจ่ายเงินมาก เหลือแต่ผู้จัดการกับภารโรงอยู่เพียง 2 คนเท่านั้น เมื่อได้ “บุหรี” กับ “สุราแม่โขง” กับคืนมาทีละอย่าง ก็จ้างผู้จบพาณิชย์มาทีละคนและผู้ช่วยกลับมาทีละคนใหม่ 2 คนนี้ทำบัญชีในหน้าที่สมุห์บัญชีทางบุคคลไม่เป็น ผมเลยให้ออกใบเสร็จรับเงินสดทุกรายที่ขายลง รับเงินสดแล้วลงบัญชีแยกประเภทคุมสต็อกไว้ที่ตัวเองขายเป็นนำเงินสดส่งธนาคาร (เริ่มมีธนาคารแล้วตั้งแต่ 2492 พร้อมได้บุหรีคืน) งบส่งให้ผู้จัดการฯ เป็นสมุห์บัญชีและพนักงานผู้รักษาเงินเอง ไม่เคยบกพร่องเสียหายมาจนปี 2503 ซึ่งเลิก “แม่โขง”

การค้าสุราแม่โขงยอดพุ่งสูงก้าวหน้ามาจนถึงประมาณปลายปี 2502 โครงการจะตั้งโกดังจ่าย “สุราแม่โขง” อีกหลายแห่ง คณะนายตรวจของโรงงานสุรากำลังมาแวะเยี่ยม “สำนักงานบริษัท” แห่งใหม่ซึ่งเพิ่มสร้างเสร็จ กำลังผ่านไปเชียงใหม่ เพื่อตั้ง “คลังสินค้า” แห่งใหม่ทีนั้น ได้ถูกเรียกตัวกลับ เพื่อไปเตรียมตัวส่งมอบให้ “จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์” ดำเนินงานรับไปจำหน่ายแทน “บริษัทจังหวัด” ต่อไป เล่นเอาสะอึกไปตามๆ กัน สงสัยกันอยู่บ้างแล้ว เห็นส่งนายทหาร “พลโท ประหยัด พิสณุพงศ์” มาเป็นผู้จัดการโรงงานแทน “คุณนิธย์ ไบเงิน” ตั้งแต่วันที่ 2501 ปี 2502 นี้ “เชื่อนภูมิพล” กำลังเริ่มเข้าก่อสร้างแล้วตั้งแต่ 1-2 ปีที่แล้วมานี้ ทำให้ยอดขายของผมนในจังหวัดตากสูงขึ้นถึงประมาณเดือนละ 5,000 โหล (ประมาณ 60,000 ขวดต่อเดือน 50 เท่าตัวตั้งแต่ตอนเริ่มต้นขาย) นี่เพียงจังหวัดเดียวทั้งประเทศถ้ารวมกันทุกจังหวัดจะประมาณเดือนละเกือบ 4 ล้านขวด

ตอน 3 สุราแม่โขง 2503-2542

“จอมพล สฤษดิ์ฯ” ได้เอาไปให้ “บริษัทสุรามาหาคุณจำกัด” ประมูลหาตัวแทน ทำเอาใจพวก “บริษัทจังหวัด” ให้มีสิทธิ์เข้าประมูลด้วย แต่ตั้งโควตาไว้ตั้งสูง เมืองตากถึงเดือนละ 6,000 โหล ถ้าต่ำปรับขวดละ 10 บาท (ถ้าพวกเขาจะไม่ปรับ) แล้วไปประมูลเอาไปเก็บไว้รุ่งขึ้นจึงจะเปิดซอง ความจริงเขาเตรียมกันไว้แล้วว่าเมืองใดจะให้ใคร พวกเราไม่ได้สักคน “เมืองตาก” นั้น “คุณจิว” น้องจอมพลถนอมฯ ได้ไป หลังจากนั้น 3-4 เดือน “คุณสำอางค์ ศรีเสริมโภค” ได้เชิญผมไปพบ ปรากฏว่าเมือง “สุโขทัย” เขารับไปแล้วทำสถิติต่ำมาก จะยกให้ผมทำ ผมพิจารณาแล้วไม่รับ เพราะเห็นว่าจะยุ่งเกินไป เพราะงานทางตากกำลังเริ่มงาน “น้ำมันเชื้อเพลิง” เลยไม่รับความประสงค์ทีนั้น

ผมยังโชคดีจะได้พบ “ผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค” อีกครั้งหนึ่ง คือ “บุญเทียน พานิชพันธ์” อดีต ผู้จัดการบริษัทลำปาง เพื่อนผมสนิทสนมกับ “จอมพลสฤษดิ์ฯ” เพราะคุ้นเคยกันมากตอนอยู่ลำปาง ได้เรียกเขาไปเป็นผู้ดำเนินการสลากกินแบ่งฯ เขาพยายามให้ผมไปพบกับจอมพลสฤษดิ์ฯ เขาบอกว่าท่านชอบคนที่พูดตรงๆ มีอะไรพูดไปได้ เพราะเขาสนิทกันมาก นิสัยอย่างล้อท่านชอบ ผมเรียนท่านตรงๆ เรื่อง “สุราแม่โขง” ผมอยากได้คืน ท่านคงเกรงใจคุณถนอม (แต่ความจริงจอมพล

ถนนฯ คงยังไม่รู้เรื่องน้องสาวตนเลย) ท่านแนะนำให้ผมว่าให้เลิก “บริษัทจังหวัด” ที่นั่นเสียแล้วมาอยู่ด้วยกัน “บุญเที่ยงรับรองแล้วยินดีเสมอ” ผมเป็นห่วง “บริษัทตากฯ” จึงขอบพระคุณท่านแล้วไม่ได้กลับไปหาอีกเลย (ท่านคงแปลกใจมีแต่คนอยากเข้าหาท่านทั้งนั้น) เป็นที่น่าแปลกใจ วันหนึ่งผมได้พบท่านอีกครั้งหนึ่งจนได้ ผมยืนอยู่กับเพื่อนที่หน้าเฉลิมกรุง เตรียมข้ามสี่แยกไปยังตรงข้าม มีรถเก๋งคันใหญ่มาจอดปรืดตรงหน้าผม จอมพลสฤษดิ์ฯ ชะโงกหน้ามาถามผม “จะไปไหน คุณพุงฯ ไปด้วยกันไหม?” ผมสะดุ้งแปลกใจว่าทำไมตั้งหลายเดือนไม่ได้พบท่านฯ ยังจำผมได้ ผมเลยต้องรีบขอบพระคุณท่านบอกว่าจะไปธุระกับเพื่อนตรงนี้เอง ท่านเลยจากไป และไม่ได้พบท่านอีกเลย “บุญเที่ยง” นั้นตอนหลังได้ทราบว่าเป็น “กงสุลใหญ่” ที่ฮ่องกง “ลูกโดมฝ่ายบัญชี” เขาเป็นลูกแม่เลี้ยงใหญ่ที่ลาปาง ทั้งคู่เมียเป็นคนมีอารมณ์สนุกสนานทำงานเก่งแต่ได้ข่าวว่าตอนหลัง “เล่นบรันตี” มากไปหน่อย เลยถึงแก่กรรมไปตั้งแต่วัยทำงาน

เรื่องสุราแม่โขงนี้ บริษัทสุรามาหาคุณฯ ได้ทำไป 2 ช่วงๆ ละ 10 ปี คือ พ.ศ. 2503-2522 ได้ทราบว่าเกิดแตกแยกกันขึ้น พอตีกรอบกำหนด กรมสรรพสามิตจะประมูลใหม่ ใครจะให้ค่า “แป๊ะเจี๊ยะ” สูงกว่ากัน ขณะนั้นราคาขายปลีกขวดละ 40 บาท หมายความว่าให้ขายขวดละ 40 บาทเท่าเดิม แต่ให้ไปคำนวณราคาทุนของตัวเองจะให้ “แป๊ะเจี๊ยะ” กี่เปอร์เซ็นต์ ใครให้สูงสุดก็ได้ไปทำอีก 10 ปี มีหลายคนที่อยากจะเข้าไปทำ มีพวกคนไทยแท้ๆ อยู่กลุ่มหนึ่งมาชวนพวกเรา ซึ่งเคยแสดงฝีมือรุ่นเก่ามาแล้วหลายคนเข้าไปฟังการประมูลกลุ่มเขาด้วย ถ้าได้พวกเราก็คงได้กลับทำอีก เรากะกันว่าอย่างสูงสุดคงไม่เกิน 20% แต่บริษัทสุรามาหาราชบุรี (มหาชน) จำกัด ประมูลได้ถึง 45.67% พวกเราลี้ภัยชีวิตคนจีนที่เขาว่า “การประมูลอะไรก็บริหารการต้องกล้าเสี่ยงโดยไม่ต้องนึกถึงสัญญา” จริงๆ ทำกันไม่เท่าไรเขาก็ขึ้นกันเรื่อยๆ ปัจจุบันทราบว่าเขาขายราคาขึ้นถึงขวดละ 135 (35 ดีกรี) แต่สุราแสงโสมของเขา (40 ดีกรี) ขายปลีกขวดละ 145 บาทเท่านั้น ทำให้สถิติตกต่ำมาก นอกจากทำให้สุราเอกชนขายดีขึ้น และขายแพงขึ้นมาก ยังทำให้สุราต่างประเทศซึ่งแพงขึ้นไม่มากและเข้ามาในไทยเพิ่มมากขึ้นด้วย

ตอน 4 บทสรุป “สุราแม่โขง” และแนวคิดเรื่อง “การค้าสุรา”

เรื่อง “การค้าสุรา” นี้เดิมผมตั้งใจจะติดตามเรื่อง “สุราแม่โขง” เรื่องเดียวเมื่อปลายปี 2542 ผมจึงได้ไปพบ “คนเก่าของสุราแม่โขง 2 ท่าน” ตามที่ผมได้เรียนไว้ในตอนต้นแล้วนั้น ผมจำยอดขายของผมตั้งแต่ตอนต้นปี 2495 จนถึงเดือนสิ้นปี 2502 ที่ผมถูกดึงออกไปนั้นได้ดีพอใช้ ส่วนยอดรวมตอนเริ่มต้นจำหน่ายผมก็พอรู้อยู่บ้างว่ามียอดอยู่เพียงเดือนละ 75,000 ขวดใหญ่เท่านั้น ผมเพียงอยากทราบสถิติการจำหน่าย “แม่โขง” ในตอนปลายที่พวกผมขายในปี 2502 เท่านั้น คิดว่าเป็นสถิติเก่าเขาคงไม่ปิดบังผมจึงไปพบกับ “หัวหน้าส่วนควบคุมการผลิตและจำหน่ายยุทธกรมสรรพสามิต” (เป็นลูกโดมเหมือนกัน) ขณะนั้นเป็นระยะหลังเวลาที่ประมวลผลโรงงานสุราขายทั้งหมด (รวมสุราแม่โขง) ให้แต่ละรายไปหมดตลอดไปโดยไม่ต้องประมวลใหม่ (เปลี่ยนวิธีการโดยสิ้นเชิง) ผมลองถามดูแล้วว่าเขายังไม่มีฐะรึบร้อนอะไร จึงได้ทราบถึงเรื่องการประมวลเฉพาะเรื่อง “แม่โขง” ได้ถึง 8 พันกว่าล้านบาท ส่วนอื่นๆ ก็ได้ดีทั้งหมด 11 โรง เป็นการเหมาะสมดีแก่การหาเงินรายได้เข้ารัฐ แต่สถิติที่ผมอยากทราบนั้นมีระเบียบห้ามการแยกชนิดให้ทราบได้แต่ยอดรวม เพราะกลัวแต่ละชนิดจะไปโจมตีกัน ความจริงผมอยากทราบยอดเก่าของ “แม่โขง” ในปี 2502 ยอดเดียวเท่านั้น จึงไม่ได้ทราบ แต่ผมมานึกในใจว่าไม่เป็นไร ผมมียอดประมาณของผม บริษัทเดียวประมาณทั้งประเทศก็คงไม่ผิดกันมากมายเท่าไรนัก ผมคงพอสรุปได้ว่าจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไรในตอนท้ายนี้

เรื่อง “สถิติ” นี้ทำให้ผมนึกถึงสุราอีกยี่ห้อหนึ่งคือ บรันดี “รีเจนซี่” ซึ่งเดี๋ยวนี้ผมก็ยังมั่นใจว่าในวงนิคมไทย “คอชั้นสูง” ยังเชื่อกันอยู่ว่าในไทยยังไม่มียี่ห้อไหนดีเด่นเท่ายี่ห้อนี้ เดิมผมตั้งใจจะไม่พูดถึงอยู่แล้วเพราะผมไปพบขอสถิติแต่ไม่ได้รับ ผมนึกว่าเขาไม่สนใจ แต่มาทราบเรื่องอื่นๆ ภายหลัง จึงนึกว่าเขาถูก “ปิดปาก” เพราะเหตุผลบางอย่างแน่นอน ผมจะได้เล่าย่อๆ ถึงความสัมพันธ์กับบรันดียี่ห้อนี้ให้ท่านฟังสักเล็กน้อย เพื่อส่วนรวมของคนไทยเราเองด้วยครับ

ประมาณปลายปี 2522 “บริษัทตากฯ” กำลังσύศุ่รุงเรื่องสูงสุด ย้ายมาอยู่ตึกแถวสร้างใหม่ข้างปั้มน้ำมันสี่แยกสายเอเชีย บุหรี น้ำตาล ข้าวสาร น้ำมันเชื้อเพลิง เบียร์ โซดาสิงห์ ฯลฯ พอดีเขามาชวนไปดูการประมวล “แม่โขง” ครั้งสำคัญ

โดยเงื่อนไขดังที่ได้เรียนมาแล้วนั้น ขณะนั้นมีสุราออกแข่งขันกันมาก โดยมากแถวๆ นครปฐม ซึ่งมีโรงรุ่งปลูกมาก ผมมีเพื่อน “ผู้จัดการบริษัทจังหวัดฯ” รุ่นแรกอยู่คนหนึ่ง คือ “คุณสุม์ กาญจนะ” (ปัจจุบันลาออกแล้วอายุ 97 ปี) ได้ความว่า มันใจว่าดีที่สุดในโรงรุ่งแท้เกือบ 100% เป็นบรินต์ (คนไทยมักไม่เลือกว่า “บรินต์” หรือ “วิสกี”) ผมจึงติดต่อขอรับไปขาย ผมมีลูกค้า “ชั้นดี” อยู่มาก จึงเสียค่า “ทดลองส่งขวดเล็กไปให้ชิม” หลายขวด ขณะนั้นขายปลีก ขวดใหญ่ไม่ถึง 200 บาท ผมจึงไปติดต่อขอรับเป็นเอเยนต์แต่ผู้เดียวทันที เขาก็รู้สึกพอใจเพราะปรากฏว่าในต่างจังหวัดยังไม่แพร่หลายเลย เขาให้เครดิตผม 1 งวดด้วยซ้ำ แต่เขาบอกว่าในระยะนั้นมีโรงต้มที่ตากเขาถูกบังคับทางกรมสรรพสามิตให้ตั้งโรงต้มฯ นั้นเป็นตัวแทนด้วย เขาเห็นผมขายได้ เขาก็ส่งไปขายด้วย ผมก็ไม่ได้ว่าอะไรแต่ขออย่าส่งให้คนอื่นไปขายในราคาขายส่งนี้อีก เขาก็รับคำ แต่ปรากฏว่ามีผู้มารับตรงในราคาเดียวกันนี้อีก ผมเลยเลิกขาย

ในระยที่ผมจะเขียนเรื่อง “แม่โขง” นี้ผมจึงไปพบเล่าเรื่อง “การเขียน” ของผมให้เขาฟัง ว่าผมยังติดใจ “บรินต์ไทย” ของเขา (แม้จะซื้อเงินแต่ทำในไทยก็ใช้ได้) จะเขียนให้จึงได้ทราบข้อมูลมาจากเขาอย่างๆ ดังนี้ :-

พ.ศ. 2514-2519 เริ่มตั้งโรงงาน เริ่มผลิต ไปดูงานอิตาลี-ฝรั่งเศส นำช่างมาดำเนินการ 4-5 ครั้ง เป็นเวลาถึง 5 ปี ปรับปรุงตั้งไม้โอ๊ก เก็บอย่างน้อย 3 ปี จึงนำออกจำหน่าย ในกรุงเทพฯ ได้รับสนับสนุนจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จึงเริ่มดีขึ้น

พ.ศ. 2520-2521 “พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์” (นายกรัฐมนตรี) ได้ช่วยนำไปเผยแพร่ถึงต่างประเทศ เช่น จีน จึงได้รับความนิยมขึ้นมาก

พ.ศ. 2522 ผมเริ่มติดต่อไปขายต่างจังหวัด จึงเริ่มขายดีขึ้นในหัวเมือง ขณะนั้นเขามีหุ้นส่วนใหญ่อีก 1 คน เมื่อเริ่มขายบ้านนอกได้ดีขึ้น เขาไม่รู้เรื่องเลย ว่าหุ้นส่วนขายใครไปบ้าง ใครมาซื้อก็ขายไปหมด ปรากฏว่าตอนนั้นถูกโกงไปตั้งล้านกว่า (ขณะนั้นดูเหมือนปลีก 185 บาท)

พ.ศ. 2524-2528 ได้รับรางวัลจากต่างประเทศถึง 5 ปีซ้อน

ได้ทราบว่าในปีแรกๆ จำหน่ายได้ไม่ถึงเดือนละ 1,000 โหล แต่ในขณะที่ผมไปพบ (ปลายปี 2542) ได้เดือนละ 50,600 โหล ไม่พอจำหน่ายและผลิตไม่ทัน

ผู้ที่รับไปขายจึงขายเกินราคาที่กำหนดไว้ (ปัจจุบันให้ขายปลีกขวดใหญ่ขวดละ 250 บาท แต่ขายกันถึง 380 บาท)

ผมชอบส่งเสริม “สินค้าดีของไทย” เรื่องนี้ผมขอฝาก “การบ้าน” ไปช่วย คิดดูบ้างก็ดีครับ ทำไมสุราดีๆ จึงไม่พอขาย ต้องขึ้นเกินราคาทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด ส่วนวิสกี้ยี่ห้อดีของคนไทยดังหลายยี่ห้อขึ้นไปขายต่างจังหวัดไม่ออก ต้องไปขายต่างประเทศ (ส่วนมากข้างเคียง) ทำไมวงการขึ้นผู้ใหญ่และวงการค้า จึงนิยมสุราต่างประเทศและไวน์นั้นแพงกันทั่วไป ผมยังจำคำพูดของ “คุณณรงค์ โชคชัยณรงค์” ผู้ผลิตและเจ้าของ “รีเจนซี่” ที่เล่าให้ผมฟังว่า ได้รับคำชมจากท่าน ผู้ใหญ่หลายคนว่า เขาเป็นเจ้าของสุรา “ชั้นดี” คนเดียวที่รับแขกและดื่มสุรา “ของตนเอง” แทนที่จะดื่ม “สุราต่างประเทศ” เหมือนคนอื่นๆ ผมขอ “เชียร์” เป็นพิเศษ เพราะผมเห็นว่าช่วยลดจ่าย “เงินต่างประเทศ” ได้ไม่น้อย

ตั้งแต่ผมเลิกขายสุราก็ไม่รู้เรื่องราคาสุราเท่าไรนักรู้แต่ว่าสุราวิสกี้และบรันดี ของนอกที่เคย 100-400 นั้น ขึ้นไป 300-2,000 แล้ว (อาจแพงกว่านี้มาก เช่น ไวน์) ส่วนสุราต่างประเทศนั้นผมเพิ่งทราบเมื่อตอนจะเขียนเรื่อง “สุราแม่โขง” ตอนนี้อเอง ผมจึงนึกออกว่า “อะไรเป็นอะไร” ในวงการค้าสุราของเมืองไทย

ผมจะขอพูดถึงสุรา 3 ชนิดที่นิยมกันเมื่อประมาณปี 2495-2502 กับปัจจุบัน

1. สุราขาว 35° ขวดละ	3-5 บาท	ปัจจุบัน	ขวดละ	60 บาท	
2. สุราผสม 35°	”	6-12 บาท	ปัจจุบันเชียงใหม่	”	75 บาท
			ปัจจุบันหงษ์, มังกร	”	145-150 บาท
3. สุราแม่โขง	”	17 บาท	ปัจจุบันแม่โขง	”	145-150 บาท

ปรากฏว่าชาวบ้านธรรมดานิยมสุราขาว ส่วนชาวบ้านชั้นดีที่ไม่ชอบดื่ม โชตามักนิยม “หงษ์” มากกว่าเสียแล้ว “แม่โขง” จึงมักอยู่แต่พวกข้าราชการชั้นผู้น้อยเท่านั้น จึงตกต่ำลงมา ส่วนข้าราชการชั้นสูงและในวงสังคมของพ่อค้าชั้นดี ก็มักเป็นสุราต่างประเทศกันทั้งนั้น เราจึงต้องเสียเงินตราต่างประเทศไปมาก ผมทราบว่าเก็บภาษีได้มากพอๆ กับสุราในประเทศไทย โดยไม่จำเป็นเลย เพราะเราไม่มีสุราที่ขึ้นชื่อโด่งดังเหมือน “แม่โขง” ดังแต่ก่อนแล้ว

ผมไม่มีสถิติยอดขายของ “สุราแม่โขง” แต่ผมมียอดโควตาที่ให้ผลิตดังนี้ :-

ปี 2523-2525	เดือนละ	5	ล้านขวด (750 ซีซี)
ปี 2526-2528	เดือนละ	5.5	ล้านขวด
ปี 2529-2531	เดือนละ	6	ล้านขวด
ปี 2532-2534	เดือนละ	6.5	ล้านขวด
ปี 2535-2537	เดือนละ	7	ล้านขวด

ผมได้ทราบในระยะหลังๆ นี้ “สุราแม่โขง” จำหน่ายไม่หมด ตกค้างอยู่มาก (ผมไม่รู้จำนวน) ในระยะ 4 ปีหลัง จึงคงยื่นโควตาปีสุดท้ายคือ เดือนละ 7 ล้านขวด แต่เมื่อประมูลกันเสร็จเรียบร้อย คนเดิมคงได้ตลอดไป (ไม่ต้องมีการประมูลกันอีก) บริษัทเดิมนี่จึงได้รับโควตาจำหน่ายใหม่เพียงเดือนละ 2.5 ล้านขวดเท่านั้น ทำให้ผมสงสัยมาก อะไรเป็นเหตุให้ “สุราแม่โขง” จึงขายได้ “ตกต่ำ” ถึงเพียงนั้น

ผมลองมาคิดทบทวนดู ก่อนอื่นเรื่องสถิติการจำหน่าย “แม่โขง” ระหว่างปี 2495-2502 (รวม 7 ปี) พุ่งขึ้นมากทุกๆ ปี ครบ 7 ปี จะได้ประมาณเท่าไร?

ปีแรกเมืองดากมีโควตา 1,200 ขวด (ต่อเดือน) ปีสุดท้ายจำหน่ายเดือนละ 60,000 ขวด คิดการจำหน่ายเพิ่มขึ้นประมาณ 50 เท่าตัว (หรือประมาณ ห้าพันเปอร์เซ็นต์) ฉะนั้นเมื่อต้นปี 2495 ยอดเริ่มต้น 75,000 ขวด ยอดปลายปี 2502 จึงประมาณ 3.7 ล้านขวด เมื่อนำไปเทียบกับยอดโควตาปี 2522 ที่บริษัทสุรา มหาราชบุรีฯ เริ่มขายคือ 5 ล้านขวดนั้น จึงเป็นยอดที่พอเหมาะใกล้เคียงกันพอดี (ผมไม่ได้ยกเมฆผิดๆ แฉ่นอน)

“สุราแม่โขง” มีความสำคัญแก่พวกเราชาว “บริษัทจังหวัด” มาก เพราะ “สุราแม่โขง” เป็นผู้เริ่มช่วยให้เรากำเนิดครั้งที่ 2 และเราก็เป็นผู้นำให้ “สุราแม่โขง” จากเดือนละ 7 หมื่นกว่าขวดเป็นเดือนละรวม 4 ล้านขวด ชั่วในระยะเพียง 7 ปี โดยเฉพาะ “บริษัทดากฯ” ได้มีสำนักงานบริษัทฯ เป็นของตนเองอย่างสวยงาม สมเกียรติได้ ผมขอภัยที่จะเล่าเรื่องเบาๆ เกี่ยวกับ “สุรา” นี้แหละ แต่เกี่ยวกับ “เพื่อนซี้” ของผมคือ “สมัคร สุวรรณนคร” ขณะนั้นเขาเป็น “ผู้บัญชาการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก” ต้องพานักเรียนมาเรียนพักที่เขื่อนภูมิพลทุกรุ่นทุกปี ประมาณปี 2504-2508 จะมานอนคุยกับผม 1-2 คืน เสมอ ขณะนั้นทางสาย

พิษณุโลก-หล่มสัก-เพชรบูรณ์ สร้างใหม่ “ท่านเพื่อน” เกิดใจตีมอปรดจีบพร้อม
คนขับให้ผมและภรรยา(เพิ่งแต่งงานกันใหม่)ไปดูถนนใหม่จะอ่านหนังสือเฝ้าบ้านให้
(เพราะชอบหนังสือเหมือนกัน) นายสิบทหารคนขับรถประจำตัว เล่าให้ผมฟังถึง
“เจ้านาย” ของเขาว่า “ท่านเป็นคนเคร่งต่อการงานมาก ลูกศิษย์รักและเกรงใจมาก
แต่ไม่เคยเห็นไปนอนตีมเหล้าคุยกับใครเหมือนที่มาหาอนคุดจนดึกกับคุณเลย”
ความจริงผมถือหลัก “ท่านพี่ใหญ่” อยู่คนเดียวไม่ตีม ถ้าตีมก็บางๆ เท่านั้น
ขณะนั้นเราตีมแม่โขงกันบางๆ ตั้งแต่เริ่มก่อนกินข้าวๆ แล้วก็คุยกันเรื่อยๆ จนดึก
จนเข้านอน (นอกจาก ส.ค.ส. แล้วไม่เคยเขียนจดหมายเลย) ตอนแก่ๆ นี่ก็อีกแหละ
ระยะที่ผมทำงานยุ่งๆ ก็ไม่เคยได้พบกัน (นอกจากตอนปลดเกษียณที่ผมเรียน
แล้วนั้น) ผมไปพบเมื่อปีที่ผมหยุดทำงานแล้วปี 2435 (พร้อมๆ กับมาเข้าวงการ
“เสรีไทย” นี่) คราวนี้ต่างกันครึ่งก่อนคือฝ่ายผมมาหาเขาตั้งแต่เข้ากินข้าวกลางวัน
(เขากินมือเดียว) และยังตีมเบียร์หรือสุราบางๆ อยู่ ผมต้องการพูดถึงเขาก็เรื่อง
“สุรา” นี่แหละเพราะพวกชั้น “นายพล” นี่เดี๋ยวนี้เขาไม่พูดกันถึง “สุราไทย” กัน
แล้ว แต่พ่อ “เพื่อนซี้” ของผมนำวิสกีไทยยี่ห้อแปลกๆ มาให้ผมชิม (กลายเป็น
นักชิมวิสกีไทยไปแล้ว) ทำให้ผมได้ชิม “วิสกีไทย” ไปด้วยจึงได้ความรู้ใหม่ๆ นี่ว่า
ความจริงรส “วิสกีไทย” เรานี้ก็ไม่เลวนัก รวมทั้ง “รีเจนซี่” ด้วย ผมได้ความรู้
เรื่องวิสกี เพื่อนคนนี้เอง ผมจึงขอผมสรุปวิจัยเรื่อง “การสุราของไทย” และเรื่อง
“สุราแม่โขง” ยอดหัวใจของ “นักตีมสุราของไทย” เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย
ถึงแม้การ “ตีมสุรา” ยังมีผลร้ายแรง แต่ก็ยังไม่พินาศร้ายแรงมากเหมือน “การ
สูบบุหรี่” และ “บุหรี่ยาเสพติด” ที่เข้ามามีอำนาจในการขายในประเทศไทยก็
เพราะเราถูก “บังคับ” จากต่างประเทศ แต่ “สุราต่างประเทศ” นี่เราเชื่อเชิญให้
เขาส่งมาขายเอง หลังจากที่ “สุราแม่โขง” สุราพิเศษหัวใจของคนไทยเรา ในระยะ
สั้นเพียง 20-30 ปี (ผมเพิ่งรู้ เพราะไม่ไช่คอสุรา ตีมเพื่อสังคมเท่านั้น) “การตีม
สุรา” ยังเป็น “สิ่งจำเป็น” สำหรับในวงสังคม ผมยังจำคำแนะนำของผู้ใหญ่ที่เป็น
นักปรัชญาที่ว่า “คนไม่ตีมเหล้าเลยนั้น สังเกตยากกว่าคนตีมเหล้าๆ นั้นมักจะ
ปรากฏชัดในเวลาเขาจะดีหรือไม่ดีก็มองออกได้ไม่ยากนัก แต่คนไม่ตีมเลยอาจจะ
เป็นคนดีมากก็ได้ หรือเลวมากก็ได้ ต้องดูอย่างอื่นประกอบใช้เวลาพอสมควร”
และเป็นของ “จำเป็น” สำหรับผู้ใช้แรงงานซึ่งไปมีเวลาพักผ่อนน้อยอย่างอื่นมากนัก

จึงไม่ควรจะต้อง “ตีมูลค่า” ที่แพงเกินไป เช่น ในปัจจุบันนี้ จริยอยู่ในด้านภาษี
สรรพสามิต ขณะนี้ได้สูงมาก แต่สังเกตได้ว่าภาษีในและต่างประเทศพอกัน
สมควรที่เราจะเก็บภาษีในประเทศให้ได้เพิ่มมากขึ้น แต่นอกประเทศลดลงกว่านี้ได้
ก็จะเป็นการดี แม้จะหายไปเสียหน่อย เพราะเราหลวมตัวไปเสียแล้ว ก็ยังพอจะมี
ทางแก้ ถ้าเรายังพอจะช่วยกันตามหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” และตามหลักเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ซึ่ง “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี
พนมยงค์” ได้วางแนวปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิมแล้วนั้น ผมขอกราบฝาก “ฯพณฯ
นายกรัฐมนตรี, คณะรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจและท่านอธิบดีกรมสรรพสามิต” โปรด
พิจารณาตามหัวข้อย่อๆ ดังนี้ :-

1. ส่งเสริมสุราชั้นดีให้ขายตามราคาที่โรงงานควรได้ เช่น “รีเจนท์”
(ราคาที่ต้องซื้อกันถึงขวดละ 380 บาท แต่ราคาปลีก 250 บาทเท่านั้น) และ
ช่วยส่งเสริมให้ผลิตได้ปริมาณที่ประชาชนต้องการด้วย ส่วนวิสก็ทุกตัว แข่งขัน
กันมาก แต่ขอให้เข้าใจว่านิสัยคนไทยชอบของดีและของแพงด้วย จึงอย่าดิ่งกัน
อยู่ในราคาต่ำๆ ถ้าเรามั่นใจในคุณภาพแล้วขึ้นราคาไปเลย จะทำให้คอสุราชั้นดี
แต่ยังนิยมไทยอยู่ หันกลับมาสู่สุราชั้นดี ลดสุราต่างประเทศ ซึ่งเราต้องเสีย
เงินตราออกไปนั้น ได้บ้าง สำหรับบริษัทรันตินั้นประมาณ 280-350 บาท วิสก็ควร
ประมาณ 200-300 บาท (ขวดใหญ่)

2. สุราชั้นธรรมดา สำหรับประชาชนชาวพื้นบ้านและคนงานกรรมกร
นั้นไม่น่าจะต้องมาจ่าย “ค่าสุรา” ซึ่งเป็นเครื่องย้อมน้ำใจสนุกสนานสังคมกันบ้าง
ผมไม่ทราบว่าทำไมสุราขาว จึงขึ้นราคาไปแพงมากเช่นนั้น ตั้งแต่เมื่อใดไม่ทราบ
จะมีทางลดลงได้เพียงใด ถ้าลดลงสักครึ่งราคาได้ก็จะเป็นผลแก่ส่วนรวมได้เป็น
อย่างดียิ่ง ส่วน “สุราผสม” นั้น ทำไมจึงต้องให้ชาวบ้านและคนงานต้องแบกภาระ
“สิ่งช่วยสำราญ” มากมายถึงเพียงนั้น ใส่ตัวยาดี ๆ เท้า “แม่โขง” ไปเพื่อกด
“แม่โขง” ลงให้หรือไม่ ถ้าหากจะลดตัวยาดี ๆ ลงบ้าง ถ้าไม่ได้ถึงครึ่งราคา ก็ก่อน
ราคาเดิมได้ก็ยังมีดี อาจจะได้ภาษีส่วนรวมมากขึ้นก็อาจเป็นไปได้ สุราขาว 35 ซึ่งเป็น
ที่นิยมกันนั้น จะราคา 30-40 บาท ก็คงดีมาก

3. ส่วน “สุราแม่โขง” ซึ่งขณะนี้เปรียบเหมือน “ถูกดอง” อยู่ นั่น ถ้า
ปล่อยสภาพอยู่เช่นนี้ ผมคิดว่าคง “เหี่ยวแห้ง” ตายลงในไม่ช้าแน่ เพราะถูกบีบ

ทั้งข้างบนและข้างล่าง เคยส่งนอกก็ถูกพวกวิสกี 40 ดีกรีบีบเสียหมด ขายต่าง
จังหวัดก็ถูก “หงส์” กันทำ ซึ่งเห็นควรเพิ่มตัวยาดี ๆ ให้มีคุณภาพสูงเหนือ
“หงส์” ขายในราคา 160-180 บาท โดยลดตัวยาและราคา “หงส์” ให้ประชาชน
บ้าง ก็คงจะทำให้ “แม่โขง” รอดตายไปได้ ขอขอบพระคุณล่วงหน้าครับ

ความจริงเรื่อง “สุรา” และ “บุหรี” นั้น ท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์”
เคยสนใจมากไม่ใช่เฉพาะเรื่องภาษีและสุขภาพของประชาชนเท่านั้น ถึงแม้จะเป็น
สินค้าที่ “ไม่จำเป็น” สำหรับราษฎร แต่ก็เป็นสินค้า “สำคัญ” ในการทำรายได้ให้
แก่รัฐและ “สำคัญ” สำหรับผู้ที่ “ติดบุหรี” และการสนุกเร็นริงของผู้ชาย “เพื่อ
สังคมและการพักผ่อนหย่อนใจ” แต่ก็ต้องแยกพิจารณาแต่ละเรื่องตามควรแก่กรณี

เรื่องบุหรีนั้น “ท่านปรีดีฯ” ได้เข้าแก้โดยออก พ.ร.บ. เป็นสินค้าผูกขาด
ประเภทเดียว ได้ทันเหตุการณ์ก่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ พอดีช่วยได้ทั้งผู้
ที่ยัง “ติดบุหรี” และชาวไร่ยาสูบกว่าแสนครอบครัวพัฒนาเป็นสุขก้าวหน้ามาได้
หลายสิบปี จนถึงปี 2535 นี้เอง จึงถูกต่างชาติ บังคับให้นำบุหรีต่างประเทศ
เข้ามาจำหน่ายในประเทศ ทำให้รายได้ต้องตกต่ำลงมากใน 2-3 ปีหลังนี้ แต่ก็เป็นที่
ที่น่ายินดี ที่สถิติที่ตกต่ำลงนั้นเป็นเพราะผู้ทรง “พิษภัย” ของบุหรี แล้วเลิกสูบไป
ส่วนการปลอมแปลงนั้นขอให้ปราบให้ได้ทั้งหมดในเร็ว ๆ นี้ด้วย

เรื่อง “การค้าสุรา” นั้น ท่านอาจารย์คงทราบแล้วว่าเราถูกแย่งกลับคืน
ไปหมด แต่ท่านอาจารย์คงไม่รู้ว่า เรื่อง “สุราราคาถูก” สำหรับราษฎรและกรรมกร
กำลังเดือดร้อนแรงแรงมากเกินสมควร ส่วน “สุราชั้นดี” สำหรับประชาชนทั่วไป คือ
“สุราแม่โขง” นั้นกำลังเดือดร้อน ผมได้เรียนหาทางแก้ไขไว้ข้างต้นนี้แล้ว ไม่ทราบ
ว่าจะมีใครคิดแก้ไขได้เพียงไรหรือไม่ “เภสัชกร 2 คน เก้าแก้ว” ของท่าน พลิต
สำเร็จได้ดี “คุณนิธย์ ไบเงิน” ได้นำมาให้พวกเรา “บริษัทจังหวัด” ทำตลาด
“ของดีราคาถูก” ได้สำเร็จ เกิดเหตุการณ์ดังที่ได้เรียนมาแล้วนั้น ผมจะขอสรุปผล
การจำหน่ายเฉพาะ “สุราแม่โขง” ตามช่วงระยะเวลาต่างๆ ดังนี้ :-

1) 2487-2494 (7 ปี) เอกชนขาย 22-27 บาท เดือนละ 1,000-75,000
ขวด (750 ซีซี)

2) 2495-2502 (7 ปี) บริษัทจังหวัด 17 บาท เดือนละ 75,000-
3,750,000 ขวด (750 ซีซี)

3) 2502-2522 (20 ปี) บริษัทสุรามหาคุณจำกัด 17-40 บาท เดือนละ 3.7-4.5 ล้านบาท

4) 2523-2542 (20 ปี) บริษัทมหาราชภู 40-150 บาท เดือนละ 45-7 ล้านบาท (ในระยะหลังๆ นี้นักขายไม่หมด)

บริษัทมหาราชภู (มหาชน) จำกัด ประมูลได้โรงรัฐและแม่โขง 2 โรง และต่างจังหวัด 4 โรง ส่วนอีก 7 โรง ต่างจังหวัด ผู้ประมูลได้ก็อยู่ในกลุ่มสุรากลุ่มเดียวกันนั่นเอง

ได้ทราบว่า “สุราแม่โขง” ได้รับโควตาจำหน่ายลดลงเหลือเพียงเดือนละ 2.5 ล้านบาทเท่านั้น ถูกบีบให้ “คุณภาพและราคา” คงเดิม

สุราวิสกี้ 40 ราคาแพงกว่าประมาณขวดละ 10 บาท และปรับปรุงคุณภาพดียิ่งขึ้น สุรา “มังกรหงส์” 35 ในต่างจังหวัด ปรับปรุงคุณภาพเท่าแม่โขง ขายในราคาเท่ากัน

จึงเห็นว่า “สุราแม่โขง” ถูกบีบทั้ง “ข้างบน” และ “ข้างล่าง” จึง “ถูกต้องทั้งเป็น” คงจะไปไม่รอดแน่

ส่วน “สุราชาวบ้านและคนงาน” นั้น สุราขาว 35 ขายถึง 60 บาท สุราผสมธรรมดาขวดละ 75 บาท รู้สึกจะแพงมากไป คงต้องการให้ไปกิน “หงส์” เสียมากกว่า

ผมได้ลองเสนอทางแก้ไขไว้แล้ว ในตอนต้นนี้ ผมเห็นว่าคงจะยากเพราะปล่อย “อ้อยให้เข้าไปในปากช้าง” เสียแล้ว แต่ถ้าทำสำเร็จจะมีผลดังนี้:-

- 1) ขาย “สุราแม่โขง” ได้เพิ่มขึ้น จึงได้ภาษีเพิ่มขึ้น
- 2) ขาย “สุราธรรมดา” ได้เพิ่มขึ้น จึงได้ภาษีเพิ่มขึ้น
- 3) ขาย “หงส์, มังกร” ลดลง คงทำให้ภาษีลดลงบ้าง
- 4) ขาย “วิสกี้” และ “บรันดี” เพิ่มขึ้น ได้ภาษีและเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น

5) ขาย “สุราต่างประเทศ” ลดลง เสียเงินตราต่างประเทศน้อยลง
แต่ผลสำเร็จจะมีเพียงใด ผมขอกราบเรียน “ฯพณฯ นายรัฐมนตรี”, “ท่านรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ” และท่าน “อธิบดีกรมสรรพสามิต” โปรดกรุณาพิจารณาด้วยจักเป็นพระคุณยิ่ง

บท 15

เริ่มเข้าช่วยพัฒนาเมืองตาก ได้เป็นทั้ง ส.ท. และ ส.จ.

เริ่มสภาพท้องถิ่นจังหวัดนี้ผมได้เรียนให้ท่านทราบมาแต่เบื้องต้นบ้างแล้ว ส่วนในเขตเทศบาลนั้น ผมยังมีได้เรียนให้ท่านทราบก่อนคือ ขณะนั้นถนนยังเป็น ดินลูกรังทั้งหมด ถนนแคบๆ ริมฝั่งแม่น้ำปิง ตลอดเขตเทศบาลยาวประมาณ 7 กิโลเมตร กว้างที่สุดตรงกลางประมาณ 300 เมตร บิ่บเฉียงลงไปที่หลักกิโลเมตรน้ำ ปิงทั้งหัวและท้าย (เมื่อ พ.ศ.2498 ผมได้ขยายเขตไปคลุมถนนพหลโยธิน ซึ่งเพิ่ง สร้างเสร็จไว้เกือบตลอดแนว)

“สำนักงานเทศบาล” ยังไม่มี อาศัยอยู่ในโรงม้าเก่า ข้างที่ว่าการอำเภอ เมืองตาก ซึ่งเป็นอาคารไม้เก่าๆ เช่นกัน (ต่อมาเทศบาลได้ซื้อที่ดินแปลงนี้สร้าง ตลาดสดเมื่อ 2499) ยังไม่มี “ตลาดสด” (มีคนหาบขาย) ขณะนั้น “โรงเรียน เทศบาล” ยังอยู่ในสังกัดของทางราชการ มี “โรงฆ่าสัตว์” อยู่กลางเมือง (ติด โรงเรียนอนุบาล ซึ่งอยู่ร่วมกับโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด) มีรถดับเพลิงเก่าๆ อยู่ 1 คัน มี “อาคารศาลากลางจังหวัด” เป็นตึกชั้นเดียว อยู่หลังเดียว “อาคารศาล” และอาคารอื่นๆ เป็นไม้ทั้งสิ้น เช่นเดียวกัน (มีตึกแถว 2 ชั้น 3 คูหา เป็นร้านค้า อยู่หลังเดียวเช่นกัน)

ปี 2495 เป็นปีสำคัญยิ่งปีหนึ่งของผมที่จะได้เริ่มทำงานทาง “ด้านรัฐศาสตร์” ผมคิดว่าด้วยบารมีของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ดลใจให้ผมไปที่กระทรวงมหาดไทย มีรุ่นพี่ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งได้แนะนำให้ผมรู้จักท่านข้าหลวงประจำจังหวัดตากคนใหม่ คือ “ร.ต.ประกอบ ทรัพย์มณี ร.ม.)” คุณสักประเดี๋ยวหนึ่งท่านถามว่า “รู้จักเสียใหญ่” คนหนึ่งไหม เขาบอกว่าเขาคือ.....(ขอไม่ออกนาม) เป็นลูกคนบดในเมืองตาก อยากจะขอไปส่งด้วย” ผมรู้สึกสะดุ้งแปลกใจว่า นี่กระมังเป็นต้นเหตุหนึ่งให้ผม

“สังหรณ์ใจ” ดลบันดาลให้ผมได้มาพบท่านข้าหลวงฯ คนใหม่ในวันนั้น เพราะคนที่ท่านเอ่ยก็คือ “ยี่เสี๋ย” คนที่ไปพบผมพร้อมกับท่าน “ผู้จัดการใหญ่” ที่ผมได้เล่าให้ท่านฟังมานั่นเอง ผมจึงได้เรียนให้ท่านทราบ “ความร้าย” ของเขาอย่างย่อๆ รู้สึกท่านดีใจเป็นอย่างมาก ท่านจึงเอ่ยปากชวนให้ผมกลับเมืองตากพร้อมกันทันที ท่านบอกว่า “โชคดีที่ยังไม่ได้รับปากเขาไป แล้วจะได้ปฏิเสธเขาไป” เป็นโชคดีของท่านที่ไม่ต้อง “ยุ่งยาก” ในการที่ไม่ได้นำ “ตัวร้าย” เข้าเมืองตาก มิฉะนั้นคนอื่นอาจจะเข้าใจผิดไปได้หลายอย่างแน่นอน และผมก็โชคดีที่จะไม่ต้อง “ยุ่งยาก” กับคนนี้อีกต่อไป หลังจากนั้นไม่นานผมได้ทราบว่าเขา “ถึงแก่กรรม” เสียแล้ว (ไม่ทราบว่าเนื่องจากดวง “เพชรฆาตฤกษ์” ของผมเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือเปล่า) ผมจึงได้นำรถนำท่านข้าหลวงฯ คนใหม่เข้าเมืองตากได้โดยสวัสดิภาพ ตั้งแต่นั้นมาท่านเรียกตัวเองว่า “พี่” ทุกคำ (แต่ผมไม่กล้าเรียกท่านว่า “พี่” เพราะท่านเป็น “เจ้านาย” ผมโดยตรง เขาจะหาว่าผม “บังอาจเอื้อม)

ท่านข้าหลวงฯ ได้ให้ความเมตตากรุณาผมมาก นั่งคุยกันมาในรถตลอดทาง จึงทราบว่าท่านเป็นคอ “นักอ่านหนังสือ” เช่นเดียวกัน รวมทั้งถือหลัก “ธรรมะ” ของชาวโดมเป็นหลักเช่นเดียวกัน จึงได้เล่าเรื่องอะไรๆ ให้ผมฟังหลายอย่าง ผมจะเล่าให้ฟังตอนหลัง เพราะในตอนนั้นผมจะเล่าให้ท่านฟัง ถึงงาน “รัฐศาสตร์” ซึ่งท่านได้มอบให้ผมทำมากมายนั้นเสียก่อน แล้วจึงจะเล่าเรื่องอื่นๆ ต่อไปในตอนหน้า เพราะตอนนี้ผมงานมีมากแล้วตั้งแต่บัดนี้

งานทางรัฐศาสตร์ ของผมเริ่มขึ้นเมื่อท่านข้าหลวงฯ ได้แต่งตั้งให้ผมเข้าเป็นสมาชิกสภาจังหวัดและสภาเทศบาล ประเภท 2 ทั้ง 2 สภา (ขณะนั้นครั้งละ 5 ปี 2495-2501) เป็นสมัยแรก

ตอน 1 งาน “เทศบาลเมืองตาก” ได้เป็น “เทศมนตรี”

ท่านข้าหลวงฯ ได้เรียกผมไป บอกผมว่าจะตั้ง “ขุนพิจิตรธุการ” (อดีตศึกษาธิการจังหวัด) เป็นนายกเทศมนตรี และจะให้ “นายอุทัย ทองดี” เป็นเทศมนตรีท่านหนึ่ง และให้ผมเป็นเทศมนตรีฝ่ายพัฒนา พอจะร่วมกันได้ไหม ผมพิจารณาเห็นว่า ท่านขุนพิจิตรธุการ เป็นข้าราชการเก่าที่มีความรู้สูง (ป.ม. จุฬาฯ) และนายอุทัย ทองดี นั้นเป็นลูกกำนันและเป็นคนเลวเก่า ที่ชื่อสัตย์สุจริต

แก่เป็น “คนดี” และเข้าใจกันแล้ว คิดว่าคงเข้าใจกันดีมากได้ จึงเข้าเป็น “คณะเทศมนตรี” ชุดนี้

ท่านข้าหลวงเคยเป็นเลขานุการ ร.ม.ว.มหาดไทย คือ หลวงสุขุขลาลัย มาแล้วจึงเข้าใจเรื่องในวงงาน “มหาดไทย” ดีมาก ท่านได้เรียนผมไปกระซิบบอกถึงความลับของกระทรวงมหาดไทยอย่างหนึ่ง คือ เขา “เกรงใจ” คนชื่อสัตย์ที่วิ่งเต้นติดตามเรื่องเก่งๆ หนึ่งเป็น “ลูกโถม” เหมือนกันขณะนี้ในมหาดไทยมี “ลูกโถม” เต็มไปหมด จึงมี “บารมีของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” อยู่แล้ว ถ้าตั้งใจดีมีเหตุผล และแสดงความจริงใจ “ชื่อสัตย์และมีธรรมะ” เป็นหลักที่ตั้งให้เขาเห็นได้ รุ่นพี่เขาคงจะช่วยให้แน่

ผมได้พิจารณาภาวะแวดล้อมและงบประมาณเทศบาลปีนี้มีอยู่เพียง 7 หมื่นบาทเศษเท่านั้น ขาดอยู่มากดังได้กล่าวมาแล้ว จะทำถนนก็ยังขาดรถบดถนนอีกด้วย พนักงานเทศบาลทั้งหมดมีแต่ชั้นจัตวาตำแหน่งประจำมีเพียงประมาณ 10 คน และลูกจ้างประมาณ 10 คน เช่นกัน

ผมต้องลงไป กรุงเทพมหานคร อยู่แล้ว ในกิจการ “บริษัทจังหวัด” เพราะขณะนั้นกำลังมีกิจการก้าวหน้ารุ่นที่ 2 แล้ว (โดยไม่เบิกค่าพาหนะเทศบาลอีก) ตั้งใจไปหาหัวหน้ากองการเงินเทศบาลก่อน (ตามลำดับ) โดยตั้งใจว่าถ้าไม่สำเร็จจะต้องไปหา “คุณชำนาญ ยุวบูรณ์” (ขณะนั้นดูเหมือนรองอธิบดีกรมการปกครอง) แต่ไม่ต้องไปพบเลย เพราะหัวหน้ากองการเงินขณะนั้น เป็น “ลูกโถม” รุ่นพี่ที่ใจดีชื่อ “คุณวิจิตร แจ่มใส” (คนละคนกับคนที่เป็นผู้แทนราษฎรรุ่นหลังจากที่ท่านเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดและถึงแก่กรรมไปแล้ว) ผมได้เล่าเรื่องจริงของเทศบาลตาก ให้ท่านฟังทั้งหมด และแจ้งว่าผมมีความ “ตั้งใจ” อย่างแท้จริงที่จะทำงานให้ก้าวหน้า ขอรบรองว่าจะจ่ายเงินทุกบาทให้คุ้มค่า พี่จะให้อะไร ผมรับได้ทั้งนั้น แต่ถ้าจะให้ดีขอ “สำนักงานเทศบาล” เป็นที่อยู่ก่อนได้ก็ดี ท่านพลิกเรื่องไปพบบันทึกของจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า “เทศบาลแห่งนี้มีสำนักงานเท่าแต่ซ่อมซ่อมไม่สมเกียรติ” ท่านดีใจทำเรื่องให้ทันที ขออนุมัติเบิกเงินพิเศษด่วน 1 แสนบาท เพื่อจัดสร้าง “สำนักงานเทศบาล” เป็นไม้ตามแบบของกรมโยธาเทศบาล ทำหนังสือให้ผมไปขอรับแบบที่กรมฯ ทันที ผมทำเสร็จภายใน 1 สัปดาห์ อีก 1 สัปดาห์การเงินก็อนุมัติตามมา จึงเปิดประมูลได้ทันที ผมมอบให้นายกฯ ดำเนินการ และให้คุณอุทัย

ทองดี เป็นผู้ควบคุมการเงินและจัดสร้างทั้งหมด มีการประมูลได้เพียง 7 หมื่นเศษ เท่านั้น เงินเหลืออีก 2 หมื่นเศษ ผมนำไปปรึกษาท่านข้าหลวงฯ และคลังจังหวัด แล้ว ท่านว่าเทศบาลมีสิทธิจะซื้ออะไรก็ได้ที่จำเป็นต้องใช้ประกอบสำนักงานในวงเงินนั้น ผมจึงจัดประชุมคณะเทศมนตรีและพนักงานเจ้าหน้าที่สอบราคาเครื่องใช้สำนักงานหมดทุกชุด คือโต๊ะทำงานทั้งหมด โต๊ะประชุมสภาทั้งชุด และยังแถมรั้วและหอกระจายข่าวด้วย ปรากฏว่าทำได้อยู่ในวงเงินพอดี เรียกผู้รับเหมามาคำนวณว่าจะรับทำได้ไหม เขารับทำได้ จึงสำเร็จผลตามที่เทศบาลประสงค์ได้ทุกรายการ

งานชิ้นแรกที่ทำสำเร็จแล้วนี้ ได้รายงานผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดไปกระทรวงมหาดไทย ได้รับคำชมเชยมากที่ได้รับผลงานเกินคาดประมาณถึง 30% (ตามที่หัวหน้ากองการเงินฯ แจ้งให้ทราบ) ฉะนั้นระยะ 5 ปี ที่ผมอยู่นี้ จึงได้สิ่งที่เทศบาลตามต้องการเกือบครบทุกอย่าง คือ โรงฆ่าสัตว์ รถดับเพลิงทันสมัย รถบดถนน วิธีทำถนนคอนกรีตแบบประหยัด (โดยใช้सानโครงไม้ไผ่เป็นแห่งแรก) เริ่มทำได้ปีละ 100 เมตร ถนนคอนกรีต (ถนนสายหน้า) และ 100 เมตร ลาดยาง (ถนนสายหลัง) และกรุยทางถนนเข้าเมืองใหม่ 15x300 เมตร ผ่านวัดร้างจากพหลโยธินมาโรงเรียนอนุบาล (ถนนเทศบาล 1) (ภายหลังได้ลาดยางทั้งหมดทุกสาย เว้นสายหน้าเป็นคอนกรีต) และเรื่อง “ตลาดสด” ขณะนั้นมหาดไทยยังไม่มีงบประมาณเหลือ ท่านข้าหลวง ได้วางระเบียบให้ข้าราชการฝากออมสินทุกเดือนๆ ละ 10% (ใครจำเป็นถอนได้) เมื่อมีเงินมากพอควรแล้วท่านขอให้เทศบาลก่อสร้างตลาดสดตามแบบแปลนของกรมโยธาฯ ในวงเงิน 600,000 บาท (ส่งผ่อนให้ 10 ปี) และให้ผมถือหนังสือจังหวัดฯ ไปขอซื้อจากกรมธนารักษ์ (ขณะนั้นอธิบดีเป็นลูกโคมเพื่อนของท่าน โดยปกติยากมาก) ได้รับอนุมัติให้ซื้อได้ในราคา 6 หมื่นบาท (ผ่อนใช้ 10 ปี) นี่เป็นเพราะบารมีลูกโคมของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ แท้ๆ ที่เดียว และงานเทศบาลนี้ผมก็ได้มีโอกาสช่วยเหลือมากถึง 4 สมัย

“งานเทศบาล” สมัยแรกที่ผมได้เข้าทำงาน “ชิ้นใหญ่” ในจังหวัดตาก ในระยะ 5 ปี ที่ผมคนเดียวเป็นผู้วิ่งเต้นโดยการ “ช่วยเหลือแนะนำ” จากรุ่นพี่ “ร.ต. ประkob ทรัพย์มณี ร.ม.” และ “คุณวิจิตร แจ่มใส ร.บ.” หัวหน้ากองเทศบาลเป็นอย่างดี ทำให้ “เทศบาลเมืองตาก” เริ่มขึ้นสู่ความเจริญได้เป็นอย่างดี

มาก (ก่อนเริ่ม “พัฒนาภาคเหนือ” ของจอมพลถนอม กิตติขจร) จากสิ่งที่ไม่เคยมีเลยคือ อาคารสำนักงานเทศบาล ตลาดสด รถบดถนน ถนนคอนกรีต (โครงสร้างไม้ไผ่แห่งแรก) ถนนลาดยาง และที่มีแล้วแต่เก่ามากคือ โรงฆ่าสัตว์ (เก่ามากต้องรื้อไปสร้างใหม่ในที่ดินใหม่ รถดับเพลิงต้องซื้อใหม่ แทบทุกคนนึกว่า เทียวหน้าผมงจะเข้าเป็น “นายกเทศมนตรี” แน่ เพราะส่วนมากรู้ว่า สิ่งที่ผมทำให้เทศบาลนั้นเกิดขึ้นได้ในช่วงระยะเวลาสมัยเดียว (5 ปี) เท่านั้น ไม่เคยปรากฏเช่นนี้มาก่อนเลย แต่ความจริงผมคิดในขณะนั้นก็คือ ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ส.ท. ต่างคนต่างสมัคร ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันดูจนปัจจุบันนี้ ถ้าเรา “คณะเทศมนตรี” ชุดปัจจุบันได้รับเลือกตั้งมาทั้ง 3 คน ผมก็จะให้ “ขุนพิจิตรกูรกร” เป็นนายกตามเดิม ผมจะเป็นเทศมนตรีฝ่ายพัฒนา และ “คุณอุทัย ทองดี” เป็นผู้คุมการเงินตามเดิม เพราะระยะหลังจากที่ผมหาเงินมาสร้างสำนักงานเทศบาล พร้อมอุปกรณ์ โต๊ะเก้าอี้ประชุม และทำงานครบชุดแล้ว แก่เชื้อฟังไวใจผมทุกอย่าง เช่น แต่งตัวแบบ “ภูมิฐาน” สมเกียรติ “เทศมนตรี” (ผูกเนคไท) ทุกวัน และ “ท่านขุนพิจิตรฯ” ก็แก่มากแล้ว เพราะขณะนั้นมีงานเข้ามือ “บริษัทจังหวัด” สิ่งสำคัญ 2 อย่าง คือ “สุราแม่โขง” และ “บุหรี โรงงานยาสูบ” แต่มีเหตุสำคัญเกิดขึ้นเสียก่อนคือ

“ตัวเสีย” พี่ชายของ “ยี่เสีย” คนที่ผมกล่าวถึงในตอนแรกแล้วนั้น ขณะนั้นคุณพ่อ “คหบดีเก่าแก่ใหญ่” ถึงแก่กรรมแล้ว จึงเหลือแต่ “ตัวเสีย” พร้อมภรรยาและบุตรเท่านั้น “เสีย” ทั้งสองนี้มีการศึกษาไม่สูงนัก คุณพ่อรัก “คนเล็ก” มากเพราะคล่องแคล่วมากแต่ไปอยู่ห่างไกลท่านจึงไม่รู้เรื่องคนนี้นักจน “ผลาญ” หมดแล้ว จึงรู้เรื่องก็สายเสียแล้ว ส่วน “ตัวเสีย” นั้นพ่อไม่ค่อยรัก จึงไม่ได้ใช้งานอะไรมากนัก แต่ผมไปรู้เมื่อไปตรวจโรงงานสุรา จึงรู้ว่า “ตัวเสีย” ได้เป็นผู้รับทำ “สุราผสม” แต่รู้สึกว่ามีผู้นิยมเท่าไร ชาวบ้านมักใช้หัวเชื้อสุรา “ข้าหยุง” มาผสมดื่มกันเสียมากกว่า ผมก็ไม่เคยพบคุยกับคุณ “ตัวเสีย” เป็นทางการหรือส่วนตัวเลย เขาพบแต่ผู้จัดการโรงต้มกลั่นสุราเท่านั้น ผมจำได้ว่าผมได้ไปพบ “ตัวเสีย” เป็นทางการของ “บริษัทจังหวัด” ครั้งเดียว เมื่อผมได้ “บุหรี” คืนเมื่อ พ.ศ.2492 นั้น “ตัวเสีย” ได้รับการสนับสนุนให้ตั้ง “ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด สาขาตาก” (แบบรับผิดชอบเอง 100%) ขณะนั้นระบบสินเชื่อบริษัทธนาคาร ยังใช้วิธีให้ “หลงจู” ที่มีเครดิตดี ๆ เป็นที่ไวใจของเจ้าของสาขาธนาคารฯ แห่งนั้นเป็นผู้

คำประกันในการเบิกเงินเกินบัญชี(ไม่เหมือนปัจจุบันซึ่งให้ใช้“หลักทรัพย์”คำประกันซึ่งเริ่มเมื่อประมาณ 2507-2508) ในระยะนั้น “บริษัทตากฯ” ลำบากมาก แต่ยังโชคดี ได้เริ่มจำหน่าย “แม่โขง” ที่เริ่มขายเพียงเล็กน้อยแล้วเพิ่มมากขึ้นตามลำดับจนเกือบ 50 เท่าตัว เมื่อเลิกขายเมื่อ 7 ปีให้หลังและสร้างสำนักงานเป็นของตนเองได้แล้ว (เมื่อ พ.ศ.2502) ผมจำได้ว่าหลังจากที่ผมมาอยู่เมืองตากไม่นาน เพื่อนๆ รู้ว่าผมเคยอยู่เชียงใหม่ จึงขอให้ผมส่ง “สุราช้างแดง” มาขาย เพราะเป็นอำนาจของ “เจ้าของโรงต้มกลั่นสุราจังหวัด” ผมจึงส่งเข้ามาขายผมทราบภายหลังว่านี่คือจุดเริ่มต้นที่ “ตัวเสีย” ไม่ค่อยพอใจผม ความจริงขณะนั้น ดึงคอสุราได้เฉพาะในหมู่ข้าราชการที่เคยเอาสุราขาวมาผสม “ข้าหยุง” เท่านั้น นี่เป็นประการหนึ่ง

มูลเหตุอีกประการหนึ่งคือ ตอนระยะที่ผมได้เงินค่าก่อสร้าง “โรงฆ่าสัตว์” แห่งใหม่ ในที่ดินของเทศบาลที่ไปจับจองข้างโรงพยาบาลตาก รถมถนนพหลโยธิน เพราะขณะนั้นริมถนนพหลโยธินซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ ยังเป็นป่ารกอยู่ทั่วไป ยังไม่มีบ้านเรือนเลย ยังไม่มีที่ดินแปลงอื่นที่เหมาะสมกว่านี้ เพราะมีคนจับจองไว้หมดแล้ว เราต้องรีบก่อสร้าง จึงต้องก่อสร้างลงที่ดินแปลงนี้ เมื่อย้ายเมืองยังเป็นป่ารกรุงรังอยู่ และไม่มีต้นไม้ใหญ่ๆ ที่เป็นประโยชน์อยู่เลย ในระยะนั้นป่าไม้ในเมืองตากมีมากที่สุด ผมจึงเขียนระบุในสัญญาไว้ว่า “ให้ผู้รับเหมาถากถางต้นไม้ในสถานที่ปลูกสร้าง ภายในขอบรั้วออกให้หมด” ขณะนั้น “ตัวเสีย” ได้เป็นผู้รับเหมางานนี้ เรื่อง “การตัดต้นไม้” นี้ เดิมเขาได้ตัดไว้จะเพาะส่วนที่เขากลับปลูกสร้างเท่านั้น ผู้ควบคุมก็ได้หักทวงประการใด เพราะคิดว่าเขาสร้างเสร็จแล้ว จึงจะตัดไม้ให้หมด เมื่อสร้างเสร็จแล้วเขาก็แจ้งให้ “ผู้ควบคุมคือนายอุทัย ทองดี” ทราบ คุณอุทัยจึงไม่ยอมเพราะในสัญญาระบุไว้ว่า “ต้องตัดต้นไม้ออกให้หมด”

ขณะนั้น “ตัวเสีย” ได้ตั้งให้ขุนพิจิตรฯ เป็นพนักงานธนาการฯ แล้ว จึงไปบอก “ขุนพิจิตรฯ” ซึ่งเป็น “นายกเทศมนตรี ขุนพิจิตรฯ คงรู้ว่าถ้าจะปฏิบัติตามระเบียบคือนำเข้าสู่ที่ประชุม คณะเทศมนตรี เสียก่อนแล้ว คงจะไม่สำเร็จ เพราะผมเป็นคนร่างเงื่อนไขเองก่อนการประมูลแล้ว คนอื่นก็ทราบทั่วกัน (จะอ้างว่าไม่ทราบไม่ได้ คงอยากได้กำไรมากขึ้นแน่นอน) และคุณอุทัย ทองดี นั้นเป็นคนซื่อตรงๆ ดี ก็คงไม่ยอมด้วยเช่นกัน ความจริงถ้านายกฯ เป็น “กลาง” จริงๆ ก็ประชุมคณะเทศมนตรีแล้วปฏิบัติตามมติเขาก็จะว่านายกฯ ไม่ได้ นี่เป็นการผิดระเบียบ

ถ้าเกิดผู้รับเหมาที่แข่งขันกัน เขาฟ้องเอาได้ ผู้เสียหายคือ “นายกเทศมนตรี” คนเดียวเท่านั้น ผมไม่อยากจะขัดใจทั้งสองฝ่ายนั้น เลยปล่อยเรื่องให้ผ่านไป นี่จึงเป็นข้อ “ขัดใจ” ของ “ตัวเสีย” อีกประการหนึ่ง

คงเป็นจากเหตุผลทั้ง 2 ประการนี้ และเนื่องจากผมได้ช่วย “พัฒนา” เทศบาลเมืองตาก “จุดใหญ่ๆ” ให้พลิกผันไปสู่ “การก้าวหน้า” จากหลังมือไปสู่ หน้ามือ ภายในยุคสมัยเดียวได้ครบถ้วนภายใน 5 ปี ยังอยู่แต่ทำถนนภายในเขต เทศบาล ต่อให้ครบถ้วนเท่านั้น “ตัวเสีย” ซึ่งขณะนั้นเพิ่งเริ่ม “ทำงานเป็นนาย ราชการและผู้รับเหมา” ใหม่ๆ เป็นงานแรก คงเล็งเห็นว่าการที่จะทำงานเป็น “นายกเทศมนตรี” นั้นคงไม่อยากเพราะมีผู้ทำเริ่มต้นไปอย่างมากดีแล้วไม่จำเป็นต้อง “พึ่งพาอาศัย” ผมอีกต่อไป และขณะนั้น “ตัวเสีย” ได้ดึงคนที่มีความรู้พอใช้ได้ อยู่บ้างมา “ทำงานราชการ” อยู่หลายคน จึงรวมกลุ่มเป็นพื้นฐานได้กลุ่มหนึ่ง แต่ ขณะนั้นการสมัครเข้าเป็นสมาชิกเทศบาลยังไม่มีกรรวมเป็นทีมเหมือนปัจจุบัน ต่างคนต่างสมัคร จึงได้เบอร์ไม่ติดกัน ต่างกันต่างรู้กันเองว่าใครเป็นพวกใคร “ขุนพิจิตรฯ” จึงจำเป็นต้องเป็นฝ่ายนั้นไป

ผมลืมเรียนให้ท่านทราบว่าขณะนี้ตำแหน่ง “ข้าหลวงประจำจังหวัด” ได้ เปลี่ยนเป็น “ผู้ว่าราชการจังหวัด” เมื่อปี 2496 แล้ว จึงต้องเปลี่ยน “ชื่อตำแหน่ง” ของท่านใหม่ต่อไป

ความจริงผมไม่จำเป็นจะต้อง “สมัครรับเลือกตั้ง” เพราะขณะนั้นเอกชน ที่มีวุฒิชั้น “ปริญญาบัตร” ความรู้สูงที่ไม่ได้รับราชการอยู่คนเดียว คงได้เป็น “สมาชิกประเภท 2” เป็นแน่ แต่ผมมั่นใจว่า “ผลงาน” ของผมนั้นมีมากพอที่คนจะ “ให้คะแนน” ผมมากพอแน่ ส่วนตัวบุคคลผู้สมัครนั้นผมรู้จักคืออยู่หลายคน แต่ที่ ผมมั่นใจแน่ๆ มีอยู่ 2 คน คือ “คุณบัญญัติ โรจนพงษ์” ผู้จัดการโรงต้มกลั่นสุรา และ “คุณอุทัย ทองดี” เทศมนตรีหลายสมัย ซึ่งผมคาดหวังไว้ว่าจะต้อง “สอบได้” แน่ๆ เพราะมีคนรู้จักมากส่วนคนอื่นนั้นผมไม่แน่ใจว่าจะสอบได้หรือไม่เพราะเป็นคนใหม่ๆ ทั้งนั้น บางคนก็แก่เกินไปสักหน่อย

ผลการ “เลือกตั้ง” ปรากฏว่า “ฝ่ายนั้น” เป็นของเขาแน่ๆ 8-9 คน “ฝ่ายผม” แน่ๆ มีอยู่คนเดียวคือ “คุณบัญญัติ โรจนพงษ์” ผมเลยต้องปล่อยให้ เขาจัดทีมเข้าบริหารงาน ไม่ต้องไปทาบทามคนอื่นอีก ส่วน “คุณอุทัย ทองดี” นั้น

สอบกตอย่างน่าแปลกใจ ผมลองทบทวนเหตุการณ์ดูว่าเป็นเพราะเหตุใด ผมจึงนึกได้ว่าคงเป็นเพราะ“ความซื่อของเขาและความดีร้นของเจ้าของบ้านริมฝั่งแม่น้ำปิง” เป็นต้นเหตุแน่ๆ คือขณะนั้นเริ่มจัดตั้ง “สำนักงานที่ดิน” ขึ้นในจังหวัดตาก เริ่มทำการรังวัดที่ดินออกโฉนดที่ดินในเขตเทศบาลเมืองตากเป็นแห่งแรก ขณะนั้นปรากฏว่าบ้านริมตลิ่งฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงส่วนที่เป็นร้านค้าในตลาด ล้วนเป็นห้องแถวสร้างด้วยไม้แทบทั้งนั้น (มีตึกแถวหลังเดียว 3 คูหาตามที่ได้กล่าวแล้วนั้น) เป็นห้องคู้งยาว สายน้ำได้เซาะริมตลิ่งเข้ามาได้ถึนบ้าน บางบ้านถึงครึ่งค่อนบ้านก็มี เสาลอยอยู่ในน้ำเห็นได้ชัดว่าแต่ก่อนอยู่บนดินแน่ๆ น้ำเซาะเข้ามาเอง เผอิญหัวหน้าเจ้าพนักงานที่ดินขณะนั้นเป็นเพื่อนนักเรียนเก่าโรงเรียนเดียวกันกับผม ชื่อ “ประสาน ปุณณิรินทร์” ผมจึงไปถามว่าจะช่วยเขาได้อย่างไร ได้บ้าง เพราะการซึ่ปักหมุดเขตใหม่นั้น ต้องให้เทศมนตรีไปซึ่จัดปักหมุดพร้อมกับเจ้าหน้าที่รังวัดด้วยทุกบ้าน “หัวหน้าที่ดิน” ได้ให้คำแนะนำ “การพาซึ่ที่ปักหมุดเขตโฉนดนั้นอย่างน้อยต้องมีเนินดินที่จะปักหมุดนั้น” ฉะนั้นเขาจะรอระยะเวลาให้ไปแก้ไขเสียก่อน ถ้าไม่มีเนินที่ดินให้เขาปักเขาจะช่วยไม่ได้ ถ้าเทศบาลนำซึ่ผิดก็ต้องเป็นผู้ผิด ขอให้ทางเทศบาลไปแนะเขาเสียก่อน คุณอุทัย ทองดี ซึ่งเป็น “เทศมนตรีผู้ได้รับมอบอำนาจให้ไปดำเนินการทั่วทั้งเขต” ได้ไปแนะนำเจ้าของที่ดินริมน้ำให้ดำเนินตามนั้นก่อน ถ้าทำจริงๆ ก็คงพอทำได้ แต่ชาวตลาดที่นี้ส่วนมากเป็นคน “ซึ่เหนียว” ไม่ค่อยยอมจ่ายเงินที่เกินความจำเป็น นึกว่าเรื่องนี้ไม่สำคัญ จึงไม่ยอมทำตามคำแนะนำนั้นเลย คุณอุทัยฯ จึงซึ่หมุดเขตตามที่เขาเคยเป็นแต่ก่อนนั้นไม่ได้ ไม่รู้ว่าชาวบ้าน “ไม่เข้าใจ” หรือ “ทำเป็นไม่เข้าใจ” คำแนะนำนั้นกล่าวว่าความผิดของ “คุณอุทัยฯ” ที่ไม่นำซึ่ให้ตรงตามที่เขาเป็นเจ้าของมาเก่าก่อนนั้น จึงทำให้คุณอุทัยฯ สอบกตในครั้งนี้ เดียวนี้ทางราชการได้ถมที่ดินยื่นลงไปใแม่น้ำปิงทั้ง 2 ฝั่ง เหลือตรงกลางเป็นแนวแม่น้ำกว้าง 300 เมตรเท่านั้น และได้ทำแนวถนนปิดกั้น แนวบ้านชายฝั่งทั้งหมด ให้เจ้าของบ้าน “เช่าที่ดิน” ส่วนที่ต้องเสียไปจากเดิมเพราะน้ำเซาะไปนั้นทุกหลัง ได้ทราบว่ “ชาวบ้าน” ถ้วนนั้นได้พยายามอีกหลายครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จจนทุกวันนี้

เรื่องการจัดตั้ง “คณะเทศมนตรี” คราวนี้ ผมได้ทราบจาก “ท่านขุนพิจิตร-ครุการ” ว่าได้แนะนำให้ “ตั้วเสี้ย” เชิญ “บัญญัติ โรจน์พงษ์” ไปพบ และได้ไปหาผม “ด้วยตนเอง” จะอาศัยผมได้แน่นอน เพราะรู้นิสัยผมดีว่าผมเป็นคน “รักเกียรติ” มากกว่า “รักเงิน” ปรากฏว่าเขาถือตัวไม่ยอมมาหาผมให้คนมา “เชิญ” ผมและบัญญัติฯ ไปพบ จึงได้บัญญัติฯ ไปเป็นเทศมนตรีคนเดียวเท่านั้น อีกคนเป็นเทศมนตรีเก่า ซึ่งไม่เคยมีผลงานเลย ส่วนผมนั้นเขาคงเกรงว่าจะเป็นฝ่ายค้าน จึงตั้งให้ผมเป็น “ประธานสภาเทศบาล” เขาเข้าครองตำแหน่ง “นายกเทศมนตรีฯ” ไม่ครบปี เกิดมี “อุบัติเหตุ” ถึงแก่กรรม ทางราชการจึงตั้งข้าราชการเข้าเป็น “คณะเทศมนตรี” ต่อจนหมดอายุสภา (ไม่ทราบว่าทำไมจึงไม่ตั้งสมาชิก ให้เป็น “คณะเทศมนตรี” ทั้งๆ ที่มีถึง 2 คน ที่มีความสามารถเป็น “นายกเทศมนตรีฯ” จนหมดอายุ 2502 ทั้งนี้ คงเป็นเพราะขณะนั้น ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเดิม “ร.ต. ประกอบ ทรัพย์มณี” ซึ่งรู้เรื่องเทศบาลที่มีผลงาน “ก้าวหน้าไปอย่างมากของ คณะเทศมนตรี” ชุดเก่าเป็นอย่างดีนั้น ว่าเป็นมาอย่างไร ท่านคงเรียกผม หรือ ขุนพิจิตรฯ ไปหาหรือ คนใดคนหนึ่งหรือทั้ง 2 คนก็คงสำเร็จผล เพราะถึงอย่างไร ผมก็ต้องนับถือว่า ขุนพิจิตรฯ เป็นผู้อาวุโสกว่าผม ส่วน “คุณวุฒิ ป.ม. (จุฬาลงกรณ์ฯ)” นั้นนับว่าสูงพอที่ผมจะเคารพนับถือได้ แต่ “ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด คนใหม่” (คือคุณสง่า ไทยานนทร์) ท่านได้ตั้งตัวเองเป็น “นายกเทศมนตรี” มีปลัดจังหวัด และอนามัยจังหวัดเป็น “เทศมนตรี” ไปได้ประมาณครึ่งปี ท่านคงเห็นว่า “งานของท่านมีมากหรือไม่เหมาะสม” ท่านจึงเปลี่ยนให้ “ปลัดจังหวัด” เป็น “นายกเทศมนตรี” แล้วมี ผู้กำกับตำรวจและนายอำเภอเมือง หรือ อนามัยจังหวัดเป็น “เทศมนตรี” ชุดที่ 2 ที่ผมได้เข้าเป็น ส.ท. นี้ ผมจึงไม่ได้เป็น “นายกเทศมนตรี” ตามที่ผม และข้าราชการส่วนมากในจังหวัดตากได้คาดหวังไว้ ด้วยประการฉะนี้

ชุดที่ 3 ที่ผมได้เข้าเป็น ส.ท. ผมเห็นว่าในขณะนั้นการเข้าไปเป็นสมาชิก สภาเทศบาลสมัยนั้นยังไม่มี “ตัวสำคัญที่มีความรู้และชื่อเสียง” เข้าเป็น “นายกฯ” ได้ นอกจาก “ขุนพิจิตรฯ” และผมเพียง 2 คนเท่านั้น ผมมีงานเยอะอยู่แล้ว ยังมี สมาชิกประเภท 2 อยู่ ขณะนั้นผู้จบปริญญามีอยู่คนเดียว (ทนายความมีแต่ชั้น 2 เท่านั้น) ท่านขุนพิจิตรฯ จะสมัครก็ไม่ใช่ไร ผมจะเป็นเพียงเทศมนตรีก็ได้ ผมจึงได้รับแต่งตั้งเป็น ส.ท. ประเภท 2 ดังหวัง ส่วน ส.ท. ประเภท 1 ไม่มี “คนที่

ความรู้ความสามารถ” ดีพอเลย (ผมลืมไปแล้วว่าท่านขุนพิจิตรฯ ได้เข้ามาเป็น ส.ท. ด้วย หรือเปล่า “ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด” ได้แต่งตั้ง “ปลัดจังหวัด” เป็น “นายกเทศมนตรี” ตามเดิมและแต่งตั้ง 2-3 ตำแหน่งเดิมนั้นแทนคนที่ย้ายไปทุกครั้ง บารมีผมคงไม่มีวาสนาได้เป็น “หัวเรือ” ของ “เทศบาล” อีกครั้งหนึ่ง ด้วยประการฉะนี้

ชุดที่ 4 ในระหว่างที่ชุดที่ 3 กำลังครอง “เทศบาล” อยู่ นั้น มีการตั้งธนาคารขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่ง คือ “ธนาคารเกษตรฯ” (ภายหลังเปลี่ยนเป็น “ธนาคารกรุงไทย”) มี “นายโสภณ วิทยาพูล” เป็นผู้จัดการฯ คุณโสภณฯ ผู้นี้ มีความรู้ไม่สูงนัก แต่เนื่องจากเป็นผู้มีโชคดีหลายประการ ขึ้นแรกได้เป็นพนักงานของกรมโยธาเทศบาล (ขณะนั้นชั้นจัตวามีอยู่คนเดียวในจังหวัด) ได้เป็นลูกเขยของ “เจ้าแก้วใหญ่” ในอดีตของเมืองตาก จึงได้รับเลือกเป็น “ผู้จัดการธนาคารฯ” นี้เป็นคนแรก

เรื่องนี้ทำให้ ความหวังของผมที่อยากจะได้เป็น “นายกเทศมนตรี” สักครั้งหนึ่งเพื่อเป็น “เกียรติประวัติ” ในชีวิตไว้สักครั้งหนึ่ง ทั้งๆ ที่ผมได้ทำไว้เมื่อครั้งเป็น “เทศมนตรี” นั้นได้ผลดีมากอย่างที่ไม่มี “นายกเทศมนตรี” ผู้ใดเคยทำได้ และผมได้เตรียมการหาผลพรรคที่มีชื่อเสียงดีเคยเป็น ส.ท. มาแล้วเกือบครบถ้วนแล้วนั้น เกือบจะ “ด้นวูบ” หมดไป ทั้งนี้เพราะเรื่องนี้เพิ่งเกิดเมื่อตอนสมัยชุดที่ 3 ที่ผมเป็น ส.ท. มาเกือบตอนปลายๆ ที่จะเลือกตั้งกันอยู่แล้ว เพราะขณะนั้นผู้ที่พอจะเป็นฝ่ายผมโดยแม่ได้ถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว คือ ท่านขุนพิจิตร-คุรุการ, คุณอุทัยทองดี, คุณบัญญัติ โรจน์พงษ์ ฯลฯ แต่ผม “จ้งนง” มาแล้วก็จำเป็นต้อง “ต่อสู้อยู่ต่อไป” เพราะยังหวังที่จะได้คะแนนจากผู้ที่จะ “เป็นกลาง” อยู่บ้าง เหตุการณ์เป็นไปตามที่ผมได้ “คาดไว้” คนที่พอจะเป็น “กลางๆ” ได้นั้น “สอบตก” หมด “ฝ่ายโน้น” ได้พลพรรคไปเกือบหมด เพราะคนไทยที่ไม่ได้รับราชการสมัยนั้น มีน้อยมาก ที่ทำงานอิสระก็ต้องหวังพึ่ง “ธนาคาร” จึงต้องยึด “นายธนาคาร” เป็นหลัก ผมจึงเหลือ “คุณเจริญ ทองมา” สมุห์บัญชี ธนาคารนครหลวงฯ ซึ่งบัดนี้ มาเป็นสมุห์บัญชีของผมแล้ว อยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จำเป็นต้องมอบให้เขาไป

ขณะที่ “ดำเนินงาน” ของชุดนี้อยู่ราวกลางๆ สมัย เกิดมีกรณีประหลาด (คงเป็นรายแรก) เนื่องจาก นายกข เป็นคนมีความรู้น้อย และขี้หลงขี้ลืม ทำอะไรช้ามาก เพราะตัดสินใจทำอะไรช้าไม่เด็ดขาด เพราะบริหารงานไม่ค่อยถูกต้อง (แต่ยังไม่เคยได้ชื่อว่าไม่ซื่อ) “เทศมนตรี” คนหนึ่ง อยากจะเป็น “นายกข” ได้ยุยง “เทศมนตรี” อีกคนหนึ่ง ให้คิด “ปฏิวัติ” โดยชวน ส.ท. อีก 4 คน และหวังที่จะได้คะแนนจาก “ฝ่ายผม” อีก 2 เสียงที่เคยค้านอยู่คงจะค้านอีกเขาคงชนะได้ความรู้ไปถึง “นายกข” เผอิญขณะนั้นเขามีลูกเขยเป็นอัยการผู้ช่วย ช.บ. เช่นเดียวกับผม ได้มาหาผมขอให้ช่วย “พ่อตา” เขาด้วย เพราะเขาทราบดีว่าผม “รักความยุติธรรม” โดยฝ่าย “ปฏิวัติ” ไม่ทราบเลย ผมเริ่มแก้ปัญหาเริ่มต้นโดยยกมือของลงคะแนนรับรองโดย “เปิดเผย” ผมสังเกตเห็นพวก “ปฏิวัติ” หน้าตาเลิกลั๊ก เพราะทุกปีตอนรับรองผมไม่เคยพูดอะไรก่อนและเคยยกมือ “คัดค้าน” ทั้ง 2 คน มาคราวนี้เมื่อประธานถามว่าใคร “รับรอง” บ้าง ผมสังเกตเห็นว่าพวกฝ่ายเทศมนตรีนั่งมองหน้ากันยังไม่ยกมือสักคน รวมคนที่ผมนึกว่าจะช่วย “นายกข” ได้นั้น ผมใจร้อนเลยยกมือขึ้นรับรองทั้ง 2 คน ส.ท. คนอื่นๆ จึงยกมือขึ้นเกือบหมด “เทศมนตรี” ทั้ง 2 จึงจำต้องยกมือขึ้นรับรองด้วย เป็นอันว่าผมช่วย “นายกข” ให้พ้นวิกฤตการณ์ครั้งนี้ไปได้

เรื่อง “อุบัติเหตุ” ครั้งนี้กลับทำให้ผมมี “ผลพลอยได้” ขึ้นอีกมากมาย อย่างไม่คาดฝัน คือขณะนั้นการค้าของ “บริษัทจังหวัด” ต้องใช้เงินหมุนเวียนสูงเพิ่มขึ้นมากจากมีงานใหม่ๆ เข้ามามารวมทั้งงานเดิมคือ “บุหรี” และ “น้ำมันเชื้อเพลิง” แพงขึ้นเรื่อยๆ ผมจำเป็นต้องใช้เงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นหลายร้อยเท่าตัว ผมใช้ที่ดินของ “แม่ยาย” หลายแปลงริมถนนพหลโยธิน ซึ่งเดิมเป็นป่ากรูกรัง มีราคาสูงขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะแปลง 5 ไร่ ใกล้สี่แยกสายเอเชีย ซึ่งผมได้สร้างปั้มน้ำมันตั้งแต่ พ.ศ.2504 (ราคาที่ซื้อไว้เดิม 5,000 บาท และต่อมาผมได้สร้างบ้าน และต่อมาได้สร้างตึกแถวขึ้นในแปลงนี้ด้วย) ทำให้ผมได้รับการช่วยเหลือจาก “คุณโสภณฯ นายธนาคาร” อย่างสะดวกมากขึ้นโดยลำดับ (ครั้งหลังที่สุด “บริษัทจังหวัด” ใช้เงินหมุนเวียนถึงเดือนละ 10 กว่าล้านบาท) โดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกันคຸ່ມค่า ผ่านพ้นไปอีกสมัยหนึ่ง ตั้งใจว่าจะเลิกเป็น ส.ท. แล้ว เป็นมาถึง 4 สมัย พอทันที

ครั้งต่อมา เมื่อตอนปลายสมัยของ “โสภณ วิทยายุทธ”⁵³ ได้มีกฎออกมาว่า “ห้ามพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นนักการเมืองท้องถิ่น” ขณะนั้น “ธนาคารกรุงไทยฯ” ยังเป็น “รัฐวิสาหกิจ” ส่วน “บริษัทจังหวัด” นั้นหลุดพ้นจากการเป็น “รัฐวิสาหกิจ” แล้ว ผมเลยคิดจะสมัครอีกครั้ง โดยได้ทาบทามพลพรรคไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ “ผิดคาด” เพราะพวก ส.ท. และ ส.จ. วังเต็นจนมีการแก้กฎหมายกลับเป็นอย่างเดิม ผมเลย “ฟาวล์” เลิกคิดสมัคร ส.ท. จึงอดเป็น “นายกเทศมนตรี” ด้วยประการฉะนี้ครับผม

เมื่อผมได้ลี้ภัยทางให้คุณโสภณฯ กลับเข้าไปเป็น “นายกเทศมนตรี” แล้วนั้น ผมได้ไปสมัครเป็น ส.จ. จากการ “เลือกตั้ง” เป็นครั้งแรก ได้รับแล้ว เกิด “เหตุการณ์อันไม่คาดฝัน” อีกครั้งหนึ่งคือ “พรรคการเมืองระดับชาติ” ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับ “มติเดิม” ได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นนั้น จึงกลับแก้ไขให้กลับมัติให้ “พนักงานรัฐวิสาหกิจไม่มีสิทธิ์เป็นนักการเมืองทุกสาขา” ตามเดิม ทั้ง 2 คน คือ “ผู้จัดการฯ และหัวหน้าฝ่ายการเงินธนาคารฯ” ทั้ง 2 คนจึงต้องออกไป ถ้าผมเข้าไปได้ก็คงได้เป็น “นายกเทศมนตรี” แน่ เพราะมองดูแล้วขณะนั้นไม่มีใครพอจะบริหารได้เลย จึงเป็นโชคดีของ “คุณรักษ์ ดันติสุนทร” ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีปริญญาและยังหนุ่มมาก ขณะนั้นผมเป็น ส.จ. อยู่แล้ว ถ้าเป็นสมัยก่อนๆ ผมคงไปรับเลือกแล้วโดยไม่ต้องลาออกจาก ส.จ. ผมขณะนั้นงาน “บริษัทจังหวัด” ล้นมืออยู่แล้ว จึงคิดว่า ถ้าลาออกจาก ส.จ. รัฐบาลจะต้อง “เสียเงิน” ของทางราชการไปอีกโดยไม่มีประโยชน์ และถ้าผมได้เป็น “นายกเทศมนตรี” ต้องทำงานทั้ง 2 อย่างนั้น “ไม่เต็มที” ผมจึงไม่สมัครเป็น ส.ท. เทศบาลอีก แต่ยังคงดำเนินงาน “สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.)” อีกต่อไปจนหมดสมัย

ตอน 2 การเป็น “สมาชิกสภาจังหวัด” และ “ประธานสภาจังหวัด”

งาน “สภาจังหวัด” นี้ผมได้เริ่มเข้าสมัยแรก เป็น ส.จ. เมื่อประมาณกลางปี 2495 (หลังจากเป็น ส.ท. เล็กน้อยในปีเดียวกัน) เป็น “ประเภท 2” เช่นเดียวกันงานขณะนั้นยังไม่มีอะไรมากนัก เดิมกำหนดกันไว้ว่า ถ้าแก้กฎหมายใหม่จะเพิ่มอำนาจกระจายมาให้ “ท้องถิ่น” ให้มากขึ้น แต่เมื่อกฎหมายใหม่ออกมาแล้วต้องคงมี “อำนาจน้อย” อยู่ตามเดิม คือทำหน้าที่คล้ายๆ กับเป็น “ผู้ช่วยของผู้นำราชการ

จังหวัด” แบ่งเงินที่ทางจังหวัดได้รับงบประมาณมาแบ่งให้ตำบลต่างๆ (ผ่านอำเภอ) เท่านั้น

แต่เนื่องจากในระยะนี้ได้มี “งานสำคัญๆ” ได้เกิดขึ้นในจังหวัดตากมากมายสมเป็นยุค “เปิดเมืองตาก” ซึ่งเป็นเมืองชายแดนห่างไกลเป็น “เมืองปิด” มานานแล้ว ขณะนั้นผมยังไม่สู้จะเข้าใจนักว่า “มีเหตุบังเอิญ” ประการใด จึงทำให้ผมมีโอกาสดำเนินเข้าไปช่วย “งานพัฒนาเมืองตาก” ในกิจการ “สำคัญ” หลายอย่าง และ “ได้ผลดี” อย่างไม่คาดฝันเลย แม้บางอย่างจะ “ผิดหวัง” ไปบ้างก็ยังได้มีส่วน “ช่วยพัฒนาเมืองตาก” ไปอย่างมากเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ผมเข้าใจว่ามีเหตุผลประการใด ประการแรกผมเข้าใจแล้วว่า “ด้วยบารมี” ของท่านอาจารย์ “ดร.ปริดีพนมยงค์” นำร่องให้ผมมาสู่เมืองตาก ทำให้ผมมามีส่วนช่วย “งานสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ผมจึงได้รับ “พระบารมี” ของพระองค์ท่านได้เข้าไปช่วย “พัฒนาเมืองตาก” คล้าย “บังเอิญ” เช่นนั้น ซึ่งผมจะได้เรียนเสนอท่านต่อไป

เรื่อง “ท่านปัญญาันตะภิกขุ” มาเกี่ยวกับชาวจังหวัดตากได้อย่างไรนั้น อาจจะเป็นเพราะพระบารมีของ “องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ที่จะได้พระภิกษุที่ทันสมัยที่สุดในขณะนั้นมาโปรดสัตว์ในเมืองของท่านเป็นประจำอยู่หลายปี (ดูเหมือน 10 กว่าปี) เนื่องจากแต่เดิมมีแต่พระเถรธรรมดามารุงวัดวาอารามเท่านั้น ได้ยัณกิตติศัพท์แต่เรื่อง “ท่านพุทธทาสภิกขุและท่านปัญญาันตะภิกขุ” ซึ่งมีปฐกถาธรรมแบบทันสมัยบำรุงสาธารณประโยชน์เช่นโรงพยาบาล สถานศึกษา ฯลฯ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดประกอบ ทรัพย์มณี ท่านเลื่อมใสนับถือมาก และพอดีมีงานตากสินมหาราชฯ ประจำปี มีโรงพยาบาลสร้างใหม่ ซึ่งยังขาดอะไรๆ อยู่มาก ตรงกับความประสงค์ของท่าน ท่านปัญญาฯ จึงรับปากมาเทศน์ในวันที่ 1 มกราคม วันปีใหม่ทุกปี โดยให้ทางโรงพยาบาลฯ เป็นเจ้าภาพรับเงินค่ากัณฑ์เทศน์ ท่านมอบให้เป็นเงินบำรุงโรงพยาบาลทั้งหมด ทำให้ชาวตากจำนวนมากฟังท่านจนล้นห้องประชุม “โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์” (ซึ่งเดิมติดข้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นั้น) จนล้นห้องทุกปี ทำให้ได้แนวความคิดจากท่านทั้งทางโลกและทางธรรมมากมายผมได้ความรู้ใหม่จากท่านมาเรื่องหนึ่งซึ่งผมอยากรู้มานานแล้ว ไม่มีใครบอกผมตรงๆ เลย คือเรื่อง “หัวใจของศาสนาพุทธ” คืออะไร ส่วนมากพวกเรา “ชาวพุทธ” มักไม่ค่อยทราบว่าเป็นอะไร ผมเคยคุยเล่นๆ ทดลองถาม

เพื่อนฝูงและชาววัดดูหลายคนต่างคนต่างตอบไปต่างๆกันไม่ตรงเป้าจุดที่ถูกต้องเลย พอผมบอกว่าคือ “นวโกวาท” ของพระพุทธองค์ ทุกคนจึงเข้าใจจำข้อสั้นๆ ที่ว่า “เว้นชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์” ซึ่งเป็นหลัก “ธรรมะ” ข้อใหญ่ที่ผมถือปฏิบัติอยู่ แล้วนั่นเอง ผมได้เริ่มนับถือเคารพบูชาท่านเป็นพิเศษ ไปฟังเทศน์จากท่าน ทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี ตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมา (ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยมีเวลา ไปฟังเทศน์ที่วัดเลย ผมถามเพื่อนๆ ผู้ชายหลายคนก็เช่นเดียวกัน) ท่านอุตส่าห์ มาประมาณร่วม 10 ปี ภายหลังงานอันดับประเทศและต่างประเทศของท่านเพิ่มขึ้นมาก จนปัจจุบันท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นถึงชั้น “พระธรรมโกศาจารย์” ท่านจึงมอบให้พระองค์รองๆ จากท่านมาเทศน์แทน ความนิยมของชาวบ้านจึงลดน้อยลง จึงมิได้ปฏิบัติเช่นเดิมอีก เปลี่ยนพิธีการไป

ก่อนที่ผมจะนำท่านไปในเรื่อง “พิเศษ” อื่นๆ ซึ่งในระยະนี้มีเข้ามาในเมืองตากหลายประการ ผมของสรุปเรื่องการเข้าเป็น ส.จ. และประธานสภาจังหวัดทั้ง 4 สมัยของผมก่อน เริ่มแรกผมเริ่มเข้าเป็น ส.จ. ประเภท 2 เมื่อ พ.ศ.2495 ติดต่อกัน 3 สมัย ถึง พ.ศ.2510 (ตอนสิ้นปี) มีเรื่องจะเรียนท่านถึงการเป็น “ประธานสภาจังหวัด” ของผม มีเรื่องที่น่าสนใจเรียนให้ท่านทราบ 1 ครั้งคือ

สมัยแรกในปีแรก การเลือก “ประธานสภา” ผมมีคู่แข่งคนเดียวคือคนที่ เป็น “ประธานสภาชั่วคราว” คนแก่ที่สุดคืออดีตครูใหญ่ผู้นั้น ผมชนะเด็ดขาด 12 ต่อ 6 เสียง ขณะนั้นมี “ปริญญญา” อยู่คนเดียวคือผม ซึ่งหนุ่มที่สุด ผมก็ทำหน้าที่ อย่างดีตลอดสมัย

ขึ้นปีที่ 2 ต้องเลือก “ประธาน” ใหม่ตามระเบียบ ผมนั่งเป็น “ประธาน” ดำเนินการปรากฏว่ามีสมาชิกมา 17 คน ผมไม่ลงคะแนนให้ตัวเอง ปลอ่ยให้ สมาชิกตัดสินใจกันเองได้ 8 ต่อ 8 ผมเห็นคนแก่อยากเป็น แต่ผมพิจารณาดูแล้ว แก่ซกหลงเลอะเลือนแล้ว ให้ลองเป็นดูสักครั้ง สมาชิกอื่นคงรู้ว่าใครจะเหมาะกว่า ในสมัยและปีต่อๆ ไป ผมจึงชี้ให้ “คนแก่” เป็นประธาน เป็นที่น่าแปลกใจแก่ สมาชิกเป็นอย่างมาก จริ่งดั่งคาด ปีถัดไปไม่มีใครเสนอคนอื่นเลย ผมจึงได้ คะแนนเสียงเป็น “เอกฉันท์” ทุกปี ตลอด 3 สมัย

พอถึงสมัยที่ 4 ตอนนี้อยู่ไม่มี “ประเภท 2” ทั้ง 2 สภาแล้ว และให้คัดเลือก โดยตรงได้เพียงสภาเดียวเท่านั้น (ผมลงเลือกได้รับเลือกเป็น ส.ท.)

หลังจากสมัยที่ 4 นั้นผมลงแต่ ส.ท. แต่หลังจากที่ผมได้เข้าเป็น ส.ท. 4 สมัยติดกันแล้ว ผมหลีกเลี่ยงให้ “นายธนาคาร” ตามกล่าวไว้แล้วนั้นมาสมัคร ส.จ. ในสมัยสุดท้ายนี้ใครๆ ก็นึกกันว่าผมจะได้คะแนนอีกเพราะมีผลงานเก่ามากมาย แต่ผิดคาดของคนทั่วไป อำเภอเมืองตาก มีสิทธิ์ได้รับเลือก 5 คน ผมได้คะแนนน้อยแทบ “หิดขึ้นคอ” ได้ที่ 4 เกือบตก ผมจะเล่าให้ท่านฟังต่อไปสักเล็กน้อย

เนื่องจากในระยะหลังๆ นี้ เงินงบประมาณของสภาท้องถิ่นมีเพิ่มมากขึ้น เด็กหนุ่ม คนไทยแท้ๆ ก็มักไปสอบเข้าข้าราชการเสียหมด ส่วนคนหนุ่ม “ไทยเชื้อจีน” นั้นมักเข้าค้าขายกับพ่อหรือแทนพ่อ (ส่วนใหญ่เป็นพวกค้าขายหรือรับเหมาก่อสร้าง) เห็นมี “งบบ่อสร้าง” เข้าสภาฯ มากขึ้น จึงลงรับเลือกตั้งกันมากขึ้น เริ่มมากขึ้นในสมัยนี้เอง เพราะพวกรุ่นนี้เพ็งมี “สิทธิ์เลือกตั้ง” การที่ผู้สมัคร “ใช้เงินเป็นสิ่งล่อใจ” จึงเพิ่มเริ่มมีขึ้นในสมัยๆ นี้เป็นครั้งแรก ยังไม่รวมกลุ่มกันเหมือนในครั้งต่อไป แม้ผมจะไม่ใช่ “ลูกเมืองตาก” มาโดยกำเนิด แต่ผมก็มาอยู่เมืองตากร่วม 30 ปีแล้ว พวกรุ่นเก่ายังจำ “ผู้จัดการบริษัทจังหวัดฯ” คนนี้ได้ดีอยู่ และต่อมาผมก็ได้เป็น “ประธานสภาจังหวัด” ตลอดมา และในระยะหลังๆ นี้ผมได้รับอบรม “ลูกเสือเป็นชั้นวุฒิบัตว์” รุ่นแรก ได้เป็นวิทยากรอบรมครูไปทุกตำบลในเขตอำเภอเมืองตากไปแล้ว และผลงานในเทศบาลเมืองตากนั้นก็ทำให้คนรู้จักผมมากจนใครๆ ก็ว่าผมเป็น “เต็งหนึ่ง” ทั้งนั้น แต่ผิดคาด เพราะมีคนมาลงคะแนนน้อย ผมยัง “เคราะห์ดี” ที่ได้คะแนนเฉลี่ยคนเดียว 100-400 กว่าทุกหน่วย (ไม่ถึง 500 สักหน่วยเดียว) คนที่ได้เป็นคนสุดท้ายถัดผมไปนั้น ได้คะแนนมากอยู่ 2 หน่วย ใกล้บ้าน 1,000-2,000 กว่า นอกนั้นได้ทุกตำบลแต่ไม่มากนัก พวกนั้นเป็น “ลูกครึ่งจีน” มีคนหนึ่งมีอายุมากแล้วเป็น “ครูเก่า” เพิ่งจบนิติศาสตร์และเป็น “ทนายใหม่” ชื่อ “วิชาญ สุจริตจันทร์” 3 คนนี้ที่มั่นใจว่า “ไม่ได้ซื้อเสียง” แน่نون ผู้เข้ารับเลือกตั้ง (10 กว่าคน) ล้วนเป็นคนในตำบลต่างๆ ถ้าเป็น “คนไทยแท้” ก็มักได้เสียงแต่ภายในตำบลตัวเอง ส่วนตำบลอื่นๆ ก็มักได้เล็กน้อย (ส่วนมากเป็นเพราะถูกซื้อเสียงหรือจากสิ่งล่อตาล่อใจหมด) มี “ลูกครึ่งจีน” บางคนซื้อเพียงตำบลเดียวได้ตั้ง 2,000 กว่าคะแนน ตำบลอื่นได้เพียงเล็กน้อยหรือสูญไปเลย ได้ติดเข้ามา 2 คนๆ หนึ่งแกลไปให้ความหวังเขาไว้มากหลายตำบล จึงได้คะแนนมาก และได้ที่ 1 เลย (แต่ตอนหลังตายอย่างไม่ดี) อีกคนก็ได้คะแนนมากเพียง 3-4 ตำบลเท่านั้น บางหน่วยไม่ได้คะแนนเลย ผลที่ได้ออกมาจึงเป็นเช่นนั้น

งาน “สภาจังหวัด” นี้ ตามที่ผมได้เรียนมาแล้วว่าขณะนั้นไม่มีอะไรมากนัก ประชุมปีละครั้งเดียว คือ การแบ่งจ่ายงบประมาณประจำปี สมาชิกได้แต่ค่าเบี้ยประชุมไม่มีเงินเดือน ประธานต้องออกงานพิธีการแทนสภาฯ ตามที่จังหวัดฯ แจ้งมา โดยปกติทุกปี ประธานฯ ได้ออกค่าใช้จ่ายส่วนตัวให้ท่านผู้ว่าฯ จัดเลี้ยงสมาชิกและคณะกรรมการจังหวัดที่จวนผู้ว่าราชการการทุกปีวันปิดประชุม และอาจจะต้องออกรับแขกของจังหวัดในบางกรณีตามความจำเป็น และเหมาะสมตามสมควรแก่กรณี มิให้เสียหน้าแก่ ส.จ. ของเรา โดยตลอดมา และในสภานั้นก็ได้ปล่อยให้ ส.จ. อำเภอด่างๆ อภิปรายได้ตามสมควรแก่เหตุการณ์เสมอมา มิได้เคยปิดปากแก่สมาชิกมากเกินไปเลย แต่ในสมัยฯ ที่แล้วได้มีสมาชิกผู้หนึ่ง อภิปรายมากจนเป็นที่รู้สึก “เกินสมควร” บ่อยๆ เมื่อท่านผู้ว่าฯ ชี้แจงตามสมควรแล้วก็ไม่ยอมหยุด ผมจึงต้อง “เบรก” อยู่หลายครั้ง ทำให้เขาไม่พอใจอย่างมาก แต่ขณะนั้นเขาคงดูแล้วว่า 2 สมัยฯ ที่เขาได้เข้ามานั้นยังไม่มีใครที่มีความรู้พอจะเป็น “ประธาน” แทนได้ ส่วนทางอำเภอแม่สอดซึ่งมีเสียงมากเป็นอันดับสองนั้นเป็น “รองประธาน” ก็มักเห็นด้วยกับผมทุกครั้ง สมัยฯ นี้มีজনิตศาสตร์มาใหม่อีกคนหนึ่ง เป็นทนายความพักอยู่ในตลาดอยู่แล้ว เขาเข้ามาพักในเมืองก่อนประชุมหลายวัน พูดคุยชักชวนสมาชิกทั้งอำเภอเมืองและอำเภอบ้านตากอีกว่า “ผมมีงานแยะแล้วคงไม่มีเวลามาช่วยงานสภาฯ” ความจริงงานสภาฯ มีเพียงปีละ 2-3 วันเท่านั้น ผมไม่ทราบเรื่องนี้มาก่อน จึงได้แต่เสียงอำเภอแม่สอด อำเภออุ้มผาง และอำเภอท่าสองยาง เท่านั้น (เขาอยู่อำเภอแม่ระมาด) เลยได้คะแนนน้อยกว่าเขาๆ ก็ให้ทางอำเภอแม่สอดเป็น “รองประธาน” ตามเดิม ผมก็เลยปล่อยให้ตามเลย เพราะผมติดต่อน้อยๆ และภายนอกในตำแหน่ง “กรรมการจัดการบริษัทจังหวัดฯ” ตำแหน่งใหม่อย่างเต็มที่ขณะนั้นอยู่แล้ว

ผมได้ร่วมปฏิบัติงาน “สภาจังหวัด” จนครบกำหนดวาระสมัยฯ ครั้งนี้แล้ว ก็ได้หวนกลับไปสมัครรับเลือกตั้งอีกแล้วทั้ง 2 สภา เพราะผมได้คาดคะเนเห็นแล้วว่า “จะมีอะไรเกิดขึ้นทั้ง 2 สภาท้องถิ่น” ภายหลังผมจึงได้ทราบว่าเป็นจริง ดังที่ผมได้คาดคิดไว้ “งานเทศบาล” นั้นผมได้เริ่มต้นไว้สร้าง “สิ่งสำคัญ” ไว้ให้ “ครบทั้งหมด คือ สำนักงานเทศบาล โรงฆ่าสัตว์ รถดับเพลิง รถบดถนน ตลาดสดเทศบาล เริ่มทำถนนคอนกรีต (โครงไม้ไผ่ตามแบบของกรมโยธาเทศบาล)

เริ่มลาดยางถนนและซอยเดิมถนนเข้าในเขตเทศบาลดากมี 2 สายเท่านั้น คือ ถนนจรดวิถีถ่องและถนนท่าเรือ ผมได้เริ่มทำถนนเข้าเมืองอีก 1 สาย คือ ถนนเทศบาล 1 นั้น” (จากถนนพหลโยธินผ่านถนนมหาดไทยบำรุง และถนนตากสินที่วัดพร้าว ประมาณ 200 x 15 เมตร) ในฐานะ “เทศมนตรีฝ่ายพัฒนา” ภายในช่วงระยะเวลา 5 ปีเท่านั้น ผมคิดว่าเป็นเพราะ “เดชะบารมีของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์” และ “เดชะพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ซึ่งผมได้มีส่วนร่วมในการหาทุนในการปลูกสร้างศาลอันเป็น “อนุสาวรีย์” ของพระองค์ในเมืองดากของท่าน ทั้งการช่วยร่วมดำเนินจัดงานประจำปีของท่านตลอดระยะเวลานานมาแล้วนั้นด้วย

สำหรับ “งานสภาจังหวัด” ในช่วงระยะเวลา 4 สมัยๆ ที่ผมได้ร่วมเข้าบริหารงานด้วยนั้น ในเนื้อหาของสภาฯ ขณะนั้น “ไม่มีอะไรมาก” นอกจากเงินที่ทางส่วนกลางแบ่งมาให้เฉลี่ยจ่ายให้อำเภอต่างๆ (ตามความจำเป็นก่อนหลังตามที่เสนอขอไป) เท่านั้น ซึ่งส่วนมากไม่ค่อยพอ ผมพยายามช่วย “เป็นคนกลาง” ให้อย่าง “ยุติธรรม” ที่สุด ผมจำได้ว่า มีครั้งหนึ่งในขณะที่มี “ศาลากลางจังหวัด” พร้อมกับหอประชุมใหญ่และส่วนราชการต่างๆ ได้สร้างจาก “งบประมาณภาคเหนือ” แล้ว “สำนักงานสภาจังหวัด” และ “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” ก็ได้อาศัย “หอประชุม” นี้อยู่เป็นการเหมาะสม “ไปก่อน” อยู่แล้ว ทางผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าหน้าที่องค์การฯ ซึ่งขณะนั้นมีพนักงานอยู่ไม่กี่คน ได้ตกลงเห็นควรแล้ว ท่านได้นำเข้าชี้แจงที่ประชุมฯ จะคล้อยตามอยู่แล้ว ผมคนเดียวเห็นว่า “ควรจะเอาเงินก้อนนี้ไปทำถนนในอำเภออื่นๆ ก่อน จะเหมาะสมดีกว่า” เพราะขณะนั้นการคมนาคมภายใน อำเภอต่างๆ ยังขาดอยู่มากสมาชิกทุกคนเห็นด้วย จึงต้องนำไปพิจารณาแบ่งใหม่ ฯลฯ ด้านสำเร็จได้เพียงเท่านั้น ได้ทราบภายหลังจากที่ผม “ไม่ได้เกี่ยวข้อง” ด้วยแล้ว ได้มีการจัดสร้างสำนักงานใหม่จนสำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้นไม่รู้ว่าความจำเป็นมีมากแค่ไหน ที่มีการนำ ส.จ. และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารฯ ไปดูงานต่างประเทศกันหลายสมัย

งานพิเศษของผมในฐานะ “ประธานสภาจังหวัด” นอกจากงาน “ลูกเสือ” ที่ผมได้เรียนให้ท่านทราบแล้วนั้น ผมได้ดำเนินการเข้าช่วย “เป็นส่วนตัว” ด้วยอีกหลายอย่าง เช่น “งานกาชาด” ซึ่งทางจังหวัดได้ยกเข้าไปร่วมกับ “งานตากสิน

มหาราช” แทนงานวันขึ้นปีใหม่มาชจนถึงทุกวันนี้ (ปีนี้งาน “ตากสินฯ” เป็นปีที่ 49 แล้ว)

ในระบอบที่บุคคล “สำคัญยิ่งของเมืองตาก” คือ “จอมพล ถนอม กิตติขจร” เป็นนายกรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้ “พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร” รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และกรรมการพัฒนาภาคเหนือเป็นประธานกรรมการพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการก่อสร้างสถานที่ราชการและอื่นๆ ตามผังเมืองตากใหม่ (เผด็จเป็นศิษย์เก่า โรงเรียนราชบุรีวิทยาลัย รุ่นหลังติดๆ กับผม) ผมในฐานะส่วนตัวและในตำแหน่ง “ประธานสภาจังหวัด” จึงได้ร่วมมือกันทำงาน “เพื่อส่วนรวม” หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนั้นได้ยกเลิกสัมปทานป่าไม้ที่เคยให้เอกชนและ “บริษัทป่าไม้ผ่านศึก” ทั้งหมดมาให้บริการใหม่นี้ทำ โดยให้ผู้ที่เคยได้สัมปทานป่าไม้แก่นั้นถือหุ้นใหญ่ และผู้เคยทำเสาไม้และทำไม้สักในที่ดินที่ทำประโยชน์อยู่แล้ว เป็นผู้ถือหุ้นเล็ก (เช่นผม) แต่ขณะนั้นฝ่ายใดถือหุ้นฝ่ายละเท่าใด (ต่อบุคคล) ผมจำไม่ได้เสียแล้ว แต่ต่างกันมาก บริษัทนี้มี “องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้” เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ บริษัทนี้มีชื่อว่า “บริษัทป่าไม้ประจำจังหวัดตาก จำกัด” มีเงื่อนไขประการสำคัญอยู่ว่าทุกปี บริษัททำกำไรจะต้องแบ่งผลกำไรส่วนหนึ่ง (กี่เปอร์เซ็นต์ผมลืมไปแล้ว) “คุณสง่า กิตติขจร” ได้เห็นผมตั้งใจทำประโยชน์ส่วนรวมอยู่แล้ว จึงให้ผมเข้าร่วมเป็น “กรรมการ” ด้วย และมี “พล.ต.ต. สง่า กิตติขจรเป็นประธานกรรมการฯ” มีนายธนาคารฯ ผู้หนึ่งเป็นรองประธานกรรมการฯ และพ่อค้าผู้หนึ่งเป็น “กรรมการผู้จัดการ” ในระยะปีแรกๆ ได้แบ่งกำไรจ่ายให้ทำ “สิ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม” ที่ไม่มีงบประมาณและที่จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำ เช่น บำรุงวัดวาอาราม และช่วยซ่อมแซมสาธารณประโยชน์ ที่ชำรุดทรุดโทรมต่างๆ การขุดลอกคลองหนองน้ำที่วัดมณีบรรพต ทำ “สวนสาธารณะ” ร่วมสร้าง “ถาวรวัตถุในค่ายลูกเสือ” ฯลฯ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของจังหวัดได้เพียง 3-4 ปี ไม้ที่ได้รับสัมปทานมาชักอ้อยหรือเกือบหมด และชัก “มองเห็นแววร้ายของผู้จัดการฯ” คุณสง่า กิตติขจร และผมจึงได้ลาออกจาก “ประธานฯ และกรรมการฯ” ให้ นายธนาคารฯ ผู้นั้นเป็น “ประธานกรรมการฯ” กิจการบริษัทเมื่อเห็นว่างานจะ “ประสบการขาดทุน” ก็เห็นหายเจียบไป ได้รับความภายหลังว่า นายธนาคารฯ ซึ่งเป็น “ประธานกรรมการฯ” นั้นเป็นคนไม่มีความรู้ ปลอมให้ “ผู้จัดการฯ” ถอนเงินไปใช้

จ่ายจนหมด ตัวเองเลย “ถูกเรียกไปเก็บ” ในสำนักงานใหญ่ ส่วนตัว “ผู้จัดการฯ” นั้นได้ข่าวว่าถูกลูกน้องโกงจนหมดตัว ถูกฟ้องล้มละลายและตายแล้ว นี่แหละคือผล “กฎแห่งกรรม” ตอนหลังได้มีการตั้ง “บริษัทป่าไม้จังหวัดฯ” ขึ้นใหม่อีก ขณะนี้ยังไม่ยุบเลิก ทั้งๆ ที่รัฐได้สั่งยกเลิก “สัมปทานป่าไม้” หมดทุกป่าแล้ว ได้ทราบว่าได้ถึงแม้ในขณะนี้ขายไม้เก่าหมดแล้ว ต้องขาดทุนทุกปี แต่ยังมีความหวัง “จะได้เงินคืน” เพราะยังมีเงินก้อนใหญ่ซึ่งคำประกันให้รัฐและยังอยู่ในธนาคารนั้น “มีดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นมากกว่าเงินที่คำประกันเดิมนั้น” ขณะนี้กำลังรอแก้ปัญหาอยู่ทุกบริษัทที่ตั้งขึ้น “เพื่อการทำไม้” ในภาคเหนือพร้อมๆ กันนี้

ก่อนที่ผมจะได้เรียนท่านถึงเรื่องนี้ “คณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือ” จะได้เข้าดำเนินการ “พัฒนาเมืองตาก” (ประมาณปี พ.ศ.2505) ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตากได้ทราบ “กรมการขนส่งทางบก” มีโครงการจะเสนอปลูกสร้าง “ศูนย์ที่ทำการขนส่ง” ของจังหวัดตาก แยกไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือตรงสี่แยกสายเอเชีย (รวม A1 และ A2) เข้าในงบประมาณของรัฐโดยตรง เนื่องจากจำเป็นรีบด่วนเพราะ “จังหวัดตาก” ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมจะเป็น “ศูนย์กลางรถยนต์ขนส่งในภาคเหนือ” แต่ยังไม่มีการจัดรถยนต์เลย (คณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือเริ่มดำเนินงานในปี พ.ศ.2506) “ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด” ได้ทราบว่าผมได้เคยไปพบ “จอมพล ถนอม กิตติขจร” แล้วในเรื่อง “น้ำมัน” (ผมจะได้เรียนเรื่องน้ำมันให้ท่านทราบต่อไป) ท่านอยากให้ผมไปชี้แจง “ความจำเป็นและเหตุผล” ในเรื่องนี้โดยละเอียด เพราะขณะนั้นจังหวัดต่างๆ ส่วนมากมักเป็นจังหวัดใหญ่ๆ ที่มีการค้าดีแล้ว มักปลูกสร้าง “ที่ทำการขนส่ง” ได้โดยให้ออกชนหาที่ดินที่อยู่ในที่เหมาะสมจัดสร้าง ยกให้แก่ทางราชการ โดยเอกชนนั้นได้ประโยชน์จากการปลูกตึกแถวรอบๆ บริเวณเป็นทำเลการค้าที่ดีแห่งใหม่ เพิ่มขึ้นโดยไม่ห่างไกลจากตัวเมืองมากนัก แต่ “เมืองตาก” ขณะนั้น ยังเพิ่งเริ่ม “พัฒนาภายในเขตเทศบาล” ตามที่ผมได้เรียนให้ท่านทราบมาแล้วเท่านั้น “ถนนพหลโยธิน” เพิ่งสร้างเสร็จไม่นานนัก ริมถนนพหลโยธินยังไม่มีบ้านเรือนร้านค้าของเอกชนเลย เพิ่งมี “โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดตาก” และ “ปั้มน้ำมันสามทหารของบริษัทตากฯ” ตั้งอยู่ใกล้ๆ กัน (ใกล้สี่แยกสายเอเชีย) เมื่อ พ.ศ.2504 นี้เอง การที่จะไปหาเอกชนมาปลูกสร้างแบบจังหวัดอื่นๆ คงได้ยากไม่มีใครทำแน่ แต่ที่ดินของรัฐมีอยู่มาก

ผมจึงไปพบ “จอมพลถนอมฯ” ที่บ้านเป็นครั้งที่ 3 (ครั้ง 1-2 เรื่องน้ำมัน) ท่านได้ทราบรายละเอียดจากผมแล้ว เห็นชอบด้วย รับคำว่าจะช่วยเดินเรื่องให้ ได้ทราบในภายหลังว่าเรื่องเดิมนั้น “กรมการขนส่งทางบก” ได้ขออนุมัติไปเป็น “ที่ทำการขนส่งชั้น 2” ท่านให้เปลี่ยนเป็น “ชั้น 1” ส่วนที่ดินนั้นเป็นที่ดินลูกจ้างป็น หิน ต้องใช้เครื่องจักรจัดทำ ท่านจึงขอให้ “กรมทางฯ” ช่วยไถทำให้เป็นพิเศษ งานนี้จึงสำเร็จลงได้ในงบประมาณปีนั้นเอง

งาน “พัฒนาภาคเหนือ” ส่วนที่ “พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร” กับคณะ ดำเนินการจัดวางแผนและดำเนินการใน 15 จังหวัดภาคเหนือโดยมี “จังหวัดตาก” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพราะเป็นเมืองที่ “ด้อยพัฒนา” กว่าเมืองอื่นๆ ทั้งๆ ที่มีอาณาเขตใหญ่โตขนาด “เชียงใหม่” และยาวเหยียดจาก “แม่ฮ่องสอน” จดใต้ที่ “กาญจนบุรี” ด้านตะวันออกจด “พม่า” ตลอดแนว

“คณะกรรมการฯ” ชุดนี้มีลูกโถมมา 2 ท่านคือ “พ.ต.อ. กิตติ เสรีบุตร ธ.บ.” และ “พ.อ. อุดม ทวีวัฒน์” (ตมธก. รุ่น 2) เข้าทำงานในปี พ.ศ.2506-สิ้นปี 2509 จังหวัดตาก ซึ่งจัดตั้งเป็น “ศูนย์พัฒนาฯ” นั้นได้รับงบประมาณพิเศษมาในครั้งนี้ ล้านเศษ เพื่อใช้ในงาน “พัฒนาเมืองตากให้เป็นศูนย์พัฒนาภาคเหนือ” โดยใช้ที่ดินตรง “สี่แยกสายเอเชีย A1 รวม A2” ซึ่งทาง “คณะกรรมการจังหวัดตาก” ร่วมกับ “สภาจังหวัดตาก” คือ “ท่านข้าหลวงจังหวัดตาก” (ตำแหน่งในขณะนั้น) กับผม ซึ่งในขณะนั้นเป็น “ประธานสภาจังหวัด” ได้ทราบถึงแผนการ “พัฒนาเมืองตาก” ได้พิจารณาเห็นว่า “ที่ดินของราชการทหาร” ซึ่งรับจองไว้แต่เดิม นานมาแล้วก่อน การจัดสร้าง “ถนนพหลโยธิน” และ “ถนนจรดวิถีถ่อง” เป็นรูปยาวรูปสามเหลี่ยม ปกคลุมถนนทั้ง 2 นั้น มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ ทางราชการทหารยังไม่ได้ใช้อะไร ส่วนด้านทางทิศตะวันออกของกรมทหารนั้นยังเป็นที่ร้างว่างเปล่าอีกมาก ซึ่งทาง ราชการทหารจะใช้ประโยชน์ได้ดีกว่า จึงตกลงขอแลก “ที่ดินส่วนที่ยื่นข้ามถนนทั้ง 2 จำนวนประมาณ 100 ไร่ กับที่ดินในป่าด่าบลน้ำริมจำนวน 1,000 ไร่ให้ทาง ราชการทหาร” (ผมไม่ทราบว่าทางราชการได้จัดทำเอกสารไว้ประการใดบ้าง) ผมได้ทราบว่าทางราชการทั้ง 2 ฝ่าย ได้ใช้ที่ดินที่แลกกันนั้น ไปใช้ในราชการฝ่าย ตนแล้ว คือ “ฝ่ายทหาร” ได้ใช้ที่ดินตรง “สี่แยกสายเอเชีย” นั้นตรงมุมทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือมุมเดียว ส่วนอีก 3 มุมเป็นของ “ฝ่ายพลเรือน”

งบประมาณจังหวัดตากประมาณ 99 ล้านบาท ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองตาก มีรายการสำคัญๆ อยู่หลายรายการ แต่มีรายการพิเศษที่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายสูงตามลำดับ 3 ประการคือ

1) โครงการขุดลอกแม่น้ำและทำคันริมแม่น้ำปิง ประมาณ 49 ล้านบาท เนื่องจากที่ดินกลางตลาดในเขตเทศบาล และฝั่งตรงกันข้ามถูกน้ำเซาะใช้ประโยชน์ไม่ได้จึงใช้วิธีขุดทรายขึ้นถมทั้ง 2 ฝั่งให้ที่ดินทำผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ (เป็นตัวอย่างให้นครสวรรค์และกำแพงเพชรทำตามได้ประโยชน์หมด)

2) สร้างศูนย์พัฒนาภาคเหนือ โดยใช้งบประมาณประมาณ 24 ล้านบาท โดยรวมศาลากลางจังหวัด และหน่วยราชการต่างๆ มาไว้ที่นี้เป็นส่วนใหญ่ ยุบสำนักงานเทศบาลซึ่งได้สร้างไว้ในที่ดินแปลงนี้ด้วย ไปสร้างโรงเรียนเทศบาลฯ แล้วยกศาลากลางจังหวัดเดิมให้เทศบาลฯ ใช้แทน ฯลฯ

3) สร้างกิจการประปาเริ่มในเขตเทศบาลตากก่อน งบประมาณประมาณ 8 ล้านบาท เนื่องจากสภาพท้องถิ่นที่มีความยาวมากกว่าความกว้าง จึงต้องวางท่อใหญ่ๆ ในระยะไกลๆ เปลืองค่าใช้จ่ายมากต้องลงทุนทำโครงการขั้นแรกไว้ในระยะ 20 ปี

“งบประมาณจังหวัดตาก” ของ “คณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือ” จำนวนนี้เป็นเพียงขั้นแรก ที่ได้ทำสำเร็จในระยะปี 2506-เดือนธันวาคม 2509 เท่านั้น ตามรายงานเรื่อง “ผลบางประการของคณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือในพิธีเปิดศูนย์ราชการจังหวัดตาก 12 มีนาคม 2510” มียอดรวมของการพัฒนา รวม 15 จังหวัดในช่วงระยะนี้รวม 180,299,080 บาท และยังมียอดที่จะทำต่อในปี 2510 อีก 9 จังหวัด รวม 16,478,738 บาท ซึ่งในยอดหลังนี้ยังมียอด “งบประมาณจังหวัดตาก” อีกประมาณ 7 ล้านบาท

มีคำชี้แจงของ “คณะกรรมการพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการก่อสร้างสถานที่ราชการและอื่นตามผังเมืองตากใหม่” ซึ่ง “พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร” เป็นประธานฯ ว่า ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า “จังหวัดตาก” ตั้งอยู่ในทำเลอันเหมาะสมที่จะเป็น “ศูนย์กลางของการพัฒนาภาคเหนือ” จึงจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาในด้านต่างๆ ทุกด้าน อาคารสถานที่ราชการที่จะเปิดในวันนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ซึ่งจะได้พัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป เพื่อบรรลุเป้าหมายอันสำคัญ

คือ ก่อให้เกิดความมั่นคงในทุกวิถีทางภายในชาติ และเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะหยุดยั้งการรุกรานของศัตรูได้

ในระยะต่อมาทางราชการได้ดำเนินการ “พัฒนาภาคเหนือ” ไปมากมาย โดยเฉพาะ ถนนสายหลัก ภาคเหนือคือ “ถนนพหลโยธิน” ตั้งแต่กรุงเทพ-เชียงราย ได้ถูกสร้างขยายให้ใหญ่กว้างขึ้น 4 เลน เป็นอย่างน้อย ขณะนี้ได้ทราบว่าได้กำแพงเพชรเสร็จเรียบร้อยแล้ว กำลังทำจากตาก-ลำปาง เกือบเสร็จแล้ว โดยเฉพาะตอนหน้าเมืองตาก ตั้งแต่สะพานกิตติขจร (ขณะนี้กำลังทำสะพานคู่ขนาน) ผ่านหน้าเมืองตากกำลัง ขยายเป็นกว้าง 8 เลน มีทางเท้าและสะพานข้ามยาวประมาณ 3 กิโลเมตร เกือบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่วนทางด้านตะวันตกที่อำเภอแม่สอดก็ได้ “พัฒนา” พร้อมๆ กับก้าวหน้าไปได้เป็นอย่างมาก ทั้งด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ทางราชการได้สร้าง “สะพานมิตรภาพไทย-พม่า” เปิดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 หน่วยราชการใหม่ๆ ได้ปลูกสร้างขึ้นเต็มศูนย์ และได้สร้าง “นอกศูนย์” ขึ้นอีกหลายแห่ง เพราะมีหน่วยงานต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก ส่วนหน่วยงานๆ ที่มีอยู่เดิมนั้นก็มีจำนวนพนักงานเพิ่มมากขึ้น “ศาลากลางจังหวัดฯ” ที่จัดสร้างไว้เดิมเมื่อ พ.ศ.2542 นี้เอง (ได้จัดสร้างขึ้นที่ด้านหลังของศาลากลางหลังเดิม) คงจะทำพิธีเปิดได้ในปี พ.ศ.2543 นี้แน่นอน นับว่าเป็น “ความก้าวหน้า” ของเมืองตากเป็นอย่างดี ระยะเวลาหลังๆ นี้มีทั้ง “เรื่องดีที่สุด” กับ “เรื่องร้ายที่สุด” เกิดขึ้นในเมืองนี้มากมาย ระยะเวลาหลังๆ นี้ ผมไม่ได้เกี่ยวข้องกับ “การเมือง” ระดับไหนเลย เพราะงาน “บริษัทจังหวัด” ผมเริ่มมีหลายอย่างพุ่งขึ้นสูงสุด จากทุนเพียง 5 หมื่นบาทมาเป็นทุน 2 แสนเศษ แต่ต้องใช้ทุนหมุนเวียนสูงถึงเดือนละ 10 กว่าล้านบาททุกเดือน จนเกิดมี “อุบัติเหตุ” จำต้องเลิก “ค่าน้ำมัน” และสินค้าที่ต้องช่วย “การค้า” ของทางราชการตามความจำเป็นนั้น ทั้งนี้เพราะการค้าขณะนั้นมีกำไรน้อยมาก ไม่คุ้มค่าดอกเบี้ยยธนาคารซึ่งพุ่งขึ้นสูงมาก จึงขายที่ดินใช้หนี้ธนาคารมอบให้เอกชนที่มีเงินสดมากถือหุ้นใหญ่ ดำเนินงานต่อถอนตัวออก แต่คิดในแง่ดีก็นับว่าเป็น “เคราะห์ดี” ของ “บริษัทจังหวัด” และของผมเองที่ “ชิงถอนตัว” ได้ก่อนยุค I.M.F. นี้ก็คงเป็นเพราะ “เดชะบารมีของ ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นผู้นำเป็นแนว เพราะผมลองคิดทบทวนดูแล้ว ผมตัดสินใจเลิกค่าน้ำมันเป็นกรณีแรกเมื่อปี 2526 ซึ่งเป็นปีที่ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” สิ้นบุญนั่นเอง แล้ว

ผมจะได้แยกเรื่อง “สินค้าสำคัญๆ” ที่ผมได้เป็น “พ่อค้าจำเป็น” ช่วยทางราชการ ได้ผลดีมากนั้นว่า ได้ “เผชิญโชค” อย่างทูลกระทูไม่มีแบบแผนต้องใช้ “กลยุทธ์” แก้ไขประการใดโดยเอา “ปรัปกรณ์” มาเป็น “มิตร” ในการค้าได้ และก็มีบางครั้งก็ “เสียเหลี่ยม” พ่อค้าต่างตัวมือเก่าเขาไปบ้างก็มีเหมือนกัน ผมจะได้เรียนให้ ท่านทราบในบางกรณีต่อไป

งาน “ลูกเสือ” ซึ่งคณะรัฐบาลได้เล็งเห็นเป็นงานสำคัญสำหรับเด็กมาก ได้เริ่มฟื้นฟูขึ้นใหม่ได้เชิญให้ท่านผู้ว่าฯ ขณะนั้นคือ ร.ต.ท.ระดม มหาศรานนท์ ร.ม.,ร.บ. รุ่นเดียวกับผม และประธานสภาจังหวัด (คือผม) เข้าไปอบรมหลักสูตร วุฒิบัตย์ ที่ค่ายลูกเสือแห่งชาติ “วชิราวุธ” ที่ชลบุรี ได้รับวุฒิ S.W.B. มาด้วยกัน และได้้นำมาร่วมกับท่านศึกษาธิการจังหวัด เร่งสร้างค่ายลูกเสือประจำจังหวัดให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (โดยตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน แต่งตั้งไม่ให้ส่วยงาม โดยตัดเท่าที่ จำเป็นเท่านั้น) เนื่องจากสภาพพื้นดินที่นี้ปูนหินแข็งมาก ขณะนั้นรถแทรกเตอร์ ตัดหินหายาก ผมโชคดีที่เป็นเพื่อนกับ “นายช่างคนไทย (คุณประสงค์ พัฒนศาสตร์)” ซึ่งเป็นผู้ช่วยของนายช่างออสเตรเลียซึ่งมาคุมการก่อสร้างทางสายแม่สอดอยู่ใน ขณะนั้น เปิดโอกาสให้ผมไปคุยกับเขาถึงกิจการลูกเสือ โชคดีที่เขาเคยเป็นลูกเสือ และเต็มใจช่วยนำแทรกเตอร์ เข้าช่วยตัดหินให้ จึงทำให้ค่ายสำเร็จด้วยดีได้ และ ผมได้เป็นสมาชิกสภาจังหวัดอยู่ 4 สมัย (ทั้งประเภท 2 และ 1) ได้เป็นประธานอยู่ 3 สมัย ได้ช่วยกิจการจังหวัดตากได้มากพอสมควร

ผลงานด้านรัฐศาสตร์ซึ่งผมได้มีโอกาสปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ จากความรู้ และบารมีของชาวโคมซึ่งนำโดยท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ นี้ทำให้ผมได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ถึง 3 เหรียญ (ซึ่งขณะนั้นเอกชนได้รับยากมาก) เหรียญ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (2508) “ลูกเสือสดุดี” (2512) 2 เหรียญนี้เป็นเอกชนคนแรกในจังหวัดตาก และเหรียญ “กาชาดสรรเสริญ” (2523) ครั้ง หลังเป็น “เกียรติบัตรของในหลวง ร.9 “พ่อตัวอย่างแห่งชาติ” พ.ศ.2539 เป็นปีที่ ฉลองครบรอบ 50 ปี เถลิงราชย์ และ 50 ปี “เสรีไทย” รู้สึกเป็นพระมหา กรุณาธิคุณอย่างสุดซึ้ง

บท 16

การค้าสินค้าไทย “เบียร์โซดาตราสิงห์” บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด

ตอน 1 ชาย “เบียร์ โซดาตราสิงห์” แบ่งกับโซดาอีห่ออื่น

ในระยะประมาณปี 2495 ซึ่งผมได้เริ่มขาย “สุราแม่โขง” นั้น ผมได้ทราบ ว่า ในจังหวัดเล็กๆ นั้น ทั้ง “เบียร์” และ “โซดา” ยังไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้านมากนัก เพราะจังหวัดที่ห่างไกลนี้ค่าขนส่งแพงมาก เรื่อง “เบียร์” นั้นผมจำไม่ได้เสียแล้วว่าขวดละเท่าไร แต่คิดว่าคงไม่ต่ำกว่าขวดละ 10 บาท (ดื่มคนเดียวไม่อ้ม) แต่ “กระแช่” (ซึ่งเขาว่าดื่มได้ตีพอยๆ กัน) ไหละเพียง 4-5 บาท ดื่มได้ตั้งหลายคนเมื่อเริ่ม “แม่โขง” มาจนถึงระยะที่ผมเริ่มขายมี “โซดา” อยู่ 2 ยี่ห้อคือ “มังกร” จากพิษณุโลก และ “หัวใจ” จากนครสวรรค์ ซึ่งมีตลาดใหญ่อยู่ใน 2 จังหวัดนั้น และส่งไปขายอีกหลายจังหวัด รวมทั้งจังหวัดตากด้วย “ชาวต่างด้าว” นั้นเขาช่วยพวกเดียวกันอยู่แล้ว เขาจึงช่วย “โรงโซดาใหญ่” ในพิษณุโลกและนครสวรรค์ก่อนเพราะ “คนไทยเรา” ในขณะนั้น “มักนิยมของต่างประเทศ” มากกว่า “ของไทยทำ” เพราะนึกว่า “โซดาอะไรก็เหมือนๆ กัน” จึงนับว่าเป็นโชคดีของผมที่ “ยังมีหวัง” ที่จะ “เป็นเอเย่นเบียร์โซดาตราสิงห์” ในจังหวัดนี้

“บริษัทจังหวัด” ที่ยังไม่ถูกยุบเลิกขณะนั้นมียู่ 22 บริษัท ในภาคเหนือมีอยู่เพียง 3 บริษัท คือ ลำปาง อุดรดิตถ์ และตาก ผมมีเพื่อนรุ่นเดียวกันเพียงคนเดียวคือ “บุญเที่ยง พาณิชยพันธ์” (บริษัทลำปาง จากบัญชี ม.ร.ก.) จังหวัดอื่นๆ ส่วนมากเป็นรุ่นอาวุโสรุ่นแรกทั้งนั้น ซึ่งส่วนมากอยู่ในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งต่อมาผมได้สนิทสนมกับรุ่นพี่คนหนึ่งซึ่งอายุน้อยกว่าคนอื่น (แต่แก่กว่าผมราว 10 กว่าปี) ชื่อ “ทอง บุญยสานุ” (ผู้จัดการบริษัทตรังฯ) มีเพื่อนคู่หูอยู่คนหนึ่งคือ “คุณชู สारณ” (ผู้จัดการบริษัทภูเก็ต) เป็น ร.บ. รุ่นใกล้ๆ กับผม ยังไม่มีครอบครัว

เช่นเดียวกัน แต่สูงอายุเท่าๆ กับคุณทองฯ พวกเรายกให้คุณทองฯ เป็น “ผู้นำคณะ” แล้วยังมีคนสำนักงานกลาง อีก 2 คน คือ “คุณวิม อธิธิกุล” และ “คุณเสรี จิลวาลา” (ลูกโตมทั้งคู่ ซึ่งตอนหลังได้ออนไปอยู่โรงงานยาสูบได้เป็น “ชั้นยอด” ทั้งคู่ ซึ่งผมได้เล่าไว้ในเรื่อง “โรงงานยาสูบ กระบวนการคลัง” แล้ว) ขณะนั้น “พวกเรา 3 บริษัทฯ” ต้องมาพบกันทุกเดือนโดยมีอีก 2 คนมาร่วมด้วยที่โรงแรมซึ่งคุณทองฯ พักเพื่อ “ปรึกษาหารือกัน ติดต่อเรื่องการทำงานต่างๆ กินข้าว และพักผ่อนอารมณ์”

ผมนำเรื่องต้องการเป็นเอเยนต์ “เบียร์โซดาตราสิงห์” ไปปรึกษาคุณทองฯ เพราะขณะนั้นจังหวัดตรัง เป็นเอเยนต์แล้ว (เพราะคุณทองฯ เป็นเพื่อนกับ “คุณวิทย์ ภิรมย์ภักดี” ผู้จัดการบริษัทบุญรอดฯ ในระยะนั้น คุณทองฯ แจ้งให้พวกเราทราบว่า ดูเหมือนบริษัทฯ นี้เขาจะไวใจพวก “คนจีน” มากกว่า “คนไทย” เพราะเขาคล่องกว่าเรา แต่ผมยังมีหวังเพราะเขายังไม่มีเอเยนต์ในจังหวัดตาก คุณทองฯ แนะนำให้ผมขอให้ “ผู้ใหญ่” ของพวกเราคือ “อธิบดีกรมการค้าภายใน” ติดต่อให้เขาจะเกรงใจบ้าง อธิบดีฯ ขณะนั้นคือ “คุณชุบ ศาลยาชีวิน” (อดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475) ท่านอธิบดีฯ เห็นชอบจึงทำหนังสือมอบให้ผมถือไปติดต่อเองซึ่งเป็นผลสำเร็จผมจึงเริ่มดำเนินการค้ากับ “บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

เริ่มขายครั้งแรกประมาณปี 2495 ถนนพหลโยธินยังใช้ไม่ได้ ต้องบรรทุกมาทางรถไฟ บรรจุตู้รถไฟได้ทั้งเบียร์ 200 โหล และโซดา 200 ลัง ในขณะนั้นมีน้ำหวานสีแดงสีเขียวด้วย ได้ทราบว่าขายได้น้อย ผมเลยสั่งมาขายไว้บ้าง มุ่งจะขายแต่โซดาและเบียร์เป็นส่วนใหญ่ ในระยะนั้นโรงงานยังจ่อเอาใจคนขายมาก มีการชดเชยค่าขาดตกเสียหายให้ถึง 1% (ในระยะหลังพอขายดีก็ยกเลิกส่วนลดนี้)

ขณะที่ตากมีร้านขายส่งโซดาและน้ำหวานร้านเดียวเขาขายส่งโซดาทั้ง “ตรามังกร” และ “ตราหัวใจ” ในราคาเดียวกัน คือ ส่งให้ร้านปลีกในราคาโหลละ 12 บาท ให้ขายปลีกขวดละ 1.50 บาท ส่วนทางอำเภอแม่สอดคนส่งในขณะนั้นแพงมาก ผมจำไม่ได้ว่าเขาส่งราคาเท่าไร แต่ให้ขายปลีกขวดละ 2.50 บาท จึงมีผู้ตั้งโรงงานผลิตโซดาน้ำหวานขึ้น ให้ขายปลีกโซดาขวดละ 1.50 บาท (เท่าในเมือง) แต่มีคุณภาพไม่ดีเท่าไรนัก ส่วนมากคือ “แม่โขง” จึงใช้โซดาต่างจังหวัด 2 ตรานั้น

ครั้งแรกผมเห็นว่าราคาขายส่งโชดา 2 ตรา นั้น ผมยังพอมีกำไรอยู่ แต่
น้อยมาก จึงลองทดลองขายตามราคาเดิมของเขาไปพลางก่อน เพื่อร้านค้าปลีกจะ
ได้ขายในราคาปลีกเท่าๆ กัน ตอนนั้นทั้งผู้บริโภคนและผมยังไม่รู้ว่าโชดาของใคร มี
คุณภาพเป็นอย่างไร ต่างนึกว่ามีคุณภาพพอๆ กัน ผมก็ไม่แน่ใจจึงโฆษณาได้แต่
เพียงให้ “นิยมสินค้าไทย” แต่อย่างเดียวนั่น ทางร้านเก่าเห็นว่า “โชดาสิงห์”
ซักรมีคนที่ดื่มมากขึ้น เขาก็ลดราคาขายส่งทันทีในราคาโหลละ 10 บาท เพื่อเอาใจ
ร้านค้าปลีก ให้ขายโชดาของเขา ซึ่งมีกำไรมากกว่า และ “เป็นชาวต่างดาว”
ด้วยกัน

ผมขาย “โชดาสิงห์” ไปได้สักระยะหนึ่งแล้วจึงรู้จากคอกนักดื่ม “สุราแม่
โขง” ว่าผสม “โชดาสิงห์” ได้ถูกกันดี “นุ่มคอ” ดื่กว่าโชดาอื่นมาก ทำให้ผม
มั่นใจมาก และทราบนิสัยใจคอ “คนไทย” ดีว่า ส่วนมากเชื่อว่า “ของแพงต้องดี
กว่าของราคาถูก” แล้วของๆ เราดีอยู่แล้ว ผมจึงเปลี่ยน “กลยุทธ์ในการค้า” เสีย
ใหม่ แทนที่ผมจะลดราคาตามเขา ผมกลับ “ขึ้นราคา” ขายส่ง “โชดาสิงห์” ใน
ราคาโหลละ 15 บาท ให้ขายปลีกขวดละ 2 บาท ส่วน “สุราแม่โขง” นั้นเดิมผม
ขายส่งในราคา (ขวดใหญ่) ขวดละ 15.50 บาท (ให้ขายปลีกในราคาควบคุม 17
บาททั่วประเทศ) เรื่องนี้จึงทำให้ “โชดาสิงห์” ขายเพิ่มขึ้นได้มาก ทั้งโดยจาก
“ผู้บริโภคนเรียกร้อง” และจาก “ร้านขายปลีกที่ได้กำไรเพิ่มขึ้น”

ทางด้านอำเภอแม่สอดและอำเภออื่นๆ ผมก็ใช้วิธีเดียวกันนี้ ทำให้
โรงงานโชดาที่อำเภอแม่สอดต้องล้มเลิกไป และไม่มีผู้ใดนำโชดาเยื่ออื่นมาขายใน
เมืองตากอีก เมื่อผมเห็นว่า “บริษัทจังหวัด” ตั้งหลักในเรื่องนี้ได้แล้ว ผมก็ยกเลิก
การ “ขายโชดาแพง” อันเป็น “กลยุทธ์การค้า” ตามแผนนั้น กลับมาขาย “สินค้า
ไทยราคาถูก” ตามนโยบายการค้าของ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้นต่อไป จน
ได้เพิ่มปริมาณขึ้นถึงหลายพันลังต่อเดือน ทั้งนี้ทำให้ “พ่อค้าต่างดาว” ผู้นั้นโกรธ
ผมมากและได้ “เป็นผู้แข่งขันและกลั่นแกล้ง” ผมและ “บริษัทจังหวัด” เป็นอย่าง
มากอีกหลายประการ ซึ่งผมจะได้เรียนท่านต่อไป

เรื่อง “เบียร์ไทยตราสิงห์” นั้น เป็นโชคดีของผมที่ได้ริเริ่มก่อนที่ “พ่อค้า
ต่างดาว” ไม่ได้เริ่มขึ้นก่อน เพราะฉะนั้นข้าราชการมีไม่มากนัก ชาวบ้านก็มักนิยม
ดื่มแต่ “สุราขาว” และ “กระแช่” เสียมากกว่า ผมเข้าหาข้าราชการชั้น “หัวหน้า

ส่วน” และ “ประจำแผนก” ซึ่งขณะนั้นเป็นแฟน “แม่โขง” ซึ่งเป็น “ของดีราคาถูก” ไปหมด โดยไม่เหลียวแล “สุราโรงต้มกลั่น” อยู่แล้ว มานิยม “เบียร์ไทยแช่เย็นๆ” บ้าง ได้ผลดีขึ้นมากตามลำดับไปจนชั้นราชการผู้น้อยไปทั้งหมดด้วย ส่วน “พ่อค้าคหบดี” นั้นไม่ต้องพูดถึงว่าจะนิยมเพียงใด เพราะเขาทราบดีมาจากจังหวัดอื่นอยู่แล้ว ไม่ถูกหลอกจาก “พ่อค้าต่างดาว” อย่างมากดังที่ได้เรียนท่านมาแล้วนั้น ส่วน “น้ำหวานตราสิงห์” นั้นในระยะแรกๆ ยังไม่มีน้ำหวานอัดลมของต่างประเทศ เช่น โคคาโคล่า, เป็ปซี่, เซเวนอัพ ฯลฯ ก็พอขายได้ แต่พอพวกเหล่านั้นมาผลิตในไทย แพร่หลายมากขึ้น ทางโรงงานจึงเลิกผลิตน้ำหวานนั้นเสีย

เรื่องการจำหน่าย “เบียร์, โซดาตราสิงห์” นั้น ในระยะแรกทางด้านทิศตะวันตก มี “อำเภอแม่สอด” เป็นอำเภอใหญ่อยู่อำเภอเดียว นอกนั้นยังเป็น “กิ่งอำเภอ” อยู่ 3 กิ่ง ผมจึงจะตั้งให้ร้านค้าเก่าแก่ที่ใหญ่ที่สุดในการขายส่ง เขาเรียกกันว่า “บ้านใหญ่” เป็นร้านขายส่ง “สุราแม่โขง” ของผมอยู่แล้ว เป็นร้านขายส่งเบียร์โซดาอีก แต่ “เก่าแก่ใหญ่” ถึงแก่กรรมไปแล้ว มีแต่ลูกหลานไม่ชอบขายปลีกโซดาซึ่งเป็น “สินค้าเบ็ดเตล็ด” ผมจึงต้องให้ร้าน “ตั้งคิมเชียง” ซึ่งเป็นร้านขายส่งน้ำหวานอยู่เก่าเป็นผู้ขายส่ง “เบียร์โซดาตราสิงห์” ของผมและให้ตั้งร้านขายส่งให้อีก 3 กิ่งอำเภอ (ซึ่งตอนหลังได้ยกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอ” ทุกกิ่ง) ร้านนี้ได้ช่วยผมเป็นอย่างดีมาก และภายหลังได้กลายเป็นห้างใหญ่ที่สุดในอำเภอแม่สอด (และได้ช่วย “บริษัทจังหวัด” ในภายหลังได้เป็นอย่างดีมาก) ส่วนทางฝั่งตะวันออกนั้นมี 3 อำเภอๆ นอกเมือง 2 อำเภอ ผมได้ตั้ง “คนไทย” เป็นตัวแทนขายทั้ง 2 อำเภอ ส่วนในอำเภอเมืองมีร้านขายส่งน้ำหวานอยู่เดิมและบางร้านมีสุรายี่ห้ออื่นขายอยู่บ้าง (ในระยะแรกนั้นยังไม่มีเบียร์ยี่ห้ออื่น) ได้มาขอผมช่วยขายส่งเบียร์โซดาในเมืองและขอซื้อ “สุราแม่โขง” ไปขายปลีกให้ผู้บริโภคบ้าง (เพราะ “แม่โขง” มีกำไรน้อยมาก และต้องขายในราคาควบคุม) ผมก็ได้ตั้งไป 3 ร้าน (รวมทั้งร้านคู่แข่งชั้นเดิมของผมนั้นด้วย) เพราะเห็นว่าเขาจะช่วยผมได้เมื่อ “บริษัทจังหวัด” ตอนปิดจำหน่าย (เพราะบริษัทหยุดวันหยุดราชการ และวันธรรมดาก็มีระยะเวลาทำงานมากกว่าทางราชการ 1 ชั่วโมงเท่านั้น) ซึ่งระยะต่อมามี “น้ำดื่มตราสิงห์” เพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ทำให้การจำหน่ายได้ดีขึ้นมาก “หลายสิบเท่าตัว” จากวันเริ่มต้นจำหน่าย

เรื่อง “การเงิน” ในขณะนั้นต้องใช้ “เงินสด” หมุนเวียนแต่ผมก็ไม่เดือดร้อนอะไรเพราะทั้ง “สุราแม่โขง” ซึ่ง “บริษัทจังหวัด” ทุกแห่งยึดมันขาย “ในราคาควบคุมขวดละ 17 บาท” ทำให้ยอดขายพุ่งขึ้นตั้ง “หลายสิบเท่าตัว” เช่นเดียวกันทั้ง 3 อย่าง เพราะทางธนาคารในขณะนั้นยังใช้ “หลงจู๊” เป็นผู้ค้ำประกัน (ไม่ใช่หลักทรัพย์ค้ำประกันเหมือนปัจจุบัน) สำหรับเรื่อง “ยาสูบ” ได้ช่วยให้เครดิต “บริษัทจังหวัด” ไว้ 1 แสนบาท ขณะนั้นยังพอให้หมุนเวียน ยังไม่เดือดร้อนประการใด

ตอน 2 “ด้วยเดชะบารมีฯ” เอื้อมไปปราบ “โซดาต่างดาว” ในถิ่นกำเนิด ทั้ง 2 จังหวัด

เดิมผมไม่เคยคิดเลยว่าการขาย “โซดาตราสิงห์” ของผมนี้จะมีอิทธิพล แม้ไปถึงถิ่นกำเนิด “โซดาตรามังกร” ในพิษณุโลก และ “โซดาตราหัวใจแดง” ในนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่มากในภาคนี้ได้เรื่องนี้ผมคิดว่าถึงแม้ในปัจจุบันนี้ “บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด” ซึ่งเป็นเจ้าของ “โซดาตราสิงห์” ก็ยังไม่รู้ว่าที่ทำให้ 2 โรงงานโซดาใหญ่นั้นต้องหยุดเลิกลงไปอย่างรวดเร็วภายในไม่กี่ปีหลังจากที่ “บริษัทตากฯ” ได้เป็นเอเยนต์ที่ตากนั้นเป็นเพราะเหตุใดเขาคงเข้าใจคงเป็นเพราะ “ฝีมือ” ของพนักงานของเขาแน่นอน เพราะผมไม่เคยเปิดเผยในเรื่องนี้กับโรงงานเลย ผมเชื่อว่าเรื่องนี้เพราะ “เดชะบารมีของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เจ้าของโครงการ “บริษัทจังหวัด” มากกว่า

เรื่องมีอยู่ว่า ขณะที่ผมเริ่มขาย “ตราสิงห์” ในประมาณปี 2495 นั้น ทางสายพิษณุโลก-ตาก เพิ่งจะเสร็จเรียบร้อย ส่วนทางสายนครสวรรค์-ตาก นั้น เพิ่งจะเสร็จ รถยนต์วิ่งได้หลังจากนั้นถึง 2-3 ปี การคมนาคมของชาวจังหวัดตากกับชาวจังหวัดอื่นจึงมีความสะดวกในการไปเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกันและกันในภาคเดียวกันนี้สามารถไป-กลับในวันเดียวกันได้ ไม่เหมือนสมัยก่อนๆ เช่น นครสวรรค์-ตากนี้เมื่อยังไม่มีทางรถยนต์ จะต้องขึ้นรถไฟไปลงที่พิษณุโลก (หรือก่อนนั้นต้องผ่านชุมทางบ้านดาราไปลงสวรรคโลก) แล้วขึ้นรถยนต์ต่อไปตากอีก 1 วันเช่นนี้

โดยปกติข้าราชการที่ไปรับราชการยังจังหวัดต่างๆ นั้น “ชั้นผู้ใหญ่” มักจะต้องถูกส่งไปจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทั้งสิ้น ศูนย์ที่รวมของจังหวัดก็คือ “สโมสรม” ซึ่งมีทั้งบิลเลียด หมากรุก และกีฬาเทนนิส แบดมินตัน ฯลฯ ขณะนั้นสนาม

เทนนิสอยู่ที่หลังศาลากลางเก่า และสนามเบตมินตัน อยู่ที่หลังศาลจังหวัดซึ่งตั้งอยู่
คู่กัน สโมสรตั้งอยู่ข้างหลังศาล (บ้านรองผู้ว่าราชการฯ ปัจจุบัน) สนาม
เบตมินตันตั้งอยู่ตรงนั้นได้ไม่นาน ต้องเลิกไป เพราะทนมแรงไม่ได้ ผมเลยต้อง
เลิกเล่น ผมไม่ยอมหัดบิลเลียด เพราะเห็นเสียเวลามากไม่ได้ประโยชน์อันใด เมื่อ
เป็นแต่ “บริดจ์” ก็ได้ไปเล่นแต่ในวันหยุดที่บ้านใดบ้านหนึ่งใน “3 ท่านพี่ใหญ่” ที่
ผมได้เรียนให้ท่านทราบแล้วนั้น เพราะวันธรรมดาท่านลงเล่นเทนนิส ผมเลยต้อง
มาเป็น “อาจารย์พิเศษ” ตามที่คนอื่นเขาเรียก หัดให้คนอื่นเขาเล่นพอเล่นได้
บ้าง แต่ไม่สู้จะดีนัก (เพราะเล่นอยู่ในวงสุราชาวสโมสرخ) นอกจากบางคนที่เคย
อยู่แม่สอด (เพราะชาวแม่สอดไม่รู้จะไปไหน มีเล่นกันทุกวัน ผมจึงไปคุ้นเคยกับ
ชาวแม่สอดเป็นอย่างดีด้วย) แต่ถ้าเขาเล่นบิลเลียดดีมีสุรากันมาก ผมก็มาตั้งวง
“บริดจ์” อยู่ข้างสนาม เพราะมีพวกครูหนุ่มสาวเป็นนักกีฬาอยู่มากเหมือนกัน ผม
จึงคุ้นเคยกับข้าราชการส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด เรื่อง “การเล่นกีฬาของชาวสโมสร
ข้าราชการฯ” นี้แหละเป็นต้นเหตุตามหัวข้อนี้

ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้น “รุ่นเก่า” ชักจะหมดๆ ไป มักจะมีแต่
“รุ่นใหม่” ซึ่งยังมี “ไฟแรง” ถ้าไม่ใช่ “จุฬาลงกรณ์” ก็ “ธรรมศาสตร์” เท่านั้น
ซึ่งส่วนมากมักเป็น “ชาวธรรมศาสตร์” เสียมากกว่า ทั้งผู้ว่าราชการฯ ผู้พิพากษา
นายอำเภอ ฯลฯ เมืองตากเป็น “เมืองปิด” มานานแล้ว ชาวเมืองอื่นเขาอยากมา
เที่ยวเยี่ยมเยือนเป็นหมู่คณะในนาม “สโมสรข้าราชการ” โดยเล่นกีฬา กินข้าว
ร่วมคุยกัน ฯลฯ มี “สโมสรข้าราชการ” จังหวัดต่างๆ ทอยยกกันเข้ามาเยี่ยม และ
“สโมสรตากฯ” เราก็กออกไปเยี่ยมเขาตอบแทนบ้างเหมือนกัน ผมลืมไปแล้วว่า
“พิษณุโลก” หรือ “นครสวรรค์” ใครถามผมก่อนว่า ทำไมเมืองนี้จึงมีแต่ “โชดา
สิงห์” ไม่มีโชดาอื่นเขาไม่ส่งมาหรือ ผมจึงเล่าเรื่องเดิมให้ฟัง ท่านเจ้าของเมืองนั้นๆ
จึงเล่าให้ผมฟังว่า ความจริงเมืองเขามีเอเยนต์ “เบียร์โชดาสิงห์” เหมือนกัน เขา
ส่งแต่ “เบียร์สิงห์” ให้ร้านขายปลีก ใครอยากใช้ “โชดาสิงห์” ต้องไปสั่งที่ร้าน
ขายส่งไปกินเองที่บ้าน เขาส่งแต่ “โชดา” ของพวกเดียวกับเขาให้ร้านปลีกขาย
ผสมสุราต่างๆ คนดื่มเข้าใจว่าโชดาเหมือนกันก็ไม่ว่าอะไร เขาจึงได้ใจไม่ส่งโชดา
สิงห์ไปขายเลย เป็นเช่นนั้นคนที่ดื่มสุราตามร้านปลีกจึงไม่มี “โชดาสิงห์” ผสมเลย
เมืองของท่านเหล่านั้นยุบเลิก “บริษัทจังหวัด” หมดแล้ว และไม่มีร้านใหญ่ๆ ของ
“คนไทย” เลยจะอย่างไรดี ผมได้ปรึกษาร่วมกับท่านผู้ใหญ่หลายคนว่าควรจะ
ทำอะไรจึงจะช่วย “โชดาไทยตราสิงห์” ให้ขายเต็มตลาดได้เพราะไม่เห็นโรงงาน

เขากระตือรือร้นประการใดเลย ตั้งแต่เอเยนต์เป็น “ร้านต่างดาว” ถ้าเขาคอยกักไว้ ไม่ส่งให้ร้านปลีก “โซดาสิงห์” จะเดินคลองได้อย่างไร จึงได้ตกลงกันว่า ท่านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะกลับไปถึงเมืองของตนแล้วจะบอกเพื่อนฝูงและพวกบริวารว่าเขาจะดื่ม “สุราแม่โขง” แล้วให้ถาม “โซดาสิงห์” ซึ่งถูกรสผสมกันดีนั้นว่ามีหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ไม่ดื่มๆ แต่ร้านที่มี “โซดาสิงห์” แรกๆ ก็ลำบากหนอยนานเข้าก็เคยชิน เมื่อข้าราชการเป็นผู้นำคนอื่นก็ทำตามบ้าง ผลงานนี้ได้แพร่หลายไปแทบทุกจังหวัด ทำให้โซดา “มังกร” และ “หัวใจแดง” ซึ่งเป็นโรงงานใหญ่ในภาคนี้ต้องยุบเลิกไปโดยปริยายข้าราชการในภาคนี้เมื่อ 40 กว่าปีมานี้ย่อมทราบเรื่องนี้ได้ดี แต่ส่วนมากคงจะไม่ทราบว่าเป็นเรื่องเริ่มต้นมาอย่างไร จากเมืองไหนเท่านั้น และเรื่องนี้เริ่มต้นจากท่านข้าราชการส่วนใหญ่ซึ่งเป็น “ลูกชาวโคม” และ ผมต้นเหตุซึ่งเป็น “ลูกโคม” ซึ่งได้อาศัยหลัก “ธรรมะ” และ “ส่งเสริมสินค้าไทย” ของ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นหลักปฏิบัติ จึงนับได้ว่าพวกเราได้อาศัย “บารมีของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” อีกประการหนึ่ง เช่นนี้แหละครับ

ตอน 3 ชาย “ตราสิงห์” แข่งกับเอเยนต์ที่ตั้งขึ้นใหม่ในจังหวัด

ต่อมาคู่แข่งชั้นคนเดิมนั้นได้วิ่งเดินทางโรงงานขอแต่งตั้งให้ตนเป็นเอเยนต์ทางฝั่งตะวันตก ที่อำเภอแม่สอด อ้างว่าเป็นคนละเขตควรให้เขาเป็นผู้ขายส่ง รวมทั้งอีก 3 อำเภอด้วย ความจริงผมได้ขายทั้งจังหวัด และทางโรงงานก็ได้ออกไป ไม่มาตรวจสอบดูก่อนเลยว่าทางเอเยนต์เดิม ขายให้ราคาต่ำแพร่หลายได้มากที่สุดรวดเร็วได้தியอยู่แล้ว การมีเอเยนต์ใหม่นี้ทำความลำบากให้แก่ร้านขายส่งเดิมของผมบ้าง เพราะเขาใช้ทุกวิถีทางไม่ว่าผิดหรือถูกเพื่อแย่งลูกค้าเก่า แต่เนื่องจากเขาเป็น “คนจีน” ด้วยกัน มีลูกไม้พันๆ กัน และเนื่องจากอำเภอแม่สอดในระยะหลังๆ มีถนนการคมนาคมขนส่งดีขึ้นมาก และมีการ “พัฒนา” ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาก จึงถูกแย่งตลาดไปได้ไม่มากนัก เขาจึงเล็ดลอดลงสินค้าที่ตามมาแข่งขันกับผมโดยตรง “อย่างเถื่อน” ก่อนในครั้งแรก ทางในเมืองก็มีการ “พัฒนา” ก้าวหน้าไปมากเหมือนกัน ผมขายตกไปบ้าง แต่ก็ไม่มากเท่าไร จึงเสียเฉพาะร้านค้าส่วนที่เพิ่มขึ้นใหม่ๆ เท่านั้น ที่พนักงานของเรา “วิ่งเต้นติดต่อกัน” ไม่ทันคนของเขาซึ่งทำทั้งกลางวันกลางคืน เก็บขวดแย่งลูกค้าตลอดวัน นอกจากบางร้านยังรักผมอยู่ จึงยังคงอยู่บ้าง

เรื่องที่นำ “ปวดใจ” เป็นอย่างยิ่งในระยะต่อมาก็คือ โรงงานได้แต่งตั้ง
เอเยนต์ใหม่ขึ้นที่ตากอีกรายหนึ่ง คือร้านเดิมที่ไปตั้งที่อำเภอแม่สอดร้านเดียวกัน
นั่นแหละ ผมลงไปพบทางโรงงานทันที ได้ทราบว่าเขาไปฟ้อง “บริษัทตากฯ” ว่า
ทำงานเป็นเวลาเปิดเข้าเย็นปิดทุกวันหยุด ทำให้ลูกค้าปลีกลำบากในการซื้อสินค้า
มาก นายตรวจของเขาไม่เคยมาตรวจสอบเลย จึงแต่งตั้งคนใหม่เข้าร่วมขายด้วย
เห็นได้ว่าเขาโกหกหัดๆ เพราะผมแก้ปัญหาไว้หมดนานแล้ว เขาก็เป็นร้านขายส่ง
ช่วงผม ในร้านนั้นเหมือนกัน เพื่อนผมขึ้นนายตรวจให้ผมดูปรากฏว่าเป็น “ลูกจีน”
เหมือนเขา และผมไม่เคยเห็นเขาเลย ถ้าไปจริงก็คงจะรู้ข้อเท็จจริงได้ดี ผมแจ้ง
“ข้อเท็จจริง” ให้เขาฟัง เขาก็อ้อมแอ้มว่า “โรงงานยาสูบ” ก็ตั้งหลายเอเยนต์ใน
จังหวัดเดียวกัน แต่ขณะนั้นโรงงานยาสูบประสบความสำเร็จจาก “นักการเมือง”
จึงเปลี่ยนระเบียบใหม่ “ห้ามขอตั้งเพิ่ม” แล้ว เขาก็นิ่งเงียบ นี่แหละ “การค้าของ
คนไทย” เขาไม่นึกเลยว่าผมได้ช่วยเขาบุกเบิกขาย “เบียร์ โซดา” แกรมมี่ดื่มใน
ภายหลัง เริ่มจากอย่างละ 200 ลัง จนเป็นอย่างละ หลายพันลัง แกรมมี่ดื่มอีก
หลายพันลัง (เฉพาะในจังหวัดตาก) นั่นเพราะใครบุกเบิกทำให้

ในระยะเวลาที่ผมยังอยู่ “บริหารงาน” ขณะนั้นเมืองตากได้ “พัฒนาก้าวหน้า”
ไปมาก ร้านค้ามากขึ้น แต่ “ยอดขาย” ของ “บริษัทจังหวัด” ยังไม่ลดลง แต่เมื่อ
ผมออกตั้งแต่ พ.ศ.2532 แล้ว ผมได้ทราบว่าได้มีปัญหากเกิดขึ้นมากมายทั้งทาง
โรงงานและทางจังหวัดตาก โดยเฉพาะทางด้านอำเภอแม่สอด ได้ถูกฟ้องจนเขา
ต้องแยกตัวออกจาก “บริษัทจังหวัด” ไปตั้งเป็นเอเยนต์ใหม่โดยตรงจากโรงงาน

“ในฐานะที่โรงงานของท่านเป็นของ “คนไทย 100%” ผมอยากจะขอให้
ท่านหาคนสนิทที่เป็น “คนไทย 100%” เป็นตัวแทนท่านไปช่วย “ร้านไทยแท้” ที่
เป็นตัวแทนของท่าน แทน “นายตรวจซึ่งมักเป็นลูกครึ่งต่างด้าว” ไว้บ้าง ถ้าท่าน
ไม่ลงไปพบปะเอง เพราะมิฉะนั้นเขาจะ “มักผิด” มากกว่าผู้กล่าวหาเสมอ โดยไม่
มีโอกาสแก้ตัวเลย (อย่างที่ผมเคยโดนมาแล้ว) และอีกเรื่องหนึ่ง ท่านทราบหรือ
ไม่ว่า ของขวัญดีๆ ที่ท่านส่งให้ลูกค้านั้นไปถึง “ร้านขายส่ง” ของท่านครบถ้วน
หรือเปล่า เพราะไม่มีใบส่งให้ลูกค้าเลย คนรถขนส่งมักสมคบกับคนจ่ายนำไปขาย
ให้คนอื่นเสียมาก ร้านขายปลีกจึงมักไม่ค่อยได้รับทั่วถึงกันทำให้ลูกค้าขายปลีกมี
ความคิด “ไม่ดี” ต่อโรงงานไปด้วย”

Un 17

ปลูกสร้างสำนักงานและซื้อรถยนต์ใหม่ การตั้งองค์การคลังสินค้า โครงการของปลัดกระทรวงฯ คนใหม่

ตอน 1 ปลูกสร้างสำนักงานและซื้อรถยนต์คันใหม่

“บริษัทตึกฯ” ได้จัดตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.2483 ขณะนั้นยังไม่เกิดสงคราม ถ้าจะจัดสร้าง “สำนักงานบริษัทฯ” ก็คงสร้างได้เพราะเป็นเมืองไม้ราคาคงไม่แพงนัก แต่เขากลับไปตั้งในห้องแถวไม้ชั้นเดียว (เกือบพังแล้ว) ของส่วนตัวเขาเอง ทำอยู่ได้ปีเดียวลาออก ผู้จัดการคนที่ 2 จึงย้ายไปเข้าบ้านไม้ 2 ชั้นอยู่ตรงกันข้าม (ค่อยโก้นขึ้นหน่อย) เพราะอยู่ที่เดิมซ่อมซ่อมและคับแคบมาก และเกิดสงครามขึ้นแล้ว ยิงดีที่อยู่ติดศาลากลางจังหวัด เพราะการเงินขณะนั้นต้องส่งที่ห้องคลังจังหวัด (เริ่มใช้ตัวแลกเงินและยังไม่มีธนาคาร) และมีนางเกลืออยู่ใกล้ฝั่งริมน้ำไปทางทิศใต้ไปประมาณ 100 เมตร เมื่อผมย้ายมาประมาณ 1 ปี เจ้าของบ้านเขาต้องการมาอยู่เอง จึง “โชคดี” ได้เข้าบ้านใหญ่ไม้สัก “จวนเจ้าเมืองเก่า” ในราคาพอสมควร (ขณะนั้น) แม้จะเก่าไปหน่อยก็ดูสง่าผ่าเผย “พอสมควร” บริษัทฯ เข้าอยู่หลายปี เงินลดค่าลงมากเจ้าของเป็น “ผู้ดีเก่า” ต้องการขายเพื่อให้คนซื้อปลูกสร้างใหม่ (ได้ราคาเพราะอยู่กลางตลาด) บริษัทฯ เพิ่งเริ่มการค้าใหม่ยังไม่มีเงินซื้อ จึงไปเข้าบ้านหน้าโรงเรียนอนุบาลตาก(ขณะนั้นมีโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดรวมอยู่ด้วย) เข้าอยู่หลายปี จึงมาปลูกสร้างสำนักงานเป็นของตนเองเมื่อ พ.ศ.2499 ที่ “นางเกลือ” ที่กล่าวถึงนั้น ที่ดิน 42 ตารางวา ผมกะแบบแปลนก่อสร้างปลูกเสียเต็มเนื้อที่เลย เพราะที่ดินแปลงนี้แม้จะคับแคบไปหน่อยก็ไม่ติดใครเลย คือด้านหน้าจดถนนตากสิน (ถนนใหญ่) ทิศเหนือจดคลองน้อย (คลองแห้งแล้ว) ทิศใต้และด้านหลังจดซอยสาธารณะ สร้างเป็นห้องแถว 3 คูหา 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องลอยคู่

ทรงไทย มีห้องน้ำคอนกรีตทั้ง 2 ชั้นเป็นแห่งแรกในเมืองตาก ขณะนั้นศาลากลางจังหวัดยังไม่ย้าย จึงสะดวกมากในเรื่องติดต่อกับทางราชการ ชั้นบนเป็นที่พักของผมไม่ต้องเช่าใครอีกต่อไป ชั้นล่างเป็นที่ขายสินค้าและสำนักงานของ “บริษัทจังหวัด” ส่วนชั้นบนเป็นที่พักของผู้จัดการฯ เหมือนที่เช่าที่ทำการ “บริษัทจังหวัด” แห่งที่ 2 และแห่งที่ 3 นั้น

ผมลืมเรียนให้ท่านทราบว่า หลังจากที่เลิกค้า “ยางรถยนต์เก่า” ที่นำมาจากพม่า อันเป็นสินค้าที่ทำกำไรเป็นรายได้ดีที่สุดท้ายในระยะแรก และขายสินค้าเก่าหมดแล้ว “บริษัทตากฯ” จึงไม่มี “สินค้าหลัก” ให้ทำการค้าต่อไป จึงขายรถยนต์เก่าทั้ง 2 คันไป เลิกจ้างคนงานพนักงานทั้งหมด เหลือแต่ “ผู้จัดการฯ” และ “ภารโรง” อยู่เพียง 2 คนเท่านั้น ในปี 2490-2491 เริ่มได้สินค้าหลักใหม่ชิ้นแรกคือ “บุหรี่ปั๊บนยาสูบ” ก่อนสงครามเราได้ขายทั้งจังหวัดทางด้านอำเภอแม่สอด เราต้องส่งโดยการหาบหรือม้าตัวไป เสร็จสงครามเขาแยกเป็น 2 เอเยนต์ ด้านตะวันตก และด้านตะวันออกๆ มีเอเยนต์อยู่แล้ว 1 ราย “บริษัทตากฯ” จึงเป็นรายที่ 2 ต้องขายแย่งลูกค้ากัน ขณะนั้นทางตากมีธนาคารแล้ว 1 แห่ง คือ “ธนาคารนครหลวงไทยจำกัด สาขาตาก” ในระยะแรกของทุกธนาคารในประเทศไทยนั้น ยังใช้ “หลงจู๊” เป็นผู้ค้าประกันรับรองให้จึงจะ “เบิกเงินเกินบัญชี” ได้ เพราะส่วนมากเป็น “พ่อค้าจีน” ฉะนั้นถ้าคนไทยจะทำการค้าก็ลำบากมาก “โชคดี” ของผมที่ธนาคาร เขายังเชื่อใจผมอยู่บ้าง จึงให้ “เครดิต” ผมในวงเงิน 1 แสนบาท พอให้หมุนเวียนการค้าบุหรี่ปั๊ปได้ในระยะนั้น เมื่อมีสินค้าหลักแล้วผมจึงเริ่ม “เปิดบริษัทฯ” คำสินค้าเบ็ดเตล็ดอยู่หลายอย่าง มีผู้ที่รู้จักเห็นใจให้ “เครดิต” สินค้าหลักมีไฟฟ้าเมื่อ 2494 จึงเพิ่มอย่างใช้ไฟฟ้าขึ้น ไม้อัด “เซฟวิ่งบอร์ด” ของบริษัทศรีมหาราชา จำกัด รถยนต์ 3 ล้ออิตาลี “เอ็ม.วี.อากุสตา” (ใช้นั่งและบรรทุกของได้) ฯลฯ ผมได้ลูกของภารโรงมาเริ่มตั้งตั้งแต่ขับ “สามล้อแดง” จนขับรถยนต์อิตาลี ส่งของจนคล่อง

เมื่อประมาณ พ.ศ.2495 ผมได้ “สุราแม่โขง” มา 2 จังหวัดคือ “ตากและสุโขทัย” ได้ลดราคาขายปลีกตามราคาควบคุมขวดละ 17 บาท ทำให้ยอดขายพุ่งสูงลิ่ว ในปีแรกจากเดือนละ 1,200 ขวด เป็น 1,200 โหล (ประมาณ 1,000%) และปีต่อไปก็เพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี และ “เบียร์โชดาตราสิงห์” ก็เพิ่มขึ้นมากเช่นกัน

3 ประเภทนี้แม้ใช้เงินสด ผมก็มีเงินสดมาพอที่จะใช้หมุนเวียนและปลูกสร้างสำนักงานถาวรได้แล้ว จึงรีบปลูกสร้างทันที เพราะที่ดินแปลงนี้แม้จะแคบไปหน่อยก็ยังอยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัดดีอยู่แล้วและในขณะนี้ผมต้องใช้“เงินหมุนเวียน” เพิ่มขึ้นมาก เพราะผมได้ “สินค้าสำคัญ” ของทางราชการมาอีกหลายอย่างคือน้ำตาลทรายขาว ข้าวสาร น้ำมัน และสินค้าไทยของเอกชน คือ ปูนซีเมนต์และกระเบื้อง ฯลฯ ผมจะได้แยกกล่าวในอันดับต่อไป

ขณะนั้นรถยนต์ 3 ล้อ คันเดิมซักรจะเก่ามากแล้ว ผมเห็นมีรถยนต์กระบะส่งของเล็กๆ ของญี่ปุ่นหลายยี่ห้อเหมาะแก่การส่งของและแปลงเป็นรถนั่งด้วยก็ได้ “ด้วยเดชะบารมีท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” อีกนั่นแหละที่ผมสอบดูแล้วได้ความว่า “โตโยต้าไฮลักซ์” เหมาะสมที่สุด ราคาเงินสดขณะนั้นคันละ 40,000 บาท (เงินเชื่อไม่ทราบ) ผมคิดว่าขณะนั้นเป็นระยะ “โฆษณาของใหม่” เขาคง “ขายเชื่อผ่อนส่ง” บ้างคงไม่แพงมากนัก เพราะเงินสดขณะนั้นพอมีแต่ต้องใช้หมุนเวียนมาก ขณะนั้นเอเยนต์มีแต่จังหวัดใหญ่ๆ เช่น นครสวรรค์ พิษณุโลก ฯลฯ ผมไม่รู้จักจึงเลยเข้ากรุงเทพฯ ไป “สำนักงานใหญ่ โตโยต้า” เลย ได้ผลดีเกินคาด เมื่อผมส่งนามบัตรให้ขอแลกนามบัตรเขาส่งให้ผมต่างคนต่างยิ้มเป็นเพื่อนกันได้ทันที เพราะนามบัตรเขาชื่อ “กล้าหาญ ฮัตเจสสัน” ดูเขาไม่แก่กว่าผมมากนัก ผมเอ่ยกับเขาก่อนว่า “พี่เป็นลูกอาจารย์ฮัตเจสสัน ไซ้ใหม่ ผมจบรุ่น 84” เขาริตอบรับและจบก่อนผมเล็กน้อย เริ่มถามความประสงค์ผมๆ ก็รีบบอกทันที เขาไม่ถามอะไรผมอีก อนุมัติขายทันที “ผ่อนชำระ 10 เดือนในราคาเงินสด 4 หมื่นบาท” ไม่ต้องวางมัดจำ เซ็นสัญญาแล้วชำระเงินเดือนแรกรับรถไปเลย การทำโครงหลังคาตัดแปลงตัวรถนั้น เขาได้โทรศัพท์เรียกช่างมาหา โดยตกลงราคากันให้เสร็จเรียบร้อย รับผมไปดูที่ร้านซ่อมเปลี่ยนโครงรถทันที เป็นอันว่าผมได้รถยนต์ใหม่อย่างดีใช้สมใจ (ได้ทราบว่าปัจจุบัน 4 แสนเศษ)

ตอน 2 การจัดตั้ง “องค์การคลังสินค้า” และตั้ง “บริษัทจังหวัดรุ่น 2 และ รุ่น 3”

ระยะนี้ “ดร.ประยูร กาญจนดุล” เป็นอธิบดีกรมการค้าภายใน (พ.ศ. 2498-2506) ได้จัดตั้ง “องค์การคลังสินค้า” ขึ้นค้าสินค้าต่างๆ ที่จำเป็นแก่การครองชีพของประชาชน เช่น ข้าวสารให้ผู้บริโภคได้ในราคาถูก ให้ชาวนาขาย

ข้าวเปลือกให้ได้ในราคาอันสมควร มิให้โรงสีเอาเปรียบทั้ง 2 ฝ่ายเกินสมควร ด้านต่างจังหวัดใช้ “บริษัทจังหวัด” ช่วยเป็นเครื่องมือให้ แต่เหลือเพียง 22 บริษัทเท่านั้น จึงจัดตั้งให้จังหวัดที่สำคัญและมีเอกชนร่วมมือด้วย โดยให้เอกชนมีหุ้น 60% และ “องค์การคลังสินค้า” ร่วมทุนด้วย 40% ได้จัดตั้งขึ้นใหม่ในระยะแรกนี้รวม 11 จังหวัด ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ สินค้าทุกอย่างขึ้นราคามาก เพราะ “เงินเฟ้อ” เสื่อมราคาลงมาก “ข้าวสาร” ซึ่งเป็น “อาหารหลัก” ของชาวไทยแพงนำตาม “ราคาทอง” โรงสีและเอกชนที่มีเงิน (ส่วนมากเป็นชาวต่างดาว) เอาเปรียบ “ชาวนา” และ “ผู้บริโภค” เป็นอย่างมาก เมื่อเสร็จฤดูทำนา ก็ร่วมกันลดราคาข้าวเปลือก “ในราคาถูก” แต่เมื่อสินค้าอื่นขึ้นราคามาก ชาวนาก็เดือดร้อนมาก ทาง “โรงสีและนายทุน” เมื่อซื้อข้าวเปลือกในมือชาวนาหมดลงก็ขึ้นราคาข้าวสารทันทีทำให้ “ผู้บริโภค” เดือดร้อนในระยะแรกตั้ง “องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.)” นอกจากจัดหาสินค้า “ราคาถูก” มีจำหน่ายให้ประชาชนแล้ว จึงต้องเข้าแทรกแซง “การค้าข้าว” ของโรงสีและนายทุนโดยซื้อข้าวมาสต็อกไว้ โดยใช้ “บริษัทจังหวัด” เป็นเครื่องมือในต่างจังหวัด จำหน่ายปลีกให้ประชาชน ในระยะแรกปลายปีที่ “องค์การคลังสินค้า” และ “บริษัทจังหวัด” นำข้าวสารมาแบ่งขายปลีกให้ประชาชน (ในกรุงเทพฯ ขายเป็นถุงหรือครึ่งถัง แต่ต่างจังหวัดมักเป็นถัง) ส่วนมากไม่ขายข้าว 100% ขายแต่ข้าวชั้นรอง ซึ่งประชาชนชั้นกลางใช้บริโภคมากคือ ข้าวสารชนิด 5% และ 10% ไม่ได้ควบคุมราคา เป็นแต่กำหนดทางหลักให้แต่ละจังหวัดกำหนด “ราคาขาย” เองให้ต่ำกว่าท้องตลาดอยู่เสมอ โดยคิดกำไรเข้าบริษัท แต่น้อยเพียงถึงละ 2-3 บาทเท่านั้น ในระยะหลายปีแรกๆ ไม่ได้กำหนดโควตาไว้ ใครขายได้มากก็มาซื้อไปได้ แต่ตอนปลายฤดูก็จะต้องกำหนดโควตาตามที่เคยขาดได้ ทำให้ “บริษัทจังหวัด” ที่เอาใจประชาชน “ยืดยุ่น” ขายได้ราคาต่ำอยู่เสมอแบ่งให้ประชาชนจำกัดทุกฤดูให้พอใช้ตลอดทุกเดือนได้นั้น มีลูกค้าประจำอย่างดีทุกฤดูกาล

ขณะนั้น “บริษัทตากฯ” ได้ยืดยุ่นราคาขายข้าวสม่เสมอ “ต่ำกว่าราคาตลาด” ทำให้ลูกค้าติดมากรวมทั้ง “กองพันทหาร” ซึ่งในขณะนั้นเริ่มมาจัดตั้งใหม่ถาวรแล้ว (เดิมถูกยุบเลิกไปก่อนสงคราม) ทำให้ “กองทัพพิษณุโลก” แปลกใจที่กองพันนี้ซื้อข้าวราคาถูกได้ตลอดทั้งปีโดยไม่ต้องประมูล มาขอซื้อบ้าง แต่ผมไม่ขายให้ เพราะจำนวนมากเกินกำลัง

“อ.ค.ส. และบริษัทจังหวัดฯ” ขายข้าวสารได้ผลดีมาก 10 กว่าปี แต่จังหวัดที่ไม่มี “บริษัทจังหวัด” ประชาชนชาวบ้านเดือดร้อนมาก ทางราชการจึงคิดช่วยโดยจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” เพิ่มขึ้นอีก และทางกระทรวงมหาดไทยเห็นความสำคัญในการค้าข้าวสารนี้ จึงได้วางระเบียบ “ควบคุมเข้ม” ขึ้น องค์การคลังสินค้าจะขายข้าวสารตรงให้ “บริษัทจังหวัด” ไม่ได้ ต้องให้ “ผู้ว่าราชการจังหวัด” เป็นผู้แบ่งให้อำเภอต่างๆจะซื้อตรงไปยังองค์การคลังสินค้าหรือผ่าน “บริษัทจังหวัด” ก็ได้ ถ้าจังหวัดใดไม่มี “บริษัทจังหวัด” ก็ให้ตั้งตัวแทนในจังหวัดใหม่รับข้าวจากองค์การคลังสินค้าในนามของจังหวัดนั้นเป็นผู้ขาย โดยให้ “พาณิชย์จังหวัด” เป็นผู้ควบคุมการรับ-จ่าย ทางกระทรวงพาณิชย์จึงได้จัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” เพิ่มขึ้นใหม่ โดยอาศัยพ่อค้าข้าวในจังหวัดนั้นๆ เป็นหลัก (โดยมากเป็นพวกเจ้าของโรงสีข้าว) ตั้ง “บริษัทจังหวัด” ขึ้นใหม่อีก รุ่นหนึ่ง รุ่นนี้ให้เอกชนเป็นผู้ออกทุนทั้งหมด จัดตั้งขึ้นตามระเบียบของกระทรวงพาณิชย์โดยต้องแบ่งหุ้นให้กระทรวงพาณิชย์ถือ 30% จากวงเงินทุนประมาณ จังหวัดละ 1 ล้านบาท ตั้งได้ใหม่อีก 26 จังหวัด รวม 3 รุ่น มี 59 จังหวัด ส่วนจังหวัดที่ไม่มี “บริษัทจังหวัด” ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอยากมีข้าวสารขาย จะตั้งใครก็ได้ตามคำสั่งของท่านผู้ว่าฯ บางจังหวัดที่เขาไม่เดือดร้อนเรื่อง “ข้าวสาร” เขารำคาญเรื่อง “ระเบียบจุกจิก” เขาก็ไม่แต่งตั้งใครขาย “ข้าวสาร” เลยก็มี ผมทราบในภายหลังว่ามีจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานไม่สู้จะเดือดร้อนเรื่อง “ข้าวสาร” เท่าไรนัก แต่มีพ่อค้าข้าวสาร “หัวใสทางเชิงลึก” ได้แนะนำขอให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งตนเป็นตัวแทนองค์การคลังสินค้า “ขายข้าวสาร” ในจังหวัด แต่ไม่เคยนำ “ข้าวสาร” ไปขายในจังหวัดตนเลย ขายส่งในกรุงเทพฯ เสียหมด เกิดมีคนฉ้อฉลเลยไปฟ้องร้องขึ้น ไม่มีหลักฐานการรับ “ข้าวสาร” และการขายในจังหวัด และพบหลักฐาน “การรับสินบน” ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดคนนั้นจึงถูกออกจากราชการ เป็นที่น่าเสียดายที่คนชั้น “บัณฑิต” ไปถูกพ่อค้าต่างด้าว “ต้ม” เอาได้เช่นนั้น

ผมลืมเรียนให้ท่านทราบถึงความดีของ องค์การคลังสินค้าไปเรื่องหนึ่งคือ องค์การคลังสินค้ามิได้ทำหน้าที่หา “ข้าวสาร” มาสต็อกไว้ขาย “ในราคาถูก” เท่านั้น แต่ทำหน้าที่ “ซื้อข้าวเปลือก” ในระยะที่ถูกกดราคาซื้อในราคาถูกมาเก็บไว้ “สืบทอด” เมื่อได้ราคาพอสมควรด้วย และได้ส่ง “บริษัทจังหวัด” ไว้ว่า ถ้าเห็นอำเภอใด

ถูกกดราคาซื้อต่ำผิดสังเกต ให้ช่วยไปซื้อมาส่งขายโดยให้ราคาเขาขึ้นไปตามสมควรในท้องตลาดนั้นๆ ก่อนด้วย มีอยู่ครั้งหนึ่งและครั้งเดียวเท่านั้นที่ผมเห็นราคาข้าวเปลือกที่อำเภอแม่ระมาด (อยู่ชายเขตแดนฝั่งตะวันตกเลยอำเภอแม่สอดขึ้นไปประมาณ 30 กิโลเมตร) ขณะนั้นราคาที่กรุงเทพฯ ประมาณเกวียนละ 4,000 บาท แต่ที่อำเภอแม่ระมาดขายได้เพียงเกวียนละ 2,000 บาทเท่านั้น (ขณะนั้นรถยนต์ขนส่งได้แล้วถึง กรุงเทพฯประมาณเกวียนละ 1,000 บาท) ผมจึงรับซื้อข้าวเปลือกให้ราคาเกวียนละ 3,000 บาท พอได้ครบรถยนต์ 1 คันแล้วนำส่งองค์การคลังสินค้าโดยตรง ได้ราคาเท่าทุนพอดี (ไม่รวมค่าจัดการ) ปรากฏว่าพ่อค้าข้าวยอมให้ราคาข้าวเปลือกเกวียนละ 3,000 บาททันที ผมเสียเวลาช่วยซื้อครั้งเดียว ต่อมา “ชาวนา” ก็ไม่ถูกกดราคาอีกเลย แต่ไม่ทราบว่ามีเมื่อผมเลิก “ขายข้าว” จะเป็นอย่างไรกันบ้างหรือไม่

การค้าขายในระยะหลังที่สร้างสำนักงานใหม่นี้ มีสินค้าสำคัญขึ้นอีกหลายอย่าง ผมจะได้แยกสินค้าสำคัญๆ อีก 2-3 อย่าง เรียนให้ทราบในระยะถัดนี้ไป ขณะนี้จะได้เรียนให้ท่านทราบเฉพาะเรื่อง “ค้าข้าวสาร” ก่อน คือหลังจากที่องค์การคลังสินค้า และ “บริษัทจังหวัดทั้ง 2 รุ่น” (รวม 33 จังหวัด) ค้าข้าวสารถึงมือประชาชนในราคาถูก (เฉพาะชนิด 5% และ 10%) โดยลำพังอย่างเรียบร้อยมาถึง 10 กว่าปีแล้วนั้น ทางราชการได้วางระเบียบ “ควบคุมการค้าข้าวสาร” ใหม่ ทำให้มีการแบ่งจ่ายให้อำเภอต่างๆ ที่ต้องการข้าวสาร อนุญาตให้ทางอำเภอจัดซื้อจากทางองค์การคลังสินค้าหรือซื้อจาก “บริษัทจังหวัด” ตามราคาขายส่งก็ได้ อำเภอทั้งหมดเห็นว่าซื้อจาก “บริษัทจังหวัด” สะดวกกว่ามาก แพงกว่าเล็กน้อยเท่านั้น บริษัทต้องใช้เงินหมุนสินค้าหลายอย่างจึงขอให้เขาจัดส่งเงินพร้อมใบสั่งประจำเดือนทั้งหมดไม่ขัดข้อง จึงค้าขายกันเรื่อยๆ มา จนกระทั่งทางราชการได้มอบให้ ร.ส.พ. เป็นผู้ขนส่งแต่ผู้เดียวได้ทำความยุ่งยากขึ้นมากอย่างยิ่งเพราะ ร.ส.พ. ไม่มีรถขนส่งเอง จึงต้องจ้างรถเอกชนมาทำการขนส่งให้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการ เมื่อเลิกควบคุมก็ต้องเลิก “ค้าข้าวสาร” ซึ่งทำการค้ามาถึง 20 กว่าปีนั้นเสีย เพราะในระยะหลังนี้มีสินค้าอีกหลายอย่าง ต้องใช้เงินหมุนเวียนมาก เป็นที่น่าเสียดาย ในการช่วยแก้ปัญหา “เกี่ยวกับปากท้อง” ประชาชนโดยตรงเช่นนี้

ตอน 3 โครงการสนับสนุน “บริษัทจังหวัด” ของปลัดกระทรวงพาณิชย์คนใหม่

พลโทอัมพร จินตกานนท์ เป็นปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปี พ.ศ.2502-2506 หน้านั้นเป็นระยะเริ่มบุกเบิกกิจการ “บริษัทจังหวัด” ขึ้นใหม่พร้อมๆ กับการจัดตั้ง “องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.)” และ “บริษัทจังหวัด” ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ 11 จังหวัด ในปี 2502 นั้นเป็นปีสุดท้ายที่ “บริษัทจังหวัด” ได้ขาย “สุราแม่โขง” ซึ่งทำให้บริษัท มีรายได้เป็นกอบเป็นกำ นำมาใช้หมุนเวียนค้าข้าวสาร น้ำตาลทรายขาว สินค้า เบ็ดเตล็ดขององค์การคลังสินค้า ฯลฯ ส่วน “น้ำมัน ป.ต.ท.” เริ่มเมื่อ 2499 นั้น “ขายให้โดยเงินเชื่อ” แต่ในระยะแรกก็ขายไม่ดีนัก “บุหรี” ได้เครดิตมา 1 แสนบาท ตามที่ได้เรียนท่านมาแล้วนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาถึง “แม่โขง” ไปในตอน ปลายปี 2502 โดยไม่มีใครรู้ล่วงหน้ามาก่อนเลย แม้แต่ “นายตรวจโรงงานบางยี่ขัน” เพิ่งผ่านตากไปเชียงใหม่เพื่อตั้งโกดังสินค้าใหม่ก็ยังไม่รู้ได้ทราบภายหลังว่าเดิมจะตั้ง “โรงงานยาสูบ” ไปแต่ถูกค้านหนักและผิดกฎหมายซึ่ง “ท่านปรีดี พนมยงค์” ได้ เตรียมป้องกันไว้เป็นอย่างดีแล้วนั้น)

ท่านปลัดกระทรวงคนใหม่ ได้จัดประชุม “คณะผู้จัดการบริษัทจังหวัด” ทั้งหมดเพื่อนำนโยบายใหม่ของกระทรวงพาณิชย์ ผมสังเกตเห็นว่า มีบุคคลอื่น แปลกหน้ามา 1 คน คือ ส.ส. ที่เป็นพ่อค้าใหญ่คนหนึ่ง เมื่อท่านปลัดกระทรวงฯ กล่าวจบแล้วผมจึงนึกได้ว่าเขามาร่วมประชุมด้วยทำไม สรุปใจความสำคัญของ ท่านมีว่า ขณะนี้ทางราชการมีเงินช่วยของทางราชการให้บริษัทจังหวัดทุกแห่งๆ ละ 2 แสนบาท (รวม 66 ล้านบาท ขณะนั้นก็ไม่ใช่บ่อยนัก) ขอนำมาปรึกษาว่าควร จะทำอะไรดี ควรจะจัดตั้งเป็น “สำนักงานกลาง” อย่างเดิมหรือไม่ ขณะนั้นผม มองดูแล้วเห็นมีรุ่นเก่า ๒.บ. อยู่ 2 คน เท่านั้นคือ คุณชู สาธารณ์ (ภูเก็ต) และผม ส่วนคนเก่ารุ่นแรกก็ดูเหมือนมี 2 คนเช่นกันคือ คุณทอง บุญยสาม (ตรัง) และ คุณแดง เจากุล (กระบี่) นอกนั้นเป็นพวกรุ่นใหม่เข้ามาแทนรุ่นแรกและบริษัทที่ ตั้งใหม่เท่านั้น ผมมองดูหน้าพวกรุ่นใหม่เห็นดูท่าทางจะพอใจมาก แต่ดูรุ่นเก่าแล้ว รู้ใจว่าไม่ค่อยพอใจเท่าไรนัก เพราะต่างรู้ว่า “สำนักงานกลาง” ในสมัยก่อนนั้น เริ่มต้นดีมากเมื่อมี “สินค้าผูกขาด” เป็นหลักอยู่ ตอนหลัง “บริษัทจังหวัด” ที่ กำลังจะเลิกมีการ “แข่งลิ้” กันมาก เขาก็เลยร่วม “แข่งลิ้” และนี่กว่าผมร่วม “แข่งลิ้” กับเขาด้วย เลยส่ง “รองเท้าสันสูง” มาให้จังหวัดผมซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้ “พัฒนา”

ยังไม่มี “ไฟฟ้า ประปา” ใช้อยู่ ผมสั่งตจิ่งเจียบไปได้ คราวนี้ผมปรึกษา “ลูกพี่
ทงฯ” แล้วยอมเป็น “ตัวยุ่ง” เพื่อป้องกัน “ตัวร้าย” ตัดไฟแต่ต้นลมเสียก่อน วิชา
“จิตวิทยา” ที่ได้มาจาก “วิชาครู” ที่สอบมาได้นั้นใช้ได้ผลมากในคราวนี้ ผมคิดแผน
“เร่งด่วน” กับ “รุ่นพี่” แล้วดำเนินการปฏิบัติลุกขึ้นพูดตามแผน 3 ชั้น ดังนี้:-

1) รับคำพูดยกย่องทันทีว่า “คำพูดของท่านถูกดีหมด แต่ทางปฏิบัติ
ทำได้ยาก พวกผมมีประสบการณ์ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มา 10 กว่าปี จะได้เรียน
ให้ท่านทราบ”

2) เล่าประสบการณ์ทั้งหมดที่ “บริษัทจังหวัด” ได้ผจญมาตั้งแต่เริ่มต้น
จนถูกสั่งยุบเลิกเล่าถึงเรื่อง “สำนักงานกลางบริษัทจังหวัด” ตั้งแต่เริ่มตั้งจนยุบเลิกไป
และเล่าถึงเรื่อง “พวกเรา 10 กว่าบริษัท” ได้ร่วมกันจัดตั้ง “บริษัททงฯ” ขึ้นอีก
ครั้งหนึ่ง โดยคุณทง ยุณยสาณ (ตรัง) ที่ซื่อสัตย์และเป็นบริษัทที่ดีที่สุดในขณะ
นั้นเป็น “ประธาน” แต่ก็ไม่ได้ผลเพราะไม่มี “ผู้ใหญ่” ช่วยวิ่งเต้นดำเนินงาน
“พัฒนาให้ก้าวหน้า” ตามควรแก่กรณีได้

3) เมื่อผมอยู่เชียงใหม่ ได้รู้จัก “บริษัทพีชกสิกรรม จำกัด” เป็นบริษัท
ค้าพืชผลของกระทรวงพาณิชย์มี “พระยามโหสวรรค์” เป็นประธานฯ ขณะนั้น
แม้ท่านจะแก่แล้วก็ยังไม่คลาย “ความรุ่งโรจน์” ของบริษัทฯ และตัวท่าน ผมยังจำ
คติพจน์ของท่านที่มีว่า “การทำงานช่วยต่ออายุให้ยืนยาว ถ้าหยุดคิดหยุดทำงาน
เมื่อใด ร่างกายก็จะหยุดเมื่อนั้น ถ้าจะตายเพราะการทำงาน ก็ยังดีกว่าอยู่เฉยๆ
โดยไม่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น” ถ้าจะฝากให้ใครช่วย “ดูแลบริษัทจังหวัด” ก็ควรให้
“เจ้าคุณมโหสวรรค์ และบริษัทพีชกสิกรรม จำกัด” ซึ่งขณะนั้นเป็นตัวแทนของ
ทางราชการ รับซื้อพืชกสิกรรมและส่งข้าวออกนอกอยู่แล้ว ส่วนเงิน “บริษัทละ 2
แสนบาท” นั้น ควรวางระเบียบการจ่ายให้บริษัทฯ ยืมโดยตรงไม่ต้องผ่านใคร

ผมจำได้ว่า ผมเห็นท่านยิ้มผ่องใสในตอนแรก แล้วเห็นท่านนั่งฟังผมพูด
โดยไม่มีสีหน้าโกรธเคืองแม้แต่ประการใด เห็นท่านปรึกษากับท่านอธิบดีกรมการ
ค้าภายใน “ดร.ประยูร กาญจนดุล” และหัวหน้ากรมส่งเสริมบริษัทฯ กล่าวเห็น
ชอบด้วยข้อเสนอของผมนั้น โดยไม่ได้พูดถึง ส.ส. คนนั้นเลย ส่วนเรื่องการเงิน
บริษัทฯ ละ 2 แสนบาทนั้น ผมลืมไปแล้วว่าท่านอธิบดีบอกในวันนั้นหรือวาง
ระเบียบแจ้งในวันหลัง ดูเหมือนวางระเบียบไว้วางๆ ว่า “บริษัทใดจะยืมใช้ได้ไม่

เกิน 2 แสนบาท โดยต้องมีหลักทรัพย์เป็นประกัน ในปีแรกไม่ต้องส่งใช้คืน ให้ส่งคืนภายใน 2 ปีหลังให้หมด จึงจะยืมใช้ใหม่ได้”

พวกเรารุ่นเก่าๆ รวม “เผชิญต่อกิจการค้า” มาคนละร่วม 20 ปีมาแล้ว ย่อมรู้ว่า “ระเบียบราชการ” ไม่สู้จะเหมาะแก่ “วิธีปฏิบัติในกิจการค้า” มากมายหลายประการ ใช้เวลายืดยาวไม่ค่อยทันเหตุการณ์ มี “ระเบียบปฏิบัติหุ้มหมิ่มมากมาย” เกรงการคดโกง คุ่มแต่เรื่องย่อยๆ “เรื่องใหญ่ๆ” จึงถูกพวกที่ “ไม่ซื่อสัตย์สุจริต” คดโกงไปเป็น “ส่วนตัว” เสียเป็นอย่างมาก พวกผู้จัดการรุ่นเก่ามีคุณทนง บุญสาธุ (บริษัทตรังฯ) เป็นหัวหน้าคณะให้ผมนำไปบริษัทพีชกลสิกรรม จำกัด เพื่อพบคุยกับ “พระยามโหสวรรค์” ฟังทางเสียงท่าทีของท่านเสียก่อน เพราะพวกเราคิดว่าถ้าจะรอ “ทางราชการ” ติดต่อก็คงเป็นเวลานานแน่กว่าจะรู้เรื่องกัน เพราะผมรู้แต่เรื่องเดิมของท่านเมื่อ 10 กว่าปีมาแล้ว ปัจจุบันไม่รู้ว่าคุณทำอะไรบ้าง เพราะท่านเคยมีงานหลายตำแหน่ง รวมทั้งตำแหน่ง “รัฐมนตรี” ช่วยหลายกระทรวง

ไม่รู้ว่าจะเป็น “โชคดี” หรือ “โชคร้าย” ที่พวกเราไม่ได้พบ “พระยามโหสวรรค์” ในวันนั้นเพราะท่านป่วย แต่กลับได้พบ “หัวหน้ากรมส่งเสริมบริษัทฯ” “ขณะนั้นเป็นกรมฯ เล็ก” ใหญ่กว่า “กอง” ซึ่งเป็น “กรมการฯ” อยู่ในบริษัทฯ นั้นด้วย จึงได้ความว่า ขณะนั้น “บริษัทพีชกลสิกรรม จำกัด” มีแต่การค้าข้าวส่งออกนอก แทนกระทรวงพาณิชย์อยู่อย่างเดียว จึงได้คุยกับท่าน “หัวหน้ากรมฯ” ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้แทนทั้ง 2 ฝ่ายแทน ทุกคนมีความรู้สึก “ผิดหวัง” อย่างมาก เพราะเดิมพวกเราหวังว่า คงจะได้พบ “ท่านเจ้าคุณฯ” ผู้มีประสบการณ์มากมายทั้งทางราชการและการค้า คงจะได้ “แนวความคิดในการค้า” อะไรดีๆ บ้างไม่มากนักเลย แต่เมื่อได้พบ “หัวหน้ากรมฯ” แทน กลับได้รับความรู้สึกว่าคุณเป็น “ข้าราชการ” เต็มตัว ไม่มีหัว “ในทางการค้า” เลยแม้แต่หน่อย เนื่องจากในขณะนั้นพวกเราพอจะหาสินค้ามาค้าได้หลายอย่างถ้ามีเงินทุนเวียนพอเพราะ “ธนาคาร” ในขณะนั้นยังใช้ “หลงฐิ” เป็นผู้ค้าประกัน ยังไม่ใช้ “หลักทรัพย์” ค่าประกัน (เริ่มใช้ “หลักทรัพย์” ประมาณ พ.ศ.2507) เพราะเงิน 2 แสนบาท สำหรับใช้หมุนเวียนนั้นไม่มากพอ แถมอยู่ได้ปีเดียว ก็ต้องผ่อนใช้ใน 2 ปี หมดแถมไม่ไวใจเอาหลักทรัพย์ที่มีอยู่น้อยนั้นไปค้าประกันเสียอีก (ผมใช้อยู่ครั้งเดียวต้องเลิกใช้) ท่าน

กลับมาผมว่าบริษัท ผมมีอะไรเป็นสินค้าหลักบ้าง ในระยะนั้นพอดีผมได้ “บุหรี่ปั๊วโรงงานยาสูบ” กลับมาเป็น “เอเย่นต์ในเขตคนเดียว” คืนดั้งเดิม และได้รับความกรุณาจากท่านหัวหน้าส่วนสินเชื่อนาการนครหลวงไทย จำกัด (สำนักงานใหญ่) คือ “คุณเทียน สุขสิงค์” (การบัญชีชั้นสูง ม.ธ.ก.) ซึ่งเป็นครูเก่าและ “ลูกโตม” รุ่นพี่ผมอยู่แล้ว ท่านกลับจะขอให้ผมมอบสิทธิ์นี้ให้ “บริษัทพีชกลสิกรรมฯ” ดำเนินการโดยจะ “แบ่งกำไร” ให้เช่นนี้จะคบกันได้อย่างไร (ท่านคงมีแนวคิดเช่นนี้ ได้ทราบภายหลังท่านได้เข้าเป็นถึง “ผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ” ได้ไม่เท่าไร ก็ถูกปลดออกในไม่ช้านัก) พวกเราเห็นแนวคิดของ “ผู้ประกอบการ” เป็นเช่นนั้น และต่างคนต่างก็ต้องรีบกลับจังหวัดของตนโดยไม่ได้ไปพบ “ท่านเจ้าคุณมหิสุวรรย์” อีก เราต่างก็ดำเนินการค้าของ “บริษัทจังหวัดฯ” ดั้งเดิมต่อไป

บท 18

การค้าเครื่องก่อสร้าง ปูนซีเมนต์ กระเบื้อง + อุปกรณ์

ตอน 1 เป็นเอเย่นต์โรงงานปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (ตราเสือ, ตราช้าง)

ในระยะแรกถนนพหลโยธินยังไม่เรียบร้อย การขนส่งจึงต้องใช้ตัวรถไฟมาลงที่สวรรคโลกหรือพิษณุโลก ระยะนั้นผู้ค้าเครื่องก่อสร้างจึงมักจะซื้อวัสดุมาจาก 2 แหล่งนั้น ผมกำลังคิดจะก่อสร้างสำนักงานใหม่ เมืองนี้มีไม้ราคาถูกกว่าที่อื่นมาก ช่างปูนฝีมือยังไม่มีมากนัก จึงเห็นควรสร้างอาคาร สำนักงานใหม่เป็นไม้ไปก่อน ผมจึงเชิญช่างไม้มาปรึกษาวางแผนแปลนลงในผังให้เต็มเนื้อที่ 42 ตารางวา นั้นก่อสร้างเป็นพื้นคอนกรีต เสาคอนกรีตต่อไม้เว้นตรงห้องน้ำ 2 ชั้น เป็นคอนกรีตล้วน

(ชั้นบนเป็นห้องครัวด้วย) ชั้นล่างเป็นที่ขายสินค้าและสำนักงานบริษัทฯ 3 คูหา ชั้นบนเป็นที่พักของผู้จัดการ หลังคาทรงไทยมุงกระเบื้องลอนคู่ ใต้ไม้กระยาเลย ของโรงเลื่อยจักรล้วน พื้นใช้ไม้สัก ผมเลยขอรับเป็นเอเยนต์โรงงานปูนซีเมนต์เสีย ก่อน (ขณะนั้นมีโรงงานเดียว) ส่งมา 1 ตู๋ โดยทางรถไฟทั้งปูนซีเมนต์ตราเสือและ กระเบื้องตราช้างพร้อมอุปกรณ์เป็นประเดิม เริ่มแรกเสียเลย เปิดศักราชการขาย เป็นเอเยนต์โดยตรงจากโรงงานเป็นแห่งแรก ในเมืองตาก ตรงที่ทำงานเก่าก่อน ย้ายมาตั้ง ณ สำนักงานแห่งใหม่ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่นั้น จนเสร็จเรียบร้อยดำเนินการต่อไป

ระยะที่ผมปลูกสร้างสำนักงานบริษัทฯเองนี้ประมาณปี 2499 “บริษัทตากฯ” ซึ่งไม่เคยมีถาวรวัตถุอะไรเป็นของตนเองเลย ร่วมกับ “เทศบาลเมืองตาก” ก็ยังไม่มีอะไรเลย เช่นกัน ผมเพิ่งมาคิดทบทวนขึ้นได้ในภายหลังว่า การที่ผมได้มีส่วน เข้ามาร่วม “บริหารงาน” ใน “บริษัทจังหวัด” และใน “ส่วนรวมของจังหวัด” นี้ โดยใช้หลัก “ธรรมะ” ของ “ท่านศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ด้วย “เดชะ บารมี” ของท่านอาจารย์ และด้วย “เดชะพระบารมี ขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ซึ่งผมได้มีส่วนช่วยในการจัดสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ตามที่ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วนั้น) ผมจึงได้มีส่วนเข้าร่วม “บุกเบิกการพัฒนาเมืองตาก” ในกิจการส่วนรวมของจังหวัดตากก่อนที่ “คณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือ” เข้ามาดำเนินการ และทางด้าน “บริษัทจังหวัด” นอกจาก บุกหริ โรงงานยาสูบ สุราแม่โขง ข้าวสาร ฯลฯ ตามที่ผมได้เขียนและได้กล่าวมาแล้ว ขณะนี้กำลังเริ่มค้าวัสดุก่อสร้าง ปูนซีเมนต์และกระเบื้องอุปกรณ์ นอกจากสินค้าที่ผมได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นทั้งหมดแล้วนั้น “บริษัทตากฯ” ยังได้มีโอกาสค้าสินค้าไทย ที่เป็นประโยชน์แก่ชาวไทยอีกหลายอย่าง เช่น ยาขององค์การเภสัชกรรม กระดาษแบบพิมพ์ของโรงงานกระดาษไทย บริษัท “รีเจนซี่” ของโรงงานไทย ผมมีข้อมูลในการที่ได้มีโอกาสเข้าช่วยสินค้าไทยเหล่านั้นได้มีใช้น้อย แต่เนื่องจากผมได้ค้นพบภารกิจที่ “สำคัญยิ่ง” ที่จะต้องกล่าวในตอนท้ายของเรื่องนี้ ผมจึงจะขอกล่าวถึงสินค้าไทยที่สำคัญสำหรับประเทศชาติอย่างในปัจจุบันนี้ ที่ “บริษัทจังหวัด” มีส่วนสำคัญในการริเริ่มช่วยนำ บุกเบิกในการค้าอย่างใหญ่ยิ่งทั่วประเทศอยู่ในขณะนี้ คือ “น้ำตาลทรายขาว” และ “น้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆ” อีก 2 บทต่อไปนี้นะ

การค้า “ปูนซีเมนต์ตราเสือ, ตราช้าง และกระเบื้องตราช้าง พร้อมอุปกรณ์ และแผ่นเรียบต่างๆ” นี้ขายได้ดีเพิ่มขึ้นมากตามลำดับ จนเส้นทางถนนพหลโยธิน ผ่านนครสวรรค์ขึ้นมาตากได้สะดวก การขนส่งทางรถยนต์สะดวกขึ้น จึงมีผู้ค้าสินค้าก่อสร้างขึ้นมาขายแข่งขัน ผมขายสินค้าคุณภาพดีเหล่านี้ในราคาถูกลงอยู่แล้ว จึงไม่หวังกำไรแต่ในระยะหลังมีปูนซีเมนต์ยี่ห้อใหม่ตั้งโรงงานอยู่ที่ตากสีต้นทุนเท่ากัน แต่ค่าขนส่งถูกกว่าเพราะอยู่ใกล้เมืองตากมากกว่า ผมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ตอน 2 เป็นเอเยนต์โรงงานชลประทานซีเมนต์ จำกัด (ตรางูเห่าและพญานาค)

ผมได้รับติดต่อรับเป็นเอเยนต์ “โรงงานชลประทานซีเมนต์ จำกัด” แทนที่ไม่ปล่อยโอกาสดีนี้ให้ผ่านไป “บริษัทตากฯ” จึงได้เป็นเอเยนต์ขึ้นอีกโรงงานหนึ่ง โดยมีสินค้าทั้ง 2 โรงงานต่างราคากันถูกลง 1 บาท (ตามที่บวกด้วยค่าขนส่งจริง) และได้ขายส่งให้ร้านค้าวัสดุก่อสร้างภายในจังหวัดตาก มีสิทธิ์ซื้อจาก “บริษัทตากฯ” ในราคาพิเศษ ให้มีโอกาสขายปลีกให้เอกชนในราคาเท่าๆ กันเหมือน “เครื่องตีม” ได้ผมขายร่วมกันดังกล่าวยาวเรื่อยมา จนเกิดเหตุการณ์ “พิเศษ” เกิดขึ้น ต้องมีการ “แก้ไขโดยด่วนที่สุด” ซึ่งผมจะได้เรียนให้ท่านทราบต่อไปนี้

เรื่องมีอยู่ว่า ทางราชการกรมสรรพากรได้พิจารณาเห็นว่า “การเก็บภาษีอากร” ได้น้อยมาก ยิ่งการขายสินค้าปลีกในต่างจังหวัด ยิ่งได้น้อยมาก จึงคิดหาวิธีจัดเก็บภาษีใหม่ๆ เพื่อให้ได้ภาษีเพิ่มขึ้น จึงได้วางระเบียบใหม่ ให้เก็บภาษีทุกขั้นตอน ช่วงละ 2% คือจากโรงงาน 2% จากเอเยนต์ 2% จากร้านขายส่งประจำอำเภอหรือร้านขายปลีกถึงผู้บริโภคอีก 2% (อย่างน้อยถึง 3 หรือ 4 ขั้นตอน) ดูๆ ก็ “น่าจะ” ยุติธรรม แต่ทำไมท่านไม่นึกถึง “ผู้บริโภค” จะถูกเสียภาษีมากเพียงใด และถ้ามี “ผู้โกงภาษี” ในขั้นตอนใดเกิดขึ้น ผู้ที่ “ไม่โกงภาษี” จะเสียเปรียบเทียบใด จะค้าขายแข่งขันกับเขาได้ไหม ขณะนั้นผมเป็น “พ่อค้าจำเป็น” ไม่ใช่ “พ่อค้าต่างดาว” ซึ่งหลักการค้าของเขามีว่าอย่างไร ขณะนั้นทางราชการมีการควบคุมอย่างหละหลวมมาก มีหลักในการออกกฎเกณฑ์มากกว่าจะต้องป้องกัน “คนคดโกง” ให้มากที่สุดวางหลักเก็บภาษี “ให้มากที่สุด” ทุกขั้นตอนของการค้า แต่พวก “พ่อค้าต่างดาว” นั้นเขามีหลักการค้าอยู่ว่า ทำอย่างไร “การค้าจึงจะมีกำไรสูงสุด” ไม่กลัวระเบียบเรื่อง “ป้องกันการคดโกง” เขาหลีกเลี่ยงกันได้อยู่เสมอ จึงมาตกหนัก

อยู่ที่ “พ่อค้าคนไทย” ซึ่งหน้าบางไม่ยาก “เสียงภาณี” ซึ่งเป็นการผิดกฎหมาย แต่เดิมมา “บริษัทจำกัด” เสียภาษีตามกำไรสุทธิ จึงทำตามตรงไปตรงมาได้ เมื่อมี “คำสั่งของทางราชการ” ออกมาเช่นนี้ “บริษัทดากฯ” ซึ่งมีการค้าทั้งส่งและปลีก ในขณะนั้นมากมาย เช่นตัวอย่างสินค้าปูนซีเมนต์ ขณะนั้นต้นทุนออกจากโรงงาน ปูนตราเสือ ประมาณถุงละ 25 บาท + ค่าขนส่ง 2 บาท ถ้าจะขายต้องบวกภาษี 2% ต้นทุนของบริษัทจึงเท่ากับ 27.50 บาท เมื่อขายส่งต้องเพิ่มอีก 2% = 28 บาท ถ้าขายส่งให้ได้กำไร 1 บาท จะต้องขาย 29 บาท แต่ถ้าจะขายปลีกให้ได้กำไร 3 บาท จะต้องขาย 31 บาท แต่ร้านลูกค้าเดิมของผมไม่ซื้อผม ไปซื้อจากร้านในจังหวัดอื่น มาขายตัดราคาแข่งกับผมได้ในราคาเพียงถุงละ 30 บาท หรืออาจจะเพียงถุงละ 29 บาทได้ เพราะเขาไม่ต้องคำนึงถึง “ค่าภาษีทุกขั้นตอน” นั้นเลย ถ้าเขาซื้อจาก “บริษัทดากฯ” อย่างเดิมเขาจะทำอย่างนั้นไม่ได้เพราะอะไรท่านยอมทราบได้ไม่ใช่ “บริษัทดากฯ” เสียประโยชน์คนเดียว “รัฐ” ก็พลอยเสียประโยชน์ไปด้วย เพราะไม่มีการตรวจสอบให้ทั่วถึงได้ ผมอดทนอยู่ได้เดือนเดียว ลองสอบถามแล้วได้ความว่า “บริษัทดากฯ” ต้อง “เสียภาษีตามระบบใหม่นี้ถึงเดือนละหลายพันบาท” แต่ร้านค้าทอง ซึ่งขายทองเดือนละมากๆ นั้นเสียภาษีตามระบบนี้เดือนละเล็กน้อยเท่านั้น ผมทราบดีว่า “พ่อค้าคนไทย” ที่มีการค้ามากและตรงไปตรงมาแบบผม นั้น ย่อม “เดือดร้อนมาก” ทั้งนั้น ผมคิดได้ว่าถ้าจะร้องไปทางกรมสรรพากรเองโดยตรงก็คงจะลำบากยากมาก ผมจึงรีบไปชี้แจงเหตุผลไปยัง “กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์” ผู้ควบคุมกิจการค้าของ “บริษัทจังหวัด” นำไปชี้แจงกับ “กรมสรรพากร” เพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้โดยด่วน (ดูเหมือนมีหลายบริษัท เช่น “บริษัทตรังฯ” นำเรื่องชี้แจงด่วนเช่นกัน) จึงได้รับการแก้ไขจากทางราชการในเรื่องนี้ ลดเลิกเก็บภาษีแบบนั้นเป็นแบบอื่น เปลี่ยนแปลงใหม่มาจนปัจจุบันนี้ ไม่เป็นแบบตรงๆ ชัดๆ เช่นนั้น เพราะ “บริษัทจังหวัด” ไม่มีทาง “หลบภาษี” เหมือนเอกชนคนอื่นเขาได้ ถ้าปฏิบัติแบบเดิมนั้น “บริษัทจังหวัด” จะถูก “พ่อค้าต่างตัว” เบียดตกเวทีการค้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างแน่นอน “บริษัทจังหวัด” จึงพินใจเคราะห์ร้ายในเรื่องนี้ไป

เรื่อง “การค้าปูนซีเมนต์ กระเบื้อง และอุปกรณ์” ทั้ง 2 โรงงานหลังจากที่ผ่านอุปสรรค “การเก็บภาษีโดยตรงทุกขั้นตอนประจำเดือน” มาแล้วนั้น ได้

ดำเนินต่อมาอีกหลายปี หลังจากได้ถูกแย่งการค้า “สุราแม่โขง” ไปเมื่อ พ.ศ.2503 แล้ว หลังจากนั้นไม่นานเกิดมีอุปสรรคในเรื่อง “การเงินที่ต้องใช้หมุนเวียน” ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อประมาณปี พ.ศ.2507 ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบพร้อมกับเรื่องอื่นๆ ในระยะต่อไป

บท 19

การค้าน้ำตาลทรายขาว

ตอน 1 ทางราชการได้จัดตั้งโรงงานผลิตน้ำตาลทรายขาวขึ้น 2 โรง

เริ่มตั้งขึ้นที่จังหวัดลำปาง และจังหวัดอุดรดิตถ์ ดูเหมือนจะตั้งที่ลำปางก่อน พ.ศ. อะไรจำไม่ได้เสียแล้วปีตั้งของ 2 โรงงาน จำได้แต่ว่า “บริษัทจังหวัด” ในภาคเหนือนี้บริษัทใดใกล้ที่ใด ก็ไปรับที่โรงงานนั้น ผมรับที่ลำปางเพราะสะดวกกว่า ส่วนจังหวัดอื่นๆ ไปรับจาก “สำนักงานน้ำตาลทรายขาว” อยู่ในกรุงเทพ แบ่งจ่ายในจังหวัดต่างๆ ตามโควต้าที่สำนักงานได้รับ แบ่งไปในระยะแรกๆ ขายไม่ดีเท่าไรนัก เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังนิยม น้ำตาลอ้อย, น้ำตาลปีป, น้ำตาลปึก ฯลฯ เสียมากกว่า พวกที่ใช้น้ำตาลทรายขาวก็มักมีแต่พวกที่ใช้น้ำตาลทรายขาวทำขนมและชงชา, กาแฟ เท่านั้น การขายจึงไม่สู้จะยุ่งยากลำบากมากนัก ส่วนชาวไร่อ้อยรุ่นแรกๆ ได้รับการส่งเสริมจากโรงงาน หาพันธุ์อ้อยต่างประเทศ มาให้มักปลูกอยู่ภายในจังหวัดที่ตั้งโรงงาน และจังหวัดใกล้เคียงเท่านั้น

ตอน 2 กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้จัดตั้ง “องค์การน้ำตาล” เพื่อช่วยชาวไร่ อ้อย และจัดสรรจำหน่ายน้ำตาลทรายขาว

ต่อมาความนิยมของประชาชนในการบริโภคน้ำตาลทรายขาวเพิ่มขึ้น

มากเอกชนได้จัดตั้ง “โรงงานน้ำตาล” ขึ้นอีกมากมายเช่นที่กำแพงเพชรขึ้นแรกถึง 2 โรง อุดรดิตถ์ อีก 1 โรง และในภาคอีสานอีกหลายโรง และเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในขั้นแรกๆ ชาวไร่ปลูกอ้อยกันน้อย ก็แย่งกันซื้ออ้อยเอาใจชาวไร่อ้อยดี ต่อมาชาวไร่อ้อยจึงเสียเปรียบพวคนายทุนเจ้าของโรงงานมาก เพราะเขาวางว่าโรงงานผลิตออกพร้อมๆ กันต้องแย่งกันขายในราคาต่ำ (ความจริงเขาไม่เดือดร้อนอะไรมากนัก เก็บไว้ไม่กี่เดือนก็ขายได้ราคาดีแล้ว) คนเดือดร้อนจริงๆ คือชาวไร่อ้อยบางคนต้องยืมเงินเขามา ถ้าไม่ขายอ้อยก็ไม่มีอะไรกิน

เพื่อช่วยชาวไร่อ้อยมิให้ถูกกดราคาซื้ออ้อยจาก “โรงงานน้ำตาลฯ” จึงได้จัดตั้ง “องค์การน้ำตาล” ขึ้นเพื่อช่วยชาวไร่อ้อยมิให้ถูกกดราคาซื้ออ้อย และช่วยประชาชนชาวไทย ในตอนปลายฤดูการจำหน่ายน้ำตาลทรายขาวให้มี “น้ำตาลทรายขาวให้มี “น้ำตาลทรายขาว” เฉลี่ยไปบริโภคให้ทั่วถึงกัน โดยแบ่งปันเฉลี่ยให้จังหวัดต่างๆ ได้มี “น้ำตาลทรายขาว” เพียงพอแก่การบริโภคไปจนถึงต้นฤดูการผลิตใหม่ในตอนต้นฤดู มิฉะนั้นจะแพงมาก เพราะพวคนายทุนก็กดุน้ำตาลทรายขาวไว้ขายแพงๆ ในตอนปลายฤดู

เรื่อง “ระเบียบวิธีการจำหน่าย” นั้นได้เปลี่ยนแปลงกันหลายครั้งตามความจำเป็น ตอนครั้งแรกๆ ที่โรงงานเอกชนตั้งใหม่ๆ นั้น โรงงานไม่ได้ร้อง “บริษัทจังหวัด” เลย ใครมีเงินซื้อในต้นฤดูตามราคาที่เขายขายแข่งกันนั้น เขายขายเต็มที่ เพื่อไปกักเก็บไว้ขายขึ้นราคาในตอนปลายฤดู ส่วนในตอนต้นฤดูนั้นไปแบ่งแยกการขายในตอนต้นฤดูในราคาถูกลงๆ เท่าทุนก็ขายเพื่อแย่งลูกค้าประจำของตนไว้เอากำไรมากๆ ในตอนปลายฤดู ผมเคยขายน้ำตาลทรายขาวมานานแล้ว ก่อนที่ร้านค้าเอกชนจะมีน้ำตาลทรายขายเป็นกระสอบๆ นั้น

เนื่องจากผมทราบว่าภาวะการค้าน้ำตาลทรายขาวในเมืองตากเป็นอย่างไร มีใครบ้างที่ซื้อไปขายส่งเป็นประจำในอำเภอเมืองตากและอำเภอต่างๆ ประมาณเดือนละเท่าไร โรงงานทำขนมใหญ่ๆ มีกี่โรงใครซื้อน้ำตาลไปทำขนมหวานขายเป็นกระสอบๆ บ้าง ฯลฯ ฉะนั้นในปีแรกที่ “โรงงานน้ำตาล” เริ่มขายไม่อั้นลดราคาแข่งกันเป็นปีแรก ผมก็ไปซื้อโรงงาน 1 คันรถตามปกติ ได้ทราบว่ามียางจังหวัดที่มี “บริษัทจังหวัด” หรือ “พ่อค้าไทย” ที่เป็นตัวแทนขายส่ง ก็ไปซื้อ 1 คันตามปกติเหมือนกัน แต่พวก “พ่อค้าต่างดาว” ที่เป็นลูกค้าขายส่งไม่มีใครไปซื้อเขาอีก

เลย จึงเหลือไปขายเอาตอนปลายฤดูตอนที่ได้รับโควตาการแบ่งปันขายนั้น ผมรู้แล้วว่า “พ่อค้าต่างดาว” ส่วนมากเขาขายน้ำตาลกันอย่างไร เขามักขายทั้งส่งและปลีกกันโดย “โกดังช้าง” ถ้าเป็นกระสอบก็ใช้ “เหล็กแหลมตรวจข้าวสาร” แหวงออกซึ่ง 1-1 กว่ากิโลกรัม ถ้าขายปลีกก็หย่อนตาซึ่งเช่นเดียวกัน 1 ชีตหรือกว่าชีตก็มี ผมให้ “บริษัทตาก” เปิดขายปลีกแสดง “ตาซึ่ง” ให้เห็นว่า เต็ม “ตาซึ่งมาตรฐาน” และกระสอบก็แสดงซึ่ง “ตาซึ่งใหญ่” ว่าเต็ม 100 กิโลกรัม ตามมาตรฐาน และประกาศว่าลูกค้าปลีกใครจะไปซื้อที่ใดก็ตามใจ ถ้าจะให้นำไปซึ่งใน “ตาซึ่งมาตรฐาน” ดูจะรู้ความจริง ถ้าผู้ใดเคยซื้อจากบริษัทไปขายปลีกหรือทำขนมถ้าไม่ซื้อจาก “บริษัทตาก” ในยามต้นฤดูบ้างจะไม่ขายให้ในยามขาดแคลนในราคาที่เคยขายให้ อาจจะไม่ขายให้เลยเมื่อลูกค้าประจำรับไปหมดโควตาในเดือนนั้น หรือถ้ามีก็ต้องซื้อในอีกราคาหนึ่ง ส่วนราคาขายปลีกนั้นจะขึ้นราคาเดิมตลอดเวลาทุกฤดู (ในครั้งแรกยังไม่มี การควบคุมราคา การขายในปีแรกจึงขาดลงบ้าง แต่ก็ยังพอขายได้เพราะ “พ่อค้าต่างดาวผู้ขายส่ง” ยังเกรงใจผมอยู่บ้าง เพราะฉะนั้น “พ่อค้าปลีก” และ “ผู้ทำขนมรายย่อย” ชักรู้วิธีการขายน้ำตาลของ “พ่อค้าต่างดาว” แล้ว ถ้าราคาของผมแพงกว่าคนอื่นประมาณไม่เกินกระสอบละ 10 บาท แล้วเขามักมาซื้อจาก “บริษัทตากฯ” จึงทำให้เขาไม่ค่อยกล้าตัดราคาขายแข่งขันผมอีก ในปีต่อมาผมจึงขายน้ำตาลทรายทุกฤดู ผู้จัดการโรงงานน้ำตาล บอกผมว่า “มีพ่อค้าไทย” คนเดียวเท่านั้นที่ซื้อน้ำตาลของเขาได้ทุกๆ ฤดู เลยได้รับ จอห์นนี่วอร์ดเกอร์ “ตราขาว 1 ขวด” เป็นรางวัลปีใหม่ เหมือนเอเยนต์ “พ่อค้าต่างดาว” คนอื่นๆ

ผมลืมเรียนให้ท่านทราบว่า น้ำตาลทรายที่ขายในท้องตลาดนั้น มี 2 เกรด คือ น้ำตาลทรายขาว บริสุทธิ์เป็นเกรด 1 และน้ำตาลทรายขาวสีชา เป็นเกรด 2 ราคาต่างกัน ประมาณกิโลกรัมละ 1 บาท ราคาก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นั้นขายปลีกประมาณ กิโลกรัมละ 8-9 บาท และการขายน้ำตาลไปต่างประเทศนั้นเขาไม่ซื้อน้ำตาลที่ฟอกขาวแล้ว เขาซื้อแต่น้ำตาลดิบ ซึ่งยังมีได้ฟอกสีซึ่งมีราคาถูกกว่าน้ำตาลที่ฟอกสีแล้วนี้หลายบาท

เรื่องมันหลายสิบปีแล้ว และผมเลิก “การค้า” มาสิบกว่าปีแล้ว หากผิดพลาดไปบ้างขอได้โปรดอภัยด้วย ผมจำได้พอเป็นเลาๆ ในระยะที่มีการ “เปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่” นั้นในปลายฤดูการค้าน้ำตาลก่อนจะขึ้นฤดูใหม่นั้นมีคำว่า

“น้ำตาลทรายแดง” ในต่างประเทศที่เราจะขายให้เขานั้น “ราคาตกต่ำ” ลงมาก ทางราชการต้องช่วยให้ขายน้ำตาลทรายขาวในเมืองไทยแพงขึ้นอีกจึงจะคุ้มราคาทุนของโรงงานและชาวไร่อ้อย นี่แหละคือต้นเหตุให้มีการควบคุมการซื้อขายอ้อย และราคาขายปลีกน้ำตาลทรายขาว เพื่อแบ่งส่วนเฉลี่ย กำไรของโรงงานให้ชาวไร่ อ้อยอย่างยุติธรรม ได้ทราบ bahwa ชาวไร่อ้อยต้องได้ 70 : 30 % เป็นส่วนของโรงงาน น้ำตาล โดยตกลงกันว่าเมื่อถึงฤดูกาลผลิต เมื่อชาวไร่อ้อยนำอ้อยมาส่งโรงงานๆ ต้องจ่ายชำระค่าอ้อยให้ชาวไร่ส่วนหนึ่ง (ผมลืมไปแล้วว่ามีอัตราส่วนเท่าไร) ส่วนที่เหลือจะชำระในตอนสิ้นฤดูโดยมี “คณะกรรมการขององค์การน้ำตาล” เป็นผู้พิจารณาตัดสิน และกำไรของทั้ง 2 ฝ่ายควรจะเป็นเท่าไร โดยทางโรงงาน หักเอาไว้เป็นส่วนตน 30% แบ่งอีก 70% เฉลี่ยจ่ายให้ชาวไร่อ้อยตามส่วนของอ้อยที่ส่งให้โรงงานนั้น (จากส่วนที่จ่ายให้ไปก่อนเมื่อต้นฤดูนั้น)

ในปีที่จะต้องขึ้นราคาขายน้ำตาลทรายขาวในประเทศเพื่อชดเชยราคาน้ำตาลดิบที่ส่งไปขายต่างประเทศนั้น ตอนแรกไม่มีใครทราบว่าเขาจะซื้อได้ในราคาเท่าไร และเราควรจะขายกันภายในประเทศเฉพาะน้ำตาลทรายขาวนั้นในราคาเท่าไร ต่างก็คิดกันว่าคงไม่เกิน 1-2 บาท ทางองค์การน้ำตาลได้ให้สิทธิ์ “ผู้ค้าส่งน้ำตาล” ที่จะส่งเงินล่วงหน้าชำระราคาน้ำตาลที่ต้องการสั่งซื้อไปขายตลอดฤดูกาลขายน้ำตาลปีถัดไป (ช่วง 12 เดือนเพื่อเฉลี่ยจ่าย) โดยต้องชำระไว้ กระสอบละ 100 บาท (ตามจำนวนที่ต้องขายทั้งปีนั้น) มีผู้สนใจบ้าง และไม่สนใจบ้าง เพราะส่วนมากต่างนึกว่าคงจะขึ้นราคาไม่มากนัก เงินที่มีส่วนมากเป็นเงินที่ต้องใช้หมุนเวียนกันทั้งนั้น (ไม่ค่อยจะมีเงินเก็บมากมาย กัน) ผมทราบว่าร้านขายส่งน้ำตาลของผมในเมืองตากที่มีเงินเก็บมากมาย อยู่หลายคน ผมต้องรีบวิ่งไปชี้แจงด้วยตนเองทุกคนว่าผมกังวลเหตุการณ์อะไรไม่ค่อยผิด คราวนี้ต้องขึ้นราคา มากกว่าคราวก่อนๆ แน่นนอน คงประมาณไม่น้อยอยู่กว่ากระสอบละ 100-200 แนนอน (ไม่ใช่กระสอบละ 40-50 บาทอย่างคราวก่อนๆ) ทุกคนเชื่อผมวางมัดจำไว้คนละหลายร้อยกระสอบบางรายพันสองพันกระสอบก็มีรวมแล้วหลายพันกระสอบ (คงจะเป็นยอดสูงสุดในบรรดา “เอเยนต์ต่างจังหวัด”)

เมื่อถึงฤดูกาลผลิตจึงได้ทราบแน่ชัดว่าทางต่างประเทศเขามีน้ำตาลทรายดิบจากหลายประเทศเข้าไปขายแข่งขันกันมากเขาให้ราคาซื้อเราลดลงจากเดิมมาก

(ดูเหมือน กิโลกรัมละ 4 หรือ 5 บาท เท่านั้น) ถ้าเราไม่ยอมขึ้นราคาน้ำตาลทรายขาวในประเทศ โรงงานน้ำตาล (ซึ่งขณะนั้นตั้งกันมากจนเกินต้องการ) จะต้องขาดทุนกันมากมาย พลอยทำให้ “ชาวไร่ย่อย” ตระก่าลำบากไปด้วย ทางราชการได้ร่วมกันพิจารณาอย่างเร่งด่วนมีความเห็นร่วมกันว่า “น้ำตาลทรายขาว” เป็นสินค้าที่ไม่จำเป็นเท่า “ข้าวสาร” จะขึ้นราคาแพงไปก็ไม่เดือดร้อนแก่ประชาชนมากนัก เพราะทุกครัวเรือนใช้กันปีละไม่กี่กิโลกรัม (ถ้าแพงมากก็ไปกิน “น้ำตาลอื่นๆ” ก็ได้) จึงอนุมัติให้ขึ้นราคาถึงกิโลกรัมละ 4 บาท คือกระสอบละ 400 บาท ทั้งนี้ ทำให้ลูกค้าของผมยินดีกันอย่างยิ่งเพราะรู้สึกว่าการจังหวัดอื่นๆไม่ค่อยซื้อล่วงหน้ากันไว้หรือซื้อกันไว้ก็รายละเล็กละน้อยเท่านั้นบางคน “คิดไม่ซื้อ” จะขายออกหลังร้านไปตลาดมืด ซึ่งขณะนั้นจังหวัดอื่นๆ มักขายกันเกินราคาที่ควบคุมกัน เพราะตนเองมี “โควตาพิเศษ” ราคาตำรารองรับอยู่แล้ว และยังมีสิทธิ์ซื้อรุ่นใหม่ในราคาควบคุมได้อีก ไม่จำกัดจำนวน (ในต้นฤดู)

ถ้าราคาขึ้น กระสอบละ 100-200 บาท ผมก็ต้องคิดจะให้ลูกค้าของผมทั้งหมดแน่นอนแต่ผมทำให้เขา “มีโชค” ได้กำไรถึงกระสอบละ 400 บาท ผมต้องคิดถึงงานของผมเองคือ “บริษัทจังหวัด” บ้าง (ไม่ใช่เพื่อตัวผมเอง) ผมจึงไปพูดขอความเห็นใจเขาในกิจการของ “บริษัทตากฯ” ซึ่งปฏิบัติงานอย่าง “ตรงไปตรงมา” (ไม่มีนอกใน) ทำให้เขามีการค้าอย่างสุจริต (แม้จะไม่ได้เป็นพิเศษเหมือนบางจังหวัด) แต่ก็ได้กำไรคงที่อย่างสม่ำเสมอ “บริษัทตากฯ” ไม่เคยมีกำไรได้มากเลยเพราะมีทุนน้อย แม้คราวนี้ก็เหมือนกัน “ได้กำไร” น้อยกว่าคนอื่น เพราะมีเงินจ่อไว้น้อยจะว่า “ผมเห็นแก่ตัว” ก็ต้องยอมถูกด่าละ เพราะผมตั้งใจช่วย “บริษัทจังหวัด” ในยามนี้เท่านั้น คือผมขอให้ “บริษัทตากฯ” มีส่วนแบ่งกำไรอันเป็น “ลาภลอยมา” นี้ สักครั้งหนึ่ง คือผมจะขึ้นราคาขายจากราคาที่คุณมีสิทธิ์ซื้อจากบริษัทฯ นั้นกระสอบละ 200 บาท เพื่อเห็นแก่กิจการ “บริษัทตากฯ” ซึ่งเพิ่งกลับ “เงยหน้าอ้าปาก” ขึ้นมาได้บ้างนั้น ผม “ลำเลิก” บุญคุณเขาบ้างว่าผมได้ “ต่อสู้” มาอย่างไรและได้ช่วยเขาตลอดมาอย่างไร และกำชับไปเล็กน้อยว่าถ้าใครจะไม่ช่วย “บริษัทตากฯ” ในคราวนี้อย่างเป็นกันเองตามที่ผมขอร่อนนั้น ผมก็จะไม่ว่าอะไรยอมให้เขาไปแต่คราวหน้าถ้ามีอะไรดีๆ เช่นนี้ผมจะไม่ให้ “สิทธิ์พิเศษ” เช่นนี้อีก ผมพูดกับรายใหญ่ 1-2 รายเท่านั้น เมื่อรายใหญ่อยอมตกลงตามที่ผม

“สุราแม่โขง”) และเป็น “จุดดับของผมในกิจการบริษัทจังหวัด” ด้วย ซึ่งท่านจะได้ทราบในตอนท้ายของเรื่อง “น้ำมัน” นี้

เมื่อสมัยสงคราม “บริษัทจังหวัด” ก็ได้รับเป็นผู้ขายปันส่วนสินค้า “น้ำมันเบนซินและน้ำมันก๊าด” ให้ประชาชนในท้องถิ่นตลาดมา เมื่อเลิกสงคราม เขาก็ดึงเอาไปผมก็ไม่ได้สนใจในเรื่องนี้ ประมาณ พ.ศ.2499 อธิบดีกรมการค้าภายในได้เรียก “ผู้จัดการบริษัทจังหวัด” ทุกแห่งเข้าพบ แจ้งว่า ปลัดกระทรวงกลาโหม” คือ พล.ท. ณรงค์ สารวัตรวิภาค ซึ่งขณะนั้นครองตำแหน่ง “ผู้อำนวยการองค์การเชื้อเพลิง” (ระยะนั้นเป็น “น้ำมันสามทหาร”) ด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ได้แจ้งว่า แต่เดิมนั้น “น้ำมันสามทหาร” ใช้เฉพาะในกิจการของ “ทหาร” เท่านั้น บัดนี้ “ฝรั่ง” เจ้าของเดิมกำลังกลับมาเพื่อขาย “น้ำมัน” ของเขาต่อไปทางราชการมีความประสงค์จะให้ “คนไทย” มีสิทธิ์ขาย “น้ำมัน” อันเป็นสินค้าสำคัญที่สุด” นี้บ้าง ขณะนี้ได้ตั้ง “สร้างบิ๊ม” ขึ้นในจังหวัดใหญ่ๆ ขึ้นที่เชียงใหม่, พิษณุโลก ฯลฯ แล้ว แต่อำนาจการขายยังไม่เต็มที่ ยังกำลังวิ่งเต้นดำเนินการให้ขายได้อย่างเต็มที่อยู่ เห็นว่า “บริษัทจังหวัด” เป็นบริษัทการค้ากลุ่มใหญ่ ที่มีสมาชิกผู้ถือหุ้นในบริษัท มาก และรู้จักในวงราชการอยู่แล้ว ขอให้อ้างว่าขายให้กลุ่มนี้ไปก่อน คงจะให้ขายทั่วไปได้ในไม่ช้านัก ในขั้นแรกนี้ให้จัดหาที่ดินที่เหมาะสมไว้ทาง อ.ช.พ. จะให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ในการขายทั้งหมดให้ ส่วนค่าก่อสร้างบิ๊มนั้นจะออกช่วยให้ตามควร การซื้อน้ำมันจะขาย “โดยเงินเชื่อ” ให้ตามควรแก่กรณี ส่วนมากมักรับทำดำเนินการกันแทบทุกบริษัท

ขณะนั้น “บริษัทตากฯ” ยังไม่มีที่ดินที่เหมาะสมของตนเอง แต่พอดีขณะนั้นผมกำลังเป็น “เทศมนตรี” ผมได้จัดกรุณนจากในเมืองไปออกถนนพหลโยธิน (คือถนนเทศบาล 1) อยู่ทางด้านทิศใต้ของ “สำนักงานเทศบาล” (ซึ่งผมเป็นคนหาเงินมาสร้างเหมือนกัน) ขณะนั้นเป็นที่ดินของเทศบาล (คับแคบไม่เหมาะแก่การทำบิ๊ม) ผมเห็นว่าพอจะทำบิ๊มชั่วคราวไปพลางก่อนได้ แล้วค่อยคิดขยายขยายในภายหลัง ขณะนั้น “การสร้างบิ๊ม” ยังไม่มีระเบียบแบบแผนชัดเจน ผมจึงชวนถึงน้ำมันจากนครสวรรค์มา 1 ถัง (ระยะนั้นใช้เบนซินอย่างเดียว) ใช้บิ๊มมือโยกไปพลางก่อน

เนื่องจากขณะนั้นยังมีรถยนต์ใช้กันน้อยมาก ผู้ว่าราชการจังหวัดฯ มีรถจี๊ปใช้อยู่ 1 คันและรถเก่าๆ อีก 1 คัน หน่วยราชการอื่นๆ ยังไม่มีรถยนต์ใช้ แขวง

การทางตาก ขณะนั้นคุณเจสียว วัชรพุกก์ เป็นนายช่างแขวง มีรถยนต์ใช้มาก ที่สุดก็ดูเหมือน 3-4 คัน เท่านั้น ครั้งแรกเขาเอาน้ำมันมาจากเขตการทาง ที่ พิษณุโลก เรื่อง “ราคาน้ำมัน” นั้นผลลองสอบราคาตลาดดูแล้ว เห็น “บริษัท ฝรั่ง” ขายเอากำไรอย่างน้อย ตั้ง 20% หรือกว่านั้น คือต้นทุนส่งถึงจังหวัดตาก ประมาณลิตรละ 1.80 บาท เขาขายปลีกลิตรละ 2.20 บาท ผมเลยมาคิดกำหนด ราคาขายปลีกใหม่ คือ ขายปลีกทั่วไปลิตรละ 2.10 บาท และขายให้หน่วยราชการ ลิตรละ 2.00 บาท คิดกำไรขณะนั้นประมาณ 15% เพราะการขายน้ำมันตอนเริ่มต้นนั้นขายได้น้อยมาก ใช้รถยนต์บรรทุกถึงเปล่าไปรับน้ำมัน ไปรับครั้งแรกเดือน ละ 1 เที่ยว (เที่ยวละ 30 ถึง คือ 6,000 ลิตร) ต่อมาก็ขายเพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ ตาม รถยนต์ที่มีเพิ่มมากขึ้นท่ากรมทางฯ ได้ขออนุมัติทางเขตการทางฯ ขออนุมัติซื้อที่ จังหวัดตากเพราะมีราคาต่ำกว่าเดิมที่ไปรับมาจากพิษณุโลกนั้น จึงเป็นลูกค้าใหญ่ รายแรกของผม

ปกติผมชอบเลข 9 อยู่แล้ว เพราะผมเกิดวันที่ 9 เดือนที่ 9 (และต่อมา ผมได้ภรรยาและบุตรชายคนโตเกิดวันที่ 9 ด้วย) ในระยะปี 2499 นั้น ผมมีงาน มากจนไม่ได้นึก แต่ตอนเขียนเรื่องนี้แหละจึงนึกได้ว่า ปี 2499 นี้ผมกำลังเริ่มมีงาน “กำลังเริ่มรุ่งโรจน์” นำผลงานมาสู่จังหวัดตาก และ “บริษัทตากฯ” เข้าสู่ “จุดเริ่ม สูงที่สุด” คือจากเรื่อง “น้ำมันเชื้อเพลิง” ซึ่งผมได้เป็นผู้เริ่ม “บุกเบิกการค้า” สิ่งสำคัญที่สุดใน “ระดับประเทศ” และ “ระดับโลก” ได้ตั้งหลักขึ้นได้แล้ว ยังได้ ช่วยให้มี “ตลาดสดมาตรฐาน” และเริ่มปลูกสร้าง “สำนักงานของบริษัทตากฯ” การค้า “ปูนซีเมนต์ กระเบื้องและอุปกรณ์ก่อสร้าง” และสินค้าต่างๆ ดังที่ได้เรียนท่านข้าง ดันมาแล้วนั้น ทำให้ภายในเขตเทศบาลเมืองตาก ใน พ.ศ.2499 มีทั้ง “สำนักงาน เทศบาลเมืองตาก” “โรงฆ่าสัตว์เทศบาลเมืองตาก” “รถดับเพลิงและรถชุดถนน” รวมทั้ง “กิจการไฟฟ้า” ซึ่งผมได้เรียนท่านมาแล้วนั้น ผมคิดว่า ด้วยบารมี แห่งท่าน “ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งสอนให้ผมนำหลัก “ธรรมะ” เข้ามาทำงาน อย่างจริงจังและเดชะพระบารมี “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ซึ่งผมได้มีส่วน เข้าดำเนินการ “ร่วมสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” กับ “คุณเจสียว วัชรพุกก์” ต่อจาก “คุณจำรัส สิบสิริ” จนสำเร็จขึ้นแรก และต่อมาได้มีการบูรณะ เพิ่มเติมอีก 3-4 ครั้ง จึงปรากฏที่ประทับของพระองค์ท่านตั้งอยู่ ณ สถานที่ซึ่ง

ท่านโปรดปรานมากที่สุดดังที่ปรากฏอยู่นั้น เป็นแน่นอน ส่วนงานบุกเบิกพัฒนาเมืองตากของ “จอมพลถนอม และ พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร” นั้นเริ่มเมื่อ พ.ศ.2506-2510 เปิดศูนย์สำเร็จเรียบร้อยในขั้นแรก ทำให้ “เมืองตาก” ซึ่งเป็น “เมืองปิด” มานานกลายเป็น “เมืองเปิด” เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งในขณะนั้น “เขื่อนภูมิพล” ซึ่งในหลวงปัจจุบัน ร.9 พระราชทานนามตั้งแต่เปิดดำเนินการ พร้อมทั้ง “ใช้พลังน้ำผลิตไฟฟ้าและการชลประทาน” เมื่อ พ.ศ.2507 เป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ได้ทราบข่าวว่า “องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” สนพระทัยในเขื่อนนี้มากเป็นพิเศษแห่งแรก พระราชทานนามตั้งแต่เริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2500

“อุทกภัยครั้งใหญ่” ประชาชนจำนวนมากมักเข้าใจกันว่า ในประเทศไทยเกิดขึ้นที่ “แหลมตะลุมพุก” ภาคใต้ของประเทศไทย แต่ความจริงครั้งแรกเกิดขึ้นที่ “อำเภอสามเงา จังหวัดตาก” เมื่อปี 2502 (ตอนใต้ที่สร้างเขื่อนภูมิพลไม่ไกลนัก) ขณะนั้นได้ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและการวางโครงรากฐานเขื่อนฯ เกือบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผลของการจัดป่าไม้ ทำให้น้ำไหลป่าพุ่งอย่างแรงจากบนภูเขาสูงภาคตะวันตกของเขื่อน พัดพาบ้านเรือนท่อนซุง ลงสู่แม่น้ำอย่างรวดเร็ว นายช่างเขื่อนฯ เล่าให้ฟังว่า คงเป็น “เดชพระบารมีของทั้ง 2 พระองค์” (ร.9 และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) นายช่างฯ เล่าให้ฟังว่าในขณะนั้นน้ำป่าลงมามากได้เขื่อนไม่ว่าจะล้นท่วมขึ้นมาถึงเขื่อนหรือไม่ ได้จัดวางเครื่องกีดขวางกันไว้เป็นอย่างดีแล้ว แต่ถ้าท่วมแรงจัดก็ไม่อาจทานทนได้ ได้แต่ภาวนาถึง 2 พระองค์ท่านเท่านั้น “ด้วยเดชพระบารมีฯ” จริงๆ น้ำป่าท่วมทันมาถึงแนวฐานดินที่เพิ่งวางเสร็จพอดีนั้น ถ้าท่วมไปถึงก็ไม่รู้ว่าจะสูญเสียไปที่สิบล้านบาท (เงินสมัยนั้น)

สภาพในเมืองตากนั้น ก่อนสร้างเขื่อนฯ ถึงฤดูน้ำจี่ จะท่วมทุกปี แต่ไม่มากนักหนองหลวง(ตอนเหนือของเทศบาลเมืองตาก) พายเรือกันเล่นได้สบาย ส่วนบ้านเรือนและถนนอย่างมากก็เพียงแค่หัวเข้า 2-3 วันก็หายหมด ไม่ลำบากอะไรมากนัก ปีที่น้ำท่วมใหญ่นี้ ผมปลูกสำนักงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผมลงไปกรุงเทพฯ ขณะนั้นโทรศัพท์ยังติดต่อกันไม่ได้ ปกติผมนอนข้างบนคนเดียว แต่ถ้าไม่อยู่ก็มีการโรงนอนเฝ้าอยู่หน้าท่วมเริ่มตอนกลางคืน หนังสือพิมพ์ลงว่า “น้ำท่วมถนนประมาณ 150 เซนติเมตร” ผมคิดว่าหนังสือพิมพ์คงลงผิด “คงจะเป็น 150

มิลลิเมตร” กระมังเพราะไม่เคยมีน้ำท่วมมากเพียงนั้นกลับมาจึงเห็นรอยขีดข่วนที่
น้ำท่วมจริงๆ ตามที่เขาลงพิมพ์ ปูนซีเมนต์แข็งไปหลายสิบถุงแต่มาเห็นสภาพของ
“สำนักงานบริษัท” ของผมแล้วใจหาย ถ้าไม่ใช่เพราะ “บารมีของท่านอาจารย์”
และ “เดชะพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” (ขณะนั้นผมยังไม่ค่อย
ได้คิดถึง ร.9) คือ ด้านเหนือของบริษัท เป็นลำคลองน้อย (เดิมมีสะพาน) ด้าน
หลังเป็นลานโล่ง (มีทำน้ำแม่ปิง) ด้านใต้เป็นถนนสาธารณะ ผมได้เรียนให้ท่านท
ราบแล้วว่าผมเป็น “เทศมนตรี” พ.ศ.2495-2501 ได้เริ่มสร้างถนนคอนกรีต
(โครงไม้ไผ่) ปีละประมาณ 100 เมตร จากมุมใต้ศาลากลางจังหวัด (เหมือน
บริษัทจังหวัดเดิม) ขึ้นไปทางทิศเหนือ ถึงสามแยกกรมนี้ (ปลายถนนจรดวิถีถ่อง
เข้าเมืองตาก) เมื่อปี 2501 ได้ สร้างวงลงมาทางทิศใต้ ตรงหน้าสำนักงานบริษัท
จังหวัดใหม่ ปิดตรงสี่แยกถนนสาธารณะใต้ “บริษัท” พอดี ทำให้น้ำท่วมจากริม
ฝั่งแม่น้ำปิง มุดเข้าใต้บริษัท มาสะดุดที่ถนนคอนกรีตวกกลับใต้ถนนคอนกรีต
เล็กน้อยแล้วพัดผ่านไปเลย ถ้า “สำนักงานบริษัท” ไม่มีเสาและพื้นคอนกรีต
แน่นหนาพอตัว สำนักงานบริษัท เป็นไม้ก็คง “พังพาบ” ไปแล้ว เหตุนี้จึงยัง
ทำให้ผมมั่นใจยิ่งขึ้นอีกว่า “งาน” ทั้งหมดที่ผมได้ทำมาโดยมี “คัมภีร์” เดียวที่ที่
ผมถือปฏิบัติมาคืออาศัยหลัก “ธรรมะ” ของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นแนวของท่าน
“ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” สอนให้ศิษย์ถือปฏิบัติ และยัง
ได้มีส่วนช่วยสร้าง “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” จึงได้รับ “เดชะพระบารมี”
ของพระองค์ท่านด้วย หาใช่เพราะ “ดวง” ของผมอย่างเดียวไม่ ทำให้ผมมี
กำลังใจมากขึ้น รวมทั้งคำปลุกปลอบใจจากท่านผู้ใหญ่และมิตรสหายหลายๆ ท่าน
เริ่มตั้งแต่ “หลวงเชวงศักดิ์สงคราม” ลงมาถึง “เจ้าล้วน แสงวัฒนะรัตน์” ภรรยา
ของร้านนายทองดี ซึ่งเป็นร้านตรงข้ามจวนเจ้าเมืองที่ผมเข้าทำ สำนักงานบริษัท
หลายปี รัยะนั้นผมมีเวลาว่างงานมาก ได้ไปนั่งคุย และได้รับคำปลุกปลอบใจใน
ขณะที่ผมกำลัง “ว้าเหว่” แต่ไม่กล้าไปรบกวนคนที่มียานมาก ขณะนั้นลูกเขายัง
เล็กๆ ภายหลังได้เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคน เขาเพิ่งถึงแก่กรรมเมื่ออายุ
89 ปีๆ ที่แล้วนี่เอง

ตอน 2 การแต่งงานของผม และผลพลอยได้เป็นหลักการคำของ “บริษัทตากฯ”

พ.ศ.2503 ผมอายุมากแล้ว เพิ่งมาคิดจะแต่งงานจริงๆ เสียที่ ไม่ใช่ไม่เคย “ชอบ” ใคร หรือไม่ถูก “ใครชอบ” แต่เพราะผมเจียมตัว “ยังไม่พร้อม” เกิดติดขัดมานานจนชักจะ “เงิน” คนที่ผมแต่งงานนี้ผมรู้จักมานานตั้งแต่เป็นนักเรียน การช่างสตรีพรนครใต้ (ช.ส.ต.) จบมาเป็นครูแล้ว คุณพ่อเขาเป็นนายอำเภอเมืองตาก ก่อนไปเป็นปลัดจังหวัดหลายจังหวัด และสุดท้ายไปได้นายอำเภอชั้นเอกที่อำเภอพะเยา ขณะนั้นข้าหลวงประจำจังหวัด ชั้นเอก มี 4 อำเภอที่ชั้นเอกคือ พะเยา, แม่สอ, อนุรักษ์ประเทศ, กบินทร์บุรี (ปลัดจังหวัดและอำเภออื่นชั้นโททั้งหมด) ท่านจรัสรัฐศาสตร์ (จุฬาลงกรณ์) รุ่นสุดท้ายจึงได้รับปริญญา ธ.บ. ยกเป็นกิตติมศักดิ์ที่ข้าอยู่ก็เพราะไปเป็น ส.ส. เชียงรายอยู่ 2 สมัย (เพราะเคยเป็นนายอำเภอใน เชียงรายหลายอำเภอรามารชอบมาก) ถูกยุบสภาทั้ง 2 ครั้ง เลยเลิกคิดเป็นผู้แทน เพราะท่านเป็นคนตรงไปตรงมาจึงลำบากในการเป็น ส.ส. สมัยนั้น เกราะหัดที่ได้ คุณแม่เป็นลูกพ่อค้าทองเก้ายิงขายเพชรขายทองคล่องอยู่ จึงเลี้ยงลูก 8 คนมาได้ เขาเป็นลูกสาวคนโตแต่งงานแล้วจึงมาอยู่กับผมเป็นน้องหญิงเล็กๆ 2 คน ต่อมา มีชายคนเล็กมาเรียนที่เทคนิคตากแล้วไปจบปริญญาไฟฟ้าที่ฟิลิปปินส์ ผู้ชายคนโต จบช่างอุเทนถวาย ขณะนั้นไม่มีชั้นสูง โชคดีที่ก่อนออกได้เป็นผู้อำนวยการก่อสร้างที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ลูกชายคนที่ 2 ไปจบไฟฟ้าที่เยอรมันกลับมาได้ เป็นนายช่างใหญ่ฝ่ายไฟฟ้าที่ศาลาสันติธรรม ลูกชายคนที่ 3 จบสถาปัตย์ (จุฬาฯ) เดิมเป็นอาจารย์ที่อุเทนถวายแล้วลาออกเป็นนายช่างอาชีพส่วนตัวลูกสาวคนที่ 2 จบอาชีวะ โชคดีแต่งงานกับทหารเรือได้เป็น “คุณหญิง” เพราะเขยคนรองนี้ได้เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ คือ “พลเรือเอก วิจิตร ชำนาญการณ์” ลูกชายคนเล็กที่จบ วิศวะ (ไฟฟ้า) ที่ฟิลิปปินส์นั้นไปทำงานที่ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้แต่งงานกับ อาจารย์มหาวิทยาลัย ดร.ลดาวัลย์ เพชรโรจน์ ลูกสาวคนเล็กจบปริญญา (ตบแต่งภายใน) แต่งงานกับสถาปนิกเช่นเดียวกัน

คุณพ่อและคุณแม่ได้ขายบ้านและที่ดินที่เชียงราย ย้ายไปอยู่ที่ ถ.พหลโยธิน ซอย 42 (สุรางค์) ซึ่ง พ.อ. อุดม ทวีวัฒน์ (ต.ม.ธ.ก. รุ่น 2) ซึ่งมาร่วมพัฒนาเมืองตาก เป็นผู้จัดสรรอยู่ร่วมกันในซอยนั้นด้วย คุณพ่อคุณแม่ได้ถึงแก่กรรมในระยะใกล้ๆ กันทั้ง 2 ท่าน

ผมได้เล่าถึงความสัมพันธ์ของผมกับครอบครัวของภรรยาผมเพื่อให้รู้ว่าผมมีความสัมพันธ์กับ 8 ครอบครัวนั้นแนบแน่นมาตั้งแต่เนืองๆ ยังเป็นเด็กๆ จึงเป็นกันเอง ไม่มีปัญหาประการใด ผมจึงจะได้เล่าถึงเรื่อง “ที่ดิน” อับเป็นหลักทรัพย์สำคัญในการใช้ “หมุนเวียน” เป็นประกันให้ธนาคาร จนต้องขายหมดไป เพราะเหตุใด

เนื่องจากคุณพ่อเป็นข้าราชการที่“ซื้อตรง”แต่มีลูกมากเงินเดือนไม่มากนัก จึงได้คุณแม่ซึ่งขายเพชรพลอยเป็น และที่ดินยังราคาไม่แพงนัก ซื้อปลูกบ้านกลางเมืองเชียงรายได้ เมื่อย้ายมาอยู่ตากเคยเป็นเมืองซึ่งขณะนั้นยังเพิ่งเริ่ม “พัฒนา” ว่าเป็น “คุณแม่ยาย” ของผมเป็นผู้ใหญ่ที่เคยมีประสบการณ์ผ่านเมืองต่างๆ มาหลายแห่งแล้ว ได้ทราบที่ว่า บที่ดินริมถนนใหญ่ซึ่งตัดผ่าน” จะมีราคาขึ้นแพงมาก เมื่อถนนเสร็จเรียบร้อย ขณะนั้น “ถนนพหลโยธิน” ซึ่งตัดผ่าน “หลังเมืองตาก” เดิมเขาถือกันว่า “ด้านริมแม่น้ำ” เป็น “หน้าเมือง” แต่ปัจจุบันนี้ส่วนมากคิดกลับกันเสียแล้ว กลับความเจริญมาอยู่ด้านถนนใหญ่กลายเป็น “ด้านหน้าเมือง” แทน แนวความคิดเดิมนั้น เนื่องจากสภาพดินของจังหวัดตากส่วนมากเป็น “ดินลูกรัง” แข็งร่วนยากต่อการปลูกพืชผล เดิมเพิ่งกรุยแนวทางทำ “ถนนพหลโยธิน” นี้ ได้ทราบว่ามีบุคคลจำนวนมาก อยากจะได้ที่ดินข้างถนนใหญ่นี้ เป็นจำนวนมาก (มีทั้งราษฎรและข้าราชการ) แต่ส่วนมากต้องการเป็นที่ทำมาหากินปลูกพืชผลไร่นาอย่างแท้จริง เมื่อลงมาเพาะปลูกพืชผลดูแล้ว ปรากฏว่าตายหมด เพราะเป็น “ดินลูกรัง” แห้งแล้งเป็นที่สุด ขุดหาน้ำบาดาลมาช่วยก็ไม่มีแต่เนื่องจากที่ดินในเมืองตากยังมีมาก “เมืองตากมีพื้นที่ใหญ่เป็นที่ 2 ของภาคเหนือ แต่ขณะนั้นมีประชากรเพียงแสนเดียวเท่านั้น) ปัจจุบันมีประมาณ 5 แสนคน) จึงทอดทิ้งไปหาที่ใหม่ปลูกทำกินกันต่อไป ไม่มีเจตนาจะจับจองไว้ซื้อขาย จึงไม่ได้เสียภาษีที่ดินเหมือนผู้ที่จับจองไว้เพื่อซื้อขายทำประโยชน์ในการการค้าหรือประการอื่นต่อไป เมื่อสร้างถนนเสร็จเรียบร้อย ผู้ที่รู้วิธีการดีที่จะเข้าเป็นเจ้าของที่ดินเห็นว่าที่ดินแปลงนั้นยังไม่มีใครจะทำประโยชน์ ก็เข้าดำเนินการจัดถากถางทำประโยชน์ใหม่หนึ่งที่ดินริมถนนพหลโยธิน ตั้งแต่หน้าแขวงทางตากจนถึง โรงเรียนผดุงปัญญา ปัจจุบันนี้ ขณะนั้นยังไม่มีบ้านเรือนอยู่เลย ยังอยู่นอกเขตเทศบาลเมือง พ.ศ.2498 ผมเป็น “เทศมนตรี” ได้เป็นผู้ยื่นขอขยายเขตเทศบาลไปยังกระทรวงมหาดไทย

ขอขยายเขตเทศบาลไปคลุมถนนไว้ (ตามที่ผมได้เรียนไว้ในเรื่อง “เทศบาล” แล้วนั้น และยังมีอีกเรื่องหนึ่ง คือทางราชการได้มีคำสั่งประกาศทั่วประเทศว่า “ถ้าใครจับจองที่ดินมือเปล่าให้มีสิทธิ์ยื่นแบบ ส.ค. 1 เพื่อขอออกโฉนดที่ดินต่อไป ได้ โดยมีผู้รับรองจากเจ้าของที่ดินข้างเคียงด้วย” ว่าเป็น “คุณแม่ม่าย” ของผมได้ ขอแบ่งและจับจองไว้ได้ 4 ราย ประมาณ 2 ไร่ ซึ่งบางรายมีปัญหาต้องถึงฟ้องร้องกัน (มีถึงศาลฎีกา 1 ราย เกือบจะมีปัญหาเป็น “คดีตัวอย่าง” ผมจะได้เรียนท่านในตอนต่อไป)

มีที่ดินอยู่แปลง 1 แปลงนี้ว่าที่ “คุณแม่ม่าย” ผมซื้อมาจากท่านซึ่งได้มาจากที่ดินหลุดสำรวจจาก “เขตทหาร” ประมาณ 4 ไร่เศษเป็นเงิน 5,000 บาท ท่านผู้โชคได้เป็นเจ้าของที่ดินแปลงใหญ่นี้จัดให้เป็นของบุตรแล้ว ได้แบ่งของให้โรงเรียนผดุงปัญญา ซ้ายย้ายมาสร้างใหม่ (6 หรือ 10 ไร่ ผมลืมไปแล้ว) และแบ่งขายคนอื่น ๆ แปลงเล็กอยู่ข้างหลังแปลง ว่าที่ “คุณแม่ม่าย” ผม (ซึ่งต่อมาผมได้สร้างบั้ง, ตึกแถว, และบ้านผม อยู่ในแปลงนี้) “หลักทรัพย์” สำคัญอยู่แปลงนี้ ผมจะเรียนให้ท่านทราบต่อไป

ตอน 3 การตั้ง “บั้ง” อ.ช.พ. ขนาดใหญ่และเข้าพบจอมพลถนอม กิตติขจร

ขณะนี้ อ.ช.พ. ได้รับสิทธิ์ให้ขายน้ำมันได้เหมือน “บั้งฝรั่ง” แล้ว แกมยังได้รับสิทธิ์ให้ “ขายน้ำมันให้หน่วยราชการ” แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่ พ.ศ.2503 ผมจึงได้ทำพิธีขอเช่าที่ดินจาก “คุณแม่ม่าย” 1 ไร่ (ตามหลักเกณฑ์ของ อ.ช.พ.) ตามแบบขนาดใหญ่ของ อ.ช.พ. ขณะนั้นเริ่มมีน้ำมัน 3 อย่าง คือ ดีเซล, เบนซิน, และซูเปอร์ น้ำมันหล่อลื่นนั้นก็มี 3 เกรด คือ ธรรมดา, พรีเมียมเกรด, และสเปเชียล เรื่องน้ำมันหล่อลื่นนี้เดิมผมไม่เคยมีความรู้เลย เห็นมีกันมากมาย แข่งขันกันโฆษณาว่าของตนดีกว่าคนอื่นอยู่เสมอ ผมศึกษาแล้วจึงเข้าใจว่าความจริงทุกยี่ห้อโดยปกติอยู่ในเกรด พรีเมียม ซึ่งบรรจุกระป๋องหรือถังแกลลอน 4.5 ลิตร นั้นแหละเป็นมาตรฐานที่ควรใช้สำหรับรถยนต์ทั่วไป ถ้าไว้อีกนิดก็ซื้ออย่างไนตัง (200 ลิตร) ก็ได้เพราะราคาถูกกว่ามาก แต่ก็ปลอมปนกันง่าย รถส่วนตัวจึงควรใช้บรรจุถังแกลลอนจะปลอดภัยกว่า ผมสนใจศึกษาและไปซื้อน้ำมันด้วยตนเองจึงรู้ว่าอย่างถังแกลลอนก็มีปลอมเหมือนกัน ตอนแรก อ.ช.พ. ขายน้ำมันใหม่ๆ อ.ช.พ. ใช้

น้ำมันฟรีเมียมเกรดเหมือนกัน (เพราะประมูลซื้อเขามาเป็นรุ่นๆ) แต่บรรจุกระป๋องสังกะสี (มองดูเก่าๆ ไม่สวยสะอาดตาเลย) และกระราคาให้ขายในราคาถูกกว่าเขามาก เพราะคงคิดแข่งกับเขาขาย “ของดีราคาถูก” แต่อย่างเดียว ทำให้ผมขายไม่ค่อยออก เมื่อผมได้ศึกษา “วิธีโก่ง” ของบ๊ิมต่างๆ จึงได้รู้อีกอย่างหนึ่ง คือ “พวกหัวใส” เอาน้ำมันเครื่องใช้แล้วไปกลั่นกรองใหม่ใสแจ๋วดีเหมือนหล่อลื่นอย่างดี แต่ที่จริงมี “ความหนืด” ต่ำกว่ามากเป็นอันตรายต่อเครื่องยนต์ เดิมผมเคยซื้อน้ำมันอย่างถึงมาขายทั้งฟรีเมียมเกรด และเกรดธรรมดาๆ ผมขายลิตรละ 5 บาท ฟรีเมียมขายลิตรละ 12 บาท เขาขายฟรีเมียมตัดราคาเหลือลิตรละ 10 บาท แต่ขายธรรมดา ลิตรละ 5 บาทเท่านั้น (เรื่องนี้มีผู้ที่หวังดีต่อผมอธิบายให้ผมฟังว่าเขาใช้น้ำมันเกรดธรรมดาไปผสมใส่ฟรีเมียมเกรด และเอาเกรดต่ำมากไปใส่เกรดธรรมดาจึงขายราคาดังนั้นได้ ผมจึงต้องแก้ปัญหาใหม่โดยเลิกขายเกรดธรรมดา (เพราะเกรงว่าลูกน้องผมจะเอาไปผสมเอง และแสดงว่าบ๊ิมผมไม่มีอย่างเกรดธรรมดาและเกรดต่ำไว้เลย) เดิมพวกรถบรรทุกไม่ใช้ถึงน้ำมันหล่อลื่นอย่างดี เขาใช้เติมธรรมดาเรื่อยๆ ไม่เคยเปลี่ยนเลย ทำให้รถพังเร็ว ผมได้บอกพรรคพวกให้บอก “วิธีใช้น้ำมันหล่อลื่นที่ถูกต้อง” ให้พวกเขาฟัง เพราะเขาเชื่อในเรื่อง “ความสัตย์ซื่อ” ของผม จึงมาซื้อผมมากขึ้น

เรื่องน้ำมันหล่อลื่นกระป๋องผมก็ต้องหาวิธีแก้ไขเหมือนกันเนื่องจากขณะนั้น อ.ช.พ. ยังไม่เข้มงวด จะขายน้ำมันหล่อลื่นชนิดใดก็ได้ ผมได้ทราบว่ามีหล่อลื่น “คาสโตรอล” นี่เป็นน้ำมันเกรดสูงดีกว่ายี่ห้ออื่นๆ นิยมใช้ในรถคันดีเยี่ยมและรถแข่ง “บริษัทล็อกซเล่ย์ จำกัด” (เป็นบริษัทข้ามชาติที่ใหญ่โตบริษัทหนึ่ง) “น้ำมันยันเครื่องบิน” จริงๆ เพื่อน “ลูกโดม” รุ่นเดียวกับผม “เฉลิมชัย กิตตยาภรณ์” ขณะนั้นเขาเป็นเซลล์ขายเครื่องบิน (ไม่ใช่ย่อย) ผมเล่าให้เขาฟัง เขาจึงพาผมไปรู้จักแผนกขาย “คาสโตรอล” ผมจึงได้เป็นเอเยนต์โดยตรงจากเขาและผมได้พบนายตรวจภาคของ “เซลล์” จึงได้ขายหล่อลื่น “เซลล์” อีกยี่ห้อหนึ่ง (เรื่องเซลล์นี้แหละผมจึงได้รู้ความลับของการปลอมหล่อลื่นที่นครสวรรค์เมื่อผมแวะไปซื้อน้ำมันน้ำกรดที่ร้านเขาเพราะระยะแรกๆ อ.ช.พ. ยังไม่มี) ตอนหลังนายตรวจ “ม้าบิน” รู้เรื่องราวบ๊ิมผมขายดีจึงให้ผมเป็น “เอเยนต์ม้าบิน” อีกอย่างหนึ่ง โดยให้เครดิตและนำส่งให้ถึงที่ด้วย ผมจึงปฏิบัติหล่อลื่น อ.ช.พ. ใหม่ขณะนั้นเขายังไม่ทำให้สวยขึ้น

ผมก็เพียงเลือกกระป๋องที่ดีๆ ออกมาตั้งโชว์เคียงคู่กับยี่ห้ออื่น โชว์ว่าเกรดเดียวกัน (แต่ขายขึ้นราคาให้ต่ำกว่าของคนอื่นเล็กน้อยเพื่อล่อใจ) ได้ผลดีขายหล่อลื่น “สามทหาร” ออกตั้งแต่บัดนั้น

ความจริงการแก้ปัญหาเรื่อง “น้ำมันหล่อลื่น” นั้นผมทำภายหลังจากการแก้ปัญหาที่ถูกประนามว่า “ปัมสามทหารปลอมปนทุกปัม” (ขณะนั้นดากมีปัมสามทหาร 3 ปัมแล้วจะเรียนให้ทราบหลังเรื่องนี้) ผมสอบถามรู้เรื่องละเอียดดีในความลับนั้นว่าใครทำอะไรผมจึงคิดแก้ไขโดยใช้วิธีการดังนี้ผมกระซิบบอกลูกค้าของผม (แม้แต่คนที่โจมตีผม) ทั้งรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ (รู้ง่ายกว่ารถยนต์) ให้ไปเติมน้ำมันที่ละปัม (โดยเอาน้ำมันเดิมออกให้หมดก่อน) คือ “ปัมฝรั่ง” ทุกปัมก็ดี แล้วก็ “ปัมสามทหารอื่นๆ” ส่วน “ปัมสามทหารของบริษัทดาก” นั้นเมื่อไรก็ได้ เพราะผมมั่นใจว่าน้ำมันของผมไม่มีการปลอมปน และไม่ได้มีการลดลิตรจากปัมไม่ช้านานนักก็ได้ผลตอบกลับคืนมา รถมอเตอร์ไซด์เห็นได้ชัดเร็วกว่า คือ เขาบอกว่า “เบนซิน” ปัมฝรั่ง “ปนดีซ่าไม่มากนัก แต่ก็มีปนและพร่องอยู่บ้าง” “ปัมสามทหารอื่นปนมาก” เรื่องน้ำมันของ “ปัมฝรั่ง” นั้นถ้าปนเล็กน้อยเขาไม่ว่ากัน ส่วนเรื่องของ “ปัมสามทหาร” นั้นขณะนั้นไม่มีตรวจกันเลย ผมมีเพื่อนอยู่ทางเชียงใหม่หลายคน ผมได้บอกเขาไปว่าให้ช่วยบอกคนอื่นๆ ด้วย ในระยะแรก (ก่อนมีปัญหาเรื่องการเงิน 2507) บริษัทฯ มียอดขายขึ้นไปถึงอย่างละหลายหมื่นลิตร และภายหลังขึ้นถึงหลายแสนลิตร แต่ในระยะหลังนี้กำไรเหลือเพียง 2-3% ดอกเบี้ยธนาคารขึ้นไปถึง 19% จึงมีปัญหาผมจะได้เรียนให้ท่านทราบตอนท้ายเรื่อง “น้ำมัน” นี้

การ “ค้าน้ำมันเชื้อเพลิง” นี้ผมไม่เคยค้า นึกว่าคงจะเหมือนเรื่องอื่นๆ ที่ผมได้เรียนมาข้างต้นหลายเรื่องมาแล้วนั้น ผมต้อง “แก้ไขปัญหาย่างหนัก” มาแล้วทุกเรื่อง แต่ก็ผ่านพ้น “วิกฤตการณ์” ไปได้เป็นอย่างดี จากการอาศัยหลัก “ธรรมะ” ของท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” และ “วิชาการ” ของท่านเป็นแนวดำเนินการมานั้นทุกเรื่อง แม้จะ “ขลุ่ยหลัก” มากทุกเรื่องก็พอจะ “แก้ไขปัญหา” กันไปได้ด้วยดีแต่เรื่อง “น้ำมัน” นี้มี “ปัญหายุ่งมากที่สุด” การใช้ “เงินหมุนเวียน” ใช้มากพอๆ กับการค้าบุหรื “เริ่มต้นเป็นหลักพันบาท ปัจจุบันเป็นหลักล้านบาท ต่อสัปดาห์” บุหรืนั้นใช้เวลานานกว่ามากหลายสิบปีจึงขึ้นมามากเช่นนี้ แต่น้ำมัน

ใช้เวลาเพียง 20 กว่าปีเท่านั้น แต่ผู้ที่ค้าน้ำมันอย่างมี “ธรรมะ” สุจริตตรงไปตรงมาอย่างมากนั้นมัก “ไปไม่รอด” เพราะต้อง “ฝ่าฟันอุปสรรคอย่างหนักทั้งภายนอกและภายใน” ดังผมจะได้เรียนท่านโดยลำดับต่อไป

การค้าน้ำมันเริ่มมาก พ.ศ.2499-2503 นั้น ผมยังทำการค้า “น้ำมัน” โดยใช้ปั๊มชั่วคราวอย่างเดิม ยังไม่มีปัญหามากนัก พอถึง พ.ศ.2503 อ.ช.พ. ได้รับเป็นผู้ขายส่งน้ำมันให้ทางราชการแต่ผู้เดียวทำให้มีผู้วิ่งเต้นขอจัดตั้ง “ปั๊มติหาร” กันมากมาย ผมได้เรียน “ผู้อำนวยการ อ.ช.พ. ไว้แล้วว่า จะลงมือสร้าง “ปั๊มติหาร” ถาวรตามแบบใหญ่ของ อ.ช.พ. ในปลายปี 2503 คงใช้ได้ในปี 2504 ที่ดินริมถนนพหลโยธินใกล้สี่แยกใหญ่ จังหวัดตาก ขออย่าตั้งปั๊มอื่นเลย เพราะรถราชการมีน้อย ท่านรับปาก แต่ปรากฏว่ามีคนตั้ง “ปั๊มติหารถาวร (ขนาดเล็ก)” ทางเหนือที่ต่างผมๆ ไปถามทาง อ.ช.พ.ๆ แจ้งว่า ปั๊มนี้ออกขายน้ำมันให้คนอื่น (ไม่ขายหน่วยราชการ) ผมก็ไม่ได้ว่าอะไร

ผมได้สร้าง “ปั๊มติหาร บริษัทจังหวัด” ในที่ดินซึ่งผมได้เรียนไว้แล้วนั้น เสร็จเมื่อ พ.ศ.2504 ผมเริ่มเป็น “คนค้าน้ำมัน” ใหม่จึงศึกษา รวมทั้ง “วิธีโกง” ของปั๊มและคนของปั๊มที่ไม่สุจริต เพื่อระมัดระวัง “การโกง” ของพนักงานของเรา ด้วยรวมทั้งเรื่องคุณภาพและวิธีใช้ “น้ำมันหล่อลื่น” ต่างๆ ทั้งหมด (เรียนใหม่หมดทั้งจากตำราพอให้รู้เรื่องทั้งวิธีตรวจสอบด้วย)

ปัญหาแรกของผม “หนักอึ้ง” เลยครับ มีเสียคนหนึ่งกำลังตั้ง “ปั๊มติหาร” อยู่ถนนเดียวกันนี้ ทางใต้ผมไปประมาณ 200 เมตรเท่านั้น ผมสอบได้ความว่าเป็นของ “คุณจิว” น้องสาว ฯพณฯ นายกษ ฤทธิเดช พอตั่งแล้วไปเสนอขายน้ำมันแขวงการทางตากฯ ตัดราคาเกินเสียด้วย ผมเคยได้ยินข่าว คุณความดีความสัตย์ซื่อของจอมพลถนอมฯ หลายเรื่อง ขณะนั้นจำได้ 2 เรื่องคือ

1) ได้มีคนไปฟ้องคุณพ่อจอมพลถนอมฯ เรื่องความเลวร้ายของคนๆ หนึ่งในเมืองตากด้วยกัน จอมพลถนอมฯ ได้ให้คนของท่านแอบไปสอบสวนๆ ให้ได้ความจริงแล้ว ให้มาแจ้งท่านโดยไม่ต้องบอกให้ใครรู้ คนสนิทของท่านไปสอบสวนมาแล้วได้ความว่า ความจริงคนที่ร้ายนั้นคือคนที่นำความมาแจ้งคุณพ่อของท่านนั่นเอง ไม่ใช่คนอื่น ท่านเลยหาบ้านให้คุณพ่อท่านอยู่ใกล้ๆ บ้านท่าน และห้ามไม่

ให้คุณพ่อไปยุ่งกับคนอื่น ๆ ในเมืองตากอีก และบอกว่าใครในเมืองตากมีปัญหา
ประการใดให้ไปหาบอกท่านเองโดยตรง แต่ขออย่าโกหกกัน

2) เรื่องสืบเนื่องมาจากข้อ 1) เจ้าของโรงฆ่าสัตว์รู้ว่า ท่านจอมพล
ถนอมไม่ชอบรับของ ๆ ใครเขาเลยเอาหมูและเครื่องในไปส่งที่บ้านคุณพ่อทุกวันมี
วันหนึ่ง คนส่ง ๆ ผิดไปไว้ที่หน้าบ้านจอมพลถนอมฯ เอง เผอิญจอมพลถนอมฯ
เดินตากอากาศตอนเช้ามีตมาพบเข้าท่านสอบจนรู้ความจริงเลยสั่งไม่ต้องไปส่งทั้ง
2 บ้าน และไปบอกคุณพ่อเอง พร้อมเพิ่มค่าใช้จ่ายให้คุณพ่อ เรื่องจึงจบแก่นั้น

เรื่อง “บิ๊มของคุณจิว” ผมเคยไปถาม ผ.อ. สามทหาร แล้ว (เผอิญ
ผ.อ. คนนี้เป็นเพื่อนนักเรียนเก่าชั้นเดียวกับผม) เขาแจ้งว่า “ระเบียบห้ามตั้ง
ช้อนยังไม่มี” เขามาหาตั้ง 2-3 หน และทราบว่าเขาเป็นน้องสาวท่านจริงๆ จึง
ต้องตั้งเขาเป็นเช่นนี้ ขณะนั้นผมเป็น “ประธานสภาจังหวัด” จึงไปพบขอเรียน
ปรึกษาท่าน เล่าเรื่องของความจำเป็นของผมและว่าเรื่องนี้ขอ “เลยตามเลย” และ
เรียนปรึกษาท่านว่าควรจะทำอย่างไรต่อไปดี ท่านได้แนะนำผมเองว่า ท่านจะให้
ผู้อำนวยการ อ.ช.พ. ออกระเบียบว่า “ในจังหวัดเดียวกันให้กำหนดราคาให้ขายใน
ราคาเดียวกัน” และถ้ามีหน่วยหรือองค์กรใดอยู่ในจังหวัด “ถ้ามีบิ๊มสามทหารอยู่
ในจังหวัดนั้นแล้ว ให้เป็นสิทธิ์ของบิ๊มในจังหวัดนั้นขายให้” ผม “หยุด” เขาได้แค่
นั้นก็พอใจ

ความจริงคุณจิวเคยมายุ่งเรื่อง “สุราแม่โขง” ของผมครั้งหนึ่งแล้ว ตอน
นั้นผมไม่ได้ต่อว่าอะไร เพราะรู้จักกันก่อนแล้ว คราวนี้ผมจำเป็นต้องทำ เพราะมา
ตตราคาผมด้วย และขณะนั้นยังขายได้น้อยมากเห็นเขาขายอยู่ไม่กี่ปีก็ขายบิ๊มโอน
ให้คนอื่นไป

ผมมีเรื่อง “แปลกแต่จริง” อยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นผลดีต่อหลัก “ธรรมะ”
ของผมคือ ขณะนั้นผมมีลูกค้าเป็นรถบรรทุกอยู่หลายคัน ส่วนมากเขา “ชอบใจ”
ผมที่ไม่ “โกง” น้ำมัน และแนะนำในการใช้ “น้ำมันหล่อลื่น” เพราะเดิมเขาไม่เคย
รู้เรื่อง “การใช้ น้ำมันเครื่อง” ดีนัก จึงใช้น้ำมันปลอมปนมาตลอดเวลา เนื่องจาก
ผมและพนักงานขายเป็น “คนค่าน้ำมันใหม่” ไม่เคยทดสอบบิ๊ม เพราะบิ๊มใช้มาก ๆ
มัน “หลวม” ได้ นึกว่าเราไม่ “โกง” แล้วก็ไม่ต้องตรวจสอบ วันหนึ่งลูกค้าผมเขา
นั่งดูพนักงานเติมน้ำมันอยู่เขาร้องตะโกนดัง ๆ ให้หยุดเติมเร็ว ๆ เพราะน้ำมันล้นถึง

เขาบอกผมว่าปกติเขาต้องเติมน้ำมันอย่างน้อย 30 ลิตรทุกวันๆ นี่เติม 20 กว่า ลิตรเท่านั้นลันถึง ปัมคองหลวม วัตถุประสงค์หายไปมากจริงๆ เลยต้องสั่งวัดสอบดูทุกวัน นี่ถ้าเราไม่ “ซื้อสัตย์” ต่อเขาคงจะต้องหมดน้ำมันหายไปอีกแน่

ตอน 4 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบบัญชีและช่วยทำบัญชีด้วย

เนื่องจากเมื่อประมาณปี พ.ศ.2505 “บริษัทจังหวัด” ยังเป็นรัฐวิสาหกิจอยู่ “คุณทวี หนุณภักดี (บัญชีลูกโตม)” ยังเป็นหัวหน้าสายตรวจรัฐวิสาหกิจ (สุดท้ายได้เป็น ผ.อ. สำนักตรวจเงินแผ่นดิน) ได้นำคณะล้วนจบบัญชีชั้นสูง จาก ม.ธ.ก. ชั้นหัวหน้าทั้ง 3 คน คือ “คุณยรรยง ถาวโรฤทธิ์, คุณเจอด จันท์สุวรรณ, คุณไพบุลย์ รัตนติลิก ณ ภูเก็ต” และมีพนักงานบัญชีอีกหลายคน มาช่วยกันตรวจสอบบัญชีกันหลายเดือน ทั้งนี้ก็เพราะ “บริษัทจังหวัด” เป็นรัฐวิสาหกิจจำนวนมากหลายแห่ง ต้องตรวจย้อนหลังไปถึงต้นๆ แกรมในระยะหลังๆ นี้ “บริษัทตากฯ” ขาดตัว “สมุห์บัญชี” มีพนักงานบัญชีจบ ปวช. อยู่ 2 คนทำงานບຸລຸມไม่เป็น ทำแต่บัญชีเงินสดและแยกประเภททั้งหมดอยู่แล้ว ผมถือเงินสดเอง และ “ไม่มีนอกใน” จึงสะดวกแก่การทำบัญชีและตรวจสอบย้อนไปถึง 10 กว่าปี คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินจึงได้ให้การรับรองບຸລຸມเป็นอย่างดีทุกปี และในระยะหลังๆ นี้ ตั้งแต่ได้ “สุราแม่โขง” มาถึง 2 จังหวัด ช่วงระยะเวลาเพียง ปี พ.ศ.2495-2502 การแก้ไขปัญหา “ถูกจุด” ทำให้สถิติการขายสูงขึ้นมาก “จังหวัดตาก” ทำสถิติจากเดือนละ “1,200 ขวด” ขึ้นไปถึงประมาณ “5,000 โหล” ต่อเดือน และ “จังหวัดสุโขทัย” ก็ทำสถิติจากเดือนละ “2,000 ขวด” ขึ้นไปถึงประมาณ “6,000 โหล” ต่อเดือน (เพราะมีพลเมืองมากกว่าเมืองตาก)

ทั้งนี้ทำให้บริษัทฯ มีเงินสด “ใช้หมุนเวียนการค้า” ได้มากขึ้นทั้งในเรื่องการค้าสิ่งสำคัญขององค์การคลังสินค้า และสินค้าจำเป็นสำหรับชาวเมืองตากในขณะนั้น เช่น ข้าวสาร น้ำตาลทรายขาว ปูนซีเมนต์ และกระเบื้อง เบียร์โซดาตราสิงห์ เครื่องสูบน้ำ “ยันมาร์” ตู้เย็น ฯลฯ

ตอน 5 การทำโฉนดของ “คุณแม่ยาย” และการฟ้องร้องคดีที่ดิน

เจ้าพนักงานที่ดินได้เริ่มการรังวัดออกโฉนดที่ดินในจังหวัดตาก มาตั้งแต่ พ.ศ.2500 (ปีหลังที่ผมเป็น “เทศมนตรี” ที่ผมกล่าวมาแล้ว) ขณะนั้นประมาณปี พ.ศ.2504 “คณะเจ้าพนักงานที่ดิน” ได้เดินวัดมาถึงที่ดินริมถนนพหลโยธิน “คุณพ่อ คุณแม่” ย้ายไปแล้ว ผมได้รับมอบอำนาจวัดออกโฉนดแทน

แปลงที่ 1 อยู่เหนือสุดติดเขตทหารในระยะแรกนี้ได้สร้างบั้งแล้ววัดแยกเป็น 2 โฉนด ระยะนั้นเข้าใจว่าวัดถูกแล้วจึงยังไม่มีปัญหาอะไร แต่ช่วงรังวัดเป็น “ช่วงมือใหม่” จึงวัดผิด (ไปรู้ทีหลังตอนที่แยกโฉนดใหม่อีกครั้งหนึ่ง) และเนื่องจาก ตอนวัดออกโฉนดนั้น ตรงมุมหน้าทิศใต้ ระยะนั้นเป็นหนองน้ำเล็กๆ หมดเขตทหารยังไม่มี เพราะหลักเขตทหารเดิมพุ่งไปทิศตะวันตก (ซึ่งโอนแลกที่ดินกับทางจังหวัดแล้ว) เดิมมีท่อลอดถนนไปกั้นที่ดินระหว่างเขตทหารกับเอกชน แต่เมื่อออกโฉนดของเอกชนๆ นั้นได้รุกที่ดินไปจดเขตทหารผมชี้หมดเขตไม่เกินที่ควรเป็น กลับเป็นรุกเขตทหารไป (เรื่องนี้ผมเพิ่งทราบทีหลัง) ขณะนั้นยังไม่มีปัญหากัน ผมจะชี้แจงทีหลังอีก

แปลงที่ 2 ได้รับการแบ่งแยกจาก “คุณจำเนียร ชูโถม” จึงไม่มีปัญหาอะไร ได้แบ่งแยกขายเป็นหลายแปลงภายหลัง

แปลงที่ 3 อยู่ใต้สุดตรงมุมแยกไปข้ามสะพานกิตติขจร แปลงนี้ “คุณแม่” ไปจับจองยื่น ส.ค. 1 เพราะผู้ไปถากถางทำไร่ทอดทิ้งไปนานแล้ว ไม่มีใครยื่นชำระภาษีไ้เลย ได้แบ่งแยกไว้เป็น 3 แปลงอยู่ติดๆ กัน เมื่อผมยื่นขอออกโฉนดครั้งแรกมีคนยื่นคัดค้านทั้ง 3 แปลง ก่อนออกโฉนดผมได้ถากถางตัดฟันสิ่งที่ยกสร้างออกหมด ไม่มีซากไม้เก่าว่าจะเป็นอาคารใดอยู่เลย มีดินมะม่วงและต้นไม้ใหญ่อยู่ไม่กี่ต้น เพราะสภาพที่ดินแถวนั้นถึงแม้จะโอนเข้าอยู่ในเขตเทศบาลแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ.2498 (ตามที่ผมได้เรียนไว้ข้างต้นนั้น) สภาพดินที่แห้งแล้งปลูกอะไรขึ้นได้ยาก จึงเป็นป่าอยู่ทั่วไป ทั้งในและนอกเขตเทศบาลรอบๆ แนวนั้น และแปลงทั้ง 3 นั้น ตอนเข้าทำผลประโยชน์และถากถางครั้งหลังก็ไม่เห็นมีใครมาทักท้วงประการใด

เพื่อให้เป็นไปตามข้อกฎหมาย เมื่อมีผู้คัดค้านผมจึงต้องยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดตาก มีรายหนึ่งตรงกลางเป็นแปลงใหญ่ เจ้าของยอมถอนการคัดค้าน

จึงเหลือ 2 แปลงเล็ก ให้ทนายต่อสู้ กว่าจะสู้กันก็ผ่านฤดูฝนมา ต้นไม้ขึ้นรกรงรั้งอีก ทนาย (ชั้น 2) นั้นคงแนะนำให้เอาไม้เก่าๆ ไปวางเกยกันไว้ 3-4 ท่อน อ้างว่าเป็นกระท่อมไม้ไผ่ไผ่ไร่ และอ้างว่าที่ดินในเขตเทศบาลจะเป็นปารกได้อย่างไร ใบเสียภาษีอันเป็นหลักฐานการครอบครองก็ไม่มี โจทก์มีใบเสียภาษีการครอบครองมาหลายปีแล้ว มีหลักฐานดีกว่ามาก ผมเข้าสู้และนำพยานเข้าสู้ประกอบแล้ว เข้าใจว่าคงชนะแน่ ผิดศาลศาลให้จำเลยชนะ โดยอ้างว่าจำเลยชนะ เพราะโจทก์รู้ว่าจำเลยสร้างหลักฐานเข้ามาอยู่ในไร่แล้วทำไมไม่ฟ้องขับไล่ก่อน (ตรงกันข้ามกับข้อกฎหมายที่ “กลับกันกับตัวบท”)

ผมคิดว่า ผู้พิพากษาท่านนั้น “มือใหม่” และผมได้ทราบว่า ทางศาลมีหลักคิดว่า ถ้าทางฝ่ายปกครองมีเรื่อง “การเถียงกรรมสิทธิ์” กับราษฎร ให้สันนิษฐานไว้ในเบื้องต้นว่า “นักปกครองนั้นเอาเปรียบราษฎร” (เพราะชื่อเจ้าของโฉนดนั้นเป็นภรรยานายอำเภอ) ไม่ได้คิดถึงสภาพที่ดินที่แท้จริง และหลักฐานพยานประกอบเลย

ผมคิดทางแก้คดีได้แล้ว แต่เจียมตัวเองว่าตนเป็น “มือใหม่” คงจะเขียนได้ไม่รัดกุมดีนัก ผมจึงนำความนี้ไปปรึกษาผู้พิพากษาท่านหนึ่ง ซึ่งเพิ่งย้ายจากจังหวัดตากไปอยู่ถึงจันทบุรี ท่านรู้สภาพที่ดินและรู้ถึงข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ได้ดี เพราะท่านอยู่ที่เมืองตากนานมาก ท่านได้กรุณาเรียบเรียงเขียนให้เองโดยตลอด เพราะท่านเข้าใจแนวที่ทางศาลได้พิพากษาไปในแนวนั้นก็คงเป็นไปตามที่ผมได้ “คาดไว้” นั้นเอง ผมคัดใหม่ยื่นศาลไปตามนั้นทั้งหมด คิดว่าคงชนะแน่เพราะท่านผู้พิพากษาท่านนี้เป็นคนตรงและ “มือเก่า” แล้วผิดศาลอีกตามเคย เพราะท่านผู้พิพากษาอุทธรณ์ท่านไม่เคยเห็นสภาพที่ดินเมืองตาก ท่านคงพิจารณาในแนวเดียวกับมองนายอำเภอคนนี้ในแง่ร้าย “คงโกงเอาเปรียบราษฎรแน่” ไม่พูดตามคำพิพากษาชั้นต้น ซึ่งได้แก้ตกไปแล้วนั้น กลับไปทำเชื่อคำให้การของจำเลยที่ว่า “ในเขตเทศบาลไม่มีป่า” ซึ่งผิดกับข้อเท็จจริงในเมืองตากอย่างแรง

ผมคิดแก้ได้แล้ว แต่ยังไม่วางใจตัวเองว่าจะเขียนได้ดีพอ จึงลองขอยื่นขอเลื่อนคดีไป 7 วัน เพื่อไปปรึกษาเขียนแก้คดีใหม่ ถ้าศาลไม่ให้เลื่อนก็ไม่เป็นไร จะเขียนแก้ไขตามที่คิดไว้แล้วนั้น แต่ศาลเกิดเห็นใจผม (ขณะนั้นท่านหัวหน้าศาลย้ายมาใหม่) อนุญาตให้เลื่อนได้ ผมไปปรึกษาท่านผู้พิพากษาคนเดิมนั้น ท่าน

เห็นดีตามที่ผมคิดไว้ ผมจึงกลับมาเย็นแก่ดีตามที่ศาลกำหนดให้ นั่น ศาลฎีกากลับยกฟ้อง อ้างว่าผมไม่มีเหตุผลเพียงพอในการขอเลื่อนเวลาในการยื่นคำแก้ฟ้อง ผมไม่ให้อึดว่าคดีแรกของผมแพ้ “พาวล์” ได้อย่างไร ผมคิดได้ในเรื่อง “ตัวการ-ตัวแทน” ขณะนั้น “ศาลชั้นต้น” เป็น “ตัวแทน” ของ “ศาลฎีกา” เมื่อ “ตัวแทน” อนุมัติให้เลื่อนแล้ว “ตัวการ” จะมาสั่งถอนได้อย่างไร ถ้าผมฟ้องก็คงจะรื้อลื้อกัน “กระฉ่อน” ไปแล้ว ว่ากันตามหลักผมอาจจะ “ชนะความ” ก็ได้ ถึงแพ้ก็ไม่เสียหายอะไร คนอื่นคงเห็น “ความยุติธรรม” ได้เอง คราวนั้นผมยังไม่แน่ใจว่าผมคิดจะ “หากินทางทนาย” หรือไม่ ผมจึงไปปรึกษา “ทนายใหญ่” ซึ่งเป็นมหาบัณฑิตและเป็นอาจารย์พิเศษหลายแห่ง ท่านดูจะรู้สึกตกใจเหมือนกันว่าทำไมจึงเกิดปัญหาอะไรอย่างนี้ขึ้นได้ ท่านคงเกรง “ศาลฎีกา” จะเสียหน้าแล้วอาฆาตผมภายหลัง วันหลังถ้าผมทำคดี “ที่ก้ำกึ่งกัน” ท่านอาจจะลำเอียงให้ฝ่ายผม “แพ้ความ” ก็ได้ เพราะในขณะนั้นผมทราบเบื้องหลังของ “ทนายความที่ไ้มารยาท” “ตำรวจที่ไร้ศีลธรรม” และ “ผู้พิพากษาที่มีความลำเอียง” อยู่บ้างเช่นนี้ ต่อมาผมมีการค้าดีขึ้นมาก จึงเลิกคิดจึงได้ “เป็นทนาย” เรื่องแรกและเรื่องสุดท้าย ด้วยประการฉะนี้

ตอน 6 อ.ช.พ.เปลี่ยนวิธีการขายน้ำมัน “เงินเชื่อเป็นเงินสด” จึงต้องเปลี่ยนการดำเนินงาน

เนื่องจากขณะนั้นทางธนาคารยังไม่ได้ใช้วิธีการ “เอาหลักทรัพย์ค้ำประกัน” ต้องใช้เอา “หลงจู” ค้ำประกัน ผมจึงยังไม่มีสิทธิ์ใช้เงินทางธนาคารเพิ่มจากเดิมอีก และยังต้องใช้เงินสดที่มีอยู่ใช้ในสินค้าที่ต้องใช้เงินหมุนเวียนเร็วคือ “ข้าวสาร” และ “น้ำตาลทรายขาว” จึงจำเป็นต้องเอาเงินสดที่มีอยู่หมุนในสินค้าที่จำเป็นอย่างยี่ 2 อย่างนี้ก่อน ส่วนอีก 3 อย่างคือ น้ำมัน บุหรี่ และปูนซีเมนต์ กระเบื้อง และอุปกรณ์ ฯลฯ เงินมากแต่ได้คืนนาน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการดังนี้

เรื่อง “การค้ำน้ำมัน” ผมได้ขอให้ส่วนตัว “ผู้จัดการบริษัทป่าไม้ฯ” เข้าทำสัญญาเป็นตัวแทนขายน้ำมันกับ “บริษัทจังหวัด” ทำสัญญาแบบ “ตัวแทน-ตัวการ” ขณะนั้นมีกำไรมากถึง 10 กว่า% ผมจึงคิดแบ่งกำไรจากยอดซื้อ เพื่อสะดวกแก่การคิดแบ่งกำไรกันเป็นเวลา 3 ปี

ส่วนเรื่อง “การค้าบุหรี่ปริ และ เครื่องก่อสร้าง” นั้นให้ขายในนาม “บริษัท ตากฯ” โดยต้องส่งผ่านทาง “บริษัทตากฯ” โดยรักษาระเบียบของโรงงานทั้ง 2 นั้น ตามระเบียบเดิมโดยเอาแต่กำไรที่ขายได้ไป เพราะมีกำไรน้อยมาก

เรื่อง “บุหรี่ปริโรงงานยาสูบ” นั้น ผมให้เขาขายแทนอยู่ได้ไม่นานนัก คุณหลวงสิทธิสารณการ ผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ (อาจารย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ยิ่งใหญ่ขณะนั้น) ได้สั่งเปลี่ยนระเบียบโรงงานยาสูบ “ไม่รับเอเยนต์ใหม่” ทำให้ผมได้รับสิทธิ์เป็นผู้ขายส่งคนเดียวในเขต 3 อำเภอในเมืองตาก ผมจึงได้รับกรุณาจาก “คุณหยัน สุขสิงห์ (การบัญชีชั้นสูง ม.ธ.ก.) หัวหน้าส่วนสินเชื่อบริษัทธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ผมคิดว่าด้วยบารมีของ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” อีกแหละครับ จึงทำให้มีสินเชื่อบริษัทธนาคารฯ ได้โดยมิต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเลย

เรื่อง “บุหรี่ปริโรงงานยาสูบ” นี้ในระยะแรกเป็นสินค้าหลักที่มีกำไรดีพอควร ต่อๆ มาโรงงานได้ขึ้นราคา “ตามนโยบายของรัฐ” เพิ่มขึ้นจาก “หลักพันถึงหลัก ล้าน” ต่อสัปดาห์ มีปัญหาต้องแก้ไขกันตลอดมา (ตามเรื่องที่ผมได้เขียนเพื่อส่วนรวมใน “วันปรีดีฯ 2542” แล้วนั้น) แต่ก็ต้องคำนวนวาระสิ้นสุดของผมในกิจการของ “บริษัทจังหวัด” ในระยะหลังๆ นี้ผมต้องใช้เงินหมุนเวียนเฉพาะ “ยาสูบ” นี้ 5-6 ล้านบาททุกเดือน

เรื่อง “การค้าน้ำตาลทรายขาว” นั้นทำกำไรให้บริษัทฯ ได้อย่างมากและมีกำไรสม่ำเสมอตามสมควร ถ้าผมมีเงินมากพอใช้หมุนเวียนแล้วก็จะค้าตลอดไป เพราะตั้งต้นมาดีทั้งลูกค้าทั้งปลีกและส่งก็ไวใจค้าได้ตลอดปีเป็นผลดีเสมอมา แต่ในระยะนั้นสินค้าที่มีข้อผูกพันมาก ต้องใช้หมุนเวียนเพิ่มขึ้นมาก แม้จะใช้ธนาคารค้ำประกันได้แล้วก็ยังไม่พอค้ำดอกเบียธนาคาร (เพราะเหตุพิเศษที่ผมต้องเลิกค้าน้ำมันก่อน ผมจะได้เรียนชี้แจงเมื่อถึงเวลานั้น) “การค้าน้ำมัน” ในระยะหลังๆ ใช้เงินหมุนเวียนมากถึงเดือนละ 4-5 ล้านบาท กำไรลดลงเหลือน้อยมากไม่คุ้มดอกเบียธนาคาร จึงต้องเลิกไปก่อน

เรื่อง “การค้าปูนซีเมนต์ กระเบื้อง อุปกรณ์” เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน ผมตั้งต้นค้ามาก่อนคนอื่น ๆ ในเมืองนี้ จนเป็นหลักให้ทำการค้าอื่นๆ ได้ด้วยผม “มักน้อย” คำสั่งและปลีกเอากำไรแต่น้อย อาศัยขายส่งจำนวนมากๆ เราก็ได้กำไรมากไปเอง แต่ไปได้ “บุหรี่ปริ” และ “น้ำมัน” ซึ่งเป็นการค้าที่ใช้ “เงินจำนวน

มาก” และ “หมุนเร็ว” ทั้งมีข้อเงื่อนไขผูกพันว่าเราจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของเขามาใจเราเหมือนการค้าสินค้าธรรมดาอื่นๆ ไม่ได้ แม้จะใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันได้ ก็ต้องมีเงินสำรองอยู่ส่วนหนึ่ง เพราะมีฉะนั้นจะเป็น “พ่อค้าที่ดี” ไม่ได้ เมื่อเราปล่อยให้คนอื่นเขาไปทำแล้ว เราต้องกลับมาค้าสินค้าที่ต้องใช้ “เงินหมุนเวียนมาก” อีก เราจึงต้องปล่อยให้ต้องเสียสิทธิ์ไปอีกอย่างหนึ่ง กลับคืนมาไม่ได้เป็นเช่นนั้น

ตอน 7 ร่วมกับคุณเจสสิยา วัชรพุทก์ เสนอเรื่องการทำทางสายเอเชียตาก-แม่สอ
ประมาณ พ.ศ.2507-2508 ต้นปี คุณเจสสิยา วัชรพุทก์ (ปีที่รุ่งโรจน์ที่สุดจากตำแหน่งนายช่างเขตการทางพิษณุโลก-ผ่าน-นายช่างใหญ่ฝ่ายบำรุงรักษา-สู่-รองอธิบดีกรมทาง) ซึ่งทำความชอบมากในการทำทางลำลองสายตาก-แม่สอ (โดยผ่านอำเภอแม่ระมาดเส้นเดิมที่ญี่ปุ่นทำไว้และพังไปบางตอนแล้วยาวประมาณ 120 กิโลเมตร) ทำเสร็จภายใน 8 เดือน (ตามคำสั่งอธิบดีฯ) ได้ทราบว่าได้เปิดใช้งานโดยให้เข้า-ออกสลับกัน (วัน-เว้นวัน) รถยนต์เดินได้ในปลายปี 2507 นั้นเอง ผมอยากได้ขายน้ำมันจึงรับอาสาคุณเจสสิยานำรายการสำรวจเส้นทางสายตาก-แม่สอเส้นถาวร (ตัดตรงไปโดยไม่ผ่านอำเภอแม่ระมาด) ยาวประมาณ 80 กิโลเมตร (เป็นต้นฉบับ ขณะนั้นยังไม่มีภาพถ่ายเอกสาร) นำไปยื่น “พ.อ. หลวงเชวงศักดิ์สงคราม” (เจ้านายใหญ่ของผม) ที่บริษัทไทยนิคม จำกัด สามยอด ซึ่งเป็นที่ตั้งของ “บริษัทผ่านศึก” มีผู้ใหญ่อยู่ 3 คน คือ พลโทประยูร ภมรมนตรี, หลวงเชวงศักดิ์สงคราม, (2 ท่านนี้เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) อีกท่านหนึ่งคือ พลโทหลวงไพรีระยเดช (ดูเหมือนเป็นประธานองค์การทหารผ่านศึก) ท่านนายในนาม “บริษัทเกษตรนิคมผ่านศึก จำกัด” ขอรับทำถนนสายนี้ตามแบบมาตรฐาน ผมรออยู่นานประมาณ 1 เดือนคุณหลวงเชวงศักดิ์ฯ ได้บอกผมว่า “บริษัทชาวออสเตรเลีย” ซึ่งขณะนี้กำลังทำทางภาคอีสานให้ฟรี ขอรับทำทางสายตาก-แม่สอนี้ให้ฟรีอีก 1 สาย ท่านบอกว่าดีเหมือนกัน “เขาทำให้ฟรี” ลือไปรือขายน้ำมันเขาก็แล้วกัน คงไม่มีปัญหาอะไร เพราะจอมพลถนอมฯ ได้ออกระเบียบไว้แล้วว่า “น้ำมันในเขตใครให้ตัวแทน อ.ช.พ. ในเขตนั้นแข่งขันกันเอง” ขณะนั้นผมมั่นใจ 100% เพราะผมเป็นเพื่อนทั้ง 2 ฝ่าย คือ “คุณเจสสิยา วัชรพุทก์” ขึ้นเป็นรองอธิบดีฯ แล้ว ส่วน

อ.ช.พ. นั้น ผู้อำนวยการ คือ “พล.ต. อำนวย โสมนัส” (เพื่อนนักเรียนร่วมชั้นของผมเอง) ผมบอกไว้ทั้ง 2 คน และผมบอกฝ่ายผมไว้อีก 2 ท่านด้วย คืออธิบดีกรมการคำภายใน (ดร.ประยูร กาญจนดุล) และผู้ว่าราชการจังหวัด (ร.ต.ท. ระดม มหาสารานนท์ ร.ม.) คนอื่นๆ (นอกจากพวกบริษัทไทยนิคม จำกัด) ไม่มีใครรู้เรื่องเลยว่ามีผมมีส่วนเข้าไปในเรื่องนี้ด้วย ขณะนั้น “งานยุ่งๆ ประจำวัน” ของผมให้เขาไปทำหมดแล้ว จึงเหลืองานไม่มากนัก ขณะนั้นผมเก็บตัวไม่ได้ไปหาใครเป็นพิเศษเพื่อช่วยเหลือประการใดเลย

ว่างเว้นไปหลายเดือน ท่านผู้ว่าฯ ได้เรียกผมไปพบที่ศาลากลางฯ ถามผมว่าทำไมผู้ชายน้ำมันจึงเป็น “บริษัทถนอมวงศ์บริการ จำกัด” ผู้ชายน้ำมันให้ “บริษัทออสเตอร์เลีย” ผู้ทำทางสายนี้ไปได้ เพราะเขามาขออนุมัติสร้างบั้ง อ.ช.พ. ที่หน้าแขวงทางทาง ผมใจหายวูบ ทำไมความหวังของผมถึง 100% ทำไมจึงกลายเป็น 0% ไปได้เช่นนั้น ยืนยันว่าเป็นต่อบั้งอื่นหลายชุม ทำไมแพะ “มือที่ 4” ไปได้เช่นนั้น (แต่ความจริง 2 บั้งนั้นคงไม่รู้เรื่องหรอก) ถ้าผมไม่เคยคิดหวังอะไรคง “ลมจับ” ไปแล้วเป็นแน่ ผมรีบลงไปกรุงเทพฯทันที เข้าถาม “ท่านผู้ใหญ่” ทั้ง 2 ฝ่าย จึงได้ความตรงกันว่าอยู่ๆ ก็มีหนังสือจาก ร.ม.ต. คมนาคม ถึง ร.ม.ต. กลาโหม ให้แจ้งแก่ อ.ช.พ. ว่า “บริษัทถนอมวงศ์บริการ จำกัด” เป็นผู้เคยติดต่อยาน้ำมันให้ “บริษัทก่อสร้าง ออสเตอร์เลีย” รายนี้ ขอให้เขาเป็นผู้ชายน้ำมันเชื่อเพลิงให้แก่เขาต่อไปด้วย เสมือนผม “ขึ้นรถไฟ” ติดต่อยู่แล้ว แต่เขา “ขึ้นเครื่องบิน” ติดต่อข้ามหัวผมๆ จะสู้ได้อย่างไร

ผมรู้จักนิสัย “จอมพลถนอมฯ” ดีกว่าคงไม่ใช่ท่านแน่แต่ใครทำได้อย่างไร ผมต้องสืบก่อน ไม่เช่นนั้นนอนไม่หลับแน่ ผมจึงไปถาม “คุณประจวบ มานพพงศ์” ผู้จัดการบริษัทอยุธยา จังหวัดฯ เพื่อนผม จริงดังคาด “พ่อตา” จอมพลถนอม เป็น “คนยุ่งมาก” ตามเดิม เขารู้ดีเพราะท่านเป็น “ประธาน” บริษัทฯ เขาเหมือนกัน เรื่องนี้เขาทราบว่ามีบริษัทนี้มี “พ่อตา” จอมพลถนอมฯ เป็นประธานฯ ส่วน “คุณถนอมวงศ์ สิงหเสนี” (ขณะนั้นมีชื่อเป็นเจ้าของโรงเรียนทัดสิงหเสนี เชียงสะพานยศเส) นั้นจะเป็นตำแหน่งอะไรไม่ทราบ ส่วนตัว “ผู้จัดการ” บริษัทนี้ก็ได้แต่ให้ไปดูเอาเองที่ อ.ช.พ. เพราะเขาไปเองเสมอใครๆ ในนั้นก็รู้จักผมไปดูก็รู้แน่ ถ้าผมบอกท่านก็คงร้อง “อ้อ” เหมือนกัน

คุณประจวบฯ หวังดีแนะนำผมว่าถ้าผมอยากเป็นผู้แทนฯ บริษัทนี้เขาจะติดต่อให้ ผมตอบขอบใจเขาและบอกว่า “ผมไม่ชอบเป็นมีอีรองใคร ยิ่งเป็นมีอีรองผู้ไม่สุจริตแล้วยิ่งไม่ต้องการเลย” เดิมผลคิดโกรธเขาและสงสารจอมพลถนอมฯ แต่มาคิด “ปลงตก” ว่ากรรมใดใครก่อก็ควรได้รับผลสนองๆ ภายหลังเอง เลยเลิกคิดกลับไปเรียนความจริงให้ท่านอธิบดีฯ ดร.ประยูร กาญจนดุล และท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ระดม มหาสารานนท์ ประธานฯ ต่อไป ขณะนั้นไม่ได้สอบอะไรเพิ่มเติมอีก เป็นแต่แจ้งท่านผู้ว่าฯ ให้สั่งให้บริษัทขายน้ำมันแต่เฉพาะบริษัทก่อสร้างออสเตอร์เลียเท่านั้น จะขายให้ผู้อื่นไม่ได้ “เป็นการผิดระเบียบ อ.ช.พ.” สั่งห้ามเขาได้แค่นั้นเอง

ตอน ๘ ครบกำหนดสัญญา “ส่งคืนปั้ม” ไม่ยอมคืนจึงต้องฟ้องศาล

เขาเป็น “ลูกครึ่งจีน” เคยโกงเก่าแก่โรงเลื่อนแจ้งไปโรงหนึ่ง แต่หลายสิบปีมีเงินนับสิบล้านบาท และเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัทป่าไม้จังหวัดตาก จำกัด ตอนแรกขณะนั้นผมจึงนึกว่าเขาคงจะไม่เป็นเช่นนั้นอีก มีคนเตือนผมเหมือนกัน แต่ผมไม่มีใครขณะนั้น จึงได้ทำสัญญาเป็นอย่างดีไว้ เอาเงินบริษัทป่าไม้ฯ ไปหมุนทำหิน ถูกโกงไปหมด กรรมตามทัน เคราะห์ดีไม่มีใครฟ้อง ทำเอานายธนาคาร “แจ้ง” ไปด้วย “พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร” กับผม มองเห็น “แฉว” นั้นจึงชิงลาออกมาก่อนนานมาแล้ว ตามที่ผมเรียนให้ท่านทราบมาแล้วนั้น เขาคิดว่าผมคงจะฟ้อง “ความแพ่ง” ถ้าเขาถ่วงเวลาผมคงจะไม่กล้าฟ้อง และ อ.ช.พ. คงจะสั่งเลิกเอเยนต์ผมคงต้องแพ้เขาแน่ๆ หรือไม่ก็ “แจ้ง” ไปด้วยกัน แต่ผมเตรียม “แผนป้องกันโกง” ไว้แล้ว คือผมทำสัญญา “ตัวแทน” ในการขายน้ำมันนี้ โดยมอบหมายทรัพย์สินให้จัดการขายแทน “บริษัทตากฯ” ผมให้เขาทำยอดซื้อขายให้ผม พร้อมยอดส่วนแบ่งให้ “บริษัทตากฯ” ทุกเดือน ผมสังเกตเห็นแล้วว่าเขาทำยอดซื้อให้ผมไม่ครบตามที่ซื้อมาเพราะ “มีเจตนาทุจริตโกงส่วนแบ่งให้บริษัทตากฯ” เพราะผมมียอดจริงที่ทาง “คลังน้ำมัน อ.ช.พ.” แจ้งยอดให้ผมทราบได้ เขาจึงตกข้อหาเป็นความอาญาฐาน “ยกยอกทรัพย์” ผมให้ “คุณวิจิตร โกมลจันทร์ ธ.บ.” (ผู้จัดการบริษัทพิษณุโลกฯ เก่า) ทนายความเพื่อนผมว่าความแทนให้ โดยให้เตรียมขอขมปั้มและถังน้ำมันจาก อ.ช.พ. มาตั้งในบริเวณที่ดินหลังปั้มนั้นเพื่อขาย

ให้ “ส่วนราชการต่างๆ” ถ้าถูกสั่งปิดปั๊มระหว่างพิจารณา (ถ้าเขาไม่ยอมออก) และเรียกค่าเสียหายไว้เดือนละ 12,000 บาท (หนึ่งหมื่นสองพันบาท) เป็นค่าเสียหายในระหว่างที่พิพาทกัน (เพราะขายหลังบ้านยอมขายไม่ดีเท่าการขายหน้าบ้านริมถนนแน่) ในวันแรกผมเบิกความเป็นพยานโจทก์ แจ้งรายละเอียดให้ศาลทราบแล้ว ผมชี้แจงประกอบคำให้การว่า “ผมใช้เวลา 1 วัน เพราะเสียเวลาเสียผลประโยชน์ให้ บริษัทตากฯ มากแล้ว โดยรุ่งขึ้นให้ถอนสิ่งที่นำมาใช้ในปั๊ม พร้อมทั้งน้ำมันที่เหลือออกไปให้หมด ถ้าไม่ถอนผมจะคิดค่าเสียหายเดือนละ 12,000 บาททุกเดือน จนกว่าคดีจะสิ้นสุดลง และผมไม่มีพยานอื่นอีก เพราะส่งพยานเอกสารให้ศาลครบถ้วนแล้ว เขายอมปฏิบัติตามนั้น คดีจึงสิ้นสุดลง คุณวิจิตร โกมลรินทร์ เห็นใจผมและบริษัทตากฯ ซึ่งเพิ่งจะเริ่มฟื้นตัว และประสบอุปสรรคใหม่ดังกล่าวนั้น จึงไม่คิดค่าทนาย (เบิกแต่ค่าพาหนะตามที่ได้จ่ายไปแล้วเท่านั้น) จึงเป็นพระคุณแก่ผมและ “บริษัทตากฯ อย่างมากด้วยประการหนึ่ง

ขณะนั้นเมืองตากเพิ่งติดตั้งโทรศัพท์กันใหม่ทั้งเมือง ผมเป็นผู้สั่งจองให้ “บริษัทตากฯ” และติดตั้งในนาม “ปั๊มน้ำมัน บริษัทตากจังหวัดพาณิชย์ จำกัด” เขายัง “ยกยอก” ไปอีกรายการหนึ่ง ถ้าผมเอาเรื่องก็คงชนะ เพื่อตัดความรำคาญ จึงผ่านเรื่องนี้ไป ก่อนผมยื่นฟ้องและผมกำลังเตรียมการขอปั๊ม อ.ช.พ. มาตั้งนั้น ใครถามผมก็ต้องบอกว่าผมจะฟ้อง “คดีอาญา” เพื่อให้เขาหายห่วง เขารู้และเขาก็กลัวว่าผมหลายสิบปี เขาเคยสบประมาทผมมาก ทำนองว่า “ไอ้เด็กวานขึ้น ทำเป็นหมอกฎหมายๆ ก็จับเป็นมือเรือแล้ว จะฟ้องความอาญาได้อย่างไร” ที่แรกก็ยังไม่กล้าอยู่ ทำให้หลายท่านเป็นห่วงผมเกรงจะเหมือน “บริษัทป่าไม้จังหวัดฯ” อีก ผมก็ตอบเขาไปพอให้เขาเบาใจเท่านั้น พอแพ้ความเสียหายจึงหลบออกจากเมืองไปเลย ภายหลังไม่นานนัก ได้ทราบว่าถูกลูกน้องโกงต่อ ถูกยึดทรัพย์ล้มละลายหมดตัว ตนเองต้องไปอยู่ที่บ้านภรรยาจังหวัดแพร่ เป็นโรค “ลูคีเมีย” (เม็ดโลหิตขาวกินเม็ดโลหิตแดง) และตายไป (“เพชรฆาตถูกษ์” ของผมคงจะแผลงฤทธิ์อีกกรรม) นี่แหละคือ “กฎแห่งกรรม” ที่เห็นได้ชัดในชีวิตนี้เอง (ไม่ต้องรอในชาติหน้า) ผมจึงตั้งใจที่ได้ยึดหลัก “ธรรมะ” ของพระพุทธองค์ จากบารมีของท่าน “ศ.ดร. ปรีดี พนมยงค์” อีกประการหนึ่ง

ตอน ๙ เพิ่มทุนหลุดพ้นรัฐวิสาหกิจ การนำหลักทรัพย์ค้ำเบิกเงินธนาคารได้

ประมาณ พ.ศ.2510 หลังจากตีเรื่อง “น้ำมันเชื้อเพลิง” กลับคืนมาได้เร็ว ผมได้นำหลักทรัพย์เข้าค้ำประกันธนาคาร เพื่อเบิกเงินให้หมุนเวียนให้บริษัท และหาเงินทุนมาเพิ่มให้หลุดพ้นจากการเป็น “รัฐวิสาหกิจ” เพื่อให้มีการค้าคล่องขึ้น และการค้ำน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นต่างๆ ผมได้เปลี่ยนวิธีการใหม่ ให้มีวิธีการรัดกุมขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก “เมืองตาก” เจริญขึ้นมาก “การพัฒนาภาคเหนือ” โดยให้ “เมืองตาก” เป็นศูนย์กลางพัฒนาภาคเหนือ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2506-2509 ได้ทำพิธีเปิดศูนย์เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2510 ได้จัดตั้งขึ้นที่สี่แยกสายเอเชีย (มุกทิสตะวันตกเฉียงใต้) ส่วนบิ๊ม “บริษัทจังหวัด” นั้นตั้งอยู่ทางเหนือของเขตทหารเล็กน้อย (50 เมตร) มุกทิสตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ศูนย์ราชการนี้ มีศาลากลางจังหวัดเป็นประธาน กองกำกับตำรวจ อำเภอเมืองตาก ไปรษณีย์ โทรศัพท์ อณามัย ฯลฯ ส่วนหน่วยอื่นๆ ได้สร้างเพิ่มเติมรอบๆ สี่แยกใหญ่แห่งนี้อีกมาก

เรื่องสินค้าของบริษัทตากฯ ที่สำคัญมากนอกจาก “ปูนซีเมนต์ กระเบื้อง และอุปกรณ์” ที่ต้องสละปล่อยไปอย่างน่าเสียดายเพราะกำลังทำสถิติขึ้นอย่างดี (แต่ต้องใช้เงินสดซื้อติดสต็อกไว้มากจึงจะเพียงพอส่งลูกค้า) ก็ยังมีอยู่ในขณะนี้อีกหลายอย่างคือ เบียร์, โซดา, น้ำดื่มตราสิงห์, ข้าวสาร, น้ำตาลทราย, บุหรี่โรงงาน ยาสูบ, น้ำมันเชื้อเพลิง อ.ช.พ. ซึ่งเรียนมาแล้วนั้น ยังมีสินค้าทั้งของรัฐและเอกชนอีกหลายอย่าง โดยเฉพาะสินค้าของรัฐนั้นมีปัญหาต้องแก้อย่างหนักแทบทุกรายการ เช่น ยาดำราหหลวงและยางค์การเภสัชกรรม, ไม้อัดไทยของบริษัทศรีมหาราชา จำกัด, กระดาษแบบพิมพ์ ของโรงงานกระดาษไทย ฯลฯ บริษัทตากฯ ได้เข้าช่วยอย่างหนัก (สอบถามองค์กรฯ นั้นๆ ได้) ผมอยากจะเล่า “กิจกรรม” นั้น บ้าง แต่ผมยังมี “กิจกรรมพิเศษสำคัญมาก” อีกจึงต้องขอตบเรื่องเหล่านี้ไว้ก่อน ส่วนสินค้าเอกชนผมได้สอดแทรกเข้าไปในยามจำเป็น ไม่มีใครจัดหามาในราคาถูกได้ผมได้ “นาร่อง” เข้าไปช่วยจัดสนอง “ชาวตาก” ในยามขาดแคลนเท่านั้น เมื่อมีมากแล้ว ผมก็ปล่อยให้เขาดำเนินการค้ากันต่อไป เพราะในระยะหลังๆ นี้ แม้ผมจะมีหลักทรัพย์ค้ำประกันได้มากขึ้น ก็ยังไม่ค่อยพอใช้อยู่ดี ข้าไม่คึดดอกเบียร์ธนาคารสูงขึ้น เป็นปฏิกิริยากลับกัน “กำไร” ซึ่งต่ำลงทุกที สินค้าเอกชนที่ต้องการในขณะนั้นคือ เครื่องสูบน้ำ “ยันมาร์”, ยางรถยนต์บรรทุก, ตู้เย็นน้ำมันก๊าดและไฟฟ้า “จีอี และ

เพียต” บรันตี “รีเจนซี” อุ่นนัอย่างดี ฯลฯ ผมได้จัดหาจำหน่ายจากเอเยนต์ใหญ่โดยตรง เมื่อมีผู้ขายดีแล้วผมจึงเลิกขาย

แต่เรื่อง“การค้ำน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น”นี้มีปัญหามากและเนื่องจากมี “บริษัทจังหวัด” ซึ่งเดิมตรงสี่แยกนั้นยังไม่มีใครอยู่ ผมย้ายออกมาอยู่พร้อมกับ “โรงเรียนผดุงปัญญา” และในระยะ 2-7 ปีต่อมา ศาลากลางฯ และหน่วยราชการตามมาอยู่ตรง “สี่แยกใหญ่สายเอเชีย” นั้นเกือบหมด มีบิ๊มยี่ห้ออื่นตามผมมาอยู่ในถนนพลโยธินอีกหลายแห่งในตอนหลัง แต่บิ๊ม “บริษัทจังหวัด” คนรู้จักและไว้วางใจในเรื่อง “ไม่ปลอมปน” เสียแล้ว แต่ก็มีปัญหาไม่เหมือนบิ๊มอื่นอีกนอกจากเรื่อง “น้ำมันล้นถัง” ที่ผมได้เรียนให้ท่านทราบมาแล้วนั้น

เรื่องที่ 2 บิ๊ม “บริษัทจังหวัด” ขายน้ำมัน “เกินราคาควบคุม” เป็นไปได้อย่างไร เรื่องเป็นอย่างนี้คือ กองกำกับการตำรวจตาก ตั้งแต่ท่านรองผู้กำกับ พตท. ชาญณรงค์ ย้ายมา ท่านได้สั่งให้นำใบสั่งมาซื้อน้ำมันที่บิ๊ม “บริษัทจังหวัด” เพียงแห่งเดียวเท่านั้น (เพราะท่านรู้ว่า “ไม่มีการปลอมปนและแปลงใบสั่ง”) และให้มีคนเขียนใบสั่งได้เพียง 3 คนเท่านั้น คือ ท่านผู้กำกับ ท่านรองผู้กำกับ นายตำรวจผู้คุมการจ่ายน้ำมัน (คนอื่นไม่ให้จ่าย) พนักงานขายก็ถือปฏิบัติกันมาแบบนั้นมานานแล้ว ไม่มีปัญหาอะไร อยู่มาวันหนึ่งมีนายสิบตำรวจคนหนึ่ง นั่งซ้อนรถจักรยานเครื่องมา คนขับรถควักเงินจะจ่าย เขาว่าไม่ต้องจ่าย เขาจะเซ็นให้ เด็กบอกผิดระเบียบที่ฝ่ายตำรวจสั่งไว้ เขาโมโหวันหลังเขาขี่รถเครื่องมาเติมน้ำมัน เขาควักเงินให้เด็กใบละ 20 แล้วรีบออกรถไปเลย ไปแจ้งความว่าเด็กขายน้ำมันเกินราคา ให้ไปจับ ขณะนั้นเป็นตอนเย็น เลยเวลาราชการแล้ว ผมไม่อยู่ เมื่อกลับมาเด็กอื่นบอก ผมจึงไปตามที่สถานีตำรวจ เพื่อพบนายร้อยเวรๆ นั้นมาใหม่ (เช่นเดียวกับนายสิบคนนั้น) ไม่รู้จักผม ผมบอกเขาแล้ว เขาทำเฉยเมย บอกผมว่า “ขายเกินราคาเขาจับกิติแล้ว ถ้าคุณอยู่ผมก็จับคุณด้วยเหมือนกัน เพราะคุณเป็นเจ้าของบิ๊ม ต้องรับผิดชอบด้วย” ผมไม่ได้พบนายตำรวจคนอื่นเลยต้องกลับ

รุ่งขึ้นผมโทรศัพท์เรียนท่านรองผกก. ฯ ท่านสั่งปล่อยทันที แล้วเรียกนายสิบตำรวจคนนั้นมาเทศนา เล่าให้เขาฟังเรื่องบิ๊มผม แล้วให้มา “ขอขมา” ผมที่บิ๊มตอนเย็น โดยท่านได้โทรศัพท์มาบอกก่อน ผมรับคำขอขมาแล้วก็เป็นอันเลิกแล้วต่อกัน

เรื่องที่ 3 เรื่องนี้ขณะนั้นผมรู้สึกแปลกใจมาก ตั้งแต่เข้ารู้สึกสังหรณ์ใจมาก เพราะคล้ายๆ มีเสียงใครกระซิบว่า “ระวังไฟจะไหม้บ๊ม” ผมรีบบอกภรรยาซึ่งเป็นหัวหน้าบ๊ม และบอกคนรถให้แจ้งเฝ้าหน้าบ๊มไว้ ผมเป็นห่วงก็เลยคอยดูอยู่ที่บ๊มด้วย ผมยังไม่ได้เรียนท่านว่า ผมใช้เด็กผู้หญิงเป็นผู้บริการในบ๊มก่อนคนอื่นในเมืองตากนี้ วันนั้นมีหนุ่มคนหนึ่งขับรถจีบมาเติมน้ำมันที่บ๊ม มีเจ้าหนุ่มอีกคนหนึ่งนั่งข้างๆ เด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ หน้าตาน่าเอ็นดูอยู่เหมือนกัน เจ้าหนุ่มคนนี้นิ่งก็จะหยอกเย้าแม่หนูเล่น เลยควักไฟแช็กออกมาขณะที่แม่หนูกำลังเติมน้ำมัน ทำท่าจะขีดไฟแช็กล้อเล่น นึกจะไปเชี่ยหินเหล็กไฟเข้าเล็กน้อยเลยเกิดประกายไฟขึ้น เปลวไฟลุกวูบไปที่ไฟแช็กนั้นทันที คนรถ (แก่แล้ว) ของผมรีบลุดไปหยิบถังดับเพลิงไปดับไฟทันที หนุ่มคนที่ขับรถนั้นก็ขับรถถอยหลังทันควัน ไฟเลยดับวูบลงไม่ไหม้ทั้งบ๊มและรถยนต์ รอดไปที่ ใจหายใจว่ากันหมดทั้งบ๊ม เจ้าหนุ่มนั้นปากคอสนัยกมือไหวขอโทษผมทันที ผมก็เลยได้แต่พูดว่า ช่วระมัดระวังอย่าเล่นกับไฟ ป้ายก็มีเตือนอยู่แล้ว โลงอกหายตกใจกันไปได้ ผมหายตกใจแล้วรีบยกมือไหว “ท่านเทพ” ประจำที่ดินทันที

ผมมีเรื่อง “แปลกแต่จริง” จะเรียนให้ท่านทราบ เรื่องนี้เป็นเรื่องแทบไม่น่าเชื่อ ถ้าผมไม่ได้เห็นด้วยตาตนเองอย่างมากถึง 2 ครั้ง จาก “คุณนนทฤทธิ์ ศโรภาส” (ผู้อำนวยการกองฯ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) และ “คุณมนูเวทย์ ลักษณะนาย” (หัวหน้าฝ่ายฯ องค์การค้าคุรุสภา) ตำแหน่งหน้าที่ในขณะนั้น (ประมาณ พ.ศ.2516) ซึ่งเป็นผู้นำเข้าร่วมพิธี เรื่องค่อนข้างยาว แต่ผมจะต้องเรียนให้ท่านทราบเพื่อประดับความรู้ซึ่งคนทั่วไปไม่มีโอกาสจะได้ทราบความจริงกันดีนัก (ถ้าท่านยังไม่ค่อยจะเชื่อก็ขอได้โปรดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง เพราะผมมักไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ นะ) ผมจะเรียนให้ท่านทราบเหตุการณ์ในเมืองตากขณะนั้นและเรื่อง “ท่านเทพ” โดยย่อดังต่อไปนี้

ผมคุ้นเคยกับ “คุณวีระพล สุจริตจันทร์” ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคฯ (ชื่อของวิทยาลัยฯ ขณะนั้น) เป็นอย่างดี กลุ้มใจเรื่องนักศึกษาในวิทยาลัยฯ บั่นป่วนมากที่สุด ไปติดกับนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรฯ บ่อยๆ ถึงกับไปเผาดึกเขาก็มีจึงปรึกษากับ “คุณมนูเวทย์ฯ” ซึ่งมาตรวจราชการ จึงได้รับคำแนะนำให้รู้จัก “คุณนนทฤทธิ์ ศโรภาส” ซึ่งถือศีลสมณะเชี่ยวชาญทางนั่งวิปัสสนากรรมฐาน เรียก

ได้ว่าท่านเป็น “อาจารย์ใหญ่” ในเขตนี้มีลูกศิษย์มากมายรวมฟัง “คุณมนูเวทย์” ด้วย ท่านรับปากจะหาพิธีให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ท่านจะพาคณะมาหลายคน เพียงแต่ชื่อของมาทำพิธีและรับท่านมาโดยไม่คิดอะไรเลย ในตอนแรกนี้ไม่ได้บอกคนภายนอกเลยนอกจากพวกอาจารย์ในวิทยาลัยฯ และผู้ที่คุ้นเคยกันไม่กี่คนเท่านั้น ท่านบอกล่วงหน้าว่าเส้นทางตำบลที่ตั้ง “วิทยาลัยฯ” นี้เป็น “ทางผีผ่าน” จึงมีผีร้ายๆ หลายประเภทจึงต้องพาคณะมามากถึง 7-8 คน ทุกคนที่เข้าภาวนาต้องนั่งขานหมั่นขานทุกคน นั่งทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณบรรดาผีต่างๆ มาเข้าผู้ที่เข้าทรงนั้นทุกคนแสดงอาการต่างๆ กันตามเจ้าของวิญญาณที่เข้าทรงนั้น ท่านอาจารย์ใหญ่เชิญ “ท่านเทพประจำป่า” ถามชื่อเสียงท่านแล้วขอท่านว่าจะมาช่วยพิทักษ์คุ้มครองให้ได้หรือไม่ ท่านเป็น “เทพที่มีฤทธิ์เดช” เต็มใจพิทักษ์ให้ รวมทั้งได้บอกสีผ้าแพรที่ท่านโปรดด้วย อัญเชิญทำพิธีเสร็จแล้ววิญญาณทั้งหลายจึงออกจากร่างไป เรื่องของที่ถวายท่านบอกว่ามีเพียงน้ำและผลไม้ 5 อย่างเท่านั้น ถ้ามีพิธีการอะไรมากก็ถวายเพิ่ม กล้วย, งามดำ, นม, เนย ฯลฯ ตามควรเท่านั้นไม่ต้องการอาหาร + สุราเลย เป็นอันเสร็จพิธี ท่านบอกด้วยว่าบ้านเมืองซึ่งยังเป็นป่าอยู่นี้ย่อมมี “เทพประจำป่า” อยู่เสมอ ท่านบอกว่าบางป่าก็มีผีร้ายๆ อยู่ และบางป่าก็ไม่มีผีร้ายเลย ป่าที่มีผีร้ายนั้นมักจะต้องมี “ท่านเทพที่ทรงฤทธิ์” ควบคุมอยู่ ถ้ามีคุณธรรมน้อยก็มักถูกรบกวน ท่านก็ไม่ได้ปราบคุมให้ แต่ถ้ามี “คุณธรรม” แล้วท่านมักดูแลให้ ส่วนป่าที่ไม่มีผีวิญญาณสิ่งชั่วร้ายอยู่ก็มักจะมี “เทพ” ที่ทรงคุณธรรมพิทักษ์อยู่ ถ้าไม่มีใครเชิญท่านก็จะประทับอยู่บนต้นไม้ใหญ่ๆ นั้น ถ้าเจ้าของบ้านที่อยู่ในเขตป่านั้นมี “คุณธรรมดี” จะเชิญท่านไปอยู่ท่านก็จะเต็มใจไปประทับด้วย

ผมจำได้ว่าขณะนั้นมี “เทศมนตรี” อยู่คนหนึ่งบ้านอยู่ในตลาด ที่หลังบ้านติดแม่น้ำ มีคนไปตกน้ำตายบ่อยๆ เขาขอให้ “ท่านอาจารย์” ดู นั่งดูแล้วขอเชิญท่านไปช่วยประทับด้วย ท่านได้นั่งดูปรากฏว่า ตรงนั้นเป็นเขตของท่านผู้ทรงฤทธิ์อยู่เพราะมีสิ่งร้ายอยู่บ้าง แต่คงเนื่องจากผู้เชิญนี้ออกจะเป็นนักเลงๆ อยู่หน่อย ท่านจึงไม่ยอมไปประทับอยู่ด้วย ส่วนผมขณะนั้นกำลังปลูกบ้านอยู่หลังบิ๊ม จึงขอ “ท่านอาจารย์” นั่งดูและอัญเชิญท่านด้วย ได้ทราบว่าเป็น “เทพที่ทรงคุณธรรมชื่อ “พิศยครินทร์” และชอบ “สีเขียว” เต็มใจจะมาประทับด้วย ผมเลยตั้งศาลทำพิธีเชิญท่านโดย “ท่านอาจารย์ใหญ่” นั้นทำให้ด้วย ป่านี้ได้รวมทั้ง “โรงเรียนผดุง

ปัญญา และ “กรรมทหาร” ซึ่งกลับเข้ามาอยู่ภายหลังด้วย เรื่องบ้านผมนี้จะได้เรียนในตอนต่อไป

ต่อมาที่โรงเรียนตากพิทยาคม ได้เกิดมี “เรื่องยุ่งๆ” ภายในโรงเรียนมากเหมือนกัน มีเหตุร้ายปรากฏขึ้นบ่อยๆ เพราะโรงเรียนนี้ตั้งอยู่ในเขตวัดร้าง (วัดสระเกศ) แต่เดิมนี้เป็นโรงเรียนชายประจำจังหวัดตาก มีครูอยู่ไม่เกิน 10 คน นักเรียนชายทั้งนั้นไม่มากนัก แต่ปัจจุบันมีนักเรียนอยู่ถึง 2,000 กว่าคน ทั้งชายและหญิง และครูก็มีตั้ง 100 กว่าคน ชายหญิงเช่นกัน จึงต้องเชิญ “ท่านอาจารย์ใหญ่” และคณะนี้อีกมาทำพิธี คราวนี้มีคนรู้มากมาย เพราะเรื่องคราวก่อนเล่าลือกันไปมาก และเหตุการณ์ก็สงบตั้งแต่นั้นคนจึงอยากเห็น มาคอยดูกันมากผิดกับคราวก่อน กอดเอาไว้ภายใน คนดูจึงไม่แลเห็นอิทธิฤทธิ์ของผีร้ายเหมือนในคราวก่อน “ท่านอาจารย์ใหญ่” จึงต้องเปลี่ยนวิธีการ โดยขอให้ผู้ร่วมคณะทุกคนไม่ปล่อยให้อิทธิฤทธิ์แสดงอิทธิฤทธิ์ กอดเอาไว้ภายใน คนดูจึงไม่แลเห็นอิทธิฤทธิ์ของผีร้ายเหมือนในคราวก่อน “ท่านอาจารย์ใหญ่” สอบถามท่านจึงได้ทราบชื่อ, สีที่ท่านโปรด, และถวายน้ำและผลไม้และสิ่งบูชาเหมือนองค์แรกนั้นและเป็น “เทพผู้ทรงฤทธิ์” เช่นเดียวกัน เรื่องร้ายๆ ภายในโรงเรียนจึงสงบลงตั้งแต่นั้น ท่านพอจะเชื่อได้หรือไม่ นี่ท่านไม่คิดอะไรเลย ขอแต่ไปรับท่านมาพร้อมกับชื่อของท่านทำพิธีตามควรเท่านั้น ถ้าเป็นพรหมณ์หรือเอกชนทำพิธีใหญ่ๆ เช่นนี้ อย่างน้อยก็ต้องนับหมื่นบาทขึ้นไปแน่นอน แล้วจะได้ผลจริงหรือไม่ก็ไม่แน่ว่า

ในระหว่างปี 2506-2509 ซึ่ง “คณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือ” ได้เข้ามาพัฒนานี้ ในระยะแรกๆ ที่ “พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร” และผมเข้าเป็นกรรมการ “บริษัทป่าไม้จังหวัดตาก จำกัด” มีกำไรมากทุกปี ได้ร่วมกันนำเงินส่วนแบ่งกำไรจากบริษัท ตามเงื่อนไขเข้าร่วมพัฒนาจังหวัดตากในส่วนที่ “งบประมาณปี” และ “งบพัฒนาฯ” ไม่มี ได้หลายประการ ที่สำคัญมากมี 2 ประการ คือ “หนองน้ำมณีบรรพต” เดิมดินเขินมากมีฝักตบขาขึ้นเต็มหนอง ทางเข้าวัดต้องใช้สะพานยาวปูไม้ขวางเข้าไปที่วัดระยะยาวมากต้องซ่อมกันเรื่อย ได้นำเงินก้อนนี้มาขุดดินทำถนนรอบหนองและข้ามหนองผ่านเข้าวัดและทำเกาะกลางน้ำเป็นศาลาพักผ่อนหย่อนใจให้ทางเทศบาลทำถนนคอนกรีตและ “พัฒนา” จนเป็นที่เชิดหน้าชูตาอยู่หน้าเมืองริมถนนพหลโยธิน เป็น “สวนสาธารณะ” ที่สวยงาม ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งก็คือนำเงินเข้าช่วยทำ“ค่ายพักของลูกเสือ”ในค่ายลูกเสือช่วยเงินที่ขาดในการ “พัฒนาค่ายลูกเสือ” อีกประการหนึ่ง นอกนั้นได้ช่วยวัดและที่สาธารณะอีกหลายแห่ง

ในปี พ.ศ.2507 ทางราชการได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด คือ “ร.ต.ท. ระดม มหาสารานนท์” และ “ประธานสภาจังหวัด” คือผมเข้าค่ายอบรมลูกเสือเพื่ออบรมเยาวชนในเรื่อง “ลูกเสือ” ตามระบบใหม่ที่ค่ายลูกเสือ “วชิรบุรี” ที่ชลบุรี จบการอบรมได้ประกาศนียบัตรชั้น Scout Woodbadge จากสภาลูกเสือแห่งโลก ทั้ง 2 คน นำมาช่วยดำเนินกิจการลูกเสือพัฒนาให้ก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้

ในปี พ.ศ.2508 จังหวัดได้ส่ง “ประธานสภาจังหวัด” คือผมเข้าไปประชุมที่ศาลาสันติธรรม เมื่อวันที่ 23-25 มีนาคม ในการสัมมนาว่าด้วย “การเดินทางและการท่องเที่ยว” เพื่อพัฒนาท่องเที่ยวที่จังหวัดต่างๆ เพื่อให้เป็นสถานที่อันเหมาะสมตั้ง “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว” ให้นำรายได้มาสู่ประเทศเป็นอันดับ 1 อยู่ในปัจจุบันนี้

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2511 ได้เข้าอบรมสัมมนาการโรงแรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของมหาวิทยาลัยคอร์เนล ส.ร.อ. ที่ศาลาสันติธรรม เรื่อง “การจัดการโรงแรมระดับสูง” ได้รับประกาศนียบัตร “การจัดการโรงแรมระดับสูง” จากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ด้วย

ตอน 10 การปลูกบ้านสวนตัวในที่ดินแปลงหลังบึง “บริษัทจังหวัด”

ประมาณปลายปี 2516 ได้เริ่มสร้างบ้านขึ้นในบริเวณที่ดินหลังบึง แต่เนื่องจากบริเวณนั้นยังเป็นป่ากรังอยู่มาก เป็นพื้นที่ดินติดต่อกับเขตทหารซึ่งละทิ้งกันมานานหลายสิบปีแล้ว ต้องใช้แทรกเตอร์เกรดไถต้นไม้เข้าไปตัดถึงเนินดินเตี้ยๆ ขยาดป่าเข้าไปช่วยปราบแนวต้นไม้เขตติดต่อกเข้าไปในเขตทหารให้โปร่งขึ้นถึงแนวต้นไม้ใหญ่บนเนินดินที่ “ท่านเทพ” ประทับอยู่นั้น ทำให้ผืนดินในบ้านปลอดโปร่ง เหลือต้นสะเดาใหญ่ต้นเดียว (เพื่อปลูกต้นผลไม้ใหญ่) นอกบ้านในเขตทหารก็เหลือแต่เนินดินกับต้นไม้ใหญ่ๆ ลงไปจดหนองน้ำเล็กๆ ริมถนนใหญ่เท่านั้น ในระยะแรกการค้ำน้ำมันหลังจากที่จากรับคืนและผมได้เอาที่ดิน “คุณแม่ยาย” ที่ถางป่าเข้าทำประโยชน์ขึ้นต้นแล้วเข้าค้าประกันโดยทำสัญญา “แบ่งครึ่งผลกำไร”

ระยะแรกนั้นขายได้มากขึ้น ถ้าไรลดลงบ้างแต่ยังไม่มากนัก จึงมีเงินเหลือพอสร้างบ้านได้ ออกแบบโดยน้องชายภรรยาผม ซึ่งเป็นสถาปนิกเพิ่งจบใหม่ๆ เป็นตึกต่อไม่อัดแบบทันสมัยบนเนินดิน 1 1/2 ชั้น วัสดุก่อสร้างล้วนทำในประเทศไทย กระเบื้องลอนคู่ ปูอิฐเผาเคลือบที่โรงงานนครสวรรค์ มุงลาดพื้นไม้ปาร์เกย์อัดโรงงานลำปาง เว้นเรื่องสีทาบ้านขณะนั้นสีในเมืองไทยยังไม่มีคุณภาพดีพอ สีนอกก็ราคาแพงมาก ได้ทราบว่า “ไสว สุทธิพิทักษ์” เพื่อนผมที่หนีไปหลบภัยอยู่ที่สิงคโปร์นานอยู่ คำสิด้วย ผมจึงใช้สีนี้ทาบ้าน เป็นการช่วยเพื่อนได้หน่อย ก็ยังดี (ขนาดเล็ก วงเงิน ขณะนั้นประมาณแสนเดียวเท่านั้น)

การปลูกบ้านหลังนี้ทำให้ที่ดินผืนนี้มีราคาสูงขึ้น และที่ดินแปลงอื่นๆ ขณะนี้ก็มีราคาสูงขึ้นมาก เพราะริมถนนพหลโยธินมีอาคารร้านค้าเพิ่มขึ้นมาก กอปรทั้งศาลากลางจังหวัด และหน่วยงานราชการอื่นๆ ก็ออกมาอยู่ตรงสี่แยกสายเอเชียใกล้ๆ บริเวณปั้ม ทำให้ราคาที่ดินริมถนนพหลโยธินทั้งหมดจึงมีค่าขึ้นสูงมาก จึงทำให้วงเงินค่าประกันขึ้นได้สูงมากพอกับการค้าหลายอย่างที่สำคัญๆ ขณะนี้คือน้ำมัน, บุหรี่, ข้าวสาร, น้ำตาล, ยาองค์การเภสัช ฯลฯ ซึ่งขายได้ดีเพิ่มมากขึ้น พอที่เงินหมุนเวียนการค้าได้ดีมากขึ้น (แต่ยังไม่พอแก่การค้าปูนซีเมนต์, กระเบื้องและอุปกรณ์ ยังเสียดายอยู่) ผมจะต้องคิดหาทางแก้ไขต่อไป (ความคิดในขณะนั้น) แต่ขณะนี้ไม่คิดแล้ว

ตอน 11 ปลูกสร้างตึกแถวบนโฉนดแปลงเหนือด้านหน้า

การค้าของ “บริษัทจังหวัด” ต้องอาศัยทางราชการและศาลากลางจังหวัด เป็นการ “แสดงบารมี” ให้พ่อค้าต่างตัวยำเกรงอยู่บ้าง และอาศัย “ความซื่อสัตย์” ของเราให้เขาเชื่อถือ เพราะเราไม่มีเงินพอที่จะ “ทุ่มแข่งขัน” กับเขาได้ เมื่อศาลากลางจังหวัดย้ายไปแล้ว มีเทศบาลมาอยู่แทน คนน้อยลงไปมาก และท่านผู้ว่าราชการฯ ซึ่งเป็นประธานกรรมการฯ ย้ายไปแล้ว รู้สึกว่าเหงาและอยู่ห่างไกลมาก และขณะนี้สินค้าสำคัญทั้ง 3 อย่างคือ ข้าวสาร, น้ำตาล, บุหรี่ ฯลฯ มีเข้าร้านทยอยหมุนเวียนเข้ามามากๆ อยู่เสมอร้านแคบและตันไปหน่อย กอปรทั้งในขณะนี้ ร.ส.พ. เป็นผู้รับเหมาส่งข้าวสารให้องค์การคลังสินค้า บางทีขนมาพร้อมๆ กันหลายคัน ทำให้ไม่มีที่เก็บพอ จึงเห็นสมควรสร้างตึกแถวขึ้นในที่ดินข้างปั้ม ติดถนน

พหลโยธินนั้นเพราะกว้างขวางดีมาก ขณะนี้ไม่ไกลแล้วทั้งอยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัด และหน่วยราชการต่างๆ ดีด้วย โดยจะสร้างเป็นอาคารทันสมัย 2 1/2 ชั้น 5 1/2 คูหา (เต็มเนื้อที่ด้านหน้า) แบ่งให้ “บริษัท จังหวัด” 2 คูหาๆ ละ 4.5x8 เมตร (โดยขอให้ทางบริษัทช่วยค่าก่อสร้างบ้าง) ส่วนที่เหลือแบ่งให้ร้านอาหาร 2 ร้าน (เพราะปัมยังไม่มีร้านอาหารดีๆ ประกอบ)

ผมได้จัดสร้างตึกแถวขึ้นตามแนวดังกล่าวนั้น โดยความช่วยเหลือจากสถาปนิกน้องภรรยาผม (โดยคิดค่าแบบแปลนขึ้นต่ำเป็นพิเศษ) โดยมีโครงการที่จะต่อเติมเป็น 4 1/2 ชั้น (โดยวางรากฐานเหล็กเส้นไว้ให้เพียงพอ) ผมกะว่าถ้าการก่อสร้างต่อไป ผมจะเพิ่มอีก 2 ชั้น เพื่อทำให้เป็นโรงแรมชั้นดีบน 2 ชั้น นั้น (เพราะขณะนั้นตากยังไม่มีโรงแรมชั้นดีเลย ขณะนี้มีมากแล้วเลยเลิกคิด) โครงสร้างตึกแบบใหม่ทันสมัย พื้นชั้นล่างปูหินขัดผสมหินอ่อน และรอบตึกภายนอกใช้กระเบื้องดินเผาขัดมันของโรงงานดินเผานครสวรรค์แทนการทาสี ส่วนภายในให้หาสื่ออย่างดี การปลูกสร้างนี้ได้สำเร็จลงเข้าอยู่ได้ในปี 2520

เรื่องราคาวัสดุก่อสร้างนั้นบ๊วยว่าผม “โชคดีมาก” เป็นพิเศษ สมดังคำทำนายที่ว่า “ถ้าจังหวัดใดที่กำลังมีโชคดี ให้รีบทำเสียอย่ารีรอ” คือเมื่อสร้างยานั้นวัสดุก่อสร้างแทบทุกอย่างยังไม่เคลื่อนไหวขึ้นราคาเท่าไรเลยแต่พอสร้างเสร็จแล้ว 3 ปี ถึงเมื่อสร้างตึกก็ขึ้นราคาไปเพียงประมาณ 20% พอสร้างตึกแถวเสร็จ ได้ทราบว่าเพียง 2521 ขึ้นราคาไปอีกถึง 30% และขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่ทราบว่าปัจจุบันนี้ขึ้นราคาไปเท่าไรแล้ว จำได้แต่ว่าปูนซีเมนต์ตราเสือ เมื่อผมขายและเริ่มก่อสร้างนั้นเพียงถุงละ 25 บาทเท่านั้น ปัจจุบันดูเหมือนถุงละ 75 บาทแล้ว

สำนักงานบริษัทจังหวัดเดิมนั้น ผมได้ให้ที่ทำการขนส่ง ร.ส.พ. เข้าไปในราคาพอสมควร เพราะขณะนั้นตึกสร้างใหม่ในที่ดินถมใหม่ริมแม่น้ำปิงนั้น “ค่าช่วยก่อสร้าง” คิดแพงมาก ห้องละหลายแสนบาท

การค้าของบริษัทในระยะ 2-3 ปีแรก ขายดีมาก บุหรี่ขึ้นไปถึงสัปดาห์ละ 1 ล้านบาท น้ำมันเดือนละ 2-3 ล้านบาท แต่กำไรลดลงมาก ระยะเวลาๆ นี้ กำไรเหลือเพียง 2-3% เท่านั้น ไม่คุ้มดอกเบี้ยธนาคารและการสูญหายเลย ข่าวสารจำได้ว่ามีครั้งหนึ่ง ร.ส.พ. ไม่มีรถขนส่ง ได้รวมมาส่งพร้อมกัน 10 คันรถ (เกิดมีปัญหากับพาณิชย์จังหวัด แต่ “ความซื่อสัตย์” ตามประวัติของผมและข้อเท็จจริงได้ช่วยผมไว้ได้ดี เรื่องยาวมาก ผมย่อไว้เพียงเท่านี้)

เรื่องการค้าบุหรี่ยี่สิบเป็น “สินค้าหลัก” ของ “บริษัทจังหวัด” มาแต่เริ่มต้นเฉพาะตัว “โรงงานยาสูบ” นั้นแม้จะมีปัญหามากในระยะเริ่มต้นจนถึง พ.ศ.2491 “คุณหลวงชำนาญยุทธศิลป์” กับคณะ “สำนักงานกลางบริษัทจังหวัด” ได้เข้าไปเริ่มการแก้ไขได้ ก็เริ่มเป็นผลดีมีรายได้เป็นหลักสำคัญของรัฐทุกปี มาจนปัจจุบันนี้ “บริษัทตางฯ” มีปัญหาใหม่ 2 ครั้ง ต้องเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหา “ทั้งระบบ” ดังที่ผมได้เขียนเรื่อง “โรงงานยาสูบ” อย่างย่อๆ ไว้ใน “วันปรีดี 2542” แล้ว ส่วนเรื่องการค้าบุหรี่ยี่สิบของ “บริษัทตางฯ” ระยะหลังนี้มีมากขึ้นเรื่อยๆ ในระยะที่บุหรี่ปางขึ้นๆ ตามคำภาษีที่ต้องเก็บเพิ่มส่งรัฐเพิ่มขึ้น ทำให้ “บริษัทตางฯ” ซึ่งไม่มีเงินสดใช้หมุนเวียน ทำให้การได้รับกำไรเพียง 2% นั้นแทบไม่พอกำกับดอกเบียที่เพิ่มขึ้นๆ ในระยะหลังๆ นี้มากขึ้น

ตอน 12 การค้าน้ำมันขึ้นต่อมา และการเลิกค้าน้ำมัน

เนื่องจากการค้าของ บริษัทตางฯ มีหลายชนิดเรื่อง “การค้าน้ำมันเชื้อเพลิง” นี้ผมได้เรียนท่านมาสลับกับเรื่องอื่นๆ หลายๆ ตอนมาแล้ว ผมจะเรียนต่อไปนี้เฉพาะเรื่องที่ผมยังไม่ได้เรียนท่านเฉพาะตอนที่สำคัญๆ ที่ยังมีได้เรียนท่านเท่านั้น

เรื่อง “การขายน้ำมันหล่อลื่น” ตามที่ได้เรียนท่านมาตั้งแต่เบื้องต้นนั้น ผมได้ค้าทุกชนิดเช่นนั้นอยู่หลายปี โดยขายน้ำมันของ “ฝรั่ง” อย่างดีนั้น ตามราคาขายปลีกที่ร้านของเขาขาย (โดยไม่มีปลอมปน) ส่วนของสามทหารนั้นเมื่อยังไม่เปลี่ยนกระป๋อง ผมก็ต้องเลือกกระป๋องดีๆ ทำความสะอาดให้ดี แล้วก็นำมาขายแพงขึ้น ให้ต่ำกว่าของเขาเล็กน้อย โดยแจ้งให้ลูกค้าทราบว่าเป็นน้ำมันอย่างดีเกรดเดียวกัน ไม่มีการปลอมปนเลย แต่ขายได้ถูกเพราะต้นทุนถูกกว่าเขา ให้ทดลองใช้ดู โดยมากหน่วยงานราชการซื้อจึงซื้อผมเป็นส่วนมาก เอกชนก็เลยซื้อตามไปด้วย ที่แรกมีผู้ฟ้อง ผมก็เลยตอบกลับไป และแจ้งว่า การทำเช่นนี้ทำให้ผมขายหล่อลื่นสามทหารได้มากกว่าคนอื่นด้วย มีคลังน้ำมันเป็นพยานได้ ท่านผู้อำนวยการเชื้อเพลิงขณะนั้นจึงไม่ว่าอะไรผมอีก ต่อมามีการสมมนาตัวแทนทุกจังหวัด ผมได้พูดในที่ประชุมอีก เพราะผมไม่เกรงในเรื่องการปลอมปนและทำสถิติการขายดีอยู่แล้ว ท่านจึงรับฟังและเปลี่ยนแปลงใช้ภาชนะบรรจุสี่สวยสดขึ้น และขึ้นราคาอีกเล็กน้อย ให้ขายถูกกว่าปั๊มฝรั่งได้ และเนื่องจาก “หล่อลื่น” ของปั๊ม

ยี่ห้อฝรั่งถูกปลอมปนมาก ตอนหลังได้ทราบว่าได้จับกันมาก ไม่ทราบว่ามีหมดหรือไม่ คราวนี้ผมจึงเลิกขาย “หล่อลื่นฝรั่ง” ได้ เป็นอันว่าผมเป็นตัวต้นเหตุกับปัญหาให้ “น้ำมันหล่อลื่นสามทหาร” ซึ่งเปลี่ยนเป็น อ.ช.พ. ในภายหลังนั้นขายดีขึ้นได้เป็นอย่างมาก ส่วนน้ำมันอื่นๆ ระยะเวลาหลังๆ ผมก็ขายได้ดีกว่าน้ำมันฝรั่งหลายปีมานี้แน่นอน โดยอาศัยปากลูกค้านั่นเอง

แต่ที่แหละผมเป็นคนทีว่सान้อย ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์เขาเรียกว่าได้เป็นเพียงตัว “Catalyst” คือตัวช่วยทำให้คนอื่นเขาได้ดี แล้วตัวเองยังคงเดิม ไม่ได้ดีไปกับเขาด้วย เพราะผมต้องสละ “อ.ช.พ.” จากไปเสียแล้ว

เรื่องมีอยู่ว่า การขายน้ำมันให้หน่วยราชการ แต่ดั้งเดิมมา ต้องขายด้วยเงินเชื่อ ปลายเดือนเก็บ ก็มักเก็บได้ไม่ครบ เนื่องจากงบได้ไม่ครบ เพราะเงินยังไม่มาหรือมาแล้วแต่ยังไม่พอ เกือบสิ้นปีงบประมาณหมดมีระเบียบห้ามจ่ายน้ำมัน ใช้ข้ามปีไม่ได้ แต่เป็นลูกค้ากันมาจะไม่ช่วยเหลือกันก็ไม่ได้ ต้องช่วยกันบ้าง แม้จะผิดระเบียบไปบ้างก็ต้องยอม คราวนี้เวลาเอาเงินมาชำระงวดปีก่อน ก็ต้องทำใบส่งพิเศษให้ใหม่ ทำใบรับเงินจริงไปตัดสต็อกเดิม แต่ต้องทำใบเสร็จพิเศษรับเงินตามใบส่งนั้น เมื่อยังมีการค้างติดต่อกันอยู่ ก็ไม่รู้ว่าเงินค้างจริงอยู่เท่าไร (อาจจะรับเพียง 3 พัน แต่รับเงินจริง 3 หมื่นก็ได้ นี่เพิ่งทราบและตรวจพบเมื่อเลิกค้ากันแล้ว) และถ้ายอดที่ขาดมานานปี ก็ทำให้การเป็นลูกหนี้ธนาคารนั้นต้องเสียดอกเบี้ยทบต้นเรื่อยตลอดมา จึงทำให้ต้องส่งเงินชำระค่าดอกเบี้ยสูงมากผิดปกติ เมื่อปิดบัญชีซื้อขายกันจึงรู้เรื่องนี้ แต่ไม่ใช่จะ “เสีย” ไปทั้งหมด ที่ตรงไปตรงมาดีทั้ง 2 ฝ่ายก็มีมาก ปิดบัญชีแล้วจึงยังมีค้างชำระกันอยู่มาก มีหน่วยพิเศษมากอยู่หน่วยหนึ่งซึ่งจะเป็นหน่วยขึ้นสังกัด “กรม” เป็นพิเศษก็ไม่ใช่และจะเป็นหน่วยที่สังกัดจังหวัดเป็น “คณะกรรมการจังหวัด” โดยขึ้นกับผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่ใช่ เป็นคล้ายๆ มาฝากผู้ว่าฯ ไว้ก่อน คือ “หน่วยเร่งรัดพัฒนาชุมชน (ร.พ.ช.)” ทุกคนก็นึกว่าเป็นหน่วยราชการเหมือนหน่วยอื่นๆ ที่หัวหน้าหน่วยมีอำนาจสั่งซื้อแล้วรับผิดชอบ แต่ในภายหลังจึงทราบกันว่าหน่วยนี้ต้องให้ท่านผู้ว่าฯ หรือปลัดจังหวัด (ขณะนั้นยังไม่มีรองผู้ว่าราชการจังหวัด) เป็นผู้สั่งจึงจะถูกต้อง (ไม่รู้ขณะนี้เปลี่ยนเป็นอย่างไร ผมเลิกขายนานแล้ว) หน่วยนี้ไปเกี่ยวสิ่งของคนละหลายหมื่นบาท (บางแห่งแสนกว่า) ของ “บริษัทจังหวัด” ดูเหมือนตั้ง 5 หมื่นกว่า ต่างส่งสารท่านผู้ว่าฯ และท่านปลัดฯ

เพราะสังฆวัดสุดท้ายแล้วก็ “ทิ้งทวน” ย้ายไปเลย ท่านต้องหายอดเงินใหม่มาช่วยเป็นพิเศษ ผมได้มาครั้งหนึ่ง ไม่ช่วยท่านก็ไม่ได้ เพราะต่างผิตด้วยกัน (เพราะท่านลืมนวลละเอียด บ้านนอกก็อย่างนี้แหละ “ผิดใจ” สำคัญว่า “ผิดกฎหมาย”) ผมก็ต้องยอม ไม่รู้คนอื่นใครโดยกันไปมากน้อยเท่าไร

สำหรับเอกชนของบิ๊มผมมีรายเดียว เขาเป็น “ลูกต่างด้าว” ก็จริง แต่เป็นคนมีฐานะและประวัติดี แต่เกิดไปถูกลูกยุเล่น “เหมืองแร่” ปกติเอกชนผมไม่เคยให้ “เงินเชื่อ” เลย แต่รายนี้ค้าติดต่อกันนานหลายปีแล้ว เดือนละหลายหมื่นบาท ต่อมาก็มีเงินเชื่อกันบ้าง พอเดือนสุดท้ายเกิด “อุบัติเหตุ” บางอย่างทำให้ขาดเงินหนี้สินสูญไปหมดจนตัวเอง “ตาย” ลง เรื่องคาราคาซังกันมาหลายปีก็ไม่ได้รับชำระหนี้รายนี้ไปด้วย

ความจริงถ้าตอนนั้นผมจะสละเรือ “น้ำมันเชื้อเพลิง” อย่างทิ้งขว้างแล้วผมอาจจะขาย “ลูกต่างด้าว” คนใดก็ไม่ยากนักในท่าเล็ๆ อย่างนี้ ขณะนั้นกำลังหาซื้อสิทธิ์กันมาก ก็คงได้พอดั้มชำระหนี้ธนาคารไปแล้ว นี่ผมยัง “ชาตินิยม” จัดไปหน่อย เห็นเขาเป็น “ไทยแท้” หัวผัวเมียเคยเป็นครูบาอาจารย์มาก่อน ผมกลับให้เขาผ่อนชำระค่าบิ๊มไปก่อนแล้วค่าที่ดิน 1 ไร่ ภายหลัง เมื่อปี 2526-2527 เพราะขณะที่ขายนั้นสินค้าอื่นยังดีอยู่

ขณะนั้นผมลืมนึกไปว่า “ท่านศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” เจ้าของโครงการ “บริษัทจังหวัด” ซึ่งเหลือผมคนเดียวที่ปฏิบัติงานของท่านอย่างเดียว ล้มลุกคลุกคลาน งานของท่านมาจนตลอดชีวิตการทำงานของผมร่วม 50 ปี ท่านถึงแก่อนิจกรรมที่กรุงปารีส เมื่อเดือนพฤษภาคม 2526 (เดือนเกิดของท่าน) เป็นอันว่าผม “หมดบารมี” ของท่านในกิจการนี้อย่างแน่นอน เพราะรู้สึกว้ากสินคำของผมกำลังเสื่อมลงๆ “บุญรี” เกิดมีการหายโดยถูกลัก อย่างไม่น่าจะหาย (ผมอยากจะเรียนเรื่องราวให้ท่านทราบก็เกรงจะยาวเกินไป) จึงขอผ่านไปก่อน ผมจะเรียนท่านตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ลืมไปหน่อยคือ ผมชอบใจภาษีของบิ๊ม อ.ช.พ. รุ่นแรกที่ผมชอบใจมาก เป็นแผ่นรูปโลกมีตราสามทหารเขียนว่า “ชื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” ผมขอมาลอกและติดที่บิ๊มและที่บริษัท ทั่วบริเวณ แต่ดูไม่นานก็หายไปหมด ผมทำไม้สามเหลี่ยมที่วางทับกระดาด เขียนไว้ว่า “เวลาเป็นของมีค่า ควรระวังรักษา” ปรากฏว่าถ้าผมไม่อยู่มักถูกไปซุกหรือหงายท้องไว้เสมอ

นี้แหละมนุษย์ยุคปัจจุบัน มีเพื่อนเก่าคนหนึ่ง ถ้าผมบอกชื่อหลายคนคงรู้จัก ตายไปนานแล้ว เขาเข้าหลักที่ว่า “คนโก่งมักจะเห็นคนอื่นโก่งเหมือนตัวเอง” บริษัทของตนเองจึงไปเพราะมีการ “เชิงลิ” กันมากในขณะที่เกิดสงครามนั้น เขาไม่เคยเห็นผมตอนตกอับ เขามาเห็นผมตอนกลับรุ่งเรืองแล้ว เขาทักผมว่า “ตอนสงครามได้มามากไหม” ผมแทบเดินหนีไปเลย แต่ครั้นต่อมาผมลืมหัดในมุมกลับว่า “คนชื้อมักคิดว่าคนอื่นชื้อเหมือนตัว” ในระยะหลังนี้ผมเพิ่งได้คิดและอยากจะแถมไปอีกว่า “ชื้อจนกลายเป็น “เช่อ” ไปเลยด้วยซ้ำไป” ทั้งนี้เนื่องจาก ช่างได้ปั้มผมมีอยู่อีก 2 ร้านๆ อยู่ช่อมรตและร้านอาหารเล็กๆ อยู่ห่างปั้มประมาณ 20 เมตร (หลังตึกแถว) ลองคิดดูวันที่บุหรืหายมีรถมาจอดบังประตูหลังบริษัท อยู่นาน คนในปั้มแลไม่เห็นคนร้ายเข้าประตูหลังไปงัดกุญแจห้องขายสินค้าทางด้านหลัง ขณะนั้นยังไม่ตึกคนยังพลุกพล่าน คนใน 2 ร้านนั้นจะไม่รู้บ้างเลยหรือ แต่ตำรวจสายตรวจเองขณะนั้นก็เป็ “ตัวสำคัญ” เหมือนกัน ผมเคยรู้ประวัติดี แต่หลังจากนั้นไม่นานได้ทราบว่ ตำรวจคนนั้น “ตาย” เสียแล้ว ส่วนร้านทั้ง 2 ร้านนั้น ร้านอาหารล้มลุกคลุกคลาน เจ้าของตายไปเหมือนกัน ส่วนอีกร้านหนึ่งภรรยาตายไปก่อน เจ้าของร้านฝีมือดี แต่ก็ไม่มีความเจริญก้าวหน้าเลย แต่มีลูกมือคนหนึ่งรู้สึกว่าเป็นคนที่ดีซัดยและมีมื่อดี เตียวนี้สร้างตึกแถวเป็นอู่ช่อมรตใหญ่โต อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “ปั้มน้ำมัน” ผมพยายามหาวิธีขายให้ดี ได้จนสำเร็จทันการขายน้ำมันทั้ง 3 ชนิดและน้ำมันหล่อลื่น ผมพยายามหาทางอุดช่องโหว่ “ป้องกันกรโก่ง” หลายชนิดแต่ก็ยังสู้ “ผู้ชำนาญ” เขาไม่ได้ทั้ง 2 เรื่องนี้แหละคือ “จุดดบั” ของการค่าน้ำมันของผม และคนที่มีการค่าน้ำมันที่ “สัตย์ชื้อ” ในวงการ “บริษัทจังหวัด” ของผมต้องลาไปจากวงการค้า และถึงแก่กรรมไปแล้ว (ผมเพิ่งทราบในปีนี้เอง หลังจากที่เกิดเหตุการณ์ถึง 30 ปี) ผมจะเรียนให้ท่านทราบในตอนท้ายของเรื่อง “บริษัทจังหวัด”

ตอน 13 ตัดสินใจลาจาก “บริษัทจังหวัด” โดยให้ “บริษัทตากฯ” เพิ่มทุนและคงอยู่

เนื่องจากการย้ายสำนักงานบริษัทจังหวัดมาอยู่แห่งใหม่นี้ ความจริงสะดวกและมีการค้าดีขึ้นมาก แต่ราคาสินค้าสำคัญ เช่น น้ำมัน, บุหรื, ข้าวสาร ฯลฯ มีราคาสูงขึ้นมาก น้ำมันซึ่งราคาขึ้นสูงแต่กำไรลดลงมาก ทั้งดอกเบียธนาคารจากเดิม 14% ขึ้นไปถึง 19% การค้าอย่าง “ชื้อสัตย์ไม่ปลอมปน” นั้นกำไร

ไม่คุ้มค่าดอกเบี๋ยฯ แถมหนี้สูญและรั่วไหลอีก จึงตัดสินใจเลิกขายน้ำมันไปก่อน
บุหรีแม้จะกำไร 2% เท่าเดิมแต่ราคาขึ้นมาก จากหลัก “หมื่น” ต่อสัปดาห์ เพิ่มมา
เป็นหลัก “แสน” และต่อมากลายเป็นหลัก “ล้านกว่า” ต่อสัปดาห์ เมื่อไม่มีเงินสด
หมุนเวียนต้องใช้เงินธนาคารมากๆ โดยมีหนี้สินค้างชำระอยู่มากเช่นนี้ ดอกเบี๋ย
ซึ่งถูกจ่ายโดยทบต้นทบดอกจึงทำให้เสียหายต่อการค้ามาก สินค้าที่ค้าล่องและ
กำไรดี เช่น ปูนซีเมนต์ และเครื่องก่อสร้างต้องหลุดไปอย่างหนึ่งแล้ว คราวนี้
ข้าวสารและน้ำตาล ซึ่งได้มีการควบคุมดีแล้ว ก็เพิ่มต้องเลิกขายไปอีก จึงเหลือสิ่ง
จำเป็นมีค่าอย่างยิ่งของบริษัทฯ คือ บุหรี และเบียร์ โซดา น้ำดื่มตราสิงห์ ยังต้อง
เหลือไว้ เพียง 2 อย่างนี้ ก็ต้องใช้เงินหมุนเวียนมากถึงสัปดาห์ละ 2-3 ล้านแล้ว
ในระยะหลังๆ นี้ยังมีกระดาดของโรงงานกระดาดไทยยังขายหน่วยงานราชการได้
ดีอีกอย่างหนึ่ง แต่เรื่องนี้ถ้าจะเรียน “ปัญหา” ก็ยาวเหมือนกันจึงต้องเลิกขายไป
ด้วยส่วน “ยาตำราหลวงและยาองค์การเภสัชกรรม” นั้นยังอยู่เพราะใช้เงินไม่มากนัก
แต่ก็ขายตกต่ำลงไปมากเพราะหลายประการทั้งทางองค์การเภสัชฯ เองและทาง
ด้านตัวแทน แต่เสียดายที่องค์การเภสัชฯ มีการประชุมตัวแทนขายทุกปี มี
“บริษัทจังหวัด” แห่งเดียวเท่านั้นที่เป็นตัวแทน ทั้งเป็นคนไทยแท้คนเดียวที่ไม่
ขายยาต่างประเทศขายแต่ “ยาตำราหลวงและยาองค์การเภสัชฯ” อย่างเดียวเท่านั้น
ส่วนการเข้าร่วมประชุมสมมนาของคณะ “บริษัทจังหวัด” นั้น มีการประชุมกัน
แทบทุกปี ในระยะที่บุกเบิกเริ่มกันใหม่ ประมาณ พ.ศ.2500-2510 ครั้ง ท่าน
อธิบดีกรมการค้าภายใน “ดร.ประยูร กาญจนดุล และคุณอนันต์ ภูชะอุ่ม ร.บ.”
เท่านั้น (การประชุมส่วนมากมักย้ายไปประชุมที่จังหวัดใหญ่ๆ หรือในกรุงเทพฯ
ทั้งกรมการค้าภายในและองค์การเภสัชกรรม เป็นการดีมากที่ตัวแทนได้มีโอกาส
พบปะติดต่อกันและเจ้าสังกัดเป็นอย่างดีด้วย)

ผมตัดสินใจเลิกการค้าน้ำมันเมื่อ พ.ศ.2526 แล้วจึงรู้ได้ชัดว่า “การค้าน้ำมัน”
ตอนเริ่มต้นเป็นเหตุให้ “บริษัทจังหวัด” และผมตั้งตัวในรอบหลังนี้ได้ (รอบแรก
เมื่อได้สุราแม่โขง) แต่ขณะนั้นผมเพลอรออยู่ 1-2 ปี เพื่อจะได้มีโชคอีก โดยหา
นายทุนมารับกิจการเพิ่มทุนให้บริษัทฯ มีเงินสดทุนเวียนการค้ากิจการใหญ่ทั้ง 2
รายการนั้น โดยผมจะตัดที่ดินสวนตึกแถวช่วยค่าดอกเบี๋ยที่ค้างชำระธนาคารไป
ด้วยปกติพอค้าคนจีนเขาไม่ชอบกิจการระบบ “บริษัทจำกัด” นัก แต่รายนี้เขา

คิดถึงบุญคุณผมที่ให้เป็นตัวแทนขายเบียร์โซดาสิงห์เขตแม่สอดทำให้เขาตั้งตัวได้ และในขณะนั้นเขาเป็นตัวแทนสุราแม่โขงอยู่แล้ว

ผมยื่นขอแยกโฉนดที่ดินตรงที่สร้างตึกแถวนั้น เกิดมีปัญหาเกี่ยวกับทหารซึ่งขณะนั้นได้ย้ายมาตั้งเป็นกรมใหญ่อยู่ในเขตทหาร ซึ่งเขาเคยอยู่มาก่อนนั้นแล้วความจริงนั้นตรงที่ผมนำซื้อเพื่อปักหมุดเขตนั้นยังอยู่ในเขตที่ดินของ “คุณแม่ยาย” ตามที่ผมได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น แต่เดิมเป็นปารกร้างมาก ข้าด้านหน้าเป็นหนองน้ำเล็กๆ เลยปักขาดไป เขาจึงถือเอาที่เราปักไว้เป็นที่ดินของเขา ข้าเมื่อสร้างตึกแถว โฉนดอยู่ที่ธนาคาร (ขณะนั้นยังไม่มีเครื่องถ่ายเอกสาร) ผมเข้าใจผิดอีก แนวตึกจึงเลยหมุดเขตไป แต่ผมมีเหตุผลข้อกฎหมายมาต่อสู้เขาอยู่แล้ว จึงไม่เกรงที่จะฟ้องร้อง จึงไปเร่งให้เขาฟ้องจะได้เสร็จเรื่องแยกโฉนดได้ (ต่างกว่าคนอื่นที่ไม่อยากถูกฟ้อง)

ผมเร่งและรอให้เขาฟ้องอยู่ 1-2 ปี เดาไม่ถูกว่าเขาไม่ฟ้องเพราะเหตุใด ในเหตุผล 3 ประการนี้ คือ ประการ 1) “พลโท สมักร สุวรรณนคร”^๖ (ตำแหน่งสุดท้าย เป็นผู้บัญชาการวิทยาลัยทัพบกชั้นสูง) ซึ่งเป็นอาจารย์ของทหารชั้นนายพล ตั้งแต่ โรงเรียนเสนาธิการถึงวิทยาลัยทัพบกชั้นสูงมานานแล้ว ยังคงติดต่อในฐานะเป็นเพื่อนสนิทกันตลอด เมื่อก่อนจะมีปัญหาเรื่องหมุดเขตกับทหารนั้น “ท่านเพื่อน” ของผมปลดเกษียณมานานพักผ่อนกับผมถึง 1 เดือนเศษ พวกลูกศิษย์ชั้นสูงผู้บังคับกองพันได้ทราบ จึงยกกันมาทั้งหมดมาเยี่ยมที่บ้านผม จึงทราบกันว่า “ท่านอาจารย์ใหญ่” ผู้นี้เป็นเพื่อนสนิทของผม และได้ทราบไปถึงท่านผู้ใหญ่ในกองทัพบกโลกด้วย เขาคงจะเกรงใจไม่กล้าฟ้องก็ได้

ผมอยากจะขอเล่าเรื่องของ “ท่านเพื่อน” คนนี้เกี่ยวกับคนสำคัญในกองทัพบกฯ หลายๆ คน ซึ่งน่ารู้บ้างเล็กน้อย เพราะคุณสมักร หลังจากไปเรียนเมืองนอกครั้งที่ 2 เพิ่มเติม กลับมานั้นได้เป็นผู้บัญชาการโรงเรียนเสนาธิการฯ จนได้เป็นผู้บัญชาการวิทยาลัยทัพบกชั้นสูง ซึ่งตนเองเป็นคนวางแผนโครงการ (ตำแหน่งนี้ขณะนั้นยศแค่ “พลโท” เท่านั้น ลูกศิษย์เป็นถึงชั้นพลเอก) เป็นคนตรงมาก จึงไม่ค่อยเกรงใจใคร และไม่ชอบ “การเมืองและการเล่นพวกกัน”

ท่านเล่าว่าตอนที่ลูกจอมพลถนอม กิตติขจร คือ “ณรงค์” เข้าโรงเรียนเสนาธิการ ท่านได้พบคุยกับพลโทสมักรฯ ท่านได้บอกว่าขอฝากลูกชายด้วยดู

อย่าให้ทำผิด ถ้าทำผิดลงโทษได้ และให้บอกด้วยวันหลังท่านพบอีกและถามถึงลูกชาย เลียบบอกว่าไปตบหน้าทหารยาม 2 ครั้ง ถูกกักบริเวณ ท่านพ่อเลยทำโทษอีกครั้งหนึ่ง และเคยเล่าให้ผมฟังว่า ตอนแรกที่เข้าโรงเรียนเศรษฐ ได้เสนอขอเลี้ยงผู้บัญชาการฯ เลียบบอกว่าเธอเป็นลูกศิษย์ไม่มีหน้าที่เลี้ยงครู พวกลูกศิษย์ที่เกรงและไม่ซื้อจึงไม่ค่อยชอบ “อาจารย์ใหญ่” คนนี้นัก

อีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่เป็นผลดีต่อกองทัพบกและเป็นผลดีต่อ “ฯพณฯ ขุน หลีกภัย” เป็นอย่างยิ่ง คือเรื่อง “พลเอกสุรยุทธ จุลานนท์” ซึ่งเป็นบุตรของ “พ.ท.โพยม จุลานนท์” คนนี้เรียนเก่ง ปกติคนสอบได้ที่ 1 ของโรงเรียนเสนาธิการ จะได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ ขณะนั้นทหารชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามหมาย “บัญชาดำ” จะไม่ได้ไปเรียนนอก แต่คุณสมัตฯ ไม่ยอมอยู่คนเดียว จึงได้ไปเรียนต่างประเทศ กลับมาจนได้ยศ “พลเอก” พอติมีสิทธิ์เป็น “ผู้บัญชาการทหารบก” ก็พอดีอีกแหละที่ “คุณขุน หลีกภัย” เป็น ร.ม.ว. กลาโหม ต้องเลือก “ผู้บัญชาการทหารบก” คนใหม่ ได้ทราบข่าว พลเอก อาวุโสรุ่นนี้แบ่งแยกกันเป็น 2 ก๊ก “พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร” เป็นคนตรงเหมือนกัน จึงแนะนำ “พลเอกสุรยุทธ จุลานนท์” จึงได้เป็น “ผู้บัญชาการทหารบก” เหมาะสมแก่ตำแหน่งเป็นอย่างยิ่ง ผมว่าเป็นเพราะ “เดชะพระบารมีของในหลวง ร.9” และ “พระสยามเทวาธิราช” พระผู้คุ้มครองปกป้องประเทศไทยให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่พสกนิกรเป็นอย่างดีแน่นอน

อาจจะสมจริง ผมเห็นล่าช้ามากจึงขอเลิกคำ “ขอแยกโฉนด” โดยยกขายทั้งแปลง เพื่อร่วมกับนายทุนที่จะมาซื้อหุ้นของผมเพิ่มทุนให้บริษัท เพื่อทำการค้าต่อไปใหม่ โดยไม่ต้องเลิก “บริษัทตากฯ” นั้น พอติขณะนั้นจะสิ้นปี เขาต้องต่อสัญญาแม่โขงเป็นปีๆ ไป ขณะนั้นการขายแม่โขงผิดลงไม่ครบตามสัญญา เพื่อจะได้เป็นตัวแทนการค้าแม่โขงต่อไป จึงต้องสต็อกแม่โขงไว้มาก จำเป็นต้องใช้เงินในการนี้เป็นจำนวนมาก ยังไม่มีเงินพอช่วยเราต้องรอไปอีกระยะหนึ่งก่อน จึงทำให้ผมเดือดร้อนมากในระยะนั้น

ในช่วงระยะปี 2527-2531 อันเป็นช่วงสุดท้ายที่ผมบริหารงาน “บริษัท จังหวัด” เมื่อเก็บหนี้สินค่าน้ำมันที่ค้างชำระจริงๆ หยอดลงแล้ว จึงเห็นได้ชัดว่าส่วนที่จะเป็น “หนี้สูญ” นั้นมีอยู่ไม่น้อย ผมมีที่ดินอยู่ 2 แปลง ซึ่งได้จากน้ำพान้ำแรง

ของผมจริงๆ คือ แปลงแรกผมซื้อจากการจัดสรรที่ดินแปลง 5 ของมหาดไทยที่
ซอยอุดมสุข กรุงเทพฯ ผ่อนส่งเป็นรายเดือน 1 ไร่ 3 ปีครบ และอีกรายหนึ่งช่วย
เขาจับจองเขาแบ่งให้ 1 ไร่ นำไปขายใช้หนี้ให้ธนาคารฯ เพื่อแบ่งเบาการใช้ดอกเบี้ย
ก็ยังขาดอยู่อีก เพราะระยะนี้สินค้าที่จะทำกำไรให้บริษัทนั้นลดจำนวนลงมาก บุหรี่
และสินค้าต่างๆ ก็ขึ้นราคามาก เงินหมุนเวียนกลับต้องใช้มากขึ้น ต้องไปยืมเงิน
เขามาใช้หมุนเวียนเพื่อหนีดอกเบี้ยทบต้นทบดอกของธนาคารซึ่งระยะนั้นแพงขึ้นถึง
19% แล้ว เเคราะห์ยังดีที่ผมอยู่เมืองตากมาตั้ง 40 กว่าปีแล้ว เเคร่ติดยังติดอยู่ จึงยังมี
ผู้เชื่อถือให้มีเงินพอใช้หมุนเวียนไปได้โดยไม่หยุดชะงัก (ขณะนั้นบุหรี่ยังเดียว
1.2-1.5 ล้านบาทต่อสับดาห์แล้ว) ถ้าหยุดชะงักจะต้องถูกเลิกสัญญา บริษัทจะไม่
มีค่าเหลือเลย จึงจำเป็น ผมยังภูมิใจและขอบคุณผู้ที่เคยเชื่อถือนและช่วยเหลือผม
ในขณะนั้น บางรายเคยให้ผมยืมได้ถึง 5 แสนบาท โดยไม่ต้องมีหนังสือเซ็นเลย

ผมทำงานอยู่ในวงการ “บริษัทจังหวัด” ถึงปีสุดท้ายรวม 45 ปี ได้มี
ประสบการณ์ใหม่ๆ ต้องแก้ไขดำเนินการมากมาย ทั้งได้ปฏิบัติงานอื่นๆ ทั้ง 4 กิ่ง
ที่ได้เรียนมาจาก ม.ธ.ก. และอาศัยหลัก “ธรรมะ” จากบารมีของท่านพ่อ “ศ.ดร.
ปรีดี พนมยงค์” ทั้งนี้ ผมตั้งใจอย่างแน่วแน่ขณะนี้แล้วว่า ก่อนที่ผมจะสละเรือ
“บริษัทจังหวัด” ลำนี้ ผมจะต้องทำให้เรือลำนี้มีมากกว่าเมื่อผมรับมาให้ได้ เพราะ
ขณะนั้น “บริษัทตากฯ” ซึ่งไม่เคยมีอะไรเลย ก็มีที่ดินอยู่ 2 แปลง สำนักงาน
บริษัทฯ และทรัพย์อยู่ไม่ต่ำกว่า 5 แสนบาท (ทุนเดิม 5 หมื่น) และได้ช่วย
ประชาชนไปแล้วไม่ต่ำกว่า 4 แสนคน (ดอกเบี้ยธนาคารไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท)
ฯลฯ คงจะคุ้มค่า และผมยังมีส่วนช่วยชาวจังหวัดตากในงาน “เทศบาล” และสภา
จังหวัดโดยช่วยวิ่งเต้นจัดหาเงินมากบุกเบิกเริ่ม “พัฒนา” เมืองตากก่อนที่คณะ
“พัฒนาภาคเหนือ” เข้ามาเสียอีกเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาท (ตามที่ได้
เรียนย่อๆ มาข้างต้นแล้วนั้น) ถ้าคิดมูลค่าปัจจุบันคงเป็นเงินนับสิบล้านกว่าก็จะมี
ได้แล้ว พร้อมทั้งสละที่ดิน 2 แปลงและของ “คุณแม่ยาย” อีก 1 แปลง ใช้หนี้ค่า
“เสียรู้คนอื่น” เเคราะห์ดี “คุณแม่ยาย” ถึงแก่กรรมแล้ว ถ้าอยู่คง “ถูกเทศน์”
หลายกัณฑ์แน่

ผมมาอยู่เมืองตากในงานของ “บริษัทจังหวัด” 45 ปีมี “พ่อเมือง” เป็น
“หัวหน้าใหญ่” 19 ท่านๆ ที่เปิดโอกาสให้ผม “แสดงฝีมือ” มากที่สุดในการเป็นลูก

“โดม” ไม่ใช่ในทาง “เศรษฐศาสตร์” และ “นิติศาสตร์” เท่านั้นแต่ยังเป็น “รัฐศาสตร์” ด้วย โดยเพียงแต่ท่าน “ชี้ช่องทาง ให้ผมไปเท่านั้น แม้จะทำครบ 5 ปี ได้ผลงานมากมาย วาสนาผมก็ได้เป็นแค่ “เทศมนตรี” ไม่ได้เป็น “นายกเทศมนตรี” เพราะวาสนาการเมืองผมไม่ถึงขั้น โดยมีอุปสรรคต่างๆ ตามที่ได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น บัดนี้ผมรู้ตัวแล้วว่าองค์พระ “สยามเทวาริราช” คงได้ประทานพรให้ผมเป็นได้เพียงตัว “Catalyst” (ทำให้คนอื่นดี แต่ตัวเองคงเดิม) เท่านั้น แต่ผมก็พอใจมากที่ได้มีโอกาสนุกเบิก “พัฒนา” เมืองตากหลายเรื่องเป็นคนแรก คนอื่นๆ ส่วนมากก็ส่วนดีๆ แทบทั้งนั้น เช่น “ท่านสุวรรณ รื่นยศ” (ซึ่งยังมีชีวิตอยู่) ผู้ริเริ่มให้มี “ไฟฟ้า” และริเริ่มเปิดงาน “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” แต่ท่านอยู่เพียง 2 ปีเท่านั้นก็จากไปเสียแล้ว อีกท่านหนึ่งที่ผมอยากจะกล่าวถึงคือ “คุณภาว รัชมณี ท่านเห็นว่าที่ดินเมืองตากแห้งแล้งมากเหมาะแก่การปลูก “ต้นยูคาลิปตัส” ท่านได้ขอให้หน่วยส่งเสริมการเพาะพันธุ์มาตั้งหน่วยอยู่ที่ริมหนองหลวง ลงมือเพาะปลูก “ต้นยูคาลิปตัส” ไปมากมายหลายพันไร่ กำลังส่งเสริมอย่างเต็มที่พอที่จะขอให้โรงงานกระดาษมาจัดตั้งแล้วเชิญท่านต้องย้ายไปเสียก่อนที่ทางคณะรัฐมนตรีจะสั่งให้เป็น “พืชเศรษฐกิจ” อีกชนิดหนึ่ง ผมก็ปลูกด้วยจึงคุ้นกับหัวหน้าหน่วยส่งเสริมเป็นอย่างดี เชิญผมได้ทราบว่าคนใหม่นี้เคยเป็นรองของท่านภาวฯ ไม่ถูกกับท่าน (เพราะท่านเป็นคนตรงดี) ต่อต้านการส่งเสริมเดิมของท่าน สั่งให้ถอนหน่วยเพาะพันธุ์กลับกรุงเทพฯ หัวหน้าหน่วยได้พบกับผมถึงน้ำตาคลอให้ผมดูคำสั่งนั้น และให้ผมดูสำเนาหนังสือเวียนทั่วประเทศ อนุมัติให้ถือเป็น “พืชเศรษฐกิจ” อีกพืชหนึ่ง (ไม่ว่าผู้ว่าฯ ใหม่เอาไปซุกซ่อนอยู่ที่ไหน) “ต้นยูคาลิปตัส” ที่ปลูกไว้แล้วขึ้นทั่วไปแต่ไม่พอจะตั้งโรงงานทำกระดาษได้ เพราะไปหยุดส่งเสริมเสียก่อน ไม่รู้ว่าจังหวัดไหนตั้งโรงงานกระดาษได้ แต่ “ต้นยูคาลิปตัส” ก็ต้องขายแตกใหม่ได้ ได้ทราบว่า “กรรมตามทัน” ลาออกไปสมัครผู้แทนราษฎร ถูกศาลตัดสินลงโทษฐาน “โกงเลือกตั้ง”

ผมไม่ชอบที่จะกล่าวถึง “ผู้ใหญ่” ที่ทำผิดๆ ถ้าเขาไม่กระทบผม หรือผู้ที่ผมนับถือหรือประเทศชาติอย่างแรงเท่านั้น เขาเป็นเด็กกว่าผมมาก เมื่อครั้งเป็นนายอำเภอ “ปากหวาน” มาก ประจบผู้ใหญ่เก่งถึงกับ “ส่งโต๊ะไปให้ทางเครื่องบิน” และเป็นลูกต่างตัวด้วย (ผมทราบจากเพื่อนของเขาเอง) เขารู้ว่าผมเป็นคนตรง

จึงมาขอซื้อ (แกมสั) ปูนซีเมนต์ผสม 1 คันรถ จะไปเอาเอง ให้ช่วยทำใบสั่งให้ด้วย ผมก็ยอมออกใบสั่งมอบให้ไป ผมนึกในใจว่าบริษัท คงได้ส่วนลด 2% ตามระเบียบของโรงงาน แต่เปล่ากลับมาขอให้ผมเบิกจากบริษัท จ่ายส่วนลด 2% ให้เขาด้วย ผมบอกว่าเป็นของบริษัทนะไม่ใช่ของผม เขาก็ไม่ยอม เห็นทำท่าฮึดอัด ผมเลยต้องจ่ายให้ไป นี่เป็นครั้งแรกที่ถูกคนมาบังคับเช่นนี้เลย ครั้งนี้ผมยังไม่เจ็บใจเท่าไร แต่ครั้งหลังนี้ทำให้ผมเจ็บปวดมาก

ผมรู้ว่าเขาเป็น “นายทุน” หนูหลังจากให้ร้านแม่สอดที่จะมารับซื้อหุ้นกิจการของ “บริษัทจังหวัด” ไปทำ ขณะที่เขายังผ่อนส่งเงินให้ผมอยู่นั้น ยังไม่ครบพอดีถึงเวลาครบกำหนดการประชุมและต้องส่งให้พาณิชย์จังหวัด ผมก็ร่างส่งงบดุลไปให้เขาส่งพาณิชย์จังหวัด โดยตั้งให้พวกเขาเป็นกรรมการเว้นเหลือผมอยู่คนเดียวก่อน เผื่อยังมีอำนาจเซ็น (มิเช่นนั้นผมจะหมดอำนาจถูกโกงไปได้) เจ้าของใหม่ล่ะอาจจะไม่รู้กฎหมาย แต่ “ผู้แก่” นะต้องรู้ดีแน่ ผมทำว่า “ผู้แก่” คงไม่รู้ ผมจะไปบอกความจำเป็นให้เมื่อชำระหมดแล้วจะเอาผมออกเลยก็ได้ไม่มีปัญหาอะไร ผมจะตามลงไปพูดกับเขาที่กรุงเทพฯ เขาก็ยอมให้ลูกชายพาผมไปพักที่โรงแรมกรุงเทพฯ เขาจะไปบอก “ผู้แก่” ก่อน เขากลับมาบอกว่า “ไม่ยอมให้พบ” และถามต่อว่าถ้าผมดื้อไปพบ เขาจะปฏิเสธว่าไม่รู้เรื่อง เลยต้องกลับ ถ้ารับชำระเสียเร็วๆ ก็ไม่สู้จะมีปัญหาให้ผม “เจ็บปวด” แน่ นี่ถ่วงเวลาผมอีกตั้งหลายเดือน ผมต้องจ่ายเงิน “ค่าดอกเบี้ยทบต้น” ไปอีกตั้งหลายแสนบาท นี่หรือ “เจตนาดี” ถ้าผมเซ็นไปก็คงถูกฟ้องล้มละลายแน่ๆ นี่หรือ “ผู้ทรงเกียรติ”

ผมอยากจะขอเล่าถึงในระยะก่อนที่ผมจะต้องสละลาจากที่ดินผืนใหญ่อันเป็นมรดกชิ้นเดียวจาก “คุณแม่ยาย” ของผมนั้น ในยามตกอับทำอะไรก็มีอันเป็นต้องพลาดไปหมด ตอนกำลังขายที่ดินผืนสุดท้ายจะสิ้นสุด ผมได้รับฝากจากเพื่อนคนหนึ่งซึ่งย้ายไปอยู่กรุงเทพแล้ว เขาฝากขายที่ดินแปลงหนึ่ง 10 กว่าไร่ ขึ้นไปทางเหนือประมาณ 10 กว่ากิโลเมตร ติดถนนพหลโยธิน (ถางแล้วรกเป็นป่าอีก) เขาบอกว่าจะขาย 3 แสน ถ้าผมจะเอาเองเขาให้ 2 แสนบาทเท่านั้น ผมดีใจจะได้เริ่มใหม่อีกครั้งหนึ่ง ถ้าถางป่าแบ่งจัดสรรต้องได้ไม่น้อยกว่า 2 ล้านบาทแน่ ผมขอผัดเขาสามเดือนเพราะผมตกลงขายที่ดินผืนใหญ่เขาแล้วเขาจะชำระให้ภายใน 2 เดือน แต่เขาเกิดซุกซลักขอลดลดการเงินกว่าจะชำระก็อีก 6 เดือนกว่า ผมเลย

ต้องเสียทั้งดอกเบี้ยธนาคารเพิ่มและปล่อยให้เขาขายที่ดินแปลงนี้ไปอย่างน่าเสียดาย (ความจริงน้องสาวผมเขาเตือนแล้วว่า ขณะนี้อย่าคิดทำอะไรอีกเลยพักอยู่เฉยๆ ดีกว่า น้องผมเดี๋ยวนี้ปลดเกษียณแล้วเขานั่งวิปัสสนาสมาธิปลงตกหมดแล้ว) สมจริงอย่างน้องผมว่า ผมจึงไปซื้อที่ดินที่ผมไปช่วยออกโฉนดขายไปให้เขาทำบิ๊ม และจัดสรรแปลงนั้นขายได้หลายล้าน ผมซื้อที่ดินมาได้ประมาณ 200 ตารางวา ปลุกบ้านอยู่ (มีห้องพักนักเรียน 2-3 ห้อง) มีเงินเหลือฝากธนาคารอีกไม่มากนัก อยู่อย่าง “สันโดษ” ก็สบายใจดี “สนุขฐี ประมุข ฐนั”

ตอน ๑๔ สอบถามเรื่อง “บริษัทตรัง” และสอบถามเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ที่ยังเหลืออยู่

ขณะที่ผมเขียนเรื่องนี้ตอนต้นๆ เรื่องประมาณเดือนกันยายน 2542 นั้น ผมมาหวนคิดถึง “บริษัทตรังฯ” เพื่อนผู้ใหญ่คู่หูของผมที่ได้เรียนไว้ตอนแรกคือ “คุณทอง บุญยสานุ” นั้น ได้ทราบครั้งสุดท้ายบริษัทฯ โห่ใหญ่แน่นกลับขาดทุนก่อนเพื่อน เขาโมโหตัวเองว่าประทับประกอบมาอย่างดียิ่งถูกโกงได้ เลยเรียกเพื่อนรุ่นน้องที่ไว้ใจและมีเงินมากพอจะช่วยบริษัทฯ ได้คือ “คุณทักษิณ วิประภาษิต” เข้าคุมบริษัทฯ บริหารแทนแล้วลาออกไปบวชอยู่หลายปีจนถึงแก่กรรมไปหลายปีแล้ว โดยไม่ได้พบกันอีก ผมได้พบคุณทักษิณฯ ในการประชุมสัมมนา 2-3 ครั้ง ถามถึงแต่คุณทองฯ เท่านั้น ทำไมผมไม่ถามว่าขาดทุนเรื่องอะไร ขณะนั้นทุกคนกำลังขายดีทุกอย่าง รวมทั้งน้ำมันฯ จึงมีเวลาพบกันบ้างตอนที่ไปซื้อข้าวสารต้นๆ เดือนเท่านั้นส่วนคนอื่นก็ได้พบกันเพียงเล็กน้อยในการประชุมไม่มีเวลาคุยกันมากนัก ผมจึงเขียนไปหาคุณทักษิณฯ บอกว่าจะเอารถยนต์ขึ้นไปเชียงใหม่จะมาแวะหาผมเอง ขณะนั้นผมนึกว่า เดชะबारมีของ “ท่าน ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” คนเดียวเท่านั้นที่ผมนึกอยากพบใครก็ได้พบตามต้องการทันใจ เมื่อมาพบผมๆ เฉลียวใจทันทีว่าคงเป็นเรื่องน้ำมันกระมัง เพราะนี่ออกกว่าเขาบอกว่าได้ตั้งบิ๊มใหญ่ๆ ถึง 2 แห่งขายดีมาก (ระยะนั้นผมไม่มีเงินสดซื้อเลยฝากเขาขายดั่งข้างต้นนั้น) เขาบอกว่าถูกแล้วเรื่องน้ำมัน ปรากฏการณ์อย่างเดียวกับผมคือถูกดูดน้ำมันจากถัง (ตัวเลขจึงไม่เปลี่ยนแปลง การวัดถังใหญ่ก็ไม่สามารถรู้ได้) ผมป้องกันโกงอย่างอื่นหลายอย่างลืมนึกเรื่องนี้ไปได้ และถาม “คุณฐู สารธณั” (บริษัทภูเก็ต) คนซื้อ

เหมือนกัน คุณทักษิณฯ เพิ่งช่วยเข้าคุมเมื่อ 2 ปี มาเนือง ยังแก้ไขหายขาดทุน และคุณปูฯ ถึงแก่กรรมแล้วเช่นกัน ส่วนคุณทองฯ มอบบริษัทฯ ให้เขาเมื่อปี 2512 (ขณะที่ผมเริ่มขายดีรอบ 2) แต่ขณะนั้นสมุห์บัญชีผมยังไม่มิดัวดี (เพิ่งมีดีในระยะหลังจกเลิก) บริษัทตรังมีสมุห์บัญชีดี อย่างงั้นยังขาดทุนไปถึง 2 ปี หดไป 2 ล้านกว่า เขาเข้ามาหลายสิบปีไม่เคยขาดทุนเลย แถมสร้างสำนักงานฯ และปั๊มใหม่ใหญ่โต จึงรู้ว่าขาดทุนเรื่องน้ำมัน มีคนเข้าขอซื้อกิจการหลายคน แต่คุณทองฯ ไม่ไว้วางใจ เมื่อผมคุยกับคุณทักษิณฯ จึงบอกว่าต้องเอาเงินสดทุ่มใช้หนี้ธนาคารหมดแล้วใช้คอมพิวเตอร์คุมหัวหน้าขายน้ำมัน (เติมที่) เดียวนี้ได้กำไรสูงสุดในบรรดา “บริษัทจังหวัด” ด้วยกัน ปีก่อนได้กำไรถึง 10 ล้านกว่า และคุณทักษิณฯ ยังได้เข้าแก้ไข “บริษัทพีชกลีกรรม จำกัด” ที่ผมได้เรียนไว้ข้างต้นนั้น แจ้งว่าพอ “พระยา มโหสวรรค์” ถึงแก่อนิจกรรม “ดร.ประยูร กาญจนกุล” เข้าบริหารแทนอยู่เล็กน้อย เห็นท่าบริษัทไม่ก้าวหน้าใครเข้าบริหารต่อไม่ทราบ ถึงถูกฟ้องล้มละลายไปเลย คุณทักษิณฯ ได้เข้าช่วยได้เฉพาะเรื่อง “การค้าบุหรื” ที่เชียงใหม่ (เป็นร้านสาขา บริษัทพีชฯ) ไม่มีเงินหมุนเป็นหนี้ธนาคาร จึงต้องเอาเงินสดไปใช้หนี้เข้าทำแทนเช่นกัน ผมจะชักรายละเอียดอีกก็ต้องรีบไปเชียงใหม่เพราะมีนัดทางโน้น ผมอยากทราบรายละเอียดอีก และได้ลงไปกรุงเทพฯ ครึ่งหลังเดือนพฤศจิกายน 2542 นี้ (ไปสอบเพิ่มเติมบางอย่าง) ไปสอบเรื่องรถไฟมาแล้ว ตั้งใจจะไปหาเพื่อถามรายละเอียดทั้ง 3 บริษัทฯ ซึ่งผมรักนับถือ เพราะเป็นของคนชื่อๆ ทั้งนั้น ทำไมมาตกที่เดียวกันได้ โทรศัพท์ไปหาคุณทักษิณฯ บอกว่าจะลงมาประชุมในกรุงเทพฯ รุ่งขึ้นก็ได้พบกันโดยทางโทรศัพท์จึงได้ข้อความเพิ่มเติมมาข้างบนนี้เท่านั้นก็ตีเหมือนกัน ผมไม่ต้องไปเมืองตรังฯ (แต่ก็เลยอดไปเที่ยวที่ “เมืองตรัง” เลยจนแล้วจกรอด) ไม่ต้องเขียนเรื่องนี้ให้สมบูรณ์ได้ และไม่ต้องเขียนยาวไปอีก

ไหนๆ ผมเขียนเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ของท่าน “ศ.ดร. ปรีดี พนมยงค์” โดยละเอียดมาถึงขั้นนี้แล้ว ผมจึงอยากทราบว่าขณะนี้ “บริษัทจังหวัด” ทั้ง 3 รุ่นที่เหลืออยู่นั้นเป็นอย่างไรกันบ้าง ผมจึงไปสอบถามที่กระทรวงพาณิชย์ ปรากฏว่าเขาเปลี่ยนทั้งสถานที่ทั้งการแบ่งส่วน กรมกองในกระทรวงพาณิชย์ยุคใหม่นี้ปฏิบัติเปลี่ยนแปลงให้มีมากมาย ปรากฏว่าขณะนี้ “บริษัทจังหวัด” ยังสังกัดอยู่ในกรมการค้าภายในตามเดิม แต่ชื่อกองเปลี่ยนเป็น “สำนักส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ”

มีผู้อำนวยการส่วนฯเป็นหัวหน้าและได้ความว่า“บริษัทจังหวัด”รุ่นแรก22จังหวัดนั้นขณะนี้ส่วนใหญ่ยังดำเนินกิจการอยู่ดังเดิม มีปิดกิจการไปแห่งเดียวคือ “บริษัทปราจีนบุรีฯ” ส่วนที่ดั่งขึ้นใหม่ครั้งที่ 2 มี 11 บริษัทฯ และครั้งที่ 3 มี 26 บริษัทฯ นั้นเมื่อหมดการค้าข่าวสารยังคงเหลือดำเนินการอยู่บริษัทเดียว คือ “บริษัทสระบุรีฯ” จึงคงมี “บริษัทจังหวัด” ที่ยังปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันนี้ 22 จังหวัดคงเดิมเป็นอันว่า “บริษัทจังหวัดฯ” อันเนื่องมาจากโครงการของท่าน “ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” ซึ่งปฏิบัติการยึดยาวมาถึงปีนี้ครบ 60 ปีพอดีผมได้บริหารงานมาตั้งแต่เริ่มต้นเก่าแก่ได้ 45 ปี ตั้งแต่หนุ่มที่สุดจนแก่ที่สุด ด้วยประการฉะนี้

บท 21

สรุปผลงานของ “บริษัทจังหวัด”

ในฐานะที่ผมเป็นลูกศิษย์ท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ที่ผมรักนับถือเคารพบูชาได้รับใช้ท่านอย่างสัตย์ซื่อและจริงใจตามหลัก “ธรรมะ” ในงานของท่านตลอดเวลามา 45 ปีแล้วนั้น เพราะผมมั่นใจในสิ่งที่ต้องมีผู้เข้าไปช่วยรับงาน “เศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน” ซึ่งท่านได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ให้อย่างดีเป็นการเริ่มต้นไว้ให้แน่ ขอให้ท่านทำตามแนวของท่านด้วยดีเท่าที่นั้น ลองคิดดูในยามสงครามถ้าไม่มี “บริษัทจังหวัด” เป็นลูกมือปฏิบัติงานแทนราชการในการป้อนสินค้าที่จำเป็นให้ถึงประชาชนแล้วใครจะเป็นผู้ทำได้ ถึงแม้จะไม่สมบูรณ์ถึง 100% ผมคิดว่าอย่างน้อยก็ 70% ขึ้นไปแหละครับ ดูเรื่อง “ข่าวสาร” จังหวัดที่ไม่มี “บริษัทจังหวัด” ยังทำให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด “ลูกโคม” คนหนึ่งถูก “คนต่างด้าว” ต้ม จึงถูกออกไป แม้ผมจะลำบากยากเข็ญอย่างสุดแสนในหมู่คนแปลกหน้าที่ผมไม่รู้จัก จน

เขากลายเป็นเพื่อนและผู้ที่ผมชอบพอไปจนเกือบหมดแล้วนั้น เป็นเพราะด้วยเดชะ “บาร์มี” ของท่าน “ผู้ประกาศนการ” และ “พระบาร์มีขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” แท้ๆ ที่เดียว

ผมภูมิใจที่ได้รับใช้งานนี้อย่างสุดฝีมือ แม้จะลำบากยากเข็ญอย่างมาก ตามที่ได้เรียนมาแล้วนั้น จนเป็นผลสำเร็จด้วยดีแทบทุกเรื่อง แต่ก็คงเป็นความสำเร็จของกิจการในขั้นแรกประเดิม ตั้งหลักให้คนอื่นเขาได้ติดต่อไปเท่านั้น แทบทุกเรื่องที่ผมได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น เพราะผมคงมีวาสนาเป็นแค่ตัว “Catalyst” ให้คนอื่นเขาได้ติดต่อไปเท่านั้น แต่ผมก็ยังภูมิใจที่ได้ทำกิจอันเป็นการ “เสริมบาร์มี” ของท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ผู้ที่ผมเคารพรักอย่างยิ่ง ผมเป็นคนเดียวที่ได้เรียนเรื่องนี้และเรื่องอื่นๆ มาให้ท่านทั้งหลายได้ทราบความเป็นจริงหลายเรื่อง ที่บังเกิดขึ้น และคงจะได้ทราบทั่วกันเช่นนี้

ผมอยากจะขอเรียนย้อนไปถึงท่านที่อยู่เบื้องหลักอันเป็นความดีต่อ “กิจการบริษัทจังหวัด” และต่อผมเป็นส่วนตัวด้วยมีหลายท่านๆ แรกคือ “คุณหลวงเชวงศักดิ์สงคราม” (ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และผู้ก่อตั้ง “บริษัทจังหวัด”) ครั้งแรกผมไม่รู้จักท่านหรอกครับ (ได้ทราบจากคุณศรีเสวต พุฒทอง) ซึ่งได้รับคำสั่งของ “ท่านอาจารย์” ในขณะนั้นท่านเป็น ร.ม.ว. มหาดไทย ท่านจึงได้ทยอยเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาพบทุกคน (เว้นแม่ฮ่องสอนซึ่งอยู่ห่างมาก)

ผมสันนิษฐานว่าเรื่องยุ่งยากของท่านครั้งแรกก็คงเป็นเรื่อง “ที่ตั้งสำนักงานใหญ่” นี่แหละเริ่มต้นที่บ้านหม้อโดยมี “หลวงเชวงฯ” เป็นประธานและ “คุณฟุ้ง วรธนะสาร” เป็นผู้อำนวยการ ครั้งแรก ท่านเห็นว่า “บริษัทไทยนิยม จำกัด” (สามยอด) กว้างขวางเหมาะดี จึงบอก “คุณจุลินทร์ ลำชา” ย้ายเข้าไปอยู่ปรากฏว่าไม่ถูกใจ “หลวงพิบูลสงคราม” ซึ่งเตรียมไว้ทำการค้าในนาม “ทหารผ่านศึก” ซึ่งขณะนั้นคุณหลวงเชวงฯ รู้สึกละอายใจมาชอบโครงการของ “หลวงประดิษฐมนูธรรม” มากกว่าเสียแล้ว จำเป็นต้องย้ายลงมายู่ตึกเล็กข้างๆ นั้นเองก่อน เมื่อตึกเชิงสะพานพุทธยอดฟ้า (ริมแม่น้ำ) สร้างเสร็จจึงไปเปิดที่นั่น “ขุนศรีศรากร” เป็นประธานลาออกเมื่อเกิดมีเรื่องทะเลาะกับ “คุณฟุ้ง วรธนะสาร” และนำไปขึ้นสังกัด “กรมสรรพสามิต” ตอนหลังจึงได้ “หลวงอรรถกัลยาณวิจิ” เป็นผู้อำนวยการใหญ่จนสั่งเลิกได้อดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกท่านหนึ่ง

“คุณหลวงชำนาญยุทธศิลป์” มาเป็นผู้อำนวยการใหญ่จนย้ายไปเป็นผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ (ผมได้ลงเรื่อง “โรงงานยาสูบ” ลงใน “วันปรีดี 2542” แล้ว)

ยังมีท่านผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกท่านหนึ่งคือ “คุณชูปศาลยาชีวิติน” เป็นอธิบดีกรมการค้าภายใน ทั้ง 3 ท่านมีส่วนช่วยผมในการอนุมัติให้ “บริษัทตากย” ดำเนินการค้าต่อไปจึงได้ประสบผลสำเร็จในการค้าเป็นอย่างดีทุกเรื่องจนประสบอุปสรรคใหญ่ ดังที่ได้เรียนท่านมาแล้วนั้น ท่านผู้ก่อการฯ อีกท่านหนึ่งคือ “พลโทประยูร ภมรมนตรี” ผู้ร่วมอยู่ในบริษัทผ่านศึก พร้อมกับ “พลโท หลวงไพรีระยเดช” (ผู้อำนวยการทหารผ่านศึก) ซึ่งผมไปขอรับความช่วยเหลือที่บริษัทไทยนิคมฯ เช่นเดียวกัน ผมไปพบกับคณะที่ไม่ยอมเลิกกิจการ “บริษัทจังหวัด” ในฐานะท่านเป็นผู้ก่อตั้งฯ ท่านเห็นใจผมมากเป็นพิเศษ และรู้ว่าขาดเงินสด (เพราะขณะนั้นธนาคารยังใช้ “หลงจู” คำประกัน) ท่านยังหาเงินให้บริษัทตากยยืมอีก (ขณะนั้น 1 แสนเท่านั้น) พอดีธนาคารนครหลวงจำกัด สาขาตาก เขาตั้งใหม่ เขาเชื่อเครดิตผมจึงงวดรายของท่านไป

นอกจากท่าน “ผู้ก่อการฯ” ทั้ง 4 นั้น ยังมีท่านอธิบดีกรมการค้าภายในแทบทุกคนได้เต็มใจช่วยผมแทบทั้งนั้น โดยเฉพาะ “ดร.ประยูร กาญจนดุล” และ “คุณอนันต์ ภูชะอุ่ม ธ.บ.” (ลูกโตมเช่นกัน) ในเรื่องสินค้าต่างๆ หลายเรื่องทุกบริษัท ที่ยังเหลืออยู่ในขณะนั้น

ที่ผมเรียนมาในบทนี้เป็นเบื้องหลังของการ “จัดตั้งครั้งแรก” และ “การเกิดครั้งที่ 2” ของบริษัทจังหวัด แต่เรื่องการค้าของ “คนซื้อ ทั้ง 2 บริษัท” คือ คุณทอง บุญยสถาน (บริษัทตรัง) คุณชู สาธารณ์ (บริษัทภูเก็ต) นั้นสิ ที่ผมเศร้าใจและสะกิดใจเป็นอย่างมากว่าทำไมผมไม่สอบให้รู้เรื่องมาเสียก่อนเพราะบริษัททั้ง 2 นี้มีเงินและหลักทรัพย์ติดต่อกันมาตั้งแต่เริ่มต้น ท่านอธิบดี “ดร.ประยูร กาญจนดุล” เป็นประธานฯ มานาน ผมคิดว่าเขาไม่รู้ว่า “เรื่องน้ำมัน” นี่เป็นเรื่อง “ยุ่งมาก” ผมแก้มาแล้วหลายเรื่องๆ การดูน้ำมันก็ได้แก้ไขโดยปิดฝาดังใส่กุญแจแล้วแต่เรื่อง “ใส่เป็นหนอน” นี่สิแก้ยากรวมทั้งเรื่องที่ต้องค้าเชื่อต้องสมคบกันทำ “ใบเสร็จพิเศษ” นี่สิยังสำคัญ รู้สึกเสียใจที่ทั้ง 2 ต้องตายไปอย่างไม่รู้เหตุผลที่แท้จริง แต่ยังมีโชคของ “บริษัทจังหวัด” ทั้ง 2 นั้นยังได้มี “คุณทักษิณ วิประภาสิต” เข้ามาช่วย

แก้ไขได้ โดยช่วยทุบเงินเข้าไป “Take Over” เอาไว้และบริหารอย่างเคร่งครัด และเห็น “ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตัว” ต่อไป

ผมเพิ่งมาคิดได้หลังจากที่ได้ไปพบ “ท่านปัญญานันทภิกขุ” มาเมื่อว่าทำไมเมื่อสิ้นบุญ “ท่านปริที พนมยงค์” เมื่อปี 2526 ผมรู้เรื่องความบกพร่องของเรื่อง “การค้ำน้ำมัน” ทำไมผมไม่ขาย “บิ๊ม อ.ช.พ.” ให้เด็ดขาดกับพวกน้ำมันฝรั่ง โดยราคาสูงไป (ในขณะนั้นได้ทราบว่าเขาซื้อบิ๊มละ 5 ล้านบาท) พอจะใช้หนี้ได้ แลค่าสินค้ายี่อื่นกำไรต่อได้ ความจริงขณะนั้นยังคิดเรื่อง “ชาตินิยม” ขายให้ “เพื่อนคนไทย” ความจริงมีวิธีค้าที่ไม่ขาดทุนได้อีกวิธีหนึ่ง ที่หลายบิ๊มเขาทำกัน แต่เป็นการไม่ซื้อต่อลูกค้าผมจึงไม่ทำ (ระยะหลังนี้ได้ทราบว่าบิ๊มฝรั่งที่เพิ่งเกิดใหม่ เขาซื้อสิทธิ์กันถึงบิ๊มละ 10 ล้านบาท) ขณะนั้นผมยุ่งใจและวุ่นวายมาก ยัง “เซ่อ” ไป คิดคอยจะมีวิธีหาเงินช่วยทางอื่นอีก พอตัดสินใจขายตึกแถวก็ทำแยกไม่ได้เสีย เวลายืดต่อไปอีก เมื่อตกลงขายที่ดินทั้งแปลงไปแล้วยังติดปัญหาจากการค้าสุรา แม่โขงของเขา ข้างยังต้องถูกถ่วงเวลา (จากการคิดจะโกงของนายทุนของเขา) ตามที่ได้เรียนไว้แล้วนั้นเป็นเวลาถึง 4 ปี จึงหลุดพ้น “บ่วงกรรม” แห่งชีวิตไปได้ ระยะนั้นผมรู้สึกเสียใจอยู่บ้างเหมือนกัน แต่เคยผิดหวังหลายครั้งแล้วเลยปลงตก คิดว่าคงเป็นเคราะห์ร้ายจาก “กรรมเก่า” แต่เราก็กยังมีที่ดินและบ้านซึ่งพอสมฐานะ ดีพอควรอยู่ ก็เป็นการดีอย่าง “สันโดษ” พออยู่ได้แล้ว แต่พอมาถึงยุค I.M.F. นี่สิ ผมจึงได้คิดว่านั้นเป็น “เคราะห์ดี” ของผมด้วยซ้ำไป ถ้าผมยังค้าและเป็นลูกหนี้ ธนาคารอยู่จะอย่างไร เมื่อพบท่าน “ปัญญานันทภิกขุ” ถามข้อสงสัยท่านกลับบ้านแล้วจึงนึกได้ว่า ผมได้ก้าวเข้ามาอยู่ภายใต้เดชพระบารมีของ “ในหลวง ร.9” อีกพระองค์หนึ่งอย่างไม่รู้ตัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ก่อนที่ผมจะได้ทราบถึงพระบารมีของพระองค์ท่าน ซึ่งผมจะได้เรียนท่านในตอนท้ายของเรื่องนี้ เพราะพระบารมีจะมีพระประสงค์ให้ผมหมดภาระในต้องยุ่งเป็น “พ่อค้าจำเป็น” อย่างที่เคยมาอีก และได้เข้ามาเขียนเรื่องไปถึง 3 เรื่อง และเรื่องยาวเรื่องนี้ซึ่งคนส่วนมากยังไม่รู้แน่นอน ทั้งนี้เพราะมีปรากฏการณ์อีกหลายอย่าง ที่ผมได้รับทราบมาในระยะหลังๆ นี้ก็ ดังที่ผมจะได้เรียนต่อไป

การประชุมรุ่น ธ.บ. 2484 ของพวกผมนี้เป็นผลดีมากหลาย นี่อีกคนหนึ่งคือ “คุณวิชิต บุษยรัตน์” อดีตผู้จัดการบริษัทจังหวัดพระตะบองฯ (ขณะสงคราม

ไทยปกครอง) พอเสร็จสงคราม “พระตะบอง” ถูกคืนไป คุณวิชิตฯ ได้กลับมาอยู่ที่บ้านนครศรีธรรมราช ตั้งโรงงานและค้าขายเป็นอาชีพนำส่วนอาชีพรองคือการเป็น “ทนายความ” การค้าเป็นผลสำเร็จได้เป็นนายกลสโมสรไลออนส์ และได้เป็นรองนายกไลออนส์ภาค 310 ลูก 6 คน จบปริญญาหมตทั้งโทและตรีต่างประเทศหลายคนๆ โตได้สายสะพายแล้ว มีหลานแล้ว 10 คน มีเค้าวจะได้ปริญญาทุกคน นี่เป็นผลสำเร็จสูงสุดในชีวิต “การค้า” ตามโครงการของ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ส่วนผมนั้นเป็นเพียง “พ่อค้าจำเป็น” ท่านจะได้ทราบในตอนท้ายเรื่องนี้ (จะเชื่อหรือไม่สุดแท้แต่ท่านครับ) ความจริงเขาเป็นคนเมืองเดียวกับ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” เขาไม่มีชื่อเสียงและทำงานใหญ่อยู่ในวงสังคมทำประโยชน์ต่อประชาชนมากมาย แต่ผลผลิตของเขา (ชาย 4 หญิง 2) แยกกันทำประโยชน์ได้ดีๆ ทั้งนั้น เขาอุตสาหกรรมพาพบปะเพื่อนเก่าในที่ประชุม เมื่อปี 2540 ถึง 2 ครั้ง (โดยบุตรภรรยาช่วยประกอบมา) ปี 2542 จึงได้หนังสืองานศพ และได้ทราบข้อมูลนั้น เจ้าภาพยังได้ฝากเงินมาร่วมงาน “ท่านปรีดีฯ” ด้วย ส่วนบุตรของ “ดร.ไสวฯ” เป็นหญิงทั้ง 2 จึงติดกันไปคนละทางเช่นนี้

ส่วนพวกรุ่นผมในวงราชการนั้น ผมไม่ได้กล่าวถึงมากนัก เพราะได้เรียนแล้วว่าได้เป็นถึงประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลใหญ่ทุกศาล อธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมอื่นๆ อีกมาก ขอแสดงความยินดีกับท่านทั้งหมดด้วยครับ นี่เป็นผลงานของ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” แน่นนอน

เรื่องที่ 2 ผมได้พูดค้างไว้คือเรื่องของผู้ที่เข้ามาสู่สถานการณ์ช่วย TAKE OVER “บริษัทตราชูฯ” จนได้กำไรมากถึงปีละ 10 ล้านบาทแล้ว ส่วน “บริษัทภูเก็ตฯ” นั้นต้องขาดทุนไปถึง 10 ล้านบาท เพิ่งเข้าแก้เมื่อ 2-3 ปีนี้ จึงยังไม่หายขาดทุน ส่วน “บริษัทพิชชสิกรรมฯ” นั้นเข้าไปแก้เฉพาะกิจการค้าบุหรี่ยี่สิบห้าบาทได้ทำการค้าปกติแล้ว ผมได้คุยกับ “คุณทักษิณ วิประภาสิต” 2 ครั้งที่บ้านผม (เขาคุยได้ประเด็นเดียวเดียวต้องรีบไปเพราะมีนัดที่เชียงใหม่) และคุยทางโทรศัพท์ที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง จึงยังไม่ทราบรายละเอียดมากกว่านี้ แต่ก็เป็นกรณีที่ดี “บริษัทผู้จัดการซื้อสัตย์” ทั้ง 2 ต้องมีอันเป็นไปเช่นนั้น ผมรู้ว่า “คุณทองบุญยสานุ” คงพอใจเพราะแก้ปัญหาได้สมใจ และได้ปลง บวชเรียนจนถึงแก่กรรมไปแล้วในบรรพพระพุทธศาสนาประสบสุขคติไปสัณปรายภพอันสูงในความซื่อสัตย์

ของเขาอย่างแน่นอน แต่คงเป็นเพราะ “กรรมเก่า” และขาด “บารมี” ด้วยเป็นแน่ ส่วน “คุณชู สารธรณ์” นั้นเป็นชาวคริสต์ และเป็นคุณสุจริตติ คงจะเป็นผลดีในภพหน้าเช่นกัน

เรื่องที่ 3 คือเรื่องของ “คุณชำนาญ ณ นคร” (เชื้อสายพระเจ้าตาก) คนหลังที่ได้มาพบผม และทำให้ผมทราบถึง “ความสำคัญของการคำสุม” และเรื่อง “การคำสุมที่เปลี่ยนแปลงไป”

เนื่องจาก “การคำสุมและบุหรี” นี่เป็นการคำจำเป็นอันสำคัญของราษฎรใน “เศรษฐกิจเบื้องต้น” (แม้จะไม่ใช่สินค้า “จำเป็น” แก่การครองชีพก็ตาม)

เรื่อง “การคำบุหรี” นั้น “ท่านอาจารย์ปรีดิฯ” เห็นเป็นรายได้สำคัญอันดับ 1 ในยุคนั้นเกี่ยวกับชาวต่างประเทศและชาวไร่ยาสูบถึงแสนกว่าครัวเรือน ท่านจึงได้รีบออก “พ.ร.บ. สินค้าผูกขาด” ได้ประกาศเดี๋ยวย่างหวุดหวิดทันก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มิเช่นนั้นจะยุ่งมากอีกหลายเรื่อง (รายได้จากโรงงานยาสูบ ปี 2542 ถึง 3 หมื่นกว่าล้านบาท) เรื่องนี้ผมได้เขียนลงใน “วันปรีดิฯ 2542” แล้ว แต่ในระยะ 10 กว่าปีหลังนี้ไทยเราได้ทราบ “พิษภัย” กันมาทั่วโลก กดสูบบุหรีกันมากขึ้น เรากัดกัน “บุหรีต่างประเทศ” ได้หลายปี จนถึง พ.ศ.2535 จึงถูกบังคับจาก “ต่างประเทศ” เกี่ยวกับ “กิจการการค้าระหว่างประเทศ” จึง “จำเป็น” เหมือนกับ “ความจำเป็นในการตั้งโรงงานยาสูบ” ต้องดำเนินงานกันต่อไปแม้รายได้จะ “ตกต่ำ” ลงไปบ้าง

ส่วน “เรื่องการค้าสุม” นั้นผมได้เขียนไปแล้วถึง 2 ตอน คือตอนแรกเรื่อง “สุมโรงต้มกลั่นต่างจังหวัด” และต่อมา “เรื่องสุมแม่โขง” โดยไม่ได้ดูในเรื่อง “ราคาสุมชาวบ้าน” เพิ่งมาทราบภายหลังเลยลืมวัตถุประสงค์เดิมในการ “จัดตั้งโรงงานต้มกลั่นสุมต่างจังหวัด” ผมคิดว่าเจ้าหน้าที่ของ “กรมสรรพสามิต” ตั้งเดิมต้องรู้เรื่องดี แต่ผมไม่แน่ใจว่า “เจ้าหน้าที่กรมสรรพสามิตรุ่นใหม่” จะรู้เรื่องและเข้าใจนโยบายเดิมบ้างหรือไม่ หรืออาจจะเข้าใจเพียงว่า “กรมสรรพสามิต” มีหน้าที่เพียง “จัดเก็บภาษีสรรพสามิตส่งรัฐให้มากที่สุด” ไม่ว่าเงินที่จัดเก็บนั้นได้จากโรงต้มกลั่นใดๆ “ในประเทศ” หรือ “ต่างประเทศ” ทำให้ผมต้องนึกย้อนไปตอนที่ผมเข้าอบรม “การจัดตั้งบริษัทจังหวัด” ในเรื่อง “โรงต้มกลั่นสุม” นั้นมีความสำคัญเบื้องต้นดังนี้คือ:-

“ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าราษฎรชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศ ในขณะนั้นอยู่ห่างไกลกันมาก การคมนาคมติดต่อกันยากเพราะขาดถนน และการคมนาคมขนส่ง ราษฎรที่อยู่ห่างไกลนั้น จำเป็นต้องมีการสนุกสนานรื่นเริง เป็นความสุขในหมู่เหล่าเวลามีพิธีการและรื่นเริงต่างๆต้องทำสุราหรือเครื่องดื่มเบาๆ ที่มีแอลกอฮอล์กันบ้าง เช่น กระแช่, น้ำตาลเมา, อุ ฯลฯ บางชนิดก็พอใช้ได้ แต่ บางชนิดก็รุนแรงเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำให้ราษฎรอายุสั้น และเป็นโรคภัยต่างๆ” จึงมี พ.ร.บ. การสุราและกำหนดให้ “สรรพสามิตจังหวัด” จัดตั้ง “โรงต้นกลั่นสุรา” ขึ้นภายในจังหวัดได้ 2 ประเภท ให้ขายประชาชนในท้องถิ่น “ในราคาถูก” ทั้ง “สุราขาว” และ “สุราผสม” และห้ามทำ “สุราเถื่อน” ออกขายเองโดยเด็ดขาด โดยมีโรงต้มกลั่นเป็น 2 ประเภท คือ

1) โรงสุรารายเท (เหละ 32 ขวดๆ ถ้าขวดละ .625 ลิตร) ตั้งในตัวจังหวัดมีโควตา ประจำเดือนต้องไม่ต่ำกว่าที่ทางราชการกำหนด

2) โรงสุราเหมาเตา (เฉพาะอำเภอที่ห่างไกลคมนาคม) เช่นที่ตาก มีที่อำเภอแม่สอด และที่กิ่งอำเภออุ้มผาง (ปัจจุบัน ไม่มีประเภทนี้แล้ว) กรมสรรพสามิต มีเจ้าหน้าที่ปราบสุราเถื่อน มีรางวัลนำจับโดยโรงต้นกลั่นสุรา

โรงสุราต่างจังหวัดนี้ เมื่อการคมนาคมขนส่งสะดวก กรมสรรพสามิตอาจจะยุบรวมหลายๆ จังหวัดที่ใกล้เคียง รวมเป็นเขตเดียวกัน สุราของโรงต้นกลั่นเหล่านี้ต้องขายในราคาถูก และจะส่งไปโจมตีในเขตอื่นไม่ได้ นอกจากได้รับอนุญาตจากเจ้าของโรงต้มกลั่นในจังหวัดนั้นก่อน ต้องขออนุญาตต่ออายุทุกปี

“บริษัทจังหวัด” ได้จัดตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.2483 ได้เริ่มงาน “เศรษฐกิจสำคัญ” คือ “บุญรี, สุรา” นี้กันมาตั้งแต่เริ่มต้นเกือบทุกจังหวัด บางจังหวัดมี “สุราผสม” ของตัวเองที่ชาวบ้านรวมทั้งข้าราชการที่ไปอยู่ในเมืองนั้นติดใจ ไปด้วย มีหลายจังหวัดเช่น เชียงใหม่มี “ช้างแดง” ลำปางมี “ไก่แดง” ส่วนมากเป็นสุรา 35 ราคาไม่เกินขวดละ 10 บาท สุราขาวมี 30 และ 35 ราคาไม่เกินขวดละ 2-3 บาท ส่วน “สุราปรุงพิเศษ” นั้นมีออกจากโรงงานของกรมสรรพสามิต คือโรงงานบางยี่ขัน แห่งเดียว ได้ทำส่งขายแต่จังหวัดใหญ่ๆ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง ฯลฯ แต่ก็ขายได้ไม่ดีเท่าไร ส่วนสุราต่างประเทศขณะนั้นแพงมากถึงขวดละ 100-300 บาท ตีมันกันเฉพาะเศรษฐีผู้มีเงินหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ขุนนาง

บ้านนอกไม่ค่อยมีทาง แม้ข้าหลวงประจำจังหวัด จึงเป็นการแบ่งชั้นผู้บริโภคไปในตัว ไม่มีใครว่าใครดูถูกใครได้

เรื่องเกิดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อ “สุราแม่โขง” ปรากฏตัวขึ้น ผมได้เล่าไว้ค่อนข้างละเอียดข้างต้นมาแล้วนั้น ผมคิดว่า “ด้วยบารมี ดร.ปรีดี พนมยงค์” เจ้าของโครงการ “บริษัทจังหวัด” และโครงการ “เศรษฐกิจพื้นฐานเบื้องต้น” นั้นแหละดลบันดาลให้ “คุณนิธย์ ไบเงิน” เข้าไปเป็นผู้อำนวยการโรงงานสุราบางยี่ขัน แต่เดิมมาให้พวก “โรงต้นกลั่นสุรา” เป็นผู้นำไปขาย ก็กลับไปขายเอากำไรมาก (ตามที่เรียนไว้แล้วนั้น) จึงกลับให้ “บริษัทจังหวัด” เป็นผู้ขายถึงผู้ซื้อปลีกเท่ากันทั่วประเทศ ในราคาขวดละ 17 บาท ช่วง 7 ปี 2495-2502 ผมเทียบสถิติให้ดูไว้แล้วนั้น พวก “บริษัทจังหวัด” (รวมพวก “บริษัทผ่านศึก” ด้วย) จาก 75,000 ขวดต่อเดือน เป็นเดือนละเกือบ 4 ล้านขวด จึงถูกแย่งไป 40 ปี ผู้คนพลเมืองเพิ่มขึ้นมากมาย สถิติให้ผลผลิตขึ้นไปถึง 7 ล้านขวดต่อเดือน แต่ได้ทราบว่ายขายไม่หมดทุกเดือน พอสัญญาใหม่ได้ทราบว่าถูกลดโควตาลงเดือนละ 2.5 ล้านขวดเท่านั้น “สุราแม่โขง” 35 พวกวิสกีทั้งในและต่างประเทศมัก 40 ทั้งหมดนี้ราคาขึ้นไม่มากนัก

ส่วน “สุราโรงต้มกลั่นสุราต่างจังหวัด” นั้นเปลี่ยนแปลงไปมาก จากหลายสิบโรง หลายสิบเจ้าของในหลายสิบจังหวัด มาเหลือ “โรงต้มกลั่นสุราในต่างจังหวัดเพียง 11 โรง” “โรงต้มกลั่นสุราใหญ่ในกรุงเทพฯ 1 โรง” ประมูล “ปล่อย” ครั้งสุดท้ายเมื่อปลายปี 2542 ได้ตัวเจ้าของโรงงานทั้งหมดเพียง 3-4 คนเท่านั้น และรู้สึกว่าจะเป็นพวกกลุ่มเดียวกันทั้งนั้นโปรดช่วยลองพิจารณาดูว่าจะเกิดอะไรขึ้น

ผมได้เปรียบเทียบไว้ให้ท่านดูแล้วว่า “สุราชาวบ้านและกรรมกรราคาถูก” หายไป ราคาขึ้นไปตั้ง 15-20 เท่าตัว “สุราโรงต้ม 2 ชนิด” ได้ขึ้นไปเท่า “สุราแม่โขง” “วิสกีไทย 40” ราคาแพงกว่า “สุราแม่โขง” เล็กน้อย “วิสกีต่างประเทศ” ขึ้นราคาจากก่อนสงครามเพียง 2-3 เท่าตัวเท่านั้น

จึงเห็นได้ว่าขณะนี้ “สุราต่างประเทศ” มีปริมาณเพิ่มขึ้นมาก ทำให้เงินไหลไปต่างประเทศมากขึ้นโดยไม่จำเป็น “ชาวบ้านและกรรมกร” ต้องถูกบังคับให้ดื่มสุราที่แพงขึ้นมาก “สุราแม่โขง” จะถูก “ดองและบีบ” ให้หลุดกลืนหายไปจากวงการ

ถ้าจะคิดเฉพาะรายได้“ภาษีอากรสุรา”แล้วจะเห็นว่า“ภาษีสุราในประเทศ”กับ“สุราต่างประเทศ”เกือบจะเท่าๆ กัน รวมกันเป็นจำนวนมากกว่าเดิมมาก แต่ยอด “ภาษีสุราในประเทศ” นั้น “ควรจะสูงทั้งปริมาณขวดและปริมาณเงิน” มิใช่หรือ? หากท่าน “รัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ” จะได้ไปลองพิจารณาเพื่อ “ประโยชน์สูงสุดของประชาชน” ตาม “แผนการเดิมของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้บ้างก็จะเป็นผลดีต่อส่วนรวมของประเทศชาติได้เป็นอย่างดียิ่ง

เรื่องของ “บริษัทจังหวัด” ตามที่ผมได้เรียนมานั้นเป็นเพียง “รายการสำคัญๆ อย่างมาก” ที่มีปัญหาในการดำเนินงานอย่างมากเท่านั้น ยังมีอีกหลายอย่างบางอย่างก็แก้ไขบ้างไม่ได้บ้างก็มี เช่น ยောင်การค้าเภสัชกรรม, กระดาษโรงงานกระดาษไทย ฯลฯ ถ้าท่านลองสอบถามเจ้าหน้าที่โรงงานนั้นๆ คุณจะรู้จัก “บริษัทตากฯ” เป็นอย่างดีว่า “บริษัทจังหวัด” แห่งนี้แตกต่างกับแห่งอื่นอย่างไร แต่เนื่องจากผมได้พบงานสำคัญ จึงขอเดลาถึง ข้ามไปอย่างอื่นๆ ต่อไปก่อน

เรื่อง “ท่านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่” ที่เป็นผู้ควบคุมกิจการ “บริษัทจังหวัด” โดยตรงระยะหลังนี้มี 3 ท่านเท่านั้น คือ “อธิบดีกรมการค้าภายใน, ผู้ว่าราชการจังหวัด, และพาณิชย์จังหวัด” (ตั้งแต่ ชี 4-ชี 8) นี้ก็มีแบบต่างๆ กันนั้น บางท่านก็แสนดีดังที่ผมได้กล่าวถึงไปบ้างแล้วนั้นบางท่านก็ไม่อยากกล่าวถึงเลยผมมี“เกล็ด” เรื่องของท่านเหล่านี้มากมายทั้งทางดีและทางเสีย (แต่ทางเสียผมไม่อยากจะเล่าอยู่แล้ว) ผมมีเรื่อง “สำคัญ” มากกว่าจึงขอรวบรัดข้ามไปก่อนครับ

จาก “ประสบการณ์” ที่ผมได้ปฏิบัติงานมานั้น ผมได้สังเกตเห็นมีข้อบกพร่องของระเบียบปฏิบัติราชการ และการปฏิบัติงานของทางราชการอยู่หลายประการ ทั้งของทางราชการและรัฐวิสาหกิจ ส่วนมากหยาบหยาบละเอียดถี่ยิบมากเกินไป “ถี่ลอดตาช้าง ห่างลอดตาเส้น” คุณ “ระเบียบการจ่ายเงิน” ของรัฐวิสาหกิจมากเกินไป จนทำอะไรไม่ได้ เลยเกิด “การโกง” ขึ้นมากมาย

ผมพอรู้ในเรื่องเหล่านี้อยู่บ้างแล้ว และรู้ว่าในชนบททรวงแคบๆ นั้น “ผิดใจกัน” สำคัญกว่า “ผิดกฎหมาย” ยิ่ง “ผิดระเบียบ” นี่เป็นเรื่อง “เล็กๆ” ไปเลย ถ้าเราเป็นคนมี “ธรรมะ” และ “ซื่อสัตย์” แล้วเราอย่าไปอวดดี “ดื้อแข็ง” เข้าไปหาเขา หรือ “อ่อนจนเกินไป” เข้าไปหาเขา ผมจึงดำเนินการไปพบ “ท่านผู้ใหญ่ในจังหวัด” และผูกมิตรกับ “คนดีสำคัญ” ในจังหวัดเสียก่อน จึงจะมีผลดีตามประสงค์ของเราได้โดยไม่ยากนัก

อาศัยหลักการที่มีหลัก “ธรรมะ ชื่อสัตย์ สุจริต และหวังดีต่อบริษัทฯ” เป็นใหญ่ ผมเสี่ยงผิดระเบียบครั้งแรกเรื่อง “ราคาขายไม้ขีดไฟ” ทำให้หมดการขายหลังร้านและทำรายได้ให้บริษัทเต็มที่ และการเสี่ยงไปซื้อยางรถยนต์บรรทุกจากพม่ามาขาย ทำรายได้ให้บริษัท หลายหมื่นบาท (เงิน พ.ศ.2487) โดยผิดระเบียบแต่ไม่ผิดกฎหมาย ฯลฯ

ผมของสรุปผลของ “คนชื่อทั้ง 3” คือ คุณทอง บุญยสานุ (บริษัทตรัง) คุณชู สาธารณ์ (บริษัทภูเก็ต) และผม (บริษัทตากฯ) ผู้ตกเข้าอยู่ในภานิสิตที่ว่า “ผู้ที่ชื่อสัตย์มักเห็นคนอื่นชื่อเหมือนตัวเองจนกลายเป็น “เชอ” ไป เรื่องการ “ขายน้ำมัน” ในระยะแรกไม่ได้ใช้ “คอมพิวเตอร์” คุณ อาจเสียหายเพราะบริวารร่วมกับคนอื่นโกงไป ความจริง “การขายน้ำมัน” ซึ่งมีกำไรน้อยนี้มีวิธีการโกงโดยไม่ทำให้ลูกค้าเดือดร้อนมาก แต่ “คนชื่อ” ย่อมไม่ทำ

ประการสำคัญในระยะนั้น “หน่วยราชการ” มักหมดงบประมาณในการซื้อน้ำมัน ที่จริงต้อง “งตชื่อ” แต่ต่างจังหวัดอยู่ใกล้กัน จะทำเช่นนั้นได้อย่างไร ก็ต้องช่วยกันโดยทำใบเสร็จรับเงินหลอก (เพราะใบเสร็จจริงจ่ายรับเงินข้ามปีไม่ได้) ผู้รับเงิน โกงสมุหบัญชีจึงมักไม่รู้ กว่าจจะรู้ก็ต้องสอบใหญ่ แต่ “สายเสียแล้ว” มีผู้มาขอสิทธิโดยจะเพิ่มเงินให้มากกว่าที่ให้ “คุณทักษิณ วิประกาศิต” มากมาย แต่คุณทองฯ ไม่ยอม จึงนับได้ว่า “คุณทักษิณฯ” ได้เข้ามาขวามาช่วย “บริษัทจังหวัด” ทั้ง 2 ให้ได้อยู่ครบ 22 จังหวัด คงเดิมโดยแท้

ขออภัยอีกครั้งหนึ่ง ผมกำลังจะปิดเรื่องเขียน “ปัจฉิมบท” อยู่แล้ว โดยตัด “เรื่องเล็กๆ” ออกไปหลายเรื่อง เพิ่งนึกขึ้นได้ว่าเรื่องที่ผมจะเขียนนี้ “ไม่ควรตัด” เพราะยาวจาก “พาณิชย์จังหวัด” ไปถึง “ผู้ว่าราชการจังหวัด” อย่างละ 2 คน ด้วยเดชะ “บารมี” คู่ครองผมจึงพ้นผิดบาปเคราะห์จึงไปตกอยู่ผู้ที่ “ไม่ชื่อสัตย์ สุจริต” ซึ่งเป็น “ผู้ใหญ่แล้ว” ถึง 3 ท่าน ผมจะไม่ระบุชื่อ แต่เรื่องนี้สอบถามทางกระทรวงพาณิชย์รุ่นน้องๆ ดูได้รับ

เรื่องมีอยู่ว่า ประมาณปี พ.ศ.2524 การค้าข้าวสารขององค์การคลังสินค้า กำลังเข้มข้นยิ่งขึ้น ได้ตั้ง “บริษัทจังหวัด” เข้าช่วยในเรื่องนี้อีก 26 จังหวัด (โดยมากเป็นพวกพ่อค้าบ้าง และต้องออกทุนให้กระทรวงพาณิชย์ด้วย ดูเหมือน 25%) ทางราชการได้ให้ “ผู้ว่าราชการจังหวัด” และ “พาณิชย์จังหวัด” ควบคุมใกล้ชิดตามระเบียบ และในระยะหลังได้มอบให้ ร.ส.พ. เป็นผู้จัดขนส่ง (เรื่องนี้แหละ

ต้นเหตุใหญ่ของความยุ่งยาก) แต่พวกเรา 22 บริษัทเดิมไม่เดือดร้อนมากนัก เพราะไม่ได้ทำอะไรผิด เพียงแต่รถ ร.ส.พ. มีน้อยไม่พอส่งข้าวให้ เดี๋ยวร้อนก็ตรง ต้องหาเงินส่งไปจองซื้อข้าวในสิทธิ์โควตาประจำเดือน “บริษัทตากฯ” ขณะนั้น เรื่องเงินก็ไม่เดือดร้อน ขณะนั้น “ท่านผู้ว่าฯ” ได้ให้สิทธิ์ “อำเภอด่างๆ” ส่งข้าว โดยตรงจากองค์การคลังสินค้าอยู่แล้ว (ได้ราคาถูกกว่าเล็กน้อยแต่ลำบากกว่ามาก ทุกอำเภอไว้ใจผมจึงซื้อจาก “บริษัทจังหวัด” ซึ่งแพงกว่าเล็กน้อยเท่านั้น แต่ต้อง ส่งเงินส่งจองล่วงหน้าประจำเดือน บริษัทจะจัดส่งให้เมื่อได้รับข้าวจากองค์การ คลังสินค้า

มีอยู่เดือนหนึ่ง บริษัทฯ ได้ส่งเงินไปซื้อข้าวสารตามปกติ ตั้งแต่ต้นเดือน ทาง ร.ส.พ. คงหารถยนต์ไปรับข้าวไม่ได้ จัดส่งข้าวมาตอนเกือบปลายเดือนพร้อม กันหมด ประมาณ 10 คันรถ ทั้งๆ ที่ขณะนั้นผมได้สร้างตึกแถวใหม่ ช่างป้อม (สี่แยกสายเอเชีย) ซึ่งกว้างขวาง แต่ก็จะได้เพียง 1-2 คันรถเท่านั้น เพราะต้อง ขยายสินค้าอื่นๆ อีก

เรื่องสินค้าที่ส่งไปยัง 4 อำเภอชายแดน ด้านตะวันออกในขณะนั้น มีแต่ รถยนต์ของโรงสีจังหวัดตากอยู่รายเดียว ผมก็ให้เขาจัดส่งเป็นประจำอยู่แล้ว ไม่มีปัญหาอะไร เพราะ “พาณิชย์จังหวัด” เขาต้องมาตรวจรับข้าวทุกครั้งอยู่แล้ว (แต่เขามีข้อห้ามทั่วไปอยู่ว่าห้ามส่งข้าวลงให้โรงสี) วันนั้นฉุกเฉินๆ ผมลืมข้อห้าม จึงบอกเขาก่อน แต่ก็บอกเขาไปตรวจก่อนโดยปกติ

“พาณิชย์จังหวัด” (เป็นผู้หญิง) เขาเพิ่งมาอยู่ไม่นานนัก เขาเขม่นผมมานานแล้ว ว่าผมไม่เคยไป “เคารพบนอบ” เขาเหมือนหลายๆ จังหวัดที่เขาทราบ มา เช่นที่ “กำแพงเพชร” ซึ่งสามี่เขาเป็น “พาณิชย์จังหวัด” อยู่ เขาไม่ได้ถามผมเลย รีบทำรายงานผ่านท่าน “ผู้ว่าราชการจังหวัด” ไปฟ้องกระทรวงพาณิชย์ทันที ขณะนั้น “ท่านผู้ว่าฯ” เพิ่งมาใหม่เหมือนกัน จึงเซ็นหนังสือส่งผ่านไปโดยไม่ได้อถามเหตุผลผมเลย “ท่านอธิบดีฯ” คงรู้สึกสงสัยอยู่จึงเรียกผมไปพบก่อนที่จะท่าน จะลงมาตรวจสอบด้วยตนเอง (เพราะเรื่อง “ข้าวสาร” ในขณะนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก ดูเหมือนผมเรียนให้ท่านทราบไปแล้วว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด” เพื่อนผมถูก ออกไปเพราะเสียท่า “พ่อค้า” คนหนึ่ง) ผมจะไปเรียนชี้แจง “ท่านผู้ว่าฯ” ก็ไม่เหมาะสมจะเป็นการ “แก้ตัว” ไปแน่ๆ

ด้วยเดชะบารมี “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้ให้ศิษย์ของท่านอีกคนหนึ่งคือ “คุณพูลศักดิ์ สัตยานุรักษ์ ธ.บ.” (นักฟุตบอลของ ม.ธ.ก.) ซึ่งเคยเป็น “ผู้ตรวจราชการท้องถิ่น” ที่ตากนี้ ผมคุ้นเคยกันมาก และรู้สึกผมดีกลับมาเป็น “ปลัดจังหวัด” ผมจึงหายใจโล่งอกเพราะรู้ว่า “ท่านทั้งสอง” คุ้นเคยกันมาก่อนอย่างดี ผมเลยรอดตัวจากการเป็นจำเลย โดยไม่ต้องถูกสอบสวนเลย เพราะผมได้ให้เขาตรวจสอบจากโรงสีในขณะที่ยัดส่งข้าวไปให้อำเภอต่างๆ ทุกครั้งขณะที่ขนข้าวไปอยู่แล้ว

เรื่องที่ไม่คาดได้เกิดขึ้นกับ “พาณิชย์จังหวัดตาก” คือท่าน “อธิบดีกรมการค้าภายใน” มาตรวจที่จังหวัดตากแต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่กลับไปเกิดขึ้นที่ “พาณิชย์จังหวัดกำแพงเพชร” ซึ่งเป็นสามีเพราะถูกฟ้องจาก “ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร” เรื่องข้าวสารโดยสมคบกับผู้จัดการ “บริษัทจังหวัด” ที่ตั้งใหม่นั้น คงมีหลักฐานครบจนถูกออกจากราชการ “ผู้ช่วยพาณิชย์” ได้เล่าให้ผมฟังหลังจากนั้นว่าได้เคยเตือนแล้วไม่ฟัง กลับหาว่าผมมีเส้นสายในกระทรวงตีความจริงไม่เคยมีเส้นสายประการใด นอกจาก “ความสัตย์ซื่อและจริงใจ” ต่อการทำงานเท่านั้น เมื่อเกิดเรื่องของ “สามี” จนถูกออกจากราชการไป

ประมาณอีก 1-2 ปีต่อมา ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตากคนใหม่ “คุณกาจ รักษ์มณี” ท่านเป็น “นักพัฒนา” ได้ริเริ่มเรื่อง “ต้นยูคาลิปตัส” ซึ่งเหมาะกับเมืองที่ดินไม่สู้ดีและแห้งแล้งเช่นเมืองตากนี้ ได้ติดต่อกรมป่าไม้โดยให้ “ฝ่ายเพาะชำและจัดปลูก” มาช่วยดำเนินการไปได้อย่างมาก (ปัจจุบันยังมีตักค้างอยู่ไม่น้อย) พอดีต้องย้ายไป

จนกระทั่งอีก 2-3 ปีต่อมา จากที่เกิดเรื่อง “ข้าวสาร” นั้นมี “ผู้ว่าราชการฯ” คนใหม่ย้ายมาแทน ได้ทราบที่ท่านเคยเป็น “รอง” ท่านผู้ว่าฯ “กาจ รักษ์มณี” มาก่อนไม่ถูกกันจึง “ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม” สั่งเลิกโครงการ “ปลูกยูคาลิปตัส” สั่งให้ “พนักงานเพาะชำ” กลับทันที ทั้งๆ ที่ขณะนั้นรัฐบาลได้สั่งให้โครงการนี้ดำเนินต่อไปแล้ว ผมได้ทราบเพราะผมได้เข้าร่วมโครงการนี้โดยนำ “ยูคาลิปตัส” ไปปลูกในที่ของ “คุณแม่ยาย” แปลงหนึ่งด้วย

เรื่องที่มาเกี่ยวกับ “บริษัทจังหวัด” ของผมนั้นก็คือ คงรู้ดีกว่าชาวจังหวัดนี้ มีผู้นิยมชมชอบ “ท่านกาจ รักษ์มณี” กันมากรวมทั้งผมด้วย เขาไม่รู้ว่าผมกำลังแก้ปัญหากันอยู่ การที่ช้ามากผมเพิ่งมาคิดได้ เพราะผมคงถูก “ท่านเทพ” และ

พระบารมีของ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” เข้าช่วยในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ให้ผมพินัย I.M.F. มาสั่งเขียนเรื่องราวต่างๆ นี่เอง ท่านได้สั่งให้ “พาณิชย์จังหวัด” เขียนรายงานขอส่งเลิก “บริษัทตากฯ” เพราะขาดทุนมาก โดยไม่ใช่เรื่องของตัวเองเลย ผมทราบจาก “ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัด” ภายหลังว่า “พาณิชย์จังหวัด” ไม่ยอมเขียนร่างคำสั่งนั้น และคอยหลบ “ท่านผู้ว่าฯ” เรื่อยๆ จนท่านย้ายไป คงรู้ว่าผมกำลังทำอะไรอยู่แล้ว และคิดเกรงกลัวผมอยู่ในระยะหลัง ซึ่งได้ทราบผลงานเก่าๆ ของผมดีจาก “ผู้ช่วยฯ” และคนอื่นเล่าให้ฟังแล้ว ผมไม่ทราบว่ “เพชรฆาตฤกษ์” ของผมได้แผลงฤทธิ์ “ปราบ” ไปอีกคนหรือเปล่า ความจริงผมไม่ได้ “โคธเกลียด” ประการใด ผมถือว่าเป็นเด็กกว่าผมมากเท่านั้น เกิดเจ็บป่วยจนถึงแก่กรรมลง ผมทราบก็ไปเผาปลงศพและอธิษฐานให้แล้ว

ส่วนอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ผู้ที่ผมกล่าวถึงที่หลังนี้ ผมได้ทราบว่า ได้ลาออกจากราชการเข้าเลือกตั้ง ถูกฟ้องว่าให้สินบน จึงถูกพิพากษาให้จำคุกไปนี้แหละ “ผลกระทบ” ที่ทำไว้ เห็นได้ชัดๆ ในชาตินี้เอง ผมเห็นสำคัญจึงเพิ่มขึ้นมาด้วยประการฉะนี้

บทพิเศษ

“ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส”

คุณูปการ ที่ท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ผู้ได้รับพระราชทานเกียรตินอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8 ให้ดำรงตำแหน่ง “รัฐบุรุษอาวุโส” อันสูงสุดในประเทศไทยคนเดียวจนตลอดชีวิตนั้น เพราะท่านบำเพ็ญความดี ฝ่าฟันอุปสรรคอย่างมากมายเป็นผลสำเร็จ เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยโดยส่วนรวม เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนแก่คนรุ่นหลังอย่างที่ท่านคนอื่นเปรียบมิได้สำหรับบุคคลธรรมดาทั่วๆ ไป จนมาได้รับเกียรติมาเป็น “ดีเด่นแห่งโลก” ซึ่งมีอายุครบ 100 ปี ในปี 2543 นี้ ทุกท่านที่ได้ทราบประวัติของท่านแล้ว จะเห็นได้ว่า ท่านได้อุทิศทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาต่อประเทศชาติ ด้วยความเสียสละอย่างยิ่งโดยมุ่งหวังเพียงให้คนไทยอยู่กินดี มีระเบียบอันควรอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ไทยเป็นประมุข

เนื่องจากผมต้องไปปฏิบัติงานของท่านอยู่ห่างไกลกรุงเทพฯ ตั้งแต่เริ่มต้นอยู่แล้วในภูมิภาคดังที่ได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น ความจริงเรื่อง “เสรีไทย” นี้ผมพอจะรู้เรื่องมาบ้างนานมาแล้ว แต่เมื่อตอนประมาณปลายๆ 2487 ต่อต้นปี 2488 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมี “เสรีไทยเมืองตาก” นั้นผมรู้ชัดเพราะ “คุณลิขิต อังศุสิงห์ น.ป.ท. ตาก” ได้ถูกเลือกส่งไปเป็นช่างวิทยุในค่าย ผมสนทสนมกับบ้านนั้นมากจึงซักถามว่าใครเป็นคนมาติดต่อจึงรู้ว่า เป็น ส.ส. คนที่ฟ้องผมให้เลิก “บริษัทจังหวัด” (เพราะเกรงว่าผมจะไปแข่งแย่ง ส.ส. จากเขา) นั่นเอง ผมเห็นว่าผมคงไม่มีหวังจะได้ร่วมขบวนเสียแล้ว ด้วยบาร์มี “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” อีกนะแหละที่ ส.ส. คนนี้ “ซึกแล้ว” มาก อพยพครอบครัวและตัวเองไปอยู่นอกเมือง ปลอมผู้ใหญ่บ้านดำเนินงานแทนตลอด “คุณเฟื่อง ศรีจันทร์” หัวหน้าใหญ่ภาคเหนือจึงตั้ง “คุณใหญ่ ศรีวิตชาติ ส.ส.นครสวรรค์” แทน คุณใหญ่ไม่ค่อยรู้จักใครในเมืองนี้ดี จึงบันดาล

ให้ไปถาม “ร.ท.อุทิศ ฉายแสงจันทร์” เพื่อนโรงเรียนเก่าของผมๆ จึงดำเนินงานแทน โดยดูแลจากคุณใหญ่และ “ท่านขุนสิมะสิงห์สวัสดิ์” ข้าหลวงจังหวัดฯ (ผมเพิ่งรู้เมื่อผมเขียนเรื่อง ลงในสารานุกรมเสรีไทยเล่ม 2 ไปแล้ว) เมื่อเกิดเรื่อง “กรณีสวรรคต” ไสว สุทธิพิทักษ์ สหายของผมหนีไปอยู่สิงคโปร์เสีย 9 ปี (ผมเพิ่งรู้ว่าเขากลับเอาตั้ง 10 กว่าปีแล้ว) ผมจึงไปพบและรู้ความจริง และหลังจากนั้นผมก็ไม่ว้าว้าวครวของพวก “เสรีไทย” ด้วยกันอีก เพราะต่างคนต่างปิดด้วยกัน บ้านคุณพีฉลบลชัยย์ พลาญกูร ผมก็ไป แต่ไม่เคยถามบอกกันเลย ขณะนั้น “คุณสุพจน์ ดำนตระกูล” ได้เขียนข่าวคราวเรื่องของ “ท่านปรีดี พนมยงค์” เป็นเล่มเล็กๆ (เดิม 2 บาทต่อมา 3 บาท) ระยะนี้ผมต้องเข้ากรุงเทพฯ ทุกเดือน (ค้าข้าวสาร) นับดูได้ 26 เล่ม ประมาณ พ.ศ.2514-2516 (ข้า 2 เล่ม แต่ไม่ว้าว้าวขาดก็เล่ม ผมถามภายหลังก็บอกว่าไม่ทราบ และกำลังรวมเล่มอยู่)

ด้วยเดชะบารมี “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” แน่นอนที่สนใจให้ผมไปที่บ้านท่าน เพื่อถามข่าวคราวของ “เพื่อนเสรีไทย” ซึ่งขณะนั้นยังสับสนไม่ทราบว่าใครบ้าง ประมาณต้นปี 2535 ผมได้พบเลขานุการส่วนตัวของท่านผู้หญิงพูนสุข ขณะนั้นคือคุณสมฤดี ไทวะระ (คุณเล็ก) ได้บอกผมว่าท่านต้องการทราบชื่อของ “เสรีไทย” อยู่พอดี เพราะของเดิมหายหมด ได้ถามผมว่ารู้จักใครบ้าง คนที่ผมรู้จัก เช่น สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง, คุณปัทม์ ปัทมสถาน, คุณผึ้ง ศรีจันทร์ ไม่รู้ อยู่ไหน, คุณใหญ่ สวัสดิชาติ, อุทิศ ฉายแสงจันทร์ ก็ตายเสียแล้ว (พีฉลบลชัยย์ ยังไม่ทราบว่าผมเป็นเสรีไทย และผมก็ไม่ทราบว่า ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ ก็เป็นเสรีไทย) คุณสมฤดีฯ ถามผมว่ารู้จักคุณไสว สุทธิพิทักษ์ ไหม ผมว่าเป็นเพื่อนสนิทรุ่นเดียวกันเลย คุณสมฤดีฯ จึงหมุนโทรศัพท์ให้คุณกัน ดีใจมากด้วยกันทั้งคู่ เพราะอยากพบกันอยู่แล้ว คุณกันกว่าครึ่งชั่วโมง คุณสมฤดีฯ จึงเชื่อมอบไปประวัติที่ทำขึ้นใหม่ให้ผมกรอกไปรวบรวมไว้ และคุณสมฤดีฯ ได้มอบเอกสารเกี่ยวกับ “ท่านปรีดีฯ” มาให้ผมหลายเล่ม และยังมีมอบให้คุณอนุวัตร ณ ป้องเพชร (หลานท่านผู้หญิงฯ) ซึ่งนำรถผ่านตากไปเชียงใหม่นำไปให้อีกหลายเล่ม ทำให้ผมทราบถึงเบื้องหลังของ “ท่านพ่อ” โดยตลอด รวมไปถึงบันปลายชีวิตซึ่ง “พีฉลบลชัยย์ (มหานีรานนท์) พลาญกูร” ได้มีโอกาสไปปรับใช้ท่านอยู่ รวมทั้ง “ท่านปัญญานันทะ ภิกขุ” พระที่ผมเคารพนับถือที่สุด ได้มีโอกาสเป็นผู้นำสวดศพของท่านที่ฝรั่งเศส

ในขณะนั้น และ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” เพื่อนสนิทของผม ได้มีโอกาสพบปะรับใช้ท่านทั้งก่อนและหลังมรณะกรรมของท่านโดยตลอดมา (จนเขาสิ้นชีวิตลง) เป็นที่น่าแปลกประหลาดใจหรือไม่ที่คนที่ผมสนิทชิดชอบและนิยมชมชอบ “ท่านปรีดีฯ” ทั้ง 3 ท่านได้มีโอกาสไปใกล้ชิดท่านในบ้านปลายชีวิตของท่านทั้งหมด และทั้ง 3 ท่านนี้ได้เคยมาจังหวัดตากที่ผมอยู่แล้วทั้งหมด ซึ่งผมจะได้เรียนชี้แจงในลำดับถัดไป

ปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น เรื่อง “เสรีไทย” เป็นเรื่องที่ “น่าภาคภูมิใจ” ของคนไทยที่ได้มีโอกาสปฏิบัติงานเพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ จนเป็นผลสำเร็จด้วยดีดังที่ปรากฏอยู่แล้วนั้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าเป็นเวลาหลายสิบปีที่เรื่องนี้ได้ถูกปกปิดปิดเบือน และแม้กระทั่งมีความพยายามที่จะลบออกไปเสียจากหน้าประวัติศาสตร์ไทย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเหตุผลทางการเมือง แต่ในบางกรณีก็อาจจะเกิดจากผู้ที่ มี I.Q. สูง แต่มี E.Q. ต่ำ มีความอิจฉาริษยาไม่อยากเห็นใคร “ดีเด่นเกินตัวเอง” พอชื่อเขาจะปรากฏตัวเพื่อเป็น “เกียรติ” ได้ปรากฏแก่สาธารณชนบ้าง ก็กล่าวหาว่า “เป็นเรื่องเล็กลง” ไม่มีความหมายอะไร หาได้นึกว่า “ผู้ที่อยู่ในป่า” ผีก็อาวูรเสียงความตายอยู่นั้น ต้องมี “ความเสียสละ” เพื่อประเทศชาติมากมายเพียงใด รัฐบาลชุดนั้นได้จัดทำเหรียญตราเพื่อแจกเป็นที่ระลึกไว้ວວວລູກหลานบ้าง ก็ชิงปฏิวัติ “ใส่ความผิด” ให้ท่านหัวหน้า “เสรีไทย” โดยไม่มีความผิดที่ถูกกล่าวหาเลย ชำ “เหรียญตรา” ที่ระลึกนั้นก็ถูกทำลายจนหมดสิ้นไป ผมได้พบบทความเรื่อง “บุรุษแกร่ง ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งสรุปผลงานของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ในเรื่อง “เสรีไทย” ไว้อย่าง ดังนี้

“ขณะนั้นสภาส่วนใหญ่เป็นสายของท่านปรีดี จึงได้เสนอให้นายควง อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งท่านปรีดีเห็นว่าเหมาะสมดีกับตำแหน่งนี้ เพราะนายควงมีศิลปะและลูกเล่นทางการเมืองแพรวพราวที่เอื้อประโยชน์แก่ขบวนการเสรีไทย ซึ่งทางญี่ปุ่นจะตามเล่ห์ทางการเมืองไม่ทัน

อย่างไรก็ดี...พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ไม่ยอมลงพระนามแต่งตั้งนายควงเป็นนายก เพราะเกรงอิทธิพลของจอมพล ป. (ซึ่งหวังจะกลับมาใช้อำนาจอีกครั้ง) ในที่สุดพระองค์ได้ทรงขอลาออกจากตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

จึงเหลือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงท่านเดียว คือ นายปรีดี พนมยงค์ และทางสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้แต่งตั้งท่านผู้ใดขึ้นมาใหม่ แต่กลับมีมติเป็นเอกฉันท์ให้นายปรีดี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงคนเดียว

และในวันเดียวกันท่านปรีดี ได้ลงนามประกาศพระราชโองการในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีประธานสภาผู้แทนฯ รับสนองพระราชโองการ

นอกจากนี้ทางรัฐบาลนายควงได้ทำการปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยขอให้ พล.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา มาเป็นแม่ทัพใหญ่ พล.ท.ชิต มั่นศิลป์สืบทอดโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ จากนั้นพระยาพหลฯ มีคำสั่งเรียกประชุมนายทหารในพระนคร-ธนบุรี ให้อยู่ในความสงบและรอฟังคำสั่งจากแม่ทัพใหญ่เพียงอย่างเดียว...ทหารทุกคนเชื่อฟัง

ขณะนั้นจอมพล ป. ไปปักหลักมั่นที่ค่ายทหารจังหวัดลพบุรี และมีข่าวว่าจะนำทหารจากลพบุรีเข้าเมืองหลวงเพื่อยึดอำนาจ จึงต้องสลายตัวกลับบ้านสวนที่อำเภอลำลูกกา ปทุมธานี (จนสิ้นสงคราม)

หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการ และในด้านลับ คือหัวหน้าขบวนการเสรีไทย จึงมั่นคงขึ้น และขยายตัวเหล่าเสรีไทยออกไปอย่างกว้างขวาง แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็นสายๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. สายพลเรือน มี นายปรีดี พนมยงค์ (รัฐ) เป็นหัวหน้า
2. สายตำรวจ มี พล.ต.อ.อดุลย์ อดุลเดชจรัส (พูเลา) เป็นหัวหน้า
3. สายทหาร มี พล.ท.ชิต มั่นศิลป์สืบทอดโยธารักษ์ (จัมปา) เป็นหัวหน้า

แต่ละสายแบ่งออกเป็นสายงานย่อยๆ ลงไปอีก และดำเนินงานประสานกันทั่วประเทศ

เมื่อแผนการของขบวนการได้ดำเนินภายในประเทศได้รู้คืบหน้าไป กว้างขวาง ท่านปรีดี และ พล.ต.อ.อดุลย์ ได้ติดต่อไปยัง “หน่วย 136”

ของอังกฤษและ “หน่วย O.S.S.” ของอเมริกันให้ทราบ โดยใช้วิทยุของเสรีไทยที่ตำรวจได้ควบคุมตัวไว้ (ตำรวจไทยจับตัวเสรีไทยมาไว้ที่กองสันติบาล เพื่อตัดหน้าพวกญี่ปุ่นมิให้ควบคุมตัวคนไทย) ตั้งแต่นั้นมาขบวนการเสรีไทยภายในประเทศกับฝ่ายสัมพันธมิตร ก็ติดต่อและประสานงานกันได้ตามความมุ่งหมาย ซึ่งแต่ละฝ่ายตั้งความปรารถนาไว้

มีบันทึกจาก พล.อ.เนตร เขมะโยธิน ซึ่งได้ทำงานร่วมกับเสรีไทย และมียศขณะนั้นนายพันเอกมีชื่อทางลับว่า “พ.อ.โยธี” ได้กล่าวถึงงานกู้ชาติครั้งนี้ตอนหนึ่งว่า...

ขบวนการเสรีไทยได้ขยายตัวและก่อเป็นรูปเป็นร่างขึ้นอย่างรวดเร็วหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีหน่วยงานใต้ดินของไทยและสัมพันธมิตรแทรกซึมอยู่ทั่วดินแดนประเทศไทย หน่วยใต้ดินของไทยซึ่งมีทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน และประชาชนผู้รักชาติ ได้ร่วมมือกับเสรีไทยนอกประเทศรวมทั้งทหารอังกฤษและอเมริกา ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที แผนการต่างๆ ได้ถูกกำหนดขึ้นเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นต้น เมื่อได้จัดส่วนบัญชากลางขึ้นแล้ว ได้แยกสายงานออกเป็นสาขาย่อยๆ แต่ละสายจะส่งคนของตนออกไปรับการฝึกอบรมการใช้อาวุธและวิทยุในประเทศอินเดียและลังกา เมื่อได้รับการฝึกอบรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะกลับเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทย โดยร่วมมือกับเสรีไทยนอกประเทศและฝ่ายสัมพันธมิตร ในขณะเดียวกันฝ่ายสัมพันธมิตรก็ส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ให้กับเสรีไทยในประเทศได้ฝึกใช้กัน เตรียมการทุกอย่างให้พร้อมจนกว่าจะถึงโอกาสที่เหมาะสมจึงจะลุกฮือขึ้น ขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกจากประเทศไทย

ขั้นสุดท้ายคือ เมื่อกองทัพสัมพันธมิตรเปิดการรุกใหญ่เพื่อกวาดล้างกองทัพญี่ปุ่น กองทัพไทย และขบวนการเสรีไทย (เกือบหนึ่งแสนคน) จะเปิดฉากการร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเปิดเผย”

ท่านจะเห็นได้ว่าจำนวน “พลพรรค” ที่จะเข้าช่วย “เสรีไทย” นั้นมีจำนวนเกินกว่าที่ปรากฏในวันสวนสนามนั้นมากมาย และได้ประกาศ “สงคราม

เป็นโมฆะ” อย่างสง่าผ่าเผย และยังเข้าไปช่วยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ให้พ้นจาก “อาชญากรรมสงคราม” ได้เสียอีก นี่เป็น “เรื่องเล็กๆ ไม่สำคัญ” กระนั้นหรือ

คุณสมจิตต์ อินสอน (ตมธก. รุ่น 8 อดีตเอกอัครราชทูตบรูไน ฯลฯ) ผู้ปลดเกษียณแล้วมาทำอะไร พักผ่อนอยู่ที่อำเภอพบพระ จังหวัดตากนี่เอง ได้มาถามผมเรื่องถิ่นที่มีฝักอาวุธของเสรีไทยที่บ้านแม่ว “ห้วยเหลียง” จึงทำให้เราคุ้นเคยกัน ท่านได้กรุณาแนะนำคุณระวี ฤกษ์จำนง ให้รู้จักผมว่าผมเป็นลูกโดมที่นับถือบูชา “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” มากคนหนึ่ง คุณระวีจึงขอให้ผมช่วยเขียนเรื่องเกี่ยวกับ “ท่านปรีดีฯ” ให้สักเรื่องหนึ่ง ผมจึงยินดีมาก เพราะกำลังประหลาดใจอยู่ว่า ผมนับถือบูชาท่านอาจารย์มากที่สุด ปฏิบัติงานตามโครงการเศรษฐกิจของท่านตลอดชีวิต (ผู้จัดการคนอื่นเป็นพวกรุ่นแรกทั้งนั้น) และผมเป็นลูกโดมคนเดียวที่ได้ต่อสู้ แต่มีเหตุเป็นไปให้ผมไม่เคยได้เข้าใกล้ชิดท่านเลย แต่ญาติสนิทที่นับถือของผมคือพี่ฉลบชลัยย์ และเพื่อนสนิทที่โด่งดังเดินชีวิตคนละทางกับผมคือ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” กลับได้เป็นผู้ใกล้ชิดกับท่านอาจารย์ และ 2 คนนี้ยังรู้จักสนิทกันไปอยู่ใกล้กันที่ถนนประชาชื่น

ขอภัยครับ ความจริงก่อนพบคุณสมจิตต์ฯ ผมได้มีกิจกรรมก่อนหน้านี้อีกหลายอย่าง คือได้ไปเยี่ยมเพื่อนๆ ที่สนิทกันทั้งรุ่นเด็กและรุ่นโต ปรากฏว่าไม่ค่อยสบายกันหลายคน ปกติพวกเพื่อนที่สนิทๆ กันนี้ ตั้งแต่ออกจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยได้พบกัน โรงแรมที่พวกเรา ผู้จัดการ “บริษัทจังหวัด” พักนั้นคือ “สุริยานนท์” (ผ่านฟ้า) ซึ่งตั้งเป็นรองคู่กับ “รัตนโกสินทร์ (รอแยล) พอเข้าเป็น “เสรีไทย” ไปพักกับ “พี่ใหญ่ ศรีวัดชาติ” ที่ “เนติบัณฑิตยสภา” (เฉพาะสมาชิก) และเมื่อตอนตกอับผมก็พักที่นี่ และไม่ได้ไปหาพบใคร นอกจากผู้ที่จำเป็นเท่านั้น (ส่วนมากคือคุณหลวงเชวงศักดิ์สงคราม) หรือพักที่บ้าน เมื่อตอนที่ผมตั้งหลักฐานให้ทั้ง “บริษัทจังหวัด” และมีบ้านอยู่และตึกแถวแล้ว ตอนนั้นผมมีกิจยุ่งมาก ต้องลงกรุงเทพฯ ทุกเดือน แล้วก็ต้องรีบกลับ ผมจึงติดต่อกับเพื่อนที่สนิทๆ กันรุ่นเก่า และพวกผู้จัดการบริษัทฯ ที่ร่วมต่อสู้ด้วยกันมา ส่วนมากพวกผู้ใหญ่ๆ ที่อาวุโสกว่าผมมัก “ตาย” หมดแล้ว รวมทั้งคุณทอง (บริษัทตรัง) และคุณฐ (ภูเก็จ) เหลือแต่ผู้ที่รับงานแทนต่อมาเป็นส่วนมาก โดยใช้ ส.ค.ส. กันทุกปี (มีพิเศษก็ ดร.ไสวฯ นี่แหละหลังจากที่เขาเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยฯ แล้ว เขามีอะไร

พิเศษเสมอ เช่น Diary) จึงยังจำกันได้คืออยู่เสมอ ชาว ม.ร.ก. รุ่นผมคือรุ่น 2484 เป็น ธ.บ. (รุ่น 4 ปี) รุ่นแรกและเกิดสงครามพอดี จึงไม่ได้มีการอบรมร่วมกันที่จำกันได้ก็คือพวกที่ไปเรียนทุกวันเท่านั้น พวกผมได้เปรียบคนอื่น คือพวกที่เรียนภาค 4 ที่สอบตกอยู่ 1-2 วิชา ไม่ต้องเรียนปี 3 (เรียนเฉพาะวิชาที่ตกหรือจะไม่เรียนก็ได้ แต่เรียนปี 4 ถึง 2 ปี เพราะปี 3 มีสิทธิ์สอบเฉพาะวิชาที่ตกเท่านั้น) ขณะนั้นปีหนึ่งมี 2 รุ่นๆ ละประมาณ 150 (คือเดือนตุลาคม 84 และกุมภาพันธ์ 85) ความจริงที่เข้าพร้อมกัน จบ ธ.บ. เดือนตุลาคม มีเพียง 15 คนเท่านั้น (ผู้หญิงมีเพียงคนเดียวคือคุณเรณู โชติติติก อติตอริบตีกรรมประชาสงเคราะห์ สมัย 2 มีก็คนไม่รู้ นอกนั้นเป็นพวกที่เข้าเรียนมาก่อนๆ พวกเราทั้งนั้น)

ผมได้พบกับคุณวิระ รมยะรูป (รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด) เดิมผมคิดจะให้เขาเป็นประธานรุ่น เพราะเขายังทำงานอยู่เป็นหลักแหล่งหาง่าย ส่วนการเลี้ยงนั้นเราจะหารกัน (ไม่ล้มทับใคร) แต่คุณวิระฯ เขาบอกว่าเขาเป็นประธานฯ หลายพวกแล้ว เกรงใจลูกน้องเขาจะว่าเอา แต่ครั้งแรกเขาจะพิมพ์ให้และขอเป็นเจ้ามือเอง เอาที่ธนาคารนี้แหละ ผมจึงตกลงเพราะไปบอกเขาไว้บ้างแล้ว จำชื่อได้ที่ยังมีชีวิตอยู่ประมาณ 30 กว่าคน (รวมทั้งคนป่วยและ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ด้วย) ที่ตายไปแล้วประมาณ 50 คน (ผิดๆ ถูกๆ เพราะไม่มีทำเนียบรุ่นไว้เลย) นัดพบกันครั้งแรกทางโทรศัพท์ในวันที่ 18 สิงหาคม 2537 มากัน 15 คน (ตามรูปถ่ายนั้น) คุณผู้หญิงคนเดียวคือคนที่ผมกล่าวชื่อนั้นแหละ ส่วน “คุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์” ประธานกรรมการธนาคารกรุงเทพ จำกัด นั้นท่านจบอนุปริญญาและตั้งสำนักงานทนายความนานแล้ว (ท่านจบ ธ.บ. ที่หลังพวกเราเล็กน้อย) ท่านเห็นรายชื่อพวกเราแล้ว บอกว่ารู้จักหลายคนขอเป็นเจ้ามือเอง เราจึงต้องยอม (และแถมบอกว่าถ้าวันหลังให้ไปที่บ้านบ้าง เต็มใจเป็นเจ้ามือให้เอง คิดว่านานๆ ก่อนจึงจะไปเยี่ยม พอดีท่านสิ้นไปเสียก่อน) ส่วน “คุณวงศ์ พลนิกร ศ.ม.” นั้น ความจริงท่านจบ กุมภาพันธ์ 2484 (เป็นรุ่น 2483) ก่อนเรา (เพราะปี 2483 มี 9 เดือน ทาง ม.ร.ก. เขียนผิด) แต่คุณวงศ์ พลนิกร ก็เต็มใจร่วม (ส่วน ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ นั้นผมให้ทราบว่าตอนต้นปี เขาป่วยไปโรงพยาบาลหลายครั้ง ขณะที่ผมโทร. ไปเยี่ยมเขาบอกว่าไม่ต้องไปหรอกเกือบหายแล้ว เทียวหน้าค่อยมาพบกัน และจะไปร่วมประชุมคราวหน้าด้วย) ผมไม่นึก

บ้างเลยว่ำนั่นคือคำพูดสุดท้ายของเพื่อนสนิทของผม เพราะเสียงนั้นแจ่มใสเหมือนคนปกติไม่เจ็บป่วยอะไร ผมจึงเชื่อสนิทใจว่าเขาคงจะหายป่วยจริง จึงยังมีได้ไปเยี่ยมเขา เมื่อผมกลับตากแล้วคุณสมฤดี ได้โทรศัพท์มาเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2537 ตอนบ่ายว่า ดร.ไสวฯ ถึงแก่กรรมเสียแล้ว จึงรู้สึกเสียใจมากที่ผมประมาทไป จึงไม่ได้พบกันก่อนวาระสุดท้ายของเขา ขอดวงวิญญาณของเพื่อนไปสู่สุคติในสัมปรายภพสมกับความดีของเพื่อนเกิด

ผลงานและคุณความดีของ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” นั้นมีมากมายดังที่ลูกศิษย์และญาติมิตรได้ช่วยกันเขียนไว้ในหนังสืองานศพของเพื่อน ผมจะได้สรุปสั้นๆ ให้ท่านทราบเป็นพิเศษในตอนท้ายหนังสือนี้ ตอนนี้ผมอยากจะสรุปผลงานที่ท่านได้แสดงกตัญญูทวดเวทิต่อท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” โดยย่ออีกครั้งหนึ่ง (ซึ่งผมอยากจะทำแต่ไม่มีโอกาสจะทำนอกจากที่ผมได้เรียนมาแล้วนั้น) ทั้งงานที่ได้ปรากฏมาแล้วและที่ยังมิได้ปรากฏคือ :-

- 1) ได้ค้นคว้าเรียบเรียงเรื่อง “ดร.ปรีดี พนมยงค์” อย่างดีที่สุด (รวม 1,000 หน้า) ปรับปรุง 2 ครั้งแล้ว กำลังปรับปรุงครั้ง 3 ก็พอดีถึงแก่กรรมเสียก่อน
- 2) เมื่อมีโอกาสไปฝรั่งเศสได้ไปเยี่ยมท่านอาจารย์ปรีดีฯ ทุกครั้ง
- 3) ได้ร่วมกับศิษย์และ ต.ม.ธ.ก. ก่อตั้ง “มูลนิธิปรีดี พนมยงค์” และเป็นรองประธานมูลนิธินี้
- 4) ได้ร่วมพิธีรับอัฐิ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ตั้งแต่นับเตรียมการไปจนนำอัฐิไปลอยอังคาร
- 5) ได้ร่วมกับศิษย์วัดสร้าง “อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์” ณ อยุธยาบ้านเกิดของรัฐบาลราษฎรอาวุโส
- 6) เป็นประธานโครงการ “สถาบันปรีดี พนมยงค์” ได้บริจาคเงินช่วยเหลือมูลนิธิ (3 แสนบาท) คณะกรรมการจึงให้ชื่อนานามห้องสมุดสถาบันนี้ว่า “ห้องสมุดไสว สุทธิพิทักษ์”
- 7) ยังมีผลงานอีก 1 อย่าง ซึ่งมาปรากฏผลในปี 2538 หลังจากที่ท่านได้ถึงแก่กรรมแล้ว คือ เรื่องให้ถือ “วันที่ 16 สิงหาคม” ซึ่งเป็น “วันเสรีไทย” นั้นเป็น “วันสันติภาพ” ให้ถือเป็นวันสำคัญของชาติวันหนึ่งในรัฐบาลของ “ฯพณฯ ชวน หลีกภัย” แต่ยุบสภามาประกาศเอาในชุด นายกษ “บรรหาร ศิลปอาชา”

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเพิ่งปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อปี 2540 นี้ คือเรื่องที่ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ได้เสนอชื่อ “ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” เพื่อรับรางวัล “ยูเนสโก แห่งองค์การสหประชาชาติ” ดุจคนอื่นที่ได้ปรากฏมาแล้ว มีคนไทย เช่น สุนทรภู่, กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ฯลฯ เรื่องนี้ผมคิดว่า ถ้า ดร.ไสวฯ ยังมีชีวิตอยู่ท่านคงช่วยได้เป็นอย่างมากเป็นแน่

ได้ทราบว่ามีศิษย์หลายท่านได้ช่วยวิ่งเต้นช่วยกันมาก แต่ก็ยังถูกค้านจากคณะหนังสือพิมพ์ชุดเดิมที่เคยค้านท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เมื่อครั้งท่าน ยื่นขอรับบำนาญ และเป็นผู้ที่ทำให้ “พรรคประชาธิปัตย์” ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ “ใส่ร้าย ดร.ปรีดี พนมยงค์” ในกรณีสวรรคต และความจริงเป็นผู้ก่อตั้งเรื่องใส่ความ “ท่านปรีดีฯ” ตั้งแต่เริ่มต้นเรื่องด้วยซ้ำ ทั้งเป็นผู้ทำให้ “ชาวธรรมศาสตร์” รุ่นหลังๆ หลงนับถืออยู่นาน ความจริงเพิ่งแตกขึ้นว่าทั้งนี้เป็นเพราะคน “มี I.Q. สูงมาก แต่ มี E.Q. ต่ำ” คนหนึ่งเท่านั้นเอง จริงอยู่ครั้งหนึ่งบุคคลนั้นเคยอยู่ใน “พรรคประชาธิปัตย์” และมีอีกไม่กี่คนที่ เป็น “แกะดำ” ซึ่งพลอยเป็น “ลูกศิษย์คิดล้างครู” ออกจากพรรคไปหมดแล้ว เรื่องนี้ผมพอรู้อยู่บ้าง และยังเสียใจอยู่ที่ไปทราบ ว่า “ชาวธรรมศาสตร์ฯ” ของเราบางท่านยังหลงผิดคิดเชื่อ “บ้างช่วงๆ” อยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งมี เรื่องนี้มีนักเขียนท่านหนึ่งเป็น “เสรีไทย” ผู้นิยมชมชอบเขียนหนังสือ สนับสนุน “ท่านปรีดีฯ” มาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันนี้ ผมคิดว่า “นับ 100 เรื่อง” คงได้และได้รับรางวัลพิเศษจาก “มูลนิธิปรีดี พนมยงค์” ไปแล้ว นั่นคือ “คุณสุพจน์ ด่านตระกูล” ผู้ที่ผมเคยอ่านหนังสือ “รายสวดก” เรื่องของ “ท่านปรีดีฯ” เรื่อง เดียวนั่นเอง ท่านได้เขียนโต้ตอบผู้ที่โจมตี “ท่านปรีดีฯ” เรื่อยมา จนถึงเรื่อง หนังสือพิมพ์ ฉบับนั้นโจมตีคัดค้านเรื่องนี้ก่อนได้รับอนุมัติจาก “ยูเนสโก” ท่านได้ แยกแจกแจงรายละเอียดไว้มาก ผมขออนุญาตทั้งฉบับไว้ดังนี้

“สาส์นจากนายสุพจน์ ถ่านกระดูล ฉบับที่ 2”

ถึงพี่น้องร่วมชาติ

ในนามสถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย)

8 มกราคม 2540

ตามที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เสนอชื่อนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เพื่อรับรางวัลยูเนสโกแห่งองค์การสหประชาชาติ ผ่านไปตามสายงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง และปรากฏว่าได้มีบุคคลหนึ่งแห่งสถาบันที่มีส่วนรับผิดชอบในการเสนอชื่อบุคคลเพื่อรับรางวัลอันทรงเกียรติของยูเนสโก ได้มีความเห็นทักท้วงคณะกรรมการพิจารณาแห่งสถาบันนั้นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ไม่เหมาะที่จะได้รับการเสนอชื่อเพื่อรับรางวัลอันทรงเกียรตินั้น ด้วยเหตุผลว่านายปรีดี พนมยงค์ เคยพัวพันในกรณีสวรรคตของในหลวงอานันทฯ

เกี่ยวกับประเด็นที่ว่านายปรีดี พนมยงค์ เคยพัวพันกรณีสวรรคตนั้นจำเป็นจะต้องได้รับคำอธิบายเพื่อความเข้าใจถูกต้องของมหาชน และเพื่อความ เป็นธรรมแก่นายปรีดี พนมยงค์ ที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งสืบสายสกุลพนมยงค์ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและในอนาคต จึงขอเรียนชี้แจงข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และตามเอกสารหลักฐานของทางราชการที่พิสูจน์ได้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่พสกนิกรเรียกพระนามพระองค์ท่านด้วยความเคารพอย่างหาที่สุดมิได้ว่าในหลวงอานันทฯ ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2477 วันเดียวกับที่พระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติ แต่ขึ้นเสวยราชย์จริงๆ ในวันที่ 7 มีนาคม 2477 ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร โดยถือคติของราชาธิปไตยที่ว่าแผ่นดินไม่ว่างษัตริย์ จึงได้นับวันขึ้นเสวยราชย์ย้อนหลังเป็นวันที่ 2 มีนาคม 2477

ข้อ 2 ตามกฎหมายเทศบาล พุทธศักราช 2466 ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ โดยย่อก็คือ เมื่อรัชกาลที่ 7 ไม่มีพระราชโอรส บัลลังก์ก็จะตกแก่

พระโอรสองค์โตของพระเจ้าเชษฐา ในขณะนั้นก็คือพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ซึ่งเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ (กรมขุนพิษณุโลก) และขณะนั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังไม่มีพระชายาเป็นนางต่างด้าว ที่เป็นข้อต้องห้ามตามกฎหมายเถียรบาล เพียงแต่พระองค์มีพระมารดาเป็นนางต่างด้าว อันไม่อยู่ในข้อต้องห้ามตามกฎหมายเถียรบาล และยิ่งกว่านั้นพระบิดาของท่านคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ รัชกาลที่ 6 ยังได้สถาปนาเป็นรัชทายาทที่จะสืบราชบัลลังก์จากพระองค์ และพระมารดาคือหม่อมแคทรินก็ยังได้ทรงรับเป็นสะใภ้หลวง แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถสวรรคตเสียก่อน ราชบัลลังก์จึงมาตกแก่กรมหลวงสุโขทัย รัชกาลที่ 7 (น้องเล็กองค์สุดท้าย) ดังนั้น ถ้าถือกฎหมายเถียรบาลอย่างเคร่งครัด พระองค์ผู้สืบต่อราชบัลลังก์จากรัชกาลที่ 7 ก็ต้องเป็นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ไม่ใช่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล

ข้อ 3 นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความเห็นชี้ว่าในคณะรัฐมนตรี แม้กฎหมายเถียรบาลจะไม่ได้บัญญัติห้ามถึง พระมารดาเป็นนางต่างด้าวก็จริง แต่อาศัยคำว่า โดยนัย จึงให้ข้ามพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ไปเสีย แล้วเสนอแนะพระโอรสของเจ้าฟ้ามหิดลกรมหลวงสงขลานครินทร์ (พระอนุชาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาชิรวิหิตสยามมกุฎราชกุมาร) คือพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดลให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณา โดยเหตุผลว่ากรมหลวงสงขลานครินทร์เป็นพระองค์หนึ่งที่อยู่ในลำดับที่จะได้ขึ้นครองราชย์ แต่ได้ถูกข้ามจึงมาถึงพระมงกุฎเกล้าฯ นั้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเจ้าฟ้ามหิดลกรมหลวงสงขลานครินทร์ ได้ทรงทำประโยชน์แก่ราษฎรและเป็นเจ้านายที่บำเพ็ญพระองค์เป็นนักประชาธิปไตย เป็นที่เคารพรักใคร่ของราษฎรส่วนมาก ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นด้วยตามข้อเสนอแนะของนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้เสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ความเห็นชอบตามข้อ 1

ข้อ 4 ในระหว่างทรงพระเยาว์ในหลวงอานันทฯ ทรงไปศึกษาวิชาการอยู่ในต่างประเทศ จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามยุติลง นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (แต่เพียงผู้เดียว) ได้มีหนังสือกราบบังคมทูล ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2488 อัญเชิญให้เสด็จนิวัตกลับสู่พระมหานคร เพื่อให้ราษฎรได้ชื่นชมพระบารมี

ในหลวงอานันท์ฯ ทรงรับัญเชิญและเสด็จกลับมาถึงพระมหานครเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2488

นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ได้ไปเฝ้ารอรับเสด็จอยู่ที่สถานีรถไฟจิตรลดา (พระองค์เสด็จประทับรถไฟพระที่นั่งจากสนามบินดอนเมือง) และเมื่อเสด็จมาถึงสถานีรถไฟจิตรลดา นายปรีดี พนมยงค์ ได้กราบบังคมทูลถวายพระพรชัย และมอบถวายพระราชอำนาจว่า ความเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของข้าพระพุทธเจ้าได้สิ้นสุดลงตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายพระพรชัยให้ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จอยู่ในราชสมบัติ วัฒนาสถาพร เป็นมิ่งขวัญของประชาชนและประเทศชาติในระบอบประชาธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญชั่วคราว

ในหลวงอานันท์ฯ ทรงมีพระราชดำรัสตอบว่า

“ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้กลับมาสู่พระมหานคร เพื่อบำเพ็ญพระกรณียกิจตามหน้าที่ของข้าพเจ้าต่อประชาชนและประเทศชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านเป็นอันมากที่ได้ปฏิบัติกรณียกิจแทนข้าพเจ้ามาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อข้าพเจ้าและประเทศชาติ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้แสดงไมตรีจิตในคุณงามความดีของท่านที่ได้ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติ และช่วยบำรุงรักษาความเป็นเอกราชของชาติไว้”

ข้อ 5 รัฐบาลในเวลานั้นได้จัดพระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวังให้เป็นที่พักประทับ และนายฉันทุมพแพร (ทัศน สุจริตกุล) หัวหน้ากองมหาดเล็กซึ่งตระกูลของเขารับใกล้ชิดราชวงศ์จักรีมาช้านาน จนได้รับพระราชทานนามสกุลสุจริตกุล เป็นผู้จัดหามหาดเล็กห้องพระบรรทมให้แก่ในหลวงอานันท์ฯ และพระราชอนุชา คือในหลวงองค์ปัจจุบัน จากบุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่รับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทของพระมหากษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์มาช้านาน คือนายชิต สิงห์เสนี กับนายบุศย์ ปัทมศริน เป็นมหาดเล็กห้องพระบรรทมของในหลวงอานันท์ และนายเวศ สุนทรรัตน์เป็นมหาดเล็กห้องบรรทมของในหลวงองค์ปัจจุบัน

ข้อ 6 ในหลวงอานันท์มหิดล เสด็จสวรรคตโดยถูกพระแสงปืนขณะบรรทมอยู่ในบนพระแท่น ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อเวลาประมาณ 09.25 น. ของวันที่ 9 มิถุนายน 2489

ข้อ 7 ขณะนั้นนายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี และได้รับทราบข่าวสวรรคตเมื่อเวลาประมาณ 10.00 น. ขณะที่ปรึกษาหารือทางราชการอยู่กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ ณ ทำเนียบทำข้างบ้านพักของท่าน

ข้อ 8 ทันทีที่ทราบข่าว นายปรีดี พนมยงค์ พร้อมด้วยบุคคลในข้อ 7 ได้เดินทางเข้าไปยังพระที่นั่งบรมพิมาน และรอคอยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงเพื่อถวายบังคมพระบรมศพ อยู่ ณ ห้องโถงชั้นล่างพระที่นั่ง

ข้อ 9 เมื่อพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงมีกรมขุนชัยนาทนเรนทรเสด็จมาถึง จึงได้ขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพ พร้อมนายปรีดี พนมยงค์ และคนอื่นๆ ตามเสด็จเมื่อเวลาประมาณ 12.00 น.เศษ

ข้อ 10 เมื่อขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพนั้น ปรากฏว่าพระบรมศพถูกเคลื่อนย้ายและตบแต่งบาดแผลที่พระนลาฏ (หน้าผาก) เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเปลี่ยนฉลองพระองค์ (เสื้อ) และพระสนับเพลา (กางเกง)

ข้อ 11 นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีได้บอกให้ พล.ต.ท.พระราม-อินทรา อธิบดีกรมตำรวจทำการชันสูตรพลิกพระบรมศพ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา แต่กรมขุนชัยนาทนเรนทรทรงห้ามไว้ บอกว่าเมื่อพระองค์สวรรคตไปแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะทำพระบรมศพให้เป็นที่อยู่อาศัยอีก

ข้อ 12 เมื่อไม่ได้ทำการชันสูตรพลิกพระบรมศพ เจ้าพนักงานตามกฎหมาย จึงได้ซักถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องและอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์

ข้อ 13 ต่อมาสำนักพระราชวังได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับกรณีสวรรคตภายหลังจากที่รัฐบาลและพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ได้ปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกันแล้วว่าเป็นอุบัติเหตุ (เกี่ยวกับแถลงการณ์ของสำนักพระราชวังถึงสาเหตุสวรรคตว่าเกิดจากอุบัติเหตุ นั้น พ.ต.นิธย์ เวชวิเศษ นายแพทย์ประจำพระองค์ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกคนแรกที่เข้าถึงพระบรมศพ ได้เบิกความต่อศาลเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2492 ในฐานะพยานโจทก์ในคดีกรณีสวรรคตว่า “การที่มีความเห็นว่าการนี้อาจเกิดจากถูกลอบปลงพระชนม์และปลงพระชนม์เองเท่าๆ กัน และไม่ใส่ใจกรณีอุบัติเหตุ นั้น โดยอาศัยลักษณะของบาดแผล ซึ่งทำให้เห็นว่าอาจจะเกิดจากกรณีใดกรณีหนึ่งในสองอย่างนั้นได้ แต่เพราะข้าพเจ้าทราบมาแต่ต้นที่จะออก

แถลงการณ์แล้วว่า ที่ออกแถลงการณ์เป็นอุบัติเหตุนั้นก็เพื่อถวายพระเกียรติแก่ในหลวง ข้าพเจ้าจึงไม่ติดใจกรณีอุบัติเหตุ ดัดทิ้งไปเลย ส่วนอีกสองอย่างไม่แน่ใจว่าจะเป็นอย่างไร”)

ข้อ 14 คืนวันที่ 9 มิถุนายน นั้นเอง ได้มีการประชุมรัฐสภา เมื่อเวลา 21.10 น. มีสมาชิกเข้าร่วมประชุม 127 นาย เป็นสมาชิกพรรคสมสภา 64 นาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 63 นาย นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี ได้แจ้งข่าวอันตราสลดให้รัฐสภาทราบตามแถลงการณ์ของสำนักพระราชวัง และได้เสนอให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นเป็นกษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ ซึ่งรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ และนายปรีดี พนมยงค์ ได้แสดงความรับผิดชอบในการณีสวรรคต จึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในคืนวันนั้น

ข้อ 15 ต่อมาในวันที่ 11 มิถุนายน 2489 นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็ได้มีการปล่อยข่าวลือว่าในหลวงอาหนักต์ สวรรคตเพราะถูกปลงพระชนม์ โดยนายปรีดี พนมยงค์เป็นคนวางแผน เพราะต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐ การปล่อยข่าวลือนี้ได้กระทำอย่างเป็นขบวนการ มีพรรคการเมืองพรรคหนึ่งที่ชื่อประชาธิปไตยเป็นแกนนำ จนถึงกับมีคนไปร้องตะโกนในโรงหนังขณะไฟดับว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง”

ข้อ 16 ในเมื่อแถลงการณ์ปกป้องพระเกียรติยศของสำนักพระราชวังไม่อยู่ในฐานะที่จะปกป้องพระเกียรติยศได้แล้ว เพราะกลุ่มการเมืองที่ผูกขาดความจงรักภักดี ได้อาศัยกรณีสวรรคตมาเป็นเครื่องมือทำลายนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์และพรายกระซิบ รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2489 เรียกว่า “คณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาหนักต์มหิตลสวรรคต” คณะกรรมการคณะนี้ประกอบด้วยอธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีศาลอาญา อธิบดีกรมอัยการ ประธานพรรคสมสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง 3 พระองค์ ผู้แทน 3 เหล่าทัพ และประธานศาลฎีกาเป็นประธาน คณะกรรมการ มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นเลขานุการ นายสอาด นาวิเจริญ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่สอบสวนพยานหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับกรณีสวรรคต เพื่อสรุปผลของการสอบสวนเสนอรัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายต่อไป หนังสือพิมพ์ให้สมญานามคณะกรรมการชุดนี้ว่าศาลกลางเมือง

ต่อมาในวันที่ 30 ตุลาคม 2489 คณะกรรมการสอบสวนฯ ก็ได้เสนอผลการสอบสวนไปยังรัฐบาลซึ่งในขณะนั้นคือ รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่สืบต่อจากรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ที่ลาออกไป

ผลการสอบสวนโดยสรุประบุว่า

“...สำหรับกรณีอุบัติเหตุคณะกรรมการมองไม่เห็นทางว่าจะเป็นไปได้เลย ส่วนอีกสองกรณีคือ ถูกลอบปลงพระชนม์และปลงพระชนม์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ไม่มีหลักฐานและเหตุผลที่แน่นอนแสดงว่าจะเป็นไปได้ แต่ไม่สามารถที่จะตัดออกเสียโดยสิ้นเชิง เพราะว่ายังมีท่าทางของพระบรมศพค้ำอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถที่จะชี้ขาดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณี ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะทำการสืบสวน และปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป”

ข้อ 17 เมื่อรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับรายงานแล้ว ก็ได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นพิจารณารายงานนั้น และในที่สุดก็ได้้นำเรื่องเสนอกรมขุนชัยนาथ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พร้อมกับที่ส่งเรื่องไปให้ทางตำรวจดำเนินการตามกฎหมาย

ทางด้านตำรวจที่ดำเนินการสืบสวนหาตัวมือปืนผู้ปลงพระชนม์ ก็ได้เริ่มวิธีการสืบสวนตามหลักการที่เคยทำกันมาในกรณีที่มิใช่ผู้ลอบฆ่าตาย จนกระทั่งใกล้ตัวคนร้ายเข้าไปทุกที ก็เกิดกรณีโค่นล้มรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ โดยพลโทผิน ชุณหะวัณ ทำรัฐประหารเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2490 ด้วยการร่วมมือกับนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

ก็เช่นเดียวกับที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารโค่นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ 16 กันยายน 2501 ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม

เตรียมจะออกพระราชบัญญัติให้รื้อฟื้นคดีสวรรคตขึ้นมาพิจารณาใหม่ เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่สามคนที่ถูกประหารชีวิตไปแล้ว

ข้อ 18 ในคืนรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 นั้น คณะรัฐประหารมุ่งหมายจะสังหารนายปรีดี พนมยงค์ โดยนำรถถังบุกเข้าโจมตีทำเนียบทำราชการพร้อมกับกราดปืนกลเข้าไปในบ้านพักนายปรีดี พนมยงค์ และเข้าตรวจค้นบ้านแต่ไม่พบตัวนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำรถถังบุกเข้าไปในคืนนั้นคนหนึ่งซึ่งมียศขณะนั้นชั้นร้อยเอกที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน คือพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ลูกชายของหัวหน้าคณะรัฐประหาร

ข้อ 19 หลังจากรัฐประหารแล้ว พรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นรัฐบาล โดยนายควง อภัยวงศ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2490 แล้วแต่งตั้งพี่เขยของ ม.ร.ว.แห่งสกุลปราโมช เสนีย์ และคึกฤทธิ์ แกนนางของประชาธิปัตย์ คือ พล.ต.ท.พระพิณชนคดียุทธ นายตำรวจ

หมายเหตุ ข้อ 18 ในหนังสือ “วันปรีดีฯ 2535” ได้ลงบทพรรณนาเป็นข้อความต่อเติมข้อนี้ใจความว่า เมื่อประตูเปิดได้มี วีระสตรีผู้หนึ่งคือ “คุณฉลบทชัลย์ (มหานีรานนท์) พलगูร” ภรรยา “คุณจำกต พलगูร” (เสรีไทยคนแรกที่ถูกไปติดต่อดังประเทศ) ได้ออกมาห้ามมิให้ทหารบุกเข้าไปโดยมิได้เกรงกลัว แจ้งว่า “ท่านปรีดีฯ” ไม่ได้อยู่แล้ว ด้วยเดชะพระบารมีของ “พระสยามเทวาราช” แน่นอน ที่ช่วย “ท่านปรีดีฯ” ได้อย่างหวุดหวิด โดยบันดาลให้ร้อยเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศขณะนั้น) ต้อง ถอยทหารออกไป

เขียนมาถึงตอนนี้อแล้ว ผมนึกขึ้นได้ว่าผมจะส่งหนังสือนี้ไปให้ใครบ้าง โปรดให้อภัยผมอีกครั้งเถาะครับ คนแก่แล้วขี้ลืมไปหน่อย (ยังไม่ถึงกับ “หลง” นะครับ) ผมพยายามจะตัดเรื่องย่อยๆ ที่ไม่สำคัญออก เลยข้ามความสำคัญส่วนหนึ่งไป เพราะพอถึง “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” เพื่อนสนิทนักเขียนของผม เลยเข้ามาถึง “คุณสุพจน์ ด้านตระกูล” (เพื่อนที่นับถือของผม) เสียเลย เพราะเป็น “นักเขียน” ด้วยกัน ผมเป็น “นักเขียนมือใหม่” ที่ต้องเข้ามาเขียนแทนเพื่อนผมในที่ที่เพื่อนผมไม่รู้ในส่วนที่ผมทำไปคนละทางในงานของ “ท่านปรีดิฯ” ด้วยกัน และมีเจตนาเพื่อแสดงความกตัญญูแก่เวทีต่อ “ท่านอาจารย์ฯ” เพียงประการเดียวเท่านั้น

ผมขอย้อนกลับไปวันที่นัดไปพบรุ่นเดียวกับที่ธนาคารกรุงเทพ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 37 นั้น นอกจากคนที่ผมกล่าวนามมาแล้ว ผมจะไม่กล่าวนามต่อ (โปรดดูเอาเองว่าใครเป็นใครเอ่อย?) ผมอยากจะขอเรียนด้วยความภาคภูมิใจแทนท่านอาจารย์ “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การ ม.ธ.ก.” ว่าในระยะนี้ ม.ธ.ก. ได้ผลิตบุคลากรที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติได้อย่างสูงสุด โดยเฉพาะในรุ่นนี้เท่าที่ผมทราบ มีดังนี้ :-

1) ทางศาล มีตั้งแต่ ประธานศาลฎีกา และอธิบดีศาลทุกศาล, เว้นศาลอุทธรณ์มีแต่รองฯ 2 ท่าน

2) ตำรวจ อธิบดี ผู้ช่วยอธิบดี ขณะนั้น “นายพลยังมีน้อย” มี พล.ต.ต., พ.ต.อ.หลายคน

3) อธิบดี และผู้ว่าราชการจังหวัดหลายคน

4) รัฐมนตรี, ประธานสภาผู้แทนฯ, ส.ส., ปลัดกระทรวง

5) ผู้บริหาร, นักธุรกิจ (ชั้นเยี่ยม), เสรีไทย, ทนายความ, ฯลฯ

ฯลฯ มีแทบทุกตำแหน่งๆ ละหลายคน (รุ่นนี้ทั้งปี มีประมาณ 300 กว่าคน) เฉพาะในภาพทั้ง 15 ท่านนี้มี :- ประธานสภาผู้แทนราษฎร 1 ท่าน, รัฐมนตรี 2 ท่าน, ปลัดกระทรวง 1 ท่าน, ทนายใหญ่ 2 ท่าน (เป็นญี่ปุ่นเสีย 1 ท่านรุ่นหลัง), ผู้ช่วยอธิบดีและผู้อำนวยการกอง 2 ท่าน, นักธุรกิจชั้นผู้ใหญ่ 2 ท่าน, เสรีไทย 2 ท่าน (ใครเป็นใครช่วยดูเอาเองครับ)

ผู้ที่จบ ธ.บ. ลูกศิษย์ของท่าน “ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” รุ่น พ.ศ.2484 ตามบัญชีที่หาพบ 36 ท่านนี้ ป่วยอยู่ที่บ้าน (ไปโรงพยาบาลเป็นครั้งคราวประมาณ 10 กว่าท่าน ไม่อยากไปไหน 10 กว่าท่าน ถึงแก่กรรมแล้ว 5 ท่าน) จึงมาประชุมกันประมาณไม่เกิน 15 ท่าน ทั้งหมดนั้นเท่าที่ทราบถึงแก่กรรมไปแล้วประมาณ 50 กว่าท่าน ส่วนที่เหลือไม่ทราบเหตุผลว่าไปไหน? เป็นอยู่อย่างไร?

ฉะนั้นในขณะที่ “คุณสุพจน์ ด้านตระกูล” ส่งให้ผมเพื่อเผยแพร่แสดงความเห็นจริงในเรื่องราวต่างๆ ของ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ถ่ายเอกสารพิมพ์ส่งไปถึงท่านผู้ใหญ่รุ่นเดียวกับผมนั้นทุกคนเท่านั้นเอง เพราะหยังยังติดอยู่ เพราะบุคคลส่วนใหญ่มักเข้าใจเรื่อง “ที่แท้จริง” กันเป็นส่วนมากแล้ว นอกจากบางคนส่วนน้อย (หรือพวกฝ่ายตรงข้ามกับท่านซึ่ง “ทำเป็นไม่เข้าใจ” ตลอดกาลเท่านั้น)

หลังกรณีสวรรคต และหลังรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 ได้มีการปล่อยข่าวในหมู่ทหารว่า “ท่านปรีดี พนมยงค์” เมื่อครั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้สั่งปลดนายทหารที่ได้เสียสละแก่ประเทศชาติและไม่จัดหาหนะชนสงทหารที่ถูกปลดประจำการกลับภูมิลำเนาเดิม ดังที่เคยปฏิบัติมานั้น

ความเป็นจริงนั้น “ดร.อิสสระ นิตินันท์ประภาส” (อดีตอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง) ได้เขียนชี้แจงความจริงไว้ในหนังสือ “วันปรีดี 11 พ.ค. 2539” ชัดเจนว่า “พลเอกจระ วิชิตสงคราม” ร.ม.ว.กลาโหมสมัยนั้นเป็นผู้ดำเนินการเอง ตามระเบียบวิธีการเดิมทุกอย่างเป็นอย่างดีที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ตามสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้นซึ่งประชาชนกำลังประสบความลำบากมาก และให้จ่ายแก่ทหารเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนทุกประการ นอกจากนั้น “ท่านปรีดีฯ” ยังมีแผนการณ์จะช่วยเหลือให้นายทหารที่ถูกปลดได้รับการช่วยเหลือบรรจุนองค์การฯ ต่างๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ ก็พอดีท่านถูกมรสุมทางการเมือง ถูกป้ายสีจากฝ่ายตรงข้ามว่าท่านพัวพันกับ “กรณีสวรรคต” ของ ล้นเกล้าฯ ร.8 ท่านจึงต้องสละตำแหน่งลาออกไป (ข้อนี้เองที่ทำให้ “พลโทสมักร สุวรรณนคร” เพื่อนสนิทยิ่งของผมโมโหแทนเพื่อนฯ ทหารที่ถูกปลดและขาดรถไฟขนส่งในระยะนั้น โดยเชื่อคำของฝ่าย “จอมพล ป. พิบูลสงคราม” ทำให้โกรธ “ท่านปรีดีฯ” ไม่ยอมอ่านหนังสือไทยอีกต่อไป (เพราะไม่อยากเห็นข่าวสาร

“ท่านปรีดีฯ”) ผมเองก็ถูกห้ามมิให้พูดเรื่องนี้ (คุยเรื่องอื่นได้ทุกเรื่อง) ผมเลยหมดทางคุยความจริงเรื่องนี้ ใครทำให้ “ท่านเพื่อน” คนดีของผมเข้าใจในเรื่องนี้ได้ ผมยินดีกราบงามๆ ให้ทั้งท่านที่ทำให้ “ท่านเพื่อน” สนิทของผมเข้าใจ “ท่านปรีดีฯ” ได้ และยินดีกราบ “ท่านเพื่อน” คนละ 3 ครั้งงามๆ ด้วยความเต็มใจครับ ความจริงเรื่องนี้ผมได้คุยกับน้องสาวคนเดียว (ที่เหลืออยู่) ของเขาแล้ว เขาบอกว่าถ้าผมพูดไม่ได้ เขาก็พูดไม่ได้เหมือนกันครับ ผมจึงขอจบเรื่องซึ่งกลายเป็นเรื่อง “สำคัญ” ขึ้นโดยมิใช่เป็นความผิดของท่านเลยด้วยประการฉะนี้ เรื่องนี้วันแรกผมมัวแต่คุยเรื่อง “แม่โขง” ไม่ได้คุยเรื่องที่น้องของ “ท่านเพื่อน” ของผมวันหลังผมไปพบ “คุณน้อง” อีกครั้งหนึ่ง จึงทราบเรื่อง “เศร้า” ในครอบครัวพี่น้องจึงรู้สึกเห็นใจมาก ขอรับรองจะไม่กวนใจเรื่องนี้อีก

ตามที่ผมได้เรียนมาท่านจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่อง “การเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน” ที่ท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้วางเพียงแนวปฏิบัติให้พวกผมคิดแก้ปัญหาเอาเองตามเหตุการณ์บ้านเมือง จนเป็นผลสำเร็จของกระทรวงพาณิชย์ได้ขั้นหนึ่งใน “ด้านเศรษฐกิจ” นี้ ท่านจะเห็นว่าบางเรื่องอาจจะเหลือเชื่อที่ผมได้ไปค้าและแก้ปัญหาในสิ่งสำคัญหลายๆ อย่างที่ทำให้งานของเขาได้ดี โดยตัวของผมไม่ได้ดีอะไรมากขึ้น ตามศัพท์วิทยาศาสตร์ที่ผมมีโอกาสได้เข้าไปเรียนมาระยะหนึ่งว่าเป็นตัว “CATALYST” ตามที่ได้เรียนมาข้างต้นแล้วนั้น ผมขอรับรองด้วยเกียรติว่าเป็นความจริงทุกประการ ทั้งนี้โดยยึดหลัก “ธรรมะ” จากบารมีของท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” อย่างมี “สัจจะ” ที่ผมมีอุดมการณ์ปฏิบัติที่ท่านมีอุดมการณ์ เป็นแนวให้ผมปฏิบัติตลอดมาด้วยใจจริงเท่านั้น และท่านลองรวมผลงานของพวกรุ่นผมรุ่นเดียวท่านคงรวมไม่หมดแน่ เพราะผลงานนี้แม้จะไม่ปรากฏเป็นเงินทอง แต่ผลงานอันไปสู่ประชาชนชาวไทยโดยส่วนรวมนั้นเป็นผลสำเร็จมากมาย งานพื้นฐานของ “บริษัทจังหวัด” ในด้านเศรษฐกิจนั้น เช่นเรื่อง สุราแม่โขง, น้ำตาลทรายขาว, ข้าวสาร, น้ำมันต่างๆ ฯลฯ ถ้าไม่แก้ปัญหาตามที่ผมได้เรียนมาแล้ว ลองคิดว่ากระทรวงพาณิชย์จะแก้ปัญหาได้อย่างไร เรื่อง “มหาวิทยาลัยเอกชน” ถ้าไม่มี ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ ศิษย์รุ่นนี้เข้าไปแก้ทำให้ “มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” เป็นผู้นำเข้าไปแก้ไขจนเป็น “มหาวิทยาลัยเอกชน อันดับ 1” มีตึกอาคารใหญ่โตหลายหลัง ผลิตบัณฑิต ได้ถึง 2 หมื่นกว่าคน ภายใน

25 ปีแรกเท่านั้น ส่วนท่านในวงการยุติธรรมทั้งหมด และอธิบดีกรมต่างๆ รุ่นนี้ ผลงานของชาว ม.ธ.ก. รุ่นเดียวเท่านั้น ผลงานในแผ่นดินไทยของท่านก็ได้รับอย่างสิ้นค่าแล้ว ถ้าวรรณถึงผลงานทั้งหมดที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปบริหารในกระทรวงสำคัญๆ ทั้ง 3 คือ กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงการคลัง, และ กระทรวงต่างประเทศ ท่านได้เข้าไปแก้ไขมากมาย ส่วนที่ท่านประสงค์จะให้มีในเบื้องต้นแต่ยังไม่สำเร็จในรุ่นท่าน เพราะมีอุปสรรคบางอย่าง อยู่จนกระทั่งมีประเทศใหญ่ๆ เอาไปปฏิบัติก่อนนั้นก็มียุหลายอย่าง ผมขอยกมาเรียนท่านถึงโครงการตามแผนของท่านเพียง 2 ประการที่สำคัญแก่ประชาชนคือ

1. การประกันความสุขของราษฎร

พูดอย่างรวมๆ กว้างๆ ว่าราษฎร “คนไทย” ทั้งหมดไม่ว่าข้าราชการหรือประชาชนทั้งหมด มีสิทธิ์ได้รับผลประโยชน์จากรัฐเท่าเทียมกันกับข้าราชการ เช่น ในเรื่องการเจ็บป่วย, หญิงมีครรภ์, คนพิการ, บำเหน็จบำนาญ เมื่อออกจากงานและชราภาพ ข้าราชการนั้นได้นานมาแล้ว แต่ประชาชนเพิ่งจะได้มาบ้างในเร็วๆ นี้เอง อเมริกาเกิดทีหลังเรา เขาใช้ไปนานแล้ว เรื่อง “ผู้สูงอายุ” นี้ ปัจจุบันอายุเกิน 60 ปี รักษาในโรงพยาบาลของรัฐได้ฟรี และถ้ายากจนได้บำนาญเดือนละ 300 บาท โดยผ่านกรมประชาสงเคราะห์ ฯลฯ นับได้ว่าการประกันสังคมเรา “ก้าวหน้า” ได้ผลดีบ้างแล้ว

เรื่อง “การเจ็บป่วยและการคลอดบุตร” นั้น สำหรับ “ข้าราชการ” ย่อมได้สิทธิ์ตามระเบียบของทางราชการอยู่แล้ว แต่ฝ่ายราษฎรประชาชนคนงานของโรงงานบริษัทห้างร้านต่างๆ นั้น ปัจจุบันได้มีระเบียบปฏิบัติในเรื่อง “การประกันสังคม” เป็นอย่างตื้ออยู่บ้าง รวมทั้งในเรื่องเบี้ยบำเหน็จในการปลดเกษียณอายุหรือการเลิกจ้าง ก็ต้องได้รับเบี้ยประกันอยู่ตามระเบียบ โดยทางรัฐและโรงงานต้องออกเบี้ยประกันสมทบตามควรด้วย แต่กว่าจะออก “ระเบียบปฏิบัติ” มาได้ก็ต่อเมื่อท่านเจ้าของโครงการต้องถูก “ผู้คิดไม่ซื่อ” ใส่ความผิดไปให้ท่านต้องออกไปอยู่ต่างประเทศและ “สิ้นบุญ” ไปสู่สรวงสวรรค์เสียแล้ว แต่ผู้ที่ใส่ร้ายท่าน มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่โต “มีชื่อเสียงโด่งดังคับฟ้า” ในระหว่างมีชีวิตอยู่ก็มี “ผลกระทบตามทัน” หลายประการตามที่ท่านคงได้ทราบกันดีอยู่แล้วนั้น

ผมเขียนมาถึงตอนนี้ นำไปประสิทธิ์ถึงคำสอนของ “พระพุทธองค์” ที่ว่า “ผู้ใดก่อกรรมร้ายย่อมได้รับผลแห่งการร้ายนั้นสนองตอบ” และ “ผู้ใดทำกรรมดีย่อมไม่สูญหาย เทพย่อมช่วยสนองตอบโดยควรอยู่เสมอ ท่านอาจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้ยึดถือหลัก “ธรรมะของพระพุทธองค์” เป็นหลักอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตของท่านเป็นประจำทุกวัน ได้ทราบว่าครั้งหนึ่งท่านได้ปรึกษากัน “ท่านพุทธทาสภิกขุ” (พระอาจารย์ใหญ่แห่ง “พระพุทธศาสนา” แบบแผนยุคทันสมัยในปัจจุบันนี้) ท่านประสงค์อยากจะไปที่เมืองของท่าน “อยุธยา” มี “ถิ่นวิเวก” แบบ “ไชยา” ของท่านพุทธทาสบ้าง แต่สภาพท้องถิ่นไม่เหมาะสม จึงมิได้ดำเนินการ เรื่องจึงชะงักลง แต่ได้ทราบว่า ขณะนี้ “ท่านปัญญานันทะ” และคณะศิษยานุศิษย์ของ “ท่านพุทธทาส” ก็ได้ดำเนินการตามแผนของท่านเป็นผลดีมากทั้งในและต่างประเทศอยู่แล้ว น่าเลื่อมใสมาก ผมได้พบเหตุการณ์หลายอย่าง จึงได้นำไปเรียบเรียงเสนอไว้ในตอนท้ายเรื่องนี้แล้วครับ

2. “เรื่องการสหกรณ์”

ผมคิดว่าเรื่องนี้แหละเป็นหลักสำคัญและเป็น “หัวใจ” ของการจัดให้ชาวบ้านในส่วนภูมิภาคทุกท้องถิ่นรู้จักช่วยตัวเองโดยจัดตั้ง “สหกรณ์” ตามรูปแบบที่ท้องถิ่นของตนต้องการเพื่อเป็นความเหมาะสมแก่ “การเศรษฐกิจ” ในภูมิภาคแห่งนั้น อาจจะเพียงบางรูปแบบ หรือหลายๆ รูปแบบก็ได้ตามความจำเป็นของท้องถิ่นนั้นๆ แต่ชาวบ้านจะต้องมีการ “ศึกษา” ให้เข้าใจในเรื่อง “สหกรณ์” ให้เข้าใจเสียก่อนว่า “การสหกรณ์” คืออะไร แบบไหนดีและจำเป็นอย่างไร และต้องเป็นการเริ่มคิดดำเนินการโดย “ชาวบ้าน” รวมตัวกันขึ้นเองก่อนที่ “ทางราชการ” จะเข้าไปช่วยเหลือ ไม่ใช่อย่างที่ทางรัฐได้จัดตั้งเป็น “กระทรวงสหกรณ์” แล้วไปจัดตั้ง “สหกรณ์” ขึ้นในท้องถิ่น อย่างที่ได้จัดตั้งขึ้นอย่างผิดแบบจนต้องยุบเลิกไปและได้ตั้งต้นใหม่มาอย่างถูกต้องแล้วนั้น

ผมคิดว่า “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ท่านเป็นมันสมองนำคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วนั้น ท่านคงพิจารณาเรื่อง “การเศรษฐกิจ” ว่าเป็นเรื่องที่ต้องข้างจะอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ไม่ยากนัก แม้แต่คนที่มีการศึกษาดีมาบ้างแล้ว ยิ่งชาวบ้านที่ยังมีการศึกษาน้อยก็ยิ่งยากจะให้เข้าใจได้ ด้วยการที่ท่านต้องแก้อย่างกะทันหัน และระยะนั้นก็เกิด “สงครามโลกครั้งที่ 2” ขึ้นในยุโรปแล้ว ท่านจึงต้องเริ่มแก้อย่างกะทันหัน (ในปี 2483) เริ่มต้นในการแก้ไข “การ

เศรษฐกิจ” โดยการจัดตั้ง “บริษัทจังหวัด” ขึ้นก่อน ตามนโยบายสำคัญทั้ง 6 ประการนั้น โดยทางส่วนกลางจัดตั้งจ่ายสินค้าให้ออกไป (กลับกับการจัดตั้ง “สหกรณ์” ให้ถูกแบบวิธีการ เพราะเป็นการจัดได้ง่าย และช่วยประชาชนในระยะสั้นๆ ได้ง่ายกว่ากันมาก) และมีผู้วรรคหนึ่งคือ “ไฟช่วยสหกรณ์ในท้องถิ่น” ด้วย ทั้ง 2 ฝ่ายนี้ไม่มีผลประโยชน์ขัดขึ้น แต่ถ้าเข้าใจกันได้แล้ว ทั้ง 2 ฝ่ายจะ “ประสานงานกัน” ช่วยประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นและประเทศชาติได้เป็นอย่างดีทีเดียว

เรื่อง “การสหกรณ์” นี้จะเป็นเรื่อง “เข้าใจยาก” ถ้าทางรัฐหรือทางราชการจะเป็นผู้ชี้นำไปสั่งให้ราษฎรประชาชนเขาไป “ทำโน่นทำนี่” โดยอาจจะไม่ใช่เป็นความต้องการของเขาเลย และตั้งให้คนบอกไปคุมการทำงานของเข ไม่ซำกักต้นทุนหายกำไรหด ขาดทุนหมดกระเป๋ากันไปเลย ดังมีตัวอย่างมาแล้วนั้น

เรื่องการ “สหกรณ์” นี้จะต้องเป็นไปตามธรรมชาติ คือ ราษฎรชาวบ้านเขาจะต้องมีความคิดรวมกันเองในหมู่บ้านหรือตำบลของเรารวมตัวกันจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเกิดประโยชน์ส่วนรวม “ของกลุ่มของเขาๆ” จึงรวมตัวกันเข้าเพื่อบรรลุสิ่งนั้น เช่น “การออมทรัพย์” เขารวมตัวกันเข้าประหยัดทรัพย์วันละเล็กละน้อย จัดตั้ง “ผู้จัดการ” ขึ้น ถ้าใครขาดแคลนก็จะให้กู้ยืมไปทำประโยชน์ได้โดยเสียค่าตอบแทนและมีหลักประกันตามควร เช่นนี้

“การสหกรณ์” มีหลายรูปแบบ ทั้งขนาดเล็ก, ขนาดกลาง, และขนาดใหญ่ ผมคิดว่า ท่านที่มีโอกาสเข้าเป็นสมาชิก อบต. ทุกแห่งควรนำเรื่อง “สหกรณ์” มาศึกษาโดยละเอียด แล้วนำมาช่วยกันพิจารณาดูว่า ไม่ อบต. ของเราควรมีสหกรณ์ประเภทไหนบ้างที่จะช่วยลูกบ้านของตนให้มีประโยชน์ส่วนรวมในท้องถิ่น ให้ได้รับผลต่อส่วนรวมในท้องถิ่นได้ดี และก้าวไปที่ละขั้นๆ ก็จะได้รับผลดีได้เป็นอย่างมากแน่นอน

ผมมีเรื่องหนึ่งที่เกิดกับชาวบ้านในตำบลที่อยู่ห่างไกลตำบลหนึ่งปรากฏว่าได้มีนายทุนมาจ้างคนในหมู่บ้านไปตัดต้นไม้ในตำบลนั้น เพื่อนำไปแปรรูปขายต่อไป ชาวบ้านในถิ่นนั้นไม่พอใจในกรณีนี้มากไม่ยอมไปรับจ้าง นายทุนก็ไปจ้างคนถิ่นอื่นมาทำการตัดฟันกันโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง จึงทำให้ชาวบ้านในตำบลนั้น ไม่สามารถจะทนดูอยู่ได้ จึงกีดกันมิให้ผู้อื่นมาบุกรุกที่ดินใน

ตำบลของตน จับคนที่มาบุกรุกการทำไม้แปรรูป โดยมี ต.ช.ด. เข้ามาช่วยเหลือ
แนะนำในการจัดตั้ง “สหกรณ์” ช่วยในการมีอาชีพต่างๆ ภายในหมู่บ้านของตนเอง
ด้วย

“สหกรณ์” ประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นโครงการดั้งเดิมของ “ท่าน ดร.ปรีดี
พนมยงค์” อย่างถูกวิธีนั้น ผุดพุดขึ้นอย่างมากมาย ทำให้ราษฎรท่ามาหาकिनโดย
สุจริต ไม่ว่างงานกันอีกต่อไปได้เป็นอย่างดี โดยไม่ต้องคอยให้ “ทางราชการ”
ช่วยเหลือแต่อย่างเดียวนั่น

ปัจจุบันรัฐได้ช่วยโดยใช้ “กรมส่งเสริมสหกรณ์” ร่วมมือชาวบ้านซึ่งมี
แนวคิดดีๆ แล้วขาดเงินทุน หรือเครื่องช่วยเหลือให้มีผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย
ได้ยาก เพราะขาดวัสดุอุปกรณ์และ “การตลาด” หรือความรู้ต่างๆ ผมได้ทราบ
ผลสำเร็จใหม่เยี่ยมในเรื่อง “การสหกรณ์” นี้ ในวันที่ผมปิดท้ายเรื่องนี้เมื่อวันที่ 6
เมษายนนี้เอง คือเรื่อง “ผักกางมุ้ง” ผมได้ยินเรื่องนี้มาตั้งแต่ปีที่แล้ว ได้ทราบว่า
แพร่หลายกันไปได้มากพอควร แต่ในตอนเช้าวันที่ผมกล่าวนี้ได้มีอธิบดีกรมนี้
มาออกข่าวการจัดงาน เปิดตัวความสำเร็จของ “เกษตรกรเรื่องผักกางมุ้ง” โดยจัด
ขึ้นที่ “โรงเรียนท่าเรือนิยานุกูล อยุธยา” ในวันที่ 7-8 เมษายนนี้เป็นครั้งแรก
เพื่อแสดงว่า “ผัก” ของเราซึ่งเริ่มมีอันตรายจากแมลง ต้องฆ่าโดยใช้สารเคมีซึ่งมี
พิษเป็นอันตรายต่อสุขภาพ คิดหาทางแก้โดย “มุ้งกางให้ผัก” ก็ต้องลงทุนสูง เมื่อ
เก็บผักได้แล้วต้องรีบขาย มิฉะนั้นจะต้องเน่าเสีย ถ้ามีกันมากๆ แล้วจะอย่างไร
จึงจะขายได้หมด ถ้าต่างคนต่างทำ ผลที่สุดใครมีทุนน้อยก็ต้อง “เจ๊ง” ไปก่อนแน่ๆ
แต่เรื่องนี้จะสำเร็จด้วยดีได้ก็ด้วย “การสหกรณ์” เท่านั้น “กรมส่งเสริมสหกรณ์”
ได้เข้าไปร่วมมือช่วยแก้ไขให้แล้ว เพราะงานนี้ต้องเริ่มต้นด้วยการใช้เงินทุนสูง จึง
มีเงินให้เกษตรกรกู้ (โดยวางระเบียบอย่างดี) จัดสร้างห้องเย็นไว้พักผัก จัดหา
ตลาดส่งผักไปให้ ฯลฯ สำเร็จเป็น “ผักปลอดสารพิษ” นำไปบริโภคได้ทันทีในงาน
จัดใส่ถุงจำหน่าย ถุงละ 10 บาท (ถุงใหญ่บรรจุผักหลายชนิด) จัดเป็นงานใหญ่
โชว์ผลงานของ “ผักปลอดสารพิษ” โดยตรง ราคาเท่ากับผักทั่วไป และได้นำ
ผลงานของกลุ่มสหกรณ์ต่างๆ ของชาวบ้านถิ่นเมืองนี้ ที่มีชื่อเสียงมาร่วมด้วยอย่าง
มาก เช่น มีดอร์ญญิก, ขนมห้าบิ่น ได้จัดงานยิ่งใหญ่ มีดนตรีและนักร้องดังๆ มา
ร่วมมากมาย ฯลฯ

นี่คือการแสดงผลงานของ “การสหกรณ์” ชั้นล่าสุด ที่ผมได้ทราบข่าวมาในวันที่ผมปิดเรื่องนี้ ท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ผู้ริเริ่มโครงการนี้คงจะยินดีปราโมทย์เป็นอย่างมาก ถ้าได้เห็น “ทุก อ.บ.ต.” และ “ทุกหมู่บ้าน” จะได้มี “การสหกรณ์” อย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 สหกรณ์ จะเป็นผลประโยชน์นำความสุขความเจริญ “ความก้าวหน้า” มาสู่ท้องถิ่น และเป็นความเจริญของประเทศชาติไทยเราโดยส่วนรวมด้วยอย่างแน่นอน

คุณูปการที่ท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้ดำเนินมาตั้งแต่ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 การจัดวางระเบียบภายในประเทศ การเศรษฐกิจ การแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมระหว่างประเทศ การศึกษาพื้นฐานของประชาชน และการให้ประชาชนเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคต่อการดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตย เป็นผู้นำขบวนการ “เสรีไทย” เพื่อเอกราชของประเทศไทย ฯลฯ ล้วนเป็นความคิดและอุดมการณ์ของท่าน ซึ่งเป็นแบบอย่างอันดีต่อชนรุ่นหลังในการสืบทอดสิ่งที่ตั้งงาม เพื่อนำไปสู่การรับใช้ที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติสืบไป สิ่งที่ท่านได้กระทำให้ไปนั้น จึงควรที่ชาวไทยควรจะจดจำและจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ไทย ติดตรึงไว้ในหัวใจของชาวไทยทั้งชาติ และตราตรึงไว้ในความทรงจำของชาวไทยชั่วกัลปาวสาน

ท่านศาสตราจารย์ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้ทราบสถานการณ์เศรษฐกิจซึ่งควรจะเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งขณะที่ท่านเขียนเมื่อปี 2501 นั้น (ความจริงท่านเห็นว่าสำคัญ และได้พิจารณาหาแนวทางและข้อมูลเหตุผลประกอบมานานแล้ว แต่ยังไม่ได้จังหวะ) ท่านได้เขียนส่งมาในขณะนั้น พอที่ผมได้ทราบว่าคุณขณะนั้นรัฐบาลกำลังพิจารณาในเรื่องนี้อยู่ เพราะเห็นว่าเรื่อง “สำคัญยิ่ง” นี้ได้ถูกดึงถ่วงเวลามาเพราะเหตุผลประการต่างๆ มานานจะเกินสมควรอยู่แล้ว ผมจึงขอนำเรื่องนี้มาเสนอต่อฝ่ายบริหารแผ่นดิน ได้โปรดกรุณานำบทความนี้ประกอบด้วย คงจะช่วยเพิ่มข้อมูลให้คณะของท่านได้ดีพอสมควร ถ้าข้อมูลใดเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็โปรดช่วยกรุณาพิจารณาเปลี่ยนแปลงได้ตามควรแก่กรณี เพราะผมมิได้ตัดทอนต่อเติมแม้แต่ประการใดเลย ขอขอบพระคุณแทนท่านเจ้าของบทความเป็นอย่างมาก

บทความในหนังสือ “วันปรีดิฯ 11 พ.ค. 2539”

เรื่อง “การชุดคลองคอคอดกระ”

โดยปราศจากผลกระทบ

[ขอได้โปรดอภัยที่ผมต้องตัดข้อความ “เรื่องนี้” ออกไป เพราะยาวมาก]

ผลงานชิ้นสำคัญตามความเห็นโดยพิจารณาของท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” เพราะท่านได้เล็งเห็นเป็นผลประโยชน์ต่อบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง แต่ขณะนั้นท่านเห็นสมควรเสนอผ่าน “สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย” ซึ่งเป็นสื่อกลางเพื่อนำเสนอฝ่ายรัฐบาลต่อไป ยิ่งนำมาพิจารณาในสมัยผ่านยุค I.M.F. มาหมาดๆ และกำลังพิจารณาเรื่อง “สำคัญยิ่ง” นี้อยู่พอดี ผมจึงใคร่ขอกราบเรียน นำเสนอต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย ได้โปรดกรุณานำเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาในเรื่องนี้ด้วย จักเป็นคุณประโยชน์ต่อบ้านเมืองและประชาชนได้ประการหนึ่งไม่มากก็น้อยจาก “ท่านรัฐบุรุษอาวุโส” ซึ่งผ่านเหตุการณ์และข้อเท็จจริงต่างๆ มาเป็นอย่างดีแล้ว ขอได้โปรดกรุณาพิจารณาด้วยขอรับกระผม

หนังสือเล่มใหญ่ของ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ ได้เขียนถึงเรื่อง “การชุดคอคอดกระ” นี้ไว้ว่าภายหลังที่ข้อเสนอนี้ได้เผยแพร่ไปหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับและได้ถูกนำเสนอรัฐบาลในขณะนั้นแล้ว ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักการเมืองอย่างกว้างขวางทั้งสนับสนุนและคัดค้าน ด้านนั้นมีอยู่หลายประเภทเพราะโมฆะจริตก็มี เพราะรู้ไม่จริงก็มี เพราะเขลาก็มี และค่านเพราะต้องการทำลายก็มี แต่ผู้สุจริตหวังดีต่อบ้านเมืองล้วนกลับสนับสนุนข้อเสนอนี้เป็นส่วนมาก ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ได้เขียนรายละเอียดถึงท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ไว้โดยละเอียดเกือบทุกขั้นตอนไว้ในหนังสือฉบับดังกล่าวนั้นดีแล้ว ผมจะขอกล่าวบางตอนซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทราบนั้นบางตอนต่อไปในตอนท้ายเรื่องของท่านอีกเล็กน้อย

ก่อนที่ผมจะได้เข้ามาอยู่ในแวดวงของกลุ่มชาวคณะ “ธรรมศาสตร์และเสรีไทย” อันเป็น “บริวารสาธุศิษย์” ของท่าน “ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้นผมไม่มีโอกาสได้เข้าใกล้ท่านเลยทั้งๆ ที่ทำงานของท่านและได้อาศัย “บาร์มิ” ของท่านโดยตลอดเวลา ได้อ่านแต่หนังสือเล่มเล็กๆ ของคุณสุพจน์ ด้านตระกูลดังที่ได้

เรียนมาแล้วนั้น ในระยะแรกๆ ที่ท่านถึงอัญกรรม ก็ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับท่าน และเสรีไทยบ้างก็ไม่ค่อย เพราะขณะนั้นกำลังยุ่งกับการค้า (และหาดอกเบียให้ธนาคารอย่างหนัก พ.ศ.2426-2431 ระยะที่ท่าน “สิ้นบุญ” ใหม่) พอเข้ามาอยู่ในแวดวง “เสรีไทย” จึงได้รับหนังสือไปจากเลขานุการคนแรกของท่านผู้หญิง (คุณสมฤดี ไทวระ) มากมาย จนอ่านแทบไม่หมด เพราะคุณเล็กยังอุตส่าห์ฝากคุณปู (คุณอนุวัตร ณ ป้อมเพชร หลานท่านผู้หญิงฯ ได้พบทั้งคุณลูกและคุณพ่อเมื่อผ่านไปเชียงใหม่) และเมื่อผมได้เขียนเรื่อง “เสรีไทยในจังหวัดตาก” ลงในสารานุกรมเสรีไทยเล่ม 2 ของ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร และลงเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ในหนังสือ “วันปรีดี 2538” อย่างย่อๆ และได้พบคุณสุพจน์ ด้านตระกูลแล้วจึงได้รับความกรุณาจากคุณสุพจน์ฯ อีกหลายเล่มๆ หลังสุดจาก ดร.วิชิตวงศ์ฯ ซึ่งเพิ่งออกใหม่เอี่ยมคือ “เสรีไทย วีรกรรมกู้ชาติ” ซึ่ง ดร.วิชิตวงศ์ฯ ได้รวบรวมไว้อย่างดีด้วยตนเอง (พร้อมๆ กับฉบับที่กระทรวงศึกษาธิการได้รวบรวมไว้ผิดๆ แล้วหายไปนั้น) จึงยินดีเป็นอันมาก และได้แจ้งข่าวไปยังพลพรรคชาว “हनอนหนังสือ” ให้รู้ทั่วกันบ้างแล้ว เพราะเดิมอยู่อย่างกระจัดกระจายและผิดพลาดบ้างก็มี ส่วนเพื่อนเก่า “เสรีไทย” ที่ได้พบที่เพิ่งรู้ว่าเป็น “เสรีไทย” ด้วยกัน คนแรกก็คือเพื่อนสนิทผมเองคือ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” ที่ผมไม่รู้ก็เพราะตอนนั้นเพื่อนที่จบปริญญาโทแล้วต้องไปเดสอีอินเดียเพื่อฝึกรบ เช่น สุภัทร สุคนธาภิรมย์ และคุณวงศ์ พลนิกร ซึ่งผมได้พบแล้วทั้ง 2 คน จึงทราบว่ที่ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ไม่ต้องไปนอกนั้นเพราะแต่งงานแล้วกับคุณสนม เกตุทัต เพื่อนรุ่นเดียวกัน (ซึ่งภายหลังได้เป็น “คลังจังหวัดหญิง” มีญาติเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาก จึงมีส่วนช่วย ดร.ไสวฯ มากด้วยประการหนึ่ง) ในบรรดาเพื่อน 4 คน ชาวปักซ์ได้ที่ผมกล่าวถึงตั้งแต่ต้นใน มธ. นั้น ที่สนิทที่สุด 2 คนๆ แรกคือ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” ได้มาพบกันครั้งหลังๆ ที่ในระยะที่ชีวิตเขาพุ่งสูงสุดกำลังช่วยงาน “ท่าน ดร.ปรีดีฯ” อย่างมาก น่าภูมิใจนั้น ถึงแก่กรรมคนแรก

คนที่ 2 คือ “พล.ต.ต.สม จารักษ์ ร.ม.” เป็นคนตรงมาก ซื่อมากอย่างตรงเผงเลย (จึงได้ยศแค่นั้นเอง) ยศสูงสุดของหัวหน้ากองคดีขณะนั้น (ปัจจุบันตำแหน่งนี้ยศ พล.ต.ท. แล้ว) ไปเยี่ยมเพื่อนสนิทคนนี้เป็นคนแรก เพราะเขาอยู่บ้านไม่ได้ทำอะไรต่อ วันนั้นจึงได้คุยเรื่องเก่าๆ กันอย่างเต็มที่ โดยมากผม

ชักเขามากกว่า สงสัยว่าทำไมเขาเก่งจบปริญญาโทจึงได้ยศแค่นั้น ส่วนอริบดี จบปริญญาตรีเท่านั้น (รุ่นเดียวกัน) จึงรู้ว่าความเป็นคนตรงมากนี่เอง จึงถูกเก็บ ไปอยู่ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจอยู่พักหนึ่ง ไปเถียงอริบดีเขาเข้าเลย ไปติดตันอยู่ที่กองคดีนั้นแหละ วันนั้นปลดปล่อยกันไปอยู่ตลอดวัน “คนบ้านนอก” จึงได้ทราบเรื่องดีๆ ภายในกรมตำรวจมากมาย วันนั้นมีนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ (ยศเท่ากัน) เป็นรุ่นน้องมาเยี่ยม รู้สึกเขาให้ความนับถือดีมาก (เขามาไหว้ วันสงกรานต์) พักเดียวก็กลับไป จึงรู้ว่าเป็นศิษย์คนหนึ่ง ตอนเย็นก่อนกลับบ้าน ภรรยาได้นำขนมกล่องหนึ่งมาให้ผม บอกว่า ดีใจที่เห็นแฟนคุยกับเพื่อนเก่าอย่าง มีความสุขมากเช่นนี้ ปกติเขามักจะคิดอะไรมาก ระยะเวลาๆ นี้ไม่ค่อยได้พบ เพื่อนฝูงนัก หลังจากที่ผมไปเยี่ยมเพื่อนรุ่นเดียวกันนี้ที่เจ็บป่วยไปไหนไม่ได้อีกหลายคน จนได้นัดพบกันแล้ว เขาไปพบไม่ได้ จึงได้ทราบว่าเขาตกบันไดศีรษะไปชนกำแพงสูง เกิด “ความจำเสื่อม” เป็นคนแรก

เพื่อนคนที่ 3 คือ “สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง ศ.ม.” ซึ่งเป็น “เสรีไทย” ได้ไปเดลฮีนัน ผมทราบว่าครั้งแรกได้บรรจุไปอยู่กระทรวงต่างประเทศ แล้ว ออกไปเป็นทนายความอยู่ต่างจังหวัด ผมได้พบครั้งแรกเมื่องานท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์ (ครบ 7 รอบอายุ) ผมนัดไปหาเขาที่บ้านในวันต่อมา เพื่อนผม คนนี้เป็นคนมีความรู้ดีมากและเป็นคนซื่อแบบเดียวกันหมด แต่เป็นคนพูดโผงผาง ตรงมากเกินไป เพื่อนฝูงหรือคนอื่น ๆ จึงมักไม่ค่อยชอบเขา ผมรู้จัก ดร.ไสวฯ แล้วว่าเขาไปเดลฮีใกล้ๆ กับรุ่น “คุณวงศ์ พลนิกร ศ.ม.” (ซึ่งตอนหลังได้เป็น “ปลัดกระทรวงต่างประเทศ, เป็น ส.ส., และเป็น ร.ม.ต.) แต่ถูกใส่ความจากพวก ที่อิจฉาริษยาว่าเขาเป็นคนให้ข่าวเรื่องการแบ่งแยกค่ายหนังสือพิมพ์ จึงลาออกไป ทำกิจส่วนตัวเป็นทนายคุมผลประโยชน์ของเพื่อนๆ กัน และได้อ่านบทความ ของเขาแล้วเรื่อง “การไปปฏิบัติงานเสรีไทยในต่างประเทศ” ของเขา จึงได้คุยกับ เขาทั้งวันที่บ้านเขา และนัดพบเขาอีกในวันนัดพบปะกัน และในวันพบกันของ เสรีไทย (ทำบุญที่ตึกสงฆ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ทุกวันที่ 16 สิงหาคม) และ ในวันปรีดิฯ 11 พฤษภาคม ซึ่งตั้งแต่ปี 2536 ผมไปทุกครั้งเสมอ จึงได้พบ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และคุณพีณิลชลชัย พलगูร ทุกครั้งเป็นประจำ ตั้งแต่วันนั้นมาผมยังไม่ได้พบเขาอีก ผมได้โทร. ไปตามที่บ้านได้ความว่าครั้งต่อมา

เขาได้ไปงาน “วันปรีดิฯ” แต่ไม่ได้พบกับผมเพราะคนแน่นมาก เขากลับเร็วไปหน่อย ครั้งหลังผมโทร. ไปพบแต่ภรรยาบอกว่าเขาป่วยและความจำชั้กจะเลอะเลือน แต่วันที่ผมไปเยี่ยมมันเขาดีใจมาก เพราะไม่เคยมีใครไปเยี่ยมเขาเลย และเพื่อนบ้านแถวนั้นรู้สึกไม่ค่อยดี จดหมายในตู้ไปรษณีย์มักหายบ่อยๆ ผมจึงส่งหนังสือนัดพบโดยลงทะเบียนและบอกว่าผมจะไปเยี่ยมอีกในวันหลัง พอผมโทร.อีกทีจึงทราบว่า “ความจำเสื่อม” มากจึงไปอยู่กับบุตรชายต่างจังหวัด ผมจึงไม่ได้พบอีกเลย

เพื่อนชาวไต้หวัน ม.ร.ก. คนที่ 4 คือ “คุณชุมพล จันทราทิพย์” ท่านนี้เป็นข้าราชการผู้พิพากษา จึงไม่โลดโผนเหมือนคนอื่น ได้ขึ้นเป็นถึง “หัวหน้าคณะในศาลฎีกา” ยังได้เคยไปประชุมรุ่นในบางครั้ง ปัจจุบันท่านยังไปช่วยมหาวิทยาลัยอยู่ใน “ศูนย์นิติศาสตร์ ม.ร.” เสมอ ท่านตัวเล็กๆ เหมือนผม มั่นใจได้ว่า “ซื่อสัตย์” ทุกคน แต่คิดว่าคงไม่มีใครโลดโผนเท่า ดร.ไสวฯ และผมแน่นอน แต่โลดโผนผจญภัยไปคนละทาง

ผมเป็นนักศึกษารุ่น 4 ปีรุ่นแรก เมื่อสอบภาค 4 ตก 1 วิชา จึงไม่ต้องเข้าเรียนปี 3 ผ่านเข้าไปเรียนปี 4 เลย แต่ไม่มีสิทธิ์สอบปี 4 ในปีแรก ผมอยู่บ้านฝั่งธนบุรี (ข้ามฝั่งก็ถึง) จึงมาถึง ม.ร.ก. ก่อนเพื่อน ผมจึงมีเพื่อนมากในปี 4 นี้ (เฉพาะพวกรุ่นจบปี 2483 ทั้งรุ่นเลย) บางคนก่อนผมตั้งนาน มาจบพร้อมผมก็มี มาจบทีหลังก็มีหรือบางคนไม่จบเลยก็มี ปี 2484 ที่ผมจบนั้นเริ่มเกิดสงคราม จึงไม่รู้แน่ว่าใครรุ่นใดต่อไปอีกถึง 4-5 ปี สับสนกันไปหมด เฉพาะที่อยู่ในรายชื่อ 30 กว่าคนที่อยู่ในบัญชีของผมนั้นก็ล้วนปฏิบัติผลงานของ “ท่านอาจารย์ ปรีดิฯ” เป็นผลสำเร็จดีมากอยู่แล้วทั้งนั้น ผมจึงขอลำเอียงถึงเพื่อนสนิทเพียง 4 ท่านเท่านั้น ผมจะขอลำเอียงไปถึงวาระใกล้สุดท้ายของชีวิตท่านอาจารย์ ซึ่งแม้จะทำให้พวกเราใจคอหดหู่เหี่ยวแห้ง แต่ก็ทำให้เราภาคภูมิใจปีติปลื้มปริ่มในผลบุญวาสนาของท่านที่ได้จากไปอย่างสงบสุข แม้จะอยู่ในแดนห่างไกลถึงปารีส ก็ยังได้อบอุ่นอยู่ในหมู่ญาติและมิตรผู้ใกล้ชิด รวมทั้งพระคือท่านปัญญานันทะภิกขุผู้แทนท่านพุทธทาสภิกขุที่ท่านนับถือมากที่สุดและได้จากท่านไปแล้วนั้นด้วย

บทความของคุณพี่ฉลบชลัยย์ พलगูร ในหนังสือ “วันปรีดิฯ 2535” กล่าวถึงไหวพริบปฏิภาณของ “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” ได้ใช้หลัก “ธรรมะ” แก้ปัญหาให้บริวารของท่านด้วยอารมณ์ขัน โดยเล่าว่า

“ใครว่าท่านปรีดิฯ ไม่มีอารมณ์ขัน? อันนี้ดิฉันขอเถียง ท่านมีอารมณ์ขันเสมอ เป็นแต่ว่างานของท่านมากมาย เวลาที่จะแสดงอารมณ์ขันให้คนอื่นเห็นจึงมีน้อย ดิฉันยังจำเรื่องที่ขื่นที่สุดในเรื่องหนึ่งจนบัดนี้ คือแม่เล็กมารดาของคุณพูน พุกกระรัตน (เพื่อผมเอง เป็นคนสนุกสนานมากคนหนึ่ง) ซึ่งทำงานอยู่กับท่านมาหลายปีแล้ว ได้มาหาท่าน ยังจำภาพได้ติดตา แกรบแล้วกราบอีก ขอร้องให้ท่านช่วย โดยเล่าอย่างเปิดเผยว่าคิดจะโกสมบัตของสามีส่วนหนึ่ง มิฉะนั้นเขาอาจเอาไปยกให้คนอื่นหรืออะไรทำนองนี้ แกร่ขอเรียนปรึกษาว่าจะคิดอ่านทำแบบไหนดี ท่านหันไปยิ้มอีกทางหนึ่ง และหันมาบอกแก่ในทันทีว่า “รู้หรือเปล่าว่าถ้าแม่เล็กโกงเขาในชาตินี้ ชาติต่อไปแม่เล็กจะต้องใช้เขากลับคืนเพียงสตาจ์เดียวก็ต้องใช้หนี้เป็นสิบชาติแล้ว นี่แม่เล็กคิดจะโกงเขาเท่าไร มีต้องใช้เขาตั้งกี่ร้อยกี่พันชาติอีก?” แม่เล็กตกใจใหญ่ก้มลงกราบอีกและบอกว่า “จริงหรือเจ้าคะ” เคราะห์ดีที่ดิฉันมากราบเรียนท่านเสียก่อน ถึงได้รู้ความจริงขอบพระคุณที่ท่านกรุณาชี้แจงให้ เลิกแล้วละ ดิฉันไม่ผิดโกงเขาอีกแล้ว” พวกเราที่ฟังอยู่ที่นั่นกลั่นหัวเราะกันไม่ได้เลย แต่ท่านทำหน้าตาซึ่งขบถบอกว่า “ดีแล้วแม่เล็ก อย่าไปคิดอ่านโกงใครเขาอีกเลยนะ” พอแม่เล็กไปแล้ว ท่านก็หัวเราะใหญ่แล้วบอกว่า ถ้าท่านอธิบายตามตัวบทกฎหมาย แม่เล็กก็จะไม่ฟัง และคงจะเข้าชี้ท่านอีกต่อไป บอกอย่างนี้แหละได้ผลเห็นทันตา

คุณพีฉลบชลัยย์ ได้เขียนถึงตอนวาระสุดท้ายของท่านไว้ดังนี้ :-

“ขณะนั้นท่านปัญญาฯ เพิ่งจะไปถึงอังกฤษ ดิฉันกลับมาถึงปารีสได้ไม่กี่วันก็ถึงวันมหาวิปโยคไว้กับเรา คือในวันที่ 2 พฤษภาคม ที่ท่านปรีดิฯ จากเราไป

เช้าวันนั้นท่านปรีดิฯ รับประทานอาหารได้อย่างปกติ และคงจะรู้สึกอร่อยเป็นพิเศษ..... เขาพยายามบ่มหัวใจและทำอย่างอื่นอีก แต่ไม่ได้แล้ว เข้าใจว่าท่านสิ้นใจเสียตั้งแต่ตอนคอฟฟี่ และคุณพูนสุขฯ ร้องเอะอะนั่นแล้ว เมื่อหมอประจำตัวของท่านมาถึงก็บอกว่าถึงอย่างไรก็ช่วยท่านไม่ทัน “ท่านเสียชีวิตแบบที่งดงามที่สุดแล้ว เราควรจะยินดีกับท่านด้วยซ้ำ จริงเราไม่เถียง ท่านมีบุญจริง ๆ ท่านจากไปด้วยอาการสงบสบาย” แต่คนที่อยู่ข้างหลังนี้สิ ภริยาของท่าน ลูก ๆ ของท่าน และญาติมิตรที่แวดล้อมของท่าน ต่างก็ยังเป็นมนุษย์ปุถุชนด้วยกันทั้งนั้น

ทุกคนรักท่านและผูกพันกับท่านอย่างบริสุทธิ์ใจและลึกซึ้ง จะขอให้สละความเศร้าโศกอาลัยรักไปง่ายๆ ได้อย่างไร แต่เนื่องจากทุกคนทรงซึ่งปัญญา จึงควรตระหนักดีว่าถ้าให้คร่ำครวญตีโพยตีพายย่อมจะไม่เกิดผลอันใดขึ้นมา ฉะนั้นทุกคนจึงตั้งใจดับโศกสงบอารมณ์ และคิดอ่านที่จะกระทำการครั้งสุดท้ายให้ท่านได้งดงามสมใจต่อไป”

และต่อมา “คุณพูนศุข ไทรศัพท์ไปหาท่านปัญญาที่อังกฤษ ขอให้ท่านช่วยทำพิธีทางศาสนา ท่านก็มาในทันทีหลังจากที่ผู้คนวิ่งเต้นขออนุญาตพิเศษในเรื่องหนังสือเดินทางขอวีซ่า ตอนที่พูดโทรศัพท์นั้น ท่านพูดกับดิฉันด้วย ท่านพูดว่าโชคดีที่ดิฉันรับข้อมูลผิดๆ ในเรื่องวันเวลาของการทอดผ้าป่าของท่านหาไม่แล้วดิฉันก็ยังคงอยู่ในอังกฤษ และไม่มีโอกาสกลับไปทันท่านปรีดีสินชีพ ท่านคิดว่าชาติก่อนดิฉันคงจะเคยรับใช้ท่านปรีดีมา ชาตินี้จึงได้ดลบันดาลให้ได้อยู่ใกล้ๆ ท่านในวาระสุดท้ายก่อนที่ท่านจะจากไป”

คุณูปการของ “ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้นมีมากมาย เท่าที่ผมได้เรียนมาในผลงานที่ผมและพวกรุ่นผมได้มีส่วนปฏิบัติงานตามแผนการณ์ของท่าน “เพียงบางส่วน” ก็ยังมีมากถึงเพียงนั้น บางเรื่องผมก็เพียงสรุปไว้สั้นๆ ยังไม่ครบถ้วนที่ผมอยากจะเรียนกล่าวถึงท่านด้วยซ้ำไป เพราะโดยเฉพาะรอบๆ ตัวผมขณะนี้ เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับผลงานของท่านขนาดที่ยังไม่ครบก็ประมาณ 100 กว่าเล่มไปแล้ว ผมตั้งใจจะสรุปตอนท้ายที่ท่านถึงแก่อนิจกรรมนี้ให้แจ่มชัดที่สุด กลับปรากฏว่าไม่มีครบโดยละเอียด เลยทำให้ผมนึกถึงเพื่อนสนิทของผมคือ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ ก่อนคนอื่นทันที เพราะเขามีโอกาสต้อนรับและไปร่วมทำอนุสรณ์สถานที่ อยู่ธยา และสร้าง “สถาบันปรีดี พนมยงค์” กับชาวคณะ “เตรียม ม.ธ.ก.” ทั้ง 8 รุ่น ที่ได้มีโอกาสแสดงความกตัญญูทศเวทต่อท่านอาจารย์ได้เป็นอย่างมากอยู่ในปัจจุบันนี้ เพราะเขาเป็นคนละเอียดรอบคอบดีมาก ได้ทราบว่าเขากำลังรวบรวมแก้ไขหนังสือเล่มหนาเรื่อง “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นครั้งที่ 3 นั้นคงบรรยายในตอนท้ายชีวิตของท่านไว้อย่างครบถ้วนงดงามที่สุดแน่นอน ผมยังมีเรื่องสำคัญอยู่อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเพราะ “บารมี” ของท่านอาจารย์นี้แหละ ที่นำผมไปพบและไปอยู่ใน “พระบารมีของ

สมเด็จพระมหาราชถึง 2 พระองค์” ซึ่งผมจะได้กล่าวในบทถัดไป ผมจึงได้แต่สรุปตอนท้ายในเรื่องอสังกรรมของท่านอาจารย์ไว้เพียงเท่าที่ผมทราบเท่านั้น

ผมทราบแต่เพียงว่า เมื่อท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ พร้อมลูกๆ ญาติมิตร และสาธุศิษย์ได้ทราบ อสังกรรมของท่านอาจารย์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2526 แล้ว ได้จัดพิธีศพ นำโดย “ท่านปัญญานันทะภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ณ กรุงปารีสนั้น

ตามหนังสืออัตตชีวประวัติ “พ.ต.อ.เสฐียร สินธุเสน ธ.บ.” (ตมธก. รุ่น 5) ได้เขียนถึงผลงานของท่านในตอนที่ได้เดินทางไปรับอัฐิธาตุของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ที่กรุงปารีสไว้พอสมควร ผมขอสรุปเหตุการณ์ไว้สั้นๆ ดังนี้ :-

พ.ต.อ.เสฐียรฯ (ซึ่งเคยได้ไปเยี่ยมท่านอาจารย์ปรีดีฯ ที่ฝรั่งเศสมาแล้ว) ได้รับมอบหมายจากท่านอธิการบดี มธ. และคณะ ตมธก. สัมพันธ์ ให้ไปรับอัฐิธาตุของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส (หลังจากการทำบุญครบ 3 ปี ที่ท่านถึงอสัญกรรม คือวันที่ 2 พฤษภาคม 2529 แล้ว) ไป 3 คน กับผู้ที่สนิทชิดชอบกับท่านอาจารย์คือ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ และคุณเผื่อนบลัชชัย พलगูร (เพื่อนและคุณพี่ผมนั่นเอง) กำหนดเดินทางในวันที่ 28 เมษายน 2529 แต่ก่อนกำหนดเล็กน้อยได้ทราบว่าอีก 2 ท่านไปไม่ได้ เพราะ ดร.ไสวฯ ติดงานที่ท่านผู้หญิงพูนสุขฯ มอบให้ทำเกี่ยวกับการรับอัฐิธาตุของท่านอาจารย์นั่นเอง อีกท่านหนึ่งนั้นเกิดอาการป่วยอย่างกะทันหัน (ซึ่งทั้ง 2 ท่านเป็นบุคคลที่รักท่านผู้ประศาสน์การ และท่านผู้หญิงพูนสุขรักมาก ใกล้ชิดสนิทสนมอย่างที่สุด) จึงต้องเดินทางไปแต่เพียงคนเดียวในวันที่กำหนดเดิมนั้น

เช้าวันที่ 2 พฤษภาคม 2529 ณ บ้านพักخانกรุงปารีส ที่ตำบลองโดนี ได้มีการทักษณานุประทาน อัฐิธาตุของท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์ นอกจากท่านผู้หญิงฯ และครอบครัวแล้ว ยังมีชาวไทย นักเรียนไทย และชาวธรรมศาสตร์ในฝรั่งเศส ตัวแทนของสมาคมศิษย์ไทยในอังกฤษ และตัวแทนของชาวไทยในเยอรมันนี เข้าร่วมทำบุญที่บ้านครั้งนี้จำนวนมาก

บ่ายวันที่ 3 พฤษภาคม ชาวไทยและมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ได้จัดงาน “เทอดเกียรติ์รัฐบาลราษฎร” เริ่มด้วยการฉายสไลด์ชีวประวัติท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้ไปร่วมงานหลายท่านต้องหลั่งน้ำตาด้วยความอาลัยและศรัทธาในชีวิตและผลงานของท่าน

นายปีแอร์ ฟิลดิเอ ศาสตราจารย์ประจำสถาบันศึกษาค้นคว้าและวิจัยทางวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (ซึ่งได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทยไว้หลายเล่ม) ได้กล่าวบรรยายถึงผลงานของท่านปรีดีว่า ท่านเป็นผู้ที่เกิดก่อนกาล และมีความคิดก้าวหน้าล้ำยุค จึงทำให้ต้องประสบชะตากรรมอันผันผวนของแรงกดดันของสังคมยุคนั้น ท่านปรีดีฯ มีความคิดก้าวหน้ากว่าคณะยังเติร์กของมูสตาฟาเคมาล เพราะท่านปรีดีฯ มุ่งเศรษฐกิจสังคมด้วย

และบ่ายวันนั้นมีเอกอัครราชทูตไทย และประเทศอื่นๆ มาเคารพอัฐิธาตุด้วย

เช้าวันที่ 6 พฤษภาคม อัฐิธาตุของท่านได้เคลื่อนออกจากบ้านพักของท่าน มายังสนามบินโรเฮซาลส์เดอโกลล์เป็นขบวนประกอบด้วยชาวไทย นักเรียนไทย และชาวธรรมศาสตร์ ที่สนามบินได้มีผู้นำส่งอย่างคับคั่ง รวมทั้งนายรังสรรค์ พหุลโยธิน อัครราชทูตไทยกรุงปารีส นายของชาร์ตชูเบรอมาร์ด รองอธิบดีกรมเอเชียฯ ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลฝรั่งเศส และแล้วเครื่องบินของการบินไทยเที่ยวบิน TG 925 ก็ได้นำอัฐิธาตุของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ พร้อมด้วยท่านผู้หญิงพูนศุขฯ และครอบครัว และตัวแทน ม.ร.ท.สัมพันธ์ จากสนามบินถึงประเทศไทยเมื่อเช้าตรู่ของวันที่ 7 พฤษภาคม 2529 เวลา 06.45 น.

ผมได้ทราบว่า “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” อยากจะไปต้อนรับอัฐิธาตุของ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” จากกรุงปารีส แต่ท่านติดการเตรียมจัดสร้าง “อนุสรณ์สถาน” ณ พระนครศรีอยุธยา ถิ่นกำเนิดของท่านอาจารย์ (ได้ทราบว่า ดร.ไสวเองเป็นผู้นำศิษย์มาจัดสร้างฯ) และเป็นผู้วิ่งเต้นประสานงานกับทาง มธ. และทุกๆ ทาง โดยไม่มีทางราชการหน่วยใดๆ แม้แต่เทศบาลนครกรุงเทพฯ ซึ่งท่านเป็นผู้ให้กำเนิด จะมาให้เกียรติแก่ท่านเลย “คุณทศ พันธุมเสน” ได้เขียนไว้ว่า ไม่เหมือนเมื่อตอนที่ท่าน “ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นผู้สำเร็จราชการได้จัดทำพิธี

ต้อนรับ “อัฐิพระยาทรงสุรเดช” ซึ่งถูก “หลวงพิบูลสงคราม” ไล่ความปลดเนรเทศไปอยู่ในอินโดจีนโดยไม่มีบำเหน็จบำนาญทั้งครอบครัว ให้ได้รับพิธีสมเกียรติที่ได้เคยเป็น “ผู้นำเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และให้ครอบครัวมีบำนาญเลี้ยงชีวิตต่อไป ได้ทราบว่ ก่อนที่ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” จะถึงแก่กรรม ได้อุทิศเงินให้ “สถาบันปรีดี พนมยงค์” เป็นเงิน 300,000 บาท (สามแสนบาท) สถาบันฯ จึงให้ชื่อห้องสมุดว่า “ห้องสมุดไสว สุทธิพิทักษ์” และได้เขียนบทความเกี่ยวกับ ม.ร.ก. 1 ฉบับ คือเรื่อง “แนวคิดการก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง” ได้นำลงในหนังสือ “ธรรมศาสตร์ 60 ปี” เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2537 และบทความอีกบทหนึ่งเขียนเมื่อเดือนเมษายน 2537 เมื่อลงพิมพ์ในหนังสือ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 (ซึ่งคงยังไม่ได้จัดพิมพ์) ได้นำลงในงานพระราชทานเพลิงศพของ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ เอง เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2538 (ไม่ทราบว่า ฉบับใดเป็นฉบับสุดท้าย) ผมจึงขอนำลงอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความกตัญญูทว่ที่ที่เพื่อนได้มีและกระทำดีต่อ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” และต่อชาติบ้านเมืองเป็นอย่างมากด้วยความบริสุทธิ์ใจทั้งหมดนี้ จึงขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพ ได้โปรดอัญเชิญดวงวิญญาณจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ หากจะมีบุญญาธิการใดๆ บันดาลให้ดวงวิญญาณของเพื่อนได้ไปรับใช้ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งผมมั่นใจว่าด้วยคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย คงจะไปอัญเชิญดวงวิญญาณอันเลิศด้วยคุณธรรมตามของท่านอยู่ในชั้นสูงในสัมปรายภพเป็น “องค์เทพ” ผู้พิทักษ์ธรรมองค์หนึ่ง หากชาติไทยมีภัยพิบัติยากแค้นประการใด ขอได้โปรดดลบันดาลให้ประเทศชาติไทยไ้รอดพ้นจากภัยพิบัตินั้นๆ และหากมีโอกาสนั้นควรก็ขอท่านได้กลับมาช่วยบ้านเมืองและประชาชนชาวไทยให้รอดพ้นในโอกาสต่อไปด้วยทั้ง 2 ท่าน เทอญ

ดร.ปรีดี พนมยงค์ : บทอาวสาน

กาลเวลาได้ผ่านไป

ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ชีวิตของท่านได้ผ่านงานสำคัญๆ ของชาติมาแล้วหลากหลาย ล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกอนันต์สุดที่จะพรรณนา ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

กระแสธารแห่งชีวิตของท่าน มีอันจะต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนตามวิถีทางแห่งการเมืองโดยได้เดินทางไปพำนักอยู่ในประเทศจีน ตั้งแต่ พ.ศ.2492 จนกระทั่งถึง พ.ศ.2513 เป็นเวลาเนิ่นนานถึง 21 ปี กระนั้นก็ดี ก็ได้ติดตามข่าวสารความเป็นไปของเมืองไทย และของโลกอยู่เสมอ

ช่วงเวลา 21 ปี ที่เมืองจีน ท่านได้เขียนหนังสือไว้หลายเรื่อง ที่นับว่าสำคัญและเป็นที่แพร่หลาย น่าจะได้แก่เรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม” และ “ปรัชญาคืออะไร”

ดร.ปรีดี มีความปรารถนาที่จะกลับเมืองไทยอยู่เสมอ แต่การเกิดรัฐประหารเมื่อ พ.ศ.2500 นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้ท่านเปลี่ยนใจ และในช่วงต่อมา ใน พ.ศ.2513 ได้ตัดสินใจเดินทางไปใช้ชีวิตบั้นปลาย ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ในช่วง 13 ปี ที่บ้านชานกรุงปารีส ท่านได้ใช้ชีวิตอย่างขยันแข็ง เผยแพร่ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียนไทยและคนไทยในยุโรป ที่สนใจในผลงานการเขียน การแสดงปาฐกถา การให้สัมภาษณ์ของท่าน ฯลฯ อยู่เสมอ ผลงานการเขียนทั้งขนาดสั้นขนาดยาวมีมากกว่า 20 เรื่อง อาทิ

1. จะมีทางได้ประชาธิปไตย โดยสันติวิธีหรือไม่
2. อนาคตของประเทศไทย ควรดำเนินไปในรูปแบบใด
3. มหาราช และกรุงรัตนโกสินทร์

ทั้งนี้ ไม่ได้รวมคำสัมภาษณ์ คำปราศรัยโอกาสต่างๆ บางเรื่องได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว และบางเรื่องจะพิมพ์ต่อไปในอนาคต

แม้ว่า ดร.ปรีดี จะใช้ชีวิตอย่างสงบในบ้านปลาย แต่ก็มิบุคคลบางฝ่ายมองในแง่ร้าย และบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ บางเรื่องท่านก็ได้ฟังอำนาจศาล เพื่อตัดสินใจให้ความเป็นธรรมถึงข้อเท็จจริงและความถูกต้อง เป็นครั้งคราวเท่าที่จำเป็น

ถึงแก่อสัญกรรม ณ บ้านชานกรุงปารีส

ช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองจีน 21 ปี และกรุงปารีส 13 ปี รวมเวลาที่จากเมืองไทย เป็นเวลาประมาณถึง 34 ปี นับว่าเป็นเวลานานมากทีเดียว แต่กระนั้นก็ดี ท่านก็ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในทางความคิด ถ่ายทอดออกมาให้แก่คนไทย เมืองไทย อยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีคุณค่าในทางวิชาการ ทัศนคติ ปรัชญา และประวัติศาสตร์

สังขารเป็นของไม่เที่ยง ทุกคนมีเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นที่สุด

ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประสานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รัฐมนตรีหลายกระทรวง นายกรัฐมนตรี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และรัฐบุรุษอาวุโส อีกทั้งหัวหน้าใหญ่ “เสรีไทย” ฯลฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรม ณ บ้านชานกรุงปารีส เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2526 ก่อนที่จะเจริญอายุครบ 83 ปี และอีกเพียง 9 วัน ก็จะถึงวันเกิด วันที่ 11 พฤษภาคม

พิธีศพของท่าน ณ บ้านชานกรุงปารีส ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ท่ามกลางความเศร้าสลด เสียใจ ของญาติสนิท มิตรสหาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างกว้างไกล

พิธีฌาปนกิจ ได้กระทำ ณ ฌาปนสถาน แปร์ ลาแซล กรุงปารีส ท่ามกลางพระสงฆ์หลายรูป นำโดย ท่านปัญญานันทภิกขุ และบรรดาคนไทยในยุโรป อีกทั้งชาวต่างประเทศที่เคารพนับถือเป็นจำนวนมาก เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2526

ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม (สมณศักดิ์ ขณะนั้น) ได้แสดงปาฐกถาธรรมในวาระคล้ายวันเกิดของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2526 โดยโครงการ “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” จัดขึ้น ณ ดิگสมเด็จฯ วัดมหาธาตุ

ยุวราชรังสฤษฎิ์ ทำพระจันทร์ท่ามกลางศิษยานุศิษย์ ผู้ที่เคารพนับถืออย่างคับคั่ง
เป็นประวัติการณ์

“มิตรกำสรวล” ดร.ปรีดี

หนังสือที่ระลึกอสังกรรม

หลังจากรัฐบุรุษอาวุโสถึงแก่อสัญกรรม ได้มีญาติสนิทมิตรสหาย ผู้ที่
เคารพนับถือ ทั้งในเมืองไทยและจากทั่วโลก ได้แสดงความเสียใจไปยังท่านผู้หญิง
พูนศุข พนมยงค์ ทั้งโดยจดหมาย โทรเลข เป็นจำนวนมาก เป็นที่ซาบซึ้งแก่ครอบครัว
ดร.ปรีดี อย่างยิ่ง

ผู้อยู่ข้างหน้า จะได้รับทราบบันทึกแห่ง “มิตรกำสรวล” ว่า เป็นหนังสือที่
ระลึกที่ได้ประมวลจดหมาย โทรเลข พวงหรีด ดอกไม้คาร์วะ บทความ และทัศนะ
แต่รัฐบุรุษอาวุโส ผู้จากไปอย่างสงบ

ทั้งนี้ นับเป็นเกียรติอย่างสูงแด่ท่านผู้ถึงอสัญกรรม ผู้ทำคุณประโยชน์ให้
แก่ประเทศไทยเป็นอเนกอนันต์ แพร่สะพัดไปในนานาประเทศทั่วโลกที่มี
สัมพันธไมตรีกับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหน้าที่พิเศษสุด หัวหน้าใหญ่
“เสรีไทย” หนังสือ “มิตรกำสรวล” ได้บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า

...เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้ขยายมาถึงประเทศไทย เนื่องจากการ
รุกรานของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 นายปรีดีได้ถูกทำให้พ้นจาก
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตำแหน่งที่ว่างอยู่

ในระหว่างสงครามนี้ ได้ทำการก่อตั้งขบวนการต่อสู้ญี่ปุ่นภายในประเทศ
ร่วมมือกับขบวนการที่มีจุดหมายอย่างเดียวกันที่ตั้งขึ้นในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ
ซึ่งต่อมาได้ใช้ชื่อว่า ขบวนการ “เสรีไทย” ในการดำเนินงาน “ใต้ดิน” ในระหว่าง
ปี พ.ศ.2484-2488 นี้ นับได้ว่า นายปรีดีเป็นผู้นำคนสำคัญที่มีส่วนทำให้
ประเทศไทยไม่ต้องตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม ซึ่งจะต้องเสียเอกราชและ
อธิปไตยของชาติ

ภายหลังที่สงครามสิ้นสุดลง คุณูปการนี้ และการปฏิบัติงานราชการ
ต่างๆ ที่ผ่านมา จึงได้รับโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่
ปรึกษาราชการแผ่นดินตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2488...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนานฟ้าไตร 10 ไตร

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ยอดภรรยาผู้ทุกขคู่สุข พร้อมลูกๆ และ
เครือญาติ ได้นำอิฐธาตุของ ดร.ปรีดี จากบ้านชานกรุงปารีสกลับมาตั้งเมืองไทย
ท่ามกลางการต้อนรับของศิษยานุศิษย์ ผู้เคารพนับถือ เพื่อบำเพ็ญกุศลตาม
ประเพณี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนานฟ้าไตร 10 ไตร ในพิธีบำเพ็ญ
กุศลครั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม หาที่สุดมิได้

ศาสตราจารย์ คุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี อธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เป็นประธานต้อนรับโภชนาธิ ดร.ปรีดี และได้นำฟ้าไตรพระราชนานฟ้าบำเพ็ญกุศล
ตามประเพณี ณ บ้านเกิดพระนครศรีอยุธยา เป็นเวลา 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 9
พฤษภาคม พ.ศ.2529

สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก วัดราชบพิธฯ ได้เสด็จเป็น
ประธานเปิดอนุสรณ์สถาน ณ พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม
พ.ศ.2529 โดยมีคำจารึกดังนี้

ณ ที่นี้

ฯพณฯ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ได้ถือกำเนิด

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓

อนุสรณ์สถานนี้สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึก
ถึงกิจกรรมอันเป็นคุณูปการต่อสังคมไทย

ซึ่ง ฯพณฯ ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต

ฯพณฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรม

เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๖

ณ บ้านชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

อนุสรณ์สถานแห่งนี้ สร้างขึ้นโดยความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมเสียสละของ
ศิษยานุศิษย์ และประชาชนชาวไทย ผู้ระลึกถึงคุณูปการของ ฯพณฯ ดร.ปรีดี
พนมยงค์ ผู้เสียสละ ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ แม้ชีวิต

อิฐธาดุส่วนหนึ่ง ได้นำไปบรรจุ ณ พระเจดีย์ วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน

อิฐธาดุส่วนหนึ่ง ได้นำไปโปรยลงในท้องทะเลอ่าวไทย ติดตามด้วย
พวงมาลัย และโปรยด้วยดอกไม้ลงบนพื้นน้ำแห่งความสงบเย็น ชั่วนิรันดร์

“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม”

บทพิเศษ

ด้วยเดชะพระบารมี

องค์สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก

รัชกาลที่ ๑

“พระบารมีพระมากพัน รำพรรณ”

พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๑ ของเราเป็น “บรมกษัตริย์” และทรงเป็น “พระมหากษัตริย์แห่งโลก” ในระยะแรกๆ ที่พระองค์ทรงครองราชย์ พระองค์เสด็จไปเยี่ยมเยียนประเทศต่างๆ ด้วยพระองค์เอง พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญความดีไว้ให้ประเทศนั้นๆ ต่างติดใจในพระราชกรณียกิจที่พระองค์ได้ทรงมีพระราชไมตรีที่ให้อภัยพร้อมพระอิริยาบถที่นุ่มนวล ได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย และภายหลังที่ท่านทรงมีพระราชโอรสและธิดา พระองค์ก็ได้ส่งไปเจริญพระราชไมตรีแทนพระองค์อย่างสม่ำเสมอ โดยดำเนินตามรอยพระบาทสมเด็จพระองค์นั้นๆ ที่ภายในประเทศ พระองค์ก็ได้ทรงทอดทิ้ง ในระยะที่พระองค์ได้ครองราชย์มายาวนานถึงปัจจุบันได้ 53 ปี มาบรรจบพระชนม์มายุได้ 6 รอบแล้วนั้น ได้ทรงริเริ่มโครงการต่างๆ เป็นประโยชน์แก่ชนชาวไทยมาแล้วถึง 2 พันกว่าโครงการ มีหลายโครงการที่ต่างประเทศเห็นดีด้วยจึงนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในประเทศของเขาเป็นผลดีด้วย จึงเป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญแก่ชาวโลกเป็นอย่างดียิ่ง ทั้งนี้เพราะพระราชดำริของพระองค์นั้นมีการพัฒนาเป็นระบบ โดยความร่วมมือของทางราชการและประชาชน ทำให้ประชาชนได้ประสบผลสำเร็จ มีความสุข ความเจริญให้ก้าวหน้ากับหยาดพระเสโทของพระองค์ ที่ได้ทรงสละไป และยังได้แผ่ไปถึงชาวชาติอื่นที่ได้นำไปปฏิบัติด้วยนั้น ทำให้เกียรติประวัติของพระองค์ได้เผยแพร่จรดไกล จนได้รับพระเกียรติคุณวันถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทุกสาขาวิชาทั้งในและนอกประเทศอย่างมากมายหลายสาขาปริญญาล้วนนั้น

พระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านนั้นมีมากมาย ในวันที่ประทับของพระองค์ท่านที่สวนจิตรลดา ซึ่งเป็นที่ประทับประจำของพระองค์ท่านนั้น แทนที่

จะมีแต่สวนดอกไม้และสิ่งหรูหราเหมือนพระราชวังของกษัตริย์อื่นๆ กลับมีโรงงาน ไร่ นา เลี้ยงวัว เลี้ยงสัตว์อื่นๆ เพื่อทำเป็นตัวอย่างให้ประชาชนและทรงปลูกข้าว เพาะพันธุ์ไปแจกจ่ายแก่ราษฎรของท่านไปเผยแพร่เป็นมงคลจากพระราชพิธี แรกนาขวัญในงานพืชมงคลประจำปี ให้เป็นพืชมงคลทุกๆ ปี เป็นมิ่งขวัญความสุข ความเจริญของชาวไทยต่อไป เป็นที่ปิติยินดีแก่ประชาชนเป็นอย่างดี

เฉพาะเรื่องโครงการตามพระราชดำริของพระองค์นั้น แสดงว่าช่วงระยะเวลา 53 ปี ที่ครองราชย์มานั้น พระองค์ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ได้ทราบทั่วทั้งโครงการ ใหญ่น้อยมีถึง 2,000 กว่าโครงการ สุดท้ายพระรณนารายชื่อมารวบรวมลงทั้งหมด ในบทความนี้ได้ ผมจะขอสกัดแต่โครงการใหญ่ๆ พอเป็นตัวอย่างย่อยๆ เท่านั้น เช่น โครงการ “ฝนหลวง” โครงการ “ปลูกพืชผลเมืองหนาว” โครงการ “ปลูก ดอกไม้เมืองหนาว” (2 โครงการนี้เพื่อให้ชาวดอยเปลี่ยน “การปลูกฝิ่น” มา เป็นการปลูกพืชไร่) โครงการ “เขื่อนต่างๆ” ซึ่งหลายเขื่อนได้รับจากพระราชดำริ ของพระองค์ท่าน และบางเขื่อนถ้าไม่ใช่จากพระราชดำริของพระองค์ท่านแล้วไม่มีทางจะสำเร็จ หรือจะสำเร็จได้โดยยาก เพราะมักจะมีปัญหามากมายจากผู้ไม่เห็น แก่ประโยชน์ “ส่วนตัว” มากกว่า “ส่วนรวม” เช่น “เขื่อนป่าสัก” ซึ่งพระองค์ท่าน ได้พระราชทานนามว่า “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” นั้น เพิ่งสำเร็จลงในปีนี้เอง นี่ก็ด้วย พระบารมีของพระองค์นั่นเอง จึงทำให้จังหวัดได้เขื่อน รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ด้วย รอดพ้นจากการถูกน้ำท่วมในปีนี้ได้เพราะปีนี้น้ำมากที่สุด ได้ทราบทั่ว น้ำมากกว่าปี 2485 ซึ่งมีน้ำท่วมมากด้วยซ้ำไป นอกจากนั้นได้ช่วยเกษตรกร ได้เขื่อนถึงกว่า 1 แสนไร่ และยังได้ช่วยให้เกิดการประมงขึ้นเหนือเขื่อนเป็นการ ช่วยชาวบ้านโดยตรง ไม่ต้องผ่านนายทุนคนกลางมากนักอีกด้วย ผมอยากจะขอยกตัวอย่าง “โครงการช่วยคนยากจนที่อยู่ห่างไกล” ของพระองค์ท่าน ซึ่งผมได้ ทราบจากโทรทัศน์ช่อง 5 เมื่อปลายเดือนธันวาคม 2542 นี้เองว่าพระองค์ท่าน ดำเนินไปอย่างไร จึงได้แพร่หลายไปได้ผลดีทุกภาค และมีบางประเทศสนใจ เข้ามาร่วมเป็น “อาสาสมัคร” ช่วยด้วย คือ “โรดฟัน”

โครงการพระราชทานเรื่อง “ฟัน” ได้ดำเนินไปตามลำดับ ดังนี้ :-

1) จากเงินพระราชทานของในหลวง ร.9 ทั้งหมดจัดซื้อเครื่องทำฟัน อย่างทันสมัยครบ 1 ชุด พร้อมรถยนต์ตู้ขับทุกเครื่องเวชภัณฑ์และนายแพทย์

อาสาสมัครพร้อมผู้ช่วยครบ 3 คณะ (นายแพทย์จากอาจารย์มหาวิทยาลัยผู้อาสาสมัครประจำปีนั้น) นำรถและเครื่องมือไปในตำบลห่างไกลที่ทุรกันดารตามพระบัญชาของพระองค์ท่านจะให้ไปที่ใดก่อนหลังตลอดปีนั้น (เว้นเฉพาะในฤดูฝนเข้าพรรษาเท่านั้น)

2) ในปีต่อๆ มา พระองค์ได้พระราชทานเพิ่มเครื่องมือทำฟัน และรถยนต์เป็นชุดนั้นเพิ่มขึ้นทุกปีมากขึ้นเป็นลำดับ ในตอนปีแรกๆ นั้นยังไม่มีครบทุกภาค จึงได้รับบัญชาให้ไปภาคอีสานเสียเป็นส่วนมาก เพราะภาคนี้มีคนยากจนอยู่ในแดนที่กันดารห่างไกลเสียเป็นส่วนมาก และนายแพทย์ที่อาสาสมัครไปนั้นมาจากอาจารย์มหาวิทยาลัยทั้งหมด จึงได้ผลมาอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก เพราะในเมืองนั้น หากเป็นปัญหา “เรื่องฟัน” ประการใดก็มักรีบไปหาหมอ “จัดการ” กันเสียก่อน ไม่สายเกินแก้ ส่วนพวก “ห่างไกลหมอ” ถิ่นทุรกันดารนั้นไม่เคยได้พบหมอ ปล่อยให้ฝูงงูไปตามธรรมชาติฟันหมดปากไป ถ้าค่อยๆ หมดไปตามธรรมชาติเช่นนั้นก็ยังไม่ค่อยยังชั่ว แต่ถ้าเป็น “โรคฟัน” อย่างร้ายแรงเข้าด้วย ก็ยิ่งยากแก่การ “แก้ปัญห” ต้องแก้ปัญหเฉพาะหน้าไปก่อน แล้วนำมาวิจัยแก้ปัญห “โรคฟัน” ชนิดประเภทนั้นเป็นบทเรียนนำไปปฏิบัติในโอกาสต่อไป จึงยังมีความยากลำบากล่าช้ากันอยู่บ้าง

3) ต่อมาทางทบวงมหาวิทยาลัย ได้เล็งเห็นผลดีมากจากโครงการพระราชดำริเรื่อง “โรคฟัน” นี้ เพราะได้ความรู้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับ “โรคฟัน” มากมาย จึงจัดการช่วยพระองค์ท่านให้มีครบทั้ง 8 คณะ “ทันตแพทย์” ที่มีอยู่ในประเทศไทยตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ในทุกภาคนั้น แบ่งกันไปคนละภาคให้กระจายงานไปทั่วทุกจังหวัดใกล้ๆ จังหวัดตนทั่วถึงกันได้ เมื่อในปีนี้ โรคและวิธีการใด ที่จะขจัดแก้ปัญหใหม่ๆ ให้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ได้ก็จะรวบรวมมาแบ่งจ่ายให้แก่ละมหาวิทยาลัยไป “วิจัยแก้ไข” นำไปปฏิบัติเป็นส่วนรวมด้วยดีได้ เช่น ในเรื่อง “ครองรากฟัน” ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญสำหรับ “เรื่องฟัน” มาก ถ้า “โรคร้าย” เกะกิดอย่างมากแล้ว จะทำให้ได้ดีต้องใช้เวลานานมาก ก็ได้นำมาแก้ไขปัญห วิจัยกันจนสามารถทำ “โรคแก้ยาก” นี้ได้ภายใน 2 วันเท่านั้น

4) ทางสำนักงานสลากกินแบ่งได้จ่ายเงินให้โครงการนี้ 50 ล้านบาท (ดูเหมือนเมื่อปี 2539 นี้) นำดอกเบียมาเป็นค่าใช้จ่ายเวชภัณฑ์และค่าพาหนะ

ในงานนี้ (บุคคลใช้อาสาสมัครทั้งหมด) ได้ทราบว่าได้มีโอกาสใช้กันไปได้ดี แต่ช่วง I.M.F. นี้ไม่พอใช้ เห็นจะต้องพิจารณาขอบริจาคกันอีก “โครงการ” นี้แพร่หลายไปแทบทั่วโลก ทำให้ชาวอารยะประเทศสนใจ มีหลายประเทศเข้ามาติดต่อสอบถาม และมีประเทศที่ส่งรถยนต์ตู้บรรจเวชภัณฑ์และอาสาสมัครของเขาเข้ามาช่วย “แก้ปัญหาเรื่องฟัน” อยู่บ้าง ทำให้ช่วยผ่อนแรงไปด้วยไม่น้อยเลย

เรื่องนี้ผมคิดว่า “ชาวกรุง” และ “ชาวในเมือง” ส่วนมากคงยังไม่รู้ จึงสมควรนำมาเผยแพร่ “พระเกียรติคุณ” ของพระองค์ท่านในหลวง ร.9 ไปได้อย่างมากอีกโครงการหนึ่งใน “สองพัน” โครงการที่พระองค์ท่านได้พระราชทานแก่ชาวไทยไปแล้วนั้น

ผมยกโครงการพระราชดำริเรื่อง “ฟัน” มาเรียนเสนอท่านเป็นตัวอย่างนี้ เพราะขณะที่ผมเขียนบทความตอนนี้ก่อนประมาณปลายปี 2542 เพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้จะเป็นโครงการ “ขนาดเล็ก” เป็นประโยชน์แก่ชนกลุ่มน้อย เฉพาะในชาชนบทที่อยู่ห่างไกล พระองค์ท่านก็ได้ทรงวางแผนระยะยาวโดยเริ่มแต่น้อยทีละขั้นๆ จนเผยแพร่ผลดีไปทั่วโลกได้ ดังที่ปรากฏอยู่แล้วนั้น โครงการใหม่ๆ เช่น “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” ซึ่งประสบผลสำเร็จพร้อมๆ กันนี้จะต้องมีแผนการณ์ระยะยาวทีละขั้นอย่างรอบคอบด้วยความรอบรู้และความชำนาญรอบคอบ ทั้งร่างกายและแรงใจของพระองค์ท่านอย่างมากมายทีเดียว

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ผู้ที่จะได้เกิดเป็นมหากษัตริย์ทุกพระองค์ จะต้องมียุทธวิธีการยิ่งใหญ่ ยิ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏแก่ชาวโลกโดยทั่วไปแล้ว คือ “องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ 9 องค์พระภัทรมหาราช” พระองค์นี้ ท่านย่อมต้องมียุทธวิธีการที่ยิ่งใหญ่เป็นพิเศษ เหนือกษัตริย์พระองค์อื่นอย่างมากมายแน่นอน ผมคงจะมีบังอาจเอื้อมไปกล่าวถึงพระองค์ท่าน ถ้าไม่มีเหตุการณ์หลายๆ อย่างชี้ให้เห็นปรากฏแก่ตัวผมอย่างมากในระยะหลังๆ ที่ผมได้เข้ามาอยู่ในวงการ “คณะเสรีไทย” ตั้งแต่ปี 2535 จนปัจจุบันที่ผมเริ่มเขียนเรื่องนี้โดยเฉพาะในปี 2542 อันเป็นปีที่ครบ 6 รอบของพระองค์ท่านนี้ ผมจึงต้องรีบเขียนเพื่อเสริม “พระบารมี” ของพระองค์ท่านเสียก่อน อย่างที่ไม่เคยมีคนภายนอกได้ทราบมาก่อนปีนี้นี้เลย แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงพระองค์ท่านต่อไป ผมใคร่จะขอกล่าวถึง “พระสยามเทวาธิราช” ซึ่งเป็นใหญ่ในประเทศและดวงชะตาของ

บ้านเมืองเราพอเป็นพื้นฐานเล็กน้อยก่อน ใครจะว่าผมเป็น “คนโบราณ” ก็ยอมละครับ

เรื่องทางโหราศาสตร์ ดวงชะตาราศีนั้น ผมไม่ค่อยถนัดนัก เพียงแต่ได้ทราบว่าการสร้างเมืองใหม่ตั้งแต่โบราณกาลนั้น ต้องมีการทำพิธีตั้งเสาหลักเมือง มีท่านโหราจารย์หาฤกษ์มาผูกดวงชะตาดวงพระเคราะห์ประจำเมืองไว้เป็นประจำ อันมหานครกรุงเทพมหานครพวกราวดิษ นี้ก็ได้ทำพิธีตั้งเสาหลักเมืองและผูกชะตาดวงเมืองไว้แล้ว ตั้งแต่ย้ายจากฝั่งธนบุรีมาในรัชกาลที่ 1 ได้ทราบว่าพอถึงรัชกาลที่ 4 พระองค์ท่านมีความรู้เชี่ยวชาญในทางนี้อยู่ จึงได้ผูกดวงชะตาดวงเมืองใหม่ให้ดียิ่งขึ้น จึงปลอดรอดภัยอันตรายต่างๆ เป็นอย่างดีพอสมควรได้มาจนครบเท่าทุกวันนี้ กอปรทั้งประเทศไทยของเรายังมี “พระสยามเทวาธิราช” เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองช่วยแก้ปัญหาให้ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยของเราประกอบด้วย “พระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์” ของเราแต่ละยุคสมัยจากหนักเป็นเบา และจากเบาให้หลยสูญหายไป ผมพอจะได้ทราบบ้างว่าดวงชะตาใดๆก็ตาม ถึงแม้จะผูกใหม่ให้ดีเลิศปานใด ก็ยังหลีกเลี่ยงส่วนที่เสียให้ผ่านพ้นไปทั้งหมดเสียมิได้ เพียงแต่ทำให้เสียเพียงส่วนน้อยที่สุด โดยมีดวงอื่นคอยคุ้มครองอยู่บ้าง เช่น ดวงเมืองของประเทศไทยเราไปถึงแม้จะมีดวงบริวารชั้นดีเลิศอยู่บ้าง ก็ยังต้องมีดวงชะตาบริวารที่เลวร้ายแซกอยู่เสมอ แต่อย่างไรๆ ชาวไทยเราควรจะมีใจได้ว่า เราจะไม่ต้องเลวร้ายตกต่ำถึงที่สุด เพราะ “พระพุทธศาสนา” ยังเป็นที่พึ่งเป็นหลักได้ดีอีกประการหนึ่ง “ธรรมย่อมชนะอธรรมเสมอ”

ผมอยากจะให้ท่านลองพิจารณาดูให้ดีว่า แม้ภายในประเทศเรามีเรื่องเดือดร้อนวุ่นวาย ทะเลาะกันอยู่เสมอ มีตริ้นพันแทงจกซึ่งวิ่งราว มีเรื่องร้ายๆ กันอยู่บ่อยๆ แต่ท่านลองเทียบกับชาวประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงกับเรา (เว้นประเทศเล็กๆ 2 ประเทศด้านใต้คือสิงคโปร์ และมาเลเซีย) ท่านเห็นประเทศไหนเป็นปกติสุขบ้าง มีเรื่องร้ายแรงทั้งประเทศยิ่งกว่าไทยเราทั้งนั้น เพราะขณะนี้เรามีหลักใหญ่ทั้ง 3 คือ “พระพุทธศาสนา”, “พระสยามเทวาธิราช” และ “พระมหากษัตริย์ที่มีบุญญาธิการใหญ่ยิ่ง” ถ้าผู้ใดยังคิดเห็นแต่ “ประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก” ยิ่งกว่า “ประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนชาวไทย” ผู้นั้นย่อมประสบเคราะห์กรรมสนองอย่างแน่นอน

ผมไม่ใช่ “นักการเมือง” แต่ก็ต้องถูก “การเมือง” เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ตลอดมาเนื่องจาก “บริษัทจังหวัด” ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาโดย “ท่านรัฐบุรุษอาวุโสผู้ยิ่งใหญ่” ในสมัยนั้นคือ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้เล็งเห็นสินค้าที่ทำรายได้ให้รัฐอย่างสูงยิ่งในระบอบนั้นคือ “สุราและบุหรี่” นี่แหละ ซึ่งอยู่ในมือของพ่อค้าต่างตัวทั้ง 2 อย่าง เรื่องบุหรี่ยี่ผมได้เขียนเรื่อง “โรงงานยาสูบ” ซึ่งเป็นโรงงานเดียวที่มีพร.บ.สินค้าผูกขาดของรัฐ (ทำรายได้ให้รัฐปี 2541 ได้ถึง 3 หมื่นกว่าล้านบาท) ส่วนเรื่อง “สุรา” นั้น โรงงานอยู่ในความควบคุมของกรมสรรพสามิตตลอดมา แต่ขณะนั้น “ชาวจีน” เป็นคนคุมการขายต่ออายุทุกปี เมื่อเสร็จสงคราม “จีน” เป็น 1 ในมหาอำนาจ ขณะนั้นไทยไม่ได้แพ้สงครามก็เพราะ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งถูกบีบโด่งขึ้นไปเป็น “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน” ท่านได้จัดตั้ง “ขบวนการไทย” ดำเนินงานได้ผลดี สงครามซึ่งควรที่ไทยจะต้องแพ้ันกลายเป็น “โมฆะ” หลุดรอดพ้นภัยไป จึงถูกบีบให้ยุบเลิก “บริษัทจังหวัด” เพื่อต้องการดึงเอาโรงงานสุราไปทำนี่เอง (เพิ่งประมวลปล่อยอิสระทุกโรงเด็ดขาดไปเมื่อปลายปี พ.ศ.2542 นี่เอง) ผมเพิ่งทราบว่า “บริษัทนครราชสีมาจังหวัดพาณิชย์จำกัด” ซึ่งอยู่ใน 22 จังหวัดนั้น มิได้เคยถูกสั่งยุบเลย เพราะ “ไม่มีโรงต้มกลั่นสุรา” จาก ธ.บ. รุ่นเดียวกับผมซึ่งไปเป็นผู้จัดการบริษัทฯ นั้นแล้วลาออกเปิดสำนักงานทนายความตลอดมา รวม 60 ปีแล้ว เพื่อนผู้นี้คือ “คุณชำนาญ ญ นคร” (โปรดสังเกตนามสกุลเป็นเชื้อสายพระเจ้าตากฯ) ในระบอบนั้นผู้ที่เข้าอยู่ในวงการสุราแล้วจึงรู้ว่า “โรงงานสุรา” นี่เป็นงานที่เขาทำรายได้ดีที่สุดกว่างานอื่นๆ ผมนึกรู้เศร้าๆ แต่ไม่แน่ใจ จึงเพิ่งมาแน่ใจเอาในตอนนี่เอง

มาถึงตอนนี่ผมได้พบได้เห็นและได้ทราบแน่ชัดในสิ่งที่ผมได้ข้องใจ สงสัยมานานแล้ว ก่อนที่ผมจะได้ชี้แจงถึง “พระบารมีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ขึ้นสูงสุด ผมจะได้ปิดฉากเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ซึ่งขณะนี้คงจะไม่มีโอกาสได้ร่วมกับทางราชการในงานต่างๆ อีก เพราะทางราชการได้จัดตั้งหน่วยเกษตร, สหกรณ์ ฯลฯ เป็นการช่วยประชาชนโดยตรงมากแล้ว จึงเป็นอันว่า “บริษัทจังหวัด” หมดความจำเป็นในวัตถุประสงค์เดิม ดำเนินงานของตนเองต่อไป เพราะเหตุการณ์ของโลกและประเทศไทย เราได้ย่างก้าวเข้ามาสู่ “ภัยมืดที่สุด” และกำลังจะย่างก้าวไปสู่ “ความสว่างไสว” ต่อไปได้ตามควรแก่กรณี ถึงแม้จะมีเสียงคัดค้านอยู่บ้างจาก

ฝ่ายตรงข้าม และสิ่งที่รัฐบาลได้ดำเนินการไปอย่างดีที่สุด และสำคัญที่สุดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาในกาลก่อนพร้อมๆ กับ เช่น รัฐธรรมนูญโดยประชาชน การศึกษาแห่งชาติแผนใหม่ พ.ร.บ. สืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญใหม่ พ.ร.บ.ธนาคารชาติ และ พ.ร.บ.เกี่ยวกับการเงินใหม่ แก้ไข พ.ร.บ.เก๋าล้าสมัย จัดตั้งศาลต่างๆ ที่จำเป็นและสำคัญหลายประเภท แก้ไขระเบียบราชการให้รวดเร็วทันเหตุการณ์ยิ่งขึ้น จัดตั้งองค์การในการตีความรัฐธรรมนูญ สำนักงานตรวจสอบเงินแผ่นดินให้พนักงานการเมืองและมีอำนาจเต็มที่รัดกุมยิ่งขึ้น จัดตั้งสมาคมเกี่ยวกับการเกษตร ช่วยประชาชนให้ครบทุกรูปแบบ ส่งเสริมการสหกรณ์ให้ครบทุกรูปแบบ ป้องกันการถูกกดราคาจากนายทุน เร่งจัดการเศรษฐกิจตามแผน ปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานส่วนท้องถิ่น แก้ไขปรับปรุงรัฐวิสาหกิจและสาธารณูปการ ปรับปรุงถนนหนทางและพาหนะการคมนาคมขนส่ง แก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน (ซึ่งได้ผลอย่างมากดังที่ได้ปรากฏอยู่นั้น) จัดงานใหญ่ๆ ระดับชาติ เช่น B.O.I. FAIR จัดการประชุมระดับชาติ จัดให้มีและส่งเสริมการกีฬาระดับชาติ คุ้มครองแรงงาน ส่งเสริมเด็กฉลาด และคนพิการ ช่วยการเจ็บป่วย การคลอดบุตร และช่วยสงเคราะห์คนชราที่ยากจน ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นผลงานของ “ฯพณฯ ชวน หลีกภัย” นายกรัฐมนตรี “คนซื้อ” ภายใต้ “พระบารมีของพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ในนามพรรคประชาธิปัตย์ “คู่รักคู่แค้น” ของผมแต่เก่าก่อนมานี้เอง

[ผมจำเป็นต้องขอแทรกเรื่อง “พรรคประชาธิปัตย์” สักหน่อย ผมจำได้ว่าตอนปลายสงครามนั้นตั้งกันหลายพรรค ตอนนั้นทุกพรรคยังเป็นมิตรกันทั้งหมดเพื่อต่อต้าน “เผด็จการ จอมพล ป. พิบูลสงคราม” ทั้งนั้น “พี่ใหญ่ ศรีตติชาติ”³⁵ มิตรอาวุโสของผมขณะนั้นเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่งในพรรคนี้ เมื่อเข้ามาในงานเสรีไทยพร้อมกับผมได้พักกันที่เนติบัณฑิตสภา ได้พาผมเข้าไปในสโมสรเนติบัณฑิตสภาด้วยเลยได้รู้จักพี่ใหญ่ๆ ในพรรคนั้นหลายท่าน รวมทั้งชาว ม.ธ.ก. รุ่นพี่ (โดยมากรุ่นใกล้ๆ กัน 2481-2483) ที่อยากจะกล่าวถึง 2 คนคือ “คุณแพทย โชติคุชิต” และ “คุณธรรมบุญ เทียนเงิน” ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นชาว ม.ธ.ก. ลูกศิษย์ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” รักใคร่ชอบพอกันดีทั้งนั้น พอเกิด “กรณีสวรรคต” จนเกิดรัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2490 ขึ้น ทุกพรรคแตกฉานขานขึ้น “พรรคประชาธิปัตย์” เป็นผู้กล่าวหาความผิด “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” ขณะนั้นชาวโคม

แทบทุกคนรู้มโหรีเกลียดชาวพรรคนี้ทั้งนั้น (รวมถึง “คุณธีรยุทธ บุญมี” และชาวโดมรุ่นหลังที่ไม่ทราบความจริง) ผมเองก็ไม่ทราบความจริงจน “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” กลับจากสิงคโปร์ จึงทราบกันแน่ชัด (ดังคำชี้แจงของคุณสุพจน์ ด้านตระกูล ที่ได้จัดพิมพ์ไว้แล้วนั้น) ชาว ม.ธ.ก. ส่วนใหญ่และผมจึงทราบกันแน่ชัดว่า “พรรคประชาธิปไตย” มิได้เป็นผู้คิดเติมใจทำทั้งหมด เป็นเพียงแต่ผู้กระทำผิดตั้งข้อหาใส่ความ “ท่านอาจารย์ปรีดิฯ” ในเรื่องอันใหญ่ยิ่งครั้งนั้นมาจาก “ผู้ที่มองเผินๆ นานับถือซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ใหญ่ในพรรคนั้น” (บัดนี้ได้ออกจากพรรคไปนานแล้วพร้อมทั้งลูกพรรคที่ร่วมร้ายส่วนน้อยบางคนเท่านั้น) เหตุผลที่เขากระทำ คนส่วนใหญ่รวมทั้งผมไม่เคยนึกฝันเลยว่าจะเป็นจริงไปได้เช่นนั้น ภายหลังได้ทราบจากท่านผู้ใหญ่ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา จึงทราบว่า “ผู้ที่มี I.Q. สูงสุดเป็นพิเศษมักจะมี E.Q. ต่ำ” (มีคำอธิบายประกอบว่าคนประเภทนี้มักมีจิตริษยาเกลียดชัง “คนที่ดีเด่นเกินตัวเอง” ต้องการทำลายทิ้งเสีย) แต่ขอให้มีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง ผู้ที่ปรากฏต่อหน้าคนอื่น ๆ ว่าเป็นคนดีแต่ลับหลังเลวร้าย หรือเลวร้ายทั้งต่อหน้าลับหลังนั้นเวลาตายมักน่านอนาถ ส่วนคนดีมี “ธรรมะ” เป็นหลักปฏิบัติอยู่เสมอนั้นมักตรึงกันข้ามอย่างมีบุญแน่นอน]

เรื่องนี้เมื่อคราว คุณธีรยุทธ บุญมี นำคณะยื่นโนติส “คุณชวน หลีกภัย” ให้รับผิดชอบต่อประชาชนในการเสนอ “จอมพลถนอม กิตติขจร” เป็นนายกรัฐมนตรีพิเศษของฝ่ายทหาร และแถมจะไล่คุณชวน หลีกภัย ในฐานะ “กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของ ม.ธ.” เสียอีก (เพราะคิดว่าพรรคประชาธิปไตยทรยศต่อ “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์”) ซึ่งทำให้ “นักการเมืองนอกทำเนียบ” อย่างผมร้อนใจ โทร.มาคุยกับท่านเลขาธิการสถาบันฯ กลางดึก จึงเข้าใจว่า คุณธีรยุทธฯ ไม่ใช่ชาวโดมมาแต่เดิม คงไม่รู้หรือถูกยุยง ท่านผู้ใหญ่ก็ได้ทราบดีกันอยู่แล้วถ้าอย่างไรรู้ ช่วยท่านนายกฯ ด้วยในกรณีนี้ด้วย ผมเข้าใจว่าท่านผู้ใหญ่ชาวโดมคงได้ทราบและชี้แจง จึงเงียบไปได้ โส่อกไปอีกทีครับ (ความจริงเรื่องจอมพลถนอม กิตติขจร นี้เป็น “คนดีที่อำภพน่าสงสาร” คนหนึ่ง ผมได้รู้จัก พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร และพลโทสมักร สุวรรณนคร หลายเรื่อง แต่มีเรื่องสำคัญมากกว่ารออยู่จึงขอผ่านไปก่อน ขออภัยด้วยครับ)

ผมต้องกราบขอภัยท่านอีกครั้งหนึ่ง ในการที่ผมขึ้นต้นเรื่องของ “ฯพณฯ ขวน หลีกภัย” นายกรัฐมนตรี “คนชื้อ” ของพรรคประชาธิปัตย์ปัจจุบัน แล้วกลับย้อนกลับไปพูดถึง “ผู้ใหญ่” ของพรรคประชาธิปัตย์สมัยเก่านั้นเสียก่อน ก็เพราะพรรคนี้เป็นพรรคเก่าแก่ที่สุดในยุคปัจจุบันนี้ มี “หัวหน้าพรรค” และ “เลขาธิการพรรค” เปลี่ยนมาหลายคน เพิ่งมีปรากฏเป็นที่รับรองกันทั่วไปว่าท่านเป็น “นายกรัฐมนตรีคนชื้อ” แห่งยุคปัจจุบันนี้ โดยฝ่ายตรงข้ามพยายามโฆษณาโจมตีว่า “สมัยรัฐบาลชุดนี้มีข่าวการคอร์รัปชันมากที่สุด” ท่านที่เป็น “คนกลาง” ในบรรดาพรรคการเมืองคงจะพอเข้าใจดีว่าปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ผมไม่ใช่คนของพรรคประชาธิปัตย์หรือ “รับจ้าง” จากพรรคประชาธิปัตย์กลับ “เกลียด” พรรคประชาธิปัตย์ในตอนแรกเสียด้วยซ้ำไป (ตามเหตุผลข้างต้นนั้น) แต่พอได้ทราบความจริงว่าเป็นเรื่องของ “ตัวบุคคลบางคนในพรรคฯ” เท่านั้น และคนเหล่านั้นก็ได้ออกจากพรรค ล้มหายตายจากไปหมดแล้ว (เป็นอันว่าหมดเรื่องเก่ากันไปตอนหนึ่ง) โปรดลองคิดในมุมกลับกันดูบ้างว่าเมื่อครั้งก่อนๆ ไม่ค่อยมีข่าวมาจับกุมการ “คอร์รัปชัน” ทั้งๆ ที่มีข่าวเรื่องการ “คอร์รัปชัน” แทบทุกวันในข่าวหนังสือพิมพ์และแพร่หลายถึงไปเกือบทั่วโลก เพราะอะไร? ไม่เพราะ “ตัวใหญ่ๆ” ผู้เป็นผู้นำในการ “คอร์รัปชัน” ด้วยดอกหรือ จึงปิดบังกันให้ “แฮด” ไปหมด ดังที่เคยปรากฏมาก่อนแล้วนั้น ลองคิดดูสมัยไหนมี “คอร์รัปชัน” มากกว่ากัน?

ผมมั่นใจว่า ด้วยเดชะบารมี “ท่านอาจารย์ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์” ได้นำผมไปสู่งานในร่มใบบนุญ “เดชะพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ไปสู่จุดสูงสุดในชีวิตหมื่นเงินนับสิบๆ ล้านต่อเดือน สิ้นบุญ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” 2526 ถ้าผมคิดได้ตอนนั้น ผมเองแก้ปัญหาสำเร็จ แล้วก็คงทำการค้าต่อไป โดยยังมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่ก็ยังมีปัญหายืดเยื้อต่อไปอีก จนผมต้องขายที่ดิน บ้าน และตึกแถว ที่สร้างไว้ตั้งแต่ราคาถูกนั้นทั้งหมด มาซื้อที่ดินประมาณ 200 ตารางวา ปลุกบ้านพออยู่อย่างสมฐานะและเงินฝากไม่ถึงล้านบาท ความจริงผมจะมีรายได้จากที่ดินอีกแปลงหนึ่งไม่ต่ำกว่า 2 ล้านบาท แต่ความล่าช้าจากการถ่วงเวลาของนายทุนจึงทำให้ขาดเงินไปมาก แต่ผมมักน้อยอยู่แล้วจึงปลงตกเข้ามาอยู่ในวงการ “คณะเสรีไทย” เมื่อปี 2535 ผมได้พบเหตุการณ์หลายๆ อย่าง จนกระทั่งถึง

จุด I.M.F. และน้องสาวผมซึ่งเดิมเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นอาจารย์ซี 8 รับ
บำนาญ ได้บำเพ็ญศีลปฏิบัติ “วิปัสสนากรรมฐาน” มุ่งมั่นสูงขึ้นสูงในหลักธรรม
พระพุทธศาสนา (ซึ่งผมไม่มีโอกาส แต่ก็ได้ปฏิบัติตามหลัก “ธรรมะ” โดย
ตลอดมาได้รับผลดีอยู่) จึงมั่นใจได้ว่า ตามที่ผมดำเนินมานั้นถูกวิธีทางอยู่แล้ว
เพราะคงมีเกณฑ์ชะตาของผมว่าต้องเป็นไปเช่นนั้นเอง โดยเฉพาะพระบารมี
“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ได้ทรงโปรดให้เข้ามาอยู่ในเรื่อง “เศรษฐกิจ
พอเพียง” ของพระองค์พักผ่อนโดยการเข้ามา “เขียนหนังสือ” แทน “การคำจำเป็น”
ซึ่งหมดความหมายไปเสียแล้วนั้น เพราะถ้าผมมีหลักทรัพย์สินอยู่ ผมอาจทำการ
คำนวณปัดขมิบอยู่แล้วก็อาจเป็นได้ เพราะการที่เขียนเรื่อง “โรงงานยาสูบ” นั้น
เดิมผมก็ไม่เห็นว่าผมจะได้เรื่องย่ออย่างครบถ้วนเช่นนั้นได้ และเรื่องที่จะเขียน
ต่อไปตอนท้ายนี้ก็เช่นกัน ผมมั่นใจว่าได้พบข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ด้วย
เดชพระบารมีของ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” และองค์พระผู้เป็นใหญ่
แห่งประเทศไทย คือ “พระเดชพระทัยขององค์พระสยามเทวาธิราช” ทรงมี
พระประสงค์ที่จะได้เปิดเผย “ความจริงในประวัติศาสตร์” ซึ่งถึงวาระอันควรจะ
ต้องเปิดเผยแก่ชาวไทยและชาวโลกทั้งมวล

แต่ก่อนที่ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบ “เรื่องสำคัญ” นั้น ผมได้กล่าวถึง
“พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” โดยย่อๆ มาแล้วหลายเรื่อง
ในวาระพระชนมายุครบ 6 รอบนี้มีปรากฏมาแล้วมากมาย แม้กระทั่งตอนท้าย
ของเรื่องนี้อีกหลายประการ ผมจะได้เรียนให้ท่านทราบเฉพาะเรื่อง “สำคัญๆ”
ที่ประชาชนส่วนน้อยที่ได้ทราบเท่านั้น ส่วนเรื่อง นายกรัฐมนตรีคนชื่อ “ฯพณฯ
ชวน หลีกภัย” ที่ผมจะได้กล่าวต่อไปในฐานะ “นักการเมืองนอกทำเนียบ” นี้ ผม
เรียนตามตรงว่า แต่ดั้งเดิมผมมีแนวคิดว่ายากจะเป็น “นักการเมือง” บ้าง แต่
เห็นพฤติกรรมต่างๆ แล้วก็ “เลิกคิด” แม้ในระยะกลางๆ ที่ผมมีผลงานได้เป็น
ประธานสภาจังหวัดอยู่นานถึง 14 ปี และเป็นทั้งเทศมนตรีและประธานสภา
เทศบาลอยู่หลายปี มีคนมาเสนอให้ผมเข้ารับเลือกตั้งเหมือนกัน แต่ผมรู้ตัวดีว่า
คงเป็น “นักการเมือง” ที่ดีไม่ได้แน่นอน トラบใดที่สภาพ “การเมือง” ของเรา
เป็นเช่นนั้น นับแต่ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” ถูกเบียดให้ไปอยู่ในต่างประเทศ “พรรค
ประชาธิปไตย” นี้ขณะนั้นถึงแม้จะดีก็ไม่ถึงขนาดดีนักและขาดหัวหน้าพรรค

ที่ดี ขณะที่รัฐบาลชุด “ชวนฯ 1” นั้นผมชักสนใจไม่ใช่เพราะผมเป็น “ชาวโดม ม.ธ.ก.” แต่ขณะนั้นผมสังเกตเห็นแล้วว่า ภายใต้นั้นเรามี “ชาวโดม” เป็นยอดผู้นำ ทั้ง 3 ฝ่ายแล้วคือ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลฎีกา และได้มารับรองผลงานของ “เสรีไทย” โดยประกาศให้ “วันที่ 16 สิงหาคม” เป็น “วันสันติภาพ” ทำให้ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” หดมัวหมองไร้ลทิล ขณะนั้น ผมเข้ามาอยู่ในวงการ “คณะเสรีไทย” ที่เพิ่งเปิดเผยตัวได้เมื่อตั้งอนุสาวรีย์ ที่ ม.ธ.ก. หน้าโดมนี้เอง ผมเลยคิดว่าวันนี้คือ “เดชะพระบารมีของ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” แน่ๆ เพราะได้เริ่มต้นงานสำคัญๆ ของชาติไว้ได้ หลายอย่าง เช่น “รัฐธรรมนูญ” “การศึกษาแห่งชาติ” วันใหญ่ยิ่ง ฯลฯ

ในระบะที่ถูกยุบสภาและเลือกตั้งใหม่นั้น ใจคอผมหดหู่มากนึกในใจ ว่า “ดาวร้าย” คงมีชะตาแข็ง จนวันเลือกตั้งครั้งใหม่จะแน่นสุดท้าย “พรรค ประชาธิปัตย์” ได้คู่ที่เงินได้เท่ากับ “ความหวังใหม่” ซึ่งเขี้ยวสุดฤทธิ์เงินได้ชนะเพียง 1 คะแนน จึงได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ในครั้งแรกผมนึกเสียใจแทนพรรคประชาธิปัตย์ มาก นึกในใจว่า “พระสยามเทวาธิราช” ท่านไม่ช่วยเสียแล้ว แต่มาคิดได้ภายหลัง ว่า “คะแนนทอง” นั้นแหละที่เขาได้ไปอย่างไม่บริสุทธิ์ ทำให้เข้าไปได้รับเคราะห์ กรรมจากยุค I.M.F. จนต้องถูกบีบให้รีบลาออกไป รัฐบาลประชาธิปัตย์ “ชวน 2” จึงได้เข้ามาบริหาร เข้าแก้ปัญหาต่างๆ เรื่อง สานต่อในเรื่องสำคัญๆ จนสำเร็จไป มากมาย (แล้วยังถูกกล่าวหาว่าไม่ได้เรื่องราวเสียอีก!?)

ผมอยากจะกล่าวถึงเรื่อง “ยิ่งใหญ่” นี้อย่างสั้นๆ ว่า ขอให้ “ฯพณฯ ชวน หลีกภัย” ช่วยทำงานแทน “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” โดยผ่านนานาอุปสรรค จากพวกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนรวม สนองพระเดช พระคุณของแผ่นดินไทยภายใต้ “พระเดชะบารมีของพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ให้ได้ ผม มั่นใจว่าขณะนี้ “องค์พระสยามเทวาธิราช” ท่านได้ทรงแผ่พระเดชะบารมีปกคลุม ท่านและพรรคของท่านอยู่แล้ว ขอให้ท่านได้ยึดหลัก “ธรรมะ” ของพระพุทธองค์ บริหารงานสำคัญของประเทศชาติด้วยความ “ซื่อสัตย์” ตามอุดมการณ์ของท่าน สมดังปรารถนาทุกประการ

ผมลิ้มเรียนไปว่าในระบะนั้น ผมอยากทราบหรือพบเรื่องอะไรที่อยากเย็น ผมมักได้พบและทราบเสมอ ผมอยากพบ “คุณชวน” สักครั้ง แทบไม่น่าเชื่อ ผมไป

ที่ ม.ธ. วันนั้นตั้งใจจะนำรายชื่อพวกมาร่วมรุ่นไปร่วมบุญฉลอง “ท่านอาจารย์” ครบ 100 ปี ผมได้พบและคุยกับ “ฯพณฯ ขวน หลีกภัย” ท่านได้คุยและดูรายชื่อรุ่นผมตั้งนาน ความจริงวันนั้นผมจะไปที่ “ห้องโดม ม.ธ.” เพื่อกราบไหว้ “ท่านปรีดีฯ” เจ้าของห้องซึ่งโชวีประวัติของท่าน ณ ที่นี้ และไหว้ “อัฐิ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์” ซึ่งอัฐิเชิญมาตั้งชั่วคราว ณ ห้องนั้นด้วย ส่วน “ฯพณฯ ขวน หลีกภัย” นั้นท่านมีรายการจะมากราบท่านป๋วยฯ อยู่แล้ว แต่ไม่ได้ระบุว่าเมื่อใด “ท่านเทพฯ” คงจะพอใจให้ผมได้มีโอกาสพบ ฯพณฯ ท่านชวน หลีกภัย โดยดลจิตให้ผมมาในตอนบ่ายวันนั้น เข้ากราบไหว้ทั้ง 2 ท่าน (รูปท่านปรีดีฯ และอัฐิท่านป๋วย) แล้วไปพบฝ่ายการเงินงาน 100 ปี ท่านปรีดีฯ เป็นพิเศษอยู่ในห้องข้างๆ ที่ (ประธานคือ ศ.วารี หะวานนท์) ขณะที่ผมนั่งคอยอยู่นั้น ท่านนายกฯ ไหว้เสร็จแล้วเดินเข้ามาในห้องนั้น จึงเดินมาทักทายผมๆ จึงได้มีโอกาสคุยกับท่าน ผมจึงมั่นใจว่า ถ้าเรามีหลัก “ธรรมะ” ประจำใจแล้วจะมี “ชัยชนะเสมอ”

ตั้งแต่ผมได้ไปพบ “ท่านเจ้าคุณธรรมโกศาจารย์ (ท่านปัญญานันทะภิกขุ)” แล้ว ทำให้ผมมั่นใจและได้พบข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ผมจึงได้ตัดเรื่องเล็กๆ ลงไปมาก เพราะช่วงระยะเวลา รวม 60 ปี เพื่อ “ประโยชน์ส่วนรวม” ผมได้ทำไปโดยลำพัง แต่ได้รับคำแนะนำช่วยเหลือร่วมมือจากท่านผู้ใหญ่รุ่นพี่ และเพื่อนฝูงเป็นอย่างดี และปัจจุบันยังได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากรุ่นน้องและดาวบริวารของ “ท่านอาจารย์ปรีดีฯ” เป็นอย่างดีนั้น ทำให้ผมรู้สึกภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะเข้าร่วมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อแสดงความกตัญญูทดแทนที่ต่อ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เป็นการทดแทนโดยที่ไม่เคยได้มีโอกาสปฏิบัติ เช่นเพื่อนสนิท คือ “ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์” และญาติที่ผมนับถือคือ “คุณพี่ฉลบทชัย พलगูร” ได้ปฏิบัติอย่างดีต่อท่านไปแล้วนั้น

ผมลองมาคิดทบทวนดูว่า ผมได้ทำอะไรเป็นการตอบแทนต่อแผ่นดิน และต่อท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผมไปแล้วบ้าง

ประการแรกเมื่อปี 2483 เมื่อพวกเรากำลังเรียนปีที่ 4 นั้น พวกเรา “ชาวโดม” ได้ร่วมกับ “ชาวสีชมพู” เดินขบวนเรียกร้องดินแดนอินโดจีนจากฝรั่งเศส เป็นผลสำเร็จได้ดินแดนคืนมากระยะหนึ่ง นึกว่า “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดีฯ” จะเห็นด้วย กลับผิดประสงค์ของท่านไป ท่านมองเห็นการณ์ไกลกว่า ว่าพันธมิตรจะประสบ

ชัยชนะ จจริงของท่านเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ท่านจึงรีบคืน 4 รัฐ ภาคตะวันออก ให้ฝรั่งเศส และรัฐภาคใต้คืนให้องค์กษัตริย์

อีกประการหนึ่ง ผมไม่ทราบว่าจะมีใครรู้บ้าง แต่ผมอ่านหนังสือหลายสิบเล่ม มี 2-3 เล่มที่กล่าวถึง “พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร” ไปเยี่ยม “ท่าน ดร.ปรีดี” ที่ปารีส แต่ไม่มีฉบับใดเขียนเลยว่า พล.ต.ต.สง่าฯ ตอนนั้นทำหน้าที่ตัวแทนของพี่ชายคือ “จอมพลถนอม กิตติขจร” ไปพูดเชิญท่านกลับเข้าประเทศไทยในฐานะ “รัฐบุรุษอาวุโส” เพื่อเป็นมันสมองบริหารบ้านเมืองเพราะก่อนหน้านั้นคุณสง่าฯ รู้ว่าผมนับถือ “ท่าน ดร.ปรีดี” มาก เพราะผมทำงานของท่านโดยตรงอยู่เมืองตากนี้ และได้มีส่วนนำ “พัฒนาเมืองตาก” กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ก้าวหน้าบุกเบิกไปก่อนคนอื่น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงได้คุยกับผมที่เล่นที่จริงว่าผมมีความเห็นอย่างไร ถ้าจะเชิญท่านกลับเมืองไทย (ตอนนั้นท่านไปอยู่ฝรั่งเศสแล้ว) ตอนนั้นผมยังไม่แก่นัก ยังคิด “เรื่องการเมือง” ไม่สู้จะรอบคอบนัก คิดว่า “จอมพลถนอมฯ และคุณสง่าฯ” เป็นคนซื่อๆ กับคนซื่อคบกันคงจะดี ลืมนึกถึง “บริวาร” ของท่าน (ซึ่งมีคน “ไม่ซื่อ” อยู่มากมาย) ผมจึงสนับสนุนไปเต็มที่ (ข่าวการไปพบนี้ผมได้ทราบจากหนังสือพิมพ์) แต่ผมได้ทราบแว่วๆ ว่าท่านจะยังไม่กลับ (ผมไม่ทราบที่ท่านปรึกษาใคร หรือเป็นความเห็นของท่านเอง แต่ท่านผู้ใหญ่ที่สนิทรู้จักรักท่านดีนั้น ก็มีความเห็นเช่นนั้น) ผมเพิ่งมาคิดได้ในตอนหลังว่าความคิด “ไม่ควรกลับ” นั้นถูกต้องแล้ว เพราะท่าน “ไม่ใช่คนการเมือง” หลุดพ้นจากวงการเมืองเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” ไปแล้วไม่ควรมาแปดเปื้อนกับ “การเมือง” ที่ยังมีแ้ว “มัวหมอง” มากในระยะต่อมานั้น ท่านอาจจะถูกสาดโคลนดั่งให้ตกต่ำลงโดยไม่ตั้งใจก็อาจเป็นได้ เฮ้อ! โลงออกไปที่ เจตนาดีแต่อาจผิดพลาดไปได้เช่นนั้น คราวก่อนเป็นความคิดผิดๆ ของวัยหนุ่มเลือดร้อนรุนแรงทั้ง 2 มหาวิทยาลัยและกองเชียร์ คราวนี้คิดผิดคนเดียว “เชอ” ในเรื่อง “การเมือง” ไปหน่อย 2 ครั้งเท่านั้น โปรดอภัยด้วยครับ (คงไม่มีครั้งที่ 3 อีกแน่นอน)

ท่านผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ย่อมทราบดีว่า “ผู้นำ” เปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 มีผู้นำที่ใหญ่ยิ่งจริงๆ อยู่เพียง 2 ท่านเท่านั้น ฝ่ายทหารคือ “พระยาพลพลพยุหเสนา” และฝ่ายพลเรือนคือ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งเป็นทั้งมันสมองและมีปฏิบัติงานการบริหารงานแผ่นดิน และ

จัดสร้างรัฐธรรมนูญ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จก้าวหน้าเพื่อความสุขความเจริญของประเทศชาติและประชาชนภายใต้ “เดชพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9” โดยตลอด

ท่านจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ท่านนี้ปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ตามหน้าที่เบื้องต้นครบถ้วน อย่างสมณะ มีรายได้จากทางราชการตามควรแก่กรณีไม่โลภโมโทสันหารายได้พิเศษนอกريدนอกรอยให้ปรากฏแม้แต่ประการใด มาเข้าในหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ของ “ในหลวง ร.9” พอดีสมเป็น “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่” ของประชาชนชาวไทยที่แท้จริง มีการดำเนินชีวิตที่โปร่งใส ปราศจากมลพิษมัวหมองทุกประการทั้ง 2 ท่าน

ท่านผู้นำฝ่ายทหาร “พระยาพลพลพยุหเสนา” นั้นหน้าที่ของท่านมีน้อยแต่ก็หนักแน่นและมั่นคง ในระยะเริ่มแรกที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองทั้งหมดคือ

1) นำคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน โดยละมุนละม่อม ไม่มีการเสียเลือดเนื้อแม้แต่ประการใด

2) ตั้งนายกรัฐมนตรีคนแรกเป็น “คนนอกคณะ” ละเมิดรัฐธรรมนูญ จึงต้องเข้ายึดยุบสภา

3) เข้าแก้ปัญหา “คอมมิวนิสต์” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม จนพ้นมลทิน

4) เข้าเป็นนายกรัฐมนตรีชุดที่ 3-8 (พ.ศ.2476-2481)

5) สั่งปราบกบฏ 2476

6) ประสานความเข้าใจผิดของพระยาทรงสุรเดช เรื่องแนวเศรษฐกิจของ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ท่านได้เป็น “ผู้นำ” เข้าแก้ปัญหาสำคัญๆ รุ่นแรก ประสานงานและความเข้าใจอันดีของฝ่ายทหาร ซึ่งถูกยุยงให้เข้าใจผิด กับฝ่ายพลเรือน ซึ่งเป็นมันสมองและนำวิชาการด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ เข้ามาแก้ปัญหาขั้นต้นของประเทศชาติ จนได้รับแต่งตั้งเป็น “เชษฐบุรุษ” ต่อมาได้ถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบ นับได้ว่าท่านเป็น “ปุชนิยบุคคล” ผู้มีมือสะอาด เป็นแบบฉบับของทหารแท้ และนักประชาธิปไตยโดยแท้ ทั้งได้จัดให้มีพิธีการอย่างสมเกียรติทุกประการ

ส่วนท่าน “ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” (หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม) นั้น ท่านเป็นผู้นำหลักวิชาการต่างๆ เริ่มตั้งแต่เป็น “เลขาธิการคณะรัฐมนตรี” นำ “รัฐธรรมนูญฉบับแรก” มาใช้บริหารงานในประเทศเป็นรัฐมนตรีกระทรวงสำคัญๆ แทบทุกกระทรวง เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เป็นหัวหน้าขบวนการกู้ชาติ “เสรีไทย” และได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าให้เป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” หลังจากท่านได้ทำงานอย่างหนักแล้วถูกใส่ความ (จากผู้มี I.Q. สูงเยี่ยม แต่มี E.Q. ต่ำมาก จนถูกเคราะห์กรรมสนองลบข้อเสียหมดไปแล้วนั้น) ส่วน “ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์” แม้จะไปถึงอสังกรรมในต่างประเทศก็ได้ไปอยู่อย่างสมถะ รอบรู้ และเฝ้าหาความรู้มาแนะนำผู้ไปเคารพ เยี่ยมเยียนท่านได้อย่างสมเกียรติ โดยไม่สนใจเรื่องเงินทอง พยายามใช้จ่ายให้อยู่ในวงเงินบำนาญในตำแหน่ง “รัฐบุรุษอาวุโส” แต่อย่างเดียวเท่านั้น เข้าหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ภายใต้อำนาจ “เดชพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” เช่นกัน เรียกได้ว่าท่านมีคุณูปการต่อแผ่นดินและชนชาติไทย เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงลือลั่นอันดับโลก เป็นปูชนียบุคคล ซึ่งเป็นแบบฉบับของนักประชาธิปไตย โดยแท้แน่นอน

ยังมีท่านผู้อาวุโสสูงอีกท่านหนึ่งที่ผมอยากจะกล่าวถึงคือ “พระยาทรงสุรเดช” นายทหารชั้นผู้ใหญ่ ที่เป็นทหาร และนักประชาธิปไตยที่แท้อีกท่านหนึ่ง ท่านเป็นเพื่อนกับท่านเจ้าคุณพหลฯ เป็นคนวิदวาทกำลังทหารแบบ สวิทเซอร์แลนด์ โดยปกติไม่มียศนายพล และไม่มีตำแหน่งแม่ทัพ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของกองทัพ มีตำแหน่งใหญ่ที่สุดคือ “ผู้บัญชาการทหาร” ท่านมอบให้ “เจ้าคุณพหลพยุหเสนา” ส่วนตัวท่านนั้นเป็นเพียงรองผู้บัญชาการฯ เท่านั้น

คุณทศ พันธุมเสน (บุตรท่านเจ้าคุณทรงสุรเดช) ได้เขียนถึงท่านเจ้าคุณทรงฯ ได้เขียนบันทึกว่า “...ราษฎรไทยกลัวเจ้าและกลัวนายของเขาทั้งหมด ยิ่งกับหนูกลัวแมว ลำพังราษฎรจะไม่มีปัญญาคิดปลดแอกได้เลย และจะไม่มีใครกล้าชักชวนกันควบคุมกันเป็นพวกขึ้นได้” ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งในการคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง (ไม่เหมือนพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลนี้)

ท่านเป็นทหารแท้ ซึ่งไม่ทราบเรื่องสิทธิเศรษฐกิจดีนัก เมื่อถูกหลวงพิบูลสงครามยุ้ง ใส่ความหลวงประดิษฐมนูธรรม จึงกลายเป็นว่าท่านเป็น

ตัวตั้งตัวตี กล่าวหาหลวงประดิษฐฯ กลายเป็น “คอมมิวนิสต์” ไป เมื่อท่านเข้าใจ แล้วความข้องใจก็หายไป

ท่านยังให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ประชามิตรเมื่อเดือนสิงหาคม 2481 ว่า “ผมไม่เคยถือว่างานวันที่ 24 มิถุนายน เป็นงานสำคัญ ผมถือเป็นงานจำเป็น เท่านั้น ส่วนงานบริหารต่อไปจากนั้นเป็นงานสำคัญ...” อีกนัยหนึ่ง พระยาทรงฯ ถือว่าได้ “ก่อการ” ส่วนหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นหัวแรงในการ “สานต่อ” มีภารกิจหลักในการเขียน “รัฐธรรมนูญ” การปกครอง เตรียมงานตั้งสภา ตั้งรัฐบาล วางแผนระบบประชาธิปไตย คิดโครงการเศรษฐกิจ ฯลฯ และพระยาทรงฯ ยังได้สรรเสริญหลวงประดิษฐ์ฯ กับคณะนายทหารญี่ปุ่นที่ไปพบท่านซึ่งไปปล้ำภัยการเมือง (จากข้อกล่าวหาของหลวงพิบูลสงคราม) โดยกล่าวว่า เป็นคนสุขุม ลึกซึ้ง รู้จักประมาณตน มีความรักชาติ

คุณหลวงประดิษฐ์ฯ นั้นได้เข้าใจเหตุผลของเจ้าคุณทรงฯ แล้ว และมีได้ลืมนโยบายของเจ้าคุณทรงฯ ในการยึดอำนาจอย่างไร้ความรุนแรง หลังจากอสังกรรมของพระยาทรงฯ ในต่างแดน “ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” ได้สั่งให้นายคอง อภัยวงศ์ เมื่อเป็นนายกรัฐมนตรี จัดทำพิธีวันอัฐิพระยาทรงฯ เข้าพระนครโดยให้เกียรติอย่างสูง และสั่งการให้มีพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมอัฐิ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ รวมทั้งพิธีบรรจุอัฐิ ณ วัดพระศรีมหาธาตุ เป็นพิธีใหญ่ มีสมาชิกราษฎรร่วมพิธีจำนวนมาก

“คุณทศ พันธุมเสน” ได้ชี้แจงต่อไปว่า “...พระยาทรงฯ ถูกกล่าวหาว่าวางแผนจะยึดอำนาจในช่วงปลายปี 2481 และปลดออกโดยไม่มีบำนาญ พระยาและคุณหญิงทรงฯ กับบุตร 2 คน จึงมีชีวิตอยู่ในญวนและเขมรอย่างยากจน หลังจากอสังกรรมของพระยาทรงฯ ครอบครัวย้ายกลับประเทศไทยในฐานะสัน্নเนื้อประดาตัว อาจารย์ปรีดีฯ มิได้นิ่งนอนใจ จัดการให้คุณหญิงทรงฯ ได้รับบำนาญเลี้ยงชีพ”

ยังมีสิ่งที่มาเสริม “พระบารมี” ของพระองค์ท่านในวาระที่เฉลิมฉลองพระชนมพรรษาครบ 6 รอบนี้ มีมากมายทั้งภาครัฐบาลหน่วยต่างๆ และภาคเอกชนรวมทั้งบริษัท ห้างร้านและส่วนตัว แต่ละโครงการล้วนเป็นโครงการใหญ่ๆ แทบทั้งนั้น เช่น โครงการสร้าง “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาฯ มหามกุฏราช

วิทยาลัย” ได้มีผู้ถวายที่ดินปลูกสร้าง 80 ไร่ และวางศิลาฤกษ์แล้วในปีมงคลนี้
โครงการ 5 ปี ดำเนินกิจการต่อจากที่ได้ดำเนินมาแล้ว ให้ต่อถึงปริญญาเอก
มีทุนเริ่มอยู่แล้ว 600 กว่าล้านบาท (กำหนดการก่อสร้างจำนวน 1,000 ล้าน)
ผู้ประสงค์ทำบุญร่วมกุศลได้ที่ตั้งมหาวิทยาลัยปัจจุบันที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
ทำพระจันทร์

มีรายล่าสุดที่ผมได้ทราบเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2542 นี้เอง คือมีชาว
ต่างประเทศได้เข้ามาถ่ายภาพสัตว์ป่าที่หายากในป่าใหญ่ๆ ภายในประเทศไทย
โดยเฉพาะ ครั้งแรกได้เข้ามานานแล้ว เกิดมีเรื่องที่คุณสืบ นาคะเสถียรได้ทำ
วีรกรรมในเรื่อง “ป่าไม้และสัตว์ป่า” ไว้ จึงกลับไปก่อน และได้ทราบความ
สนพระทัยของพระองค์ ร.9 ในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากนี้ จึงกลับมาอีกครั้ง
ก่อนช่วงครองราชย์ครบ 50 ปี มาเสร็จก่อนพระชนม์มายุครบ 6 รอบ คือได้เข้าไป
อยู่ในป่าครั้งละเป็นเดือนๆ เพื่อถ่ายสัตว์ป่าที่หายากและแอบถ่ายภาพดีๆ เช่น การ
ต่อสู้ การจับสัตว์เล็กเป็นอาหาร แจ้งว่าในป่าห้วยขาแข้งเป็นป่าใหญ่ที่ดีที่สุด
นำศึกษาที่สุด ได้รูปสัตว์ที่หายากที่สุด ไม่นึกว่าจะมีในป่านี้ คือ “เสือดำ” และอื่นๆ
เช่น วัวกระทิง สิงโต ผึ้งนกยูง ละมั่ง ตะกวด ฯลฯ ในอิริยาบถต่างๆ กัน ได้เข้าไป
อยู่ในป่าไทยถึง 3 ปี และได้กลับไปรวบรวมภาพเขียนเรื่องอีก 1 ปี เสร็จพอดี
ในปีครบ 6 รอบของพระองค์ท่านพอดี จึงได้ทำหน้าปกตอนหัวเรื่องทั้ง 2 ภาพ
สัญลักษณ์ วันครบครองราชย์ 50 ปี วันครบพระชนม์มายุ 6 รอบ อยู่เบื้องบน
และสัตว์ป่าอยู่ตรงกลาง ให้ชื่อเรื่องว่า “Twilight in Thailand”

มีภาพดีๆ สวยๆ เต็มไปหมด เจ้าของบทนิพนธ์นี้แจ้งว่าจะถวายในหลวง
เป็นที่น่ายินดีในเจตนาดีของเขา และผู้ที่สนใจเรื่องสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อมอย่าง
หนึ่งของประเทศไทย อันเป็นการเสริมพระบารมีของพระองค์ท่านอย่างดียิ่ง
ประการหนึ่ง ควรจะสนใจในกรณีนี้ด้วย

มีอีกประการหนึ่งที่ผมเห็นว่าเป้น “สิ่งสำคัญที่สุด” สำหรับพระมหากษัตริย์
ที่จะทรงมี “พระบารมีสูงที่สุด” ได้ ในภาคเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศไทยนี้ได้
ถือว่า “ช้างเผือก” เป็นคู่บุญบารมีอันสูงสุดของพระมหากษัตริย์ไทย พระองค์ใด
มีบุญญาธิการมากจะต้องมี “ช้างเผือก” เป็นบริวารประดับบารมีมากที่สุด ครั้ง
โบราณสมเด็จพระจักรพรรดิทรงมี “ช้างเผือก” 4 องค์ ก็นับว่ามากกว่าพระองค์

อื่นแล้วแต่ “พระบรมมหาราชวัง รัชกาลที่ 9” ของเรา เพิ่งมีประกาศเปิดเผยเมื่อเร็วๆ นี้เองว่า ปัจจุบันนี้ได้มีผู้นำ “ช้างเผือก” ที่มี “คชลักษณ์” เข้าเฝ้าพอสวมครแล้วเข้าถวายพระองค์ท่านได้ถึง “69 องค์” เจ้าพนักงานได้ตรวจสอบเห็นสมควรอัญเชิญขึ้นระวางเป็น “พระยาช้างต้น” แล้วรวม 10 องค์ องค์แรกนี้ ได้ทราบว่าได้มาตั้งแต่ “สมเด็จพระเทพรัตนสุดา” ยังมีพระชนม์เยาว์วัยอยู่ ท่านทรงโปรดเล่นด้วยตลอดมา อีก 6 องค์ได้ตรวจสอบเห็น “คชลักษณ์” ครบถ้วนสมบูรณ์ ดีพอจะขึ้นระวางเป็น “พระยาช้างต้น” แล้ว แต่ยังมีได้ขึ้นระวาง

ผมคิดว่านี่แหละเป็นการ “แสดงพระบารมีอันสูงสุด” ของ “พระบรมมหาราชวัง” องค์ปัจจุบันของไทยเรา โดยไม่มีใครกล้าคัดค้านว่าพระองค์ท่านยังไม่มี “พระบรมเดชานุภาพ” เหมาะสมกับพระนามอันสูงส่งนั้น ทำให้ผมกล้าที่จะเปิดเผย “ความลับ” ที่ได้มีผู้นำมากล่าวถึงมารายในสมัยรัชกาลของพระองค์ ครึ่งนี้ผมพอคาดคะเนได้ว่าพระองค์ท่านก็ได้ทรงทราบแน่ชัดมาถึง 20 ปีแล้ว แต่พระองค์ท่านคงจะทรงเห็นว่าขณะนั้นพระองค์ท่านยังไม่แน่ใจว่าจะมีพระบารมีเพียงพอ พระองค์ท่านจึงโปรดให้ “สมเด็จพระสังฆราช” รอเรื่องไว้ก่อน บัดนี้ตามความเห็นของผมจาก “พระบารมี” ที่กล่าวในเบื้องต้นอย่างย่อๆ และ “พระบารมีเรื่องช้างเผือก” นี้ ผมจึงมั่นใจว่าสมควรจะ “เปิดเผย” อันเป็น “เกียรติแก่พระบรมวงศ์จักรี” อันสูงยิ่งแก่ประชาชนเพิ่มเติมให้ทั่วถึงกัน เพราะได้ทราบว่าชุดแรกที่ได้พิมพ์ไปแล้วจาก “วัดท่านสมเด็จพระสังฆราช” นั้นคงจะจำนวนไม่มากนัก และมีเอกชนนำข้อความไปพิมพ์แจกเพิ่มเติมอีก 2 ครั้ง แต่ยังไม่แพร่หลาย

ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีเจตนาประการอื่นใด นอกจากเพื่อแสดงความเคารพบูชามุ่งมั่นเพื่อ “เทอดพระเกียรติคุณขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับพระบรมราชวงศ์จักรี” เมื่อครั้ง 200 กว่าปีมาแล้วนั้น “ความจริง” ของเบื้องหลัง “ประวัติศาสตร์” ที่ปรากฏแพร่หลายอยู่นั้นเนื่องจากมูลเหตุใดจะได้ปรากฏชัดในข้อที่จะได้ “เปิดเผย” ให้ประจักษ์แจ้งทั่วถึงกันจากหนังสือซึ่งจะแพร่หลายต่อส่วนรวมในโอกาสนี้ เพราะได้มีปรากฏการณ์หลายครั้งที่ได้ทรงบันดาลใจข้าพระพุทธเจ้าด้วยความเคารพอย่างสูงส่งให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ค้นพบหลักฐานและเหตุผลจากหนังสือหลายฉบับที่ได้ชี้แจงเหตุผลของ “ความจริง” ในพระราชประวัติและพฤติกรรมที่น่าสงสัยและเข้าใจผิดกันเป็นส่วนมาก ได้มีความ

เข้าใจในสิ่งอันเป็นอย่างไม่ต้องสงสัยอีก ความหวังดีจากความเคารพบูชาอย่างสูง ยิ่งจากข้าพระพุทธเจ้าครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าหวังใน “พระบารมีของ “มหาราช” ทั้ง 3 พระองค์” คงได้โปรดประทานอภัยให้ด้วย และ “พระเกียรติคุณ” ของทั้ง 3 พระองค์นี้จะได้แพร่หลายขจรไปทั่วทิศานุทิศ สมดังปรารถนาของชาวไทยโดยทั่วกัน

เรื่องเกี่ยวกับ “การจัดสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ที่จังหวัดตาก ตามที่ผมได้ทราบผ่านทางจังหวัดตากได้ส่งข้อมูลผิดไปนั้น ผมได้ติดต่อบพบ “ท่านสุวรรณ รื่นยศ” (อดีตข้าหลวงประจำจังหวัดตากในขณะนั้น) และ ไทศัพทศุภกับคุณเฉลียว วัชรพุกก์ (อดีตนายช่างแขวงการทางปี 2492) จึงได้เรียนในตอนต้น และได้แก้ไขตามหลักฐานที่นายช่างเฉลียว วัชรพุกก์ได้ค้นพบและส่งให้อีกแล้วนั้น คราวหลังผมจึงได้ไปพบด้วยตนเอง ได้รับคำตอบว่ามากมาย เพราะผมไม่เคยไปพบเลยในระหว่างที่ท่านเป็นอธิบดี และ รมช. (เพราะผมไม่ชอบไปพบผู้ที่กำลังรุ่งเรืองโดยไม่จำเป็น) ท่านได้ให้หนังสือเล่มใหญ่ๆ ผมมาหลายเล่มที่ชอบมากที่สุดก็คือ “เรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ซึ่งมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้จัดงานเทอดพระเกียรติพระองค์ท่านเป็นพิธีใหญ่ ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 22-28 ธันวาคม 2523 โดยคำสั่งแต่งตั้งกรรมการไทย “พล.ร.อ.สัจ จลลอยู่” ประธานมูลนิธิฯ ขณะนั้น และมี รมช.มหาดไทยคือ คุณเฉลียว วัชรพุกก์ เป็นประธานในพิธี จึงทราบว่าผมผิดอยู่ตามดังกล่าวนั้น เป็นข้อมูลที่ทางจังหวัดตากฯ ส่งมา (ขณะนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดคือคุณชูชัย สุวรรณรังษี) แต่เรื่องอื่นๆ คณะกรรมการ (ส่วนใหญ่คือกรมศิลปากร, กรุงเทพฯ, มหาดไทย) ได้รวมประวัติและภาพถ่ายไว้ละเอียดดีมาก (ปกแข็ง 8 หน้ายกประมาณ 300 หน้า) ตามที่เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้อ้างประวัติศาสตร์ระบุไว้อย่างแน่ชัดในเรื่องของพระองค์ท่านไว้แน่นอนว่า “พระราชสมภพ ณ วันอาทิตย์ เดือน 5 ขึ้น 15 ค่ำ จ.ศ. 1096 ปีชาล ตรงกับวันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2277” มีประวัติผลงานของพระองค์ท่านไว้อย่างละเอียดมีหลักฐานเป็นที่เชื่อถือได้ดีมาก และได้มีคำแปลประวัติศาสตร์จีนในเรื่องเกี่ยวกับพระองค์ท่านไว้ด้วย (โปรดพิจารณาเองว่าจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะขณะนั้น “จีน” ถือว่าประเทศจีนเป็นใหญ่ในโลกคนอื่นเป็น “ฮานั่น” และ “อั้งม้อ” ทั้งนั้น) เกี่ยวกับพระราชวงศ์ ผู้สืบสกุลจากพระองค์ท่าน คือจากพระโอรสธิดา 29 องค์

1) ผู้สืบสกุลสายตรง คือ

1.1 สิ้นสุข	1.2 อินทรโยธิน
1.3 พงษ์สิน	1.4 ศิลาพันธ์
1.5 รุ่งไพโรจน์	1.6 ณ นคร
1.7 โกมารกุล ณ นคร	1.8 จาตุรงคกุล

2) ผู้สืบสกุลที่สืบตรงทางสายหญิง คือ

2.1 อิศรเสนา ณ อยุธยา	2.2 ธรรมสโรช
2.3 นพวงศ์ ณ อยุธยา	2.4 สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา
2.5 ศรีวัช ณ อยุธยา	2.6 วัฒนวงศ์ ณ อยุธยา
2.7 รัตนโกศ	2.8 ภานุมาศ ณ อยุธยา
2.9 กาญจนวิชัย ณ อยุธยา	

3) ผู้สืบสกุลเกี่ยวพันทางสายหญิง

3.1 อิศรางกูร ณ อยุธยา	3.2 ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา
3.3 เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	3.4 กุญชร ณ อยุธยา
3.5 ชุมสาย ณ อยุธยา	3.6 ลดาวัลย์ ณ อยุธยา
3.7 สุริยกุล ณ อยุธยา	3.8 แสงชูโต
3.9 รัตนภาณุ	3.10 วิภาตะศิลปิน
3.11 ศรีเพ็ญ	3.12 ศรียาภัย
3.13 เทพหัสดิน ณ อยุธยา	3.14 บุนนาค
3.15 บุรานนท์	3.16 สว่างค์
3.17 ลักษณะสุด	3.18 สุขกสิกร
3.19 บุรณศิริ	3.20 แดงสว่าง
3.21 กมลาศ ณ อยุธยา	3.22 แสงต่ำย
3.23 มิตรกุล	3.24 จุลติลภ
3.25 สายะศิลป์	3.26 พนมวัน ณ อยุธยา

รวมทั้งหมดมี 43 สกูล

หนังสือสำคัญเล่มนี้นอกจากมีพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านแล้ว ยังมีพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเรื่องรามเกียรติ์ และยังมีอีกบทหนึ่งที่น่าสนใจคือ “ปฤษณา ขุนพลวงดาก” โดยนายคงเดช ประพัฒน์ทอง (เป็นความรู้ใหม่ซึ่งนักประวัติศาสตร์ควรสนใจ)

ความจริงตอนที่ผมได้ไปพบ “ท่านปัญญานันทภิกขุ” (ท่านเจ้าคุณธรรมโกศาจารย์) นั้น ผมเพียงแต่นึกถึงเรื่อง “การเผชิญงานของท่านปรีดิพนมยงค์” ตลอดชีวิตการทำงานของผม และขอแก้ไขเรื่องการสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ผมและประชาชนได้มีส่วนร่วมคณะแนวทางการทางดาก โดยนายช่างจำรัส สืบสิริ และนายช่างเจลิยว วัชรพุกก์ เป็นผู้นำก่อสร้างมอบให้ทางราชการดำเนินต่อไปเท่านั้น (ไม่ใช่ทางราชการเป็นผู้นำจัดสร้างดังที่ปรากฏในเอกสาร) แต่ยังสามารถนำไปได้ทราบหลักฐานที่ชี้ชัดจาก “เดชะพระบารมีของพระภัทรมหาราช รัชกาลที่ 9” ซึ่งทรงเป็น “เทพชั้นสูง” ได้จุติมาเพื่อช่วย “พระสยามเทวาธิราช” ซึ่งเป็นใหญ่ในประเทศไทยนี้ ช่วยบรรเทาจัดภยันตรายที่ได้เข้ามาสู่แผ่นดินผืนนี้อย่างร้ายแรงอยู่นั้น ให้บรรเทเบาบางลงได้หลายชั้น มิได้เป็นอย่างแผ่นดินข้างเคียงของเราเช่นอย่าง “เขมร” มีพลเรือนอยู่เดิมถึง 6-7 ล้านคน รบกันเองหรือถูกคอมมิวนิสต์ฆ่าตายเสียตั้ง 3-4 ล้านคน เพิ่งหยุดรบกันเหลือพลเมืองเพียง 2 ล้านกว่าคนเท่านั้น ส่วนประเทศพม่าคู่ปรับเก่าของไทยเรานั้น ได้ถูกอังกฤษ “DIVIDE FOR RULE” ยังมีทหารครองเมือง ประเทศยังล้าหลังไทยเราลิบลับอยู่ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินไทยเรา แม้จะอยู่ในโซนเดียวกันนี้ ดวงชะตาร้ายได้กรายกล้าเข้ามาหนักๆ หลายหนดังที่นักโหราศาสตร์ได้ให้คำทำนายอย่างหนักๆ มาแทบทุกปี และปรากฏเหตุการณ์ร้ายๆ มาบ้าง ท่านก็ได้เห็นแล้วว่า แม้มี “ดาวร้าย” ปรากฏขึ้นในบ้านเมืองเราอยู่บ้างหลายครั้ง แต่ก็ในช่วงไม่นานนัก เพราะผืนแผ่นดินไทยเรานี้ยังมี “องค์พระสยามเทวาธิราช” คุ่มครอง และยังมีเดชะพระบารมี “องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 พระภัทรมหาราช” ซึ่งเป็นที่เทอดทูนขึ้นขอบไมใช่เฉพาะประชาชนชาวไทยเท่านั้น ยังเป็นที่ขึ้นขอบของชาวประเทศต่างๆ ที่ได้เคยพบเห็นรู้จักพระองค์ท่านเกือบทั่วทุกมุมโลก

ท่านคงได้ทราบแล้วว่า มีหลายประเทศ ต้องประสบเคราะห์กรรมอย่างหนักๆ เลวร้ายกว่าประเทศเรามาก ประเทศเราแม้จะประสบเคราะห์กรรมบ้าง ก็ยังแผ่วเบาว่าประเทศเหล่านั้นมาก ผมจำได้ว่าเคยมีปรากฏการณ์ครั้งหนึ่ง ผมคิดว่าเป็นเพราะ “พระบารมีขององค์พระเจ้าอยู่หัว ร.9” ของชาวไทยแน่ๆ ที่ทำให้รถยนต์คันหนึ่งซึ่งบรรทุกวัตถุระเบิดเต็มคันรถ (คงเตรียมจะไประเบิดสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งแห่งใดเป็นแน่) ได้เกิดระเบิดขึ้นเสียก่อนจะไปถึงที่หมาย แผนนั้นจึงล้มลงไปเสียก่อน

อีกครั้งหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้เอง ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่สรรพสามิต ไปตรวจสอบสุราเถื่อน ได้ไปพบวัตถุระเบิดเข้าตั้ง 302 ลูก คงมีใครเตรียมแผนการณ์จะไปทำลายสถานที่ใดแน่นอน นี่ก็เป็น “เดชพระบารมีของพระองค์ท่าน” เช่นเดียวกันแน่ๆ จึงทำให้ “ดาวร้าย”ทั้งหลายทำการไม่สัมฤทธิ์ผล

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กับ

พระบรมราชวงศ์จักรี

ประมาณต้นปี 2535 หลังจากที่ผมขายที่ดินชำระหนี้สินแทน “บริษัท จังหวัด” ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และได้เข้าเป็น “รองประธานกรรมการ ชมรม ผู้สูงอายุจังหวัดตาก” เรียบร้อยแล้ว มีนายตำรวจพร้อมภรรยาคนหนึ่ง มาหาผม และภรรยา ได้มอบหนังสือเล่มเล็กขนาด 1 ยก มีชื่อเรื่องดังข้างต้นหัวเรื่องนี้ และมีรูปสมเด็จพระเจ้าตากฯ บนแท่นบูชาอยู่เบื้องหลังจำนวน 200 เล่ม ขอให้ผมช่วยแจกตามที่เห็นสมควรด้วย ขณะนั้นผมนึกไม่ออกว่าเป็นใคร เห็นภรรยาเขาคุยกับภรรยาผมเลยนึกว่าฝ่ายภรรยาเขาคงคุ้นเคยกัน เขากลับไปแล้วจึงทราบว่าเขาเคยเป็นผู้บังคับกองเมืองอยู่ที่นั่นมาแล้ว ผมอ่านดูแล้วก็นึกยินดี (แต่ขณะนั้นยังไม่นึกถึงชื่อเดิมได้ 100% นะ) ผมก็แจกไปในหมู่เพื่อนฝูงและในชมรมผู้สูงอายุไปหมดเหลือไว้เล่มเดียว จนเกือบจะลืมเรื่องไปแล้ว มานึกขึ้นได้ว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดท่านหนึ่ง ได้ร่วมกับครูสภาพิมพ์หนังสือพร้อมมีพระรูปพระเจ้าตากสินฯ องค์เล็กจำหน่าย แต่ให้ข้อมูลผิดพลาดว่า “ทางราชการจัดสร้าง...” (เหมือนกับ

เล่มใหญ่ซึ่งผมทราบภายหลัง) ผมเลยนึกขึ้นได้ถึงหนังสือเล่มเล็กนั้นจึงค้นหาจนพบ อ่านบททวนดูเห็นว่าถาดต้นฉบับมีจริงก็คงถูกต้องเพราะพิมพ์ออกมาโดยอนุมัติของ “สมเด็จพระสังฆราชฯ” วัดบวรนิเวศน์ เรื่องนี้จึงกลายเป็นเรื่อง “ใหญ่ที่สุด” อย่างที่ผมไม่เคยนึกคาดฝันมาก่อนว่าผมจะต้องมาตกที่นั่งเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่” เช่นนี้ ผมตั้งใจไว้แล้ว ผมจะไม่ยอมเปิดเผยถ้าไม่ได้พบต้นฉบับนั้น และถ้าจะพบได้ก็ต้องด้วย “เดชพระบารมีของพระเจ้าอยู่หัว ร.9” แน่นนอน เพราะแต่ก่อนมาก็ไม่เคยปรากฏเรื่องนี้เลย เป็นแต่แว่วๆ มาบ้างเท่านั้น

ผมไม่ทราบว่ามีผู้นำหนังสือมาให้ผมอยู่ที่ใด จังหวัดไหน ผมจึงไปที่ “หอสมุดแห่งชาติ” แห่งใหม่ที่ท่าวาสุกรี ตั้งแต่ย้ายมาผมเพิ่งเคยมาครั้งเดียวเท่านั้นเพื่อซื้อหนังสือ “นามสกุลที่พระราชทานโดย ร.6” ผมไม่เคยเข้าขอค้นหนังสือในหอใหม่แห่งนี้เลย เพราะใหญ่โตกว้างขวาง มีหนังสือมากมาย ผมถามเรื่องเกี่ยวกับ “วัดญาณสังวราราม” เพราะเห็นอำนวยการเททองเริ่มสร้างวัดนี้ ไม่มีฉบับดังกล่าวกลับได้พบฉบับใหม่ของวัดนี้ โดยมีชื่อหนังสือว่า “ประวัติสังเขป วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร ที่ระลึกทำบุญแผ่นดินไทย พ.ศ.2532” ขอให้ท่านสังเกตว่าขณะนี้ “เดชพระบารมี พระองค์ท่าน ร.9” ได้โปรดเกล้าฯ ยกฐานะขึ้นเป็น “วรมหาวิหาร” (คือวัดหลวงชั้นเอก) แล้ว เรื่องของวัดนี้มีอยู่ฉบับเดียวเท่านั้น ผมรีบร้อนจึงขอยืมสำเนาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับ “สมเด็จพระเจ้าตากฯ” ก่อน มีเครื่องถ่ายเอกสารอยู่หน้าห้องหนังสือทุกห้อง ผมถ่ายเพียง 2 แผ่นเท่านั้น พอจะชำระราคาเขา เขาคงสงสัยผมที่เป็นคนแก่คนเดียวเท่านั้นที่มาขอค้นเอกสารและถ่ายสำเนา จึงเมตตาไม่คิดเงินผม ผมจึงถือเป็นผู้ร่วมบุญด้วยกัน ขอให้มีความเจริญฯ เกิดรับฉบับนี้แม้จะยังไม่ตรงประเด็นนัก ก็โน้มน้าวไปมาก และนำเชื่อถือได้เพราะพิมพ์โดย “สมเด็จพระสังฆราชฯ” ในงานของวัด “พระองค์ท่าน ร.9” ขณะนั้นผมคิดว่าในปีที่พระองค์ท่าน “ทำบุญแผ่นดินไทย พ.ศ.2532” นั้นยังเร็วไปที่จะเปิดเผยความจริงทั้งหมดด้วยพระองค์เอง บารมีของพระองค์ท่านยังน้อยอยู่ (ความจริง “พระบารมี” พระองค์ท่านมากแล้ว แต่คงไม่เท่าปัจจุบันนี้) จึงโปรดเกล้าฯ ให้องค์สมเด็จพระสังฆราชเปิดเผยเพียงบางส่วนก่อน ผมจึงขอประทานพระบรมราชานุญาตนำมาเปิดเผยต่อประชาชนกลุ่มใหญ่นี้ตามลำดับก่อนคือ

จากหนังสือ

ประวัติสังเขป

“วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร”
ที่ระลึกทำบุญแผ่นดินไทย พ.ศ.2532

“ในความเชื่อนั้น สมเด็จพระยามหากษัตริย์ ซึ่งเป็นทั้งทหารเอกและเป็นทั้งพระสหายร่วมสาบาน และทั้งโปรดให้สำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินด้วยท่อนจันทน์แล้วขึ้นเป็นกษัตริย์แทน เป็นเหตุให้ทุกวันนี้ยังมีคนหลงผูกใจเพ่งโทษสมเด็จพระมหาราช องค์พระปฐมบรมราชวงศ์จักรี

สองพระองค์ท่านทรงทำได้สำเร็จจริงดังพระราชเจตนา ทรงสร้างเหตุการณ์ให้ประวัติศาสตร์ต้องจดบันทึกไว้ เป็นเหตุให้ทรงได้รับผลเสียอย่างที่สุดแก่พระองค์เองทั้งสอง สืบเนื่องยาวนานมาจนทุกวันนี้ เหตุการณ์ที่ทรงสร้างขึ้นนั้นเป็นการทรงจงพระราชหฤทัยให้เกิดความเข้าใจผิด เช่นที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ชาติสยาม และทรงประมาณการล่วงหน้าไว้ถูกต้องแล้ว ว่าทั้งสองพระองค์จะต้องทรงร่วมกันสูญเสียยิ่งใหญ่ ทั้งพระเกียรติยศชื่อเสียงทั้งพระสหายร่วมพระราชหฤทัย ทั้งพระญาติพระวงศ์และผู้จงรักภักดีมากมาย แต่เป็นวิธีที่จักรึกษาไว้ได้ซึ่งความเป็นไทยของไทยทั้งสองพระองค์จึงทรงตัดสินใจพระราชหฤทัยเด็ดเดี่ยวเลือกวิธีนี้ วิธีที่ทั้งสองพระองค์จะต้องสูญเสียอย่างหมดสิ้นเพื่อทรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยของไทย ความสูญเสียยิ่งใหญ่ของทั้งสองพระองค์ท่านยังสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้ และจะเป็นความสูญเสียสืบไปตราบเท่าที่ยังไม่มีการพิจารณาเหตุผลให้ลึกซึ้ง ยังหลงยึดมั่นอย่างปราศจากเหตุผลว่าประวัติศาสตร์จะต้องถูกต้องเสมอ

สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงร่วมกันเสียสละสูงสุด ไม่มีความเสียสละใดเทียบได้เพื่อความเป็นไทยของไทย ผลร้ายอย่างที่สุดส่วนพระองค์ที่สมเด็จพระมหาราชเจ้าทั้งสองทรงได้รับจากความเสียสละสูงสุดนั้นน่าจะจบสิ้นเสียที ไทยทั้งชาติน่าจะมีโอกาสภาคภูมิใจเป็นล้นพ้นในสองสมเด็จพระมหาราชเจ้าของเรา ไทยทั้งชาติ

น่าจะได้แสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรม ตอบสนองพระเดชพระคุณพันจะพรรณนา
แห่งสองพระองค์ท่าน สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชทรงเสียสละยิ่งใหญ่
เพื่อประเทศชาติมาโดยตลอด การที่ทรงตัดสินพระราชหฤทัยทิ้งกรุงศรีอยุธยา
ขณะที่ทัพพม่าเข้าตีนั้น ย่อมทรงทราบดี ว่าจักเป็นเหตุให้ผู้คิดสั้นทั้งหลายดำเนิน
ว่าทรงเห็นแก่พระชนม์ชีพยิ่งกว่าเห็นแก่ประเทศชาติ แต่มิได้ทรงหวั่นไหวต่อ
ความรู้สึกเหยียดหยามนั้น ทรงพระปัญญาปรีชาสุชุม คัมภีร์ภาพพระหน้กษัตริย์
ว่าการถอยเพื่อชนะย่อมฉลาดกว่าการสู้เพื่อแพ้ ด้วยเหตุนี้จึงทรงสามารถ
กู้อิสรภาพของไทยคืนมาได้ ไทยดำรงความเป็นไทตั้งแต่นั้น จนตราบเท่าทุกวันนี้
เริ่มด้วยพระคุณพันที่จะรำพันแห่งสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชและ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยแท้

แผ่นดินสยามจักต้องดำรงความเป็นไทตลอดไป พระราชปณิธานนี้น่าจะ
ทรงประกาศร่วมกันก่อนทรงปฏิบัติแผนการอันโหดเหี้ยมอำมหิตอย่างที่สุดสำหรับ
สองพระองค์ท่าน และก็ทรงเด็ดเดี่ยวกล้าหาญปฏิบัติให้เป็นไปได้จริงแล้วดังพระ
ราชปณิธาน

ผู้ยึดมั่นว่าประวัติศาสตร์ต้องถูกต้องเสมอ เชื่อโดยไม่ยอมพิจารณาให้
รอบคอบ ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนา
พระราชวงศ์ขึ้นมาได้ด้วยการแย่งบัลลังก์มาจากสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี
มหาราช เพราะประวัติศาสตร์บันทึกไว้เช่นนั้น ขอเชิญโปรดใช้วิจารณญาณ
สักเพียงเล็กน้อยในการอ่านประวัติศาสตร์อ่านพระราชหัตถเลขาอ่านจดหมายเหตุ
ต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ระยะที่มีดমন จะเห็นว่าสิ่งที่เร้นอยู่ระหว่างบรรทัดนั้น
ขัดกับตัวอักษรเพียงไร แม้จะไม่เคยเห็นมาก่อนหน้านี้เลย แต่ถ้าไม่มีดสนิทนเกินไป
ย่อมแลเห็นในขณะนี้แน่นอน

ตัวอักษรในประวัติศาสตร์ถูกต้องตามเหตุการณ์ที่ปรากฏจริง แต่ความจริง
ที่แอบแฝงลึกซึ้งอยู่เบื้องหลังนั้น ผู้เขียนประวัติศาสตร์ไม่อาจแสดงได้ เพราะถูก
พรางไว้ด้วยพระราชกุศโลบายอันล้ำลึกชาญฉลาด เกิดแต่ความรักความเป็นไท
ของไทยเหนืออื่นใดทั้งสิ้น เหนือความรักพระเกียรติยศชื่อเสียง เหนือความรัก
พระสหายร่วมพระราชหฤทัย เหนือความรักพระญาติวงศ์และข้าราชการบริพารทหาร

ผู้จงรักภักดีทั้งหลาย พระราชหฤทัยของสองพระองค์ท่านเด็ดเดี่ยวแข็งแกร่งยิ่งกว่าเพชร พระบรมราชกุศโลบายที่ทรงร่วมวางจึงพันความเข้าใจแม้ของผู้ปรีชาฉลาดลึกเพียงไรทั้งหลาย ผู้ไม่ทัดเทียม

ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ ว่าเมื่อทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชบัลลังก์แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดให้ชุบเลี้ยงพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชทุกพระองค์ นี่น่าสังเกตอย่างยิ่ง และที่ควรอยู่ในความสังเกตยิ่งขึ้นไปอีก คือทรงโปรดให้พระราชโอรสพระองค์หนึ่งในสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชเป็นแพทย์ประจำพระองค์เข้าถวายพระโอสถในพระราชวัง และแพทย์ประจำพระองค์ผู้นั้นซึ่งเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชที่ต้องพระราชอาญาจากสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสวรรคตแล้วก็หาได้ทรงปฏิบัติการอันแสดงถึงความอาฆาตพยาบาทแทนสมเด็จพระบรมชนกนาถแต่อย่างใดไม่ ทรงปฏิบัติหน้าที่สำคัญดูแลรักษาพระผู้ทรงลงพระราชอาญาสมเด็จพระบรมชนกนาถอย่างเรียบร้อยโดยตลอด

ความหายระหว่างบรรทัด หรือความจริงที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์ ที่แพร่หลายลวงรู้เล่าขานกันสืบมา ย่อมเป็นไปได้ที่จะเริ่มต้นจากพระราชโอรส ผู้อาจทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยอันเด็ดเดี่ยวด้วยความรักชาติยิ่งกว่ารักพระองค์เองของสมเด็จพระบรมชนกนาถ คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช

อนึ่ง ประวัติได้บันทึกไว้ ว่าเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ทรงโปรดให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกกรีธาทัพไปปราบเขมรในปลายรัชกาลนั้น ได้ทรงถอดฉลองพระองค์ทรงประพาสอันเป็นเครื่องต้นพระมหากษัตริย์ออกจากพระองค์พระราชทานให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก

น่าจะสังเกตให้เห็นความหายระหว่างบรรทัดตรงนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินต้องทรงจงพระราชหฤทัยแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดแก่พระองค์และสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกในอนาคตอันใกล้”

ผมถามเจ้าหน้าที่ว่า “ห้องหนังสือพระเจ้าตากฯ” อยู่ที่ไหน เมื่อทราบแล้วจึงขึ้นไปชั้น 3 เฉพาะตู้หนังสือช่วงของท่าน ผมเห็นมีเรื่องของท่านอยู่หลายสิบเล่มทีเดียว (ไม่เหมือนเริ่มแรกที่ผมมาค้นประวัติของท่าน มีเก๋ๆ อยู่เพียง 2-3 เล่มเท่านั้น) ผมนั่งพลิกอ่านดูเล่มของแม่สงฆณี (หรือท่านเรียกตัวเองว่า “ภิกษุณี”) วรมัย กบิลสิงห์ เป็นหนังสือขนาด 8 หน้ายกหนาร้อยหน้า เขียนเรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้าตาก” อย่างเดียว ผมพลิกพบข้อความที่หนังสือขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอ้างถึงนั้น ผมค้นหนังสือไว้แล้ว หันไปพลิกค้นอ่านเล่มอื่นๆ ดูก่อน สำหรับเล่มเก๋ๆ นั้น ส่วนมากเป็นประวัติศาสตร์แบบเดิม และมีพระราชประวัติการต่อสู้รบอริราชศัตรูเผด็จศึกปราบเรียบทุกครั้งไป ส่วนเล่มใหญ่ๆ นั้นมีเค้าแบบ “แม่สงฆณีวรมัยฯ” นั้นคล้ายๆ กัน ไม่มีฉบับใดเด่นชัดเหมือนสำเนาของฉบับแรกที่ผมได้พบเห็นนั้นเลย ผมจึงถ่ายสำเนาเฉพาะในหนังสือ “ใครฆ่าพระเจ้าตาก” รวม 2 แผ่น (4 หน้าๆ 14-17) ผู้ถ่ายเอกสารเขาก็ยังใจดี มีเมตตากรุณาคนแก่คนนี้อีก ขอบพระคุณมากครับ ผมจึงเสียเวลาไปเกือบ 1 วัน ที่ “หอสมุดแห่งชาติ” โดยยังมีได้พบหลักฐานเอกสารนั้นเลย จึงคงได้แต่เรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้าตาก ของภิกษุณีวรมัยกบิลสิงห์” (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ.2540) ดังกล่าวนั้น มีใจความดังนี้

หนังสือ “ใครฆ่าพระเจ้าตาก” ภิกษุณี วรมัยกบิลสิงห์ (พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ.2540)

“สุวิทย์ชี้ให้เห็นว่าจากหลักฐานที่ยกมาซึ่งเรียบเรียงโดยคนของราชวงศ์จักรี (กรมหลวงวงษาธิราชสนิท ตรวจแก้ไขโดยรัชกาลที่ 4) พอจะสรุปความผิดของสมเด็จพระเจ้าตากสิน เป็น 3 ข้อ

1. จ้องจำทำโทษบุตรภรรยาข้าราชการที่ไปสงคราม (รวมทั้งของ ร.1)
2. รีดเงินทองและทำโทษข้าราชการ-ประชาชนที่หาความผิดมิได้
3. ทำให้ศาสนาทรุดโทรม

แต่มีอยู่ข้อหนึ่งที่ไม่ได้บอกมาตรงๆ แต่พอจับความได้ ก็คือ แม่สมเด็จพระเจ้าตากสินจะไม่มีผิดทั้ง 3 กระทั่ง ก็จะต้องถูกประหารชีวิตอยู่ดี

ตามราชประเพณีของการรัฐประหาร แม้พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ก็บอกเป็นนัยว่า ที่ต้องประหารสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็เพราะ “...เห็นว่า เป็นเสี้ยนหนามหลักตออันใหญ่อยู่ในแผ่นดิน จะไว้เสียมิได้”

ในเรื่องการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี นั้น คงจะไม่สมบูรณ์ถ้ามิได้กล่าวถึงทฤษฎีความเชื่อในหมู่ชาวไทยจำนวนมากว่า “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มิได้ถูกประหารชีวิต” ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพระองค์ทรงลี้ภัยการเมืองไปบรรพชาอุปสมบทที่วัดเขาขุนพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงสร้างโบสถ์ไว้ที่วัดนั้น เป็นโบสถ์เล็กๆ ไม่มีหน้าต่าง แต่เจาะช่องให้แสงสว่างเข้าได้ และได้ประทับแสวงโมกขธรรมที่วัดนั้นจนสวรรคต เรื่องนี้นายมาร์เวล นักเขียนของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ได้เขียนสันนิษฐานไว้ว่า “พระเจ้ากรุงธนบุรีได้มาสิ้นพระชนม์ที่นครศรีธรรมราช และบรรจุพระอัฐิรวมกับอัฐิพระยานคร (น้อย)

นอกจากนี้ แม่สงฆนิรรมย์ กบิลสิงห์ ได้เขียนหนังสือเรื่อง *ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน* สนับสนุนแนวความคิดตามทฤษฎีนี้ และมีรายละเอียดมากมาย ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการทำสมาธิและติดต่อกับวิญญาณซึ่งยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ แต่ประเด็นนี้ก็เป็นที่น่าสนใจ ควรแก่การค้นคว้าหาข้อเท็จจริงโดยนักประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทางนครศรีธรรมราชเองก็น่าจะเป็นการบุกเบิกความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องนี้ได้ดี”

ผมยังไม่หมดความพยายาม วันรุ่งขึ้นผมไปที่วัดบวรนิเวศ (ถิ่นโรงเรียนเก่าของผม) เพราะ “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” ท่านอยู่ที่นั่น ผมไปที่ “คณะรังษี” เพื่อพบ จะขอพบเพียงท่านเลขานุการขององค์ท่านเท่านั้น ผมไปตอนสายๆ แล้วปรากฏว่าขณะนั้นพระท่านกำลังยุ่งอยู่ในการจะมีการสอบไล่ประจำปีอยู่ ท่านแนะนำให้ไปหาเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนท่านหนึ่ง ชี้ตึกให้ผมๆ จึงไปที่ตึกนั้น แล้วความประสงค์ให้ท่านฟัง พร้อมส่งหนังสือเล่มเล็กนั้นให้ท่านดูด้วย ผมขีดเส้นใต้ไว้แล้วท่านพาตรงลี้ไปที่ห้องสมุดของวัดฯ บอกผมว่าถ้ามีก็ต้องอยู่ที่ห้องนี้ ถ้าไม่มีก็คงจะไม่มีหรอก ที่ห้องนั้นมีพระควบคุมอยู่ 2 องค์ๆ หัวหน้าเป็น “ท่านเจ้าคุณ”

ทำทางทำนอรรถณียัมแย้มเป็นอย่างดี ผมถวายดอกไม้ธูปเทียนท่านตามธรรมเนียม ท่านเรียกพระอิกองค์หนึ่งมาบอกให้ช่วยไปค้นหาให้เพราะท่านต้องไปคุมสอบ (ห้องนี้อยู่ใต้ดิน ห้องสอบนั่นเอง มีหนังสือมากมาย เป็นห้องแอร์กว้างขวางไม่ใช่ห้องแคบๆ) “คอมพิวเตอร์” คุณ) ท่านเข้าไปในห้องสักพักหนึ่งก็กลับมาบอกผมว่า “ไม่พบ ท่านยังปลอมใจผมว่า “คงมีข้อมูลอะไรผิดพลาด เรื่องสำคัญเช่นนี้ไม่น่าจะมากองกันไม่ได้ ควรต้องหาคนพิมพ์ให้พบ”

ผมเข้าวัดทางด้านข้างตรงข้ามถนนสิบสามห้าง (บางลำภู) ขณะที่ผมเรียนโรงเรียนนี้ปี 2475 ปีประวัติศาสตร์ยิ่งใหญ่คือ “เปลี่ยนแปลงการปกครอง” และไฟไหม้ถนนสิบสามห้าง ผมเดินผ่านคณะต่างๆ มา “คณะรังษี” แล้วตรงไปทาง “ห้องสมุด” อยู่ใกล้ๆ โรงเรียนวัดบวรฯ ออกมาพบโรงเรียนทันที ตึกเล็กๆ รอบสนามกลายเป็นตึกสูงๆ ไปหมด เดินออกประตูหน้าโรงเรียน แนวตึกกำแพงเมืองเก่าๆ ถูกปรับเปลี่ยนเป็นตึกสวยๆ หลายตึก โดยเฉพาะที่ผมสนใจคือตึก “มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นที่ขายหนังสือชั้นดี (ส่วนใหญ่เป็นของสงฆ์และมหาวิทยาลัยสงฆ์) ได้มีการพัฒนาขึ้นมาก มีหนังสือดีๆ เล่มเล็กๆ ตัวหนังสือดีๆ (เหมาะสำหรับคนแก่) ปกสีสวยสด กะทัดรัดน่าอ่านมาก (ไม่เป็นแบบหนังสือพระแบบเก่าๆ) โดยเฉพาะบทความซึ่งเขียนโดย “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” เอง ท่านสูงอายุ แต่ก็ทันสมัยมาก ผมซื้อเล่มเล็กๆ มาร่วม 10 เล่ม ผมเห็นหนังสือ “ดีมาก” เล่มหนึ่งขอเสนอให้ท่านพิจารณา หนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ.2528 ปัจจุบันพิมพ์ครั้งที่ 8 เมื่อ 2540 รวมจำนวน 58,200 เล่ม โดยท่านพิจิตร วนโณ ภิกขุ (ป.ธ.๙, ศน.ม., (เกียรตินิยม) M.A.) ปัจจุบันคือ “ท่านเจ้าคุณเทพวิสุทธิทวิ” หนังสือชื่อ “ตายแล้วไปไหน” ท่านจะไม่หามาสักเล่มหนึ่งหรือครับ!

ผมลืมเรียนไปว่าก่อนที่จะนำมาเรียนเรื่อง “สำคัญยิ่ง” สุดท้ายนี้ผมได้ไปกระทรวงที่ย้ายที่จัดใหม่ ใหญ่ๆ ถึง 2 กระทรวง หลังจากที่ผมได้เรียนท่านไปแล้วถึงส่วนตัว ท่านผู้ใหญ่และเพื่อนรุ่นโบราณ ซึ่งผูกพันติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งผมยังหนุ่มๆ อยู่คงได้เรียนท่านทราบมาแล้วนั้น เป็นการ “ชี้แจงลงเท้า” อย่างหนักของผมในตอนช่วงเดือนพฤศจิกายน ปลายปี 2542 ทั้งสิ้น อีก 2 กระทรวงใหญ่

คือ “กระทรวงพาณิชย์” สังกัดเก่าของผมซึ่งได้ทราบความจริงมาเรียนท่านแล้ว นั้น ซึ่งแปลงโฉมใหม่ถึง 10 กว่าชั้น และผมยังได้ข้อมูลบางอย่างมาอีกเรื่องหนึ่ง แต่ผมเห็นว่าเรื่องใหม่ที่ผมติดตามอยู่และได้ปรากฏผลในตอนนี้ “สำคัญยิ่ง” เหนือสิ่งอื่นใดในยุคนี้” ผมจึงควรผ่านเรื่องนั้นไปโดยให้เป็น “เคราะห์กรรม” ของผู้นั้นไป โดยถือหลัก “กรรม” ทั่วๆ ไปว่า “ใครทำดีต้องได้ผลดี และใครทำร้าย ก็ย่อมต้องได้ผลร้าย” แต่จะช้าหรือเร็วก็ตามผล “กรรม” ของผู้นั้นอย่างแน่นอน กระทรวงนี้ย้ายไปตั้งอยู่ถึงจังหวัดนนทบุรี และอีกกระทรวงหนึ่งก็ย้ายไปอยู่ที่เมืองนั้นเช่นเดียวกัน แต่การสร้างต่างกันคือ “กระทรวงสาธารณสุข” มีบริเวณกว้างมาก จึงไม่สร้างตึกสูงๆ หลักเดียว ได้จัดสร้างแบ่งแยกกรมกองออกเป็นตึก 3-4 ชั้นมากมายหลายตึก ผมไปเดินดู “สมุนไพรมะ” ซึ่งผมสนใจมากเป็นพิเศษ ได้ความรู้ดีเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยคุ้มของ “คนแก่” ชักเซ็ดไม่เดินมากแล้วครับ

ความจริงที่บ้านผมในจังหวัดตากนั้น ที่แท่นบูชาพระประจำบ้านผม นอกจากมีพระพุทธรูปสมัยเก่าประจำบ้านอยู่หลายสิบองค์แล้ว ยังมีพระรูปปั้น “องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” องค์ใหญ่ ซึ่งทำพิธีอัญเชิญปลุกเสกตั้งแต่วุ่นแรกในจังหวัดตาก 1 องค์ และเมืองเล็กๆ หลายรุ่นไว้บูชาไว้ในบ้านและติดพกตัวเดินทางไปด้วยอีก 1 องค์ ก่อนเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อค้นต้นฉบับหาความจริงในครั้งนี้ ผมก็ได้กราบขอพระบรมราชานุญาตจากพระองค์ท่านมาครั้งหนึ่งแล้วว่า “ถ้าพระองค์เห็นควรจะเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระองค์และต้นกษัตริย์วงศ์จักรี รวมมาจนถึงในหลวง ร.9 เป็นการช่วยเผยแพร่พระบารมีให้แผ่ไพศาลไปทั่วพิภพ ไม่ต้องปิดบังกันอีกต่อไปแล้ว ขอให้ข้าพระพุทธเจ้าได้พบหลักฐานที่เชื่อถือได้ ให้ปรากฏแก่มหาชนในโลกสืบต่อไปด้วย ข้าพระพุทธเจ้าไม่ประสงค์สิ่งใดจากความเหนื่อยยากที่จะสืบเสาะไปค้นหา เพียงเพื่อตอบแทนคุณต่อแผ่นดินที่เกิดมา เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพระบรมกษัตริย์ทั้ง 2 วงศ์ ผู้ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อแผ่นดินไทยมานานนับประการดังที่ปรากฏอยู่แล้วนั้น” เนื่องจากผมไม่รู้สถานที่อยู่ของผู้นำเอกสารมาให้ผม และเบอร์โทรศัพท์ มีแต่สถานที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ของผู้จัดพิมพ์ครั้ง 2 เท่านั้น เริ่มต้นผมได้โทรศัพท์ไปก่อนแล้ว แต่

ปรากฏว่าเขาย้ายไปที่อื่นเสียแล้ว ผมจึงไปอีก 2 แห่ง สำคัญซึ่งควรจะมีปรากฏนั้นก็กลับไม่มีเสียอีก แต่ก็ไม่น่าจะมีการปลอมแปลงเอกสารสำคัญเช่นนี้ ตามที่ผมเข้าใจและที่พระท่านบอกให้กำลังใจผมนั้น ผมยังไม่ท้อถอย เทียวนี้ผมจึงต้องใช้เวลาอยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อหาข้อมูลทุกอย่างร่วมเดือนจึงได้พบข้อมูลครบถ้วนทุกอย่างกลับถึงบ้านพักในกรุงเทพฯ วันนั้น ผมรีบอัญเชิญพระบรมรูป “องค์ตากสินฯ” มากราบบูชาทูลพระองค์ท่านเพื่อขอพรอีกครั้ง ขอให้พบท่านนายตำรวจผู้ที่น่าไว้วางใจนั้นมาพบก่อนให้ได้ ถ้ายังมีพระประสงค์จะให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้เผยแพร่ต่อพสกนิกรชาวไทยและชาวโลกได้ทราบพระบารมีของทุกพระองค์และโดยเฉพาะ “องค์รัชกาลที่ 9” ซึ่งมีพระบารมีล้นเหลือโดยเฉพาะมีข้างเผือกถึง 69 องค์นั้น ผมได้อธิษฐานไปถึงพระองค์ท่าน “องค์พระภัทรมหาราช” ผู้ยิ่งใหญ่ในเมืองไทยปัจจุบันนี้ด้วย

“ด้วยเดชพระบารมีฯ” ปรากฏผลทันที แทบไม่น่าเชื่อ ผมแว่นึกขึ้นมาได้ว่า บุคคลที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ นี้ รวมทั้งในจังหวัดรอบๆ กรุงเทพฯ นี้ คือ นนทบุรี, สมุทรปราการ, ปทุมธานี, ฯลฯ ถ้าที่บ้านมีโทรศัพท์ จะถูกบันทึกไว้ใน “ซี.ดี.รอม” ทั้งหมด (นอกจากไปอยู่ในจังหวัดอื่นไกลจากพระนคร) ผมจึงต้องทดลองโดยให้หลานผมไปค้นจาก “ซี.ดี.รอม” ที่หลานผมมีอยู่แล้วใน “คอมพิวเตอร์” ได้พบเลขเบอร์โทรศัพท์ ผมจึงติดต่อไปทันทีในวันรุ่งขึ้นที่หลานผมไปค้นเบอร์มาแล้วในตอนเย็น พบตัวอยู่ที่อำเภอบางพลี สมุทรปราการ ผมจึงนัดพบและไปหาที่บ้านในวันรุ่งขึ้นทันที

บ้านที่ผมจะไปนั้นอยู่ในหมู่บ้านใหญ่แห่งหนึ่ง ในถนนศรีนครินทร์ เกือบสุดถนน ที่อำเภอบางพลี สมุทรปราการ เป็นตึก 2 ชั้น ขนาดกลาง (ผมกะว่าสร้างประมาณ 10 ปี) กะทัดรัดน่าอยู่ เจ้าของบ้านชื่อ “พ.ต.ต.บุญชิต พรหมพิริยะ” เคยเป็น ผ.บ. กองอำเภอเมืองตาก ผมเพิ่งนึกออก ระยะนั้นผมเป็นเพื่อนกับ ผ.ก.ก.ตำรวจจังหวัดตาก จึงได้พบกันอยู่บ่อยๆ จนย้ายจากไป ได้ทราบว่าวันนั้นเขาตั้งใจมาหาผมโดยมอบหนังสือฉบับนั้นไปช่วยเผยแพร่ (200 เล่ม) ทำไมผมจึงจำไม่ได้และไม่สะกิดใจนึกถึง “คุณบุญชิตฯ” เล่าว่าวันนั้นคล้ายๆ ผมออกไปพบเขาอย่าง “สะลึมสะลือ” งุนงงอะไรอยู่จึงดูจำเขาไม่ค่อยได้ แต่สิ่งที่สนใจที่สุด

ขณะนั้นก็ถือต้นฉบับหนังสือที่สำเนา “ความจริง” ไปให้ผมเผยแพร่ นั่นเป็นอย่างไร ผมพบข้อผิดพลาดสำคัญๆ อยู่สิ่งเดียวคือ ต้นฉบับมีงานปี “2523” แต่สำเนาเป็นปี “2533” ห่างกันถึง 10 ปี ผมจึงเข้าใจว่าเหตุการณ์เป็นมาเช่นไร (ผมจะเล่าเรื่องตอนนี้เสียก่อน ผมจะเรียงลำดับเรื่องให้ท่านทราบในตอนต่อไปใกล้ๆ นี้) ผมทราบเหตุและบอกให้คุณบุญชิตฯ ทราบแล้วขอรับรองให้ภรรยาคุณบุญชิตฯ ไปถ่ายเอกสารให้ผมทั้งฉบับทันที คุณบุญชิตฯ เล่าให้ผมฟังว่าตัวเองเป็นนักเรียนเตรียมจุฬายฯ ได้เข้าเป็นพลพรรคเสรีไทยรุ่น “เตรียมธรรมศาสตร์-จุฬายฯ อาสาศึกปี 2488 เป็นพลพรรค “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” คนหนึ่งด้วยเหมือนกัน เป็น ส.ห. ลูกศิษย์ “หลวงสังวรณัฏฐกิจ” เมื่อเสร็จสงครามจึงได้เป็นนายตำรวจตลอดมาจนออกจากราชการ ดกระกำลังลำบากมากระยะหนึ่ง (ตอนนั้นผมสับสนจำได้ไม่ละเอียดนัก และกำลังดีใจที่ได้พบหลักฐานตัวจริงแน่นอนแล้ว) วันหนึ่งรู้สึก دلใจได้ไปพบอาศรมแห่งหนึ่งโดยไม่ได้ตั้งใจ และคิดฝันมาก่อนเลยคืออาศรมที่บูชา “พระเจ้าตากฯ” องค์กรเดียวโดยตรง ท่านได้เรียกเข้าไปหา สอบถามเขาเช่นว่าเป็นสาธุศิษย์โดยตรงของพระองค์ท่านๆ ได้ใช้ทำงานลำบากหลายอย่างจึงได้มา มีที่พำนักอยู่อย่างดีพอควรเช่นนี้ เมื่อกลับไปจังหวัดตากจึงได้พบบริวาร (รุ่นเล็ก) ของท่านมากอดต้อนรับ (โดยไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย) เรื่องหนังสือของสมเด็จพระสังฆราช วันที่ “ในหลวง ร.9” เสด็จเมื่อ พ.ศ.2523 นี้ได้ทราบว่าเป็นหลวง ท่านยังไม่โปรดให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ “เรื่องสำคัญ” ออกจากพระองค์ท่านโดยตรง จึงได้ทราบกันแต่ในหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น เพราะฉะนั้นพระองค์ท่านคงจะพิจารณาเห็นว่า “เดชะพระบารมี” ของพระองค์ยังน้อยอยู่ ฉะนั้นอีก 10 ปีต่อมา พระองค์ท่านจึงให้ “สมเด็จพระสังฆราช” ปลอ่ยข่าวตาม “หนังสือวันแผ่นดินไทย พ.ศ.2533” เพียงเท่าที่ผมสำเนาเรียนมาข้างต้นนั้นไปพลางก่อน แต่บัดนี้เป็นเวลาล่วงเลยมาถึง 20 ปีแล้ว “พระบารมีพระมากพันรำพรรณ” ดังส่วนหนึ่งได้บรรยายมาในเบื้องต้นแล้วนั้น จึงเห็นควรจะได้พิจารณากันต่อไป

วันนั้นคุณบุญชิตฯ ได้พาผมขึ้นไปชั้นบนตึก เห็นจัดตั้งพระบรมรูป “องค์พระเจ้าตากสินมหาราช” เป็นประธานกอรปด้วยรูป “สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ”,

“สมเด็จพระนเรศวร” เต็มไปหมดทั้งบนแท่นบูชาและฝาผนังประดับด้วยรูป “พระเจ้าตากสินฯ” เต็มไปหมด ตามรูปถ่ายที่ผมได้นำมาประกอบนี้ (ยังถ่ายไม่หมดด้วยซ้ำ) ผมจึงมากราบเคารพบูชาทูลทำนอีกครั้งหนึ่ง คุณบุญชิตฯ บอกว่าได้ทราบจากท่านแล้ว และบอกว่าตามหนังสือ “สมเด็จพระสังฆราชฯ” นั้นทางสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ได้ทราบกันนานแล้ว ทั้งหมดนี้เป็นผลงานทางวิปัสสนากรรมฐานของฝ่ายพลเรือนที่จะถวายต่อ “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” เมื่อกราบทูลถวายให้ปรากฏในหนังสือ “อนุสรณ์” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเททองพระพุทธรูปปฏิมาประธานวัดญาณสังวราราม 14 สิงหาคม 2523” เพื่อถวายเป็น “พระเกียรติแด่พระองค์ท่านฯ” เพื่อเผยแพร่ “ความเป็นจริงใจประวัติศาสตร์” เมื่อ 200 กว่าปีมาแล้วนั้น แต่พระองค์ทรงเห็นว่า ขณะนั้น (เมื่อ 20 ปีที่แล้ว) “พระบารมีของพระองค์ฯ” ยังมีน้อยอยู่ (ความจริงก็ไม่ค่อยแล้วแต่ไม่มากเท่าในปัจจุบันน้อยอย่างมากมายแน่นอน) ระยะ 20 ปีหลังนี้ จะเห็นได้ว่า “พระบารมีของพระองค์รัชกาลที่ 9” ได้เพิ่มสูงยิ่งขึ้นๆ โดยลำดับ ตามที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบ “สิ่งสำคัญยิ่งของชาวภาคพื้นนี้” คือพระองค์มี “พระยาช้างต้นและช้างเผือกบริวารถึง 69 องค์” ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์องค์ใดมีพระบารมีล้นฟ้าเท่าพระองค์ได้เลย ส่วนเรื่องอื่นๆ พระองค์ก็เก่งทุกอย่าง ทรงเป็น “พระราชาที่รักยิ่ง” ของพสกนิกรชาวไทยและชาวโลกทั่วไปอย่างยอดเยี่ยมนอกจาก “เชื่อนชลสิทธิ์” ที่ช่วยประชาชนส่วนใหญ่ครั้งหลังสุดนี้แล้ว ยังได้ “ข้าราชการบริวาร” ที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินต่อจาก (ท่านเทพ) “ดร.ปรีดี พนมยงค์” คือ “ฯพณฯ ขวนหลีกภัย นายกรัฐมนตรีปัจจุบัน” ซึ่งทำให้ได้สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับประชาชนชาวไทยถึง 2 ประการ คือ “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” และ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ” ซึ่งเป็นการปฏิรูปแนวชีวิตของประชาชนชาวไทยก้าวหน้าไปให้ทันโลกเป็นอย่างดีได้

เนื่องในวัน “เฉลิมฉลองครบ 6 รอบ ของพระภักทธรราช ร.9” นั้น ได้มีพิธีกรซึ่งประชาชนชาวไทยได้จัดขึ้นเป็นการเสริม “พระบารมี” ของพระองค์ท่านมากมาย ผมได้เรียนเสนอท่านไปเมื่อผมเขียนตอนในระยะปลายปี 2542 ไปแล้วนั้น ผมมาเขียนตอนนี้ในต้นปี 2543 เห็นมีโบราณสถานสำคัญยิ่งอันดับโลกคือ

“โลหะประสาท” ได้จัดสร้างมาตั้งแต่รัชกาลที่ 3 เป็นแห่งเดียวในโลกที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่ที่วัดราชนัคตา เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ (หลังที่ต้อนรับแขกเมือง) ได้มีการซ่อมใหญ่มาครั้งหนึ่งแล้ว ปัจจุบันได้ทราบว่าเป็นการฉลองพระชนมายุของพระองค์ท่านครบ 6 รอบนี้ จะได้บูรณะยอดให้ครบ 37 ยอดในปีนี้ได้ยกยอดกลางขึ้นไปแล้ว ขอบอกเชิญร่วมบุญสมทบยอดที่เหลืออีก 36 ยอดด้วย

และมีวัดหนึ่งที่กำลังสร้างขึ้นเพื่อถวายพระองค์ท่าน ในวันครบ 6 รอบ เช่นเดียวกันคือ “วัดโกมุตพุทธธรรมรังสีเฉลิมพระเกียรติ” ที่ถนนพุทธมณฑลสาย 3 ซึ่งเริ่มก่อสร้างมาแล้วตั้งแต่ปี 2539 ขณะนี้สร้างโบสถ์สำเร็จและกำหนดเขตวิสุงคามสีมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้จัดงานผูกพัทธสีมาและฝังลูกนิมิตเมื่อวันที่ 12-19 ก.พ. 2543 นี้ กำลังสร้างศาลาการเปรียญและกุฏิอยู่ คงเสร็จเรียบร้อยในไม่ช้า

“พ.ต.ต.บุญชิต พรหมปัทมะ” ได้ชี้แจงบอกผมว่าควรจะไปดูอีกแห่งหนึ่งคือที่ “วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร” (ซึ่งได้รับพระราชทานเป็น “วัดชั้นเอก” แล้ว) เพราะมีกรณีเกี่ยวพัน “องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เป็นอย่างมากผมรีบรับคำทันที เพราะผมทราบว่า “พินดา” น้องสาวของผมเดี๋ยวนี้โดยปกติที่บ้านไม่ค่อยเจ็บสบเพราะลูกชายเลี้ยงหมา และหลังคาก็มีแมวมาร้องขออาหารทุกวัน ไม่ค่อยสบ จึงไปนั่งสบ “ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน” อยู่ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิเวกอาศรม ตำบลบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากวัดญาณสังวรารามฯ เพียง 70 กว่ากิโลเมตรเท่านั้น น้องสาวผมฝึก “สมาธิ” มานานแล้ว ยังได้บวชและฝึกสมาธิให้หลานชายทั้ง 3 คน จนจบ “การเรียนชั้นสูง” ทำงานดีๆ ได้ทั้งหมด มีหน้าที่ส่งแม่ไปพักอยู่ที่อาศรมนั้นแทบทุกเดือน (เขาให้เข้าพักได้ไม่เกิน 1 เดือน ออกแล้วเข้าพักใหม่ได้)

เรื่องทาง “พระพุทธศาสนา” นี้ ผมมีความภูมิใจที่จะเรียนให้ท่านทราบว่า ญาติพี่น้องของผมแทบทุกคนได้เข้าวัดฟังรสพระธรรมกันแทบทุกคน ทางสกุล “มหานีรานนท์” คุณอาของคุณพีฉลบชลัยย์ (มหานีรานนท์) พลาญกูร คือ “อุบาสิกา แนน มหานีรานนท์” อุบาสิกาคณแรกที่มีชื่อเสียงดังทางพระพุทธ

ศาสนาที่เป็นผู้หญิง ก่อนคนอื่นๆ ที่ “ดัง” อยู่ในปัจจุบันนี้ ท่านเพิ่งสิ้นไปเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง อีกคนหนึ่งเป็นลูกสาวคนเล็กของพี่สาวผมคือมานีवल จันสัญชัย ลูกสาวของพี่นวลศรี (มหานีรานนท์) จันสัญชัย พ่อเป็นท่านผู้พิพากษา จบปริญญาแล้วไปเป็นอาจารย์อยู่ที่ตากระยะหนึ่ง กลับมาได้ไปต่อต่างประเทศแล้วกลับมาอยู่ในกระทรวงศึกษา แล้วลาออกไปอยู่ในสำนักวิปัสสนาเป็นประจำ นอกนั้นส่วนมากก็ไปวัดในวันพระเป็นประจำ มีน้องสาวผมคนเดียวที่ปลดเกษียณและลูกชายมีครอบครัวทุกคนแล้ว จึงไปเจริญธรรมวิปัสสนากรรมฐานเดินจงกรมเป็นประจำ อยู่เสมอ ส่วนผมนั้นไปวัดแต่เฉพาะในวันพระตอนเช้าพรรษาเท่านั้น แต่ “ปฏิบัติธรรมะ” เป็นประจำสม่ำเสมอโดยตลอดมา จึงมักฝ่าฝืนอุปสรรคอย่างหนึ่งๆ ด้วยดี โดยตลอดมา ผมจึงคิดว่าผมได้ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของคุณพ่อ มาปฏิบัติตามหลัก “ธรรมะ” ของท่าน “อาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” โดยอาศัยบารมีของท่านนำไปสู่ “เดชะพระบารมีองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” จากผลงานที่ผมได้มีส่วนร่วมในการสร้างศาลฯ ของพระองค์ท่าน และได้ร่วมนำบุกเบิกพัฒนาเมืองตากของท่านทั้งในฐานะส่วนตัวและส่วนงานในบารมีของ “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” จนต้องเข้ามาอยู่ใน “เดชะพระบารมีขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” อยู่ร่วมในชั้น “เศรษฐกิจพอเพียง” เลิกทำการค้าโดยเด็ดขาด มาปฏิบัติงานส่วนรวมของแผ่นดินเพื่อสนองพระคุณต่อแผ่นดินเกิดและแสดงกตัญญูกตเวทีต่อ “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” ต่อองค์ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” และต่อองค์ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” อย่างสุดความสามารถดังที่ได้ปฏิบัติอยู่ ณ บัดนี้

ผมต้องกราบขอภัยท่านอีกครั้งหนึ่ง ที่ผมได้กล่าวถึงเรื่องหมู่ญาติผมอีกครั้งหนึ่ง ในตอนที่เกี่ยวกับเรื่อง “พระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหลัก “สำคัญที่สุด” ในชีวิตความเป็น “ประชาชนชาวไทย” เรา นี้ เกิดเนื่องจากน้องสาวได้เป็นผู้นำไปที่ “วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร” ซึ่งผมได้ไปพบ “พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” อย่างยิ่งยวดก็เพราะ “พระพุทธศาสนา” อย่างแน่นอน (ซึ่งผมจะได้เรียนท่านตอนท้ายนี้) ที่ผมกล่าวถึงคุณอา “อุบาสีกาแนบมหานีรานนท์” เดิมเมื่อผมเป็นนักเรียนสามัญอยู่ ผมไม่เคยเข้าใจเลยว่า ทำไม

คุณอาเป็นผู้หญิงจึงต้องไปยุ่งกับเรื่องของ “สงฆ์” คิดว่าท่านคงเหมือน “แม่ชี” ธรรมดาเท่านั้น มาตอนเรียนในมหาวิทยาลัยแล้ว จึงเข้าใจเรื่องของท่านๆ นำสมัย ทำเรื่องภาษาของพระอันเป็นภาษาบาลีให้เป็นภาษาไทยให้ง่ายขึ้น ให้แม่ชีสวดเป็นเพลงภาษาไทย และท่านรอบรู้พระธรรมวินัยอย่างแตกฉาน จึงเป็นที่เคารพนับถือของผู้มีความรู้ทั่วไป คงจะพร้อมๆ กับ “ท่านพุทธทาส” ท่านนำปฏิรูปทางสงฆ์ ซึ่งขณะนั้นคนธรรมดาซึ่งไม่ได้สนใจทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ก็มักไม่ค่อยทราบเหมือนกัน จนมาถึงสมัย “ท่านพยอม กัลยาโณ” (พระพิศาลธรรมพาทิ) นำเด็กให้สนใจสู่พระพุทธศาสนา และ “ท่านปัญญานันทะ” (พระธรรมโกศาจารย์) นำเปลี่ยน “เทศน์” เป็น “ปาฐกถาธรรม” ฯลฯ ชาวไทยเราจึงเริ่มเข้าใจและหุดาสว่างขึ้นมาก สำหรับผมนั้นถือหลัก “ธรรมะ” เป็นการปฏิบัติอยู่แล้ว จนมาตอกย้ำ “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ของ “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” เข้าอีก รวมทั้งหลานสาว และน้องสาวผมซึ่งมีการศึกษาดีๆ ทั้งนั้น ได้เข้าสู่ “ร่มบุญพระพุทธศาสนา” อย่างสุดตัว (ถือศีล 8 เจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นประจำ) และได้เตือนผมๆ ยังของดปฏิบัติเพราะยังติดเป็นลูกหนี้แผ่นดินอยู่เช่นนี้ ตั้งใจว่าเสร็จเรื่องใหญ่แล้ว ผมคงมีเวลา “เจริญธรรมฯ” ได้บ้างเป็นแน่

ความจริงเมื่อต้นเดือน (พฤศจิกายน 2542) นั้นเอง ผมได้ไปส่งน้องที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิเวกอากาศม ชลบุรีพร้อมกับหลานผม แต่ผมยังไม่รู้เรื่องวัดนั้น ผมเพิ่งรู้เรื่องเมื่อได้ไปพบกับ “พ.ต.ต.บุญชิต พรหมปัทมะ” เมื่อกลางเดือนพอดีถึงกำหนดน้องผมจะกลับ ผมจึงไปรับพร้อมกับหลานผม โดยขอให้น้องผมซึ่งเคยไปที่วัดนั้นแล้วเป็นผู้พาไป วัดนั้นอยู่เลยเมืองชลบุรีไปประมาณ 70 กิโลเมตร ตรงหลักกิโลเมตร 160 ถนนสุขุมวิท (ฝั่งซ้าย) เลี้ยวเข้าไปประมาณ 5 กิโลเมตร ได้พบสิ่งสำคัญหลายอย่างเสียดยผมมีแต่สำเนาฉบับแรก “เททอง” พ.ศ.2523 เท่านั้นฉบับหลัง “ทำบุญแผ่นดิน” พ.ศ.2533 ผมถ่ายเอกสารมาเฉพาะบทความที่ผมได้นำลงพิมพ์ เรื่องที่เกี่ยวกับ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชฯ” เท่านั้น คงมีรายละเอียดถาวรวัตถุที่สร้างเสร็จแล้วได้อีกมาก ผมมิได้ทราบ แต่ผมได้ไปพบ และสอบถามจากน้องผมพอได้เค้าๆ มามากพอสมควร จะได้เรียนเรื่องของวัดนี้ให้ท่านทราบโดยย่อ เพื่อท่านจะได้ไปชม “พระบารมี” หาความรู้ต่อไป

วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร

วัดนี้เริ่มเมื่อปี 2519 นายแพทย์ขจร และคุณนิธิตี อันตระกูลได้นำที่ดินประมาณ 100 ไร่ และต่อมาอีก 148 ไร่ รวมเป็น 248 ไร่เศษ ที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ถวายแด่ “สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช” เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร แสดงเจตนาให้เป็นวัด โดยมีสิ่งก่อสร้างอยู่แล้ว โดยมีกุฏิเล็กๆ พร้อมห้องน้ำและโรงครัว ให้พระเถระจำพรรษาได้รวม 20 รูป สมเด็จพระสังฆราชได้เริ่มสร้างเป็นสำนักสงฆ์ ได้รับอนุญาตเป็นวัดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2523 สมเด็จพระสังฆราชให้ชื่อว่า “วัดญาณสังวร”

คุณหญิงละมุน มีเนนันท์ บริจาคเงิน 5 แสนบาท สร้างศาลาการเปรียญ 2 ชั้นหลังใหญ่ มีผู้บริจาคร่วมจึงสำเร็จแล้ว ต่อมาได้มีการก่อสร้างอุโบสถ โดยองค์สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงเป็นประธานฯ เงินบริจาคส่วนใหญ่โดย นายกระวี เจริญธรรมาธิ ป.ม. (ผู้ล่วงลับไปแล้ว) กับคุณหญิงละมุน มีเนนันท์ ต.ช. (ภริยา) และคณะกรรมการฯ ได้เชิญ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” เป็นผู้วางศิลาฤกษ์เมื่อเดือนมีนาคม 2523 อุโบสถนี้คณะฯ ได้สร้างให้องค์ “สมเด็จพระสังฆราชฯ” เป็นผู้วางศิลาฤกษ์เมื่อเดือนมีนาคม 2523 อุโบสถนี้คณะฯ ได้สร้างให้องค์ “สมเด็จพระสังฆราชฯ” ถวายเป็นพระราชกุศล “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีตากสินมหาราช” สถานที่ตั้งวัดนี้ เป็นที่เห็นต้องกันว่าสงบรวมเย็นงดงาม มีสิริมงคลสูงควรแก่การปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง เบื้องหน้าพระอุโบสถ คือทะเลกว้างใหญ่ไพศาล สว่างการแผ่ความเย็นไปทั่วพิภพจักรวาลแห่งพระบวรพุทธศาสนา จากวัดอันได้รับมงคลนามแห่งเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ว่า “ญาณสังวราราม” นี้

คณะผู้สร้างวัดฯ มีหลักใจรวมกันที่จะทำทุกอย่างเพื่อเกื้อหนุนพระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ เหนือชีวิตจิตใจของชนทั้งชาติ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ตาม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราชก็ตาม พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ แห่งพระราชวงศ์จักรีก็ตาม ทรงเป็นเหตุแห่งความเป็นไทยของไทยอยู่ได้ยั่งยืนมาจนทุกวันนี้อย่างมีศักดิ์ศรีเป็นอิสระจริง จึงพร้อมใจกันดำริการสร้างพระพุทธรูปมาประธานขนาดใกล้เคียงพระพุทธรูปชินสีห์ ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อน้อมเกล้าถวายพระราชกุศลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า พร้อมกันนี้

ได้จัดสร้าง “พระพุทธรูปพิมพ์ญาณสังวร ทรงสมเด็จพระเจ้า 84,000 องค์” ประกอบด้วยวัตถุมงคลต่างๆ เพื่อบรรจุในพระพุทธรูปปฏิมาประธาน ที่จะประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดญาณสังวราราม ที่มุ่งสร้างถวาย “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” ทรงพระมหากรุณาธิคุณรับเสด็จพระราชดำเนินทรงเททอง ณ บริเวณหน้าโบสถ์ เก้าคณะรังษี วัดบวรนิเวศวิหารสำเร็จเรียบร้อยในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2523

ในหนังสือเล่มแรกยังมีร่างแบบแปลนพระเจดีย์ซึ่งจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ด้วย โดยจะให้ชื่อว่า “พระเจดีย์มหาจักรี” จัดสร้างขึ้นเพื่อถวายพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อจัดสร้างสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ได้จัดเป็นปูชนียสถานสำคัญยิ่งประการหนึ่งในวัดนี้ ได้รับพระราชทานชื่อว่า “พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์” บริเวณรอบองค์พระมหาเจดีย์ ประดิษฐาน พระ ภ.ป.ร., พระไพรีพินาศ และพระพุทธรูปชินราชสีหศาสดา พร้อมตรามหาจักรี

ภายในชั้นที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นบนสุดขององค์พระมหาเจดีย์ ประดิษฐานพระเจดีย์ทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ชั้น 2 บรรจุพระอัฐิธาตุพระอรหันต์สาวกสำคัญ เช่น พระโมคคัลลา, พระสารีบุตร ฯลฯ

วัดญาณสังวราราม ประกอบไปด้วย 4 เขต ดังนี้:-

1. **เขตพุทธาวาส** เป็นเขตที่มีพระอุโบสถ พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ พระมหามณฑปพุทธบาท ภปร., สก.
2. **เขตสังฆาวาส** แบ่งออกเป็นเขตบนที่ราบและเขตบนเขาชีโอน มีกุฏิน้อยใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณรอาศัยพักปฏิบัติธรรม มีศาลาอเนกกุศล ส.ว., กว. และศาลาอเนกกุศล มวก., สธ.
3. **เขตโครงการพระราชดำริ** เป็นเขตบริเวณรอบเขามณฑปพุทธบาทไปจนจรดเขาชีโอน เบื้องขวาเป็นพระตำหนักทรงพัฒนา ต่อจากนั้นเป็นที่ปฏิบัติธรรม วิหารพระศรีอารยเมตไตรย โรงพยาบาลวัดญาณสังวราราม ศูนย์อบรมเพื่อยุวเกษตรกรอ่างเก็บน้ำเขตกอภัยทาน ศาลานาเล่นนํ้านานาชาติที่บริเวณอ่างเก็บน้ำบ้านอำเภอ มีศาลาไทย ศาลาไทยล้านนา ศาลาจีนใน ศาลาจีนนอก ศาลาญี่ปุ่น ศาลาสวิส ศาลาอินเดีย

4. เขตปฏิบัติธรรมฝ่ายฆราวาส เป็นเขตที่มีอาคาร ญส.72 (สมเด็จพระญาณสังวร 72) ฝ่ายหญิง อาคาร ญส.72 ฝ่ายชาย เป็นที่พักปฏิบัติธรรมของสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ เรือนปฏิบัติธรรม 17 หลัง โรงครัวใหญ่พร้อมห้องพัก ห้องน้ำห้องสุขาหลายสิบห้อง และศาลาอเนกกุศลท่านท้าววิรุพหมหาราชพุทธบัณฑิต ซึ่งใช้เป็นที่พักของนักเรียนนักศึกษาและผู้ไปพักปฏิบัติธรรม จำนวนเป็นร้อยๆ ซึ่งมีอยู่เป็นปกติ

การก่อสร้างถาวรวัตถุที่สำคัญทั้งนั้นในวัดญาณสังวราราม ล้วนมีเหตุปรารถนาให้เกิดแต่ความกตัญญูตต่ออย่างแท้จริง การสร้างศาลาท่านท้าววิรุพหมหาราช พุทธบัณฑิตก็เช่นกัน จะขอเล่าถึงเหตุปรารถนาสร้าง เพราะแน่นอนที่ศาลาชื่อไม่คุ้นหูนี้จะต้องทำให้หลายท่านแปลกใจ และบรรดาผู้สร้างวัดญาณสังวรารามจะมีภาระต้องตอบปัญหาไปอีกนาน

“วิรุพหมก” เป็นชื่อของหนึ่งในมหาราชจุลโลกบาล ผู้รักษาโลกทิศทั้ง 4 มีท้าวธตรัฐรักษาทิศบูรพาคือทิศตะวันออก ท้าววิรุพหมรักษาทิศทักษิณคือทิศใต้ และประเทศไทยก็รวมอยู่ในทิศใต้ของโลกด้วย ท้าววิรุพหมรักษาทิศประจิมคือทิศตะวันตก ท้าวกุเวรรักษาทิศอุดรคือทิศเหนือ

หน้าพระอุโบสถวัดญาณสังวรารามมีเสื่อดำพ่อแม่ลูก 3 ตัว เฝาระแวดระวังรักษาสถานศักดิ์สิทธิ์สูงส่งในพระพุทธรศาสนา อยู่ที่เชิงบันไดทั้งซ้ายขวา เป็นเสื่อดำที่สะกิดด้วยหินแกรนิต ขนาดใหญ่ 2 เท่าของจริง ดูมีชีวิตชีวาน่าประหลาด ที่ฐานมีแผ่นป้ายขอรับรองว่า “เสื่อดำพ่อแม่ลูก” เมื่อไม่รู้ไม่เห็น ว่าผู้มีหน้าที่ถวายความดูแลระแวดระวังสมเด็จพระพุฒาญาณนเรศวรและพระอุโบสถวัดญาณสังวรารามนั้นเป็นใคร การไม่กำเริบไว้ก่อนจึงสมควรนัก

ปูชนียสถานสำคัญยิ่งอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับ “พระเจดีย์” ก็คือ “พระอุโบสถ” ซึ่งท่านผู้บุญและพศกนิกรได้พร้อมใจกันสร้างขึ้น เพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลใน “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี”

หน้าพระอุโบสถประดิษฐานพระราชกัญจกรไอยราพต ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาประธาน “สมเด็จพระพุฒาญาณนเรศวร” (ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชฯ ได้จำลองจากพระพุทธรชินสีห์ในวัดบวรนิเวศ และในหลวง ร.9 ได้ทรงทำพิธีเททองตามที่ได้เรียนมาแล้วนั้น) ผมได้ไปกราบที่พระอุโบสถและ

พระประธานนี้แล้ว ปรากฏว่าด้านหลังองค์พระนั้น ตรงกลางมีพระรูป พระสยามเทวาธิราช” ด้านซ้ายมี “พระเจ้าตากสินมหาราช” ด้านขวามีพระรูป “พระนเรศวรมหาราช” พระประธานนี้ได้จัดสร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ทั้ง 2 อย่างข้างต้นนั้น นับเป็นมงคลสัญลักษณ์ ของความร่มเย็นรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์บรมราชวงศ์

เนื่องจากวัดนี้เริ่มมานานแล้วตั้งแต่ปี 2519 ตามที่ผมได้กล่าวมาข้างต้น และได้หลักฐานมาฉบับเดียวที่ผมถ่ายเอกสารมาทั้งฉบับคือฉบับแรก พ.ศ.2523 (ซึ่งผมจะได้นำข้อความ “สำคัญ” ในตอนท้ายนี้) ผมได้พบฉบับที่ 2 (พ.ศ.2532) เฉพาะข้อความประกอบที่ได้นำลงไปก่อนแล้วนั้น (ผมลืมถ่ายทั้งฉบับ จึงไม่ทราบความก้าวหน้าการจัดสร้างโดยละเอียดขึ้นต่อมา จึงได้แต่คำบอกเล่าและที่ได้พบด้วยตาเห็น หากผิดพลาดโปรดอภัยด้วย)

ผมทราบว่า “สมเด็จพระสังฆราช” ได้รับบริจาคที่ดินเพิ่มเติมอีกหลายครั้ง เพิ่มเติมจากเดิม ทำให้โครงการเดิมขยายไปได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น นับได้ว่าเป็นวัดในพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ ที่สร้างขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะเป็นวัดเดียวที่สร้างขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์ทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมๆ กัน คือเพื่อเทอดทูลพระศาสนา โดยเป็นการสร้างเพื่อถวาย “สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน” ขณะนี้เป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร และทรงรับเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ด้วยและในทางโลกนั้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติของ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช” ทรงมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา ในปี พ.ศ.2530 ผู้ทรงไฝ่ประวัติศาสตร์ใน “พระมหาราช” ผู้ภูษาคติที่ยิ่งใหญ่ทั้ง 2 พระองค์ คือ “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” และ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” จึงได้ดำเนินการถวายปูชนียวัตถุเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ และพระอุโบสถเป็นพระราชกุศลแด่พระมหากษัตริย์ราชผู้เป็นมหาราชแก่ชาติไทยทั้ง 2 พระองค์นั้น

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ” ทรงพระมหากรุณาฯขึ้นเป็น “พระอารามหลวงชั้นเอก หรือวรมหาวิหาร” และทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มีการสร้างลोकเกิดพระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมพระราชทานพระปรมาภิไธย ภูมิพลอดุลยเดช ปร. เพื่อตอบแทนผู้มีน้ำใจช่วยร่วม สร้างวัดนี้ด้วย

ผมใจร้อนไปหน่อย ข้ามไปเล่าถึงปูชนียสถานสำคัญในวัดเสียก่อน ผ่านริมทางเข้าไปเสียก่อนได้ เลี้ยวเข้าถนนซอยแล้ว สิ่งแรกที่ได้พบคือ “โรงพยาบาลขนาดเล็ก” ถัดมาคือ “สถานีรถไฟ” สำหรับรับส่งเสด็จในหลวงและพระราชวงศ์ โดยเฉพาะ ผมเข้าไปแห่งแรกคือ ศาลาต้อนรับ จักรยานรูปและให้เข้าพระต่างๆ สอบถามชี้แจง รับเงินบำรุงต่างๆ

โครงการเดิมของน้องผมเขาให้ลูกชายคนหนึ่งไปส่ง และให้อีกคนหนึ่งไปรับที่สำนักวิปัสสนา แต่พอรู้ว่าผมจะให้แม่เขาพาผมไปวัดญาณสังวรฯ เขาอยากพาภรรยาเขาไปไหว้พระด้วย เลยไปกันทั้ง 2 คันเลย แต่เขาไม่เคยไปที่วัด นึกว่าห่างจากชลบุรี 10 กิโลเมตรเท่านั้น เลยออกสายไปหน่อย นี่ห่างตั้ง 70 กิโลเมตรเลยไปถึงตั้งเกือบเที่ยงแล้ว พอไปซื้อรูปหลังแรก เข้าไหว้พระที่พระอุโบสถแล้วขึ้นไปไหว้ “พระเจดีย์ทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ” ชั้น 3 กลับลงมาไหว้ “พระอัฐิธาตุพรอรหันต์สาวกชั้นผู้ใหญ่” (บรรจุอยู่ในตู้กระจกแขวนอยู่บนฝาผนัง) ผมนึกได้ว่าหลานเขยผมซึ่งเคยเป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพฯ ปลดเกษียณแล้ว และเคยฝึกพลังจักรวาลจนได้ประกาศนียบัตรชั้นที่ 6 แล้ว บอกผมว่า “อัฐิธาตุพรอรหันต์” นี่มีพลังสูงมาก อย่างที่เขาไม่เคยได้เห็นมาก่อนเลย แน่ละ “ชั้นสูงสุด” แล้วขอชาวพุทธทุกท่านไปกราบ “สิ่งสำคัญ” ในปูชนียสถานทั้ง 2 แห่งนี้ให้ได้อย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิต วันนั้นผมเห็นชาวต่างประเทศ “ฝรั่ง” ได้เข้ามาชมด้วยหลายคน คงเป็นที่ทราบกันไปไม่ใช่น้อยแล้วแน่นอน

ผมมองเห็นสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดนี้อยู่ในระยะห่างๆ อีกมากมาย บางแห่งมองไม่เห็นด้วยซ้ำ ถ้าจะไปวันหนึ่งไม่ทั่วแน่ ตั้งใจไว้ว่าวันหลังจะหาโอกาสมาอีกสักครั้งให้ได้วันนี้ขอกลับไปบ้านแล้วถามจากน้องจดเอาไว้ก่อนก็แล้วกัน จึงได้ความรู้เพิ่มเติมมาอีกดังนี้

“ศาลาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” สร้างเนื่องพระชนมายุครบ 90 พรรษา เมื่อปี 2533 เป็นศาลาเอนกประสงค์ สูง 3 ชั้น

“ศาลา ส.ว. และ ก.ว.” สร้างถวายพระบรมราชชนนี และ พระพี่นางกรมหลวงนราธิวาส เป็นศาลาสำหรับถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร

“ศาลา ม.ว.ก. และ ส.ร.” สร้างถวายพระบรมโอรสาธิราช และ พระเทพรัตนราชสุดา เป็นศาลาสำหรับประกอบกิจฝ่ายสงฆ์

“ศาลานานาชาติ” เป็นศาลาที่ชาวพุทธนานาชาติ สร้างถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 มีพระชนม์มายุ 60 พรรษา มีพระตำหนักของจีนใหญ่ที่สุดเป็นตึก 2 ชั้น มีเจ้าแม่กวนอิมและอื่นๆ มาก นอกจากนั้นมี ญี่ปุ่น, เกาหลี, อินเดีย, ไทย ฯลฯ

“พระพุทธนายมหาวชิรอุตโมภาสศาสดา” เป็นพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ ใช้แสงเลเซอร์ช่วย (สร้างเสร็จแล้ว)

“พระมหามณฑป พระพุทธบาท ภ.ป.ร. และ ส.ก.” สร้างอยู่บนยอดเขาหนึ่งในเจ็ดยอด เพื่อถวายเป็นพระราชนิเวศน์ เสร็จส่งพระบุญญาริการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินี มีบันไดนาค 200 ขั้น ทอดขึ้นสู่พระมหามณฑป ซึ่งประดิษฐานพระพุทธบาทคู่หนึ่งที่สลักประทับลงบนหินธรรมชาติ

ได้ทราบว่ายังมีสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ “ตึกไว้วางใจ, เกจิอาจารย์ต่างๆ” ที่ล่องลัดไปแล้วให้ครบทุกองค์ เช่น หลวงปู่เสาร์, หลวงปู่มั่น, หลวงปู่ขาว, หลวงปู่แหวน ฯลฯ และ “เจดีย์พุทธคยา” กำลังดำเนินการจัดสร้างอยู่

ในเขตโครงการพระราชดำริ ได้ทราบว่ายังมีที่ดินอีก 2,000 ไร่ โดยรอบวัดทรงมีพระประสงค์ที่จะพระราชทานความร่มเย็นแก่พสกนิกร โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่หลายแห่ง เพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม มีการสร้าง “ศาลาริมอ่าง” ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานนามว่า “ศาลานาเล่นน้ำนานาชาติ” ซึ่งนำไปสู่การก่อสร้าง “ศาลานานาชาติ” อีกกลุ่มหนึ่ง เช่น ไทยกลาง, ไทยล้านนา, ไทยอิสลาม, จีนนอก, จีนใน, ญี่ปุ่น, สวิส, อินเดีย ฯลฯ

ด้วยเดชพระบารมี “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ที่ผมได้พรรณนามาพอเป็นตัวอย่างแล้วนี้ ส่วนมากล้วนแต่ปรากฏขึ้นในระยวาระครบ 6 รอบพระชนมพรรษาของพระองค์ท่านพร้อมๆ กันมากมาย ทั้งๆ ที่บางอย่างได้เกิดติดต่อกันเป็นเวลายาวนานมาแล้ว เช่นเรื่อง “พระยาช้างต้น” และ “ช้างเผือก” ถึง 69 องค์ และ ปุชนิยวัดตุสาคัญใน “วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร” ซึ่งเริ่มกำเนิดมาถึง 20 กว่าปี จนเป็นวัดใหญ่สำคัญยิ่งในกรุงรัตนโกสินทร์ (แม้จะไม่มีศิลปงดงามเทียบ “วัดพระศรีรัตนศาสดาราม” ซึ่งสร้างมานานอยู่กลางกรุงก็ตาม) ตั้งอยู่ในเมืองชายทะเลไม่ห่างกรุงเทพฯนัก มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีปุชนิยวัดตุสสถานสำคัญๆ ของ “พระพุทธศาสนา” เกือบครบถ้วนแล้ว และตั้งอยู่ในทำเล

อันเจียบสงบรมเย็น เป็นวัดเดียวที่ได้จัดสร้างขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์ทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมๆ กัน โดยมี “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศฯ ทรงรับเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ด้วย และ “องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” ทรงรับอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์อย่างใกล้ชิด จึงปรากฏผลงาน “อันดีเลิศ” ได้อย่างรวดเร็ว ดังที่ปรากฏอยู่นั้น รวมทั้งมีปรากฏการณ์หลายๆ อย่างที่มีอัศจรรย์บังเกิดขึ้นในประเทศไทย อันเป็นเรื่อง “พระพุทธศาสนา” นี้ จะเห็นได้ว่า ขณะที่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นในโลกรุนแรงอย่างมากมาย แต่ประเทศของเรากียังเบาบางกว่าประเทศอื่นๆ “พระสยามเทวาธิราช” ท่านได้โปรดประทาน “พระบรมมหา กษัตริราชฯ” ผู้ทรงพระบารมีฯ และมีพระเกจิอาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ทางสงฆ์ให้พุทธศาสนาหลายๆ องค์ ได้ดำเนินการอย่างเข้มแข็งนับตั้งแต่ “สมเด็จพระสังฆราชฯ” ลงไปมากมาย ที่มาใหม่ (จากป่า) ช่วยทางการเงินการทองแก่แผ่นดินอย่างมากมายอยู่ในปัจจุบันคือ “หลวงตามหาบัว” แห่งวัดป่าบ้านตาด อุดรธานี ซึ่งได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น “พระธรรมวิสุทธิมงคล” ไปแล้วนั้น นี่ก็เป็นเพราะพระบารมีของพระองค์ท่านทั้งนั้น นอกจากนั้นยังรวมไปถึงวัดไทยในต่างประเทศหลายประเทศ รวมได้แล้วถึงกว่า 30 วัด ซึ่งรวมไปถึงในอินเดียและปากีสถาน ถิ่นกำเนิดของพระพุทธองค์ด้วย ซึ่งไม่เฉพาะแต่แพร่หลายในหมู่คนไทยเท่านั้น ปัจจุบันได้แพร่ไปในหมู่ชาวต่างประเทศด้วย พระไทยที่ได้ปริญาทางสงฆ์จากเมืองไทยก็ได้มีโอกาสดูออกไป เผยแพร่ศาสนาถึงต่างประเทศ รวมไปถึงวัดไทยในอินเดียถิ่นกำเนิดของ “พุทธศาสนา” ด้วย ใครไปเยี่ยมชมมนัสการ “สังเวชนียสถาน” ในพุทธภูมิ เตี่ยวันนี้ไม่ลำบากแล้ว และแทบทุกวัดมีเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน” เติบโตงอก อยู่ทั่วไป สำนักวิปัสสนาก็มีอยู่หลายแห่งทั่วไป เช่น สำนักวิปัสสนาของมูลนิธิเวกอาศรมชลบุรีที่น้องผมไปปฏิบัติธรรมนั้นกว้างขวางมีห้องมาก เข้าไปถึงก็จะได้พบ “ติกสมเด็จย่า” อยู่ด้านหน้าทีเดียว ฯลฯ

บทความที่ปรากฏขึ้นเมื่อปี 2523 อาจจะดูเป็นของแปลกและไม่น่าเชื่อในสมัยนั้น แต่ในวงการ “วิปัสสนากรรมฐาน” คงจะไม่เห็นเป็นของแปลก หนังสือฉบับนี้ออกจากสำนักวัดบวรนิเวศ ซึ่งเป็นสำนักขององค์สมเด็จพระสังฆราช ประกอบกับหนังสือนี้พิมพ์เป็นหนังสือพระราชทาน ผู้แต่งหรือผู้เรียงจึงต้องได้รับการตรวจพิจารณาเป็นอย่างดีจากสำนักพระราชวัง จนได้รับ พระบรมราชานุญาตให้นำมาพิมพ์แจกเผยแพร่เป็นหนังสืออนุสรณ์ของพระองค์ท่าน แต่ในขณะนั้น

พระองค์คงเล็งเห็นว่าจะเป็นการเร็วเกินไปหน่อยจึงมิได้นำส่ง “หอสมุดแห่งชาติ” และเชิญแต่พระภิกษุและข้าราชการบริพารชั้นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเท่านั้น มีผู้หวังดีนำไปช่วยเผยแพร่ ก็มีเหตุทำให้พิมพ์ผิดพลาดไป ผมได้รับก็ยังไม่มีเหตุพอจะรีบพิจารณาหรือกระตือรือร้นค้นหา ซ้ำไปอีก 10 ปี มาค้นหาก็มีอุปสรรคจากการพิมพ์ผิดนั้นอีก จึงค้นหาจากคอมพิวเตอร์ไม่พบ จนผมต้องได้ไปพบ “พ.ด.ต.บุญชิต พรหมปัทมะ” เพื่อนเสรีไทยบริวาร “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์” และบริวาร “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ด้วยกัน ผมจึงถ่ายจากต้นฉบับ เฉพาะแผ่นดินและส่วนสำคัญของหนังสือพระราชทานฉบับนี้เท่านั้น

อนุสรณ์

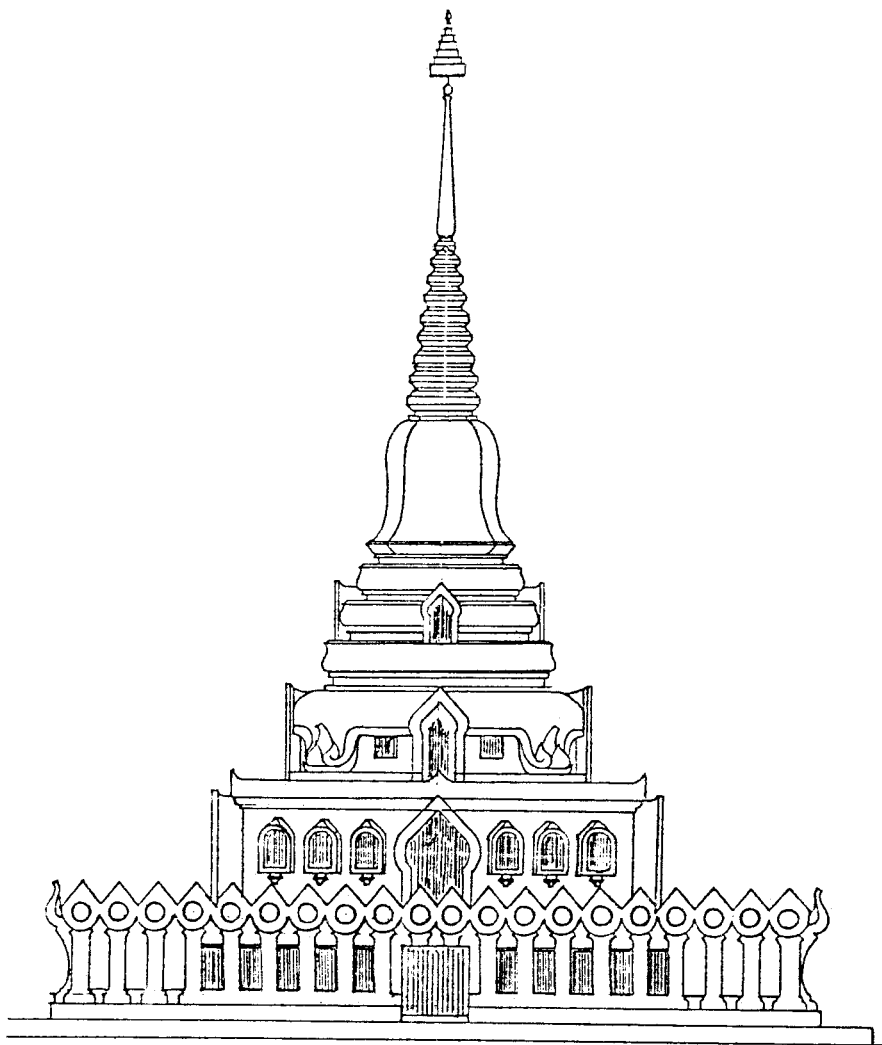
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

เสด็จพระราชดำเนินทรงเททอง

พระพุทธรูปปฏิมาประธานวัดญาณสังวราราม

14 สิงหาคม 2523

เจดีย์มหาจักรี

น้อมเกล้าฯ ถวายพระราชวงศ์จักรี

(เฉพาะ 2 แผ่นนี้จากต้นฉบับเดิม
แผ่นอื่นต้นฉบับเดิมไม่ชัด จึงต้องพิมพ์ใหม่ทั้งหมด)

สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช กับ พระบรมราชวงศ์จักรี

แม้ทุกวันนี้จะยังมีผู้ไม่เชื่อว่าภพชาติในอดีตมีจริง และในอนาคตก็จักมี แต่ก็ยังมีคนส่วนใหญ่มีเหตุผลมีสติปัญญาสามารถพิจารณาเห็นและเชื่อว่าอดีตชาติของทุกคนมีอนาคตชาติก็จักมี แม้เพียงการพิจารณาจิตใจตนเองเท่านั้น คนเป็นอันมากก็เกิดความเชื่อว่าตนนั้นต้องเคยผ่านภพชาติในอดีตมาแล้วอย่างแน่นอน

บุรุษหนุ่มใหญ่ผู้หนึ่งเกิดในสกุลดี มีรูปร่างหน้าตางดงาม งามอาจสง่าผ่าเผย เช่นชายชาติทหาร กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย จิตใจแน่วแน่ในความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ผู้ใกล้ชิดสนิทสนมทั้งหลาย

ความผูกพันยึดมั่นที่มีอยู่ภายในจิตใจของเขารุนแรงตลอดมา นำจักเป็นความเสียหายแก่ชีวิตเขาได้ถ้าความยึดมั่นนั้นจักไม่คลี่คลายทำลายลงเสียทัน

แม้ยังมีผู้ใดมีความผูกพันยึดมั่นในจิตใจเช่นบุรุษหนุ่มใหญ่ผู้นี้ ขอให้ความปรารถนาดีบริสุทธิ์แท้ในการเขียนเรื่องจริงนี้ขึ้น ได้คลี่คลายทำลายความยึดมั่นนั้นเสียได้เช่นเดียวกัน

บุญกุศลทั้งนั้นจักขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สองสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าจอมสยามผู้ทรงพระคุณยิ่งใหญ่ ทรงกอบกู้ความเป็นไทพระราชทานไว้

บุรุษหนุ่มผู้นั้นมีความสำนึกมันฝังใจตลอดมา ตั้งแต่รู้ความดี ว่าเขาเคยเป็นทหารของสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช และความผิดพลาดของประวัติศาสตร์ไทยที่เขามาได้เล่าเรียนในภพชาตินี้ทำให้เกิดความแค้นใจในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก องค์ประถมบรมราชวงศ์จักรี ที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่าทรงมีพระบรมราชโองการให้ประหารสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชเสียด้วยท่อนจันทน์ เหตุเพราะสมเด็จพระมหาราชเจ้าพระองค์นั้นทรงปฏิบัติธรรมจนพระสติวิปลาสก่อความวุ่นวายอันจะยังความพินาศให้เกิดแก่แผ่นดิน

วันหนึ่ง บรูซหนุ่มผู้นั้นได้พบกับท่านผู้เฒ่าทรงคุณธรรมสูงส่งที่ผ่านการเป็นทหารใหญ่สละชีวิตเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งชาติศาสนาพระมหากษัตริย์มาแล้ว ท่านมิได้เป็นผู้ปฏิเสธเรื่องภพชาติในอดีตและอนาคต ท่านจึงเข้าใจความสำนึกมั่นของบรูซหนุ่มใหญ่ผู้นั้นด้วยดี ท่านได้นำอดีตที่รับรู้สืบเนื่องกันมาลบล้าง นับเป็นร้อยสองร้อยปีมาสู่ปัจจุบัน ให้ปรากฏในวันนั้นกระจ่างชัด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระร่มเกล้าดวงใจของไทยนี้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี ซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นพระองค์ประถม

ท่านผู้เฒ่าผู้นั้นท่านน่าจะประมาณถูกถึงจิตใจของบรูซหนุ่มผู้ชื่นชมเร้าร้อนรุนแรงอยู่ด้วยความยึดมั่นอันเกิดจากความผิดพลาดของประวัติศาสตร์ไทย ท่านจึงเริ่มต้นด้วยการกล่าวสะกิดใจเหมือนสอนลูกสอนหลานว่า “จงจำไว้ผู้ที่จะได้มาเกิดเป็นพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะต้องมีพระบุญญาธิการยิ่งใหญ่ขอให้สำนึกไว้ให้มั่นว่า แผ่นดินใดเป็นที่พึงให้ความร่มเย็นเป็นสุขในชีวิตนี้ จงมีกตัญญูทดแทนต่อแผ่นดินนั้น ต่อพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น แผ่นดินนี้ทุกกระเบียดนิ้วเป็นของพระองค์ท่าน ไม่ว่าจะดินร่นหลบลี้ไปที่ไหนก็ไม่พ้นแผ่นดินของท่าน”

คำกล่าวของท่านผู้เฒ่าเป็นความจริงที่ไพเราะอัศจรรย์นัก ตั้งแต่ได้ยินมาจนถึงขณะนำมาเขียนอยู่นี้เวลาก็กว้างมานานแล้ว แต่ยังไม่ลืมไม่เลือนไปเหมือนเรื่องอื่นเสียงอื่นยังก้องกังวานแจ่มใสซาบซึ้งสะเทือนอยู่ในหัวใจทุกเวลา

แผ่นดินใดเป็นที่พึงให้ความร่มเย็นเป็นสุขในชีวิตนี้ จงมีกตัญญูทดแทนต่อแผ่นดินนั้น ต่อพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น แผ่นดินนี้ทุกกระเบียดนิ้วเป็นของพระองค์ท่าน ไม่ว่าจะดินร่นหลบลี้ไปที่ไหนก็ไม่พ้นแผ่นดินของท่าน

ขอกราบกรานรำลึกพระคุณอนันต์ของท่านผู้กล่าววาทะนี้ไปชั่วชีวิต
ของผู้หลงผิดจนได้ยิน จงหวนไหว

จากนั้นท่านผู้เฒ่าได้ชี้เหตุผลเป็นลำดับไป ให้ความหลงใหลเชื่อผิดตามประวัติศาสตร์จนจิตใจมืดมัวขุ่นหมองด้วยความพยายามเคืองแค้นบ้าง ด้วยความไม่รู้ถูกรูผิดตามเป็นจริงบ้าง ค่อยแจ่มใสเจิดจ้าขึ้นด้วยความเข้าใจถูกเห็นถูกเชื่อถูกตามเหตุผลที่คนดีมีปัญญาคัดค้านไม่

วันหนึ่ง บุษห่มผู้หนึ่งได้พบกับท่านผู้เฒ่าทรงคุณธรรมสูงส่งที่ผ่านการเป็นทหารใหญ่สะละชีวิตเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งชาติศาสนาพระมหากษัตริย์มาแล้ว ท่านมิได้เป็นผู้ปฏิเสธเรื่องภพชาติในอดีตและอนาคต ท่านจึงเข้าใจความสำนึกมันของบุษห่มใหญ่ผู้หนึ่งด้วยดี ท่านได้นำอดีตที่รับรู้สืบเนื่องกันมาลบล้าง นับเป็นร้อยสองร้อยปีมาสู่ปัจจุบัน ให้ปรากฏในวันนั้นกระจางชัด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระร่มเกล้าดวงใจของไทยนี้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี ซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นพระองค์ประถม

ท่านผู้เฒ่าผู้หนึ่งท่านน่าจะประมาณถูกถึงจิตใจของบุษห่มผู้ชื่นชมเร้าร้อนรุนแรงอยู่ด้วยความยึดมั่นอันเกิดจากความผิดพลาดของประวัติศาสตร์ไทย ท่านจึงเริ่มต้นด้วยการกล่าวสะกิดใจเหมือนสอนลูกสอนหลานว่า “จงจำไว้ผู้ที่จะได้มาเกิดเป็นพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะต้องมีพระบุญญาธิการยิ่งใหญ่ขอให้สำนึกไว้ให้มั่นว่า แผ่นดินใดเป็นที่พึงให้ความร่มเย็นเป็นสุขในชีวิตนี้จะมีกตัญญูทดแทนต่อแผ่นดินนั้น ต่อพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นแผ่นดินนี้ทุกกระเบียดนิ้วเป็นของพระองค์ท่าน ไม่ว่าจะดินร่นหลบลี้ไปที่ไหนก็ไม่พ้นแผ่นดินของท่าน”

คำกล่าวของท่านผู้เฒ่าเป็นความจริงที่ไพเราะอัศจรรย์นัก ตั้งแต่ได้ยินมาจนถึงขณะนี้มาเขียนอยู่นี้เวลาก็กว้างมานานแล้ว แต่ยังไม่ลืมไม่เลือนไปเหมือนเรื่องอื่นเสียงอื่นยังก้องกังวานแจ่มใสซาบซึ้งสะท้อนอยู่ในหัวใจทุกเวลา

แผ่นดินใดเป็นที่พึงให้ความร่มเย็นเป็นสุขในชีวิตนี้ จะมีกตัญญูทดแทนต่อแผ่นดินนั้น ต่อพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น แผ่นดินนี้ทุกกระเบียดนิ้วเป็นของพระองค์ท่าน ไม่ว่าจะดินร่นหลบลี้ไปที่ไหนก็ไม่พ้นแผ่นดินของท่าน

ขอกราบกรานรำลึกพระคุณอนุเอกราชของท่านผู้กล่าววาทะนี้ไปชั่วชีวิต
ขอผู้หลงผิดจงได้ยิน จงหวนใจ

จากนั้นท่านผู้เฒ่าได้ชี้เหตุผลเป็นลำดับไป ให้ความหลงใหลเชื่อผิดตามประวัติศาสตร์จนจิตใจมืดมัวขุ่นหมองด้วยความพยายามเคืองแค้นบ้าง ด้วยความไม่รู้ถูกรู้ผิดตามเป็นจริงบ้าง ค่อยแจ่มใสเจิดจ้าขึ้นด้วยความเข้าใจถูกเห็นถูกเชื่อถูกต้องตามเหตุผลที่คนดีมีปัญญาหาคัดค้านไม่

ความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยได้ร่วมพระบารมีพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี แม้จะเคยบกพร่องหวั่นไหวก็กลับเติมเปี่ยมปราศจากไผ่ผาเวศมาแผ้วพานให้คลายความผ่องใส แต่บัดนั้น

เป็นที่รู้ทั่วไปอยู่แล้ว ว่าคนจีนได้ให้สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชทรงยืมทรัพย์สินเงินทองมาจากเมืองจีนจำนวนมหาศาล เพื่อทรงใช้จ่ายในการสร้างชาติไทย ให้พ้นจากสภาพยับเยินเสียหาย หลังจากทรงกอบกู้อิสรภาพของไทยคืนได้มาแล้ว

ความมุ่งหมายสำคัญของจีนในการแสดงน้ำใจให้ความร่วมมือยิ่งใหญ่ครั้งนั้น จีนเองต้องรู้ดี และสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชผู้ทรงพระชาติสูงส่งด้วยพระปรีชาญาณยิ่งนักก็ต้องทรงหยั่งรู้เช่นกัน แต่ก็ทรงมั่นพระราชหฤทัยว่าจะทรงสามารถแก้ไขเหตุการณ์ให้เป็นผลดีแก่ประเทศไทยของพระองค์ได้ จึงทรงรับความร่วมมือของจีนไว้อย่างเต็มที่ มีผลให้ทรงบูรณะสร้างสรรค์ทุกสิ่งทุกอย่างจนไทยกลับคืนดีสู่ความเป็นประเทศเอกราชได้อย่างงดงามเต็มความสามารถในขณะนั้น

ครั้นปรากฏผลสัมฤทธิ์ประจักษ์ ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชทรงพระปรีชาสามารถยิ่งนักในฐานะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทย จีนก็แสดงความจริงใจให้แจ้งชัดต่อพระองค์ ยื่นคำขาดให้ทรงส่งทรัพย์สินเงินทองที่ทรงยืมมาใช้คืนให้หมดสิ้นในทันที ไม่ยอมให้มีการผ่อนผัน หรือมิฉะนั้นก็จะถือเป็นเหตุยกกำลังบุกไทยเข้าทวงหนี้ แม้จะเป็นหนี้ส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช มิได้ทรงนำชาติเข้าไปเกี่ยวข้องให้เป็นหนี้ส่วนของไทยด้วยก็ตาม

น่าจะเป็นไปได้ด้วยว่า ก่อนจะมีการยื่นคำขาดบีบบังคับให้ทรงใช้หนี้ อย่างฉับพลันทันที อาจจะมีการชักจูงโน้มน้าวพระราชหฤทัยให้ทรงเห็นดีเห็นงามว่าสำหรับพระองค์ท่านนั้นจีนมีความสำคัญยิ่งกว่าไทย จึงควรทรงเห็นกับจีนยิ่งกว่าเห็นกับไทย และยกไทยให้ขึ้นกับจีนเสีย

แต่ทรงมีพระมหากรุณาต่อไทยพินิจจะรำพัน ทั้งยังทรงมีพระขัตติยมานะอันล้ำเลิศ ซึ่งเป็นพระมานะของขัตติยะไทย เหตุด้วยทรงเป็นขัตติยะแห่งไทย มิใช่ทรงเป็นขัตติยะแห่งจีน จึงไม่ทรงโอนอ่อนไปด้วยจีนแม้แต่น้อย ทรงมีพระราชหฤทัยเด็ดเดี่ยวแน่วแน่มั่นคง ว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของไทยแล้ว ทรงมีหน้าที่จะต้องปกป้องคุ้มครองไทยให้ดำรงความเป็นไทยอยู่ชั่วฟ้าดินสลาย

เหตุผลอื่นใด แม้ความตาย ก็ไม่อาจทำลายความเด็ดเดี่ยวแห่งน้ำพระราช-
หฤทัยได้

ดังนั้นแผนใช้กำลังเข้ายึดครองไทยของจีน โดยยกการทวงหนี้เป็นเหตุ
บังหน้า จึงเริ่มขึ้น

ควรเห็นพระราชหฤทัยสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชยิ่งนัก
ไทยยังสะบักสะบอมเพราะสงครามกู้เอกราชที่เพิ่งจบสิ้น จะให้ทำศึกกับจีนอีกใน
ยามนั้น ย่อมทรงอัดอั้นตันพระราชหฤทัยเป็นที่สุด เพราะย่อมทรงตระหนักดีว่าจะ
หาทางทรงนำไทยให้ชนะทัพใหญ่ของจีนได้นั้นไม่มี

สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกในขณะนั้นหรือพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกองค์ประมบรมราชจักรีวงศ์พระองค์เดียวเท่านั้น
ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชจะทรงพึงให้เป็นที่พึ่งของไทยได้

อันพระบรมราชกุศโลบายของสองสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช
เจ้าจอมสยามที่ทรงร่วมรักษาความเป็นไทยของไทยพระราชทานไว้ยังยืนสืบมาจน
บัดนี้นั้น เติมไปด้วยความเสียสละใหญ่หลวง เกินกว่าคนทั้งปวงจะทำได้

สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชทรงจงพระราชหฤทัยมั่นสละ
พระชนม์ชีพพระองค์เอง!

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงจงพระราชหฤทัยแน่วแน่
สละแม้พระเกียรติศักดิ์พระเกียรติยศปรากฏในประวัติศาสตร์ว่า ทรงมีพระบรม
ราชโองการให้ประหารสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชผู้พระปิยสหาย
ผู้ทรงพระคุณยิ่งใหญ่ต่อชาติและต่อพระองค์ แล้วทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็น
พระเจ้าแผ่นดินแทน!

พระบรมราชกุศโลบายแสนแยบยล ลึกซึ้ง เกินกว่าใครทั้งนั้นจะตามทัน
เข้าใจถึง

จีนจึงตายใจสนิท แผนที่คิดจะยึดครองไทยพังทลายในพริบตา ทัพที่จะ
กรีธาเข้าทวงหนี้ทำไม่ได้ เพราะข่าวร้ายลือลั่น ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี
มหาราชลูกหนี้ใหญ่ของจีนนั้น ต้องพระราชอาญาสวรรคตเสียแล้ว

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ของไทยทรงเป็นไทย และทรงเป็นไท หาใช่
ลูกหนี้ของจีนไม่

ไทยก็เชื่อสนิท ประวัติศาสตร์จึงผิดมหันต์ เกิดผลให้แม่คนไทยด้วยกันก็
เข้าใจผิดสืบต่อมา ภาพพจน์ที่ปรากฏตราใจไม่เป็นดังความจริงที่คนไทยจักภูมิใจ
เหนือความภูมิใจทั้งหลายทั้งนั้น

ท่านผู้เฒ่าผู้ทรงพระคุณท่านกลั่นกรองเรื่องราว ยกเหตุผลมากล่าวชี้แจง
แสดงให้เห็นไตร่ตรองตาม ด้วยความประณีตจนบันดาลใจ

สมเด็จพระบูรพบรมภักษัตริยาธิราชเจ้าผู้ทรงครองแผ่นดินไทยทั้งสอง
พระองค์ท่านสูงส่ง บริสุทธิผ่องแผ้วเพริศแพร้วด้วยพระราชมรรและพระ
บุญญาธิการโดยแท้

แต่ด้วยทรงร่วมกันเสียสละอย่างใหญ่หลวงเพื่อความอยู่รอดของไทย คน
ทั้งปวงจึงเห็นพระองค์ผิดไปจากที่ทรงเป็นจริง ยิ่งกว่าตรงกันข้าม

สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมีหาราชทรงอบรมพระราชหฤทัยให้
สูงส่งดงามยิ่งแล้วด้วยพระธรรมของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
อะไรเล่าจะทำให้ทรงวิปลาดจริง ๆ ได้

ความจริงมีอยู่ว่า คนเสียสติเสแสร้งให้เห็นเป็นคนสติดีไม่ได้ แต่คนสติดี
เสแสร้งให้เห็นเป็นคนเสียสติได้

คนทั้งหลายพ่ายแพ้แก่พระบรมราชกุศโลบายอันเกิดแต่พระปรีชาชาญ
หาญกล้าของทั้งสองพระองค์

ทรงรักเอกราชของชาติไทยยิ่งใหญ่มากกว่าความเข้าใจ แม้ของผู้รักชาติ
อย่างยิ่งจริงใจทั้งหลาย

นักโทษประหารผู้หนึ่งได้ตายอย่างมีบุญ โดยต้องประหารด้วยท่อนจันทน์
ราวกับเขานั้นเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่

ท่านเล่าว่า ต่อามีข่าวร้ายไหลไปถึงเมืองจีน ว่าพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งรักษา
ศิลปปฏิบัติธรรมวินัยเคร่งครัดงดงามน่าเลื่อมใสอยู่ในวัดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
คือสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมีหาราช

พระภิกษุรูปนั้นลาสิกขาทันใด

ความวุ่นวายที่จีนเริ่มก่อเค้าขึ้นอีกก็จบสิ้นลงอย่างเด็ดขาด เมื่อแน่นอน
แล้วว่าปราศจากตัวลูกหนี้

ไทยดำรงความเป็นชาติที่เป็นไทตลอดมาได้นทุกวันนี้ ด้วยมีพระมหากษัตริย์องค์ที่สองสมเด็จพระบรมกษัตริย์ราชเจ้าจอมสยามพระราชทานไว้เป็นประณม

ทรงเสียสละได้อย่างใหญ่หลวงเกินความเข้าใจตื่น ๆ ทั้งปวงจะสัมผัสถึง

แม้ปราศจากซึ่งหลักฐานพยานยืนยันในขณะนั้น เหตุด้วยกาลเวลาล่วงผ่านไปเป็นร้อยปีสองร้อยปีแล้วก็จริง แต่เหตุผลเป็นสิ่งที่คนดีมีปัญญานำมาไตร่ตรองให้เห็นได้

จงเห็นเถิด เมื่อจักยุติความไม่ถูกต้อง อันเป็นความไม่ถูกต้องที่ทำลายความภูมิใจเหนือความภูมิใจทั้งหลายสิ้นของเรไทย

จงเห็นเถิด เมื่อจักเกิดความถูกต้อง อันเป็นความถูกต้องที่ให้ความภูมิใจเหนือความภูมิใจทั้งหลายสิ้นของเรไทย บัดนี้การประกาศความภูมิใจเหนือความภูมิใจทั้งหลายสิ้นของเรไทยได้เริ่มขึ้นแล้ว

วัดญาณสังวรารามมีอุโบสถซึ่งสร้างน้อมเกล้าฯ อุทิศสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช และกำลังจะมีพระสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุซึ่งสร้างน้อมเกล้าฯ อุทิศพระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี มีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นพระองค์ประณม

สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราชพระผู้ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระผู้ทรงสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์ พระราชทานไว้ให้ไทย ทั้งสองพระองค์ทรงพระคุณยิ่งใหญ่ต่อชาติ มีอาภัพเปรียบได้ พระบรมราชกุศลโลบายทั้งปวงแสดงแจ้งชัดถึงภยันตรายใหญ่หลวงที่ไทยจักไม่รอดพ้นเป็นอันขาด แม้ปราศจากพระมหाराชาธิคุณทั้งผอง อาทิพระมหากษัตริย์องค์ที่สองสมเด็จพระบรมกษัตริย์ราชเจ้าจอมสยาม

ทรงโปรดแลกชีวิตความเป็นไทยของไทยไว้ด้วยพระชนม์ชีพของพระองค์หนึ่ง

และด้วยพระเกียรติยศพระเกียรติศักดิ์ อันเป็นที่รักเพียงชีวิตชายชาติทหาร ของพระองค์หนึ่ง

วันหนึ่ง ขอให้เป็นจริงดังมุงมวดปรารถนา วัดญาณสังวรารามนี้จักเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปคู่ราชานุสาวรีย์แห่งทั้งสองพระองค์ท่าน ผู้ทรงมีความผูกพันกันบริสุทธิซึ่งด้วยสัมมาทิฐิทางพระราชหฤทัย เพื่อดั่งสมเด็จพระบรมเชษฐาและอนุชาธิราชผู้ใกล้ชิดสนิทเสน่หา

ขอบรรดาผู้ประจักษ์ในพระมหाराชาธิคุณทั้งผองแห่งสองสมเด็จพระบูรพบรมกษัตริยาธิราชเจ้าจอมสยาม โปรดให้ความร่วมมือร่วมใจเต็มกำลังศรัทธาความสามารถ โดยไม่เลือกชาติศาสนา เพราะส่วนนี้ได้เป็นการสร้างวัดพระพุทธรศาสนาไม่ แต่เป็นการประกาศความมีกตัญญูกตเวทิตาธรรมและความภูมิใจเหนือความภูมิใจทั้งหลายสิ้นของไทยเรา

วันนั้น เมื่อเป็นจริงดังมุงมวดปรารถนาจักได้พร้อมกันน้อมจิตน้อมใจน้อมเศียรเกล้าสำแดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมถวายพระบรมราชานุสาวรีย์นั้นบูชาดวงพระวิญญาณแทนรูปเทียนมาลา ขอพระราชทานมาโทษที่หลงผิดยิ่งนักมานานชั่ว และเพื่อประกาศแก่พหุเมเทวทานระสันทั้งนั้นว่าสมเด็จพระสยามบูรพบรมกษัตริยาธิราชเจ้าทั้งสององค์ท่าน ทรงเป็นพระผู้พระราชทานดวงชีวิตแห่งความเป็นไทให้แก่ไทย

บัดนี้ประทีปชีวิตแห่งความเป็นไทยของไทยนั้นสว่างไกลเจิดจ้าปรากฏศักดิ์ศรีสูงส่งเป็นที่อัศจรรย์ ภายใต้พระบารมีบรมราชันสุขุมลชาติ สมเด็จพระภัทรมหาราชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระจอมจักรีที่ทรงทศพิธราชธรรมบริสุทธิบริบูรณ์ เป็นที่เกิดทุนว่าทรงเป็นบรมกษัตริยาธิราชเจ้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแล้วในโลก สายพระโลหิตแห่งองค์ประมบรมราชจักรีวงศ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระองค์นั้น!

ท่านได้ทราบหนังสือ “สำนักขององค์สมเด็จพระสังฆราชเจ้าญาณสังวร และสำนักพระราชวัง” จัดพิมพ์เป็นหนังสือพระราชทาน ทั้ง 2 เล่มนี้แล้ว จะเห็นว่าเป็นที่พึงเชื่อถือได้ ช่วงระยะเวลาห่างกันระยะละ 10 ปี รวมถึง 20 ปี พระบารมี ล้นฟ้ามากมาย มีโครงการจากพระองค์ท่านถึง 2000 กว่าโครงการๆ ใหญ่ๆ สำคัญๆ เป็นประโยชน์แต่พสกนิกรประชาชนชาวไทยอย่างมากมาย เท่าที่ผมจำ มากลำนี้อย่างเดียวในระยะหลังๆ ในรอบพระชนมายุครบ 72 พรรษาเท่านั้น ก็มาก ถึงเท่านั้นแล้ว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่ยังค้างคาใจประชาชนส่วนใหญ่ว่า “ใครฆ่าพระเจ้า ดากฯ” ถ้าพระองค์ท่านไม่ได้ถูกประหาร ถ้าเช่นนั้นผู้ถูกประหารจะเป็นผู้ใด? ผมเองไม่เคยรู้เรื่องเกี่ยวกับ “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน” มาก่อนเลย ปัจจุบันนี้ท่านที่สนใจทาง “พุทธศาสนา” ท่านคงทราบดีว่า ผู้ที่ทรงความรู้และใส่ใจในหลัก “ธรรมะ” ของพระพุทธองค์ได้เข้าปฏิบัติทางธรรมขั้นนี้กันมากมาย รวมทั้ง น้องสาวผมด้วย แต่เรื่องสูงใหญ่ยิ่งเช่นนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่คนชั้นธรรมดาๆ จะ อาจเอื้อมไปถึง และทางพระท่านยังไม่พูดใหญ่ นอกจากในกรณีจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับพระองค์ผู้มีบุญญาธิการ และพระบารมีแก่กล้ามากๆ เพียง “พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” นี้เท่านั้น ซึ่งปรากฏเหตุการณ์ทั้งหลายขึ้นดลบันดาลให้ “พ.ต.ต.บุญชิต พรหมปัทมะ” ได้มาพบผมและดลบันดาลให้ผมได้นำมาเปิดเผย ต่อประชาชนในงานฉลองครบ 100 ปี ชาตกาลของ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” และต้องไปพบ “วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร” ซึ่ง “องค์สมเด็จพระสังฆราชฯ” ได้เริ่มสร้างในผืนดินที่เหมาะสมกว้างใหญ่เริ่มเป็นวัดสำคัญใหญ่ขึ้นๆ ตั้งแต่วันพระชนม์มายุครบ 5 รอบ เมื่อ พ.ศ.2530 มาถึงวันฉลองครบ 50 ปีใน วาระเฉลิมถวัลย์ราชสมบัติเมื่อ พ.ศ.2539 และจนถึงวันฉลองพระชนมายุครบ 6 รอบในปี พ.ศ.2542 นี้ ท่านคงทราบดีแล้วว่า ขณะนี้พระองค์ท่านมี “พระบารมี พระมากพันน้ำพรณ” เพียงใด ผมขอเรียนเพิ่มเติมจาก “บทความยิ่งใหญ่ทั้ง 2 บท” นั้นอีกข้อหนึ่งคือผู้ที่ทำตนเป็นคนมีสติวิปัสสนายอมถูกประหารนั้นเป็น ทหารคนสนิทของพระองค์ท่านคนหนึ่งชื่อ “มัน”

ท่านอ่านบทความนั้นจบแล้ว จะทราบได้ทันทีว่า เป็นการเสียสละอันยิ่งใหญ่ของ “พระองค์ 2 มหาราช” นั้น ด้วยไหวพริบปรีชาญาณ อันจะหาการเสียสละใดๆ มาเปรียบเทียบกับ การเสียสละของพระองค์ท่าน พระองค์ทั้ง 2 ได้ทำคุณให้แก่ประเทศไทยเราถึง 2 ครั้ง

“ครั้งแรก” ทรงบารมีร่วมกันกู้ชาติไทยให้พ้นจากพม่า

“ครั้งที่สอง” ทรงบารมีร่วมกันกู้ชาติไทยให้พ้นจากชาวจีน ความละเอียดการกู้ชาติครั้งแรกทราบกันทั่วไปแล้ว แต่พระบารมีในการกู้ชาติครั้งหลังนี้ยังไม่เป็นที่เผยแพร่ จึงขอเรียนมาเพื่อเสนอให้ท่านได้ทราบถึงพระบารมีขององค์ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” และองค์ “สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช” อันเนื่องมาแต่พระบุญญาธิการและพระบารมีอันยิ่งใหญ่ขององค์ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลนวมินทรมหาราช” ขอเป็นข้าพระบรมมสมภาร พระชนมมานยังยืนหมื่นปี เทอญ

ภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา

บุญของแผ่นดินไทย พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในยังเลาจะมีข้า
น้ำรินดินดีใครเล่า ทุกชีวิตเห็นไปบรรเทา ด้วยพระบาท

เกื้อบศติธรรม ๖ นำไทยทั้งชาติ พันภัย
แผ่นดินถิ่นเมืองทอง ผ่านพ้นภัยภัยเนืองนอง
พระทรงคัมภีร์ของไทยไว้ ๖ เป็นพลังแผ่นดิน
ลือมาพลังชีวิตของชนชาวไทย อุ้มใจไพร่ฟ้า
พระบุญญาเกริกไกร ภูมิพลมหาราชา

อ่องศรีศรีศรีมีธรรมลือไกล ปกครองอย่างทรงพระเมตตา
ดุจดั่งพระพรหมเจ้าทุกขจรอันใดใดกรายมา ไฉนฟ้าเป็นตั้งฝนดับไฟ
ภูมิไฉนไทย ร่มรุ่มรอยหัวไร่ไร่ร่มไผ่ร่มหว้ง ภูมิพลังแผ่นดินถิ่นนี้ยิ่งใหญ่
ภูมิประวัติประชาชาติภูมิไพท ภาควิชาภูมิประชาชาติ ภูมิพลังแผ่นดิน
เทิดไท้ นบน์มเกิดทุน ๖ เทนเอเกล้า
ธรรมาณนาเนา หทัยสุจริตล้ำล้ำสันติ
เพริศแพร้ว พัฒนาแนวภัยภัยพ่ายแพ้สิ้น
นวมินทร์มหาราชาภูมิพล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นายพยุ่ง ย. รัตนารมย์

ปัจฉิมลิขิต

ความจริงผมได้เขียน “ปัจฉิมบท” ไว้แต่เดิมสรุปเรื่องและเพิ่มเติมส่วนที่ผมขาดไปลงไว้ มีรายละเอียดของท่านปรีดีฯ เรื่อง “คอคอดกระ” รวมทั้ง “เชิงอรธร” และบุคคลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใหญ่และเพื่อนซึ่งมีพระคุณช่วยในงานของผมซึ่งทำให้ผมมีความสำเร็จได้รวมถึง 63 ท่าน ต้องถูกตัดไปประมาณ 5 ยกเศษอย่างน่าเสียดาย (มีจะนั้นจะแพงมากไป) แต่เนื่องจากในวันงาน “พิธีใหญ่ 2 วัน” ของ “ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์” นั้น ผมได้สังเกตมีบางสิ่งซึ่งผมเห็นสมควรเรียนนำเสนอท่านเนื่องในงานใหญ่ครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กรณี คือ:-

ในวันแรก ท่านนายกรัฐมนตรีได้กล่าวว่า “ทางสหประชาชาติได้ท้วงว่า ท่านปรีดีฯ มีผลงานในภูมิภาคน้อยมาก” และท่านนายกรัฐมนตรีได้ตอบแก้ข่าวเพิ่มเติมไปแล้วแต่คงลืมโครงการเรื่อง “บริษัทจังหวัด” ซึ่งผมได้เขียนไว้ค่อนข้างมากในเล่มนี้ ท่านจะเห็นได้ว่าเป็นผลงานมากมายล้วนแต่ในภูมิภาคทั้งนั้น แต่เผอิญเกิดสงครามเสียก่อน “บริษัทจังหวัด” ในระยะนั้นจึงกลายเป็น “ผู้ปันส่วนสินค้าจำเป็น” เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมาก ในระยะนั้นไม่มีใครที่ไม่รู้จัก “บริษัทจังหวัด” พอเสร็จสงครามถูกสั่งยุบเลิก (เพิ่งทราบภายหลังว่า เพราะผู้เสียผลประโยชน์ในเรื่อง “สุรา” แน่นนอน) มีผู้ที่เห็นความสำคัญของโครงการนี้ 22 บริษัทฯ ต่อสู้สำเร็จ จึงได้เป็นผู้บุกเบิกเริ่มต้นสินค้าสำคัญหลายอย่าง (เช่น สุราแม่โขง, น้ำมันเชื้อเพลิง, น้ำตาลทรายขาว, ข้าวสาร, บุหรี่, เบียร์โซดาไทย, ฯลฯ) เป็นการเริ่มต้นบุกเบิกให้ “คนไทย” รู้จักทำการค้ามาได้ส่วนหนึ่งจนทุกวันนี้โดยเฉพาะชาวไร่ยาสูบ คนไทยแท้ๆ ได้กว่าแสนครอบครัวอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วน “บริษัทจังหวัด” หลายประเภทที่ได้ตั้งขึ้นใหม่หลังสงครามเพื่อทำงานต่างๆ นั้นได้ถูกยุบเลิกไปหมดแล้ว ส่วนติมีไม่ใช่น้อย แต่ส่วนเสียมีบ้างจากผู้ฉวยโอกาสอย่างพวกที่ไม่มีอุดมการณ์ แต่คนมักไม่ค่อยจำสิ่งที่ดีๆ ซึ่ง “บริษัทจังหวัด” ได้เป็นผู้บุกเบิกเริ่มต้นไว้มากมาย (แต่มักถูกอิทธิพลต่างๆ แย่งไปเสียมาก) คนมักจะจำแต่สิ่งที่ “ไม่ดี” ทำให้เสียชื่อเสียง ชื่อไปมาก ขณะนี้ยังเหลือแต่ชั้น “บริวาร” กู้ชื่ออยู่ได้เพียง 22 แห่งนี้เท่านั้น ผมเป็น “ลูกโดม” คนสุดท้ายที่ต่อสู้อุตสาหกรรมได้อย่าง “ประหลาด” ดังได้เรียนมาแล้วนั้น

ความจริง “**ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี**” ท่านได้เรียนชี้แจงไปเข้าใจกันแล้ว ผมเรียนเสนอขึ้นมาเพื่อเป็นการ “**เสริมบารมี**” ผลงานเศรษฐกิจภูมิภาคของ “**ท่านรัฐมนตรีอาวุโส**” เพิ่มเติมขึ้นอีก ประการหนึ่งเท่านั้น

วันรุ่งขึ้น 11 พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันเกิดของท่านจริงๆ นี่สิ ที่คนบ้านนอกอย่างผมต้องแปลกใจหลายประการๆ แรก ผมไปถึงรัฐสภาแต่เช้า เพราะหลานผมเขารีบไปทำงานจึงเอาผมไปปล่อยไว้ก่อน อุปสรรคขั้นแรกตำรวจสภจะไม่ให้ผมเข้า แจ้งว่าผู้จะเข้าได้ต้องมีบัตรผ่าน ผมเคราะห์ดีพกรายการเชิญพร้อมหมายกำหนดงาน 2 วันไปด้วยพอดีเด็กของสถาบันฯ จำผมได้จึงนำผมเข้าไปนั่งรอข้างใน (ผมกลับตากแล้วจึงได้พบ 2 บัตร อีกใบหนึ่งเป็นบัตรเชิญรับประทานอาหารจึงไม่ได้ไป) เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานได้เล่าให้ผมฟังว่า การจัดงานครั้งนี้แปลกกว่าทุกครั้ง มีการเปลี่ยนแปลงจากหมายกำหนดการมากมายหลายครั้ง (น่าเวียนหัว) หนังสือที่แจกเปลี่ยนชุดหมด ทราบว่าทางสภาขอหนังสือเฉพาะเล่มใหญ่ 100 เล่ม มาแจกเฉพาะ “**แขกพิเศษ**” (คงเป็นคนพรรคการเมืองอื่นซึ่งไม่ได้ไปในงานเมื่อวานนี้) เจ้าหน้าที่ผู้จัดจึงต้องเหนื่อยมาก เพราะมีการเปลี่ยนแปลงกันหลายรายการ หนังสือแจกคนละชุด มีแผ่นภาพม้วนใหญ่ แถม (ผมจะเขียนเรื่อง “**ภาพ**” ตอนท้ายนี้) ผมได้เดินเข้าห้องประชุมพร้อมรุ่นน้อง ตมธก. รุ่น 4

ผมเข้าไปนั่งตามที่เขาจัดกลุ่มไว้อยู่ด้านหลัง ผมพลิกโปรแกรมดูก็รู้ได้ทันทีว่าได้มี “**การเมือง**” เข้ามาแทรกแซงในงานนี้อย่างเต็มตัวแล้ว (เพราะประธานสภาเป็นพรรคฝ่ายค้าน) เพราะเห็นรายการมี “**ประธานฝ่ายค้าน**” พูดแล้วก็มี “**หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน**” พูดเท่านั้น ผมเห็นมี “**ลางสังหรณ์**” มาแต่ปีก่อนแล้ว มีพรรคฝ่ายค้านพรรคหนึ่งยกป้ายชื่อนำพานพุ่มถวาย พลพรรคฝ่ายรัฐบาลซึ่งได้เคยนำพานพุ่มส่วนตัวมาถวายกันทุกปี (แบบเดียวกับคณะผม ซึ่งเดิม “**คุณวงศ์ พลนิกร**” เป็นผู้นำขบวนเสมอ จนเจ็บตามาไม่ได้ ผมเลยต้องนำแทน) ต้องติดป้ายชื่อพรรคของรัฐบาลเข้าที่พานพุ่ม (เพื่อแก้ปัญหา “**การแอบอ้าง**” นั้นด้วย)

เริ่มแรกงานตามหมายกำหนดการ 6 รายการ เรียบร้อยไม่มีปัญหาอะไร พอถึงรายการที่ 7 “**ผู้นำฝ่ายค้าน**” พูดสุดดี คุณวีระ มุสิกพงศ์ เป็นผู้อ่านคำกล่าวแทน มีสตูดิโอผู้ฟังอยู่หน่วยที่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวว่า “**ตนเองได้เห็นเป็นเวลา**

อันเหมาะสมที่จะเสนอ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญอันดับโลก จึงได้เป็นผู้เสนอไปยังสหประชาชาติ” เหมือนกับว่าเป็นความคิดของฝ่ายค้านที่จะเสนอให้ “ท่านปรีดีฯ” เอง แต่ความจริงที่ผมทราบ ทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้ทำเรื่องนำเสนอท่านนายกรัฐมนตรี “ชวน หลีกภัย” ตั้งแต่สมัย “ชวน 1” แล้ว ได้มีการพิจารณาเสร็จเตรียมจะเซ็นนามส่งออกไปแล้ว บังเอิญยุบสภา “พลเอกชวลิตฯ” จึงได้เป็นผู้ลงนามส่งไปเท่านั้น

ส่วนอีกบุคคลหนึ่งสิ ผมพลิกพินัยกำหนดการดูไม่เห็นมีในรายการในวันนั้นเลย เห็นมีแต่ในรายการวันแรกได้เป็นผู้แปลคำพูดของประธานาธิบดีอินโดนีเซียเท่านั้น ซึ่งเมื่อเขาอยู่ต่อหน้าท่านนายกรัฐมนตรีและในกลุ่มพรรคของรัฐบาลนั้น ไม่เห็นเขาพูดโจมตีประการใด แต่ในวันหลังนี้ ลับหลังฝ่ายรัฐบาลกลับโจมตีฝ่ายรัฐบาลอย่างรุนแรง ทั้งๆ ที่เมื่อวันก่อนเขาก็ได้ยินแล้วว่าท่านนายกรัฐมนตรีพูดเรื่องอะไรบ้าง

บุคคลผู้ที่ได้ลุกขึ้นไปนั่งโต๊ะองค์ปาฐกา กล่าวโจมตีหัวหน้าและพรรคประชาธิปไตยทันที ว่าไม่ได้ให้ความร่วมมืองานนี้เลย ไม่ช่วยเหลือแม้แต่การตราไปรษณีย์ และยังย้อนไปกล่าวหาในกรณีสวรรคต ว่าพรรคประชาธิปไตยเป็นตัวการใส่ร้าย “ท่านปรีดีฯ” ขอให้แก้ตัวให้ดี ฯลฯ

เรื่องงานนี้ผมได้ทราบที่ “ท่านนายกฯ” สนใจมาตั้งแต่ต้น รับเป็น “ประธาน” จัดงานโดยตลอด ตามที่ทาง “ธรรมศาสตร์” จัดให้ และได้ส่งอนุมัติจ่ายเงินของรัฐช่วยในงานนี้ถึง 9 ล้านบาท ส่วนเรื่อง “เสตมป์” นั้นเป็นเรื่องของระเบียบราชการไปรษณีย์ และเรื่อง “กรณีสวรรคต” นั้นผมได้เรียนรายละเอียด (พอสมควร) ไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว ว่าแต่เดิมนั้นเป็นคนของพรรคประชาธิปไตย ก็เป็นเพียงส่วนน้อยในพรรคกลุ่มน้อยที่มี “ประเด่นอยากดัง” เป็นผู้มี I.Q. สูง แต่มี E.Q. ต่ำมาก เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ต่อมาก็ได้ออกไปจากพรรค และกรรมตามทัน แม้จะเด่นมากตอนมีชีวิต แต่ก็สิ้นชีวิตอย่างน่าอนาถ และงานแหล่งเก่าที่เคยทำ ก็เสื่อมสลายคดโกงจนทำให้ประเทศชาติต้องยากลำบากกันอยู่ในทุกวันนี้เป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงมากด้วย เรื่องนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ “คุณชวนฯ” ยังเล็กๆ อยู่ จะให้ท่านไปรู้เรื่องรับผิดชอบได้อย่างไร (แต่เรื่อง “กรณีสวรรคต” นี้คุณสุพจน์ ด้านตระกูล เขียนไว้ดีมาก ผมได้นำลงในเล่มนี้ด้วยแล้ว)

เรื่องบุคคลที่เข้าไปโจมตี “คุณชวน หลีกภัย” หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้รับการยกย่องเป็น “ผู้คิดค้นหมายเลข 1 ของ ม.ธ.” ผู้นี้คงจะเป็นการ “บ่อนทำลาย” ให้มีการแตกแยกในหมู่คณะ “ชาวธรรมศาสตร์” แน่นนอน เพราะผมเคยสังเกตเห็น “คนสำคัญของฝ่ายค้าน” คนหนึ่ง คอยเข้าเป็นกรรมการในกลุ่มต่างๆ ของ ม.ธ. อยู่เสมอ คราวนี้สมหวังเพราะประธานสภาเป็นคนละฝ่ายกับรัฐบาล คงจะเป็นผู้สนับสนุนให้ “บุคคลผู้ค้านี้” เข้ามาดำเนินการในหมู่ “ชาวธรรมศาสตร์” ด้วย และบุคคลผู้นี้ คอยแย้งขัดกับ “คุณชวนฯ” อยู่เสมอเช่นในเรื่อง “การวางท่อแก๊สกาญจนบุรี” ฯลฯ เข้าวันรุ่งขึ้น ผมได้ยินเสียงฝ่ายรัฐบาลชี้แจงว่า บุคคลผู้นี้เจ็บใจพรรคนี้เพราะไม่ช่วยในสิ่งที่เขาขอร้องให้ช่วย เป็นเช่นนี้ (เห็นว่าจะยืนฟ้อง)

ผมไม่ใช่คนของพรรคประชาธิปัตย์ และไม่เคยสังกัดพรรคการเมืองใดเลย ผมเป็นเพียง “ลูกโคมรุ่งโรจน์” เป็นบริวารท่าน “รัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์” ผู้เป็น “คนกลาง” และยึดถือ “หลักธรรมะ” ของท่านเป็นอาวุธดำเนินการต่อสู้ชีวิตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เป็นเพียง “พลพรรคของผืนแผ่นดินไทย” ที่รักต่อ “การพัฒนาที่ถูกแบบแผนและความยุติธรรม” ผมถือหลักสนับสนุนนักการเมืองตามหลักสากล “เมื่อเราหาคนที่สุดมาเป็นผู้นำทางการเมืองไม่ได้ เราต้องหาคนที่เลว น้อยที่สุด, ชื่อสัตย์ที่สุด, เป็นผู้มี ‘วิสัยทัศน์’ ดีพอควร มาเป็นผู้นำการเมืองต่อไป” เมื่อเขามีผลงานมาแล้ว เราดูได้ง่ายจากผลงานเก่าของเขาที่ผ่านมา แต่ถ้าเขายังไม่มีผลงานเก่าก็ดูจากพฤติกรรมที่เขาทำลังกระทำอยู่นั้น ประการใด แผนนโยบายนั้น เขียนตัวอย่างไรก็ได้ แต่ดูการปฏิบัติจะดีกว่า ส่วนที่ว่า “ผู้มีเงินแล้วจะไม่โกง” นั้นจริงหรือ

แผ่นภาพพับแผ่นใหญ่ “ภายใน 100 ปีของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” มีภาพทุกช่วง 10 ปี ช่วงต้นๆ ก็ตามที่พวกเราได้ทราบกันดีแล้ว แต่พอถึงตอนท้ายๆ ผมรู้สึกเศร้าใจแทน “ทายาทของท่านปรีดีฯ” และ “ชาวธรรมศาสตร์” เป็นอย่างยิ่ง เพราะเขาให้ภาพพจน์ของ “นักการเมือง” ฝ่ายประชาชนที่ได้รับ “การเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง” แทนที่จะเป็น “ชวน หลีกภัย หมายเลข 1 ยอดเยี่ยมของ ม.ธ.” กลับเป็น “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ” ซึ่งเป็นผู้นำทหารบุกเข้าไปจับ “ท่านปรีดีฯ” ซึ่งขณะนั้นเป็นถึง “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน” ที่ทำเนียบทำช้าง โขดดีที่ “พระสยามเทวาธิราช”

ช่วยท่านให้รอดไปได้ ผมจำได้ว่าขณะนั้น “ชาวธรรมศาสตร์” ได้เป็นผู้นำของสถาบันสูงสุดทั้ง 3 คือ “ประธานสภา, ประธานศาลฎีกา และนายกรัฐมนตรี” ไม่มีปรากฏในภาพนี้เลย ไม่ทราบว่าเป็นคนทำภาพนี้ ผมได้เรียนถามท่านเลขาธิการสถาบันฯ แล้วท่านไม่ทราบเรื่องนี้เลย อนึ่งผมได้ยินเสียงตบมือเมื่อบุคคลผู้นั้นกล่าวโจมตีพรรครัฐบาล ผมคิดว่าคงเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เตรียมมา 100 คนนั่งข้างหน้านั่นเอง เรื่องนี้ผมคิดว่า “เป็นการลบหลู่เกียรติของท่านปรีดีฯ และชาวธรรมศาสตร์” ไม่น้อยทีเดียว

ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง ที่เพิ่งมาเกิดเรื่องขึ้นในระยะหลังนี้ ผมได้ความคิดและเขียนเรื่อง “หลวงตามหาบัว” ตั้งแต่เริ่มต้นมาแล้ว ได้ยินว่าครั้งหลังๆ นี้ได้มีเรื่องยุ่งๆ จากศิษย์ของ “หลวงตามหาบัว” เพิ่งปรากฏชื่อของ “นักการเมือง” ในคราวของ “นักวิชาการ” เข้าไปเกี่ยวข้อง จึงทำให้ “พระ” ต้องมัวหมองไปด้วย ผมนึกขึ้นได้เลยถึงบาง“อ้อ” ได้ว่าในระยะใกล้ๆ กับ “การเลือกตั้ง” แล้วไม่ว่าอะไรที่เป็น “จุดอ่อนเปราะบาง” ของฝ่ายรัฐบาล อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเข้าโจมตีหนักทั้งนั้น ไม่ว่าเรื่องนั้นจะถูกผิดกระทบกระเทือนถึงต่างประเทศหรือไม่ เสื่อมเสียถึงทางสงฆ์หรือไม่, บ้านเมืองจะเสียหายหรือไม่, ฉะนั้นจะต้องทำ “ลดเครดิต” ของรัฐบาลลงให้ได้ โดยก่อเรื่อง “ยุ่งๆ” ให้เกิดมากมายอยู่เสมอ เช่นนี้เป็นความยุติธรรมดีแล้วหรือ

เรื่องยุ่งๆ เช่นนี้ ผมเห็นมีทางแก้อยู่ทางเดียวสำหรับชาวไทยเรา คือขอให้ทุกท่านหันหน้าเข้าทาง “พระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยเราปฏิบัติตามแนวพระราชดำริของ “ในหลวง ร.9” ที่ว่า “คนไทยเรามีของดีใกล้ตัวอยู่แล้ว ขอให้รู้จักนำมาใช้กันให้ถูกจุดบ้าง” พระองค์หมายถึง “หลักของพระพุทธศาสนา นี่เองทุกท่าน “ที่เป็นบัณฑิตหรือผู้ที่มีความคิด” ถ้าท่านจะทำอะไรที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติแล้ว ขอย่อมมองในแง่เดียว ก่อนจะทำอะไรลงไป ขอให้มองดูทุกแง่มุมด้วย เขาทำสิ่งนั้นลงไป “เพื่อประโยชน์ส่วนตน” ใช่หรือไม่ โดยปกติไม่มีสิ่งใดดีหรือเสียถึง 100% ก่อนที่เราจะทำการหรือคัดค้าน เขาต้องคิดชั่งน้ำหนักดูก่อนว่าสิ่งนั้นจะดีเลวกว่ากันเพียงไร จึงจะเป็นการถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติหรือประชาชนโดยส่วนรวมได้ ขอย้ำได้คิดว่าความเห็นส่วนตนหรือของพรรคคนนั้นเป็นใหญ่กว่า “ความถูกต้อง” ที่แท้จริง ผู้ที่ดำเนินการนั้น “ซื้อสัตย์ต่อแผ่นดิน” หรือไม่ ท่านจะได้ชื่อว่า “บัณฑิตหรือผู้มีความรู้” ที่แท้จริงได้

ชาวไทยเราควรจะยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบว่า สหประชาชาติได้ลงมติในการประชุมครั้งที่ 54 อนุมัติให้ “วันวิสาขบูชา” อันเป็นวันสำคัญที่สุดของ “พระพุทธศาสนา” เป็นวันสำคัญของโลกเพิ่มขึ้นอีก 1 วัน แสดงให้เห็นว่า “ชาวโลก” ได้เห็นถึงความสำคัญของ “พระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของเรา และเป็นที่ยึดถือของหลายชาติในเอเชียนี้ ผมได้ทราบว่าขณะนี้ได้แพร่หลายไปยังชาวต่างประเทศในทวีปอื่นๆ (รวมทั้งเรื่อง “การวิปัสสนากรรมฐาน”) หลายประเทศแล้ว ผมไปเฝ้าสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก “ปัญญานันทะ” ได้ถามท่านถึงเรื่อง “วัดไทยในต่างประเทศ” จึงทราบว่าขณะนี้มาถึง 30 กว่าวัดแล้ว รวมทั้งในแดน “พุทธภูมิ” (อินเดียและเนปาล) มีวัดไทยกุสินารา เป็นวัดสุดท้ายที่สร้างเสร็จอย่างสมบูรณ์ที่สุด

เรื่อง “พระพุทธศาสนา” นี้ผมได้เรียนเสนอไว้ในเรื่อง “วัดญาณสังวราราม-วรมหาวิหาร” มาบ้างแล้ว ท่านจะทราบว่า “สมเด็จพระสังฆราช” ประมุขแห่งสงฆ์ และ “ในหลวง ร.9” พร้อมพระบรมราชวงศ์ ได้ทรงทำเพื่อช่วยแก้บ้านเมืองในทาง “พระพุทธศาสนา” นี้บ้าง และเมื่อเช้าวันที่ 1 มิ.ย. 2543 เมื่อผมเขียนบทท้ายนี้เอง ทางที.วี.ช่อง 5 ได้เชิญท่านราชบัณฑิตเสฐียรพงศ์ วรณปก และท่านเจ้าคุณราชสุธีรญาณ มาพูดถามถึงเรื่องผีปรตและเทวดา ได้ความว่ามีจริง แต่ไม่ใช่เขาจะปรากฏตัวให้เห็นได้ง่ายๆ ผู้มีศรัทธาทำนุบำรุงนั้นจึงจะแลเห็นได้ ชาวพุทธมีหลักว่า “ใครก่อกรรมใด ย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น” คือ “ผู้ที่ทำดีย่อมได้รับผลกรรมที่ได้ทำดีไว้นั้นเสมอ” ส่วนสำหรับ “ผู้ที่ทำดีทำชอบ ย่อมมีเทพคุ้มครองรักษา และได้รับตอบแทนคุ้มค่า” นี่เป็นความจริงอยู่เสมอ

นอกจากนี้ผมขอเสนอให้ท่านหาหนังสือเรื่อง “ตายแล้วไปไหน” (โดย จิตวนโณ ภิกขุ ป.ธ.๙, ศน.ม. (เกียรตินิยม) M.A.) คือ “พระเทพวิสุทธิทวิ” (พิมพ์ 8 ครั้ง รวม 58,200 เล่ม) ร.พ.มหามงกุฎราชวิทยาลัยหน้าวัดบวรนิเวศ บางลำภู ท่านจะได้เรื่องตามจริงของ “พระพุทธศาสนา” ของฝ่ายสงฆ์ที่จบวิชาการชั้นสูง และเป็นที่ยอมรับเชื่อถือจาก “นักวิทยาศาสตร์” ทั้งไทยและต่างประเทศในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมากแล้ว

ผมขอสรุป “แนวคิดทางพุทธศาสนา” นี้เสนอท่าน “บัณฑิตและผู้มีความรู้” ซึ่งยังมีความเห็นแก่ “ประโยชน์ส่วนตัว” หรือ “พรรคของท่าน” เป็นใหญ่ยิ่งกว่า “ประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนและประเทศชาติ” ฝ่ายหนึ่งได้โปรดคิดดู และช่วย

กรุณาคิดแก้ไขให้ได้ตามหลัก “ธรรมะของพระพุทธองค์” จะเป็นผลดีต่อทั้งส่วนตน และประเทศชาติผืนแผ่นดินไทยอย่างแน่นอน

ส่วนท่านผู้ที่ “ทำดี” อยู่แล้ว แต่กำลังประสบ “อุปสรรคจากผู้ไม่หวังดี” อย่างหนัก ขออย่างพึ่งหมดกำลังใจและท้อถอย ขอได้โปรดเข้มแข็ง “ตามหลักธรรม” ที่ถูกที่ควรต่อไป แม้จะหนักหนาสาหัสยากเย็นแสนเข็ญประการใด ถ้าท่านไม่รังเกียจ จะถือหลักคติพจน์ที่ผมถือปฏิบัติกันไปใช้บ้างคือ “สังฆะ, จาคะ, วิริยะ, พัฒนา” ผม ก็ไม่สงวนสิทธิ์ประการใดเลยครับ อ ย่า ยอมแพ้ง่ายๆ จะเป็นผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีแน่นอน “เทพย้อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” อยู่เสมอ

สุดท้ายนี้กระผมต้องกราบขอภัย “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” โดยตรง อีกครั้งหนึ่ง กระผมมั่นใจว่าขณะนี้ท่านได้ขึ้นสู่สรวงสวรรค์เป็น “องค์เทพ” ไปแล้ว ความตั้งใจเดิมของกระผมที่จะกราบเรียนต่อท่านและประชาชนถึงผลงานตามโครงการ เศรษฐกิจของท่านที่ได้มอบให้ “กลุ่มบริวาร” พวกกระผมดำเนินต่อหลังจากที่ได้ต่อสู้ กลับคืนมาได้ 22 จังหวัดดำเนินงานต่อจนครบ 60 ปี ได้ผลสำเร็จมากมายเกินคาด (ซึ่งท่านคงไม่ได้ทราบในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ในแดนไกลนั้น) มีสินค้าใหม่ๆ หลาก อย่างซึ่งพวกเราได้ร่วมกับทางราชการบุกเบิกส่งจำหน่ายในระยหลังสงครามให้คน ไทยเราได้มีส่วนร่วม “ทำการค้า” โดยไม่ปล่อยให้อยู่ในมือของ “ชาวต่างดาว” ดุจใน ตอนก่อนสงครามนั้น ตามที่กระผมได้รายงานย่อไว้ข้างต้นนี้แล้วคือ จำมันเชื่อเพลิง, น้ำตาลทรายขาว, ข้าวสาร ข้าวเปลือก, เบียร์โซดาไทย ในภาคเหนือ (เรื่องนี้ผมคิดว่า แม้เจ้าของโรงงานก็ยังไม่รู้ความจริงนั้น) ฯลฯ

ส่วนสินค้าซึ่ง “ท่านอาจารย์” เห็นว่าเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้รัฐอย่างดี 2 อย่าง (แม้ไม่ใช่สินค้าที่จำเป็น) คือ “บุหรี” และ “สุรา” นั้น กระผมขอกราบเรียน เพิ่มเติมดังนี้

“บุหรี, ยาสูบ” นั้นกระผมได้เขียนลงใน “วันปรีดี 2542” แล้ว สรุปเรื่องราว ว่า “ท่านอาจารย์” ได้ออก พ.ร.บ.และจัดให้เป็น “สินค้าผูกขาดของรัฐ” ได้ทันทั่วทั้ง ก่อนเกิดสงคราม เมื่อเสร็จสงคราม “หลวงชำนาญยุทธศิลป์” (ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง การปกครอง) ได้นำทีม “ลูกโดม” จาก “ส.น.กลางบริษัทจังหวัด” แก้ไขเพิ่มเติมจน สำเร็จผล และได้ช่วยชาวไร่ยาสูบ “คนไทยล้วน” ถึงแสนกว่าครอบครัว นำส่งรายได้ให้

รัฐปีละหลายหมื่นล้านบาทจนทุกวันนี้ ได้ร่วมกันถ่วงเวลาไม่ให้บุหรืต่างประเทศเข้ามาได้หลายสิบปี ภายหลังได้ถูกบังคับ (ตามกฎหมายการค้า) จึงนำเข้าได้ตั้งแต่ พ.ศ.2535 ทำให้รายได้ของราต้องตกต่ำลง และเรื่อง “พิษร้าย” ของบุหรืยาสูบปรากฏผลมากขึ้น จึงทำให้รายได้ของเราลดลงว่าเหตุผลทั้ง 2 ประการนั้น มีการโทษโรงงานยาสูบว่าไม่ควรผลิต ให้เลิกโรงงานเสีย แต่ท่านลองคิดดู ถ้าเลิกโรงงานไทยแล้วจะเป็นอย่างไร พนักงานคนงาน, ชาวไร่ทั้งแสนกว่าครอบครัวต้องตกงานหมด แยะเลยครับ “บุหรืนอก” คงยิ่งอย่างร้ายแรงแน่ๆ ฉะนั้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐและเพื่อสุขภาพของตนเอง ขอช่วยกันพยายามอดทนงดสูบ รายได้ของโรงงานจะลดลงทีละน้อยๆ ก็จะไม่เป็นไร กระทบครับ

เรื่อง “สุรา” นั้น เป็นที่แน่ใจกันแล้วว่า “บริษัทจังหวัด” ถูกยุบเลิกก็เพราะเรื่อง “สุรา” นี้เอง จนเราเลิกคิดมาหลายปี จนถึงปี 2495 เราได้ “แม่โขง” กลับคืนมา ให้ขายในราคาควบคุมขวดละ 17 บาททั่วประเทศ จากยอดรวมเริ่มต้น 7.5 หมื่นขวด ต่อเดือนถึงปี 2502 เพียง 7 ปี เราทำสถิติจำหน่ายได้มากขึ้นถึงเดือนละรวม 4 ล้านขวด ถูกดึงออกไปอีกจากผู้มีอำนาจ แล้วก็นำไปให้กลุ่มโรงงานต้มกลั่นนี้เอง เขาเอาไปทำ “บุญบุญยา” เอาสูตรไปผสม “สุราผสม” ของโรงงานสุราเท่าเทียมหรือดีกว่า “แม่โขง” (โปรดดูสถิติที่ผมได้ยกมาเปรียบเทียบกับไว้แล้ว) ทำให้สุราบริโภคของคนงานและชาวบ้านในท้องถิ่นแพงมากขึ้นสุราราคาถูกนั้นหายไปเลย (อีกหน่อย “แม่โขง” ก็คงจะหายไปด้วย) สุรา “โรงต้ม” ได้ขึ้นราคาไปถึง 10-20 เท่าตัว “แม่โขง” ขึ้นราคาไปประมาณ 8 เท่าตัว แต่ “สุราชั้นดีของต่างประเทศ” ขึ้นราคาไปเพียง 2-3 เท่าตัวเท่านั้น “พ่อค้า, คนชั้นสูง และคนชั้นกลาง” จะบริโภคสุราชนิดใดโปรดคิดดู “กรมสรรพสามิต” คงคิดแต่จะเก็บภาษีให้ได้มากที่สุดเท่านั้น ไม่ได้คิดถึงเรื่องอื่นๆ เช่นเรื่องสุราบริโภค ราคาถูกของประชาชนผู้ยากจน (ไม่ต้องต้มเหล้าเถื่อน), เงินที่ต้องส่งไปซื้อสุราต่างประเทศ ฯลฯ ผมจึงเรียนมายัง ท่าน รมต.คลัง และ ท่าน รมต.ฝ่ายเศรษฐกิจ รวมทั้งท่านนายกรัฐมนตรีจะช่วยประชาชนได้ประการใดบ้าง !?

กระผมขอกราบเรียนเรื่อง “บริษัทจังหวัด” มาเพียงเท่านี้

ความคิดเดิมที่จะกราบเรียนถึง “ผลงาน” ของพวกกระผม เพื่อแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อ “ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” แต่เพียงผู้เดียวนั้น ต้องเปลี่ยนไป เมื่อกระผมได้รายงานถึง “การสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ซึ่งกระผมได้มีส่วนร่วมงานนี้ โดยได้นำประชาชนชาวตากให้มีส่วนร่วมด้วยนั้น จนได้ทราบถึงผลงานขององค์ “สมเด็จพระสังฆราช และในหลวง ร.9” ได้สร้างวัดให้ “2มหาราชผู้กู้ชาติแผ่นดิน” และจนได้ทราบถึง “พระเกียรติอันยิ่งใหญ่ของ 2มหาราช” ที่ช่วยกันก่อความลับของแผ่นดิน ยอมเสียชื่อเสียงของส่วนพระองค์ไว้ถึง 200 กว่าปี จึงทำให้ผมหลุดพ้นจากการเป็น “พ่อค้าจำเป็น” ไม่ให้ได้รับภัยจากกรณี I.M.F. มาเป็นผู้มีโอกาสนองพระคุณต่อแผ่นดินไทยได้โดยเป็นผู้นำ “เปิดเผยความลับอันยิ่งใหญ่ต่อแผ่นดิน” เรื่องนี้

นอกจากนี้ กระผมยังต้องกราบขอประทานอภัยจาก “ท่านอาจารย์” อีกครั้งหนึ่ง ในการที่กระผมมี “ลางสังหรณ์” จากการที่เป็นตัว CATALYSE (สื่อประสาร) ที่ได้อาจเอื้อมคดียาวเลยไปถึงบารมีของท่าน “รัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์” ผู้ได้รับเกียรติอันสูงยิ่งของประเทศชาติเหนือประชาชนในแผ่นดินไทยเยี่ยงมียอดอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยไม่มีมลทินมัวหมองเหมือนบุคคลอื่นๆ นั้น เพราะท่านได้เป็นถึงตำแหน่งสูงสุดที่ไม่มีสามัญชนคนใดได้เคยเป็น และทั้งตำแหน่ง “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน” อันเป็นที่สูงสุดอีกตำแหน่งแล้ว พระบารมีขององค์ “พระสยามเทวาธิราช” และขององค์ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9” จึงโปรดให้ “ท่านอาจารย์” ไม่ยอมรับคำเชิญของบางท่าน (เช่น พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร) กลับมาเมืองไทย เพราะถ้าท่านกลับมาในเมืองไทยได้ทำงานเพิ่มขึ้นก็จริง แต่ก็อาจถูก “ผู้ไม่หวังดี” แก่งชิงตัวท่านตกต่ำลงมาอีก เพราะท่านมีบุคลิกเป็น “รัฐบุรุษ” ไม่ใช่เป็น “นักการเมือง” อย่างธรรมดาๆ เท่านั้น ขอดวงวิญญานของ “องค์เทพ” จงไปสู่สุคติในสัณเฑาะว์ภพชั้นสูง และขอได้โปรดแผ่บารมีปกป้อง “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ของเรา อย่าให้ใครมายุ่ง “บ่อนทำลาย” ความสามัคคีในหมู่คณะเราได้ ขอได้โปรดช่วยประทานพรให้ “ผู้สตัยชื่อ” ต่อแผ่นดินอย่างแท้จริง ได้เข้านำช่วยบริหารงานของประเทศชาติผืนแผ่นดินไทย ให้ประชาชนไทยพ้นภัยจากศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประสบแต่ความสุขความเจริญก้าวหน้าด้วยดีในชีวิตได้ทั่วถึงกันด้วยขอรับกระผม

บรรณานุกรม

1. อนุสรณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเททองพระพุทธรูปปฏิมา ประฐานวัดญาณสังวราราม 14 สิงหาคม 2523
2. ประวัติสังเขป วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร ที่ระลึกทำบุญแผ่ดินไทย พ.ศ.2532
3. หนังสือ ไครฆ่าพระเจ้าตากฯ ภิกษุณีวรมัย กิบลิงห์ (พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2540)
4. คำกล่าวรายงานของ นายช่างเจี๊ยว วัชรพุกก์ (นายช่างแขวงการทางตาก) รายงานต่อ พ.ต.เล็ก ทองสุนทร ข้าหลวงประจำจังหวัดตาก (เมื่อ 24 มิถุนายน 2492)
5. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คณะกรรมการมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 24 ธันวาคม 2523
6. ผลงานบางประการของคณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือ ในพิธีเปิดศูนย์ราชการจังหวัดตาก 12 มีนาคม 2510
7. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายจรัส สืบสิริ 5 พฤศจิกายน 2534
8. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายจุล กาญจนลักษณ์ 24 กันยายน 2530
9. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ 8 มิถุนายน 2538
10. ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไสว สุทธิพิทักษ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2 เมษายน 2526)
11. กาลเวลารำลึกแห่งความทรงจำ อนุสรณ์ในการบำเพ็ญกุศลชย อัฐินายปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม 2529

12. วันปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2531-2542
13. นามานุกรม เสรีไทย ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ เล่ม 1-2 (พ.ศ.2536-2538)
14. 16 สิงหาคม วันสันติภาพไทย วันครบรอบ 45 ปี วันประกาศสันติภาพ 16 สิงหาคม 2533
15. บันทึกปฏิบัติงานใต้ดินของอดีตเสรีไทย 16 สิงหาคม 2533
16. เสรีไทย ข้อสังเกต ปฏิบัติการ จำกัด พलगูร ดร.สวัสต์ ศรีสุข กรกฎาคม 2538
17. ธรรมชาติ 60 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2537
18. ยังไม่สิ้นแสงตะวัน พ.ต.อ.เสถียร สินธุเสอ ธ.บ. พ.ศ.2537
19. รายการโทรทัศน์ของทางราชการ ช่วงระหว่างเดือนธันวาคม 2542-เมษายน 2543

หนังสือที่ผมแนะนำ 2 เล่ม คือ :-

1. ดายแล้วไปไหน จิตวณฺโณ ภิกขุ (พระเทพเวทีสุทรทวี่) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๘ พ.ศ.2540
2. เสรีไทย วีรกรรมกู้ชาติ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ธันวาคม 2541

นายพยุ่ง ย. รัตนารมย์ ถ.ป. (2484)

★ สารคดี “สุดยอด” แห่งยุค ★

พิมพ์ในวาระ 100 ปี แห่งชาตกาลของ
“ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” เป็นบุคคลอันดับโลก

โครงการเศรษฐกิจขั้นแรก “บริษัทจังหวัด” ครอบคลุม 60 ปี
“สุราราคาถูก, สุราแม่โขง, น้ำตาลทรายขาว, ข้าวสาร-ข้าวเปลือก,
การขาย เบียร์ไฮดาไทย ในภาคเหนือ, น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น อ.ช.พ.”

โครงการของ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” ที่ได้รับการปฏิบัติแล้ว
การประกันสังคม, การสหกรณ์

โครงการที่ “ดร.ปรีดี พนมยงค์” สนับสนุนโครงสร้าง

การขุดคลองคอคอดกระ

“งานสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

(นายช่าง 2 ท่าน “ลูกจุฬาฯ” และผม “ลูก ม.ธ.ก.” นำชาวตากจัดสร้าง)

ทำให้ผมได้ทราบสารสำคัญยิ่ง

“สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กับ พระบรมราชวงศ์จักรี”

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร

